NIKOLAI VASILIEVICI SABLIN
CĂLĂTORIA PRIN ELDORADO
Zece ani în lagărele sovietice

CORINT
ISTORIE

Colecţie coordonată de LAVINIA BETEA
NIKOLAI VASILIEVICI SABLIN
CĂLĂTORIA PRIN ELDORADO
Zece ani în lagărele sovietice
Ediţie îngrijită de Vădim Guzun Traducere de Antoaneta Olteanu Postfaţă de Flori Bălănescu

CORINT
BOOKS
-2018-

NIKOLAI VASILIEVICI SABLIN s-a născut în 1880, într-o veche familie nobiliară rusă, şi a emigrat în România în 1920, unde a activat ca lider al emigraţiei politice ruse de orientare monarhistă. Printre funcţiile deţinute se numără cea de preşedinte al filialei române a Uniunii Militare Navale Ruse sau cea de director al publicaţiei antisovietice *Golos Buharesta*. După ce la 29 decembrie 1944 a fost răpit de contraspionajul militar sovietic, N.V. Sablin a fost transportat la Moscova şi condamnat la 20 de ani de lagăr. Eliberat înainte de termen, a fost predat autorităţilor române în 1955. Urmărit de Securitate, arestat şi condamnat din nou, în 1958, la 20 ani de temniţă grea şi 8 ani de închisoare corecţională, pentru scrierea memoriilor intitulate *Călătoria prin Eldorado*. A murit în 1962, în detenţie, la Dej. În 2008 i s-a publicat la Sankt-Petersburg volumul *10 ani pe iahtul imperial Standart*, despre serviciul efectuat pe iahtul personal al Ţarului Nikolai al II-lea al Rusiei.

Redactare: Flori Bălănescu Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu Design copertă: Dan Mihalache

Ilustraţie copertă: N.V. Sablin în Bucureşti, după revenirea din Uniunea Sovietică, 1955. Fotografie de filaj din dosarul de urmărire informativă (ACNSAS).

NIKOLAI VASILIEVICI SABLIN

Путешествие по Эльдорадо. Десять лет в советских лагерях e Vădim Guzun

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin EDITURII CORINT BOOKS.

ISBN: 978 – 606 – 793 – 340 – 6[1]

Studiu introductiv

Nikolai Vasilievici Sablin (1880 – 1962), comandor al Marinei Imperiale Ţariste, cu 10 ani de serviciu pe iahtul personal al Ţarului Nikolai al II-lea al Rusiei1, a emigrat în România în anul 1920[23].

În ţara adoptivă a activat în calitate de reprezentant al Marelui Duce al Rusiei Kiril Vladimirovici, preşedinte al filialei române a Uniunii Militare Navale Ruse,

1 Bălănescu, Flori (postf.) 821.16
94

2 Vezi M. E. Malinovskaia (ed.), Николай Саблин. Десять лет на императорской яхте „Штандарт” (Nikolai Sablin. 10 ani pe iahtul imperial „Standart”), Editura Petroniu, Sankt-Petersburg, 2008.

3 Vezi cadrul general al emigrării ruse în România: V Guzun (ed.), Chestiunea refugiaţilor de peste Nistru: documente diplomatice şi ale serviciilor române de informaţii, 1919-1936y Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2012; V. Guzun, Indezirabilii: aspecte mediatice, umanitare şi de securitate privind emigraţia din Uniunea Sovietică în România interbelicăy Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013; V. Guzun (ed.), Emigraţia belarusă, caucaziană, rusă şi ucraineană în timpul celui de al Doilea Război Mondial: organizarea, activitatea şi orientarea în corespondenţă diplomatică română şi note ale Serviciului Special de Informaţii, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2013; V Guzun (ed.), Emigraţia albă şi Biserica Rusă pe teritoriul României Socialiste: documente din arhiva fostei Securităţi, 1950-1952, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014.

vicepreşedinte al Societăţii de Ajutor Mutual a Foştilor Combatanţi Ruşi de pe Frontul Român, 1916 – 1918, în Războiul Mondial, director al publicaţiei *Golos Buharesta* şi al tipografiei *Litera*. A făcut parte din Marina Regală Română1.

După răpirea, la 29 decembrie 1944, de o echipă a contraspionajului militar sovietic (SMERŞ, abreviere din rusă – „Moarte Spionilor”), Nikolai Vasilievici a fost condamnat, în URSS, la 20 de ani de lagăr. Eliberat din GULAG înainte de termen, a fost predat autorităţilor române la 15 aprilie 1955[45]. Din momentul revenirii în Bucureşti, fostul lider al monarhiştilor ruşi din România este urmărit de Securitate[6] şi arestat din nou, la 18 martie 1958. Principalul corp delict al dosarului a fost reprezentat de memoriile intitulate *Impresiile din călătoria prin Eldorado*[7].

Expedierea unui exemplar al lucrării la Londra, prin Legaţia Franţei, Nadejdei Cambon (fostă Sablina), exprimarea acordului cu privire la publicarea unor fragmente în *Возрождение* (*Renaşterea*), revista literar-politică a emigraţiei ruse albgardiste din Paris[8], precum şi

4 Vezi pe larg viaţa şi activitatea lui N. V. Sablin în perioada interbelică în V. Guzun (ed.), Comandorul Sablin: liderul monarhiştilor ruşi urmărit de Siguranţă şi de Securitate, 1926-1959, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2014.

5 Potrivit M. E. Malinovskaia, op. cit., pp. 12-13, data predării ar fi fost 15 mai 1955.

6 V. Guzun, Comandorul Sablin..., op. cit.

7 Vezi pe larg ancheta, procesul şi detenţia lui N. V. Sablin în V. Guzun (ed.), Nikolai Vasilievici Sablin: ancheta, procesul şi detenţia liderului emigraţiei ruse din România, 1958-1962, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.

8 Deşi pe parcursul anchetei şi al procesului se menţionează doar ziarul Renaşterea, în fapt, în speţă, este vorba despre ziarul şi revista cu

difuzarea acesteia printre emigranţii din capitala României, au reprezentat circumstanţe agravante.

Sablin a fost pus sub învinuire pentru săvârşirea infracţiunilor de trădare de patrie şi de uneltire contra ordinii sociale.

La 11 august 1958 ancheta penală a Departamentului Securităţii a fost finalizată, iar peste două zile s-a dispus trimiterea în judecată. La primul şi singurul termen al procesului, prin Sentinţa nr. 105 din 5 septembrie 1958, Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militare Bucureşti l-a condamnat pe autorul-inculpat, în vârstă de aproape 78 de ani, la pedeapsa de 20 ani de temniţă grea şi 8 ani de închisoare corecţională, iar pe soţia sa Elena la 10 ani de temniţă grea, pentru complicitate la infracţiunea de trădare de patrie.

Instanţa militară a menţinut argumentaţia Securităţii: „Inculpatul Sablin Nicolae a transmis unor persoane din serviciul unei puteri străine date în legătură cu organizarea şi viaţa internă a lagărelor de muncă din URSS, acestea rezultând din conţinutul lucrărilor sale, precum şi din schiţele anexate la acestea, infracţiunea fiind îndreptată împotriva URSS şi sancţionată de textele de lege ale RPR”.

Colegiul Militar al Tribunalului Suprem al Republicii Populare Române a respins recursurile declarate împotriva sentinţei instanţei de fond1, reţinând gravitatea deosebită a scrierii şi difuzării *Impresiilor privind călătoria prin Eldorado*.

În baza hotărârii de condamnare s-au emis mandate

---

acelaşi nume ale emigranţilor ruşi din Franţa. Ziarul (redactori B. P. Struve, I. F. Semenov) a apărut în perioada 1925-1940, iar revista (caiete literar-poli- tice, redactori S. P. Melgunov, S. S. Obolenski, I. K. Martînovski-Opişnea, I. N. Gorbov) - în perioada 1949-1974.

de executare a pedepsei şi s-au luat măsuri pentru trecerea în patrimoniul statului a averii confiscate. Nikolai Vasilievici Sablin a decedat la 20 ianuarie 1962, în penitenciarul Dej, după ce a trecut prin penitenciarele din Bucureşti, Jilava şi Piteşti.

În condiţiile în care sursele de arhivă sovietice referitoare la detenţia lui Nikolai Vasilievici din URSS încă mai sunt necunoscute, prin volumul de faţă avem posibilitatea să urmărim, pe de o parte, din perspectivă memorialistică, această perioadă, iar pe de altă parte să cunoaştem conţinutul lucrării care a atras în mod direct cea de a doua detenţie a autorului, fatală, în Republica Populară Română.

Impresiile privind călătoria prin Eldorado1 au fost redactate în limba rusă, în două exemplare, în intervalul octombrie 1955-decembrie 1956. Primul exemplar a fost expediat în mod clandestin Nadejdei Cambon, fără ca ideea de publicare să se materializeze[910], iar cel de al doilea a fost confiscat de Securitate, constituindu-se în

9 Eldorado - denumire imaginară dată URSS, pe urmele explora- torului-conchistador spaniol din secolul al XVI-lea - Francisco de Orellana, care s-a rătăcit în Amazon căutând Eldorado.

10 Motivele nepublicării ar putea fi următoarele: 1) scrisoarea în care N. V. Sablin îşi exprima acordul cu privire la publicarea unor fragmente din Călătoria prin Eldorado nu a mai ajuns la destinaţie; 2) lucrarea fiind apreciată ca prea antisovietică, astfel cum rezultă din corespondenţa particulară a lui N. V. Sablin, interceptată de Securitate, destinatarii, intr-un final, nu au agreat nici publicarea la nivel de fragmente; 3) fiind posibil ca rudele, prietenii sau camarazii lui N.V. Sablin din emigraţia rusă din Occident să afle despre arestare, nu este exclusă ipoteza nepublicării din perspectiva protejării autorului. Cert este faptul nepublicării Impresiilor în Renaşterea, confirmat de cercetarea textelor care au apărut în această revistă de la data la care putea să ajungă lucrarea lui N.V. Sablin din România în Occident (1957), până la data închiderii publicaţiei (1974).

corp delict în dosarul penal intentat la trei ani de la revenirea autorului din URSS. Acest al doilea exemplar al memoriilor a fost identificat în Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (CNSAS), în fondul *Penal*, dosarul nr. 83 010, volumul II.

La primul interogatoriu (19 martie 1958) Nikolai Vasilievici Sablin a recunoscut că este „duşman al regimului democrat-popular din RPR şi al formei de guvernământ din Uniunea Sovietică". La întrebarea ofiţerului de Securitate privind modul în care Sablin şi-a manifestat duşmănia faţă de regimul comunist din RPR şi URSS, răspunsul a fost: „Eu mi-am manifestat duşmănia faţă de regimul comunist din URSS prin întocmirea unei scrieri intitulată *Impresii din călătoria prin Eldorado*, în care am descris, pe circa 196 file dactilografiate, viaţa petrecută de mine în timpul detenţiei în URSS, 1944 – 1955".

Referitor la caracterul lucrării, Sablin a precizat că aceasta „are un caracter duşmănos şi defăimător împotriva Uniunii Sovietice", cu scopul „de a rămâne un memoriu despre viaţa petrecută de mine în timpul detenţiei în URSS. Această scriere are un caracter duşmănos şi defăimător împotriva Uniunii Sovietice deoarece reflectă concepţia mea de duşmănie şi ură faţă de Uniunea Sovietică" 1.

La interogatoriul din 29 martie 1958 Sablin a recunoscut că i-a explicat Nadejdei Cambon că memoriile „reprezintă aspecte privind perioada de timp cât am fost în lagăr în URSS, viaţa dusă de mine şi impresii privind modul cum am văzut eu lucrurile", precum şi faptul că i le-

a trimis în mai multe scrisori[1112], în fragmente de câte 20 de file, timp de cinci-şase luni de zile, prin intermediul Legaţiei Franţei de la Bucureşti. Anchetatorul a obţinut şi mărturisirea acordului pe care l-a dat autorul lucrării, în anul 1957, emigrantului albgardist Semionov-Tianşański, fost cunoscut din Marina Ţaristă, de a publica în Franţa unele fragmente din lucrare[13].

Ordonanţa de punere a lui Nikolai Vasilievici Sablin sub învinuire, din 6 aprilie 1958, reflectă concluziile anchetatorilor penali de Securitate în legătură cu activitatea şi opera victimei regimului democrat-popular de sorginte sovietică:

„Astfel, din anul 1920, de când a fugit din URSS, Sablin Nicolae a făcut parte din conducerea emigraţiei ruse albgardiste din România, desfăşurând o intensă activitate antisovietică, prin publicarea în presa română şi străină a unor articole cu conţinut duşmănos împotriva formei de guvernământ din URSS, prin editarea unui ziar cu caracter antisovietic şi prin activitatea sa instigatoare desfăşurată în rândul emigranţilor ruşi albgardişti din România.

Pentru faptele menţionate mai sus Sablin Nicolae a fost arestat de către organele sovietice şi condamnat la 20 ani de lagăr. În anul 1955 Sablin Nicolae a fost eliberat din lagăr, înainte de vreme, din cauză de boală şi a fost expulzat în RPR. După stabilirea sa în Bucureşti Sablin Nicolae a continuat activitatea sa duşmănoasă îndreptată împotriva URSS şi RPR.

---

11 V. Guzun, Nikolai Vasilievici Sablin..., op. cit., pp. 66-67.

12 Vezi traducerea fragmentelor corespondenţei lui N.V. Sablin cu N. Cambon (Sablina) şi alţi emigranţi ruşi, relevante pentru Securitate în V. Guzun, Nikolai Vasilievici Sablin..., op. cit., pp. 159-162.

13 Ibidem, pp. 77-80.

Astfel, în perioada anilor 1955 – 1956, Sablin Nicolae a întocmit o lucrare intitulată *Impresii privind călătoria prin Eldorado*, care are un profund caracter duşmănos îndreptat împotriva formei de guvernământ din URSS şi a conducătorilor săi. Această lucrare a fost multiplicată de Sablin Nicolae şi difuzată în rândul emigranţilor ruşi albgardişti şi al altor elemente ostile regimului democrat popular din RPR cu care a întreţinut legături.

Paralel cu întocmirea şi difuzarea acestei lucrări anticomuniste, Sablin Nicolae a desfăşurat o intensă activitate instigatoare în rândul elementelor duşmănoase cu care ţinea legătura, propovăduind o apropiată intervenţie a puterilor occidentale şi răsturnarea formei de guvernământ din RPR şi URSS1”.

La baza concluziilor de mai sus a stat traducerea din limba rusă în limba română a doua capitole din *Călătoria prin Eldorado – Labe de pisică* şi *Pentileici*, precum şi evaluarea traducătoarei Securităţii, V. Poluleahova, din care citǎm:

„În această aşa-zisă lucrare, plină de minciuni şi calomnii la adresa comunismului, Uniunii Sovietice, ţărilor de democraţie populară şi conducătorilor URSS şi ai Uniunii Sovietice, autorul are pretenţia să afirme că ar fi o descriere a detenţiei în lagărele de muncă din URSS.

Însuşi începutul *lucrării* oglindeşte cu prisosinţă caracterul duşmănos, antipopular al acesteia şi sentimentele duşmănoase pe care le nutreşte autorul. Astfel, la pagina 1, în primul alineat este scris (redăm traducerea fidelă a textului):

Opera nemuritoare a lui Leoncavallo reprezintă o comedie-dramă. La fel şi noua viaţă fericită, oferită de comunism popoarelor întregii lumi, apare ca o bufonadă, se transformă într-o adevărată dramă. Să luăm, spre

exemplu, alegerile: vi se dă un buletin cu candidaţii trecuţi pe el Nu e oare aceasta o comedie? Dar votarea? Cine este împotrivă să se ridice, iar cine se ridică acela se aşază… pe vreo zece ani. Winston Churchill, pe timpuri cel mai mare om politic din lume, a schiţat comunismul ca lucruri maimuţăreşti. Şi câte schimbări nu s-au făcut printre marile vârfuri din Kremlin, mergându-se până la distrugerea lui Troţki, Zinoviev, Dâbenko, Kamenev, Buharin, Piatakov, Rîkov, a lui Maxim Gorki chiar, iar de curând a lui Beria şi Kruglov şi totuşi, oricum v-aţi aşeza, buni muzicanţi tot nu veţi fi!

Pagina 93, alineatul 3 conţine cele mai veninoase calomnii la adresa conducătorilor Uniunii Sovietice şi anume:

La moartea lui Stalin, trupul lui a fost desigur îmbălsămat şi aşezat în mausoleu, alături de Lenin, numai că sicriul lui nu e din cristal şi este închis. Pe atunci se vorbea că Lenin stă culcat, cu mâinile strânse, în timp ce Stalin le ţine întinse, cwm s-ar zicey la vipuşcă. De aceea se spune că Lenin strânge palmele, vrând să arate prin aceasta cum a strâns el poporul în chingi, Stalin însă, întinzând mâinile, mai bine zis îndepărtându-le, pare că exprimă: Nu mi-a reuşit nimic!

De remarcat că în conţinutul acestei *lucrări*, la pagina 179 se dă imnul Uniunii Sovietice în forma lui adevărată, iar alături o parodie a acestui imn, într-o formă cât se poate de reacţionară şi calomnioasă, aducându-se grave injurii la adresa popoarelor Uniunii Sovietice şi conducătorilor ei, parodie care prin conţinutul său îţi inspiră scârbă faţă de persoana de la care poate porni sau care ar perora-o şi te edifică complet asupra caracterului ei josnic şi urii neîmpăcate faţă de socialism, faţă de clasa muncitoare şi conducătorii ei1”.

La interogarea Elenei Sablina din 26 aprilie 1958, Direcţia Anchete Penale din cadrul Departamentului Securităţii, prin ofiţerii de caz, află şi perspectiva soţiei lui N.V. Sablin asupra modului şi a contextului relaţional albgardist în care s-au scris *Impresiile privind călătoria prin Eldorado*:

Recunosc că încă din toamna anului 1955, eu am avut cunoştinţă despre faptul că soţul meu Sablin Nicolae a reluat legătura cu foştii săi cunoscuţi, emigranţi ruşi albgardişti, cu care purta discuţii cu caracter ostil regimului, în sensul că va începe războiul, că vor veni americanii şi că regimul democrat popular din RPR va fi schimbat. (…)

Recunosc că eu am avut cunoştinţă despre faptul că soţul meu a scris o lucrare intitulată *Impresii privind călătoria prin Eldorado*, respectiv a dactilografiat-o direct la maşina de scris, din toamna anului 1955 şi până în toamna anului 1956. Recunosc că eu am avut cunoştinţă, în parte, de conţinutul acestei lucrări, ştiind că această lucrare are un caracter duşmănos şi calomniator împotriva URSS1.

Următorul interogatoriu luat Elenei Sablina, peste două zile, respectiv răspunsul la întrebarea privind împrejurările în care a aflat despre faptul că soţul său lucrează la *Voiajul în Eldorado*, cum mai erau denumite pe scurt memoriile, completează tabloul despre conceperea acestora, oferindu-ne, totodată, indicii şi cu privire la deplina asumare a consecinţelor de către autor:

După circa trei săptămâni sau o lună de zile de la data de când a început să lucreze la maşina de scris, eu l-am întrebat pe soţul meu ce lucrează, respectiv ce scrie la maşină. El mi-a răspuns că scrie despre perioada anilor 1945 – 1955 cât a stat în lagăr în Uniunea Sovietică,

respectiv că scrie *Amintirile* sale cu privire la viaţa petrecută de el în această perioadă.

Cu acea ocazie eu i-am spus soţului meu că face o greşeală că scrie o asemenea lucrare, deoarece chiar el mi-a spus că nu are voie să vorbească, dar mai ales să scrie asemenea lucruri. Soţul meu nu a luat de bună această discuţie şi a continuat să scrie.

Menţionez că eu am mai avut discuţii de acest gen cu soţul meu şi în cursul anului 1956, respectiv şi în cursul anului 1956, eu l-am avertizat pe soţul meu să înceteze redactarea acestei lucrări deoarece nu are voie să facă asemenea lucruri şi că este foarte periculos pentru noi să avem în casă o asemenea lucrare. Toate aceste discuţii au rămas fără rezultat[1415].

Merită reţinută şi poziţia faţă de lucrare a emigranţilor citaţi în calitate de martori în cadrul anchetei penale sau procesului, cu menţiunea că unii dintre aceştia aveau şi statut de colaboratori ai poliţiei politice din România şi/sau din Uniunea Sovietică.

Irina Tiufiaeva, fiică de fost general în Armata Imperială Rusă, conform procesului-verbal de interogatoriu al Securităţii din 30 mai 1958:

Cunosc că Sablin Nicolae, în cursul anului 1956, a început să scrie o lucrare sub formă de memorii privind viaţa petrecută în anii 1945 – 1955, cât a fost deţinut în lagăr în URSS. Sablin Nicolae scria această lucrare în limba rusă, la o maşină de scris proprie şi a terminat-o în cursul anului 1957, nu mai reţin luna. Această lucrare era

14 Ibidem, p. 201. La interogatoriul din 28 aprilie 1958, la insistenţa anchetatorului, Elena Sablina a reiterat faptul că lucrarea nu a fost scrisă în ciornă, ci a fost dactilografiată direct la maşina de scris, ibidem, p. 209.

15 Ibidem, p. 210.

intitulată *VOR* şi *Voiaj prin Rusia Sovietică*, care era intitulată în mod de batjocură *Eldorado*. Eu nu reţin exact titlul acestei lucrări, însă reţin că este în sensul celor de mai sus. Din fragmentele ce mi-au fost citite de Sablin Nicolae şi din cele povestite de el, ştiu că această lucrare avea un caracter duşmănos şi calomniator împotriva Uniunii Sovietice. (…)

Sablin [al Elena mi-a spus că soţul ei a făcut mare prostie că a dat memoriile sale să le citească şi la alte persoane – la cunoscuţii lui emigranţi ruşi şi că acest lucru nu avea voie deoarece lucrarea scrisă de el avea un conţinut ostil regimului din RPR şi URSS.

Ţin să menţionez că şi înainte de această dată Sablinfa] Elena s-a plâns faţă de mine de comportarea soţului ei, spunând că nu poate să se odihnească din cauză că lucrează toată ziua la maşina de scris, că scrie memoriile sale despre viaţa dusă în lagăr, deşi chiar el i-a spus că nu are voie să vorbească despre aceste lucruri, că deşi a stat 10 ani arestat el nu a înţeles să se liniştească şi că în lucrarea pe care o scrie spune multe minciuni, că nu-i adevărat ce spune el că a suferit acolo şi alte chestiuni de acest fel1.

Alexandr Mojaiski, fost ofiţer în Armata Imperială Rusă, colaborator al Editurii Academiei RPR, conform procesului-verbal de interogatoriu al Securităţii din 1 iulie 1958:

Cunosc că Sablin Nicolae după ce a fost eliberat din lagăr din URSS, respectiv în perioada anilor 1956 – 1957, a conceput şi redactat o lucrare intitulată *Voiaj prin Eldorado*, în care se referă la perioada detenţiei din URSS în anii 1944 – 1945. De asemenea, mai cunosc că Sablin Nicolae a mai scris o lucrare cu privire la fosta ambasadă ţaristă din Bucureşti. (…)

Din cele citite de mine am constatat că aceste lucrări au un caracter duşmănos şi calomniator împotriva URSS şi că conţin multe minciuni. Menţionez că eu nu am citit întreg cuprinsul acestor lucrări deoarece mi-am dat seama că au un caracter ostil şi că cuprind foarte multe lucruri care nu corespund realităţii...

Sablin Nicolae mi-a spus că scrie această lucrare, pe de o parte, cu scopul de a o trimite la Paris, unui cunoscut de-al său, Semionov, cu scopul de a o publica într-un ziar aparţinând emigranţilor ruşi, iar pe de altă parte, cu scopul de a da prietenilor şi cunoştinţelor săi să o citească. (...)

Cunosc că Sablin Nicolae avea o poziţie duşmănoasă faţă de forma de guvernământ din RPR şi din URSS, aceasta reflectându-se şi în lucrarea ce a scris-o şi despre care am declarat mai sus. De asemenea, mai declar că Sablin Nicolae se manifesta duşmănos şi cu ocazia întâlnirilor ce le avea cu mine şi cu alţi emigranţi ruşi, în sensul că făcea ironii duşmănoase cu privire la diferite probleme politice şi economice din RPR şi la adresa conducătorilor din URSS[16].

Procesul-verbal al Direcţiei Anchete Penale din 5 iulie 1958, de consemnare a prezentării ordonanţei de punere sub învinuire, cuprinde rezultatul investigaţiei anchetatorilor de

Securitate referitoare la lucrarea de faţă, respectiv un rezu mat decisiv de etapă al poziţiei bătrânului autor faţă de propria operă:

Recunosc că în perioada lunilor octombrie 1955-decembrie 1956 am conceput şi dactilografiat o lucrare intitulată *Impresii privind călătoria prin Eldorado*, care are

16 Ibidem, pp. 311-313.

un caracter duşmănos şi calomniator împotriva URSS. Această lucrare cuprinde date amănunţite cu privire la cele două lagăre de muncă în care eu am fost deţinut timp de 10 ani.

Eu am scris în mod amănunţit felul cum erau organizate aceste lagăre din toate punctele de vedere, cine erau conducătorii acestor lagăre, cum era organizată paza acestor lagăre, care era nivelul de trai, respectiv cum erau aprovizionate, care erau deţinuţii mai cunoscuţi în cadrul acestor lagăre şi alte amănunte de acest fel.

Anexate la această lucrare sunt şi două planuri amănunţite cu privire la cele două lagăre unde am fost deţinut. În aceste planuri eu am arătat cum erau situate construcţiile, respectiv camera comandantului, arestul, spitalul, magazia şi altele. De asemenea, în aceste planuri eu am arătat şi modul cum este asigurată paza lagărelor, respectiv cum este organizat punctul de control de la poartă, unde erau posturile santinelelor, care este armamentul acestor santinele etc.

În lucrarea *Impresii privind călătoria prin Eldorado* eu am mai scris şi despre foştii conducători ai URSS care au fost scoşi din funcţiile lor de răspundere, precum şi despre unii conducători ai PC [Partidului Comunist] şi ai statului sovietic, după felul cum erau cunoscuţi de unii deţinuţi ce avuseseră în trecut funcţii de răspundere.

De asemenea, în această lucrare eu am scris şi despre situaţia economică din URSS, despre uzinele care s-au construit în ultimii ani, despre bogăţiile care se găsesc în subsol.

Menţionez însă că în această lucrare eu am arătat că în URSS s-ar fi trăit rău, că n-ar fi suficiente produse alimentare şi de îmbrăcăminte.

Eu am mai scris în această lucrare şi despre actualii

conducători ai URSS în mod duşmănos şi calomnios. Eu am mai scris în această lucrare în mod duşmănos şi calomniator despre anumite instituţii de stat sovietice, în special despre miliţie şi justiţie.

Lucrarea *Impresii privind călătoria prin Eldorado* am dactilografiat-o în două exemplare, plus două sau trei schiţe (capitole) din această lucrare (*Pentileici*, *Labe de pisică*), pe care le-am mai copiat o dată, respectiv am mai făcut încă două exemplare.

Recunosc că un exemplar complet din lucrarea *Impresii privind călătoria prin Eldorado* l-am expediat în străinătate, prin intermediul valizei diplomatice a Legaţiei Franceze din Bucureşti.

Aşa cum am mai declarat în procesele-verbale de interogatoriu anterioare, eu am expediat această lucrare în străinătate cu scopul de a fi citită de către emigranţii ruşi albgardişti din Anglia, Franţa şi SUA, pe care eu îi cunoşteam1.

Acest rezumat se va regăsi, sub altă formă, în referatul strict confidenţial al aceleiaşi direcţii, din aceeaşi zi, privind rezultatul anchetei penale efectuate în cazul învinuiţilor Nikolai şi Elena Sablina. Reţinem din acest document următoarele aspecte referitoare la lucrarea ce face obiectul studiului nostru, aspecte care au fundamentat concluzia că învinuiţii erau „duşmani înrăiţi ai regimului democrat-popular din RPR şi URSS”, respectiv trimiterea în justiţie:

În perioada decembrie 1955-ianuarie 1957, Sablin Nicolae a conceput şi redactat o lucrare intitulată *Impresii privind călătoria prin Eldorado*, care are un profund caracter duşmănos şi calomniator împotriva URSS şi a celorlalte ţări socialiste şi care conţine date secrete şi nedestinate publicităţii cu privire la lagărele de muncă din

URSS, activitatea unor conducători ai URSS şi altele.

Pretinzând că este o lucrare cu privire la timpul detenţiei sale în URSS, sub formă de memorii personale, Sablin Nicolae se dedă în această *lucrare* la grave injurii şi calomnii împotriva formei de guvernământ din URSS şi celelalte ţări socialiste, împotriva instituţiilor de stat din URSS, împotriva conducătorilor statului sovietic. De asemenea, în această lucrare se redă cu amănunte felul cum sunt organizate lagărele de muncă din URSS, felul cum este organizată paza în cadrul acestor lagăre, făcând şi două planuri detaliate ale lagărelor unde a fost deţinut1.

Epitetele de mai sus, ale martorilor, ale anchetatorilor sau chiar cele ale anchetaţilor – dictate de anchetatori, nu reprezintă altceva decât o validare a satirei despre URSS, la scara Republicii Populare Române, cu consecinţe tragice pentru Nikolai Vasilievici Sablin şi familia sa.

Autorul memoriilor a utilizat două variante de titlu – „Impresiile privind călătoria prin Eldorado”, respectiv „Călătoria prin Eldorado”, cea de a doua fiind preferată şi pentru prezenta ediţie. Structura lucrării, având la bază, din punctul de vedere al formei, criteriul cronologic (1944 – 1955), iar din punctul de vedere al fondului – intercalarea povestirilor tragice cu cele umoristice, se regăseşte în titlurile celor 90 de subcapitole (inclusiv completarea). Toate acestea sunt edificatoare în ceea ce priveşte conţinutul, ajutând cititorul să urmărească firul evenimentelor.

Relatările lui N.V. Sablin merită atenţie cu atât mai mult, cu cât în istoriografia şi memorialistica română există prea puţine surse referitoare la acţiunile contraspionajului militar sovietic desfăşurate pe teritoriul României, mai ales după data de 23 august 1944, inclusiv

în ceea ce îi priveşte pe emigranţi sau refugiaţi. Din această perspectivă, reţinem cele două *extreme* ale *Impresiilor*, subcapitolele referitoare la ocuparea capitalei, modul în care începe să se transforme viaţa cotidiană a românilor, arestarea şi transportarea autorului în URSS direct de către reprezentanţii serviciilor secrete sovietice, respectiv, subcapitolele referitoare la eliberarea din GULAG, predarea autorului autorităţilor Republicii Populare Române, contactul cu Securitatea, experienţa reintegrării, după mai mult de 10 ani de absenţă, într-o societate transfigurată, după modelul celei din care fusese eliberat înainte de termen.

Tot din punct de vedere documentar, interesează ancheta lui Nikolai Vasilievici Sablin în închisorile din Moscova, internarea şi parcursul în mai multe lagăre de pe teritoriul sovietic, contactele sale cu alţi cetăţeni români, emigranţi ruşi, foşti demnitari sovietici ori oameni simpli din diferite colţuri ale imperiului din vecinătatea României, prinşi în malaxorul concentraţionar stalinist şi post-stalinist, situaţia politică şi economică internă din URSS. Deţinutul politic Sablin regăseşte şi descrie, după mai mult de 25 de ani de absenţă, un popor rus *chinuit*, *foarte nostalgic*, *foarte sărăcit*, *aflat în deplină disperare şi lipsit de speranţă*, *foarte înrăit*, *care urăşte noua viaţă şi care nu ascunde acest lucru*.

Tragedia lui Sablin nu se va încheia însă odată cu eliberarea din *Uniunea Republicilor Flămânde*, cum este parafrazată denumirea URSS în memoriile redactate într-un stil pe care l-am putea numi de inspiraţie krîlov-cehoviană. În România anilor 1956 – 1958, a consilierilor sovietici şi a ofiţerilor de Securitate cu busturile lui Lenin şi Stalin pe birouri, intervalul de timp scurs de la finalizarea *Călătoriei prin Eldorado* până la noua arestare

a autorului, calificarea lui I.V. Stalin drept *ţar roşu*, *tiran* sau *călău sângeros*, dezavuarea şi condamnarea regimului stalinist încă mai reprezentau infracţiune politică, blasfemie, cu consecinţe fatale. Dispariţia dictatorului sovietic, relativul dezgheţ înregistrat în URSS după acest eveniment aşteptat de milioane de deţinuţi şi surprins în memorii, se întâmplau prea departe de Bucureşti[17].

Ceea ce afirma V.G. Beliński despre lucrările marelui fabulist I.A. Krîlov – *acestea nu sunt simple fabule*, *acestea sunt nuvele*, *comedii*, *schiţe umoristice*, *satiră dură*, *într-un cuvânt*, *orice doriţi*, *dar nu simple fabule* – se aplică, fără îndoială, şi memoriilor satirice ale lui N.V. Sablin, publicate la 60 de ani de la scrierea lor. *Călătoria prin Eldorado* nu reprezintă numai o descriere a dezumanizării prin care au trecut autorul disident şi cei pe care i-a cunoscut, un simplu jurnal al supravieţuitorului lagărelor sovietice, el are şi o certă valoare literară. Chiar dacă lucrarea conţine şi aprecieri subiective sau eronate, predomină *parşivul adevăr*, spus adeseori şi prin intermediul unor personaje tragicomice, reale sau fictive, precum Afanasii Ivanovici Buţenko, tovarăş de lagăr, fost lider de partid.

Călătoria prin Eldorado, veritabilă *fabulă antisovietică*, contribuţie convingătoare la cunoaşterea sistemului sovietic şi a epocii de debut a sovietizării României, confirmă talentul cu care a fost scrisă lucrarea *Zece ani pe iahtul imperial „Standart”* \ plasându-l pe N.V. Sablin printre autorii importanţi ai emigraţiei ruse din

17 Vezi şi lucrarea-satiră a lui Ion Eremia, finalizată în septembrie 1958, pentru care autorul a fost anchetat şi condamnat în condiţii similare celor din cazul lui N.V. Sablin: I. Eremia, Gulliver în Ţara minciunilor, Prefaţă de P. Răileanu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1992.

Europa de Est. Atât valoarea documentară, cât şi cea literară, justifică pe deplin traducerea din limba rusă în limba română.

Memoriile lui N.V. Sablin au fost publicate în limba rusă sub egida Centrului de Studii Regionale şi Pluraliste „Transilvania”, în cadrul seriei „Afaceri Orientale”[1819], iar acum, datorită Grupului Editorial Corint, văd lumina tiparului şi în limba română. Chiar dacă, din motive obiective, unele fragmente suferă din punct de vedere al „stilului” şi, uneori, din acela al coerenţei, dată fiind valoarea textului, acesta a fost transcris integral, erorile materiale fiind îndreptate tacit. În plus, am redactat un indice de nume, localităţi, lagăre, închisori şi am inclus câteva fotografii din Arhiva CNSAS. De asemenea, am intervenit în cazul unor expresii triviale/rasiste, de care m-am delimitat, prin eliminarea lor, însă fără a afecta sensul faptelor evocate. Notele au fost abreviate în felul următor: nota autorului (n.a.); nota editorului (n.ed.); nota traducătorului (n.tr.); nota redactorului (n. red.).

În încheiere, aduc sincere mulţumiri doamnei director editorial Ana Antonescu şi domnului redactor-coordonator Florin-Răzvan Mihai, doamnelor Antoaneta Olteanu şi Flori Bălănescu, pentru contribuţia deosebită la apariţia volumului. Domniile lor au făcut posibilă oprirea avalanşei de întrebări stârnite de publicarea lucrării în limba maternă a autorului: *în limba rusă în România*? *Cine*

---

18 După această primă lucrare a lui N.V. Sablin am subintitulat prezentele memorii Zece ani în lagărele sovietice.

19 Volumul 17, Nikolai Sablin, Путешествие по Эльдорадо. Десять лет в советских лагерях, Vădim Guzun, Mihaela Botnari (editori), Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016. Apariţia a fost posibilă cu sprijinul domnilor Silviu Moldovan, Valentin Orga şi Dan Ardelean, precum şi cu sprijinul familiei subsemnatului.

va citi în limba rusă? *Când o să apară în limba română*? etc. Mulţumiri speciale adresez tuturor colegilor şi prietenilor de la CNSAS, care m-au sprijinit în etapa documentării, şi mă gândesc, în primul rând, la domnii Claudiu Secaşiu şi Silviu Moldovan.

Vădim Guzun

Fiindcă nu este nimic acoperit care nu va fi descoperit, nimic tăinuit care nu va fi cunoscut şi nu va veni la lumină.

Luca, 8, 17

Cuvântul autorului

Ce înseamnă *VOR*?

Nu este vor (hoţ). Este ceva secret, dar totuşi este clar, aşa cum nu ar fi vrut iniţiatorii acestei organizaţii când s-au gândit la păstrarea misterului ei. *VOR* înseamnă Organizaţia Mondială a Revoluţiei[20].

De ce autorul s-a ascuns sub *Ce-ţi trebuie ţie numele meu*?

Pentru că în ianuarie 1945 asemenea autorului erau mulţi, peste 25 de milioane, şi numărul dosarului personal al autorului a fost 25 513.000, iar după o călătorie de zece ani prin Eldorado aceşti 25 de milioane au atins cifra incredibilă de 40 de milioane.

De ce autorul îşi numeşte şederea de aproape unsprezece ani în lagărele de reeducare prin muncă din URSS o *călătorie*?

La fel ca autorul, milioanele de oameni călătoresc tot timpul prin *Marea şi Necuprinsa noastră Ţară*, cum se spune în cunoscutul şi foarte frumosul imn al Uniunii Sovietice.

În Uniune nu sunt deţinuţi sau arestaţi. Sunt numai

20 în limba rusă, abreviere de la Vsemirnaia Organizaţia Revoliuţii (n. tr.).

oameni *izolaţi temporar*. Desigur, în afară de aşa-numiţii deţinuţi de drept comun, adică hoţi, criminali, bandiţi şi alte elemente ale lumii interlope. Prima categorie îi cuprinde pe *politici* şi cele două soiuri de oameni din lagăr sunt atent separate unul de altul.

Aşa cum în ultimii cinci ani de şedere a autorului în lagăre atent separaţi erau şi bărbaţii de femei. În parte, asta s-a întâmplat şi din cauza numărului îngrozitor de boli venerice, mai ales sifilis.

Autorul şi-a numit călătoria *prin Eldorado*. Aşa cum se ştie, Eldorado este ţara imaginară *Le Doré*, descoperită de spaniolul Orellana, guvernator al cunoscutului aventurier Pissarro, cuceritorul Perú-ului.

Se crede că URSS este o ţară extrem de bogată, am putea spune că într-adevăr este Le Doré. Trebuie să spunem că ţara chiar era bogată, deşi populaţia ei nu era aşa.

În timpul călătoriei autorului, ţara rămăsese probabil bogată, dar populaţia devenise săracă, pur şi simplu trăia în sărăcie şi într-o stare catastrofală de lipsuri. Cu toate acestea, exporta miliarde de puduri1 de produse, industria înfloreşte, bate recorduri, „dar de-atunci carul stă pe loc şi-acum”[21] pentru populaţie.

Pe coperta acestor impresii e înfăţişat un Crucifix. O cruce grea e purtată de poporul purtător de Dumnezeu.

Autorul îşi găseşte cu greu cuvintele ca toţi tovarăşii lui de călătorie să se roage şi să-l implore pe Cel de Sus să le dea îndurare, iubire, să le ia această Cruce şi să-i mântuiască de deprimare, limbuţie, întărindu-le înţelepciunea smereniei; iar stăpânitorii să-şi dea seama de greşelile lor şi să înceteze să mai condamne şi să

21 Unitate de măsură egală cu 16,38 kg (n. tr.).

rămână aşa în vecii vecilor.

Deci încep!

Paiaţe

Opera nemuritoare a lui Leoncavallo este o comedie-dramă. La fel şi noua viaţă fericită, oferită de comunism popoarelor din întreaga lume, capătă trăsăturile unei bufonade care se transformă într-o adevărată dramă.

Să luăm ca exemplu alegerile: vi se dă un buletin pe care sunt tipărite numele unor candidaţi. Nu e oare asta o comedie? Dar votarea? Cine este împotrivă, acela să se ridice, iar cine se ridică, acela se aşază pentru… vreo zece ani.

Winston Churchill, pe timpuri cel mai mare om politic din lume, a descris comunismul ca pe o maimuţăreală. Şi câte schimbări nu s-au produs în rândul liderilor din Kremlin, s-a ajuns până la distrugerea lui Troţki, Zinoviev, Dâbenko, Kamenev, Buharin, Piatakov, Rîkov, până şi a lui Maxim Gorki, iar de curând a lui Beria şi Kruglov. Şi totuşi, *aşa cum v-aşezaţi acum… nu iese muzică o iotă. 1*

Trimitere la fabula lui I.A. Krîlov, *Cvartetul*: „Şi-aşa cum vă-nşiraţi acum, /La stânga sau la dreapta, cum v-aţi pus, /Ori cu picioarele în sus, / Tot una e, vioară sau ciubotă, /Nu iese muzică o iotă” (n.tr.).

Anul 1944

Ocuparea României de către Uniunea Sovietică. Arestările. Prima arestare a autorului. A doua arestare şi trimiterea autorului în URSS.

Pe 23 august 1944 trupele sovietice au intrat în Bucureşti1. Primarul oraşului, general al slăvitei armate române, i-a întâmpinat pe învingători la graniţa capitalei într-un costum civil şi a îndreptat puternicele tancuri americane, cu comandă sovietică, spre una din arterele principale ale oraşului.

Era o imagine de efect: pe ţevile tunurilor de şase inci stăteau fete frumoase, cu nişte căciuliţe ca nişte plăcinţele, descoperindu-şi pulpele zdravene mult deasupra genunchilor. Oamenii care se înghesuiau pe trotuare aruncau în eroi cu flori, covrigi, ţigări şi maşinile puternice[22] dădeau jos felinarele de pe stradă, al căror gaz ieşind din ţevi era imediat aprins de copii, lucru care era foarte frumos, un adevărat *fackelzug*. Au dărâmat şi un chioşc de ziare al cărui conţinut s-a împrăştiat vesel prin aer. Toţi erau fericiţi, aveau o stare de spirit sărbătorească, cârciumile şi berăriile au avut mare profit.

În urma acestei procesiuni militare minunate venea un detaşament sanitar format din câteva zeci de care şi căruţe la care erau înhămaţi şi cai, şi boi. Priveliştea era apăsătoare: bandajele erau toate pline de sânge, oameni fără mâini, fără picioare; aceste aşa-numite *ambulanţe* erau acoperite cu covoare moldoveneşti pestriţe şi, spre norocul acestor nefericiţi, au fost duşi imediat în spitalele şi sanatoriile din capitală, unde mai apoi bunii cetăţeni români le-au adus multe alimente şi trataţii.

Peste câteva zile, la tipografia pe care o conduceam a venit un general sovietic cu o înfăţişare extrem de simpatică şi civilizată şi mi-a transmis o comandă mare de diferite formulare de tip militar şi cultural, pentru că această tipografie era singura din Bucureşti cu fonturi ruseşti. Generalul acesta s-a dovedit a fi viitorul mareşal Vasilievski, care-l avea ca adjunct pe generalul Vasiliev, un om extrem de drăguţ, extrem de bine intenţionat faţă de oameni şi cu care am lucrat mai apoi mult timp.

La fel şi directorul Direcţiei Băncii de Stat a URSS în

22 Trupele sovietice nu au intrat în Bucureşti la această dată; autorul suprapune data Actului de la 23 august cu intrarea trupelor sovietice în Bucureşti, la sfârşitul lunii august 1944 (n. ed.).

România, nu se ştie de ce, era militar, căpitanul Lomonosov, s-a dovedit a fi un administrator extrem de civilizat, care dădea şi el tipografiei multe comenzi, cerând în acest caz hârtie de cea mai bună calitate şi din cea mai scumpă. Multe dintre aceste comenzi tipografia le trimitea direct la gară, totul se ducea în Uniune, mai ales la Moscova. Se plătea pentru toate acestea fără târguială, dar nici tipografia nu umfla preţurile.

Aşa a fost două, trei luni şi în acest timp au început arestări neaşteptate şi fără motiv, atât ale unor persoane din rândul emigraţiei ruse, cât şi dintre cetăţenii români de origine basarabeană.

Ca de obicei, pe 11 decembrie 1944 m-am dus la tipografie pe la ora 8 dimineaţa şi, la scurtă vreme de la plecarea mea, în apartament s-a auzit soneria. Atunci nu aveam servitori, pentru că ultima româncă de treabă a dispărut fără urmă într-unul din bombardamentele asupra Bucureştiului, când, în timpul unei alarme, s-a dus la un *adăpost1*. Oricât ne-am străduit să găsim vreo urmă a ei printre cei omorâţi şi printre rămăşiţele de la morgă, poliţia nu a putut afla nimic, nici de unde era ea, la părinţii ei, în sat.

De aceea, la noi locuia o persoană din Basarabia, o învăţătoare care o ajuta pe soţie în gospodărie. Această tânără a deschis *wasisda-vi* uşii din faţă, un domn în civil a întrebat:

— Nikolai Vasilievici e acasă?

— Nu, s-a dus la serviciul său.

— Ei, bine, să iasă de sub pat.

— Nikolai Vasilievici nu se bagă sub pat şi dacă v-am spus că nu e acasă, atunci aşa este.

În timpul discuţiei a ieşit soţia mea, puţin bolnavă în aceste zile, şi, pentru că nu vorbea ruseşte – e franţuzoaică

–, a rugat-o pe fată să-i spună domnului unde mă poate găsi.

După ce a început lucrul maşinilor m-am apucat liniştit de corecturi la biroul din tipografie, când, deodată, intră unul în civil şi spune foarte amabil:

— Bună ziua, Nikolai Vasilievici, am vrea să discutăm cu dumneavoastră. Sunt căpitanul Ivanov.

Domnul acesta avea o înfăţişare amuzantă, nasul ca un cârlig, picioarele ca o roată, urechile ca brusturele.

— O să vă dăm drumul peste un sfert de oră. Numai să vorbim puţin.[23]

— Minunat, numai să mă duceţi acasă, să pot să-mi iau perna, nişte lenjerie şi să-i spun soţiei că mă ridicaţi.

La discuţia asta au ieşit din atelier toţi muncitorii şi, când le-am spus ce mă aşteaptă, toţi au început să protesteze:

— Nu vă lăsăm să plecaţi! Cine e ăsta? Se făcuse o larmă incredibilă, dar am încercat să-i liniştesc, spunându-le că, dacă n-o să plec, o să vină cu puştile şi o să mă ia cu forţa.

Aici s-a băgat aşa-numitul Ivanov, că-şi dă cuvântul că peste o jumătate de oră o să mă aducă înapoi.

— Iar în ceea ce priveşte rugămintea dumneavoastră, stimate Nikolai Vasilievici, să vă duc acasă pentru lucruri, este total fără rost, nu vă reţinem mult!

— Şi unde este CEKA[24], permiteţi-mi să vă întreb?

— Ce-i asta CEKA?

— Păi doar sunteţi *cekist*!

---

23 Vasistas, o fereastră în uşă (n. red.).

24 Comisia Extraordinară, prima organizaţie de securitate a statului întemeiată prin decret de V.I. Lenin la 20 decembrie 1917, fiind condusă efectiv de liderul comunist Feliks Dzerjinski. Din 1922 a început să fie reorganizată (n. tr.).

— Nu cunosc acest cuvânt pe care-l spuneţi dumneavoastră!

— CEKA este Comisia Extraordinară şi am văzut sute de cekişti la începutul revoluţiei, înfăţişarea lor exterioară nu mă păcăleşte.

Am urcat într-un automobil minunat, Packard, şi trebuia să o luăm la dreapta, dar şoferul soldat a luat-o la stânga, direcţie care ducea spre abator, unde erau duşi arestaţii reprezentanţilor sovietici. I-am spus asta lui Ivanov, am zis că ştiu unde se află instituţia în care simt închişi oamenii luaţi pe sus. Atunci Ivanov i-a ordonat şoferului să se îndrepte spre locul pe care îl indicasem deja.

Am fost dus în casa uneia Lupescu, care fusese curtezana lui Carol al II-lea, evreică frumoasă şi extrem de inteligentă, care, parţial, a fost motivul alungării lui Carol din România.

Am fost dus printr-un salon frumos, azuriu, într-o sufragerie de formă neregulată şi destul de comună.

Peste câteva minute un maior extrem de gătit, pomădat şi parfumat, s-a aşezat împreună cu căpitanul Ivanov pe locul preşedintelui şi mi-a propus să mă aşez. Imediat, o cameristă îmbrăcată cochet i-a adus numai lui o cafea, o omletă cu bacon şi alte gustări. A început să bea şi să mănânce şi s-a prezentat a fi maiorul Jdanov.

— Sunt însărcinat să prezint autorităţilor noastre persoana dumneavoastră. Nu aţi dori să fumaţi? îmi oferi amabil maiorul, întinzându-mi tabachera aurie cu nişte ţigări mari.

— Mulţumesc, m-am obişnuit cu ale mele, dacă-mi permiteţi să fumez.

— Credeţi că vă ofer o ţigară otrăvitoare?

— Nu pot să admit că un maior al armatei sovietice

ar oferi unui comandor al unei flote străine o ţigară otrăvită.

Am început să fumez ţigara maiorului.

— Ei, cum e, cum vă simţiţi?

— Minunat! E un tutun minunat. Vă mulţumesc.

— Uite, mai luaţi una. Şi acum să trecem la treabă! Când şi unde v-aţi născut, cine sunt părinţii? Şi totul de acest fel, din ce partide am făcut parte, cât de bogat sunt, într-un cuvânt, aceleaşi lucruri despre care mă întrebaseră şi la începutul revoluţiei, şi mai apoi la Moscova cei doisprezece anchetatori ai mei.

Maiorul a scris vreo douăzeci de rânduri, concluzia a fost că nu sunt incriminat de niciun fel de infracţiune şi sunt liber.

Totuşi, comedia asta a continuat nu jumătate de oră, ci cam trei ore, pentru că stiloul maiorului rămăsese fără cerneală, apoi a făcut o mulţime de pete, aşa că a trebuit să transcrie totul, apoi camerista cea cochetă a întârziat mult timp cu aducerea celei de-a doua porţii de cafea şi gustări şi, în cele din urmă, maiorul, foarte amabil, şi-a luat rămas bun de la mine şi, de data aceasta singur, în acelaşi *Packard* minunat, am fost dus înapoi la tipografie, unde era mare panică. Soţia mea alergase pe la diverşi prieteni cu influenţă, muncitorii trimiseseră o delegaţie la Comisia formată din reprezentanţii României, Angliei, Franţei şi Uniunii Sovietice1, dar peste tot îşi desfăceau mâinile şi se spălau asemeni lui Pilat.

După aceea toţi au început să mă felicite, că uite, cum sunt verificat şi nu mă ameninţă nimic, în sensul, de exemplu, trimiterii la abator sau în *călătoria*, cum am spus mai sus, prin Eldorado.

Dar presimţeam că totuşi o să fiu *ridicat*. În ziua de Crăciun, eram la masă cu câţiva prieteni şi am băut

şampanie după curcan, le-am spus că este ultima masă cum se cuvine din viaţa mea şi că în curând o să merg la moarte. Toţi au început să mă liniştească:

— Ei, ce mai prostie! Doar sunteţi verificat! Nu sunteţi vinovat de nimic!

Ei, dar eu tot aveam sentimentul că sunt ultimele zile ale mele, că mă pândesc suferinţe şi că o să fiu chinuit.

Aşa s-a şi întâmplat.

Pe 29 decembrie, la ora 11 noaptea, când toţi cei din casă dormeau, ascultam radioul şi citeam *Viaţa mea*[2526], a Reginei Maria a României, o descriere uimitoare a vieţii, în patru limbi, şi care a avut 25 de tiraje de câte 250.000 fiecare. S-a auzit deodată un bubuit, ciocănit şi pârâit în uşa de la intrare; am dat fuga înnebunit şi abia am deschis uşa, că au şi năvălit în apartament doi ofiţeri, doi soldaţi cu puşti automate şi un civil destul de modest, cu o servietă. Unul dintre ofiţeri, care băuse serios, a început să urle:

— Dă pistolul! Dă baioneta! Ai arme?

Celălalt ofiţer, cu un soldat cu mitralieră, s-au năpustit în dormitor, au pus mitraliera pe trepied, au îndreptat-o asupra soţiei bolnave, care încă nu se trezise, după care pe mine, numai în cămaşă, m-au apucat de subsuoară şi m-au băgat în birou, cu mitraliera îndreptată asupra mea.

Iar civilul a început să întoarcă pe dos toate sertarele biroului meu, apoi să scormonească în bibliotecă, iar în

---

25 Deşi componenţa Comisiei este redată în mod eronat, autorul are în vedere Comisia Aliată de Control, din care făceau parte reprezentanţii SUA, URSS şi ai Marii Britanii, la care s-au adăugat mai târziu cei ai Franţei (n. ed.).

26 Autorul se referă la Povestea vieţii mele (1914-1934), cele trei volume de memorii ale Reginei Maria, scrise în engleză şi publicate între 1934-1936 (n. red.).

sufragerie au început să cotrobăie în bufet, în dormitor – în şifonier; au luat toată arhiva şi scrisorile mele. Până la urmă, nimic de aici nu a fost interesant pentru anchetatorii mei, în afara unui album de fotografii din toată viaţa mea de 65 de ani. Şi mi-au mai luat, cu mare atenţie, romanul lui Krasnov, *De la vulturul cu două capete la steagul roşu*, pentru că în Uniune nu există, chipurile, lucrarea asta.

După ce au băgat într-un sac tot felul de lucruri, mi s-a ordonat să mă îmbrac şi m-au dus, nu departe de noi, în casa unui evreu foarte bogat, cu care dusesem negocieri acum câţiva ani referitor la reprezentanţa automobilelor *Studebekker*. În casa aceasta se afla secţia CEKA, deşi ea se numea modest *punct de trecere* al Armatei Roşii.

În cabinetul luxos al evreului bogat m-a interogat repede un ofiţer tinerel, un copil, din nou numai prostii, după care m-au dus în beci, unde am găsit vreo zece persoane cunoscute, oameni de acelaşi calibru ca mine.

Era deja ora trei noaptea. Am stat acolo pe jos toată ziua, nu ni s-a dat nimic de mâncare, din fericire, aveam un păhărel de plastic, aşa că toţi au băut apă pe săturate.

La miezul nopţii celei de-a doua zile, cu nişte camioane mizerabile, toţi am fost duşi pe la alte *puncte*, probabil tot *de trecere*, şi din nou am fost băgaţi în beci, în casa fostului ministru de Justiţie. Eram treisprezece oameni. Acolo erau nişte priciuri din scânduri subţiri. Dormeam îmbrăcaţi. Ni se dădea un fel de *kaşă*, un terci cu o grăsime respingătoare, dar puteam trimite soldaţii în oraş după alimente, şi chiar după vin, evident, pe ascuns.

Extrem de neplăcut în beciul ăsta era că aici se ţinuse vin şi pe pereţi erau urmele butoaielor lipite de pereţi. De aceea, aerul era plin de miros de fermentaţie, lucru care îi făcea să vomite pe unii.

Alături erau vreo câteva zeci de armeni-*daşnaci*[27], o organizaţie politică armeană internaţională care avea ca scop redobândirea independenţei Armeniei. Erau oameni bogaţi şi de aceea o duceau bine, mâncau şi beau cât voiau, cântau cântece şi au făcut revelionul extrem de veseli; iar noi, cei treisprezece, ne-am culcat posaci şi trişti, îndureraţi, aducându-ne aminte de familiile şi prietenii noştri şi cât de frumos marcam mulţi dintre noi această trecere spre un timp nou.

Deasupra acestui beci era sufrageria uriaşă a fostului ministru, un om cu stare, aranjată cu mare gust şi bogăţie; uite, acolo au făcut revelionul şefii acestui *punct de trecere*, cu armonică, cazacioc şi trepak, până dimineaţă, după care unii dintre noi am fost trimişi să facem ordine şi curăţenie în sufrageria asta; ei, ce era acolo, mă abţin să descriu. S-au veselit în voie, dar au şi vărsat la fel de mult.

Stăteam aşa de câteva zile şi nimeni nu ne interoga. De fapt, parcă uitaseră de noi. Eram trişti, supăraţi, nu ştiam deloc de ce ne-au luat şi ce ne aşteaptă, şi ce va fi mai departe, şi când va fi momentul?

Şi uite, *momentul* a venit: au început să ne cheme în ordine la un militar cu un grad necunoscut, după semnele exterioare, care aproape nu ne-a întrebat nimic, se vede că se plictisise de interogatoriul care i se încredinţase. Ne-a luat lucrurile de aur pe care le aveam, mie crucea de botez, preţioasă, inelul de familie, verighetele, dar nu i-a trecut prin cap că mai toţi aveam şi butoni de aur, şi ace de cravată. Ne-au luat aceste cravate şi gulerele. Şi imediat toţi căpătaserăm o înfăţişare neîngrijită. Cravatele ni le-au luat ca să nu ne spânzurăm. De parcă nu ne puteam spânzura de bretele. Semna pe procesele-verbale, extrem

27 Membri ai Federaţiei revoluţionare armene, Daşnakţutiun, fondată în 1890 (n. tr.).

de scurte şi cu multe greşeb, *litenant*.

Dar odată, eu şi unul dintre cei mai buni prieteni ai mei, care în unele probleme îmi împărtăşea ideile, am fost chemaţi la un colonel foarte bine care ne-a primit în cabinetul fostului ministru al Justiţiei. Militarul acesta cumsecade a rupt tot ce îndrugase locotenentul analfabet, a scris câteva rânduri totalmente lipsite de conţinut şi ne-a dat drumul extrem de politicos. Iar în ajunul Bobotezei, pe 6 ianuarie, am fost treziţi pe nepusă masă, strigau la noi:

— Cu lucrurile! Şi, după ce ne-au percheziţionat până la piele, am fost urcaţi în camioane şi, în ploaie, pe noroi, noaptea târziu, am fost duşi la gara principală, unde maşinile au tras pe peron, chiar lângă vagoane, şi ne-au urcat într-un vagon de clasa a treia, cu ferestrele acoperite cu hârtie de sac.

Ne-a primit general-maiorul Wull, cum aveam să aflăm pe drum, fostul comandant militar al Moscovei. În curând ne-am pus în mişcare, fără să ştim, desigur, unde suntem duşi, şi am început să ghicim: dacă trenul o ţine drept, deci la Ploieşti, spre nord, apoi departe, probabil, prin Basarabia, în Uniune. Dar dacă simţeam că drumul face un ocol, era posibil să ne ducă undeva în provinciile româneşti.

Dar am fost duşi la Ploieşti şi am fost mutaţi, sub cea mai strictă pază, într-un tren sovietic, din nou într-un vagon de clasa a treia, cu hârtie la ferestre; iar pentru general şi ofiţerii care asigurau paza unor criminali ca noi, cum păream, era un vagon al Asociaţiei Internaţionale a Vagoanelor de Dormit, chiar cu vagon-restaurant, desigur, pentru ei; acesta era trenul cu care fuseseră aduşi din Moscova în Bulgaria prinţul Kirill şi câţiva miniştri.

Am primit de mâncare supă şi *kaşă*, iar generalul mergea prin toate vagoanele aducând mâncarea la timp şi

întrebând dacă suntem mulţumiţi. Ne dădea câte o bucată de zahăr, apă caldă şi câte 400 de grame de pâine pe care n-o puteai mânca. Dar, trebuie să spun că nu eram flămânzi, pentru că în beciul ministrului ne hrănisem cu ce cumpărasem pe ascuns. Nu se ştie de ce, tot timpul generalul ne întreba:

— *Râdeţi*? deşi nouă mai degrabă ne venea să plângem.

Fiecare loc din cele patru era păzit zi şi noapte de ofiţeri care ne lăudau foarte amabili viaţa din Uniunea Sovietică. Generalul călătorea cu soţia sa, o evreică foarte frumoasă, care cumpărase din Bucureşti o haină de astrahan cu 800 de mii de lei, lucru care, pentru vremea aceea, era o sumă destul de însemnată.

Mergeam cu opriri mari la cantoane, generalul se enerva şi trimitea telegrame urgente, dar şefii de la căile ferate, se vede, erau guvernaţi de principiul *dacă mergi încet, ajungi departe*.

Am mers 14 zile şi aveam probleme cu stomacul, dar generalul ne spunea că nu ne dă carne pentru că, dacă nu facem mişcare, carnea e foarte periculoasă. Soţia lui frumoasă se plimba în timpul opririlor, sub paza unui soldat cu o puşcă, şi mereu cu un doctor foarte drăguţ care ni se plângea că-i fuseseră luate toate bandajele pentru a face din ele fitile pentru opaiţele cu ulei, pentru că iluminatul electric nu mergea noaptea, şi opaiţele erau făcute din farfuriuţe de ceai cu untdelemn, pe marginea cărora ardeau şi fumegau bandajele doctorului.

Generalul era foarte drăguţ şi amabil. Cizmele lui înalte erau lăcuite, aşa cum purtau şi la noi înainte ofiţerii de gardă; iar epoleţii erau făcuţi din galoane după modelul celor de mareşal român, cu o mare stea argintie brodată.

Era un general elegant, n-am ce spune, şi ne spunea

poveşti, că la Moscova o să fim instalaţi în case de vacanţă, pe saltele cu arcuri, îmbrăcaţi foarte frumos, ni se vor da nişte chelneriţe foarte frumoase, cum s-a exprimat el, ne vor duce la film, la teatru, ne aşteaptă o viaţă fericită şi veselă, fără griji, o adevărată sărbătoare. Aşa a pictat el acest Eldorado.

Iar, la scurt timp, în închisorile din Moscova, am aflat că, prin mila Domnului, el a fost executat. *Sic transit gloria mundi*.

La Moscova am ajuns noaptea, probabil pe 20 ianuarie. În loc de case de vacanţă frumoase, cu saltele cu arcuri, am fost duşi, cu patru *corbi negri*, în diverse închisori şi de atunci, timp de aproape unsprezece ani, nu m-am mai întâlnit cu niciunul dintre însoţitorii din această călătorie, cu excepţia unui prieten, şi asta după ce am stat cinci ani în lagăre.

Corbi negri sunt numite automobilele *Ford* modificate special pentru transporturile chinuitoare ale *călătorilor*. În exterior, pe aceste maşini scria *Brutărie*. Sau *Fabrica de bomboane*, de parcă cei transportaţi o duceau bine în ele. Înăuntru, maşina este împărţită în cuşti cu banchete aşa de joase, că picioarele se sprijină de perete, iar capul de tavan. Când urci, primul intră gardianul, înăuntru nu e deloc lumină şi, când ne duc la închisoare, maşina vine cu spatele chiar în uşa închisorii, aşa că nici când ieşim nu vedem pe nimeni.

Era foarte frig în acea noapte, că am îngheţat de tot. Închisoarea era o construcţie veche. Am fost băgaţi într-o celulă comună, aşa-numită *gară*, cum am aflat mai apoi. Acestea sunt punctele de triere.

De dimineaţă nu mâncasem nimic, un gardian bun ne-a adus apă, o găleată întreagă, aşa că am băut pe săturate. Apoi au început să ne cheme într-un cabinet

dichisit, pesemne al şefului închisorii, un tânăr ofiţeraş ne interoga scurt, cine şi ce suntem, extrem de amabil, iar când am întrebat ce fel de închisoare este, mi-a spus că nu am de ce să ştiu asta.

După acest interogatoriu de câteva minute am fost dus la baie; te dezbraci în nişte cuşti micuţe şi apoi, gol, trebuie să alergi spre baie, unde sub un duş se spală trei persoane. Ţi se dă câte o bucată de săpun respingător. Apa curge două, trei minute.

Gardienii strigă tot timpul: *Hai*, *hai*, *hail* De fapt, aceasta este o interjecţie foarte întâlnită, care a intrat în uz în Uniune. Şi în cabinetul medical, şi în barăci, şi la serviciu numai asta se aude: *Hai*, *hai*, *hai*!, de parcă toţi se grăbesc fără încetare.

Ne-au dat lenjerie – eu am o statură de aproape doi metri, fără doi centimetri. Şi toţi cei peste zece ani m-am chinuit tare cu lenjeria asta; pe lângă faptul că era şi uzată, provenind de la unităţi militare, adesea cu pete de sânge ce nu ieşiseră la spălat, probabil de la răni.

— Hai, hai, în celulă…

Mă aflu în celula nr. 75. Închisoarea asta, aşa cum mi-au spus acum doi oameni care erau închişi aici deja de câteva luni, se numeşte Lefortovo, în amintirea celebrului tovarăş al lui Petru I, amiral şi cel mai bun prieten, şi profesor, reformator al Rusiei. E construită în forma literei K. Are patru etaje, celulele au ieşire pe balcon, iar între acestea sunt întinse plase de sârmă, pentru situaţia în care arestaţii ar vrea să se arunce de la etajele de sus şi să se sinucidă. Plase asemănătoare sunt şi la celebra Lubianka, în care am avut onoarea şi plăcerea să fiu închis după aceea.

Când a fost construită această închisoare, în timpul Ecaterinei a II-a, Maica Împărătească a dorit să o vadă.

Închisoarea era făcută pentru două sute de persoane, adică avea două sute de celule de o singură persoană. După ce a vizitat-o, împărăteasa a întrebat:

— Dar cine a fost arhitectul? I s-a spus numele arhitectului. Uite, poruncesc să se construiască imediat încă o celulă, 201, şi să-l băgaţi în ea pe arhitect.

Acum închisoarea asta e catalogată *cu regim sever* şi aici sunt închişi numai infractorii extrem de periculoşi.

Totuşi, închisoarea nu e aşa de rea, cum credea Maica împărătească. Am fost nevoit să stau şi în altele mult mai rele; în fiecare celulă există lavoar şi tinetă; un singur lucru e greu, că celula e numai pentru o singură persoană, iar noi eram trei. Era greu că era interzis să dormi ziua, erai trezit la cinci dimineaţa şi ţi se permitea să te culci numai la zece seara. Puteai să faci numai şase paşi. Toată noaptea arde lumina; o vreme am avut lumină electrică, apoi ni s-au dat opaiţe, pentru că Moscova nu avea cărbune şi sare. Uite, e un lucru chinuitor să trăieşti fără sare! Se ştie că organismul uman nu poate funcţiona normal fără sare.

Pe lângă închisoare era un doctor bătrân tare drăguţ. Ne plângeam că vrem să primim sare, la care răspundea că şi el suferă fără sare:

— În toată Moscova nu poţi face rost de elementul ăsta!

Era şi o dentistă foarte simpatică, tot bătrână, cu un lornion uriaş auriu. Lucra foarte atent şi cu milă, dar tot timpul lângă fotoliul ei se afla un gardian, lucru care o deranja foarte tare pe această persoană minunată. Totuşi, ea nu avea aproape niciun preparat pentru dinţi, ca să nu mai vorbim de extracţii cu anestezie. Din fericire, am şi acum dinţii mei, în ciuda vârstei înaintate. Abia mai târziu, când a început să apară scorbutul, mi-au scos trei dinţi, şi

asta mai mult pentru că erau plombaţi cu aur şi canalia aia, nu dentist, ci un tehnician dentar, a pus ochii pe aceste fărâmiţe de amalgam de aur.

Ne scoteau la plimbare în fiecare zi, cu excepţia duminicii, zi care era de fapt extrem de tristă şi grea, de nu mai puteai. Era bine dacă tovarăşii de celulă erau oameni civilizaţi. Altfel, în aceste zile, la 6 dimineaţa ni se dădea supa cu o bucată de pâine de 400 de grame, şi apoi, până la 6 seara, în închisoare domnea liniştea, până când din nou ni se dădea aceeaşi supă, dar, desigur, fără pâine, şi toată ziua se auzea numai cum gardianul de serviciu, unul la zece celule, se agita tot timpul, aproape fără întrerupere. Privitul acesta pe vizetă se numea, nu ştiu de ce, *vertihui*[1]. Se vedea că printre soldaţii de escortă erau mulţi ucraineni şi când escortele astea îi însoţeau pe arestaţi trebuind să aştepte trenul sau *corbii negri*, cei escortaţi primeau ordinul de a se aşeza pe jos, pentru anufi nicio tentativă de evadare, iar câinilor poliţişti să le fie mai uşor să sară la gâtul arestaţilor. Soldaţii din escortă, ucraineni, care ştiau prost limba rusă, ucraineni adevăraţi, strigau, dacă cei de jos se mişcau sau se uitau în jur: *Ne vertihuite*!, ceea ce înseamnă *nu vă învârtiţi*[2829]. Aşa şi în închisori, gardianul care învârtea capacul vizetei era numit *vertului*.

În zilele obişnuite era mai uşor *să passer le temp*, să petrecem timpul, pentru că în celulă veneau gardienii-şefi – pentru că gardienii de serviciu nu intră niciodată în celulă, temându-se să nu fie atacaţi de deţinuţi.

---

28 Forma argotică corectă este vertuhai, denumire pentru poliţist, gardian. în text, e un fel de etimologie populară (n. tr.).

29 Echivalentul în sistemul penitenciar românesc din epocă: Nu întoarce capul! Pentru gardian-vertihui, echivalentul poate fi caraliu (n. red.).

În fiecare zi lucrătoare venea felcerul, uneori veneau şi nişte infirmiere drăguţe, numite servitoare sanitare; o dată pe săptămână venea frizerul; în cele zece închisori în care a trebuit să stau, oamenii erau raşi cu nişte briciuri sigure, obişnuite, dar la Lubianka erai ras cu o maşină de două parale, pentru că a fost un caz când arestatul a smuls briciul şi l-a rănit pe frizer.

Ne scot la plimbare, pe orice vreme, în fiecare zi, câte un sfert de oră, iar în curte se află o construcţie uimitoare: imaginaţi-vă o casă lungă cu un coridor pe mijloc, de o parte şi de alta a lui fiind camere de 10 m lungime şi tot atâta lăţime. Nu e acoperiş, astfel încât se vede cerul. Dar nu sunt nici ferestre. Şi pe o asemenea suprafaţă trebuie să te învârţi 15 minute, iar gardianul tot timpul se uită pe vizete, ca arestaţii să nu se oprească sau să vorbească între ei. În celule, poţi vorbi şi înjura cât vrei tot ce este pe lumea asta. Dar în timpul plimbărilor, gura!

Când ne scoteau ori ne aduceau de la plimbare sau, să spunem, de la baie, sau de la cabinetul medical, dacă ne întâlneam cu alţi deţinuţi, toţi trei ne opream şi eram lipiţi cu faţa de perete, ca să nu-i vedem pe ceilalţi deţinuţi. În felul acesta, timp de mai multe luni, deţinuţii nu numai că nu-şi văd vecinii de celulă sau alţi deţinuţi, dar în niciun caz nu se pot strecura informaţii de niciun fel despre sutele de oameni care îngheaţă sub acelaşi acoperiş.

Dostoievski descrie foarte animat viaţa deţinuţilor din *Amintiri din casa morţilor*. Viaţa aceasta chiar era animată, numai că la Lefortovo era chiar o casă a morţilor.

Astfel a început pentru mine noul an 1945.

Anul 1945

Închisorile din Moscova. Interogatoriile din închisori: Lefortovo, Lubianka, Castelul Butârski. Sfârşitul interogatoriilor.

Tovarăşii mei de celulă sunt nişte oameni drăguţi: unul extrem de tânăr, luat în armată tocmai de la Academia Plehanov1, a fost trimis imediat la Smolensk şi, fără să înceapă niciun curs, noaptea, pe neaşteptate, câteva sute de tineri au fost trimişi pe front ţinând pentru prima dată o puşcă în mână. În întuneric au început să curgă spre ei gloanţe de mitralieră şi tovarăşul meu a simţit o durere insuportabilă în gleznă, iar după câteva zile s-a trezit în spitalul militar al unei unităţi militare germane, fiind grav grănit şi operat. Peste două luni trupele sovietice au cucerit acest sat german şi toţi răniţii au fost duşi la Smolensk, verificaţi, acest tânăr primind zece ani de lagăr.

Al doilea tovarăş era un bătrânel, ţăran simplu care se ocupa de transportul oamenilor peste un lac, prindea peşte, îl vindea şi a fost închis fără judecată, pentru speculă, tot pentru zece ani.

În timpul unei plimbări în căsuţa fără acoperiş vine gardianul şi strigă:

— Cutare aici, hai, mai repede cu lucrurile, mai întâi la baie, hai, hai!

În toate închisorile, când eşti mutat dintr-o parte în alta, deţinuţii sunt duşi la baie şi la control. Imediat ce sunt mutaţi, uneori în decurs de numai o jumătate de oră, în închisoarea nouă eşti din nou spălat, percheziţionat, ţi se iau din nou nişte mărunţişuri şi aşa mai departe.

După ce am făcut toate operaţiunile şi, privat de sulul de hârtie igienică pe care îl aveam chiar de la Bucureşti şi despre care gardianul a spus: nu ai nevoie de ea, dar mie îmi trebuie să fac ţigări!, am fost dus undeva, cu un *corb negru*; ţin minte numai că am mers printre sunete de tramvai şi claxoane de automobile.

Maşina a tras din nou cu spatele la intrare şi, după ce

am pătruns printr-o uşă îngustă, m-am trezit într-un beci. Din nou baie, din nou dezbrăcat până la piele, controlul, percheziţia şi gardianul mi-a tăiat de la fosta mea manta de marină, de la uniformă, în care am făcut serviciul militar, toţi nasturii cu ancore. Coroana de pe ancoră – păi ăsta e un adevărat *kontral*

Apoi am fost coborât şi mai jos în beci, unde se afla o celulă pentru fotografii şi luarea amprentelor, căreia deţinuţii îi spun *cântatul la pian*, pentru că amprentele sunt luate de la toate cele zece degete ale mâinilor. Pui degetele pe formular de parcă ai cânta la pian. De treaba asta se ocupă un evreu posac. În jur sunt panouri pentru fotografii, sunt palmieri prăfuiţi, dar eşti fotografiat fără aceste podoabe exotice. După ce *am cântat la pian* mi-au dat chiar o periuţă de dinţi pentru a-mi freca funinginea grasă de pe degete.

Apoi gardianul a ordonat:

— Hai, hai, mai repede! şi m-a dus la lift, chiar din beciul ăsta. Liftul e foarte original. E o colivie uriaşă împărţită în trei; în prima se află soldatul care îl manipulează, în a doua intră gardianul, iar în secţiunea a treia este băgat arestatul. La fiecare etaj, deasupra unor uşi care duc undeva, e o semnalizare întreagă formată din patru becuri: roşu, verde, galben şi albastru.

Am ajuns la etajul al treilea şi am fost băgat pe un coridor acoperit cu o mochetă, puternic luminat de becuri cu abajururi; în spate de tot era o oglindă uriaşă în ramă aurită – decor extrem de burghez.

Aici nu mai era gardian, ci un ofiţer care a semnat de preluarea mea şi am fost dus la capătul coridorului, spre o uşă obişnuită de apartament; după ce am trecut pe acolo m-am trezit într-o cameră mare ce semăna cu un apartament, cu parchet pe jos, numai că o jumătate din

cameră era acoperită pur şi simplu cu podea de lemn, iar pe perete se vedea urma unui lavoar sau, mai bine zis, a unei chiuvete de bucătărie.

Aici erau şapte paturi şi în mijloc o masă, în jurul ei scaune şi bănci. Pe paturi se vedea lenjerie. O singură fereastră, fără gratii, prin care se vedea un perete.

Ştiam deja că buna cuviinţă şi manierele din închisoare cereau ca nou-venitul să se prezinte imediat şi să-i informeze pe cei din celulă despre sine. Cei care se află aici încep şi ei să se prezinte, dar nu toţi, mulţi preferă să ascundă cine sunt.

Atunci l-am văzut pe unul care a venit cu mine în tren, dar din altă ţară, şi pe un maior german în uniformă, cu barete ale decoraţiilor pe piept. Era şi un ofiţer polonez, îmbrăcat foarte sărac, era şi un evreu îmbrăcat foarte frumos, pe al cărui pat se aflau multe pungi cu conserve şi lenjerie. Era un singur pat liber, chiar lângă evreu, în care mi s-a indicat să mă aşez. Alţi doi oameni nu s-au prezentat, dar mai târziu am aflat că unul fusese croitorul acestei închisori, iar despre celălalt nu se ştia cine este. Toţi oamenii erau drăguţi şi binevoitori.

Fusesem adus la Lubianka nr. 2, Casa centrală de detenţie preventivă, dar, în afara acestei *case*, mai există şi Lubianka nr. 7, tot o *casă* ca asta, dar raională, adică numai pentru raionul

Moscova. Iar Lubianka nr. 2 este considerată un loc de detenţie pentru privilegiaţi, sunt ţinute aici persoane importante, precum fostul rege al Mangiu-go1, a fost şi

Savinkov[3031], care aici s-a sinucis, aruncându-se prin casa scărilor, după care, în spaţiile dintre ele, au fost puse plase, aşa cum am observat şi la închisoarea Lefortovo.

Era deja târziu şi bucătarul, îmbrăcat în alb, cu bonetă, a adus în castroane de nichel cina – mazăre fiartă cu orez. Nu era prea gustoasă, dar era servită curat şi-ţi făcea poftă de mâncare. Pâine era câtă vrei, dar era mizerabilă, aproape nimeni nu o mânca, aşa că pe pervaz erau mormane întregi.

A fost adus aproape un ceainic de ceai şi, imaginaţi-vă… cu zahăr.

Maiorul german era hrănit separat. A doua zi, spre prânz, i-au dat pui prăjit şi pâine albă deosebită. I se dădea un pachet întreg de zahăr, dar el nu împărţea cu nimeni comoara asta. Vecinul meu evreu nu mânca cu noi, ci-şi consuma conservele şi colacii adevăraţi, *filippovskie*[32], chiar pe patul său. Conservele erau americane. Iar nouă la prânz ni s-a dat supă cu orez şi *kokleti*[33], cum spunea odinioară adjunctul meu. Totul este foarte curat, vesela era strânsă de o femeie îmbrăcată în alb. Bucătarul era foarte atent şi-ţi propunea supliment.

Toţi cei închişi nu fuseseră interogaţi niciodată şi nu

---

30 Se referă la regiunea chineză Manciukuo (Manciuria), care a fost la un moment dat monarhie constituţională; ocupată în 1931 de către japonezi care l-au înscăunat pe ultimul împărat din dinastia Qing, cunoscut sub numele Puyi. După 1945, Manciuria a intrat sub administraţie chineză, Puyi a fost capturat de sovietici. Repatriat în China în 1949, a fost ţinut zece ani în detenţie, la fel ca Sablin, fiind supus reeducării (n. red.).

31 Boris Savinkov (1879-1925), scriitor şi revoluţionar rus, unul dintre liderii eserilor (n. tr.).

32 Marcă deosebită de colaci şi covrigi ruseşti, produşi de firma Fillipov din secolul al XIX-lea (n. tr.).

33 Kotleti, chiftele (n. tr.).

se auzea când va avea loc asta. Aşa am stat câteva zile. Ne duceau la plimbare, mai bine zis, ne scoteau cu liftul noaptea pe acoperişul aceleiaşi clădiri care înainte fusese cândva imobilul unei societăţi de asigurări.

Acoperişul era la etajul şase sau şapte, era neted şi împărţit în două. La îngrăditura dintre ele se afla un turn de pază care, în limbajul deţinuţilor, se numeşte *popka*[34]. Era ger şi ne era frig să ne învârtim în pătratul ăsta, mai ales că suprafaţa era acoperită cu foi de fier. Ne plimbam jumătate de oră.

Dormeam până la 5 dimineaţa, ne spălam într-o baie destul de curată şi eram lăsaţi la closet când aveam nevoie, lucru care nu ne era permis în alte închisori, unde eram scoşi la closet doar la anumite ore. Aici nu era tinetă, aşa că noaptea eram lăsaţi să mergem fără nicio problemă. Făceau de pază numai ofiţeri. În fiecare zi venea doctorul, iar de surorile de caritate, adică lucrătoarele sanitare, pur şi simplu ne săturasem. Se purtau mai atent cu maiorul german, tot timpul îl îmbuibau cu medicamente. Atunci, pentru prima dată, am aflat de existenţa vitaminelor, care erau extrem de populare în Uniune.

Nu a fost nimic interesant în detenţia de aici, cu excepţia unui incident. Este adus un maior din armata sovietică, foarte bine îmbrăcat, cu valiză. Nu s-a salutat cu nimeni, a stat pe un scaun şi deodată s-a apropiat de vecinul meu evreu şi i-a dat o palmă zdravănă. Evreul nu a spus nimic, imediat a intrat ofiţerul de serviciu şi l-a scos pe maior.

Vecinul evreu se împrietenise foarte tare cu mine, dar nu mi-a spus nimic, nici mie, nici altcuiva, despre ofensa primită. Abia peste câteva zile mi-a spus, într-un

34 O altă poreclă dată gardienilor (n. tr.).

acces de sinceritate, că e anchetator şi e închis pentru *abuz de putere*, adică pentru *exces de informaţii* despre *cei care i se încredinţaseră la anchetă*. Soţia lui e şefa depoului de locomotive din Moscova, iar înainte a fost mecanic, mai întâi pe trenuri de marfa, iar mai apoi pe trenuri expres, şi uite, acum e şefa depoului şi instructor al mecanicilor. Trăieşte foarte bine, primeşte pachete din America, de la rude.

După ce am stat la Lubianka zece zile, pe neaşteptate m-au mutat înapoi la închisoarea Lefortovo, din nou *corbul negru*, baia, percheziţia şi am ajuns într-o celulă cu un şofer de la Kremlin şi cu generalul Zakutnîi, adjunctul cunoscutului general trădător Vlasov. Fusese ridicat la Berlin de la americani şi când s-a întors în aceeaşi zi de la interogatoriu, noaptea, a spus că va fi eliberat şi că anchetatorul i-a dat una după ceafă, drept urmare, acel anchetator va face puşcărie.

Dar omul presupune, iar Dumnezeu dispune: a doua zi Zakutnîi a fost scos fără lucruri, ceea ce nu prevestea nimic bun, şi după câteva zile am auzit cum povesteau gardienii că generalul nostru fusese spânzurat tot aici, în închisoarea Lefortovo. Călăul era o femeie tare grasă, în uniformă de sergent, plină de coşuri şi umflături pe faţă; o vedeam adesea când eram scoşi la plimbare. Era tadjikă – tadjicii sunt un trib total sălbatic din Asia de sud-vest, lângă munţii Tian-şan Semionov. Tribul acesta este extrem de belicos şi escorta secretarului general al partidului de atunci era formată numai din tadjicii ăştia.

Desigur, niciun deţinut nu a văzut niciodată cum sunt spânzuraţi oamenii, dar în curtea de la Lefortovo, pe peretele lazaretului, se puteau vedea bine, când ne plimbam, patru şine pe care, cum se spunea, era pus un bloc cu ajutorul căruia se realiza execuţia.

Eram deja de câteva zile aici, fără să ştiu când o să înceapă să mă tortuzeze şi pentru ce. În cele din urmă a venit ziua, mai bine zis noaptea, pentru că interogatoriile se desfăşurau numai noaptea. Sunt duşi la interogatoriu femei, militari. Gardienii îi ţin de mână, deasupra cotului, şi tot timpul ciocănesc cu cheia celulei în catarama de pe burtă.

Cabinetele anchetatorilor sunt separate de închisoare printr-un pasaj de trecere; este un coridor şi pentru că încălzirea din închisoare nu funcţiona din lipsă de cărbune, pe tot coridorul se află sobe de lut monstruoase, şi mai mult, din zece în zece paşi se află un fel de şifoniere, dar fără scândurile de sus; în ele nu e nimic, şi când anchetatorul e încă ocupat şi anchetatul trebuie să mai aştepte puţin, este încuiat cu cheia; a trebuit de câteva ori să stau închis astfel mai mult de o oră; măcar să fi făcut acolo un fel de băncuţă. Am întâlnit asemenea dulapuri şi la închisoarea Butârki din Moscova, unde am avut onoarea şi nefericirea să stau câteva luni.

Gardiana m-a băgat într-un cabinet; la un birou uriaş, un ofiţer îmbrăcat în scurtă şi cu căciulă cu urechi, o căciulă călduroasă, căzăcească, şi purta cizme de pâslă. Lângă uşă erau o măsuţă şi un taburet. Pe biroul anchetatorului se aflau o veioză cu un abajur de mătase, accesorii de marmură pentru scris, un telefon şi un pistol.

Anchetatorul a ridicat ochii, s-a uitat la mine şi a rostit:

— Ei, ce spui, scârbă?

A fost prima întrebare a unui anchetator militar de stat dintr-una din cele mai mari ţări ale lumii. Mi-am spus că probabil i s-a adresat gardienei care m-a adus şi m-am întors să mă uit la ea. Dar anchetatorul a spus scurt şi obraznic:

— Cu tine vorbesc. Spune, recunoaşte, că o să vezi tu! şi a ridicat pistolul. Poţi să pleci, o să semnez mai târziu, i-a dat el drumul gardienei. Spune tot adevărul, câine, poţi să trădezi, aşa că spune! Despre viaţa ta mizerabilă.

— Din ce regiune? Despre copilăria mea, despre studii, călătorii?

— Dă-o-n p… mea de regiune, recunoaşte cum ne-ai trădat, ai lins cururile fasciştilor şi tu ai fost un fascist nenorocit!

Era limpede că anchetatorul înţelegea prin cuvântul *regiune* ceea ce în Rusia se numea înainte gubernie, iar acum regiune. Atunci a sunat telefonul, a început o discuţie cu Leningradul, cu un caracter personal.

— A, tu eşti, Nura… alo… alo… nu întrerupeţi, aici e un anchetator pe probleme extrem de importante de la închisoarea Lefortovo… Hai, hai, Leningrad, hai, Smolnîi, centrala… Uite, s-a întrerupt… deci o să vin sâmbătă pentru vreo două zile… ce să aduc?… schiuri?… şi pantaloni groşi?… bine… o să-i pun eu… alo… alo… Manka, de ce mă întrerupi, uită-te la mine… alo… alo… alo!, şi aşa mai departe, mizerabil.

— Ei, continuă, uite, aici, în amintirile tale sunt multe lucruri, aşa că nici nu mai e nevoie să te interoghez, se vede ce gâscan eşti.

Dar la arestul meu din Bucureşti nu fusese luat nimic, pentru că nu aveam aşa ceva.

— Ce, nu mai ţii minte? Minţi, ai multe amintiri, se vede că ai memorie bună; dar uite, ţi-am luat tot, în curând o să-ţi luăm şi viaţa! Vezi ce-i asta? şi anchetatorul ridică pistolul. Ce-i asta?

— Un *Browning*, răspunsei.

— Nu e niciun *Browning*, este un TT, ştii ce-i asta?

Nu ştiam ce înseamnă asta, dar se pare că era un *Browning* de producţie sovietică, îmbunătăţit de inginerul Topolev la fabrica de arme din Tuia, foarte cunoscută în vechea Rusie. De aceea se şi numeşte *Tulski Topolev*[35] – TT.

— Ei, adu-ţi aminte de mizeriile tale. O să scoatem noi din tine toate amintirile!

— Permiteţi-mi să vă spun că Dante a spus că amintirile omului sunt un paradis din care nimeni nu-l poate alunga!

— Cine mai e şi Dante ăsta… vreun român?… o să mi-l dai tu pe prostul ăsta, şi tu eşti un prost, jigodia dracu'!

A sunat din nou telefonul şi a început discuţia cine va plăti pentru convorbirea interurbană. Niurka refuza, Manka a spus că o va trece pe numele tovarăşului anchetator, iar acela a început să protesteze ferm. Prostia asta a durat câteva minute, până ce anchetatorul s-a enervat şi a ordonat să fie trecută convorbirea în interes de serviciu.

Interogatoriul nu a dus nicăieri, anchetatorul şi-a tras căciula pe ochi şi a adormit. Eu stăteam în frig, în costumul meu subţire, şi tremuram ca apucat de friguri. În cele din urmă, torţionarul s-a trezit şi mi-a ordonat din nou să recunosc – ce? – şi spune:

— Stai cu nasul la colţ, poate îţi aduci aminte.

Am stat în felul acesta peste o oră, după care anchetatorul a început să drăcuie, a scuipat în direcţia mea şi a sunat să fiu luat.

La capătul coridorului stătea un gardian şi în faţa lui se afla o carte mare, precum cele de la contabilitate, deschisă, acoperită cu o foaie de tablă albă decupată pe

35 După numele fabricii şi al constructorului (n. tr.).

lăţime. Prin tăietura asta se vedea locul alb din registru în care anchetatorul mi-a ordonat să mă semnez, că interogatoriul a avut loc de la 10 SEARA şi până la 6 dimineaţa, adică opt ore. De fapt, anchetatorul nu mă interogase opt ore, numai trei ore şi ceva şi, aşa cum mi s-a spus mai târziu, pentru fiecare oră de interogatoriu anchetatorul primeşte în plus câte o sută de ruble pe oră; nici măcar trei ore nu mă interogase, pentru că vreo două ore le-a pierdut pentru discuţiile cu Leningradul şi cu Niurka sa. Am fost adus pe la 6 dimineaţa şi abia m-am întins în pat, că au şi început să bată în uşă: *Sus*! şi aşa mai departe. Doar se ştie că ziua nu este permis să dormi.

Au fost grele aceste interogatorii; pe lângă oboseala fizică sufeream şi de presiune morală, de emoţie nervoasă şi de frică; trebuie să recunosc că şi la Port Arthur, în timpul asediului, în anul 1904, şi în bătăliile navale de la Marea Galbenă cu japonezii din escadrila amiralului Togo, şi în timpul războiului mondial din anii 1914 – 1918 am avut o oarecare emoţie, mă rog, un fel de frică, dar asta se simţea ziua, noaptea sau în întuneric omul e mai curajos sau, mai bine zis, nu se prea gândeşte sau nu vede nimic ce l-ar putea speria şi l-ar face să-şi piardă curajul sau grija, niciun tablou sau situaţie îngrozitoare.

Mulţi dintre cei închişi cu mine erau tulburaţi şi înspăimântaţi foarte tare de interogatorii, alţii rămăseseră total indiferenţi, presupunând că oricum suntem nişte oameni terminaţi şi nu putem fi salvaţi. Personal simţeam un dispreţ inexprimabil şi un sentiment de repulsie faţă de toţi aceşti anchetatori; toţi erau oameni josnici, vânduţi, fără niciun fel de nobleţe, care făcuseră probabil nişte cursuri de inducere a groazei, de interogatoriu şi torturi asupra persoanelor pe care le aveau de anchetat.

Aceste interogatorii nu aveau mereu loc câteva nopţi

la rând, de regulă te lăsau o noapte, două pentru a-ţi trage sufletul şi unii anchetatori chiar mi-au spus că o să mă cheme peste două, trei zile şi să mă gândesc cum trebuie, să-mi aduc aminte şi să găsesc esenţa crimelor mele.

Printre cei doisprezece anchetatori ai mei de la Moscova, timp de peste un an, am întâlnit numai două persoane mai mult sau mai puţin demne, fără înverşunare, care nu-şi permiteau în timpul interogatoriilor ironii, nici înjurături; dar am dat şi peste anchetatoare. Uite, era o femeie ticăloasă, aş putea spune: cum spun americanii *the right man at rightplace*, şi asta, o *ticăloasă adevărată pentru ticăloşii adevărate*. Ptiu, ce nenorocire mai era, şi fizic, şi moral, tunsă *à la garçon*, cu ochelari, ca un şarpe cu ochelari, care puţea, cu pantaloni bărbăteşti, în uniformă militară şi cu decoraţii. Şi mai era şi de o mare mediocritate. Şi foarte rea, se vede că dispreţuia tot. Avea botul ca de animal, în loc de dinţi nişte colţi de porţelan care i se mişcau tot timpul, pe care-i împingea la loc cu stiloul său. Am trecut şi pe la o femeie procuror, dar despre asta voi vorbi mai târziu.

Am fost ţinut la Lefortovo peste o lună, şi din nou: cu lucrurile – la baie şi aşa mai departe, şi din nou *corbul negru*; vremea era minunată, şi soldatul de la uşa *corbului* se dovedise a fi un om binevoitor, a deschis uşiţa de fier din interiorul maşinii, ca să pot vedea străzile. Ne-au dus pe strada Sadovaia, pe care am recunoscut-o imediat, numai că era asfaltată şi separată prin mijloc de nişte mici scuaruri. Din ambele părţi veneau troleibuze, erau multe maşini mici şi o mulţime de oameni care se grăbeau undeva.

Am fost duşi într-o curte şi cât timp ne dădeau jos am văzut multe maşini negre revopsite care arătau destul de bine. Am fost duşi la gară – ei, asta chiar era o gară, o

cameră uriaşă, mai bine zis, o sală cu multe uşi de o parte şi de alta; pe o parte erau cuşti de o persoană, în care a trebuit să intru şi eu cu greu, iar de cealaltă parte – camere mari cu mese lungi ca nişte tejghele în mijloc.

După ce am stat vreo două ore, am fost duşi într-o altă încăpere unde erau nişte cămăruţe-băi, un mic vestiar şi tot acolo un separeu cu duş şi hârdaie pentru apă rece şi caldă.

După ce ne-am spălat, trebuie să spun, foarte bine şi plăcut, nimeni nu striga *hai*, *hai*, am trecut pe la o doctoriţă foarte frumuşică ce mirosea a parfum bun şi era atentă; la vremea aceea slăbisem aşa de tare, că nu mai simţeam nicio durere, iar ea a spus că probabil am un început de cancer, de aceea se produce slăbirea. Uite, Domnul Dumnezeu s-a îndurat de mine până acum şi nu se vede niciun cancer. Dar cu 400 de grame de pâine şi *kaşă* sau varză orice om slăbeşte.

În închisoarea aceasta, care se dovedise a fi celebra în trecut Burtârskaia, paza interioară e formată numai din femei frumos îmbrăcate, chiar cu pantofi de lac, cu nişte chipie *a laviation* pe cap şi cu pistoale la brâu. Toate sunt machiate şi deloc urât.

Am fost duşi prin curte, coridoare, holuri, scări şi pe mine m-au băgat într-o celulă uriaşă, nr. 202 – acolo eram cam o sută de persoane, de cea mai diversă înfăţişare şi calitate. Şi aşa cum se cuvine, au început prezentările, întrebările dacă nu am întâlnit pe cutare, de unde sunt şi aşa mai departe. Pe pereţi erau paturi rabatabile cu saltele, dar fără lenjerie. În timpul zilei paturile se strângeau la perete, dar acum puteai să stai pe ele cât voiai.

De-a lungul întregii camere se afla o masă acoperită cu fier. Două ferestre uriaşe cu geamuri mate şi cu o

dublură din plasă metalică. Dar câteva bucăţi de geam erau sparte şi se vedea în mijlocul curţii cu copaci o biserică transformată în celule, la etaj, iar jos erau biblioteca şi mai multe birouri cu multe femei.

Era mult aer în celulă, se auzea ciripitul păsărilor, destul de des, numai că, în privinţa closetului, lucrurile stăteau prost – erai scos de două ori pe zi, dimineaţa şi seara; tot unde era closetul era şi lavoarul, lucru care era extrem de neigienic. Noaptea ni se aducea o tinetă mizerabilă.

Între cei închişi nu am întâlnit pe nimeni dintre cei cu care am venit; erau mulţi moscoviţi, ingineri, profesori, doctori, doi preoţi încă în rasă şi nişte băieţi glumeţi; aici erau şi politici, şi de drept comun. Am primit un loc lângă uşă, dar în curând s-a eliberat un loc la fereastră, unde se aflau oamenii mai importanţi. A început să se strige pe neaşteptate:

— Adunaţi-vă grămadă, trebuie să alegem şeful!

Pe neaşteptate, toţi au început să strige:

— Uite, pe noul marinar, sunteţi de acord? Să se chinuie şi el puţin! Unanim: Hai, hai, marinarule, primeşte castroanele, măturile, fa listele!

Un profesor de arheologie, un om foarte drăguţ, m-a felicitat cu ocazia primirii acestei însărcinări pentru că, se dovedeşte, nu e vorba de alegere, ci şefii le indică oamenilor pe cine trebuie să aleagă.

Iar oamenii din multe închisori se împart, cum să spun, în *cuviincioşi* şi *interlopi*. *Interlopii* (*blatnâie*) sunt toţi escrocii, hoţii, se fură unul pe altul, dar nu în celulele şi barăcile lor, ci în tranzit sau în alte locuri. *Interlopii*, la rândul lor, se împart în *interlopi cinstiţi* şi *curve* (*suki*). *Curvele* sunt tot *interlopi*, dar care s-au vândut şefilor, cum să spun, cei care ne filează sau *turnători* (*stukaci*). Iar

turnătorii sunt cei care raportează şefilor; denumirea vine de la numele operatorilor de telegraf care ciocănesc în aparatele *Morse*, transmiţând telegrame. Şi ei au fost numiţi aşa pentru că toarnă şi transmit discuţiile cui trebuie. În toate celulele, în tot timpul şederii mele în lagăre şi închisori, m-am lovit de această instituţie a turnătorilor.

Aici ni se dădea de mâncare la fel ca înainte, mai rău ca la Lubianka, dar, în general, oamenii nu se plângeau, pentru că moscoviţii primeau pachete de la rudele lor şi dădeau porţii şi prietenilor. Cu mare plăcere îşi împărţeau mâncarea *interlopii* –, între ei aveau o legătură strânsă, dar între ei şi *curve* e o ostilitate permanentă, se ajunge până la înjunghieri.

În ceea ce priveşte interogatoriile, în această închisoare aproape că nu au loc, este o închisoare de triere; se presupunea că ancheta e încheiată şi acum se aşteaptă trimiterea fie în lagăr, fie pe lumea cealaltă.

Ne scoteau la plimbare în curtea frumos asfaltată spre care dădeau bucătăria, cu un numeros personal feminin, şi o faţadă uriaşă a atelierelor de tâmplărie ale închisorii, unde lucrau numai deţinuţi. Această închisoare e foarte mare, se spunea că

1 „Ciocănitori” (rusă în original) (n.tr.).

erau închise aici până la cinci mii de persoane. În aceeaşi curte dădea şi un turn în care, cum spuneau oamenii care ştiau istoria Moscovei, fusese închis Pugaciov. Se mai spune că veneau aici chiar moscoviţi pentru a vizita acest obiectiv turistic.

Pentru a ajunge în curtea aceasta trebuia să treci prin mai multe coridoare şi pe lângă lazaretul care îţi făcea o impresie foarte bună. A trebuit să ajung odată acolo, la secţia de bolnavi de urechi. M-a primit o femeie frumoasă,

care, nu se ştie de ce, imediat a început să vorbească în franceză cu mine şi foarte bine. Mi s-a suflat în ureche şi în timpul suflării aerului trebuia, cum se ştie, să spui un cuvânt scurt. La noi, în marină, se spunea *pli* şi urechea se curăţa, dar aici doctoriţa m-a rugat să spun *jacques*, probabil credea că nu ştiu rusă.

În timpul drumului spre curte de plimbare, întâlneam numai femei frumoase care măturau curţile şi coridoarele – îmbrăcate foarte pestriţ. Se dovedea că erau prostituate din Moscova, a căror meserie este eradicată cu grijă în Uniune, fiind înlocuită cu mariaje scurte şi divorţuri. De fapt, asta a fost la începutul comunismului, acum e foarte greu să divorţezi şi e scump. Pe vremuri oamenii râdeau, că e foarte simplu să te însori, costa numai 15 copeici, erai înregistrat şi… direct în pat.

Lucrul extrem de neplăcut în celule era jocul de domino. Zile şi nopţi întregi ciocăneau pe masa de fier zeci de jucători; piesele erau tot metalice şi erau trântite cu înverşunare. Şi ciocăneau pentru a nu se face escrocherii, pentru că, dacă le puneau încet, puteau să nu le pună cu adevărat, zicând că au câştigat.

Vizita medicală era foarte frecventă şi atentă, stomatologul venea pe coridor în faţa celulei cu geanta cu instrumente, dar era o femeie neplăcută şi fără experienţă.

Controlul se făcea de două ori pe zi, de către ofiţeri. Odată, în timpul unui asemenea control, gardianul de serviciu mă scoate pe coridor şi mă duce într-o cameră mică, tot acolo, pe coridor. Văd o femeie tânără, cu un halat medical; e roşcată, naturală, neobişnuit de drăguţă şi extrem de frumoasă. Ochi albaştri, mâini uimitoare prin formă şi curăţenie, în cameră se simte miros de parfum bun.

— Cum vă simţiţi? De ce vă plângeţi? Vi se dau sau

nu medicamente?

— Vă mulţumesc, sunt sănătos, dar simt o oarecare slăbiciune, am mulţi ani şi mâncarea nu prea e suficientă.

— Puteţi pleca.

Când m-am întors în celulă, toţi, aproape o sută de oameni, erau încă în front şi controlul a fost oprit. Ofiţerul a întrebat destul de sever unde am fost chemat.

După control le-am spus colegilor de ce am fost chemat şi imediat au început să mă felicite. Femeia asta minunată era un chirurg celebru, foarte experimentată şi drăguţă, şi ţinea locul medicului-şef al spitalului, care e în concediu. Toţi au început să mă felicite: dacă a venit chiar ea pe coridor, înseamnă că i s-a ordonat să mă examineze şi… să mă elibereze. Au început să-mi transmită bilete, cărţi poştale, cu rugămintea să transmit toate acestea la destinaţie atunci când voi fi eliberat. Desigur, nicio clipă nu m-am gândit că se poate întâmpla aşa, dar toţi se holbau la mine şi mă asigurau că o asemenea examinare din partea înlocuitorului medicului-şef e un semn destul de clar:

— O să mergeţi acasă, uite, o să vedeţi!

Au trecut trei zile, m-au dus la baie, care era minunată, încă din vremurile vechi. Garderoba era o cameră uriaşă. Într-un colţ ies din perete un fel de piramide de fier, aşa cum sunt prin cazărmi, pentru puşti. Pe dispozitivele acestea se agaţă hainele şi lenjeria, încălţămintea se pune separat, şi când toată lumea se dezbracă piramidele se retrag în peretele care se închide cu nişte uşiţe impenetrabile. În interiorul acestui dispozitiv are loc un tratament la cald al tuturor lucrurilor, iar noi între timp suntem tunşi, raşi, chiar ni se dau foarfeci pentru pedichiură şi manichiură.

Baia e minunată, o sală uriaşă, plină de băncuţe; sunt

multe robinete cu apă caldă şi rece, şi tot aici e şi closetul. După ce ne-am spălat, am intrat într-o altă cameră în care se aflau, ieşite din perete, dispozitivele cu lucrurile noastre dezinfectate. Nu erau deloc proşti cei ce construiseră în trecut închisoarea asta.

Au mai trecut câteva zile, toţi continuau să mă felicite, *interlopii* erau foarte blânzi cu mine, îmi dăduseră şi ei sarcini, dar uite, dimineaţă a venit un gardian dintre cei care-i trimit pe ai noştri nu la libertate, ci într-o altă închisoare sau în lagăr, sau pentru executarea celei mai mari pedepse. Imediat am dat înapoi toate bileţelele, toate cărţile poştale şi am fost din nou dus la baia de o persoană, apoi la percheziţie, apoi la gară şi, Doamne-ajută, am fost urcat într-un *corb negru* şi dus, tot pe Sadovaia, la… Lefortovo!

Din nou baia, din nou percheziţia, şi uite, mă aflu în celula de o persoană nr. 120. Tovarăşi de celulă erau nişte străini, un comis-voiajor din Viena, care aducea la Sofia ceasuri din Elveţia, *Longines*, *Omega* şi altele, iar de acolo aducea tutun bulgăresc şi ţigări. Totul se întâmpla având permisiunea de unde se cuvine, dar a fost bănuit de spionaj şi luat de puterea sovietică. Celălalt, deşi rus, locuia de mulţi ani la Viena şi noaptea se ocupa cu mutarea de matriţe tipografice dintr-o tipografie în alta. A fost ridicat pentru că se născuse în Rusia. Vorbea foarte prost ruseşte. Era îndrăgostit de Viena, mai ales de anumite cafenele, şi ne tot povestea ce bună este la ei cafeaua vieneză.

Nici nu am apucat să mă culc, că am fost luat la interogatoriu. Anchetator era tot cel care mă interogase ultima oară, un om grosolan, extrem de încuiat şi prost. M-am plâns imediat că m-au adus din nou aici, la Lefortovo, şi el îmi spune:

— Numai pentru câteva minute, dimineaţă chiar eu o să vă duc la Butârka. O să vă pună nişte întrebări un procuror specialist în spionajul din Cehoslovacia. Că doar dumneavoastră aţi fost la Praga.

— Am fost în trecere, trenul a stat vreo douăzeci de minute în minunata gară Wilson, şi numai o singură dată.

— Ei, nu-i nimic, acum o să vină procurorul.

Stăm în tăcere zece, douăzeci de minute, şi mai mult, anchetatorul l-a trimis deja de trei ori pe gardian după procuror, când deodată vine un alt anchetator şi spune că procurorul a plecat de mult.

— Ei, mâine dimineaţă o să vă chem şi o să vă duc înapoi la Butârka.

Dar a doua zi nu a venit nimeni după mine. Astfel, am rămas în această închisoare îngrozitoare cu regim sever aproape o lună, chiar degeaba.

În cele din urmă, conducerea s-a milostivit şi din nou baie, percheziţie, duba neagră, gara Butârka, din nou aceeaşi procedură şi nimeresc de data aceasta la un alt etaj, într-o cameră oarecum privilegiată. Erau acolo numai 25 de persoane, numai oameni cuviincioşi, moscoviţi, chiar nepotul ministrului Transporturilor, care primea de la unchi pachete bogate pe care le împărţea cu plăcere cu noi toţi. Celulele acestea dădeau într-un coridor mare la ale cărui capete erau camere în care se făceau vizita medicală şi alte lucruri; de două ori pe zi era adus căruciorul cu alimente de tot felul, însă eu nu aveam nicio copeică, pentru că toţi cei 30.000 de lei pe care i-am adus cu mine mi s-au luat la Lefortovo chiar de la început, dar mi se dăduse o chitanţă că mi se luaseră. Am pierdut mai apoi aceşti bani în lagăr şi destul de necinstit din partea autorităţilor sovietice, lucru despre care voi vorbi mai târziu.

La etajul al doilea erau închişi numai generali şi ofiţeri germani. Mergeau în uniformă. Gardienele erau alese una şi una şi vorbeau germană – se vede, toate erau din guberniile baltice. Nemţii erau hrăniţi bine, li se dădeau chiar şi ţigări. Pe coridorul lor se afla mochetă. Se plimbau de voie.

Iar nouă ni se dădea de mâncare ca de obicei, numai că dimineaţă ciocăneau în ferestruică şi ne ordonau să mai luăm câte 200 de grame de pâine. Credeam că e vreo economie, dar de atunci ni s-au dat câte 600 de grame de pâine, lucru care s-a întâmplat până la eliberarea mea, în 1954, în toate lagărele şi toate închisorile. Asta era în septembrie 1945.

Peste câteva zile a venit după mine o femeie simplă, cu părul neacoperit, într-o scurtă îmblănită, şi m-a dus printr-o mulţime de coridoare şi scări spre cabinetele anchetatorilor. Toate uşile de la aceste cabinete erau deschise şi nu era nimeni acolo. Mai întâi am fost aşezat lângă un gardian de serviciu, iar când au început să vină nişte şefi m-au închis într-un dulap fără acoperiş, din cele aflate pe coridor la Lefortovo şi în care aştepţi să-ţi vină rândul la interogatoriu.

M-am aşezat jos şi am stat aşa peste o oră. În cele din urmă am fost dus la anchetator. Era ultimul meu torţionar, dar se dovedise a fi extrem de uman, m-a aşezat la biroul său şi a deschis un dosar întreg cu documentele mele, scrisori şi fotografii luate la plecarea mea din Bucureşti.

— Ancheta dumneavoastră s-a încheiat. În documente nu s-a găsit nimic, numai, uite, o scrisoare în engleză, oarecum îndoielnică, explicaţi ce e scris aici.

Scrisoarea aceasta era de la consulul englez de la Galaţi, care înainte fusese la Brăila, pe Dunăre. În 1920, puţin mai târziu după sosirea mea din Uniune, aveam un

birou de închiriere de vase pe care se transporta în principal porumb furajer, în diverse ţări. Consulul acesta era un om foarte drăguţ şi, pentru că eu închiriam mai ales vapoare englezeşti, aveam treburi cu el, mai bine zis, cu căpitanii acestor vase. Avea o soţie drăguţă şi nişte copii minunaţi. Când m-au invitat la prânz le-am dus copiilor bomboane şi jucării.

Când a fost mutat la Galaţi, mi-a trimis veste despre asta, pe un formular al consulatului, cu stema Marii Britanii, şi m-a rugat, dacă o să trec din întâmplare prin Galaţi, să vin la ei la dejun. Scrisoarea fusese scrisă la maşină, numai semnătura lui era olografe, cu cerneală.

— Uite, scrisoarea aceasta e suspectă, oare nu miroase a serviciu în slujba *Intelligence Service*?

— Nu am slujit niciodată în instituţia aceasta şi niciodată după ce am venit la Brăila nu am fost la Galaţi. Şi consulul acesta, la scurtă vreme, cum am citit din ziare, a fost mutat în Argentina, şi soţia lui mi-a trimis veste că, spre marea ei mâhnire, el a şi murit acolo la scurtă vreme.

— Ei, bine, acum o să-l chem pe procuror şi o să terminăm problema asta!

A venit procurorul, în civil, dar având o mulţime de barete de decoraţii, pieptul şi şoldurile erau pline de barete pentru însemnele sovietice, aşa că, după cum se vede, era un mare mahăr. Procurorul arăta pur şi simplu ca un beţivan.

— Ei, amirale, recunoaşte, ai fost omul lui *Intelligence Service*?

Anchetatorul a început să explice tot, mi-am dat cuvântul că traduc cinstit din engleză, iar procurorul întreabă dacă nu am vândut arme din Anglia. Dar nu a mai

intrat în detalii şi a declarat că a venit şi vremea amiralului[36]:

— Nu aşa se spune la voi la marină? şi, ieşind pe coridor, unde se aflau vreo zece ofiţeri, şi-a desfăcut mâinile cuprinzător şi a spus vesel: sigur, tovarăşi, mergem la o vodcă! Se vede că era un şef tare de treabă, vesel şi beţivan.

Iar anchetatorul mi-a poruncit să-mi leg repede toate documentele, mi-a dat să semnez procesul-verbal, conform art. 208, că ancheta s-a încheiat, că sunt de acord cu cele prezentate, dar nu am citit ce era prezentat acolo, a spus că tribunalul îmi va da trei, patru luni de închisoare, dar, pentru că sunt deja închis de mai mult timp, o să fiu eliberat. Mi-a strâns mâna. Numele lui era căpitanul Karnaev. Mi-a spus atunci că poate o să mă mai cheme o dată.

Au trecut vreo două săptămâni, nu m-a chemat nimeni şi, când m-am plâns, gardianul s-a interesat. Singurul om drăguţ şi cumsecade plecase de urgenţă la Batumi, la înmormântarea tatălui său.

Am stat noi aşa, extrem de trişti, a venit toamna, ploaie şi frig, nu eram obligaţi să ieşim la plimbare, mai mult dormeam şi discutam. Se părea că nu există nici *curve*, nici informatori. Ajunsesem aşa de slab, că abia mai puteam să merg la closet şi, din păcate, în celula noastră nu era unul comun cu celula vecină, cum începuseră să facă în toată închisoarea, ci trebuia să străbaţi tot coridorul lung.

Tristeţea şi suferinţa tuturor erau de nedescris, nimeni nu ştia ce ne aşteaptă, nimeni nu se gândea serios la supoziţia lui Karnaev că voi fi pedepsit puţin, eu nici

36 în rusă, joc de cuvinte şi expresie frazeologică: literal - ora amiralului, dar înseamnă şi moment pentru băutură, şi amiază (n. tr.).

atât.

A fost o perioadă grea, am petrecut sărbătorile Marii şi Nesângeroasei Revoluţii în disperare şi blesteme, dar ne-am mai înveselit puţin când noaptea au fost aduse vreo douăzeci de femei ca vai de ele. Toate erau pline de noroi, în nişte mantouri groaznice. Se dovediseră a fi prostituate din Moscova reţinute pe stradă în timpul unei razii. Gardiana-şefă le-a înşirat şi le-a spus:

— Ei, curve nefericite, de ce v-au ridicat, cum de lucraţi pe o asemenea vreme, uite, beţi ceai, luaţi zahăr, vă dăm de la noi, de la gardieni! Curve nefericite, cine vă cheamă, sunteţi nişte amărâte, nimic mai mult! Ce, oare nu mai era loc la miliţie?… De ce v-au trimis aici? Nu-i nimic, vă dăm drumul după sărbători, o să începeţi din nou să lucraţi!

Printre locuitorii celulei nu erau oameni interesanţi, mai mult oameni simpli, mici lucrători, cizmari, zugravi, negustori ambulanţi, angajaţi mărunţi de la restaurante acuzaţi că ar fi furat mâncare şi mai ales vin şi vodcă, băuturi care, după cum spuneau ei, erau foarte scumpe la Moscova şi inaccesibile populaţiei. Iar oamenii erau disperaţi să bea şi se ameţeau cu *samogon*[1] de pe la sate şi alcool contrafăcut. Cum era înainte*, în Rusia este mare bucurie să bei*[38], se vede că aşa rămăseseră lucrurile.

Gardienele frumoase făceau dragoste cu nemţii, pe bani mulţi, şi se spunea că fasciştii le molipsiseră cum trebuie.

Ce-i salva pe oameni era cititul cărţilor din frumoasa

37 Băutură alcoolică tradiţională obţinută în condiţii casnice prin fermentarea şi distilarea cerealelor, fructelor, cartofilor etc. (n. ed.).

38 Cuvintele Marelui Cneaz Vladimir creştinătorul, care nu a vrut să aleagă islamul în 988 pentru că religia interzicea consumul de alcool (n. tr.).

bibliotecă a închisorii. Cărţi erau în toate limbile, numai că se purtaseră cu barbarie cu ele, rupeau foi pentru fumat, pentru că era mare criză de hârtie. Am observat fenomenul acesta şi mai târziu, în lagăre. Când se predau cărţile se verificau paginile, dar asta nu se îndeplinea cu stricteţe. Personal nu am citit nimic, literatura sovietică nu-mi plăcea, cu câteva excepţii. Iar opere cum erau cele ale lui Lenin, Stalin, Kamenev şi ale altor gânditori, pe care nimeni nu-i citea, erau curate şi neatinse. Mai mult, şi în închisori, şi în lagăre se citeau Cehov, Tolstoi, erau îndrăgiţi Kuprin şi Saltîkov-Şcedrin.

Eu şi alţi câţiva intelectuali am fost mutaţi în noiembrie în clădirea fostei biserici. Biserica aceasta avea etaj, aşa cum am spus, şi am ajuns într-o celulă care înainte fusese altarul. Etajul unu era plin de celule, iar în mijloc era o sală mare, rotundă, în care dădeau toate celulele.

Între celule erau două closete cu o înfăţişare şi stare groaznică. Chiar noi le curăţăm, pe rând, şi tinerii, mai ales *interlopii*, nu voiau să se ocupe de curăţenia asta, aşa că odată a trebuit să intru până la cot în canalul de necurăţenii pentru a scoate o cârpă. La closete erau şi lavoare, dar aproape nu funcţionau, lucru ciudat, pentru că în alte încăperi ale închisorii nu erau probleme cu apa.

Când am intrat în celulă sau, mai bine zis, în sală, am exclamat şi m-am îngrozit, iar inima mi s-a strâns de compătimire: sala nu numai că era plină de oameni, dar era un fel de grămadă, o masă cenuşie de trupuri omeneşti, unele şezând, altele culcate, îngrămădite pe mese şi pervazuri, prăvăliţi sub priciuri, sub mese şi lângă uşă, aşa că a trebuit să păşesc peste oameni. În această încăpere era loc de vreo cincizeci de oameni, dar fuseseră înghesuiţi peste două sute.

Pe toţi patru pereţii erau priciuri, iar în mijloc aerul era totalmente irespirabil, deşi amândouă ferestrele erau deschise. O singură lampă mică ce abia lumina. Imediat a venit la mine *starostele*, un tinerel. Se vedea imediat că e *interlop* şi s-a interesat dacă am pachete. Nevăzând aşa ceva, nici vreun sac cu haine, mi-a arătat un loc lângă un tânăr culcat pe o bancă. Omul acesta s-a dovedit a fi amabil, s-a ridicat şi mi-a oferit să stau lângă el.

— Şi noaptea cum facem?

— Păi pe rând, eu o să stau jos, iar dumneavoastră o să dormiţi, apoi mă odihnesc eu.

Oamenii erau de tot felul. Şapte preoţi de diverse confesiuni, un imam, unii care se dovediseră a fi artişti dintr-un ansamblu al Armatei Roşii luaţi chiar de la spectacol şi de aceea îmbrăcaţi toţi la fel, în nişte livrele; alţii, nişte moscoviţi încă îmbrăcaţi curat şi peste o sută de ţărani, oameni simpli, în cojoace şi cu boccele cenuşii. Toţi vorbesc, vorbesc, glumesc, se târăsc unii peste alţii, şi în toate limbile. Într-un cuvânt, Tumul Babei, Sodoma şi Gomora!

M-am îngrozit. Cum să mă instalez aici şi cât timp va trebui să mă chinui? Nici vecinul, nici alţi oameni nu puteau să-mi spună nimic referitor la cât timp vor fi ţinuţi în locul acesta de groază. Dar, spre marea mea uimire, s-au găsit oameni care mă cunoşteau dinainte de revoluţie, deşi nu eram cunoştinţe. Au fost aşa de buni, că peste două zile mi-au făcut un loc pe prici, deşi era tare înghesuială şi peste noi treceau tot timpul cei care aveau nevoie să se ducă la tinetă sau pur şi simplu mişunau degeaba.

Câte personalităţi nu erau acolo! Un preot iezuit de la Vatican, cu sutana căptuşită cu mătase roşie, tânăr, foarte frumos, cu faţa ca a Mântuitorului nostru, care vorbea şapte limbi fluent şi ruseşte foarte bine, şi latină, şi

greacă, rostea predici pasionate arătând suferinţele lui Iisus Hristos; în fiecare dimineaţă, ridicându-şi sutana, aduna de sub priciuri otrăvurile acestei degradări cehoviene, pentru că marea majoritate a celor care dormeau sub ele nu puteau să se strecoare noaptea până la tinetă. Şi la toate, remarcabilul călugăr iezuit răspundea:

— Mântuitorul nostru nu a suferit aşa!

Fusese luat pentru propaganda făcută unirii Bisericilor, scop pentru care fusese trimis de Vatican.

Era şi unul dintre cei mai buni artişti ai Uniunii, care dăduse nu o dată spectacole la Kremlin, ridicat pentru concertele de la Praga.

În colţul în care mă instalasem toţi oamenii erau cu carte; un profesor foarte drăguţ vorbea liber spaniolă, altul era un mare matematician, alături de mine dormea un geodez care descoperise în Siberia zăcăminte uriaşe de tot felul de minerale; fusese băgat la închisoare pentru că vorbise despre ele.

Eram hrăniţi total mizerabil. Toţi eram oameni *terminaţi* pentru justiţie, cum se spune, şi trecusem în dispoziţia Gulagului, adică a Direcţiei Generale a Lagărelor, sau la departamentul închisorilor. Şi aceste celule erau pline temporar, erau o povară pentru administraţia de la Butârka, povară de care încerca să scape cât mai repede, având prea puţin chef şi grijă de noi.

E interesant că nimeni nu ştia ce-l aşteaptă, pentru că nimănui nu i s-a spus, până în ultimul moment al plecării de aici, nici sentinţa, nici hotărârea Comisiei Speciale de pe lângă Comisariatul Afacerilor Interne, instituţie care dă sentinţa fără a-i chema pe deţinuţi la şedinţele sale. Comisia aceasta ce stârnea atâta indignare a fost lichidată abia după eliminarea lui Beria, ca fiind total

ilegală şi infamantă. Noi îi spuneam OS01. Iar oamenii spuneau că e OSA[39]care te înţeapă de moarte.

În această clădire a fostei biserici era o scară mare şi lată, dar a fost dărâmată şi a fost făcută o scară îngustă, o scăriţă, cum i se spunea, pentru ca reţinuţii din cocina asta să nu poată evada în masă.

Conducerea nu ne deranja, gardieni erau numai unul pe tot etajul, uşa nu avea vizetă, nu aveam niciun ajutor medical, controlul era o dată pe zi, şi nu mereu. De fapt, eram uitaţi de lume, dormeam cât dormeam, *interlopii* jucau cărţi şi atunci am aflat şi despre o nouă categorie sau specie de deţinuţi, cei care erau numiţi oficial *urki* – o categorie de penali recidivişti. Şi aceştia sunt oameni deosebiţi, nu sunt nici hoţi, nici escroci, nu ating pe nimeni, nu au nimic în comun cu *interlopii* şi *curvele*, nu supără pe nimeni şi mulţi îşi spun şi se consideră hoţi cinstiţi.

Unul mi-a spus că toată familia lui e de hoţi, până şi bunicii lui se ocupă cu furtul de buzunare, toată familia fură în stil mare, altfel e greu de trăit; mulţi *urki* îşi ascund faptele penale.

A trecut sfârşitul lui noiembrie, se făcuse frig, dar nu era căldură, pentru că nimeni nu voia să se ducă după lemne şi adesea nici nu erau, dar în celulă nu era cald, era foarte cald, sufocant, din cauza oamenilor şi a evaporării secreţiilor. De aceste secreţii nu se ruşinau deloc, nu numai aici, în toate lagărele în care am fost. Chiar se mândreau că dispun de un… sunet puternic şi se auzea des: ia uită-te la el, obraznicul, ce… glăscior are!

S-a încheiat decembrie 1945 şi artiştii, în frunte cu celebrul cântăreţ, se pregăteau de concertul pentru Anul

39 De la Osoboe Soveşceanie (n. tr.).

Nou. Gardienii nu numai că le-au permis, dar au spus că vor veni toţi, să li se pregătească locuri.

Şi, în fine, la miezul nopţii, am lovit în castronul de aramă şi am intrat în anul 1946.

Anul 1946

Anunţarea hotărârii Comisiei Speciale de pe lângă Ministerul Afacerilor Interne al URSS. Trimiterea în nord, în RASS Komi. Lagărele Vâslianî – Ust-Vâm. Închisoarea-lagăr de tranzit. Lagărul de reeducare prin muncă nr. 17. Unitatea cultural-educativă. Bătrânul de 90 de ani, Pintileici.

„Dar cel ce va răbda până la sfârşit se va mântui”.

Matei 23, 13

Concertul a reuşit de minune.

Soliştii s-au depăşit pe sine, ansamblul Armatei Roşii nu doar a cântat, dar a început şi să danseze dând la o parte scaunele, au făcut o orchestră din castroane şi un *interlop* scotea foarte abil sunete cu palma la subsuoară, ţinând ritmul ansamblului de dans. Gardienele erau entuziasmate şi au stat până noaptea târziu.

Pe 6 ianuarie au început să strige: *Cutare*, *cutare*, *ieşi*, *toaleta*! Era pe la miezul nopţii, când majoritatea deja dormea. Am fost şi eu printre ei.

Ne-au dus la gară şi, fără nicio baie, a început percheziţia făcută de gardiene; am nimerit la o fătucă extrem de respingătoare, foarte abilă, care mi-a descoperit două, trei borcănele cu unguente, primite tot la Butârka:

— Nu aveţi nevoie de niciun medicament, uite, uite ce băiat sănătos eşti! iar eu aveam deja 65 de ani.

Apoi fiecare am fost puşi în cuştile de aşteptare, atât de mici, că nici nu puteai să-ţi întinzi picioarele, şi am stat aşa, şi eu, şi ceilalţi, o zi şi o noapte, nu ne-au dat nimic de mâncare, pentru că gardienele spuneau că suntem deja

scoşi de la porţii.

În cele din urmă, pe la ora 2 noaptea, spune o supraveghetoare: ieşi după mine! Şi m-a dus prin gară într-o cameră mare unde mă aştepta o femeie procuror, Leontieva, înaltă, bine îmbrăcată, în haină de blană de focă desfăcută în faţă, i se vedeau baretele decoraţiilor şi o broşă din pietre strălucitoare. Nu mi-a spus nimic şi mi-a dat să semnez cinci formulare cu următorul conţinut: Cutare, în urma hotărârii Comisiei Speciale de pe lângă Comisariatul Afacerilor Interne, e condamnat la 20 de ani de detenţie în lagăre de corecţie prin muncă din URSS pentru activitate antisovietică.

— Ai semnat? Uite, n-o să mai vezi nicio p… a murdară douăzeci de ani!

Am răspuns:

— Nu am nevoie nici de una curată, nici de una murdară!

— Ia-l! a spus ea spre gardiană şi a ieşit din cameră.

Era machiată puternic, destul de bine, mirosea a parfum şi a vin. Unghiile roşii, caschetă, de fapt, o femeie şic, chiar şi pentru Occident.

Am fost scos în curte şi urcat într-un furgon murdar, cu gunoi pe jos, dar cu un mic bec. Erau deja în el vreo doisprezece oameni, aşa că nici nu m-am urcat bine, că am căzut pe picioarele cuiva.

Acum mi s-a prezentat un domn al cărui nume îl ştiam de la Petersburg, era directorul teatrului de comedie de pe strada Troitkaia. Îmi făcuse cunoştinţă cu soţia sa, o actriţă cunoscută, o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în costum de drumeţie, în pantaloni, cu rucsac în spate şi cu baston de drumeţie. I-am sărutat mâna, iar ea îi spune soţului: uite ce minune, chiar mi-a sărutat mâna! Şi uitasem de asta!

Am fost duşi mult timp, se vede, prin Moscova, pentru că drumul era liniştit, mai apoi a început un legănat de parcă eram pe mare, de scutura aşa de tare, că mereu cădeam unii pe alţii. În cele din urmă, maşina a oprit şi am fost daţi jos la un nod de cale ferată. Cât vedeai cu ochii, toată suprafaţa era acoperită de şine, felinare şi gherete, totul era luminat puternic.

Am fost duşi prin zăpada mare dintre şine spre nişte căsuţe în faţa cărora se afla un singur vagon. Din el a ieşit un subofiţer şi ne-a luat în primire pe toţi, ne-a pus separat în vagon, bărbaţii şi femeile.

Un vagon obişnuit de clasa a treia, dar modificat pentru transportul arestaţilor. Compartimentul nu are lumină, iar spre coridor dau uşi cu grilaj în loc de geam. Toate ferestrele de pe coridor au gratii. În compartiment sunt făcute paturi suprapuse, iar sub ele se mai află încă un etaj sau pat, unde e foarte greu să intri. Compartimentul acesta e făcut pentru patru oameni pe bănci şi patru sus, şi asta se numeşte *cucurigu*, adică coteţ. Vagoanele se numesc *Stolîpin*[40] şi nu pot deloc să ştiu de ce venerează aşa de urât amintirea lui Piotr Arkadievici, un mare om politic şi patriot; sunt convins că nu e o construcţie ieşită din gândurile lui; de fapt, aceste vagoane nu ar fi aşa de proaste, dacă nu ar fi atât de supraaglomerate.

Conducătorul convoiului s-a dovedit a fi un omuleţ guraliv care a spus că suntem duşi în nord, în Peciora, şi că trenul pleacă în direcţia asta numai o dată pe săptămână, miercurea. Şi noi am fost urcaţi luni, aşa că aveam speranţa să ne punem în mişcare peste două zile. Şi, într-

40 Vagoane de marfa apărute în anul 1908, transformate pentru transportul strămutaţilor duşi în Siberia, la iniţiativa ministrului P.A. Stolîpin (n. tr.).

adevăr, au venit muncitori, dar nu adevăraţi, ci copii-pionieri, care ciocăneau ceva, au ridicat un capăt al vagonului cu o macara, au scos roţile, apoi nu au putut să-l dea jos la loc, într-un cuvânt, mai mare plânsul.

Marţi spre miercuri au venit muncitori adevăraţi de la revizie, au examinat activitatea pionierilor şi au spus că vagonul e defect şi nu va putea pleca. Miercuri a plecat trenul spre nord, iar noi am rămas pe loc şi au venit adevăraţii meşteri. S-au uitat să vadă ce au stricat pionierii şi peste două zile au spus că vagonul e bun şi că miercuri o să plece în nord cu trenul.

Atunci a apărut problema cine trebuie să ne dea de mâncare. Şeful tot umbla pe la telefon, spunea că închisoarea ne-a refuzat, iar dispoziţiile militare de transport spuneau că tuturor celor transportaţi li se va asigura hrana numai în timpul mersului, iar noi aveam două zile de când nu mâncasem nimic; şeful era un om bun şi ne-a adus o căruţă întreagă de pâine şi hering. Ne-au dat câte 600 de grame de pâine, dar nu am primit şi pe zilele ce trecuseră, şi câte un hering, respingător şi uscat. Apă nu era, până ce şeful a rugat pe cineva de la o locomotivă de manevră să vină şi să bage în vagon nişte apă caldă plină de grăsime.

Din căsuţele de lângă acest nod feroviar alergau copii şi ne cereau pâine, lucru pe care îl făceam cu plăcere; ne mulţumeau în mod deosebit pentru hering, de care nu numai că nu mâncaseră de mult, dar nici nu mai văzuseră. Mâncarea aceasta, adică pâine şi hering, ni s-a dat şi după aceea, în timpul călătoriei noastre de 28 de zile, până la o staţie de cale ferată înainte de Vorkuta, la 300 kilometri sud de acest nou punct, pe malul

Oceanului îngheţat, loc în care au găsit nişte zăcăminte de cărbune prost. De aceea a fost instituit aici

unul dintre cele mai mari şi mai grele lagăre din nord.

Au mai venit alte trei furgoane cu oameni de-ai noştri, şeful a refuzat să primească aceşti pasageri din cauza lipsei locurilor, iar gardienii au început să se certe, s-au încontrat şi furgoanele au pornit-o înapoi, lăsând noile loturi în frig şi zăpadă până la genunchi. A trebuit să-i luăm în vagon şi uite aşa a început chinul nostru. În compartimentul nostru erau înghesuiţi 16 oameni în loc de 8, aşa că era imposibil să stai culcat, şi până la Vologda, unde a fost transferul, 9 zile am stat ca sardinele în cutie. În cele din urmă, am fost ataşaţi la trenul pentru nord şi am pornit pe câmpurile acoperite de zăpadă – cât vezi cu ochii o întindere goală, nici picior de om, dar în tren e multă lume, şi numai oameni simpli în zdrenţe groaznice.

Oamenii care au venit în plus erau vai de ei, numai *urki* şi *interlopi*, mai ales femei, adevărate vrăjitoare, înjurau mai rău ca bărbaţii, şi imediat au început să facă dragoste, nu numai cu arestaţii, dar şi cu soldaţii din convoi. Cum intra o asemenea pacoste la toaletă, nici şeful nu mai putea s-o scoată de acolo, pentru că *urki* şi *interlopii* îl ameninţau cu pumnii şi făceau scandal toată ziua şi toată noaptea. De ce toţi aceşti donjuani se numeau Tolka şi fetele Niurka, nu am putut să-mi dau seama; şi în lagăr numele acestea erau cele mai răspândite printre cocotele feminine şi masculine.

Nici nu am ajuns la Vologda şi în vagon a avut loc un jaf: gardienii din escortă, care erau mai răi decât *urki*, le-au permis acestor bandiţi să intre în compartimentul în care erau oameni mai curaţi. Ne-au luat toate lucrurile, mie mi-au luat geanta cumpărată de la Paris, mi-au scos paltonul şi costumul, şi ghetele, şi mi-au dat în schimb nişte rupturi de deţinut. Când am coborât din vagon la Vologda, la – 33 de grade, eu eram în lenjerie, iar pe cap

aveam o tichiuţă croşetată de tipul celor purtate de preoţii catolici.

Ne-au pus să stăm jos, am fost înconjuraţi de soldaţii din escortă şi de nişte câini poliţişti frumoşi, în lanţuri; câinii erau foarte răi, tot timpul săreau spre noi. Atunci a venit un ofiţer la mine şi la directorul de la Teatrul de Comedie din Petersburg şi ne-a urcat într-un furgon al închisorii, unde am fost transferaţi, iar în scurt timp a fost adus şi restul lotului.

Închisoarea din Vologda e o clădire veche, semănând mai degrabă cu un castel cu patru turnuri în colţuri. Şi aici din nou percheziţie şi baie. Baia foarte bună, mai întâi la vestiar suntem tunşi pe toate părţile trupului, în pauze chiar ne râdeau; vestiarul e separat de baie printr-o despărţitură de sticlă în care se află zece duşuri; mai întâi dau drumul aşa de tare la aburi, că nu se mai vede nimic, iar mai apoi dau apă caldă sub care ne-am spălat de minune.

Cât timp ne spălam, în vestiar a avut loc tunderea sanitară a femeilor, tinere şi bătrâne. Toate arată groaznic dezgolite. Erau doi frizeri, un bătrân, foarte vorbăreţ, care e de 8 ani în închisoarea aceasta şi numai asta face, tunde şi bărbiereşte, bărbaţi şi femei. Celălalt era un băiat de vreo 16 ani. Cum de nu le e ruşine şefilor închisorii să permită lucrul acesta necuviincios, ca un băiat să radă organele delicate ale femeilor? Trebuie să spun că tabloul acestor femei nefericite, care stăteau goale în linie, nu era numai neplăcut, ci pur şi simplu respingător; nu voi intra în amănunte, însă priveliştea era apăsătoare. Acelaşi sentiment de conştiinţă lezată şi umilinţă l-am încercat şi mai apoi în lagărele unde erau closete comune, şi pentru bărbaţi, şi pentru femei.

Nu-mi imaginez nimic mai greu şi mai mizerabil,

decât să văd lângă mine o persoană de sex feminin care-şi satisface nevoile naturale. E adevărat, erau puse uneori femei la intrare – pentru că aceste closete sunt construcţii lungi cu nişte ridicători de jumătate de arşin[41] pe care nu te poţi aşeza, trebuia să stai pe vine; aşa că, în closetele astea erau două uşi mereu rupte, şi de aceea în ele era mereu curent şi intra zăpadă; şi erau puse femei de pază, să nu lase bărbaţii, dar bărbaţii aceştia de multe ori erau şi ei nişte belele şi intrau fără ruşine să admire priveliştile ruşinos de grele.

Hainele noastre au fost dezinfectate şi am fost duşi în clădirea închisorii care se dovedise a se afla într-o stare extrem de jalnică, foarte murdară şi cu un miros ca de bucătărie sau de groapă de gunoi. Ni s-a făcut vizita medicală, doctorul mi s-a părut un om foarte drăguţ, avea o mustăcioară à la Hitler. După aceea am fost aliniaţi şi au fost daţi deoparte *urki*, *interlopii* şi celelalte elemente nemernice.

Toată această trupă de şoc, cum i se spunea în închisori, a început să fie percheziţionată şi li s-au luat lucrurile pe care ni le furaseră în vagon. Mi-am găsit paltonul, dar nu am mai găsit şi restul, chiar mi-a spus un *interlop* că geanta mea pariziană fusese luată de la el chiar de către şeful care ne adusese până la Vologda, deşi nu era un om rău, dar ce să faci, i-a plăcut geanta altuia.

Vreo douăzeci de oameni am fost duşi pe o scară de fontă în beci şi închişi într-o cameră de vreo sută de locuri. În loc de geam, în mica fereastră de sub tavan fusese pus placaj, aşa că era aproape întuneric. Seara se dădea drumul la becul care pâlpâia tot timpul. Closetele erau în turnurile de care am vorbit şi, pentru că noi eram în beci,

41 Unitate de măsură echivalentă cu 0,71 m (n. tr.).

murdăriile erau aruncate de la etajele de sus şi nu numai că-ţi era silă, dar chiar era imposibil să foloseşti un asemenea closet.

A venit şeful închisorii, un simplu muncitor, dar atent şi bine intenţionat, şi ne-am plâns pe cine au jefuit *urki* şi ce anume au luat. A pus hârtia în buzunar şi peste zece minute a trecut şi ne-a rugat să-i dăm o copie a reclamaţiei noastre sau să scriem una nouă, pentru că, atunci când i-a băgat în sperieţi pe *urki* în celula vecină, i-au furat din buzunar bastista şi reclamaţia noastră. Iată ce abili erau aceşti *urki* şi *interlopii*.

Ne hrăneau foarte prost. De două ori pe zi aceeaşi apă cu varză acră, pâine ca şi înainte, 600 de grame. O mare problemă era cu castroanele. În închisoare erau 600 de oameni, iar castroane numai şase, aşa rămâneam pe rând. Nu se spălau, la fel şi lingurile. Chiar doctorul se plângea că nici el, care mânca la închisoare, nu putea să găsească nicăieri un castron gol. Dormeam pe podeaua goală, de pământ, strângându-ne unul în altul ca să ne încălzim.

Oamenii erau buni, dar era foarte greu să stai în semiîntuneric, era şi foarte frig. Era cu noi şi un ofiţer grec de marină, tânăr de tot. În afară de pregătirea marinărească se dovedise a fi specialist în gimnastică şi box. Făcea planuri că, dacă nu ne vor despărţi, el şi cu mine vom organiza o echipă, un fel de artişti de circ, pentru a intra în vreo organizaţie sovietică cultural-educativă. Am vorbit despre asta cu doctorul care era angajat civil şi preşedintele unei asemenea organizaţii sportive din Vologda. Doctorul a manifestat simpatie pentru mine şi mi-a propus să mă scoată din lotul ce se ducea spre nord, în lagăr, şi să mă ia în oraş, să trăiesc liber, pentru a preda limba franceză şi a-i culturaliza pe

tineri. Desigur, mi-ar fi surâs asta, şi chestiunea fusese aproape rezolvată, dar pe 23 ianuarie, când se comemora moartea lui Lenin, tot lotul nostru a fost trimis mai departe. Am apucat să-i spun şefului închisorii de propunerea doctorului, dar, pentru că din cauza acestei aniversări triste era zi liberă, doctorul nu venise la serviciu şi fără confirmarea lui şeful închisorii nu putea să mă lase în urma lotului care pleca mai departe.

Am pornit din nou în vagonul *Stolîpin*, arhiplin, că nici nu mai putea fi vorba să mă gândesc că voi primi un loc în care noaptea să stau culcat, aşa că toate cele 17 zile şi 17 nopţi am tot şezut, şi tot aşa am dormit, mâncaţi de ploşniţe. Mizeriile astea cădeau din tavan şi feţele tuturor erau mânjite de sânge, chinul era insuportabil.

Şeful escortei era un om cumsecade, ne-a prevenit să nu ne îmbolnăvim, pentru că pe tot drumul nu era nicăieri niciun punct medical şi de fapt drumul traversa o regiune pustie. Staţiile erau vagoane de marfă fără roţi, trenurile aproape nu opreau în ele. Trenurile pe care le întâlneam erau tot de marfă, numai că duceau cărbune. Aceste drumuri fuseseră construite de către deţinuţi şi se spunea că sub fiecare traversă putem număra câte un mort. Aşa de greu a mers construirea acestei căi ferate.

În toate cele 17 zile am fost hrăniţi numai cu pâine, aşa de proastă, şi ne mai furau şi cei care o împărţeau, ne dădeau numai 300 de grame, iar hering adesea nu ne dădeau deloc. Personal, nu puteam mânca mizeria asta, pentru că sarea şi rugina îmi provocau o sete groaznică, iar apă ni se dădea de la locomotivă în căldarea cu care spălam şi coridorul, şi closetul. Closetul era plin cu apă până la glezne, incredibil de murdară şi îngheţată.

E dificil de descris toate chinurile din perioada acestui drum sau, mai bine zis, a *călătoriei*, cum am spus

mai sus. Am tras concluzia că odată cu arestarea a început oribila şi coşmaresca noastră viaţă de închisoare, pe atunci spuneam că omul e făcut din fier. Apoi, când a fost mai rău, am început să spunem că e din oţel. Acum ajunsesem deja la concluzia că omul e făcut din oţel inoxidabil.

Iar grosolănia tuturor acestor anchetatori, ţinerea noastră în nişte dulapuri, interogatoriile numai noaptea, beţivăneala procurorului de la Butârki, care-mi spusese ironic *amiral*, şi, mai apoi, cu o expresie prietenoasă, declarase că serviciul s-a terminat şi mergem la o vodcă… Oare aceştia sunt reprezentanţii puterii de stat a celui mai mare imperiu? E numai un comportament huliganic, debandadă, tupeu, *mauvais ton*[1], dovada unor firi omeneşti de cea mai joasă speţă.

În fine, ne-am târât până la staţia Vâslianî, care este o clădire de piatră şi cărămidă, dar numai pentru funcţionari, oamenii aşteaptă trenul pe peron. Nu se ştie de ce, nu sunt toalete. A venit un sergent şi, când a aflat că a ajuns un lot pentru lagărul Ust-Vâm, care se afla la 15 kilometri de staţie, a refuzat să ne primească, în ciuda insistenţelor şefului escortei noastre din tren, pe temeiul că nu are escortă pentru a duce lotul la lagăr.

După ce am stat două ore primind vestea că nu e mâncare pentru noi, trenul a pornit mai departe şi, peste câteva ore, ne-am întâlnit cu alt tren care se ducea la Vologda, în care am fost urcaţi toţi. Am fost îngroziţi la gândul că ne vom întoarce din nou în blestemata Vologda. Un ofiţer, şeful escortei acestui tren care fusese gol, după ce i-a dus pe deţinuţi la Vorkuta, ne-a dat jos pe toţi când am pornit din nou spre Vâslianî, fără niciun fel de discuţie cu sergentul din staţie, ne-a dat câte o bucată de pâine, trenul a fluierat şi a pornit-o mai departe spre sud.

Atunci a început panica. În staţie nu era nicio

încăpere unde să putem fi închişi, ne înghesuiam pe peron. Erau – 20 de grade, cu un vânt puternic, şi îngheţasem incredibil, tot timpul alergând pe peron, în ţipetele sergentului să nu fugim. În fine, a găsit un om liber care trăia lângă staţie, i-a dat o puşcă şi ne-a dus în lagăr pe un drum ce abia putea fi parcurs din cauza nămeţilor.

Cortegiul se întinsese pe aproape un kilometru, mergeam în şir indian, dar escorta civilă nu ne băga deloc în seamă, ştiind evident că, oriunde am fugi, peste tot e numai un pustiu acoperit de zăpadă, ger de crăpau pietrele, noi suntem flămânzi şi epuizaţi, nu ne arde de evadare, numai să ajungem la un adăpost undeva.

Au apărut nişte case, destul de mari, pe o parte, parcă erau ale unor oameni liberi, iar pe partea cealaltă erau nişte garduri înalte înconjurate de sârmă ghimpată. Dar s-a dovedit a nu fi lagărul nostru, ci aşa-numitul lagăr din Vâslianî, iar până la al nostru mai trebuia să mergem câţiva kilometri. Atunci am văzut cum sunt duse lemnele la gară.

Un tanc uriaş trage un fel de sanie cu nişte şine uriaşe. Sunt două asemenea sănii şi între ele sunt prăvălite lemnele. În mers săniile şerpuiesc şi se leagănă pe drumul acoperit de zăpadă, aşa încât cei care mergeau înainte se căţărau pe munţii de zăpadă din faţa lor, de o parte şi de alta a drumului. Tancul mergea destul de repede, încât oamenii abia apucau să se caţere pe mormanele de zăpadă de doi metri înălţime.

Am trecut pe lângă o clădire mare, escorta a spus că este spitalul militar. A ieşit o femeie tânără, ne-a oprit şi ne-a întrebat: nu sunt bolnavi printre noi? Toţi eram epuizaţi şi, desigur, aveam nevoie de îngrijire medicală, dar escorta a spus că ne duce în lagărul Ust-Vâm şi n-are cum să nu îndeplinească acest ordin.

Am mai mers un kilometru şi am văzut din nou un perete foarte înalt înconjurat cu sârmă ghimpată. Lângă drum era o gheretă mică din care a ieşit un gardian şi a aflat ce fel de lot era; i-a ordonat escortei să ne ducă în curte prin gheretă. Aici am văzut câteva barăci extrem de primitive, nişte despărţituri, din care au ieşit repede nişte oameni prost îmbrăcaţi şi au venit conducerea, soldaţi, un ofiţer înfofolit în nişte pături, care a ordonat să fim duşi direct la baie.

Acesta se dovedise a fi punctul de tranzit al întregului raion de lagăr Ust-Vâm, care făcea parte, la rândul lui, din raionul uriaş de lagăre Vojael. După cum am aflat mai târziu, în aceste lagăre se aflau atunci 380.000 de deţinuţi.

Baia era extrem de jalnică, un mic hol şi imediat era frizeria, fără uşi. Nu era niciun vestiar, ne dezbrăcăm la lavoar, drept urmare, când ne îmbrăcam hainele erau aproape umede. Toţi pereţii şi tavanul erau acoperiţi cu foi de plastic de la conserve americane, apa era luată cu hârdaiele dintr-un butoi mare, şi era când fierbinte, când călâie.

Nici nu am apucat să ne dezbrăcăm, când băiaşul, un bărbat neplăcut, a ordonat să intrăm pe rând la frizerie. Eu din fire nu suport s-o iau înainte, să fiu, cum se spune, un băgăreţ. De aceea am fost ras şi tuns cu nişte instrumente groaznice, cred că ultimul. Era foarte frig să treci fuga prin hol, cu uşa deschisă, la un ger de – 20 de grade, dar şi să stai gol, în faţa mesei murdare a frizerului, era tot neplăcut şi mureai de frig.

Pe neaşteptate a venit doctorul, m-a văzut şi a spus imediat:

— Cum vă spălaţi, veniţi direct la punctul medical, trebuie să vă pun neapărat în pat.

Punctul medical era o cameră mică, în care erau vreo zece paturi, cu saltele umplute cu paie, perne la fel de tari şi o mulţime de ploşniţe. Un paznic murdar nu făcea decât să încarce soba cu lemne umede, aşa că mai mult fumega decât încălzea. Erau vreo cinci, şase bolnavi, toţi ofticoşi. Alături de camera asta era o încăpere pentru muribunzi, tot acolo era şi morga.

După un coridor, punctul medical şi camera medicilor, care erau doi. Unul, cel care m-a internat în acest mic spital, era tot deţinut, iar celălalt, care se dovedise mai apoi a fi extrem de incult şi turnător, era cetăţean liber.

În funcţia de soră de caritate era o femeie în vârstă, tot deţinută, o femeie bonomă şi miloasă, care mai apoi a lucrat ca bucătăreasă. Era închisă de mulţi ani şi se plângea de soarta sa.

Ne dădeau să mâncăm foarte rău: pâine, ca de obicei, 600 de grame, dar mâneam prost, pentru că bolnavii trebuia să fie ţinuţi la dietă. Doctorul-deţinut era un leton care terminase şcoala medicală la Vilnius şi înainte de acest lagăr fusese în cel de lângă Nijni-Novgorod, unde fusese medic-şef într-un spital de 500 de oameni, aşa că avea o practică serioasă.

Au început să-mi facă infiltraţii cu nicotină şi ascorbină şi au descoperit la degetul mare de la un picior că, sub unghie, e plin de sânge, la atingere simţeam durere şi parcă amorţeală. Pentru că în timpul celor 17 zile de mers cu trenul nu am scos din picioare ceea ce purtam, un fel de opinci din nu ştiu ce material, pe care le primisem în locul ghetelor pe care mi le luaseră *urki*, nu ştiam ce e cu picioarele mele.

Doctorul liber a spus că peste câteva zile mă va trimite la spital, la Vâslianî, cel pe lângă care trecusem,

pentru a-mi tăia degetul. Dar doctorul leton m-a liniştit şi mi-a prescris băi fierbinţi la picioare de două ori pe zi. Unghia a rămas roşie, dar nu mai durea. Treptat, însă, toată talpa a devenit extrem de sensibilă şi această stare, la ambele tălpi, durează până acum, aşa că mergeam cu greu. Şi în prezent doctorii îmi prescriu tot felul de medicamente, dar nu mă prea ajută, se poate spune că starea picioarelor mele chiar se înrăutăţeşte şi mă doare când mă încalţ şi când merg.

Când am ieşit din spital, era un ger puternic, a trebuit să îndur – 63 de grade, timp de două, trei zile, dar, de fapt erau geruri puternice mereu, în jur de – 30, – 40 de grade.

Nu era greu, pentru că nimeni nu urmărea cum eu şi un inginer bun ne îndeplineam obligaţiile. În baraca aceasta era un hoţ celebru, numit Poncik (Gogoaşă), deşi ăsta era un pseudonim. Era un om drăguţ, numai că avea o slăbiciune, să se strecoare noaptea din patul de sus. Era uimitor cum făcea toate astea fără zgomot şi extrem de liniştit, mai ales că avea doar un singur picior, în locul celuilalt purtând o proteză meşterită din lemn. Şi se dădea jos pentru a-i „uşura" pe colocatari, deşi ştia că nu aveam nimic din ce s-ar putea fura. Când îi reproşam, se justifica spunând că asta e patima sau obiceiul lui, să scormonească prin buzunare sau pe corp, că nu se poate abţine deloc. Dar nu făcea rău, numai că era neplăcut să simţi noaptea că te pipăie cineva. Dar el se scuza, într-adevăr, nu fura nimic de la nimeni, numai te trezea şi asculta liniştit cum era înjurat.

În toate lagărele există funcţia de socotitor, cei care ţin socoteala deţinuţilor şi răspund pentru prezenţa lor în lagăre. Aici era Igolkin, un om foarte drăguţ, tot deţinut. El mi-a propus să iau funcţia de telefonist pe lângă

conducerea acestui punct de tranzit. Era, cum să spun, funcţia mea oficială, dar de fapt trebuia să îndeplinesc obligaţiile de secretar pe lângă şeful punctului. Şeful punctului era unul, Kliuev, nu se ştie ce grad avea, pentru că nu spunea şi purta o uniformă total necunoscută. Era un alcoolic ratat care nu se despărţea de un câine vagabond. Un om liniştit, dar extrem de prost şi incult. În cele din urmă, a fost dat jos din funcţie şi închis în lagăr. Venea târziu la serviciu, beat sau direct de la chef.

Am fost de acord, pentru că plecam din baraca îngrozitoare în zona femeilor, într-o încăpere pentru persoanele care deserveau punctul, şi, mai mult, puteam primi o porţie dublă de hrană. Aici nădăjduiam să mai câştig câte ceva de mâncare, pentru că tocmai atunci fuseseră aduse la magazie sute de butoaie cu burtă sărată, nespălată, şi nu erau numai stomacuri de animale, ci şi maţe[42].

Aşa că puteam primi nu numai două porţii, ci cât doream, pentru că nimeni nu mânca mizeria asta, fiartă fără să fie spălată. Iar pâine ne dădeau tot 600 de grame. Totuşi în încăperea pentru personalul ce deservea punctul nu era niciun loc liber, aşa că am primit un loc de dormit în baie, lucru care era foarte neplăcut; după spălatul la lavoar era mizerie, pur şi simplu dormeam într-un fel de ceaţă puturoasă. În fiecare noapte şeful băii tot schimba femei, şi asta se făcea nu fără scandaluri şi scene respingătoare.

A trebuit să dorm nu în baie, ci în sala cazanelor, unde era mereu sufocant şi căldură. Fochistul era un

42 Un obicei specific şi spaţiului concentraţionar românesc. Numite şi subproduse animale, ale căror urme deţinuţii le găseau uneori în mâncare: copite, maxilare, gingii, ochi, urechi, petece de piele, toate necurăţate adecvat (n. red.).

bătrânel care abia se ţinea pe picioare şi de aceea îi dăduseră ca ajutor un băiat ticălos, comsomolist, un orfan dintre cei care nu-şi cunosc nici tatăl, nici mama. Parşivul ăsta m-a furat din prima zi, nu voia să taie lemne, aşa că, vrând, nevrând, a trebuit să tai lemne singur. E adevărat, nu pentru toată baia, ci pentru noapte, dar şi pe-asla abia am făcut-o.

La birou era mult de lucru. Mă sculam, ca de obicei, când se dădea trezirea, la 5 dimineaţa, şi imediat începea aşa-numitul apel al tuturor lagărelor, toate telefonanele se conectau cu staţia centrală a Direcţiei Generale a Lagărelor din această regiune şi se transmiteau dispozitive comune pentru toţi. Transmisiunea consta cel mai mult din *Alo*... *Alo*, *ascultaţi toţi*, *alo*!... *Alo*... Era pur şi simplu un chin.

Chiar în prima zi şeful a venit devreme şi a deschis imediat sertarul mesei sale, pe care o numea birou, dar era pur şi simplu un fel de comodă făcută din nişte scânduri nestrunjite. În sertar era o mulţime de bancnote străine, care erau luate la punctul de tranzit. În marea lor majoritate erau strămutaţi şi mulţi din regiunile de graniţă, aşa că am văzut aici şi franci, şi mărci, erau mulţi franci francezi, aşa-numiţii franci Roosevelt, adică în locul emblemei Franţei era o femeie cu o cască frigiană; era imprimat steagul tricolor naţional. Aceste bancnote au fost emise în Alger, în timpul războiului.

Erau mormane întregi de bancnote, amestecate, chiar şi una de 100.000 de mărci. Şi uite că a trebuit să mă apuc să sortez bancnotele astea murdare, mizerabile. Şeful suferea că nu avea niciun rost să fi julit aceşti bani, pentru că era imposibil să-i schimbi. Desigur, nu se dădea niciun fel de chitanţă sau adeverinţă de primire a acestor sume mari şi nu ştiu ce s-a făcut mai apoi cu acest capital.

La birou era foarte frig şi numai câinele vagabond se simţea bine, pentru că şeful îl punea pe un scaun lângă sobă şi-l acoperea cu preşuri sau cu alte vechituri. Iubirea aceasta a lui pentru câine îi arăta firea bună, pentru că un om rău nu iubeşte animalele, iar un om cu suflet şi inimă are mereu în casă fie o pisică, fie un câine.

De fapt, în Uniune, mai ales în lagăre, câinii sunt ţinuţi mereu legaţi, pentru că altfel sunt furaţi şi mâncaţi. Am văzut de multe ori în toate lagărele cum se frigeau pisici şi câini, pisicile cu blană, iar câinii erau jupuiţi. Totuşi, la noi în lagăre erau multe pisici, pentru distrugerea şobolanilor şi a şoarecilor din cauza cărora sufeream tare mult.

E interesant că limbile şobolanilor sunt foarte delicate, nu o dată m-au lins şobolanii când dormeam, pe buze şi pe obraji. Asta se petrecea cu mare grijă şi nu-ţi stârnea sentimentul de repulsie. În orice caz, e mult mai bine decât să fii percheziţionat corporal de gardieni, care ne caută foarte grosolan, mai ales pe femei, care sunt percheziţionate tot de bărbaţi.

Colegii mei de serviciu erau oameni corecţi. Contabilul era un adevărat socotitor, fusese mecanic de cale ferată. Pe perete atârna o hartă uriaşă a Uniunii. Dacă prin punctul de pază treceau cei care-şi ispăşiseră pedeapsa, atunci li se dădeau bani de tren în funcţie de numărul de kilometri de drum, şi pâine, hering, pentru toate zilele călătoriei.

Era şi o aciuată care nu făcea nimic, numai flirta şi se dădea drept rudă a Romanovilor, pentru că se numea Irina Narîşkina. Se încurcase atunci un un feldwebel[43] german care îşi bătea serios perechea. Era pur şi simplu un animal

43 Subofiţer (n. red.).

şi ea voia să plece cu el, ceea ce, evident, era totalmente imposibil. Ea locuia într-o cămăruţă separată, aranjată foarte frumos, şi odată m-a invitat să beau un ceai. Când am ajuns, a închis cu grijă uşa cu cheia, crezând, probabil, că-mi va da deplina încredere că nu ne va deranja nimeni. Iar eu am băut puţin ceai mizerabil, fără zahăr, desigur, cu pâine neagră şi am plecat. După care a venit la birou şi a spus:

— Ce prost e telegrafistul nostru! Eu i-am pregătit ceai, am şi închis uşa cu cheia în urma lui, iar el nu a fost deloc cavaler şi nici bărbat cum se cuvine. A băut ceai şi m-a lăsat cu ochii-n soare.

Nu ştiu ce aştepta ea de la mine, dar de la ea, cred, puteam primi o mulţime de boleşniţe.

Serviciul meu era fără pauză, de la cinci dimineaţa până la ora două noaptea, şi dormeam foarte prost. Oboseam în special când împărţeam raţiile de pâine la barăci. împărţirea asta se făcea destul de original: printre cei care treceau prin punct erau mulţi hoţi şi bandiţi. Cum să spun eu, nici printre politici nu erau puţine elemente mizerabile care se dădeau drept politici, dar erau pur şi simplu nişte ticăloşi.

Între barăci, în zăpada de peste un metru, uneori şi doi, erau săpate coridoare destul de înguste. Pâinea era pusă în lăzi cu nişte prăjini lungi de o parte şi de alta, la capătul cărora se aflau curele pentru mâini. O asemenea ladă cu pâine era dusă de patru oameni, iar de o parte şi de alta veneau alţi patru, din escortă sau păzitori cu prăjini mari ascuţite la vârfuri, în caz de atac din partea elementelor banditeşti. Eu mergeam în spate şi exista temerea ca în aceste coridoare să se producă vreun atac asupra încărcăturii preţioase. Atunci păzitorii ar fi trebuit să apere încărcătura. Dar când am fost eu nu s-a întâmplat

nimic de acest fel.

Eram aşa de chinuit de dormitul în baie, că socotitorul mi-a propus ca noaptea să dorm în camera persoanelor care deservesc punctul. Uite, e interesant de spus că e foarte neplăcut să dormi pe masă, te aştepţi mereu să cazi. Şi după ce mă trezeam, trebuia să-mi strâng toată lenjeria de pat, ce consta dintr-un pled zdrenţăros, dar care nu mirosea urât, şi o pernă murdară, să le bag sub masă, unde, în timpul zilei, se murdăreau şi mai mult.

Mai aveam o altă obligaţie, destul de neplăcută, de a-i îngropa pe morţi. Pentru asta erau doi băieţi, băieţi de treabă. îi îngropau noaptea. Te duceai la ei, îi trezeai şi ei spuneau că le e frică.

— De ce să vă fie frică de morţi, nu vă fac nimic morţii ăştia, uite, de vii, într-adevăr, de ei trebuie să ne temem!

Băieţii plecau după sanie, o duceau la punctul medical unde, aşa cum am spus, era morga, şi-l luau de picioare pe mortul gol, îl trăgeau pe sanie. Când făceau asta, capetele nefericiţilor se loveau de treptele scării punctului sanitar.

Odată au fost aduşi la punct doi ingineri auto. Unul se dovedise a fi un celebru constructor de maşini, inginerul Broido. Deşi niciunul nu-şi încheiase pedeapsa, îi ceruse Moscova pentru lucrări la o fabrică de autoturisme. Mi-au spus că în apropiere se află Lagărul nr. 17, unde există ateliere auto. Şi m-au sfătuit – după ce au aflat că am fost în America, unde mă aflam în anul 1902, la construcţia crucişătorului „Retvizan”, şi am făcut cursuri serale de pregătire auto – să cer să mă trimită în acest lagăr unde aş putea lucra în specialitatea mea.

Şefa unităţii de calcul şi distribuţie era o femeie liberă tinerică, al cărei soţ era şef de pompieri la staţia

Vâslianî, deşi acolo nu era niciun utilaj de pompieri. Dar era un tânăr foarte frumos şi avea succes la femei, drept care şi-a părăsit repede soţia şi copilul. Din cauza supărării, femeii i-a secat laptele şi copilul era hrănit cu lapte praf american. Mă tot întreba dacă o s-o iubească, pentru că nu e hrănit cu lapte matern. Am liniştit-o. Un neamţ care pleca în Germania mi-a dat husa lui de saltea, care mi-a prins foarte bine. Când am rugat-o pe duduiţa asta să mă trimită la Lagărul nr. 17, ea mi-a promis imediat, dar am simţit că nu va face asta degeaba şi a trebuit să-i dau husa de saltea. Dar totuşi era o femeie cumsecade şi, la plecare, mi-a dat două ruble. Mai târziu, când eram în Lagărul nr. 12, i-am înapoiat aceşti bani nenorociţi şi ea mi-a trimis o scrisoare în care îi părea rău că nu am folosit gestul ei frumos.

Când socotitorul a dat lista cu oamenii transferaţi în alte lagăre, inclusiv eu, şeful a spus că nu-mi dă drumul, că nu are cu cine să mă înlocuiască, şi că era puţin probabil să mai fie altcineva aşa de tandru cu câinele lui vagabond, cum am fost eu. Totuşi socotitorul m-a liniştit: mâine şeful o să fie beat şi o să uite că eraţi şi dumneavoastră, iar eu o să pun în funcţia dumneavoastră o muieruşcă, cu carte şi extrem de uşuratică. Mai mult, îi şi place să tragă la măsea, cum s-a exprimat minunatul socotitor domn Igolkin.

Am fost luaţi noaptea, s-a mutat în acelaşi lagăr şi doctorul leton cu care mă împrietenisem. „Autobuzul” în care am fost urcaţi era pur şi simplu un camion acoperit cu scânduri, aşa că trebuia să stai întins, nu puteai să te aşezi altfel. În urma construcţiei ăsteia era agăţat un lanţ lung, să nu se legene camionul. Motorul funcţiona cu mangal obţinut de la cazan, format în urma putrezirii bucăţilor de lemn.

Rezerva de mangal e dată numai pentru 60 km; lemnele, din cauza gerului puternic, ardeau greu, aşa că ne-am oprit de câteva ori şi şoferul, un adevărat mucenic, turna o benzină respingătoare dată pentru pornirea motorului. Se dă o cantitate aşa de mică de mangal pentru ca şoferii să nu fugă din lagăre.

Atunci a avut loc o întâmplare: mergeam fără escortă, dar era cu noi o femeie însoţitoare, care ne-a cerut câte 15 ruble pentru taxi. Niciunul nu avea bani, dar s-a dovedit că ea primise bani pentru noi, pentru mutare, şi voia să ne fraierească.

Am fost aduşi în zori în lagărul numit Zimka. În această regiune, pe râul Vâm, toate lagărele au fost înainte cabane de vânătoare ale*zări enilor1*, barăci, mai bine zis bordeie. Erau respingătoare, părăsite, dar Zimka se dovedise a fi puţin amenajat, chiar se formase un cătun pentru nişte bolnavi şi familiile gardienilor. Apoi am aflat că este chiar şi un mic atelier de prelucrare a pielii, un atelier de fabricare a jucăriilor şi a accesoriilor de scris – linii, călimări, presse-papier şi penare.

De fapt, acum nu mai putem numi populaţia locală zărieni, deoarece cuvântul *zi* în limba rusă se traduce prin beţiv, pentru că zărienii sunt mari beţivi[44] şi de aceea toată această regiune se numeşte acum Republica Sovietică Socialistă Autonomă Komi, locuitorii bărbaţi sunt *komiki*, iar femeile – *komiciki*[45]. Poporul e clar pe cale de extincţie. Femeile au ochii piezişi, un fel de tip mongoloid. Limba lor e extrem de primitivă, oamenii aceştia vorbesc destul de neruşinat, sunt analfabeţi, dar sunt vânători desăvârşiţi.

44 Din limba rusă - populaţie de origine fino-ugrică; locuieşte în regiunea Arhanghelsk (n. ed.).

45 Denumirea, extrem de „comică”, e probabil familiară, numele folosit în general e komi (n. tr.).

Trag în ochii veveriţelor, pentru a nu le strica blana.

Am fost daţi jos la Zimka pentru că rămăsese camionul fără mangal, iar la Zimka nu se găsea aşa ceva. Am fost duşi la baie şi aici frizer era unul din Cernăuţi, care vorbea româneşte. Imediat m-a luat la el, la frizerie, care era luminată doar de un bec de culoare roşie.

A venit gardianul şi a declarat că Zimka nu ne primeşte, că dimineaţă o să fim trimişi mai departe, în Lagărul nr. 17, şi de aceea putem să nu ne spălăm. Ne-am întins puţin, fiind foarte obosiţi de la călătoria prin ger, în aşa-numitul autobuz respingător, când, deodată, vin vreo cincizeci de femei de toate vârstele şi, fără să se jeneze, încep să se dezbrace. Iar am avut un sentiment neplăcut de stinghereală, să văd cârpele groaznice şi goliciunea acestor nefericite, mirosul greu şi duhoarea din baie umpluseră tot vestiarul. Apoi a venit un alt lot de femei. A fost groaznic.

Se poate oare atâta neruşinare din partea conducerii, să nu cruţi sensibilitatea feminină? Şi de ce nu au putut să ne ţină până dimineaţă în altă încăpere? Aşa ruşine şi neruşinare şi din partea conducerii, dar şi din partea femeilor! Nici ele, se vede, nu erau prea feciorelnice!

Imediat ce s-a luminat de ziuă am fost scoşi în curte şi s-a dat o sanie pentru nişte saci cu lucruri. Din fericire, eu nu aveam aproape nimic, în afară de pernuţa de acasă şi de pledul meu de maşină, pe care mi-l strecurase în braţe soţia mea când am fost ridicat.

Era un ger de – 20 de grade, la soare. Aveam de mers pe jos vreo 10 – 15 kilometri. Drumul o ţinea mereu prin pădurea tăiată. Şi lizierele erau tăiate.

Drumul trecea mereu de pe un deal pe altul, din loc în loc era zăpadă adâncă. Aveam pe atunci 66 de ani şi, după închisorile din Moscova şi călătoriile prin aceste

lagăre, simţeam o mare slăbiciune, aşa că doctorul mi-a poruncit să stau pe sania pentru lucruri. Dar cu noi mergea şi un mare lucrător de partid care se dădea drept inginer. S-a împotrivit propunerii doctorului şi s-a culcat el pe sanie, deşi era om tânăr. Am parcurs destul de uşor aceşti 10 – 15 km, în principal datorită vremii însorite, în ciuda gerului de – 20 de grade.

În cele din urmă au apărut nişte construcţii înconjurate de garduri cu sârmă ghimpată, nişte hornuri, apoi o magazie uriaşă de unde se auzea scârţâitul fierăstraielor. Acolo se afla atelierul de mangal pentru automobile. Apoi am traversat o stradă, pe ale cărei laturi se aflau nişte coşmelii jalnice, făcute din bârne, scânduri şi placaj. Nu erau mai mult de douăzeci de asemenea construcţii. Se pare că acesta era satul pentru gardieni şi personalul liber din Lagărul nr. 17.

Intrarea în lagăr se făcea printr-un arc uriaş acoperit cu nişte cârpe roşii decolorate, pe care era inscripţia: *Proletari din toate ţările*[46]... şi aşa mai departe. Sub arc e punctul de trecere, cu turnichet, cum erau cheiurile de pe Neva, în Sankt-Petersburg, pentru societatea de vapoare mici *Finliandski*. Numai că turnicheţii aceştia nu funcţionau şi a trebuit să ne strecurăm cocoşaţi pe sub nişte bârne.

Această procedură a luat mult timp şi gardienii, cu mănuşi cu un deget, ne verificau cu greu documentele şi lucrurile. În cele din urmă, am fost duşi la baie, care era primitivă de tot. Vestiarul era în acelaşi timp şi atelier pentru reparatul lenjeriei. Erau aici nişte femei şi bărbaţi. Ne dezbrăcăm pe jos, iar baia avea cinci, şase bănci, un butoi de lemn din care trebuia să iei apă cu hârdaiele,

46 Proletari din toate ţările, uniţi-vă! - cea mai cunoscută lozincă marxistă (n. red.).

negeluite, şi cu urme de săpun. În baia aceasta era o mică ferestruică pe unde se dădeau rufele murdare, chipurile, „curate”, dar erau foarte murdare şi nu erau nici uscate bine. Mărimea nu mi se potrivea. De aceea, în toţi cei cinci ani pe care i-am petrecut în acest lagăr, m-am chinuit foarte tare din cauza pantalonilor şi cămăşilor scurte, şi adesea pline de păduchi.

Trebuie să spun că se luptau energic cu păduchii, erau controale dese ale sanitarilor, dar cu ploşniţele trăiam împreună, pentru că mânunăţia asta nu transmite boli, ca păduchii, care sunt cei mai buni transmiţători ai tifosului.

Frizeria era separat, *o căsuţă pe picioare de găină*. Trebuia să urci pe o scară îngheţată şi, cum se întâmplă adesea în viaţă, frizerul se dovedise a fi nepotul proprietarului unui restaurant cunoscut, de primă clasă, din Varşovia, *Kempiński*. În acest restaurant mâneam mereu când mă duceam la Varşovia. Polonezul ăsta era un om rafinat, deşi instrumentele erau ca vai de ele, dar după tuns te stropea cu un odicolon puturos, te pudra cu făină şi pentru asta trebuia să-i mulţumeşti, fie printr-o bucată de pâine, fie cu o ţigară.

Apoi am fost duşi la birouri, unde ne-a examinat şeful, un evreu gras foarte simpatic, domnul Aaron Gurevici. Înainte fusese hamal sau încărcător în port la Odessa, se vede că era un om extrem de puternic. Ei, şi înjura aşa de tare, că-i depăşea pe toţi marinarii mei din flotă, unde slujisem atâţia ani. Dar era un om cu suflet bun, iar soţia lui era o femeie extrem de sufletistă, incredibil de grasă. Amândoi erau oameni gospodari. Căsuţa lor fusese făcută destul de bine de deţinuţi, aveau şi găini, şi chiar curcani, o vacă, şi câini.

Deşi Gurevici înjura fără milă, era grijuliu şi deschis cu deţinuţii. În prezenţa femeilor se exprima la fel ca în

faţa noastră. Pentru prima dată am auzit o înjurătură atât de grosolană, încetăţenită acum în Uniune, şi pe care nici marinarii mei n-o foloseau pe atunci. Asta e în locul unei expresii sofisticate, acum se spune aşa: *„Să te f... în gură”*. Cuvântul folosit este exprimat popular, şi de aici a intrat în vorbirea rusă expresia asta ofensatoare. Nimeni nu a putut să-mi explice, spuneau că a fost adusă din Franţa, unde în timpul extazului amoros se foloseşte ceea ce francezii numesc *mimi*[47]. De la birou ne-au dus la baracă. În fapt, un bordei al vânătorilor zărieni, pe jumătate în pământ, aşa că trebuia să cobori nişte scări. Ferestrele nu aveau gratii, erau chiar lângă tavan. Pe pereţi erau priciuri pe două etaje. Asta se numea *vagonka*. Nu era nicio saltea, nici, desigur, lenjerie de pat. Între *vagonki* era un culoar de trecere. Lăţimea locului de dormit era de 60 cm.

În mijlocul barăcii era o sobă uriaşă în care se îndesau mereu nişte bârne serioase, pentru că nimeni nu voia să taie lemne. Două mese, un beculeţ, dar mai apoi s-a dovedit că electricitatea vine de la atelierele auto, unde motorul e pus în mişcare de curentul care se află în afara încăperii cu motorul. De aceea, din cauza gerului, adesea nu funcţionează şi lagărul rămâne în întuneric. Două mese, destul de murdare, un lavoar destul de primitiv şi mereu fără apă, pentru că nimeni nu vrea să aducă.

În fiecare baracă este un *staroste* din rândul deţinuţilor. În cea mai mare parte sunt turnători şi informatori, corupţi şi ticăloşi. Toţi deţinuţii formează brigăzi în fruntea cărora se află brigadieri tot din rândurile deţinuţilor, care adesea sunt şi ei turnători şi ticăloşi. De ei depinde scutirea de muncă pe motiv de sănătate sau din alte motive. Se întâmplă ca brigadier la bărbaţi să fie o

47 „Mimi” are în franceză mai multe înţelesuri, între care, cel mai potrivit pentru situaţia de faţă este cunnilingus (n. red.).

femeie; de regulă, e mai rea şi mai ticăloasă decât bărbaţii.

Eu şi doctorul ne-am aşezat alături. Doctorul era foarte supărat că nu fusese considerat lucrător medical, aşa cum fusese deja în toate lagărele timp de cinci ani. Câteva zile nu am făcut nimic, am mâncat aşa-numita *şei*, apă cu varză. Asta dimineaţă, după trezire, iar seara ne dădeau o *kaşă*, cel mai adesea de ovăz, dar nu era pasată şi nici curăţată. Mâncarea aceasta produce multe gaze, dar e destul de hrănitoare. Ne mai dădeau şi *kaşă* din mei – sunt seminţele unei plante ce creşte în mlaştini.

La moşie la soacra mea, în Basarabia, în livadă era un iaz care fusese năpădit din belşug de papură şi de o altă plantă, grădinarul nu ştia ce să mai facă. Au trecut odată prin sat nişte ţigani migratori, hoţi şi escroci înnăscuţi, hoţi de cai. Au intrat în livadă şi au fost prinşi, dar s-au dovedit foarte folositori pentru noi. Ne-au propus să taie toate plantele astea de pe iaz şi, când s-au uscat, din paie au făcut mături de culoare galbenă, au legat bine snopurile şi acest instrument de curăţenie există şi acum, e folosit în România1. Seminţele sau boabele acestei plante niciun animal din gospodărie nu voia să le mănânce. Grădinarul nu ştia ce să facă: ardeau foarte prost. Le-au dus pe câmp, dar ţăranii au venit cu plângeri, că mizeria asta poate strica semănăturile. Atunci au început să le îngroape în pământ. Însă, în Uniune se mănâncă boabele astea, făcute *kaşă*. Chiar ţin minte, şi la Lubianka ne-au dat meiul ăsta, care se numea *staliński*. Atunci moldovenii glumeau, spuneau că e mâncare pentru măgari[4849], pentru că în română aşa se spune la măgar.

---

48 Meiul este cunoscut şi cultivat în România de multă vreme, fiind foarte rezistent la temperaturi ridicate. în Oltenia este denumit popular chiar mătură/mături (n. red.).

49 în rusă, magar, joc de cuvinte cu cuvântul românesc măgar (n. tr.).

După câteva zile lotul nostru a fost scos la muncă să taie copaci. Eu nu puteam deloc să fac asta, copacul nu e tăiat cu toporul, ci cu fierăstrul numit *luciok*. Este un arc de jumătate de metru făcut dintr-o nuia în care se pune lama. Se taie cu fierăstrăul ca să nu cadă copacul pe tăietor. Erau nişte tăietori de lemne aşa de abili, care puneau la pământ până la douăzeci de copaci sau mai mult pe zi. Tăiau numai bărbaţii, iar crengile erau curăţate numai de către femei. Făceau din ele mormane uriaşe şi soldaţii din escortă făceau nişte ruguri grandioase în jurul cărora ne încălzeam toţi.

Locul de tăiere se afla la şapte-zece kilometri de lagăr şi se lucra opt ore, iar de mers până acolo erau două ore şi înapoi la fel, aşa că, dacă plecam la pădure la 7 dimineaţa, ne întorceam la 7 seara, deci erau 12 ore de muncă. *Rabotiaghi*, cum erau numiţi în lagăr cei care munceau, erau îmbrăcaţi în scurte vătuite care se numesc *kufaiki*, în loc defufaiki; şi pantalonii sunt vătuiţi. Ni se dau mănuşi cu un deget, foarte subţiri, dar oamenii mai bagă în ele cârpe.

Există o normă de tăiere, dar dacă e depăşită îţi mai dau în plus 200 de grame de pâine şi, uneori, două porţii de supă de varză. Aceste recompense există în toate lagărele şi atelierele, iar în cele auto se plătea şi salariu. Fierarii, turnătorii primeau chiar până la o sută de ruble pe lună. Inginerii primeau chiar mai mult şi mâncarea era îmbunătăţită, adică 800 de grame de pâine şi două porţii de supă şi *kaşă*.

Puteai mânca în cantina de lângă bucătărie, dar puteai să iei şi în ceaune în baracă. Ceaunele erau făcute în atelierele auto din tablă şi aluminiu, material care era la modă în Uniune.

Pentru că nu aveam bani, a trebuit să comand şi să

plătesc cu pâine pentru un ceaun; pentru o raţie de pâine se dă în toate lagărele 3 ruble, atât dau cei care primesc pachete şi bani de la rudele din Uniune. Un ceaun costa atunci 10 ruble, aşa că mai mult de trei zile am stat fără pâine. Pufoaica mea era mică, fusese a unuia care murise, şi a trebuit să cumpăr alta cu 50 de ruble, aşa că nu am mâncat pâine 17 zile.

Apoi a trebuit să-mi cumpăr cizme de pâslă de la un neamţ eliberat, tot pentru 50 de ruble, dar neamţul era un om bun, două, trei zile cerea pâinea în fiecare zi, dar mai apoi mă lăsa să-mi trag sufletul tot două, trei zile.

În timpul tăierii copacilor puteai vedea multe animale. Odată a trecut aproape de locul unde tăiam un urs, s-a oprit fără să se ridice pe labele din faţă, dar muncitorii spuneau că se întâmplă des asemenea cazuri: urşii nu atacă şi nu omoară, pentru că nu ştiu dacă oamenii sunt duşmani. Un soldat din escortă a împuşcat un asemenea uriaş; i-au luat blana, iar carnea au vândut-o bine. Dar pentru că a tras într-un animal în timpul îndeplinirii obligaţiilor de serviciu, soldatul a fost închis câţiva ani.

Erau multe veveriţe cu falei, tot un fel de veveriţe şi acestea, o mulţime de veveriţe şi de vulpi. Veveriţele cu fălci sunt animale foarte drăguţe, pot fi domesticite, şi în baraca noastră a trăit mult timp un animal foarte dresat. În aceste păduri găseşti poiene întregi de fructe, mai ales sunt multe fragi, iar coacăzele şi afinele sunt pur şi simplu uimitoare. Câte asemenea plante minunate nu produce natura! E şi multă zmeură, dar urşii o mănâncă până să se coacă. Tot ei distrug şi cuiburile albinelor sălbatice.

Nu era permis să fumezi în timpul lucrului, dar la fiecare oră soldatul de escortă striga: „Cântarea!” Şi muncitorii, aproape în toate lagărele, începeau să cânte un

cântec destul de necuviincios, al cărui final nu se potriveşte deloc cu sensul lui sau cu versurile. îl spunea soldatul, iată-l:

Popa avea patruzeci de vaci.

Iar diaconul era sănătos Numai sula o avea bleagă i în acest moment soldatul de escortă încheia:

Ia să mai fumăm, băieţi!

Şi toţi începeau să fumeze, cel mai mult femeile, printre care fumatul era mai răspândit decât la bărbaţi.[50]

Oboseam foarte mult din cauza mersului prin pădure şi, deşi nu tăiam copaci, căram crengi şi adunam ace de pin, o grămadă mare, pe care o aduceam în lagăr. Bătrânii invalizi rupeau acele astea şi în bucătăria mare fierbeau o băutură din ele, care se numea *hvoia1*; acest *tisane*[51] conţine multe vitamine şi e foarte bun pentru prevenirea scorbutului.

În legătură cu sarcina mea de a aduna ace de pin am fost numit şi distribuitor al acestei băuturi după masă, pe care o turnam în cantina de la bucătărie, lucru ce mă scăpa de a mai merge prin pădure şi-mi dădea posibilitatea de a mă odihni. Numai ruperea acelor era extrem de sensibilă pentru mâinile mele, pentru că sunt foarte pline de răşină şi se lipesc de piele, aşa că e greu să te speli pe mâini. Nici săpun nu era; chiar dacă reuşeai să faci rost de el, răşina asta nu se lua. Dar nu mă plângeam de soartă, era incomparabil mai uşor şi mai liniştit decât să mă învârt 12 ore pe zi în pădure, în ger.

Dar, într-o bună zi, responsabilul cu sarcinile mi-a spus că sunt mutat cu serviciul la unitatea cultural-educativă. Era o instituţie care se ocupa de organizarea de

50 Asta cântă toată brigada de tăietori (n. a.).

51 E chiar denumirea pentru conifere (n. tr.).

spectacole, scoaterea de ziare şi dispunea de puţine cărţi cu pagini rupte pentru ţigări, de primirea şi trimiterea scrisorilor şi de înregistrarea muncitorilor care depăşeau norma de muncă, pentru care li se dădea mai multă pâine şi, uneori, două porţii de mâncare.

Şeful acestei unităţi era un tânăr ofiţer care avea o mulţime de copii şi care era preocupat mai degrabă de cum să-i îmbrace mai bine din obiectele destinate deţinuţilor. Pe lângă lagăr era un atelier unde se făceau cizme de pâslă. Pentru aceşti copii se făceau cizme mici, şi era aşa de plăcut să-i vezi pe copii cum probează cizmuliţele acestea parcă de jucărie!

Şefului îi plăcea să bea, iar soţia conducea un fel de club. îl întreb dacă vine multă lume la club şi se pare că nu vine aproape niciun cetăţean liber din cauza sărăciei şi bufetul e foarte scump, de exemplu, o porţie de borş costa 3, 50 ruble, şniţel cu verdeaţă – 7, 50 ruble, o halbă de bere proastă – 3, 50 ruble, desert nu era deloc, un păhărel de vodcă de 25 ml – o rublă.

Şeful se plângea că soţia obosise foarte tare, pentru că ea era şi bufetieră şi venea seara târziu acasă. îl întreb: e cineva acolo? Se pare că seara avea clienţi, mai ales pentru că era *vodculiţă*:

— Fără vodculiţă, dragul meu ajutor, nu merge nimic la noi, vodculiţă e lucrul cel mai important din viaţa noastră!

Printre artiştii amatori, numai deţinuţi, desigur, era o tânără femeie cu o înfăţişare plăcută, care terminase şcoala dramatică la Moscova şi care într-adevăr era o actriţă bună. Dar avea o anumită slăbiciune: nu se putea descurca fără serviciile bărbaţilor, în sensul cunoscut. Şi iată că o cheamă şeful odată, în prezenţa mea, şi-i spune:

— Vă apreciem foarte mult, sunteţi minunată. Sunteţi

şi regizor, aţi terminat şcoala superioară la Moscova, toate reprezentaţiile noastre se bazează numai pe dumneavoastră, doar că aveţi un comportament foarte uşuratic. Ieri aţi primit cinci bărbaţi, şi asta pe faţă, fără să vă ruşinaţi, şi dacă printre femeile uşuratice asta nu ar fi nimic, dumneavoastră în schimb trebuie să fiţi un exemplu de comportament.

La această observaţie a şefului, Slava Iosifovna – acesta era numele ei de scenă, în paşaport era Matriona – era cât pe ce să arunce cu ţigara în şef, şi, după ce s-a lovit cu palma peste frunte, a spus:

— Eu dau cui vreau *valiza* mea! zise şi ieşi din încăpere. Iar şeful se uită la mine, dădu din cap şi-mi ordonă:

— Duceţi-vă la responsabilul cu sarcinile şi spuneţi-i că Slavka este exclusă din unitatea noastră culturală, n-are decât să o treacă la brigăzi.

Şi s-a ales praful de unitatea noastră cultural-teatrală, deja nu mai puteam găsi o actriţă aşa de bună; chiar că era o actriţă neobişnuită, mai şi provenea dintr-o familie de ţărani, o adevărată comoară.

Ne-a rămas în spectacol numai un scamator, un băiat de vreo 16 ani, care se născuse la circ, şi părinţii lui erau tot scamatori. El se apucase că organizeze şi să conducă reprezentaţiile, dar s-a dovedit că, în afară de scamatorii, aşa cum se va vedea, extrem de primitive, nu putea organiza nimic.

Ştia numai trei scamatorii. Prima era că făcea câteva inele din sârmă, le încurca nu ştiu cum pe trup şi apoi spunea *ein*, *zwei*, *drei* şi le desfăcea. Nu era nicio scamatorie, dar a trebuit să includem în program şi prostia asta.

A doua scamatorie era că el şi prietena lui, o fetiţă de

vreo cincisprezece ani, stăteau în faţa publicului cu ţigările în gură, băiatul lua ţigara de la fată şi o înghiţea, după care amândoi se întorceau cu spatele şi spuneau *ein*, *zwei*, *drei*, apoi se întorceau cu faţa la public şi fata avea din nou ţigara în gură. A trebuit să lăsăm în program şi prostia asta.

Al treilea număr era mai complicat: băiatul cerea un sicriu, o punea în el pe fată, îl lega cu o funie, apoi se lăsa cortina şi după *ein*, *zwei*, *drei* nişte muncitori erau chemaţi să desfacă nodurile funiei şi fata nu mai era în sicriu. Numărul acesta era măcar mai interesant, a fost nevoie să se sape o groapă în scenă, unde cădea fata, pentru că, în sicriu, în partea de jos, scândurile se ţineau numai în câteva cuie. Fata ceruse să se pună sub scenă paie sau cârpe, pentru că se rănise destul de tare la repetiţia pentru acest număr.

La spectacol veneau toţi şefii, în frunte cu însuşi Aaron Gurevici, toate doamnele din sat, într-un cuvânt, ne aşteptam la un spectacol de gală. Şeful meu se agita, tot bea vodcă şi a ieşit un scandal groaznic.

Băiatul a ieşit cu bine din cercuri, muncitorii râdeau şi strigau la numărul cu ţigările că fiecare prost poate să facă asta. Dar lucrul cel mai tragic s-a petrecut cu sicriul. Au pus-o pe fată în el, îmbrăcată mireasă, cu flori pe cap şi cu voal, băiatul a propus oricui din public să lege sicriul cu funie, muncitorii s-au străduit, l-au legat cum se cuvine, şi a căzut cortina.

Trece un minut, trec două, publicul începe să strige, hai, hai, şi, în fine, cortina se ridică şi băiatul abia rosteşte *ein*, *zwei*, *drei*, că muncitorii sar pe scenă şi, după ce dezleagă sicriul, o vedem pe nefericita fată înăuntru rănită în ultimul hal. S-a descoperit că, fără ştirea scamatorului, nişte nemernici au bătut aşa de tare scândurile de jos ale

sicriului încât fata nu a putut ieşi din sicriu şi s-a prăvălit sub scenă, iar băiatul nu a putut dezlega nodurile făcute de muncitori. Oamenii au început să facă gălăgie, trebuie bătut un asemenea scamator, tăiat de la porţie, să fie trimis în pădure la tăiat de lemne, să ne arate acolo scamatoriile sale.

În felul acesta s-a dus de tot unitatea noastră cultural-educativă, a rămas numai o orchestră mică de jazz, dar, trebuie să spun, foarte bună: membrii erau toţi oameni din atelierele auto, ingineri şi în general oameni cu carte. În fiecare seară cântau cu plăcere, iar oamenii dansau în cea mai mare parte aşa-numitul step, care este dansul marinarilor.

Mai erau şi dansuri naţionale, nu se ştie de ce, mai ales din Kuban. Unul consta în faptul că tot timpul cavalerul se bagă sub fusta doamnei, iar doamna se apără. Chiar şi şeful de lagăr, unul care vorbea aşa de urât, până şi el a fost de părere că un asemenea naţionalism e total necuviincios, dar, în ciuda interdicţiei, muncitorii continuau să manifeste acest naţionalism kuban. Cel mai mult se dansa polca şi, nu se ştie de ce, *oira*, dans naţional polonez şi lituanian. Nu ştiu de ce.

Au trecut câteva săptămâni fără nicio activitate la unitatea noastră culturală şi ne-au reformat cu succes: şeful rămăsese cu ochii-n soare, nu puteau să-i găsească nicio slujbă, iar el trebuia să şi dea de mâncare la copii, să şi aibă bani de băut pentru el. Mare necaz.

Eu am fost mutat la contabilitate. A fost foarte plăcut. Ni se dădea de lucru în baracă, destul de uşor. Mai întâi trebuia să liniezi foi de hârtie tăiate din saci de macaroane sau crupe, mâncare ce se dădea la spital; chiar a trebuit să liniez formulare din hârtie albastră de la ambalarea căpăţânilor de sfeclă de zahăr. Pe aceste

formulare mai apoi trebuia ţinută socoteala produselor, efectelor, bolnavilor, informaţiile de la unitatea de calcul şi distribuţie şi morţii. Atunci am aflat, când am lucrat la cancelaria asta, că în regiunea de lagăr Ust-Vâm se aflau, la sfârşitul anului 1946, 380.000 de deţinuţi sau, cum se spune la Kremlin, pentru străinătate, *persoane izolate temporar*.

Ce persoane interesante am întâlnit printre deţinuţi? Au fost câţiva oameni foarte inteligenţi, cu educaţie, dar, în marea lor parte proveneau din rândurile oamenilor în vârstă. Însă în anul viitor am întâlnit şi tineri care ocupau posturi înalte, chiar la vârful guvernului; dar aceşti tineri sunt extrem de serioşi şi foarte culţi, mai ales în rândurile inginerilor şi mai rar între doctori. În unitatea medicală pătrunseseră mulţi evrei, care ocupă aceste funcţii pentru speculă şi posibilitatea de a nu face munci grele; de asemenea, mulţi evrei se află în rândurile artiştilor, scriitorilor, muzicanţilor şi, desigur, al anchetatorilor. Oricât s-ar ascunde sub pseudonime, înfăţişarea îi dă de gol. Cum mi-a spus odată un ţăran bătrân:

— Băiatul ăsta, Mihail Lvovici, nu e rău, numai că miroase a Moişei Leibovici; numele lui nu e Jelezniakov, ci pur şi simplu Jelezkin, cum ar veni Stalin; de ce-şi schimbă ei numele, de ce se ascund?

Am întâlnit aşa printre deţinuţi şi un amiral, nu-i spun numele, pentru că nu era deloc amiral, pur şi simplu un aventurier politic de cea mai josnică speţă. El încerca să mă convingă că terminase Corpul marin de cădeţi în anul 1908, la şapte ani după mine, şi nu putea să-mi spună cine fusese directorul liceului, nu putea să-mi spună numele şi prenumele celebrului preot de la cor, părintele căpitan Beliavski, care era protoiereu la biserica din cadrul Corpului şi profesor de religie timp de peste 50 de ani la

alma mater a noastră. Cine nu-l ştia pe celebrul astronom, profesor Grigori Ivanovici Şulghin, inspector al claselor Corpului, iar mai apoi şef al Academiei de marină Nikolaevskaia? Şi asemenea stâlpi ai ştiinţei marinei, precum Aleksei Nikolaevici Krîlov, fraţii Meşkov, Briger, un artilerist foarte învăţat, Riazanov, al cărui nume acest individ şi l-a însuşit!

Fusese şi comandant politic pe lângă armată, la Kursk, în timpul Războiului Alb, şi comandant al Odessei tocmai în timpul când erau arşi în cazanele „Almazului" tinerii micimani[52] şi ofiţerii din garda marină; şi el, care-şi spunea amiral, nu a putut împiedica barbaria şi grozăvenia asta. Apoi a ajuns în Orientul îndepărtat, unde a fost ridicat la rangul de... amiral. Dar totuşi el spunea că are cin politic, că erau politruci colonei care nu comandaseră niciodată un pluton.

În lagăr se făcuse lucrător medical, ba la unitatea sanitară, ba felcer în barăci. Nu se ruşina de bunurile altuia, în ciuda faptului că mă considera colegul său, de aceeaşi profesie, de la mine îşi însuşise diverse lucruşoare, cum ar fi cutia mea pentru mărunţişuri, de exemplu, de accesorii de toaletă, formate dintr-o periuţă de dinţi, curăţitor de unghii făcut din os de om şi altele mai valoroase pentru mine, cum era un cuţit de os pentru tăiat pâine, pe care dădusem multă pâine şi care şi el fusese făcut din picior de om. Dar să-l lăsăm în plata Domnului, a suferit mult de *tabes dorsalis1*, umbla cocoşat. Numele lui era Vasili Ivanovici şi avea o statură aşa de mare, că i se spunea Poltora[53] Ivanovici.

Un alt om interesant era un bătrân de 80 de ani,

52 Subofiţeri de marină (n. red.).

53 Tabes dorsalis sau ataxie locomotorie - tulburare a sistemului nervos determinată de degenerarea măduvii spinării (n. red.).

ţăran de la oraş, adică un ţăran obişnuit care toată viaţa trăise în suburbia unui oraş mare, unde avea o mică gospodărie. Avea deja 80 de ani când a fost condamnat la 25 de ani în lagăr de muncă şi corecţie (ITL) sau, cum spun muncitorii, *Itelega*[54]. Numai că era o căruţă cam grea.

Şi acest Pinteleici, un bătrânel extrem de simpatic şi de nevinovat, foarte bun, care a muncit toată viaţa pentru a-şi pune copiii pe picioare, venea adesea pe la mine să vorbim, pentru că, spunea el, mă obişnuisem cu *patria* domnilor, după ce am trăit toată viaţa în oraş, printre domni, deşi suntem creştini adevăraţi, niciodată nu am intrat în burghezie, mai zicea el, ne cunoşteam lungul nasului. Fiul meu, un şofer priceput care lucrase pe la conţi şi prinţi, a fost cu ei în străinătate şi a câştigat la nişte întreceri un portţigaret de argint cu nişte cuvinte străine pe el. Acum merge pe o maşină de gunoi, dar e şi mai bine, pentru că poţi să faci un ban pe ascuns, dacă mai iei nişte mobilă sau nişte ţoale. Ajunge odată într-o intersecţie, miliţianul îi arată că e curat, adică să cotească, şi deodată o femeie nimereşte direct sub roţile lui!

Vasia al meu e şofer cu experienţă, s-a urcat cu o parte pe trotuar şi femeia nici nu a observat ce pericol o păscuse din cauza lipsei ei de atenţie sau de precauţie. Dar miliţianul, un câine, a fluierat, Vasia s-a oprit.

— Ce vrei de la mine, copoiule, doar tu mi-ai arătat că e curat, şi am intrat pe trotuar pentru că altceva nu aveam ce face.

— Tocmai pentru că ai intrat pe trotuar, o să te trimit în judecată!

Dar dumneavoastră ştiţi, Mikola Vasilici, ce înseamnă copoi? Desigur, nu ştiam. Copoi sunt numiţi chiar miliţienii.

54 Joc de cuvinte, în original iţele, abrevierea pentru lagăr, telega - „căruţă” (n. tr.).

O demoazelă merge pe stradă şi îi întreabă pe trecători:

— Unde e aici strada Libertăţii?

Îi răspund:

— Păi uite, întrebaţi-l pe copoi. Ea se duce la miliţian şi spune:

— Tovarăşe copoi, unde e aici strada Libertăţii?

— Aia este strada Libertăţii, dar pentru că mi-aţi zis copoi – trei ruble amendă. Pentru noi e un cuvânt jignitor!

Demoazela scoate zece ruble şi le dă miliţianului. Iar el spune:

— Nu am rest!

— Dracu' să te ia, o să-ţi spun de încă două ori copoi, asta face şase ruble, iar de o rublă, câine!

Asta e, dragul meu Mikola Vasilievici, să mergem mai departe. Vasia al meu, care-i şofer internaţional, este trimis în judecată. Mergem eu cu fratele la tribunal, aşa-numitul tribunal popular. Totul cum se cuvine, public aşa de numeros că nu mai aveai unde să arunci un ac, şi un om liber strigă:

— Ridicaţi-vă! Intră completul!

…Şi deodată ce văd, cine e preşedinte? Mitka, parşivul de fiu al vecinului meu, care-mi furase toamna prunele! Nu e o porcărie să-l judece el pe Vasia al meu care a umblat prin toată lumea cu conţii şi prinţii şi a căpătat un portţigaret? Nu pot să mă abţin şi-i strig:

— Mitka, neruşinatule, porcule, nu tu trebuie să-l judeci pe fiul meu, un şofer renumit, tu nu meriţi nici să-i speli maşina!

Aoleu, ce a început atunci! Mitka s-a enervat, a început să bată în masă, iar eu strig:

— Ştii numai să furi prune, eşti un neterminat, asta eşti!

Şi atunci au sărit imediat nişte ticăloşi, ne-au luat pe

sus pe mine şi pe fratele meu şi ne-au scos din sală, au făcut imediat un proces-verbal, chipurile, că am jignit o persoană publică, tulburarea *mixturii* judecătoreşti (probabil voise să spună procedurii) şi ne-am pus jos lângă un gard, înjurând de zor viaţa atât de nedreaptă! Nu e adevărat, Mikola Vasilici, viaţa noastră nu e deloc potrivită! N-avem niciun confort!

Am vrut să gustăm ceva – de fapt, în Uniune nu se spune *a mânca*, ci neapărat *a gusta*, ne-am dus la un birt şi am cerut câte o cupă. Acum, Mihail Vasilici, nu se mai spune pahar, ci neapărat *cupă* de vin roşu, şi vedem pe canapea (probabil pe tejghea sau masă) nişte ficat în ceva cenuşiu. Am cerut şi noi jumătate de porţie, am mâncat şi la vreo zece minute după ce am mâncat ficatul ăsta, deodată, ne-am apucat cu mâinile de burtă. Unde să ne ducem? Ne-am pus şi noi lângă un gard.

Stăm noi să ne uşurăm, când apare deodată un miliţian:

— Ce faceţi voi aici?

— Păi nu vezi, cap de prost, s…[55], am mâncat nişte ficat, dracu’ să-l ia, împreună cu tot aparatul de stat!

Despre ce aparat e vorba, nu am ştiut niciodată. Dar toţi spun că acum e numai aparat de stat. Şi miliţianul spune:

— Păi voi ştiţi unde vă faceţi nevoile? E bulevardul Lenin, închinat memoriei sfinte a marelui om!

Şi noi i-am răspuns aşa de nechibzuiţi:

— De-aia nu mai putem noi, de omul tău mare şi de memoria lui.

Şi a început comedia, miliţianul nostru s-a pornit să fluiere, a bătut la o fereastră, a întrebat:

55 Astfel apare în original, autorul nu a scris cuvântul „suka” integral (căţea/curvă) (n. ed.).

— Cine e acasă, martor de serviciu?

Apare un jidănaş răpănos, chipurile, martor de serviciu, că eu nu mai văzusem aşa ceva.

— Cum nu vedeţi? Priviţi ce au făcut aceşti cetăţeni fără conştiinţă, îi dau pe mâna tribunalului popular fără anchetă preliminară, din cauza gravităţii faptei. Semnaţi ca martor, uite, priviţi cum s-au răhăţit!

Evreiaşul a semnat, iar noi am fost trimişi în judecată. Şi din nou jigodia de Mitka e preşedinte. Pe Vasia al meu l-a condamnat la amendă. Dracu' să te ia, acum judecă-ne pe noi. Şi atunci o muieruşcă cârlionţată, mai înainte fusese băieş la secţia de bărbaţi pentru toate cele, aia, când ne-a văzut, a început să se scarpine pur şi simplu ca o căţea turbată: *ofensă adusă proletariatului*, *fascişti*, *trădători*, hodoronc-tronc! Atâtea a vorbit că nu am priceput nimic. Publicul o tot ovaţiona, bătea din palme, parcă erau la circ clovnii ăştia, când sunt scoşi câinii dresaţi sau elefanţii.

După mizerabila asta aiurită, s-a ridicat un omuleţ tare amărât, îl ştiam de la baba Kuka, care avea un birt lângă noi. Iar amărâtul era pisar la secţia de poliţie, un beţivan care o lua de dimineaţă. Pentru câteva rublişoare făcea şi paşapoarte false, le dădea jidanilor dreptul de a locui în capitală, dar asta numai pe bani serioşi. Şi uite-aşa, cum să spun, beţivanul şi golanul ăsta era acuşica *procuror*, şi începuse să împungă aşa de tare cu legile şi cu articolele, şi cu pedeapsa maximă, încât noi, deşi nu pricepeam nimic, simţeam numai că asta e de protecţie, nu pot să ne omoare, dar ne condamnă pentru vecie.

A tot fonfait ticălosul mai mult de o oră, că şi completul de judecată moţăia, iar publicul se risipise, toţi se plictisiseră de nu se poate. Când a terminat de urlat, nimeni nu i-a spus nimic, pentru că noi aveam un *ablokat*

de la guvern, tot un organ de stat, dar numai că băietanul ăsta, pare-se că de la Comsomol, bâiguia ceva, scuipa, şi tot nu-l asculta nimeni. A fost un chin, înţelegi, Mikola, dragă, ce tare ne-am ostenit, niciodată în viaţă nu ne-am judecat, şi nici pe la tribunale n-am fost; să fiţi blestemaţi, condamnaţi-ne mai repede – eu şi fratele meu nu mai ştiam, pur şi simplu, pe ce lume trăim.

Curtea a plecat să delibereze, au stat ei cam zece minute şi din nou:

— Intră curtea! Ridicaţi-vă!

Şi citeşte ticălosul de Mitka, uitându-se la mine veninos, că cetăţenii cutare, care au săvârşit crime neobişnuite împotriva moralităţii şi a respectului faţă de marele binefăcător mort al omenirii de toate naţiile, şi ţinând cont de vârsta lor înaintată, şi dorind să li se dea posibilitatea de a-şi îndrepta viaţa lor criminală şi de a-şi recunoaşte marile păcate în faţa societăţii muncitorilor şi ţăranilor, cetăţeni cinstiţi, se condamnă la detenţie în lagăre de corecţie şi muncă timp de 25 de ani, confiscarea întregii averi, pierderea tuturor drepturilor, şi fără drept la vreo *castrare*. După aceea am aflat că este vorba de casare[56], adică nimeni nu ne va mai revedea cazurile. Păi dracu' să-i ia, de ce să te mai rejudeci, eliberaţi-ne sufletele pentru căinţă!

Şi uite-aşa, Mikolaşa, dragul meu, prietenul nostru, am deja douăzeci de ani de când sunt închis, nu mai ştiu nimic nici despre frate, nici despre Vasia, dragul meu şofer, aşa de celebru, cu conţii, cu prinţii lui, care tot mergea prin străinătate şi avea un portţigaret de argint…

---

56 Se referă la admiterea recursului, în urma unei cereri făcute de deţinut direct sau prin avocat. Dacă recursul era admis, pedeapsa putea fi casată, adică anulată prin scăderea cuantumului ei sau integral (n. red.).

Bătrânul meu sărman a început să plângă şi mi-a fost aşa de milă de el; şi multe, multe mi-a mai povestit el despre viaţa satanică din Uniune, pur şi simplu nu-i venea să creadă că pot exista în vremurile noastre atâtea lucruri sălbatice, atâţia oameni obtuzi, atâta incultură şi că oamenii pot fi duşi într-o asemenea sălbăticie. Omul doar dădea din mână şi spunea:

— Suntem pierduţi, nu există nicio soluţie, să vină mai repede moartea, au fost domni, dar erau milostivi, iar acum sunt aceiaşi domni, dar sunt monştri şi tirani, şi escroci, şi mincinoşi; fură tot, fără să se ruşineze deloc şi, lucrul cel mai uimitor, după ce au furat pe săturate, continuă să fure, nici vorbă să plece şi să-l lase şi pe altul să fure puţin, să pună deoparte pentru zile negre, deşi la cel fel de zile negre te mai poţi aştepta? E aşa de întuneric, că pur şi simplu nu se vede nimic în faţă, totul e negru!

Pinteleici ăsta era uimitor de inteligent, un rus simplu, cu mare pricepere, mare raţiune; a fost tare plăcut pentru mine să petrec timpul cu el, ascultându-i povestirile.

Un alt prieten al meu a fost un anume Ilia, prietenii îl strigau Iliuşa. Toată viaţa, de copil, lucrase în magazinele din Petersburg, mai întâi la *Gostinîi Dvor*\ în magazinul de încălţăminte al lui Sobţov, apoi a trecut la magazine gastronomice, a lucrat la *Eliseev*[57] şi la *Konstantin Romanov*, la piaţa Miliutin şi la *Cerepenkov*. La bătrâneţe, când s-a întors în sat, lângă Riga, deşi era rus curat, nu baltic, a deschis acolo o mică prăvălie letonă de mărunţişuri. Comisia Specială a hotărât că e chiabur şi l-a trimis 20 de ani în lagăr, fără judecată.

S-a încheiat anul 1946.

57 Literal, curtea negustorilor, centru comercial important (n. tr.).

Anul 1947

Atelierele auto. Anchetatorii cu însărcinări speciale – cumetrii. Sifilisul din Lagărul nr. 17.

Anul nou 1947 l-am întâmpinat în întuneric şi frig, şi chiar în tăcere, toţi eram mâhniţi, îndureraţi, doar începuse al 30-lea an de viaţă fericită sovietică. Toţi aşteptaseră amnistii, toţi se săturaseră de zvonuri, rudele chiar scriau că nu trimit bani sau pachete pentru că în curând o să fie închise lagărele şi toţi vor se întoarcă acasă.

Ca un făcut, noaptea de revelion a fost geroasă, nu mai ţin minte câte grade erau, dar oamenii nu mai riscau să se ducă la closet şi de aceea în baracă era o mare mizerie. Cât de puţin se ruşinează oamenii şi ce neîngrijiţi sunt!

Angajaţii civili nu făceau revelionul pentru că nimeni nu-şi poate permite cheltuieli pentru îmbunătăţirea hranei sau organizarea de distracţii. Desigur, nici Crăciunul nu era serbat. Copiii nu primeau niciun cadou şi abia peste cinci ani s-a permis să se facă brazi, deşi de Anul Nou guvernul făcea în oraşe brazi uriaşi pe stradă, chiar cu împărţire de cadouri în şcoli, dar asta era numai în oraşele mari, iar lagărele noastre erau în locuri atât de uitate de lume, că, de exemplu, capitala RASS Komi, Sâktâkvar, fostul Ust-Sâsolsk, se afla la 300 de km de noi, iar micul orăşel Kniajpogost, unde Ivan cel Groaznic i-a exilat pe boierii nesupuşi, se afla la 80 de km de noi.

Kniajpogost se numea *pogost*[58] pentru că acolo boierii mureau ca muştele, acolo condiţiile climatice nu s-

58 în limba rusă cuvântul însemna iniţial loc de popas al cneazului, când îşi inspecta moşiile; mai târziu, a fost folosit pentru desemnarea unei unităţi administrativ-teritoriale cuprinzând câteva aşezări; pogost înseamnă şi cimitir sătesc cu capelă (n. tr.).

au îmbunătăţit, iar viaţa a devenit chiar şi mai rea decât acum 400 de ani, în privinţa sărăcirii generale şi a îndepărtării, cât de cât, de nivelul cultural al perioadei ţariste.

La biroul conducerii lagărului era puţin de lucru; era plictisitor să tot liniezi aceleaşi formulare şi să le completezi cu nişte informaţii fantastice despre activitatea de producţie a lagărului; toate aceste informaţii erau tunuri, cum erau numite minciunile sovietice, iar minciuna productivităţii era specifică lagărelor.

De aceea am cerut să fiu mutat la muncă în atelierele auto, lucru pe care am reuşit să-l aranjez în scurt timp, cu ajutorul inginerilor de care mă apropiasem mult. M-am mutat în barăcile muncitorilor de la aceste ateliere. O clădire veche. Pe sub podele trecea un canal de dejecţii care când se usca, când se umplea iar cu o apă murdară.

Colocatarii erau oameni minunaţi, meşteri vechi. Extrem de drăguţ era *starostele* barăcii, Aleksandr Sergheevici Puşkin. El aducea pâinea şi mâncarea în baracă şi avea grijă de curăţenie, cu excepţia ploşniţelor, care nu erau mii, ci milioane. Era un minunat cântăreţ la bandură, care ne distra cu muzica lui veselă; era şi un pictor şi desenator destul de bun la ateliere, nu mă puteam plânge că mă mutasem aici. Mai ales că ni se dădeau 800 de grame de pâine şi uneori câte două porţii de supă cu varză sau *kaşă* din ovăz sau mei.

În aceeaşi baracă locuiau şi inginerii, printre care erau oameni foarte civilizaţi, aşa cum erau şi printre bătrânii de care răspundeau. îmi petreceam toate serile la ei şi, pentru că primeau un salariu cât de cât, mă serveau cu ţigări şi-mi dădeau porţiile lor. Primeau şi pachete, mai ales un evreu, foarte în vârstă, fost director al secţiei străine a Băncii de Stat, care fusese deseori în străinătate,

dar care nu reuşise să prezinte nu se ştie ce socoteli, drept urmare a fost închis 25 de ani, dar a murit fără să-şi execute pedeapsa. Avea o soţie şi o fiică la Moscova; cea din urmă era, din spusele lui, una dintre celebrele pianiste din Uniune; trebuie să spun că la evrei soţia şi copiii sunt ceva deosebit, toţi sunt primii la şcoală, laureaţi şi premianţi, iar soţiile, dacă sunt croitorese, toate sunt aşa de meştere, că îţi cos costumul cu o singură probă.

Am fost numit pontator imediat pentru trei ateliere, adică trebuia ca la sfârşitul zilei să prezint listele maiştrilor care îşi depăşiseră norma. Nu era aşa de greu, poate în afară de alergătura prin ateliere, dar munca era grabnică, pentru că aceia care făceau norma primeau seara o porţie suplimentară de mâncare şi pâine. Uite, aici aveau loc nişte escrocherii. Meşterul-şef, care-mi dădea informaţiile despre aceşti *recordmani* (cum simt numiţi în lagăre oamenii care depăşesc normele), îmi dădea uneori 198%, iar mâncarea suplimentară se dădea numai pentru 200%. Astfel, din cauza a doua procente omul nu poate primi mai multă pâine sau mâncare. Aici joacă un rol şi faptul că meşterul-şef nu era *uns*, din răutate sau din considerente politice. Atunci muncitorul vine la mine şi mă roagă: pune, Nikolai Vasilici, procentul întreg, nu e păcat ca din cauza acestui tâlhar, cum erau numiţi meşterii-şefi severi, să nu primesc o raţie îmbunătăţită!? Trebuia să-mi calc pe inimă şi să măresc un pic procentele.

Şeful meşterilor era un om care se dădea drept inginer, dar care se vede că fusese la vremea sa un maistru simplu; era un om bun, nu se amesteca aproape deloc în activitatea inginerilor, mai ales în atelierul de dispozitive electrodinamice, al cărui şef era un inginer electrotehnician cunoscut înainte, Skoblia, care făcuse studiile în America şi avea câteva lucrări. Era un evreu

care nu-şi ascundea naţionalitatea şi care se bucura de respectul tuturor. Din păcate, a murit repede din cauza unei întâmplări stupide: a lăsat peste noapte nişte lapte într-un castron de aluminiu; până dimineaţă s-a făcut iaurt sau lapte acru, l-a mâncat sau, cum se spune în Uniune, a gustat, iar aluminiul ăsta blestemat oxidează cumva; şi acest om foarte drăguţ a fost bolnav numai două, trei ore şi, deşi i s-au făcut spălături stomacale şi tot felul de infiltraţii, nu şi-a mai venit în fire şi s-a stins. Faţă de ceilalţi morţi, a fost îngropat într-un sicriu roşu şi le-au permis celor care au dorit să meargă la cimitir. Şi chiar să se pună un par pe mormânt, cum se obişnuieşte la evrei. Ceilalţi sunt îngropaţi în gropi comune, vreo douăzeci de oameni, fie în morminte individuale, cu numere pe etichetele de pe mână, şi în pielea goală; în cele din urmă, au început să-i îngroape în maiouri şi chiloţi, ca la scăldatul în mare.

Alături de mine, în baraca-bordei, a dormit o vreme groparul, căruia i se cuvenea să primească hainele mortului; uneori aducea după înmormântare haine groaznic de urât mirositoare; asta i se cuvenea pentru că făcea o muncă grea şi neplăcută. Când mortul este scos din lagăr, aici, în nord, e mereu noapte, iar în sud, unde am fost mai târziu, dimineaţa sau ziua: la poartă trupul e străpuns cu un cuţit cu un tăiş uriaş, fixat pe un par, ca să se asigure că e într-adevăr mort, pentru că au fost cazuri când au fost scoşi oameni vii care mai apoi au evadat. Dar pe inginerul Skoblia nu l-au străpuns.

Odată, vecinul meu gropar mi-a povestit că a dat de un mort aşa de tatuat, că se putea spune că nu exista pe trup niciun loc în care să nu fie reprezentat ceva, cu deosebire lucruri necuviincioase sau sacrilegii.

Mergeam la lucru la ateliere la 6 dimineaţa, aveam

de mers numai 400 de metri, dincolo de gardul lagărului. Drumul mergea printre căsuţele angajaţilor liberi şi ale gardienilor; serviciul începea la ora 7, la amiază era pauză de două ore, apoi, de la ora 2 se lucra până la ora 6. Nu se dădea masă de prânz, aşa că toţi luau pâinea cu ei, dar muncitorii măcinau ovăz şi crupe şi făceau nişte turte mizerabile la gust şi cumpărau lapte de capră, care era foarte scump, pentru că din cauza frigului caprele mor. Acest post era foarte delicat, de la ora 5 dimineaţa, când mâneam supă cu varză, şi până la 7 jumătate seara, când ne dădeau din nou aceeaşi supă cu varză şi o *kaşă* mizerabilă, iar în pauză mâneam pâinea care ni se dădea dimineaţă, 800 de grame, aşa rămâneam jumătate din pâine cu supa pe care ne-o dădeau dimineaţa, jumătate o luam cu noi pentru a dejuna.

Pe lângă atelierele de lucru era şi unul de desen tehnic, o instituţie care nu avea niciun rost: acolo, nu se ştie de ce, desenau pentru ateliere acele părţi ale automobilului care trebuiau reparate. Aici era o femeie care copia la soare sau la o lampă puternică schiţe în creion: avea o fată, de vreo opt ani, pe care o chema Tatiana, nume pe care îl avusese şi singura mea copilă, moartă la şapte ani, la începutul bolşevismului. Tare mă mai durea pierderea ei. Odată, sora-şefă de la spitalul de lagăr îmi spune:

— După starea dumneavoastră de sănătate şi vârstă, probabil că în scurt timp veţi fi reformat, adică eliberat.

Desigur, erau cuvinte şi vise, dar l-am rugat pe inginerul-şef să-i propună femeii, desenatoarei tehnice, să-mi dea fata ei s-o înfiez, pentru că îmi plăcuse fetiţa aceasta, aşa de blândă şi frumuşică şi care-mi amintea mult de neuitata Taniuşa! Am promis să-i dau educaţie bună, nici nu mă puteam gândi că în ţara în care trăisem şi

de unde fusesem luat în curând va fi aceeaşi *fericire* ca şi în Uniune; aveam pe atunci o stare socială şi avere suficientă pentru a da o educaţie bună acestui copil, în loc de educaţia comsomolistă şi îngheţul în sărăcie, mai apoi, în Uniune. Femeia părea să fie de acord, dar a adăugat:

— S-o ia, dar numai… cu mămica!

Aşa că uite cum s-au risipit visele mele aşa de dulci şi… pătimaşe! Cum s-o fi luat şi pe mămică, dacă aveam şi soţie, şi fiu de la prima soţie, care se prăpădise.

Se lucra mizerabil în aceste ateliere. Imediat ce am început să lucrez la ei, mă cheamă şeful şi mă întreabă ce impresie mi-au făcut atelierele. Spun că statele acestor ateliere simt aşa de umflate, că dacă s-ar reduce numărul maiştrilor-şefi care se ocupă de magazii, pontatori, paznici, planificatori, responsabilii cu munca politică a oamenilor, secretari, şefi de ateliere şi chiar şefii atelierelor mai mari, aşa, cam în proporţie de 50%, şi încă ar fi mulţi oameni în plus care pierd timpul degeaba; şi muncitorii pot fi reduşi la jumătate, pentru că se lucra în două schimburi – de zi şi de noapte, iar noaptea nu se făcea nimic, în anumite ateliere noaptea era cald, muncitorii se adunau acolo şi pur şi simplu dormeau. Mai mult, era o încăpere uriaşă pentru piesele necesare şi de rezervă, dar trebuie să spunem adevărul: acestea erau într-o cantitate aşa de mare, că erau aproape inutile. Toate erau de producţie americană, potrivindu-se rareori la repararea maşinilor; am văzut asemenea rezerve şi în America, la şantierul naval din Philadelphia, Cramp Shipyard, şi la şantierul nostru de la Baltica, în Petersburg, la Kronstadt, la Sevastopol, dar nicăieri nu era o asemenea pierdere, atât de multe piese şi atât de inutile.

În ateliere era o mulţime de oameni de prisos; în afară de şef, mai erau: secretarul lui, de regulă un băiat

obraznic. Planificatorul are două ajutoare, pontatorul, din atelierul de mecanică eram eu, doi meşteri şefi de zi, doi de noapte, evaluatorul – o persoană total inutilă, pentru că evaluarea reparaţiei era făcută de evaluatorul-şef al biroului, iar acesta mai avea şi un superior. Maşina era adusă la reparaţie, evaluatorul îi spune şoferului – să spunem că reparaţia va costa o mie de ruble, de regulă era supraevaluată; vine evaluatorul-şef, un evreu bătrân, respectabil, tocmai cel care fusese directorul secţiei internaţionale a Băncii de Stat, care stătea într-un birou fără masă, dar într-un fotoliu aurit cu o tapiserie jerpelită, şi spune: reparaţia va costa două mii de ruble. Pentru şofer tot aia este, doar nu el plăteşte, ci instituţia; dacă va fi gata peste, să spunem, trei, patru zile şoferul va ruga: oare nu se poate peste o săptămână? Aş vrea să mă mai odihnesc puţin! Ei, bine, veniţi peste 10 zile, să se odihnească omul!

Pe lângă ateliere mai era, printre secţii, un fel de autodrom pe care încercau maşinile după reparaţie. Probează maşina, totul e bine, iese şoferul pe poartă, după o alergătură incredibilă de o oră se întoarce, au reparat-o prost, va fi din nou evaluată, din nou se lungeşte, se lungeşte, într-un cuvânt, numai reparaţie nu e. Dar erau secţii care lucrau foarte bine. Cea mai mizerabilă era umplerea anvelopelor, pentru că aici cel mai mult se repara încălţăminte şi tot felul de alte lucruri, se făceau galoşi, paltoane impermeabile; desigur, *pe blat*, lucru care în limbajul lagărului înseamnă pe ascuns, iar banii erau luaţi de muncitori.

Un alt lucru care m-a mirat a fost cantitatea mare de deşeuri, strunjeală metalică, bucăţi rupte, resturi; toate acestea ar fi putut fi returnate sau retopite, însă zăceau în ploaie şi zăpadă, cu zecile, chiar sutele de vagoane.

Şeful atelierelor m-a ascultat, nu s-a supărat deloc pe adevărul celor spuse de mine, şi zice că dacă ar face totul cum s-ar cuveni, atunci ce va face cu miile de deţinuţi care şomează; la tăiatul pădurii şi aşa sunt mulţi oameni, deservirea lagărului e şi ea umflată peste măsură, chiar sunt luaţi deţinuţi pe post de gardieni, ca să stea nopţile în punctele de pază, aşa cum am spus, ridicăturile acelea de-a lungul gardului de sârmă ghimpată al lagărului.

La atelierele mecanice, unde era serviciul meu principal, exista o cameră mereu încuiată. Se numea secretă pentru că acolo, chipurile, se realiza repararea carburatoarelor, aparate delicate şi, nu se ştie de ce, devenite secrete în Uniune. Cheia de la acea cameră era mereu la şef, un om care nu prea dădea pe la serviciu, mai mult călătorea la Kniajpogost cu nu ştiu ce treburi.

Treburile erau pur şi simplu comerciale, aducea lăzi de mere, vânzând un măr cu 10 ruble, pentru că prin locurile astea nu era niciun fruct. Dar mie, în calitate de pontator şi de om care-şi câştigase oarece încredere, şeful mi-a dat cheia de la camera secretă; şi uite aşa am văzut că aproape nu se repară carburatoare; sunt automobilist şi nu ţin minte să fi avut vreo neplăcere de la carburator, am avut maşinile mele, şi *Adler*, şi *Mercedes*, şi *Napier*, şi, de la serviciu, *Locomobil*, *Packard* şi *Ford* –, şi foarte rar ca vreun şofer de la „Automor”, unde am fost şef doi ani, la începutul comunismului, să se fi plâns de carburatoare. Dar s-a dovedit că în acest atelier secret se făceau nişte briceaguri minunate, cu foarfece, cu pilă de unghii, cu câteva tăişuri, îmbrăcate în masă carbonizată folosită la magnetou, dar şi la unele modele de automobile.

Aceste briceaguri le ducea şeful la Kniajpogost şi le vindea pe piaţa neagră, cu câte 500 de ruble, lucru care, pe atunci, era o sumă destul de importantă. Muncitorii din

această cameră secretă primeau doar 200% la pâine.

În afară de acest atelier mecanic am fost pontator şi la atelierul electric, al cărui şef era inginerul evreu Skoblia, care-i ura şi dispreţuia pe ruşi, mai ales pe bărbaţi, pentru că în atelier lucrau numai femei. Dar se purta bine cu ele, avea grijă să câştige procente. Le învăţa să aibă grijă când muncesc, pentru că, în principal, atelierul se ocupa de bobinarea şi rebobinarea ancorelor cu motor, lucru care cere mare atenţie şi grijă. În atelier era mereu foarte curat şi cald, şi informaţiile pentru calcul erau date corect, fără nicio escrocherie. Toate femeile eru tinerele, dar nu se auzise ca şeful să se bucure de aceste elemente frumoase.

Cel de-al doilea atelier al meu a fost de turnătorie şi era neplăcut să stai acolo chiar şi numai câteva minute, din cauza căldurii şi a funinginii. Maistrul-şef era un chinez, mare meşter în domeniu şi incredibil de călit pentru turnarea aceasta grea. Când s-a eliberat, topitoria a declarat imediat că nu puteau găsi un înlocuitor potrivit.

Al treilea atelier al meu a fost cel de fierărie, aici erau muncitori tineri, care lucrau cu ciocanul, nişte uriaşi, forjau osiile de parcă strunjeau chibrituri: remarcabil era mai ales unul, pe nume Bogomaz, un om cu o constituţie atletică, pumnul lui era cât nuca de cocos, şi când îi ameninţa cu el, oamenii fugeau din calea mâniei lui. Dar totuşi, avea un suflet neobişnuit de bun, o fire moale, miloasă, şi spunea că numele lui arată că el trebuie să fie milos şi binevoitor, pentru că pictorii de icoane nu trebuie şi nici nu pot să fie oameni răi, este o ocupaţie sfântă şi pictorul de icoane trebuie să fie un om cu suflet. Când m-am îmbolnăvit, mai bine zis m-am simţit slăbit din cauza alimentaţiei proaste şi a oboselii, el mă ducea de braţ la serviciu şi mereu rămâneam în urma brigăzii, iar soldaţii

din escortă strigau:

— Hai, hai, nu mai rămâneţi în urmă! Dar Bogomaz îşi arăta pumnul uriaş şi soldaţii râdeau şi dădeau din mână.

Şefii din aceste ateliere erau ingineri cuviincioşi şi dădeau informaţiile la timp, în ordine, nesfiindu-se să adauge procente pentru a le da mâncare în plus muncitorilor lor.

Între ateliere era punctul de pompieri, în care era o pompă veche de pompieri, mânuită de o femeie-pompier cu mulţi copii;

şi ni s-a adus o pompă automată germană, nouă, o construcţie remarcabilă. A început să fie folosită pentru tot felul de nevoi, dar într-o noapte a ars, cu tot cu punctul de pompieri, au rămas numai părţile inutile, aşa că a fost imposibil de reparat.

Dar în sat era o unitate de pompieri, tot o pompă foarte uzată, cu un furtun pe rolă, şi instrumentul acesta trebuia să fie cărat de un cal, un cal castrat, foarte bătrân. A fost un incendiu mic la bucătărie, în lagăr, au chemat această unitate de pompieri, dar calul nu putea să alerge, aşa că pompa şi furtunul au fost cărate de muncitori, iar când au ajuns la incendiu s-a dovedit că furtunul e găurit de tot şi pompa e aşa de uscată că nu se putea obţine vidul Torricelli[59] pentru a ridica apa fie şi la mică înălţime. Jumătate de bucătărie a ars, dar a fost spre bine, pentru că a fost construită o cameră nouă în care se curăţau legumele şi se păstra varza.

La curăţatul cartofilor, aduşi din regiunea Mării Baltice, erau destinaţi, pe rând, oameni mai curaţi. Am nimerit şi eu o dată. Curăţăm noaptea. Aşa am văzut că la

59 Evangelista Torricelli, inventatorul barometrului, în anul 1643 (n. red.).

curăţare se aruncă 35% din el, din cauza cojii şi a calităţii proaste a cartofului. Foarte multe resturi proveneau de la curăţarea cojii şi mi-am adus aminte că la noi, în marină, aproape pe toate navele, erau maşini de curăţat cartofi, dădeau mult mai puţine gunoaie. Am schiţat un asemenea aparat, o construcţie foarte simplă: sunt doi cilindri, unul în altul, iar cel din interior e plin de găuri rugoase, un fel de râzătoare pentru brânză. În cilindrul acesta mai mic trebuie să torni apă şi cartofii se freacă unul de altul şi sunt curăţaţi de rugozitatea cilindrului interior, cu ajutorul unui mâner. S-a calculat că un asemenea aparat var costa 35 de ruble; trebuia să fie făcut din piese vechi de automobil, care se aruncau. Dar şeful m-a certat foarte vesel şi bonom, folosind cele mai murdare cuvinte care pot fi auzite în portul Odessa:

— Şi ce le vom da gardienilor, politrucilor, şefilor noştri, dacă nu vor fi resturi, acum 35% din cartofi sunt gunoaie numai pe hârtie, sunt curăţaţi prost, că şi noi trebuie să mâncăm!?

Mi-a rupt schiţa şi a spus să nu mă bag unde nu-mi fierbe oala. S-a dovedit că într-adevăr resturile sunt numai de 5%, iar 30% merge pe blat la diferite persoane. Trebuie să mănânce toată lumea.

Printre inginerii din aceste ateliere, de care mă apropiasem foarte mult, erau oameni civilizaţi şi drăguţi, dar care nu mă primeau în celula lor, ca pe aşa-numitul amiral; însă erau oameni foarte interesanţi. Unul fusese comisar cu Energia, adică în principal se ocupa de construirea de centrale electrice, de genul Dneprostroi şi a altor uriaşi de felul acesta. Era fiu de ţăran, autodidact; a fost ucenic la o fierărie, apoi a trecut la o uzină constructoare de maşini, a învăţat la seral, apoi a terminat Academia Superioară de Construcţii de Maşini la Moscova

şi, deşi nu era membru de partid, a obţinut postul de comisar pe probleme de Energie. Totul mergea bine, avea salariu mare, a primit ca recompensă un *Ford*, apoi chiar un *Packard*, avea casă de vacanţă în apropierea Moscovei, unde locuiau soţia şi fiul său, o bibliotecă minunată şi la bancă 137.000 de ruble, mi-a arătat chitanţa pentru această sumă.

Sovieticii au construit destui giganţi şi totul cu ajutorul nemţilor, care, la începutul comunismului, au fost invitaţi de sovietici să inspecteze masiv construcţiile sovietice. În fruntea acestei chestiuni, în afară de Comisarul pe Probleme de Energie, se afla, celebru pe atunci, marele comunist Beria, un evreu gruzin despre care circula o anecdotă: *Beri-a*, *beri ti*, *beri on*, *berite vi*[60] şi aşa mai departe. Şi lua şi el!, şi când au început să construiască nişte centrale electrice uriaşe la Baku, acest comisar pentru Energie, prietenul care acum era închis cu mine, s-a împotrivit unui asemenea program, pentru că se dovedise că giganţii aceştia nu sunt utili pentru industrie: dacă se strică sau e vreo catastrofă, atunci regiuni uriaşe rămân fără energie; de aceea e mult mai raţional să construieşti centrale electrice comparativ mai mici, pentru ca, în caz de nefuncţionare, să rămână fără energie un raion, nu toată regiunea.

Dar Beria s-a împotrivit aşa de tare protestelor inginerului meu, că lucrurile au ajuns până la Kremlin. Şi pentru că Beria, după spusele prietenului meu, primea procente serioase de la nemţii care furnizau maşini şi instalaţii din Germania, industria sovietică pe atunci fiind în stare incipientă, a aranjat astfel încât să se continue construcţia de giganţi la Baku. Prietenul meu a fost trimis

60 „Iau eu, iei tu, ia el, luaţi voi” (rusă în original) (n. tr.).

în lagăr *fără termen*, unde îngheţa în funcţia de evaluator al autoturismelor reparate. Şi ce om educat şi citit era, pur şi simplu mă minunam când a apucat să studieze toate astea, şi ce memorie avea giuvaierul ăsta!

Iar pe Beria l-au prins abia mulţi ani mai târziu, se dovedise a fi provocator, a fost îndepărtat din toate posturile; ca gruzin, fusese foarte apropiat de Stalin şi aşa a rămas, până ce a fost executat[61]. Mai târziu, când eram în lagărele din sud, portretele lui au fost date jos din toate birourile şi barăcile, de la panourile de onoare, erau decupate chiar şi din paginile de revistă sau din cărţile bibliotecilor. Şi câţi ani banditul şi nemernicul ăsta şi-a făcut treburile murdare, a omorât oameni nevinovaţi, i-a executat, şi a furat aşa de mult că, pur şi simplu, nu puteai crede că nefericitul popor rus putea fi jefuit în aşa hal! A fost dată jos şi mâna lui dreaptă, ministrul de Interne Kruglov1, şi el o mare jigodie, din „mila” lui multe sute de mii de oameni sunt închişi şi azi.

Unul dintre anchetatorii mei a fost fratele lui Beria, mare ticălos şi nemernic, şi un om limitat, cum sunt toţi caucazienii. Ceea ce se numeşte *oriental*. Asemenea tipuri se întâlnesc la Kremlin, printre oameni buni, precum tătarii din Crimeea, dar aceşti orientali sunt în cea mai mare parte peştii unor frumoase îmbătrânite, care au nevoie de servicii bărbăteşti de un anumit fel.

Şeful atelierului de reparaţii sau, cum se mai numea, de montaj, era fratele lui Uritki, o sperietoare, o fiară de la

---

61 Lavrenti Pavlovici Beria (1899-1953), om politic sovietic, ministru al Afacerilor Interne, una dintre eminenţele cenuşii ale epurărilor staliniste; după moartea lui Stalin a fost acuzat de trădare, terorism, activitate contrarevoluţionară în timpul războiului civil şi chiar de viol; condamnat la moarte şi executat se pare prin împuşcare în ziua de 23 decembrie 1953 (n. red.).

CEKA din Petersburg, omorât de studentul Koenigsatz. Acesta era un evreiaş paşnic, prost, din categoria *haluimis*[62] [63]*-Aor*.

La sfârşitul lunii se dădea salariul, mie mi se cuveneau 25 de ruble: am fost extrem de bucuros să primesc măcar doi bani, pentru că nu doar bani nu primeam de acasă, nu primeam nici pachete, şi nu primisem niciun răspuns la cele 52 de scrisori ale mele către soţie şi fiu, pe care le trimisesem şi oficial, şi prin intermediul unor persoane care se eliberaseră; au fost prieteni şoferi care s-au dus la gară şi au putut să arunce scrisoarea chiar în vagoanele de poştă.

Am trimis patru telegrame, una la Bucureşti, alta la Moscova, trimisului nostru, cu confirmare de primire; am repetat misivele acestea, dar totul a fost zadarnic, probabil că fuseseră reţinute la Bucureşti, de cenzură.

Salariul nu numai că nu l-am primit, dar mai şi rămăsesem dator contabilităţii atelierelor, cam vreo opt ruble, pentru că mi se reţinuseră impozitele, ajutorul pentru pompieri, împrumutul de stat pe care nu trebuia să-l semnez, pentru că eram străin, şi alte impozite ticăloase. O porcărie, dar cui să ne plângem, pentru că lucrurile acestea neruşinate sunt făcute chiar de persoanele la care trebuie să te plângi!

Contabilul era un om foarte priceput şi cult, închis 20 de ani pentru că la el la fabrică se găsise un surplus de intrări. Nici el, nici altcineva din conducerea fabricii nu-şi însuşise surplusul ăsta, ci au rugat să se trimită o comisie pentru a descoperi cum s-a putut întâmpla aşa ceva, că în

62 Serghei Kruglov (1907-1977), ministru de Interne (1945-1953, 1953-1956); Hruşciov l-a marginalizat politic în 1956, dându-i posturi mărunte; s-a pensionat în 1958 (n. red.).

63 Adică a celor prostiţi, meshubus, adică prost (n. a.).

hârtii sunt bani mai mulţi decât ar trebui să fie. Comisia a scos suma aceasta din balanţă, adică fabrica a fost *descărcată*, dar nu directorii şi contabilul, care, până la urmă, nu au avut nimic de-a face şi nu se putea explica nimic. Aşa cum şi eu eram dator câteva ruble din cele pe care nici nu le aveam şi nu aş fi putut să le am.

Am aflat că lagărul nostru, în ciuda tăiatului lemnelor şi a atelierelor auto – la care muncesc 2000 de persoane, din care 500 sunt femei, mai ales tinere şi care pot să lucreze la tăiatul lemnelor – nu are profit, dimpotrivă, e în pierdere; adică fiecare deţinut costă zilnic, dacă luăm în calcul mâncarea, îmbrăcămintea, şefii, paza, dotarea, ajutorul medical, 28 de ruble, repet, 28 de ruble pe zi, şi venit aduce de numai 17 ruble pe zi, adică guvernul plăteşte în plus în fiecare zi pentru fiecare deţinut câte 11 ruble, în total, numai lagărul nostru costă guvernul 22.000 de ruble pe zi! Iar toată regiunea de lagăre Ust-Vâm, în care erau 380.000 de deţinuţi, costa, probabil, conform acestei socoteli 4 180.000 ruble pe zi!

Se prea poate ca alte lagăre să aibă venit. De exemplu, cel mai nordic era Vorkuta, raion carbonifer, care avea profit; ca să nu mai vorbesc de centrele aurifere din Siberia şi Kamceatka, despre raioanele de lactate din Siberia, unde, cum povesteau cei care fuseseră acolo, untul era îngropat chiar în gheaţă, din lipsa ambalajului, nu erau sisteme de închidere pentru butoiaşele simpatice din tei, dacă nu greşesc, dar poate şi din stejar. Lagărele respective dădeau venituri colosale, datorită muncii gratuite, mai bine zis, de robi.

Totul mergea foarte bine şi deşi alimentaţia era mai serioasă, pentru că bunii ingineri îmi mai dădeau de mâncare din proviziile lor, totuşi, am slăbit puternic, am luat râie şi scabie, aşa că am stat cam o săptămână la

spital, unde doctor era prietenul meu, letonul. Spitalul era numai cu numele. Femeile erau la un loc cu bărbaţii, aveau boli venerice, iar sifilisul nu era considerat, cum să spun, o boală ruşinoasă, ci se susţinea că nu e o ruşine, ci o nenorocire, ceea ce era evident corect şi pe bună dreptate. Dar boala aceasta era considerată a oamenilor simpli şi nu te mândreai cu ea, în schimb, blenoragia era o boală privilegiată şi dacă întrebai o femeie ce ai?, sifilis?, ea răspundea mândră: Nu, am *tripper1*! şi rostea cuvântul uşor şi cu o pronunţie germană.

Toate femeile bolnave de *lues*[64] trebuiau să semneze că nu vor avea relaţii cu bărbaţi în perioada de contaminare şi li se dădeau fişe în care se menţiona în ce perioadă de boală se află, iar cele patru cruci păreau ceva extrem de şic, cu însemnul acesta puteai păcătui cât vrei, numai că *muierile*, cum se spune în Moldova femeilor, nu prea îndeplineau prescripţiile medicilor şi răspândeau boala cât de mult puteau.

Printre tăietorii de lemne era unul de la orfelinat, un om extrem de puternic, încă tânăr, care punea la pământ câteva zeci de copaci pe zi; nu ştiam numele lui, dar i se spunea pur şi simplu Lioşa. Era foarte apropiat de mine, asculta mereu cum era viaţa înainte, nu ştia niciun altfel de viaţă, pentru că la orfelinat se vorbea numai despre viaţa fericită de acum şi că mai departe va fi şi mai bine, va fi un rai adevărat, iar la Polul Nord vor creşte palmieri. Că Stalin deja începuse să schimbe natura, uite, lângă Moscova făcuseră deja lacul Moscova, merg chiar vapoare mari, oraşe întregi au ieşit din pământ, de exemplu, în curând o să construiască Canalul Volga, care va uni Marea Albă cu Marea Neagră, şi cu Mediterana, pentru că

64 „Gonoree” (germ. în original) (n. red.).

Bosforul va fi o strâmtoare sovietică.

În realitate, în apropierea lagărului nostru trecea canalul celebru Belomor[65], despre care se vorbea în presa sovietică exagerat că este a opta minune a lumii şi aşa mai departe, dar de fapt e numai o nenorocire, canalul ăsta, zece luni pe an nu e navigabil, pentru că îngheaţă în timpul gerului şi malurile nu sunt consolidate, se surpă, iar când e apa mare nu se mai văd. Nu e niciun vapor în adevăratul sens al cuvântului pe canal, cu excepţia unor regiuni, ci merg barje cu motoare de aviaţie la cârmă, sunt nişte elice uriaşe, mai mult fac rău şi sperie oamenii decât pun în mişcare vasele astea. Mi s-a propus că comand o asemenea barjă, dar inginerii m-au prevenit că nu e nicio cabină, comandantul doarme sub o prelată, împreună cu marinarii, cu oamenii simpli. Barjele astea transportă cel mai mult alimente pentru satele răsfirate şi cabanele de iernat de pe canal, pot lua şi pasageri, numai că oamenii ăştia nu vor să plătească pentru călătorie şi-i ameninţă pe căpitanii acestor mijloace navigabile. *Aşa că*, *Doamne fereşte*, *Nikolai Vasilievici*. *Dacă mergeţi cu grozăvia asta*, *o să pieriţi degeaba*!

Vara pe canal începe transportul lemnelor de la punctele de tăiere, au loc blocaje şi noi am fost însărcinaţi să curăţăm blocajele astea. Chiar era plăcut, în timpul căldurii mai mult ne scăldam decât trăgeam bârnele. Uneori blocajele erau uriaşe, nu prea doream să ajung la asemenea lucrări, dar oamenilor le plăcea foarte mult scăldatul ăsta, stăteau în apă şi gardienii nu puteau să le facă nimic. Le plăcea şi lor să se scalde. E interesant că bărcile cu care se ajungea la locul blocajelor erau de fier şi

65 Belomorkanal - abrevierea pentru Canalul Marea Albă-Marea Baltică, inaugurat în 1933, la construirea căruia au murit aproximativ o sută de mii de deţinuţi din Gulag (n. red.).

aveau toate găuri mari în cocă, mă miram de ce nu le astupă, dar s-a dovedit că gardienii le fac special, ca deţinuţii să nu evadeze din lagăr cu ele; după ce plutesc o vreme în ele, se scufundă; Era, bineînţeles, o prostie, pentru că muncitorii astupau găurile cu cârpe sau bucăţi de lemn.

Doctorul leton era un om gospodar şi în curând şi-a făcut pe lângă micul spital şi o livadă mică, şi o grădină, dar clima era de aşa natură, că aproape nu creştea nimic din legumele necesare, cartofii ieşeau mici, dăunători erau mulţi, ca să nu mai vorbesc de ţânţari şi musculiţe, un adevărat flagel. În pădure era suficient să stai nemişcat doar o clipă, că deveneai parcă din oţel sau din fier, pacostele astea se lipeau de haine. Muncitorii primeau măşti de protecţie, numai că era greu să lucrezi cu ele, oricum musculiţele se strecurau. Uimitor este că pe aici nu se întâlneşte malarie. În barăci noaptea se ardeau crengi de brad şi asta ajuta prea puţin. Să stai noaptea pe *Leniński Prospekt*, cum se numea culoarul dintre o serie de barăci, era aprobe imposibil şi preferam să ne ducem cât mai devreme la culcare, în ciuda duhorii, acoperiţi, punând pe cap o cârpă.

Ce era neplăcut pentru mine, personal, era să văd moartea vecinilor din camera de spital, cum oamenii mor adesea liniştiţi, pe deplin conştienţi. Cadavrul trebuie să stea nemişcat două ore, sub pătură, şi abia apoi doctorul permite să fie dus în magazia care purta numele de morgă. Odată s-a descoperit la un cadavru o pulpă tăiată, asta au făcut-o *interlopii* flămânzi; oamenii erau aşa de înfometaţi, dar trebuie să spun că în cei zece ani de şedere a mea în lagăr, nu am mai auzit niciodată să se mănânce carne de om. Însă în anul cunoscutei foamete din Uniune, oamenii mâncau nu numai carne de oameni adulţi, dar, după cum

se vorbea, şi erau oameni serioşi, erau omorâţi şi copii. Susţineau cu convingere că au văzut oase de copii.

Ce era foarte respingător la acest mic spital era că la baie, într-un hârdău vechi, de fier ruginit, se spăla şi vesela după prânz şi cină, erau scăldaţi şi bolnavii; sigur, nu era niciun fel de apă curentă, nici scurgere pentru apa murdară pe care bolnavii o duceau singuri afară şi o vărsau chiar în faţa spitalului. Totuşi mai târziu doctorul leton a stopat acest lucru.

În cele din urmă am fost externat şi am început din nou să fac socotelile atelierelor de la automatizare, unde, în timpul absenţei mele, nimeni nu a ţinut nicio socoteală şi totul mergea bine, numai că furau cu procente mai mari decât în prezenţa mea. Dar, într-o bună zi, dimineaţa devreme, vine în baracă cel care împărţea sarcinile pentru ateliere şi muncitori şi-mi spune că sunt îndepărtat din funcţia de pontator la atelierele auto şi nu mai pot să merg acolo, dar de ce, nu ştie să-mi spună, aşa a dat dispoziţie *cumătrul*. *Cumetri* erau numiţi în lagăr anchetatorii cu însărcinări speciale; în fiecare lagăr există o asemenea persoană, sunt tot anchetatori, dar mai obtuzi şi inculţi, mai sunt şi ticăloşi şi mizerabili, aşa cum nu întâlneşti prea des la Moscova.

Într-un asemenea loc uitat de lume, în care sunt plasate lagărele, un om mai mult sau mai puţin educat şi cult nu va veni să muncească, sunt trimise numai scursurile şi nemernicii. N-au ce face în lagăre, doar anchetele sunt încheiate, deţinuţii fie au fost judecaţi, fie sunt închişi în lagăr conform hotărârii Comisiei Speciale de pe lângă Ministerul Afacerilor Interne, aşa cum am pomenit, instituţie total ilegală care stârneşte indignare, o creaţie tiranică a lui Beria şi Stalin. Uite, ei se amestecă în viaţa lagărului şi nu numai în existenţa deţinuţilor, ci şi în

activitatea şefilor şi a gardienilor, într-un cuvânt, anchetatori, spioni şi turnători; unii au birouri speciale, colorate în roşu, până şi becurile sunt neapărat tot de culoare roşie.

În lagărul nostru cabinetul *cumătrului* era într-o căsuţă distinctă în care se afla şi izolatorul, cum se numeşte acum în lagăr, şi în general în Uniune, carcera. Izolatorul ăsta era format din două cămăruţe, cu gratii, iar căsuţa era împrejmuită cu un gard înalt. Femeilor tare le mai plăcea să ajungă în acest izolator, pentru că tinerele muieruşte erau folosite de *cumetri* şi nici gărzile nu pierdeau ocazia, aşa că muieruştile făceau şi ele un ban – şi pâine, şi nişte boarfe.

Deasupra fiecărui *cumătru* din lagăr era un *cumătru-şef*, cum să spun, un şef raional, dar ăsta chiar că nu avea nimic de făcut. La noi la raion era unul pe nume Edvabnik, care îşi schimbase numele în Davidesku, fiind evreu polonez. M-a chemat odată la ora două dimineaţa şi a început să-mi tot pună întrebări despre un ofiţer de-al nostru de la marină care slujise în aceeaşi flotă cu mine, dar eu nu am putut să-i spun nimic despre el, pentru că omul acesta lucra pe două fronturi – pe de o parte era pe poziţia emigraţiei, iar pe de alta avea legături cu sovieticii. *Cumătrul* a văzut repede că nu va scoate nimic de la mine, şi-a deschis vestonul şi mi-a arătat un nasture de pânză de la cămaşa sa, dintre cei obişnuiţi, aşa cum aveam şi eu în copilărie la cămăşuţe şi la lenjerie.

Mă întreabă *cumătrul*:

— Aţi văzut asemenea nasturi? Aveţi aşa ceva?

Îi spun că eu, şi în general ca peste tot în străinătate, am nasturi de sidef la lenjerie; cine mai acordă atenţie unor asemenea fleacuri cum sunt nasturii de la lenjerie.

— Păi uite, spune *cumătrul*, degeaba aveţi asemenea

nasturi; pe dinăuntru sunt şi din fier, ruginesc, şi din cauza asta pânza se strică şi trebuie să schimbaţi nasturii, dar la noi, unde tehnica a depăşit America, nasturii pe dinăuntru sunt din aluminiu şi nu ruginesc, uite, priviţi, am nasturele ăsta de cinci ani şi pânza de pe el e ca nouă!

Iar mie, la ora trei noaptea, după oboseala de peste zi, îmi era aşa de silă să ascult aceste trivialităţi ale *cumătrului*, că pur şi simplu nu ştiam cum să scap mai repede de prostul ăsta. Şi îmi spune dintr-odată:

— Îmi sunteţi foarte simpatic şi avem referate foarte bune despre dumneavoastră, cum s-a exprimat el, şi uite, NOI vă propunem să veniţi în serviciu la noi, o să vă mutăm la Detskoe

Selo, într-o casă de vacanţă separată, vă dăm douăsprezece mii salariu pe lună şi veţi scrie pentru noi povestea vieţii dumneavoastră, cum aţi călătorit pe mare, unde aţi călătorit; uite, am citit în documentele dumneavoastră şi am văzut fotografii că aţi călătorit pe blestematele de vapoare ţariste, v-aţi întâlnit cu nemernici de regi şi împăraţi, tot felul de preşedinţi nenorociţi, aţi fost în prezenţa a trei amirali trădători, aţi fost opricinic, aţi fost în gardă. Trebuie să uitaţi toate astea şi să scrieţi cum o să vă arătăm NOI, numai că mai pipărat, mai iute, o să arătaţi tot adevărul putregăios, pe toţi escrocii şi bandiţii politici, de fapt, toată viaţa mizerabilă şi sângeroasă din timpurile ţarului.

Am scos numai exclamaţii când îmi turna prostiile astea şi mi-am spus că mi-a venit sfârşitul, m-au chinuit puţin la Moscova cu interogatoriile şi, uite, acum începe iar acest coşmar, mizeria asta, pur şi simplu mi-am pierdut şirul gândurilor. Iar *cumătrul* îmi spune:

— Ei, văd că aţi obosit, chiar aţi pălit. Cum puteam să pălesc în lumina roşie, fiind şi tulburat? Cum e, spuneţi,

acceptaţi, că altfel o să pieriţi aici în Nord, pe un ger de –60 de grade, şi cu hrana asta proastă.

Tăceam, parcă-mi înghiţisem limba, iar *cumătrul* se uită galeş la mine:

— O să vă spun sincer, o să fiu lăudat că am dat de al doilea conte Ignatiev, ştiţi, cel care a scris *50 de ani sub arme*[66]. Aşa abil lingea el în aceste amintiri un anume loc al organismului uman. *Cumătrul* s-a exprimat, desigur, ca un om din popor. Ei, bine, vă dau două zile termen de gândire, veniţi din nou la ora două, fără nicio invitaţie, şi sunt convins că veţi accepta o propunere atât de ademenitoare.

Nu mai ţin minte cum am ieşit din purgatoriul acesta roşu, transpirat tot şi indignat. Jignit de oferta cu salariul de 12.000 de ruble pe lună, când oamenii mor de foame. Nu am închis ochii toată noaptea din cauza supărării şi dimineaţă responsabilul cu sarcinile îmi spune:

— Ai fost scos din postul de pontator la atelierele auto pentru că eşti străin şi nu poţi să mergi prin sat, de la lagăr la ateliere, în total 400 m, pentru că străinilor le e interzisă locuirea şi trecerea prin sat, aşa că nu pot să fac nimic pentru tine; un singur lucru, dacă vrei să rămâi în această baracă a muncitorilor de la atelierele auto, atunci acceptă funcţia de paznic de noapte, pâine ai tot 800 de grame, uneori o să primeşti porţii duble, dar de dormit o să dormi ziua, şi noaptea e linişte în baraca asta, fetele nu intră aici, aşa că e o muncă liniştită şi toată treaba este numai să închizi uşa de afară când muncitorii ies noaptea

66 Alexei Alexeievici Ignatiev, 50 de ani sub arme, 2 voi., Editura Militară a Ministerului Forţelor Armate ale R.P.R., Bucureşti, 1960. Autorul era nepotul generalului Nicolai Pavlovici Ignatiev (1832-1908), diplomat, general şi om politic rus, şi lucrarea este dedicată vieţii unchiului său (n. red.).

să-şi facă nevoile.

Mi-am spus că oamenii n-o să iasă la toaletă în fiecare clipă, dar s-a dovedit că mişcarea celor care aveau nevoie de asta era aşa de frecventă, încât uşa rămânea tot timpul deschisă şi nimănui nu-i trecea prin minte să o tragă după el, iar afară era un ger serios, pe coridor era foarte frig şi era un curent extrem de puternic, electricitatea funcţiona prost şi becul se stingea mereu; nici nu mă gândisem că deţinuţii sunt încercaţi noaptea cu atât de frecvente presiuni la urinare, din cauza slăbirii vezicii urinare, dar şi pentru că beau mult; nici nu aveam chibrituri să aprind lampa. Până şi Puşkin făcea rost cu greu de lucruri atât de preţioase, şi chibriturile erau mizerabile, despre ele scriitorul englez Wells[67], care a vizitat Uniunea şi a descris acest *rai*, a spus: comunismul este precum chibriturile sovietice: mai întâi iau foc, apoi miros puturos!

Dar eu nu prea aveam chef să mă întorc în baracă; de fiecare dată când schimbam baraca, trebuia să-mi găsesc un loc, să aleg nişte vecini mai buni şi rar mai nimereşti în vechea ta baracă, şi chiar dacă nimereşti, locul e ocupat şi nu vei mai fi primit nici în schimbul unei bucăţi de pâine sau al unui pachet de ţigări. Locurile în baracă erau date de un deţinut special însărcinat cu asta, pe nume Tański, care avea în gură, în loc de dinţi, două rânduri de maxilare de fier de dimensiuni uriaşe, parcă erau şenile, aşa cum vezi în realitate la tancuri.

Şi aşa am început să fac de serviciu noaptea, mă aşezam pe coridor pe la nouă seara, în apropierea uşii, la o măsuţă pe care se afla o lampă, şi până la miezul nopţii nu

67 R usia. Ulterior, a publicat mai multe articole, adunate mai târziu în volumul Russia in the Shadows. In 1934 s-a întors în URSS pentru a-l intervieva pe Stalin, în admiraţia căruia a rămas (n. red.).

băgăm de seamă când trecea timpul, veneau ingineri la o vorbă, şi muncitori. Dar mai târziu începea aşa o plictiseală groaznică şi era frig, se mai strecoară unul, altul vine în fugă, şi asta nu fără o muzică necuviincioasă. Unii oameni erau atât de bolnavi şi de slabi, că ieşeau să-şi facă nevoile şi de 19 ori pe noapte şi se plângeau cu amărăciune că, uite, niciun doctor nu le poate repara slăbiciunea. De trei, patru ori pe noapte ieşeau aproape toţi, pentru că mâncau multă supă, dar şi pâinea era foarte umedă, era crescută în proporţie de 70%, aşa cum, de exemplu, la noi în marină se admitea o creştere de 20 – 25%, şi din cauza asta înjurau.

Aşa am făcut de serviciu vreo două luni şi, în afară de oboseala pe care mi-o producea închisul uşilor, mă scotea din minţi prinderea ploşniţelor în sticla lămpii; minunile astea se târau pe pereţi cu sutele, cu miile. Puşkin m-a rugat să le prind în sticla fierbinte a lămpii şi în flacără ploşniţele ardeau imediat. E interesant că muncitorii prindeau ploşniţele în cutiuţele de la medicamente sau comprimate, de exemplu de la piramidon sau aspirină: şi uite, aşa, cum vine ploşniţa, flămândă şi slabă, chiar ca o petală, numai larva, imediat tabără pe femelă, pentru a o fecunda, aşa de tare e instinctul de înmulţire la ploşniţe; cum râdeau muncitorii, sufletul abia i se ţine, şi pe el îl arde grija de urmaşi.

Am obosit de-a dreptul şi nici ziua nu puteam să dorm liniştit, pentru că schimbul de noapte la atelierele auto rămânea în baracă şi făcea gălăgie, făcea prostii, cânta. Ei, şi într-o seară, în ciuda faptului că lampa ardea, au pătruns, sau poate că a pătruns doar o singură persoană pe coridor, m-a lovit în cap cu ceva greu, drept urmare am căzut de pe taburet şi nu mai ţin minte ce s-a mai întâmplat după aceea, pentru că, după cum se vede,

mi-am pierdut pentru o vreme cunoştinţa.

Dar, cum povesteau mai apoi meseriaşii, aceşti bandiţi, sau acel bandit, nu au apucat să facă nimic, pentru că toată noaptea cei din baracă se foiesc; mi-am revenit repede, mi-au pus pe cap un prosop ud, iar când a venit doctorul leton la ora 8 dimineaţa mi-a pus un bandaj şi a spus că mă ia de la muncile de noapte din cauza rănii şi a mai spus că nu sunt la vârsta la care să nu dorm nopţile. Aşa am ajuns într-o baracă îngrozitoare în care locuiau numai hoţi: imaginaţi-vă vreo două sute de oameni, toţi numai escroci şi tâlhari.

Vecinul meu era un hoţ destul de tânăr, care mi-a şutit imediat ochelarii, după care mă întreabă:

— O să fii pierdut fără ochelari, dar, noi, hoţii, suntem cinstiţi, iată ochelarii tăi şi dacă ai ceva potrivit, mai bine să-l dai cu binele, că oricum îl furăm şi nu-l mai primeşti înapoi. Peste o oră mi-au furat ceaunaşul pentru care plătisem 10 ruble în pâine, adică nu am mâncat pâine trei zile şi trei nopţi. Dar băiatul se dovedise a fi într-adevăr un hoţ cinstit:

— Dă-mi raţia de pâine, o să-ţi aduc ceaunul! Şi mi l-a adus.

Nu eram trimis nicăieri la serviciu, aveam bandajul pe cap şi doctorul declarase că sunt invalid; în acest timp se formase o comisie pentru constatarea stării de sănătate a deţinuţilor, dar nimeni nu a văzut comisia asta şi nimeni nu a fost chemat la consult, toţi spuneau că aceste comisii îi vor elibera pe deţinuţi; unii spuneau că pe cei politici, alţii că pe cei de drept comun, adică pe hoţi, criminali şi pe toţi ticăloşii. Cum se spunea înainte că vom fi reformaţi, adică eliberaţi, aşa şi acum au început să spună că vom trece prin comisie şi apoi vom fi eliberaţi înainte de vreme.

De fapt, în lagăr avuseseră loc schimbări, venise o

doctoriţă-deţinut, de o frumuseţe neobişnuită şi cu maniere alese, încât un conţopist de la cancelarie a spus: uite, asta este *cine dama*\ într-adevăr, doctoriţa venise din Germania, unde fusese luată prizonieră cu regimentul. Soţul ei era general şi venea s-o viziteze, împreună cu fiica şi cu mama ei, de vreo optzeci de ani. Doctoriţa era o femeie frumoasă, de vreo patruzeci şi cinci de ani. Când erau alături era mai mare plăcerea să priveşti aceste creaţii minunate ale naturii. Toate trei erau uimitor de asemănătoare, se vedea imediat că au acelaşi sânge.

Doctoriţa era specialistă în boli venerice şi spunea deschis că, fiind mobilizată, a fost numită într-un regiment, la lazaret, unde a descoperit un număr uriaş de îmbolnăviri cu boli venerice, drept care s-a şi specializat în acest domeniu al medicinei. Vorbea foarte sincer, povestind că atunci când plecase pe front i-a spus soţului că nu poate trăi fără satisfacere sexuală şi probabil va trebui să-l trădeze. Şi uite, în prizonierat s-a cuplat cu un doctor german, şi el specialist în boli venerice, şi a învăţat multe de la el; în plus, s-a contaminat de la el de sifilis; lucru care a făcut-o să studieze şi mai mult tratamentul acestei boli.

Acum ea a obţinut imediat o baracă deosebită pentru cei cu boli venerice; femeile erau cam 400 de bolnave, iar muncitorii cam 1.000. A organizat un laborator pentru cercetarea sângelui şi s-a instalat aici, făcându-şi repede şi un amant în funcţia de secretar al acestui ambulatoriu, tot un sifilitic. Organizase lucrurile exemplar, era neobişnuit de bună şi drăguţă, foarte grijulie. Se numea Alia, lucru care se potrivea foarte bine cu înfăţişarea, pentru că era delicată, ca, de altfel, şi mama, şi fiica ei.

Salonul avea ferestrele spre *Leniński Prospekt*, pe care se plimbau şi se târau toţi, şi dimineaţa se putea

vedea pe fereastră că în acest salon doctoriţa îi punea pe bolnavi în şir, cu fesele dezgolite, şi, cu ajutorul surorilor şi infirmierilor, făcea infiltraţii cu un lichid de un roşu intens în fesă. Semăna cu un măcelar sau cu un casap. îşi ştia treaba de minune, era foarte severă şi cu personalul, şi cu bolnavii, dar mereu era miloasă şi bună la suflet.

Creştea câţiva motani de culoare galbenă, aşa de drăgălaşi că toţi îi mângâiau şi le dădeau de mâncare, iar muncitorii i-au luat şi i-au mâncat! Pisoii fuseseră aduşi de undeva de bunică şi nepoată. Când au venit s-o viziteze pe doctoră, a fost un ocean de lacrimi şi indignare. Au adus alimente gustoase, din care doctoriţa a servit şi pe alţii, inclusiv pe mine; se purta foarte frumos cu mine. Dar, în câuda tuturor interdicţiilor ca femeile să nu aibă relaţii cu bărbaţii sănătoşi, totuşi luesul s-a răspândit cu mare viteză, s-a îmbolnăvit şi prietenul meu, tăietorul de lemne fruntaş, Lioşa, un băiat tânăr şi zdravăn, care a venit şi a început să plângă:

— S-a dus puterea mea, abia îmi fac norma şi mă ţin cu porţii obişnuite!

Doctoriţa nu a stat mult pe gânduri cum să curme acest coşmar, când aproape tot lagărul s-a molipsit, s-a dus la centru şi a adus ordinul de a separa bărbaţii de femei, lucru pe care l-a îndeplinit foarte radical: bărbaţii au fost duşi într-un lagăr mic, în apropiere, iar femeile le-a dus destul de departe, într-un alt lagăr, unde nu era niciun bărbat, în afară de secretarul ei. N-am mai auzit nimic de ea, doar cei care se făcuseră bine şi reveniseră în lagărul nostru continuau s-o laude pe această energică şi erudită doctoră Allocika. Nimeni nu ştia care era numele ei, şi nici URCEA1 nu spunea niciun cuvânt despre cine este, de

unde a venit şi cum o chema pur şi simplu pe Fräulein[68] Alia.

Când am ajuns aici, femei în lagărul nostru erau vreo cinci sute de suflete, două sute erau călugăriţe, aproape în întregime de la aceeaşi mănăstire; numai că ele îşi ascundeau cu grijă originea şi munceau conştiincios; una era poştaş şi în fiecare zi mergea pe jos câte 18 verste[69] cu scrisori şi pachete, şi nu pe drum, ci prin pădure, pe poteci, unde se putea întâlni cu urşii, cu lupii şi cu tot fel de soiuri de localnici. Cele mai tinere nu se jenau şi se comportau destul de uşuratic. Erau şi meştere la toate, lucrau în atelierele mecanice la bobinaj şi la turnarea cauciucurilor pentru maşini, reparau lenjeria şi boarfele, aşa-numitele haine, extrem de mizerabile, munceau la bucătărie, multe trăiau cu şefii şi gardienii, drept care erau scutite de munci.

Baraca femeilor era înconjurată cu un gard şi la portiţă era cabină de pază, în care noaptea era o femeie paznic de noapte, ca să nu intre bărbaţi la femei, dar asta se întâmpla numai pe hârtie, muncitorii săreau gardul şi intrau pur şi simplu pe portiţă.

Femeile duceau dorul bărbaţilor nu numai din cauza patimilor, dar în ele vorbea şi sentimentul matern, voiau să aibă copii nu numai pentru a-şi satisface nevoia firească de maternitate, dar şi pentru că, în luna a opta, erau eliberate de munci, primeau mâncare mai bună, li se dădea chiar ciocolată, cacao, pâine albă şi aveau la dispoziţie asistenţă sanitară specială. Dar, lucrul cel mai important era că sperau să fie eliberate înainte de termen după ce vor naşte, lucru care la început se şi întâmpla, dar mai apoi a

68 Abreviere din limba rusă pentru учётно-распорядительная часть (Unitatea de Evidenţă şi Distribuţie) (n. ed.).

69 O verstă are 1,067 km (n. red.).

fost anulat. Mamele au rămas cu degetul în gură, cu un copil de care nu aveau nevoie.

Mi s-a întâmplat ceva amuzant: mă duceam într-o seară din schimb la doctorul leton, iar femeia-paznic de la baraca femeilor mă strigă şi-mi spune:

— Boierule, dragul meu, intră la mine, înnoptează cu mine, nu sunt aşa de bătrână, sunt sănătoasă, sunt şi curată, fii bun, dormi o noapte cu mine.

Îi spun:

— Măicuţă, uită-te la mine, vezi, am aproape şaptezeci de ani, sunt om bătrân, nu mă mai ocup cu astea, şi nici tu nu eşti tânără; dar dacă ai nevoie de asta, ia-ţi un băiat tânăr, uite câţi sunt aici.

— Păi pentru plăcere? Vreau să am un copil, doar pentru asta te iau de la muncă şi-ţi dau mâncare mai bună.

— Cu atât mai mult ia pe cineva tânăr, frumos, nu bătrân, eu nu sunt bun de nimic, mai ales pentru o treabă ca asta.

— Păi eu vreau un copilaş de la boier, toată viaţa am trăit la stăpâni, şi boierul a trăit cu mine, şi toţi cei cinci copii ai mei, studenţi, nu ştiu cu cine i-am făcut, şi acum am cinci copilaşi şi toţi sunt nobili, nu ca bărbaţii noştri, se vede imediat cum arată copiii de domn.

— Măicuţă, acum nu mai sunt nici domni, nici boieri, uită de asta, ia un băiat de la atelierul de fierărie, acolo sunt toţi oameni sănătoşi, cu el o să ai un copil puternic şi frumos, ce-o să iasă de la un bătrân ca mine?

— Păi o să mă port cu tine ca şi cu o pisică, te mângâi, uite ce impozant eşti, şi nobil, şi mai eşti şi nu ştiu ce amiral, o să ţin minte toată viaţa cu cine am făcut copilul ăsta!

Ei, ce poţi spune când auzi o asemenea incultură? O femeie nefericită care îşi încheia greu viaţa în acest

coşmar şi care-şi amintea de viaţa la domnii care, începând cu tăticul copiilor săi, trăiseră cu ea.

De fapt, femei frumoase erau puţine, se poate spune că nici nu erau deloc, în afară de două-trei, şi, de fapt, era una, foarte tinerică, aproape o fetiţă, i se spunea Galia. Avea o frumuseţe imposibil de descris, dar era şi sifilitică în ultimul hal, o molipsise şeful unui punct de tranzit, care o făcuse să-şi piardă virginitatea.

Plângea tot timpul după viaţa ei pierdută, dar doctoriţa Alia i-a promis s-o trateze; numai că nu ascultase indicaţiile acestei doctoriţe şi, înainte de a termina tratamentul cu infiltraţii, a prins im nou sifilis; în aceste cazuri bărbaţii erau mai vinovaţi şi când i-am reproşat unuia dintre ei, care se afla în perioada de contaminare, el mi-a răspuns:

— Păi de ce să-mi pară rău de asemenea fete, sunt multe aşa la noi, în Uniune, e o adevărată suprapopulare cu femei.

Câteva femei, extrem de inteligente, trăiau într-o căsuţă separată; lucrau la unitatea culturală, erau actriţe, la punctul de evidenţă şi distribuţie, la contabilitate, surori sanitare şi câte două-trei erau ţiitoare ale şefilor, *cumetrilor*, gardienilor, ceea ce le asigura haine şi lenjerie mai bune, am aflat mai târziu, când am fost numit şefia magazie sau, în limba lagărului, *kaptiorka*, de la *captain d'armes*[70], subofiţerul de intendenţă care se afla deasupra mea.

Lângă baraca femeilor era o cameră pentru toaleta femeilor; în anumite perioade acolo puteau să se spele şi să se menţină curate. În timpul menstruaţiei nu li se dădea niciun fel de accesoriu de menţinere a curăţeniei, aşa că,

70 „Căpitan de arme” (fr. în original) (n. red.).

nefericitele astea foloseau în loc de materiale – iarbă, hârtie şi chiar fân şi paie. Şi în ce fel dădeau ele lenjeria la magazie, când o schimbau cu cea nouă – erau, mai bine zis, numai cârpe mizerabile, mă abţin să mai comentez. Mai mare ruşinea şi beleaua pentru şefi, dar şi femeilor le era jenă să le arunce.

În atelierele auto erau ibovnice mai curate, puteau fi întreţinute mai mult sau mai puţin cuviincios, şi erau îmbrăcate în pantaloni bărbăteşti; mi-am adus aminte că Moisei1, mi se pare, le interzisese femeilor să mai poarte pantaloni bărbăteşti, pentru că rotunjimile din spate ale femeilor sunt dezvoltate mult mai în relief decât ale bărbaţilor şi asta produce pofte inutile jumătăţii masculine.

În curând s-a terminat totuşi cu partea feminină a lagărului, toate au fost trimise în alte lagăre, până şi surorile medicale. îmbolnăvirea s-a terminat, concomitent au fost distruse şi pornirile imorale, ofensatoare, ale musulmanilor, mai ales ale persanilor şi armenilor, pentru pederastie, şefii nu prea aveau grijă de asta. Printre tineri, printre copiii orfani hălăduiau băieţi de 10 – 12 ani care se deosebeau puţin de colegii lor de vârstă; purtau pe frunte părul tuns ca la fete şi lucrau ca ucenici la atelierele auto, unde meşterii îi trosneau nemilos; de fapt, erau rebuturile şi murdăriile lagărului.

Persanii şi armenii, şi alte naţionalităţi orientale, nu-şi ascundeau înclinaţile anormale şi vorbeau deschis că pervertirea asta are un sens profund şi că ar fi justificată de Coran şi de alte învăţături, pentru că nu-l face pe om să aibă boli venerice, lucru care, din spusele prietenului meu, doctorul leton, ar fi fost corect. Dar ticăloşia asta a fost distrusă radical, toţi băieţii au fost trimişi în lagăre din Nord, la munci grele, în mine de cărbune. În limba

lagărului, ei se numeau *fătălăi*.

Când au fost separate femeile, multe dintre ele au rugat ca numele lor de botez să fie schimbate, toate ar fi vrut să fie Tamara, Raimonda, Sida; desigur, URCEA nu a putut îndeplini rugăminţi aşa de stupide şi ridicole; nimeni nu putea pricepe deloc de ce fetele astea voiau să-şi schimbe numele.

Anul 1948

Punctul de pază – magazia. Luarea banilor şi a valorilor. Judecata în lagăr. Furturile.

Şi acest an l-am întâmpinat trişti şi îndureraţi, nici nu mai ţin minte să ne fi felicitat cu ocazia Anului Nou. În oraşele mari se făceau brazi pe străzi. La noi era închis un om care, când era liber, modela împreună cu toată familia podoabe pentru asemenea brazi, mai ales peştişori de aur, şi colorau nucile în toate felurile.

Am făcut hipertrofie, slăbiciunea era incredibilă, aşa că am fost internat în spital şi au început infiltraţiile cu nicotină şi ascorbină, pe rând. Două luni am stat aşa, pe un pat relativ bun, alături de doctorul leton care se instalase printre bolnavi. Nu era o cameră mare, numai pentru zece persoane. Erau ţinuţi aici în principal cei cu boli uşoare şi în primul rând oameni liberi, locuitori din sat, ca veterinarul, agronomul, copii. Ei ne-au împodobit un brad amărât şi noaptea plângeau, le strigau pe mame, şi îi luam la noi în pat; ne părea rău de aceşti copilaşi, lipsiţi chiar şi temporar de mângâierea maternă.

Se ataşase tare de mine un băiat foarte bun, de vreo opt ani, pionier, a cărui mamă era pompier în sat; nu era din rândul zărienilor localnici, sau, cum începuseră să le spună, *komiciki*. Femeia era încă tânără, dar fără soţ, având totuşi cinci suflete. Copilul se numea Vanecika şi când am întrebat-o cum îi spune lui Vania, după tată, mi-a

răspuns:

— Uite, nu ştiu cu cine l-am făcut, nu are niciun patronimic, nu mai ştiu cine a fost tatăl lui, trebuie să fi fost un bărbat frumos şi bun, pentru că Vanecika al meu chiar e un băiat foarte bun şi frumuşel, şi ascultător, nu s-a încurcat cu tot felul de ticăloşi. Numai că toţi m-au părăsit, aşa sunt bărbaţii noştri, se simt bine şi apoi te părăsesc!

Odată au adus în camera noastră un ofiţer pe care mai întâi nu l-am recunoscut, dar mi-am adus aminte. S-a prezentat şi ne-a spus că fusese la atelierele auto, chiar în atelierul mecanic unde eram eu pontator.

Problema e că, atunci când am fost la contabilitate, vedem noi că vine un camion plin cu varză. Din cabina şoferului coboară un ofiţer, ia din bena camionului două verze uriaşe şi intră la noi, la contabilitate. Şi vine fuga după el şoferul, îi dă de două ori peste bot ofiţerului, îi ia verzele şi pleacă. Ofiţerul se duce la telefon, cere direcţia generală, cere să-i vorbească anchetatorului-şef, *cumătrul*-şef pe raion adică, şi-i spune:

— Tăticule! Uite, nici nu am ajuns bine, că deja m-au pocnit peste bot!

Ei, tăticul răspunde că va face el lumină şi fiul să nu se tulbure. După care ofiţerul se prezintă:

— Edvabnik, ofiţer de gardă, am fost trimis pentru instrucţie în problemele auto, cui trebuie să mă adresez?

L-am trimis la şeful atelierelor, iar după o oră vine în atelierul nostru mecanic şi direct la mine, spune să-l trec adjunct al şefului, aşa a ordonat, chipurile, şeful meu. Spre seară vine la noi şeful atelierului, i-am spus tot ce am văzut şi de ordinul şefului atelierelor auto, iar şeful meu spune:

— Trece-l ca adjunct al tău, mai spune şi că e ucenic; las să stea şi el cu porţie obişnuită, dracu’ ştie cine-o mai fi şi ăsta.

Dar s-a dovedit că este fiul celui mai mare *cumătru* din toată regiunea, o persoană extrem de importantă, chiar al celui care mi-a propus să intru în serviciul Sovietelor. Când acest *cumătru* important mi-a făcut propunerea măgulitoare să scriu despre serviciul şi viaţa mea de odinioară, desigur, m-am decis imediat să nu accept aşa ceva, numai când mă gândeam mi se făcea silă, îmi stârnea repulsie. Am spus totuşi despre asta prietenilor mei ingineri de la atelierele auto, care au început să râdă şi chiar au fost indignaţi de asemenea propunere a marelui *cumătru*: niciodată n-o să vă dea nici măcar o sută de ruble, cel mai probabil o să vă mute într-un alt lagăr mai rău şi o să vă şi crească pedeapsa.

Iar când am povestit despre toate astea aşa-numitului amiral, el a început să mă sfătuiască pătimaş să nu mă răzgândesc nicio clipă, să-mi adun cât mai repede zdrenţele şi să mă duc chiar în acea noapte la *cumătru* şi să-i spun că sunt de acord.

Am vorbit despre asta şi unor muncitori simpli, oameni buni şi de treabă, şi ei, într-un glas, au început să-l ocărască pe *cumătru* pentru o propunere atât de provocatoare, cică ce ticălos e *cumătrul*, să râdă aşa şi să-l necăjească pe un om ca mine. Şi aşa nu m-am mai dus la *cumătrul* cel mare, dar mai apoi el i-a spus şefului unităţii culturale că era păcat că nu am acceptat propunerea asta.

Fiul acestui *cumătru* s-a îmbolnăvit şi era în acelaşi salon cu mine, tot insista să mă fac bine mai repede şi să revin la atelierele auto. Chiar mai târziu, când s-a externat din spital, a venit de patru ori la mine şi a tot insistat să-mi reiau postul de pontator. Dar eu nu mai voiam să mă aranjez încă o dată, să-i rog şi pe şefi, şi pe prietenii ingineri, când, deodată, cel care distribuia posturile mi-a declarat că de mâine pot să mă duc din nou la atelierele

auto, deoarece *cumătrul* cel mare a ordonat asta. Dar nu am revenit la funcţia de pontator, ci la contabilitate, lucru care era o avansare şi-mi dădea dreptul să folosesc un closet de construcţie oarecum europeană, adică acolo era scaun şi era întreţinut bine, mă rog, relativ bine.

În afară de contabil, un om foarte drăguţ, mai lucra acolo şi o domnişoară, evreică, pe nume Eva, foarte modestă şi care se străduia mereu să primească şi ea câte ceva, pentru că avea o educaţie slabă; de citit, mai că nu ştia să citească, aşa că am fost nevoit să-i verific toate calculele. Se purta foarte cuviincios, nu flirta cu nimeni şi era foarte prietenoasă, dar cu o prietenie curată, cu fostul comisar pe probleme de energie. Petrecea toate serile în camera inginerilor şi-şi descoperise nevoia uimitoare de a afla tot, de a întreba tot.

Am fost la contabilitate cam o lună şi, deodată, distribuitorul îmi spune că, străin fiind, nu mai pot îndeplini această funcţie şi voi primi o funcţie de răspundere în lagăr. Deja primeam ca salariu lunar 37 de ruble, numai că din nou nu vedeam nicio copeică, îmi era reţinută vechea datorie şi mi se mai imputase şi un pahar spart, pe care nu-l văzusem în viaţa mea, iar cotizaţii pentru văduvele pompierilor, nu mai ştiu pentru ce; ei, Dumnezeu să-i aibă în plată, bine că am scăpat fără nicio datorie.

Era neplăcut că trebuia să-mi caut iar un loc în baracă, pentru că nu se mai putea să rămân în baraca auto. Am ajuns într-o baracă unde înainte fuseseră femeile; şi oamenii erau acum numai hoţi şi *interlopi*. Erau oameni puţini în această baracă îngrozitoare. Rămăsese o mizerie incredibilă după plecarea femeilor, mai ales, cum să spun, în camera de toaletă în care acum era spălătorul. Gardienii se purtau foarte urât cu aceşti oameni mârşavi, mereu

erau percheziţii, şi gardienii erau mai răi ca hoţii, la percheziţii neapărat îţi luau câte ceva, de exemplu, nişte ace de siguranţă vândute la prăvălie cu 15 copeici, extrem de necesare, pentru că înlocuiau nasturii, care în Uniune erau cotaţi la valoarea lor în aur.

Era iarnă şi gerurile deveniseră crunte, nimeni nu voia să facă focul, aşa că îngheţam incredibil, dormeam îmbrăcaţi şi cu căciulile trase pe urechi, cu mănuşi; nici vorbă să ne spălăm dimineaţă, măcar o dată pe zi, nimeni nu voia să aducă apă, şi fântânile îngheţaseră, aşa că trebuia să ne frecăm cu zăpadă. În fine, l-am rugat pe distribuitorul de sarcini, care era un băiat bun, cumsecade, un om destul de inteligent:

— Numiţi-mă undeva, că o să mor pur şi simplu în baraca asta, fără treabă şi în frig, în mijlocul bandei ăsteia de ticăloşi şi nemernici.

Am fost numit şef de magazie sau, aşa cum am menţionat mai sus, la *kaptiorka*. Era o încăpere foarte mică, fără ferestre, cu o singură uşă care avea o ferestruică[71] prin care se primeau şi se dădeau efectele şi alte lucruri. Înăuntru erau rafturi, iar în faţa uşii o îngrăditură ca oamenii să nu se apropie de rafturile pe care se aflau îmbrăcămintea şi lenjeria, cizmele şi alte zdrenţe.

Era, cum să spun, un birou de predare-primire, pentru că magazia adevărată se afla în afara zonei lagărului şi mi se aduceau lucruri pentru a fi date imediat; iar ce primeam era imediat trimis în afara zonei, numai că

71 Vizetă - termenul specific în sistemul penitenciar pentru deschizăturile (ferestrele mici) din uşile camerelor sau celulelor de detenţie; vizeta intermediază relaţia dintre deţinut şi membrii administraţiei, atunci când prezenţa acestora în celulă nu este obligatorie sau regulamentară (n. red.).

lucrurile nu era făcute cum trebuie, iar lenjeria murdară şi ruptă stătea zile întregi, sau chiar săptămâni, pe jos, împrăştiind miros puturos, mai ales lenjeria femeilor, plină de urme ale cunoscutelor perioade de ciclu.

Deasupra mea era magazionerul-şef, cel care conducea magazia din afara zonei, dar locuia într-o cămăruţă lângă magazia mea şi, deşi avea un locşor şi pentru mine, când pleca în afara zonei dădea această cămăruţă unor persoane importante din lagăr – planificatori, şeful bucătăriei, bucătari-şefi pentru plăceri amoroase, aşa că eu îi spuneam acestei cămăruţe *maison de rendez-vous1* sau ceea ce în Petersburg se numea *pieds*-ă-*terre*[7273], iar glumeţii îl stâlciseră în *pieds en l'air*[74].

Mi-a fost tare neplăcut să îndur asta, veneau femei mai bune, din mediul artistic, al căror preţ era de 25 de ruble, dar cele mai simple prestau şi pentru o raţie de pâine. Mizeria era insuportabilă şi strigătoare la cer.

Magazionerul era armean şi numele lui, dacă o fi adevărat, era Şahianţ. El spunea că e rudă apropiată a şahului persan. Era un om cuviincios şi educat, manifesta faţă de mine mare respect şi chiar prietenie, mânca bine şi uneori mă servea şi pe mine, aducând alimente din afara zonei, unde avea şi el o duduiţă, cum spunea, care conducea depozitul de alimente pentru locuitorii liberi şi, de aceea, avea şi destule provizii. Un singur lucru era neplăcut şi chiar mă temeam, că era bolnav de sifilis. Se trata, dar se contaminase cu el întâmplător, având doar un

---

72 „Casă de întâlniri"/ bordel (fr. în original) (n. red.).

73 Expresia „(cu) picioarele pe pământ" (fr. în original) desemnează de fapt o cămăruţă sau o construcţie mică de închiriat pe termen scurt (n. red.).

74 „Picioarele în aer" (fr. în original) este un joc de cuvinte pornind de la expresia anterioară, trimiţând la scopul închirierii cămăruţei (n. red.).

singur contact cu o femeie care trecuse prin sat, pe care o văzuse numai o jumătate de oră în viaţă, *şi uite*, *ticăloasa asta m-a răsplătit*! îmi era tare frică să nu mă contaminez după ce mâneam resturile lui de cartofi prăjiţi sau nu ştiu ce *kaşă*, dar doctorul meu leton mă liniştea, spunând că aceste contaminări prin mâncare sau, să spunem, prin intermediul lingurii, al furculiţei şi aşa mai departe se întâmplă o dată la o mie.

M-am mutat să locuiesc în căsuţa în care locuiseră înainte femeile care lucraseră la contabilitate, cusătoresele, la unitatea culturală; *staroste* era un băiat tare bun, şi oamenii erau buni, un vidanjor, zidari, oameni de serviciu la bucătărie, şeful crescătoriei de porci care mirosea foarte urât şi dormea chiar alături de mine. Ce era bine: closetul era numai pentru căsuţa asta, la numai doi paşi de ea. E adevărat, era mare noroi acolo, deoarece, conform planului de curăţenie, closetul acesta nu intra în sarcinile vidanjorului care locuia chiar aici.

Ne sculam toţi dimineaţă, băiatul-staroste ne aducea pâinea şi supa, la ora 6 deja mă duceam să-l trezesc pe şeful meu, după care plecam după pâine şi supă pentru el. Apoi el pleca din zonă şi peste o oră-două trimitea, printr-o căruţă sau camion, rezerve de haine pe care seara trebuia să le dau muncitorilor. În acest timp eu făceam ordine în birou, aduceam apă, puneam lemne în sobă, în cămăruţa magazionerului, măturam la el, îi făceam patul, apoi începeau să vină arendaşii cu prietenele, începeau neruşinarea şi dezmăţul.

Prostituatele erau foarte obraznice, tupeiste, trebuia să le dau haine mai bune, le alegeau cu orele, deşi, ce să alegi, erau numai mizerii şi zdrenţe. Odată au adus lenjerie nouă pentru bărbaţi, şi vine la mine doctoriţa, şefa lazaretelor, deşi erau numai două – micul spital şi cel

pentru sifilitici, şi spune:

— Trimiteţi şase perechi de izmene şi cămăşi la apartamentul meu.

În salon era un bătrânel, curier, el era şi servitorul acestei doctoriţe, o femeie încă tânără şi frumoasă; era o bună moaşă şi ginecolog, avea soţul la Moscova, dar aici trăia cu şeful atelierelor auto, şi când venea la el soţia lui, tot de la Moscova, se oprea la ei în apartament. Iar când doctoriţa se ducea la Moscova în concediu, şi ea se oprea la soţia şefului atelierelor auto. Se numea Sofia Nikolaevna, numele era Kummel, dar i se spunea Sorka; printre ingineri îi spuneau *doppel-kummel*, după o cunoscută vodcă. Dar femeia era clasa întâia şi foarte amabilă, numai că mirosea groaznic a sudoare de la subsuoară, chiar şi când era ger puternic, şi când mă consulta mi se făcea pur şi simplu silă, nu suport mireasma asta feminină.

Când a venit magazionerul meu, i-am spus că, uite, Sorka a ordonat să-i trimit şase perechi de lenjerie tovarăşului ei, ce să fac acum? Dar magazionerul zice:

— Uite, când vor veni muncitorii să-şi schimbe rupturile, o să le daţi ce aveţi acolo mai puţin rupt şi un pachet de ţigări. Şi vor semna că au primit lenjerie nouă.

Aşa a şi fost.

Erau mai multe neplăceri cu încălţămintea, numerele erau toate mici şi oamenii îşi înfăşurau pe picioare tot felul de cârpe să nu le fie frig. Cei mai mulţi înfăşurau picioarele în hârtie, numai că hârtia era insuficientă în lagăr, nu aveai din ce să faci hârtie pentru ţigări, iar în sens igienic nici vorbă să se folosească hârtie, muncitorii spuneau că oare animalele au nevoie de hârtie? Dar asta nu era corect, pentru că, de exemplu, câinele se păstrează curat.

În afară de efecte, prin magazie veneau şi alte mărfuri, de exemplu, sticlă pentru ferestre şi pentru mesele medicale din spitale; foile de sticlă erau aduse în cutii, mai bine zis în nişte gratii din lemn şi, rar, din bucăţi, aşa că ferestrele barăcilor erau făcute, în cea mai mare parte, din bucăţi care se potriveau prost, şi chit nu era, pentru că substanţa asta se face din ulei, iar aşa ceva nu numai că nu ajungea pentru hrana populaţiei, dar aproape că nu se putea cumpăra de nicăieri.

Mai erau cazuri în care veneau muncitorii după sticlă cu nişte sănii mici, le dai o cutie cu sticlă mai mult sau mai puţin întreagă şi nespartă, dar cum o duc aşa pe drumurile abia tăiate prin zăpadă, neapărat sania se va răsturna şi toată sticla va fi făcută praf. Şi râd numai, chipurile, aşa îi trebuie puterii sovietice, să facă tot mai multe pierderi.

Am avut multe neplăceri cu eliberarea mănuşilor, în afară de faptul că toate erau subţiri, adică dintr-un material precum bumbacul, şi parcă erau pentru copii, abia intrau pe mâini. Şi cu căciulile cu urechi erau probleme, parcă erau pentru copii, nu intrau pe capete. Muncitorii mă înjurau pe mine, dar apoi s-au oprit, şi-au dat seama că eu şi magazionerul nu avem nicio vină aici.

La amiază magazionerul a venit să prânzească; în calitate de funcţionar, lui i se cuvenea o porţie specială, numai că bucătarii făceau escrocherii şi mereu trebuia să-i rog să dea aşa cum se cuvine, pentru că, magazionerul făcuse aluzii că eu îi julesc partea lui de prânz.

Ziua era mai linişte cu amatorii de distracţii şi pe la ora trei în magazie se făcea linişte de tot, trebuia să scot apa murdară din cămăruţa magazionerului, pentru că demoazelele se uşurau chiar acolo, în căldarea de sub lavoarul lui. Atât de josnice şi ticăloase erau, că le era greu să se ducă la toaletă.

De la 6 seara începea eliberarea lucrurilor, venea chiar magazionerul din afara zonei. Persoane cum erau, iată, magazionerul, şeful bucătăriei, responsabilii cu sarcinile, brigadierii şi starosti aveau dreptul să iasă în afara zonei lagărului fără pază. Asemenea avantaje se dădeau cu greu, poate numai femeilor artiste, surorilor medicale, cusătoreselor care chiar trăiau în afara zonei, fiind întreţinute sau concubine ale gardienilor sau ale unor şefi.

Toată seara trecea în frecuşuri şi nemulţumiri din cauza efectelor care nu se potriveau ca mărime sau al numărului lor insuficient; birourile le atribuiau fără să se intereseze dacă există sau nu în depozit efectele cutare şi cutare pentru muncitori, iar la noi chiar acele lucruri erau în deficit. Aşa începeau acuzaţiile că le ascundem, că suntem escroci şi aşa mai departe, şi chiar muncitorii înţelegeau că degeaba ne înjură pe noi, dar aşa se obişnuiseră, că fără înjurături şi certuri rusul nu poate să trăiască.

La ora 9 seara se dădea stingerea în lagăr, adică băteau într-o şină ce ţinea loc de clopot, în barăci oamenii trebuiau să se culce şi aproape toţi se întindeau pe priciuri, foarte obosiţi, şi foamea era mai uşor de suportat în timpul somnului.

Numai la cantina de pe lângă bucătărie începeau dansurile, dansau artistele, personalul medical, bărbaţii de la bucătărie, spălătoresele, groparii, paznicii de noapte care dormiseră ziua, toţi nenorociţii; dansau step, nişte polci şi dansuri populare necuviincioase în care cavalerii le tot pipăiau pe dame şi le ţineau de locurile mai bombate ale trupurilor murdare. Dar adesea inginerii încetau dansul, pentru că muzicienii erau, în cea mai mare parte, din atelierele auto, oameni cuviincioşi; şi atunci, ce

făceau?, îşi strângeau instrumentele şi ameninţau că pleacă, dacă vor mai dansa aşa deocheat. Şi gardienii aveau grijă de asta, deşi uneori şi ei se dedau la a folosi elementul feminin pe gratis.

La drept vorbind, în Uniune nu există prostituţie. Se poate spune că 90% din sexul feminin practică *iubirea liberă* în condiţiile sărăciei generale. Femeile acestea sunt obligate să se vândă pe ţoale şi mâncare pentru câţiva bănuţi; salariul e foarte scăzut şi atunci trebuie să-şi vândă trupul. De fapt, aşa a fost din Antichitate. Prima formă de comerţ a fost chiar prostituţia, era monedă de schimb pentru tot, numai că pentru trup se plăteau bani; în Persia s-a început cu bani din piatră duşi pe prăjini înfipte în nişte găuri în piatră. Se spune că şi acum în unele ţări încă mai există monede cu găuri. A înflorit ceea ce nemţii numesc *blutgeld*[75].

Uneori în lagăre rulează filme, vechi şi foarte rupte; curentul este dat cu întreruperi, aşa că e o plictiseală să te uiţi; în privinţa conţinutului filmele toate sunt de propagandă, extrem de stupidă, adresată unui client absolut. E adevărat, în ultimii ani orientarea s-a schimbat şi, de exemplu, *Furtuna* de Ostrovski, interpretată de actorii fostului teatru „Aleksandriiski”, este un film minunat, dacă nu ar fi fost aşa de rupt şi proiectat cu un aparat oribil.

Odată cu stingerea, magazia ar fi trebuit să-şi înceteze activitatea şi eu trebuia să mă duc la mine, cum se spune în Uniune, să mă odihnesc, dar trebuia să număr

---

75 „Bani de sânge” (germ. în original) - se referă la o tradiţie bazată pe Legea Wergeld („preţul omului”) din lumea germană şi nordică (vikingă), care presupunea plata unei despăgubiri celei mai apropiate persoane de victima unei crime sau o recompensă pentru deconspirarea unui criminal (n. red.).

şi să fac necesarul pentru ziua de mâine şi, în plus, magazionerul se ducea fie la dansuri, fie la film. Şi uite aşa, eu trebuia să stau la magazie aproape în fiecare zi până la orele 11 – 12, în frig, alungând şobolanii care ieşeau de sub toate rafturile cu lucruri.

De fapt, şobolanul nu e un animal aşa de respingător… Are simţurile uimitor de dezvoltate; la magazie e penumbră, linişte, şi am pus o bucată de pâine la doi paşi de mine; deodată, literalmente într-o clipă, două, sare o turmă întreagă de mici animale, mici şi mari, şi începe bătălia pentru pâine. Uite ce am mai observat, în neamul acesta al şobolanilor nu masculii fac curte femelelor, cum se observă, de exemplu, la câini, ci dimpotrivă, femelele îi atacă pe masculi şi sărmanii uneori pur şi simplu nu ştiu unde să se bage.

Am mai observat o trăsătură interesantă în timpul acestor seri criminale; şobolanii suferă, probabil, din cauza ploşniţelor şi a păduchilor, pentru că aleargă în zăpadă şi se rostogolesc în ea, aşa cum le place câinilor să se rostogolească pe spate, în iarbă, şi chiar în praf. Şobolanii sunt aşa de mulţi şi atât de imprudenţi, că reuşeam uneori să-i strivesc chiar cu tocul cizmelor mele de pâslă model german, cumpărate de la un neamţ; nimeream nu numai puiet, ci şi şobolani uriaşi, bătrâni.

Printre clienţi, cel mai bine ar fi să spun printre cliente, eram uneori amuzat de nişte persoane interesante nu în sensul unor calităţi fizice, ci al poveştilor despre ce fuseseră ele şi de ce ajunseseră în lagăr. Una era o tinerică din Riga, nu prea frumoasă, chiar aş putea spune cam grosolană din punct de vedere fizic, dar uimitor de curată şi sănătoasă. Trăia cu bucătarul-şef al spitalelor şi de aceea se hrănea bine. Trebuia să umblu mult prin cârpele murdare şi mă spălam des pe mâini, mai ales că săpunul

trecea pe la noi, deci spăla oarecum şi mâinile noastre. Şi fata asta, nu ştiu de ce, de fiecare dată când venea la magazie, mă tot ruga să-i arăt de aproape mâinile mele. Se uita mai ales la degete şi unghii. Asta mă tulbura foarte tare şi mă uimea şi mai mult ce voia ea de la mine, mai ales de la mâinile mele. Am aflat că lucrase de la vârsta de 10 ani la Riga, la fabrica de bomboane *Iris*, care producea celebrele, cred eu, pentru toată lumea, bomboane cu frişcă ce purtau numele acesta. După cum spunea fata asta, la fabrică trebuia ca muncitorii să aibă mâinile extrem de curate şi înainte de a veni la lucru erau puşi să se spele pe mâini până înnebuneau, după care erau dezinfectate cu nu ştiu ce lichide. Şi ea avea mâinile foarte curate şi frumoase. Remarcase că şi eu am mereu mâinile curate şi îngrijite, chiar şi unghii frumoase. Dar eu nu am făcut niciodată şi nu-mi fac manichiura.

Era şi un singur băiat moldovean care nu vorbea ruseşte, dar care trăia chiar la graniţa cu Basarabia. Era în ultimul grad de oftică şi de aceea fusese scutit de munci. De plictiseală, venea la mine să stăm de vorbă. Fusese luat pentru că-i trecuse prin minte să se scalde într-un râuşor[76] care era chiar fosta graniţă dintre România şi Basarabia. El a traversat acest râu, a ieşit pe malul sovietic al Basarabiei să se odihnească şi atunci au venit grănicerii şi, aşa gol cum era, l-au arestat pentru trecere frauduloasă a frontierei. Oricât a implorat să fie lăsat în pace, arătându-şi hainele aflate pe cealaltă parte a râului, i-au pus pe el un sac de la făină, după ce au tăiat nişte găuri pentru cap şi mâini, şi aşa l-au adus în lagărul nostru. În ciuda vârstei sale fragede, fusese ajutor de şofer la poştă în Bucureşti şi se pricepea bine la mărcile de maşini. A fost închis pentru

76 Râul Prut (n. red.).

trei ani, dar, cum am auzit mai târziu, s-a prăpădit în lagăr. Era un băiat grozav.

Venea şi o moldoveancă, deja în vârstă, o femeie cuviincioasă şi modestă, dar se vede treaba că era cam lipsită de fermitate; venea la magazie seara, după stingere, cum spunea ea, să se salveze de asalturile bărbaţilor:

— Ei, ce să faci cu cavalerii ăştia, câte zece oameni, povestea ea, pe care trebuia să-i primească zilnic, uite, mă ascund aici la dumneavoastră noaptea, pur şi simplu m-au chinuit oamenii ăştia; îmi e şi milă să-i refuz, nu iau nimic de la ei, doar şi ei fac foamea! Fusese săltată pentru că nu a putut să dea statului viţelul pe care i-l furaseră noaptea, aşa a fost închisă pentru cinci ani. Lăsase acasă şapte copii, nu avea soţ, dispăruse în timpul războiului; nu ştia deloc ce se alesese de copii.

Venea şi o actriţă, mă tot ruga să-i povestesc cum se joacă în teatrele din capitală; nu puteam să-i spun nimic interesant în domeniul teatrului, pentru că de unde să ştiu eu ştiinţa asta, iar ea nu era o actriţă proastă, juca mai mult bătrâne; avea şi o memorie uimitoare – citea o dată rolul şi-l repeta, fără să piardă niciun cuvânt. Deşi spunea că părinţii erau ţărani, fusese educată la oraş şi terminase gimnaziul, ştia puţin franţuzeşte şi era o fată destul de dezvoltată. Era închisă pentru avort.

Veneau şi meşteri de la atelierele auto, oameni serioşi şi respectabili, nişte buni specialişti, povesteau cum lucraseră în fabrici înainte; de fapt, spuneau că baia de la uzinele *Putilov* din Petersburg costa 5 copeici; în prăvălia de pe lângă uzină, în faţa băii, cumpărau pentru o grivnă1 şosete, pentru două grivne o cămaşă şi izmene, e adevărat, nu prea de bună calitate, dar asta numai pentru o săptămână, iar mai apoi rufele murdare erau pur şi simplu aruncate şi cumpărau din nou pe bani puţini unele noi.

Referitor la mâncare, ştiam că în cantina uzinei puteai mânca foarte ieftin, dar se vede că muncitorilor nu le prea plăcea o asemenea mâncare şi preferau birturile şi berăriile, pentru că în cantinele de la uzină nu se vindeau băuturi alcoolice. De fapt, la Universitatea din Petersburg prânzul pentru un student costa 8 copeici, cu pâine câtă vrei, şi constând din trei feluri de mâncare, iar la desert o plăcintă. Mă miram mereu cum puteau nişte brutari precum Filippov sau Kornilov să vândă plăcintă cu 3 copeici, iar o plăcintă coaptă pe vatră, cu umplutură din ciuperci, peşte, orez, dulceaţă, mai ales cu mere – doar un *piataciok*[77][78]. Numai în cofetăriile franţuzeşti *Beren*, *Gourmet*, *Ballay* o plăcintă costa cinci copeici, dar calitatea era remarcabilă.

Aşa îmi petreceam uneori seara în companie, gardienii erau cumsecade, luau şi ei parte la discuţiile noastre şi nu se jenau să ocărască regulile; printre ei erau oameni foarte buni, dar cam puţini; erau numai oameni în vârstă, care fuseseră şi înainte gardieni în închisori; însă, tinerii erau numai nişte porci şi ticăloşi, la percheziţii neapărat îţi luau câte ceva, pur şi simplu furau, spunând că nu se cuvine ca un deţinut să aibă, de exemplu, periuţă de dinţi sau praf de curăţat dinţii, chipurile, cu praful ăsta poţi arunca în ochi. Cine avea periuţe – se vindeau în prăvălii pentru 5 ruble – stătea fără mâncare două zile.

Când am fost percheziţionat în 1945 la Moscova, în închisoarea Lefortovo, au descoperit 30.000 de lei româneşti, butonii de aur la care ţineam foarte mult, primiţi prin testament de la amiralul Nilov, care îi primise de la general-amiralul Aleksei Aleksandrovici; se pare că

77 Unitate monetară folosită încă din Rusia veche, echivalentă cu 10 copeici (n. tr.).

78 Monedă de cinci copeici (n. tr.).

aceşti butoni i-ar fi aparţinut cândva ţarului Pavel I. Butonii reprezentau nişte noduri marinăreşti, aşa-numitul şarpe boa dublu şi unul obişnuit. Mai mult, mi-au luat crucea de botez, inelul de familie, un talisman în care se afla o fărâmă din căiţa cu care mă născusem şi alte mărunţişuri. Pentru bani şi butoni mi-au dat o chitanţă, dar abia pe drum, în lagăr, aşa cum am menţionat mai sus, am fost jefuit de *urki* până la piele, şi în costum aveam chitanţa asta. Aşa că am rămas fără nicio dovadă că mi s-au luat aceste lucruri.

Aşa cum am mai spus, şeful lagărului, Aaron Gurevici, era un om bun şi binevoitor faţă de deţinuţi. Odată a venit la magazie şi i-am povestit că stau pe uscat, fără nicio veste de la rude, fără salariu, până şi la atelierele auto m-au tras în piept cu salariul. Şi spune:

— Mama mă-sii – înjura incredibil –, ia dă-mi o cerere, cum erau numite petiţiile în Uniune, să vedem, poate Lefortovo o să-ţi trimită lucrurile şi banii!

Mai ales că, exact atunci, se spunea în ziare că se stabilise cursul valutei internaţionale, aşa că pentru cei 30.000 de lei ai mei trebuia să primesc 827 de ruble. Pur şi simplu nu mi-a venit să cred urechilor când mi-a spus că va cere aceşti bani. Şi într-adevăr, închisoarea Lefortovo a trimis la biroul din lagăr aceşti lei, în bancnote de câte 5.000, adică şase bancnote. Şi butonii, dar restul lucrurilor îmi fuseseră luate în alte închisori şi am primit veşti despre ele abia peste cinci ani, când eram deja în lagărele din sud.

Cum au venit banii biroul i-a trimis imediat la Ministerul de Finanţe cu rugămintea de a-i schimba şi şeful a spus că o să-mi dea câte 50 de ruble pe lună. Ministerul de Finanţe nu numai că nu mi-a schimbat aceşti lei nefericiţi în ruble, dar m-a informat că asta face numai 20 de copeici şi că nu mi-i pot trimite, deoarece cheltuielile

poştale făceau mai mult. Butonii au venit în ordine, s-au păstrat la birou într-un seif, numai că, aşa cum se va vedea mai târziu, nu i-am mai primit, la fel ca şi celelalte valori ale mele, cum sunt numite în Uniune.

Legat de aceşti bani a fost o întreagă corespondenţă ulterior, până la plângeri adresate procurorului general al Uniunii, numai că nu a ieşit nimic, lucru despre care cetăţenii sovietici care erau închişi cu mine mă avertizaseră de la început:

— Nu vă mai gândiţi la banii ăştia şi la valori, o să vă convingeţi şi dumneavoastră cât de escroace sunt autorităţile sovietice, chiar şi numai pentru că Ministerul de Finanţe v-a răspuns despre cei 30.000 de lei ai dumneavoastră că fac numai 20 de copeici, în timp ce şeful lagărului, Aaron Gurevici, a recunoscut că înseamnă 827 de ruble, conform anunţului din *Pravda*. Iar evreul ăsta era un mare descurcăreţ, comerciant sută la sută, ştie cât aţi fi putut primi, nu degeaba v-a cerut să faceţi cerere şi nu ar fi trimis-o la Ministerul de Finanţe dacă nu aţi fi avut dreptul la un asemenea schimb legal. În privinţa valorilor, lăsaţi-o aşa, lucrurile dumneavoastră sunt din aur, iar la noi aurul are chiar valoarea sa în aur, ştiţi ce mult e preţuit, aşa de mult că e scos şi din dinţi şi la cine mai găsesc o fărâmiţă i-o iau şi pe aceea şi pe el îl bagă în lagăr.

Aşa s-a şi întâmplat, numai că nu am fost băgat în lagăr (pentru că oricum eram aici), dar o *zbârcise* Stalin, după care a început să fie incomparabil mai uşor şi mai onest să trăieşti, şi statul începuse să fie condus de oameni mai culţi. Totuşi, agitaţia cu valorile mele a durat de-a lungul celor şapte ani pe care a trebuit să-i petrec în lagăr. La indicaţia şefului punctului de adunare şi plecare Potma, de unde am fost eliberat, eram deja la Bucureşti, când m-

am adresat din nou ambasadei sovietice, şi atunci mi s-a răspuns că valorile mele au fost confiscate de tribunal, deşi nu se întâmplase aşa. Dar despre asta o să mai vorbesc.

Am continuat să rezist la magazie şi totul mergea foarte bine, era linişte, certuri erau câte vrei, şobolani, mizerie şi ticăloşie din plin. Şi s-au petrecut două întâmplări amuzante. Prima a fost un furt.

Cheia de la uşa magaziei o purtam mereu cu mine; magazionerul-şef avea o altă cheie şi, când mă duceam la bucătărie după prânzul magazionerului, mereu ţineam cheia în mână, pentru că nu aveam cum s-o ţin în buzunar, hoţii erau aşa de abili, că ar fi putut fi angajaţi la circ sau la iarmaroc. Şi într-o dimineaţă m-am dus la bucătărie, după ce bineînţeles am încuiat uşa şi l-am lăsat pe magazioner dormind în cămăruţa lui. Am primit hrana specială, cuvenită lui ca funcţionar înalt, mă apropiam binişor de uşă şi deodată – grozăvie! – văd uşa întredeschisă, lumina aprinsă şi chiar din faţa uşii, de pe raft, 37 de feţe de pernă colorate, de cea mai proastă calitate, sunt lipsă!

Mă duc la magazie, văd că magazionerul meu doarme ca un prunc şi-l trezesc; el, numai în lenjerie, sare în sus şi la mine: ai uitat, cică, să încui uşa sau ai lăsat cheia în uşă. îi arăt cheia şi imediat lângă uşă arăt spre cuiul mare şi spun: uite cu ce au deschis uşa, iar dumneavoastră aţi dormit şi nu aţi auzit nimic, se pare!

Am dat imediat fuga după gardianul de serviciu, a venit odată cu el un întreg grup de anchetatori şi turnători, am închis uşa magaziei cu cheia, iar mai apoi chiar gardianul-şef a deschis foarte uşor cu un cui broasca; am putea crede că şi el e specialist în spargerea uşilor.

Anchetatorii au început imediat căutarea hoţilor şi după jumătate de oră au găsit în baraca muierilor două

feţe de pernă, dar deja tăiate pentru o fustă şi bluză; iar spre amiază au mai găsit 30 de bucăţi şi pe hoţ, aşa că în total dispăruseră numai 5 bucăţi. Hoţul se dovedise afiun deţinut de drept comun, un adevărat *interlop*, care avea dovadă că fusese comisar la un ştiu care sanatoriu când era în libertate, dar fusese închis tocmai pentru escrocherie şi furt.

S-a făcut judecata, trebuie să spun, chiar rapidă, dar deloc miloasă. Peste două zile am fost chemat la cantină, unde se aflau hoţul sub escortă, magazionerul meu, anchetatorii-amatori, alţi oameni liberi, şi cu mine, cum să spun, ca public, că doar în Uniune procesele sunt *deschise* şi *publice*.

Intră completul, preşedinte e un gardian foarte de treabă, gardianul Kramskoi, un prieten bun de-al meu, care venea adesea la magazie să discutăm; avea o femeie extrem de frumoasă, şi el era un om foarte frumos şi amândoi mi se plângeau că, uite, sunt aşa de sănătoşi şi de tineri şi Dumnezeu nu le dă copii. Le spun: de ce îl pomeniţi pe Dumnezeu, din moment ce sunteţi comunişti? Ei, suntem comunişti la serviciu, dar acasă suntem ruşi ortodocşi. Pentru frumuseţea sa, madame Kramskaia primea de la mine fuste şi bluze mai noi şi mai frumoase, uneori şi o lenjerie în plus, pe care eu cu magazionerul reuşeam să le dosim din lucrurile primite, despre care voi vorbi mai târziu.

Membrii completului au fost pompierul, care-şi pusese o centură lată, cu nişte cârlige şi sfori, şi omul de serviciu de la gropile de gunoi şi closetele din sat, un om foarte drăguţ şi cult, care venea deseori la mine la magazie.

Procuror, bucătarul de la cantina comunală din sat, un om liniştit şi amărât. Tocmai voiau să înceapă, când şi-

au dat seama că nu au secretar.

Au anunţat pauză, preşedintele a dat fuga după secretar şi a adus o tinerică. Avea la gât călimara cu cernală, pe un lanţ de aramă, o servietă uriaşă din postav şi în mână un toc, dar pierduse peniţa pe drum, aşa că din nou a avut loc o întârziere până ce chiar şeful lagărului, Aaron Gurevici, a adus peniţa de la birouri. În Uniune peniţele au valoarea lor în aur.

A început procesul, acuzatul era prezent, dar martorii nu erau. Preşedintele i se adresează magazionerului: vă rog să fiţi martor. Şahianţ refuză: eu, chipurile, dormeam şi nu am văzut nimic, nu am auzit nimic. Atunci Kramskoi mi se adresează şi spune mieros:

— Atunci fiţi bun, prezentaţi-vă în faţa curţii ca martor, fără acest element, cum a spus el, nu putem să facem judecata!

Am fost de acord, dar procurorul spune deodată:

— Dar n-ar fi oare mai bine ca tovarăşul adjunct al magazionerului să se producă în calitate de acuzat?

Adică eu, care nu am fost martor, pentru că în momentul furtului eram la bucătărie, acum am devenit acuzat! Toată curtea a început să râdă:

— Ce mai vrei? Uite, acuzatul e aici, ce mai vrei?

Mai întâi a fost interogat hoţul acesta, fostul nostru comisar şi hoţ înrăit; a recunoscut imediat şi de câte ori a fost întrebat mai apoi cum a furat, insul ăsta nu a vrut să spună nimic, zicea numai:

— Am furat, recunosc. Ce mai vreţi? Am deschis cu cuiul. Ce rost are să mă judecaţi pentru aceste cinci feţe de pernă: muierile aveau nevoie de ele pentru cârpele lor şi atunci le-am furat.

Preşedintele îl roagă pe secretar să prezinte stimabilului tribunal popular dovezile materiale, anume

cuiul care fusese folosit, înfipt în procesul-verbal al anchetei. Secretarul caută în portofelul său cuiul ăsta, dar nu-l găseşte.

Din nou pauză, toţi au început să fumeze, preşedintele o înjură pe secretară, fata e pur şi simplu în lacrimi şi, în fine, şeful lagărului, Aaron Gurevici, continuă ancheta judecătorească: *să-l ia dracu' de cui*. El s-a exprimat şi mai urât chiar.

E chemat martorul, adică eu. Spun foarte cuviincios, cu demnitate, cum am plecat, cum am ţinut tot timpul cheia în mână şi nu în buzunar, ca să nu mi-o şterpelească hoţii de buzunare şi am încheiat cu propoziţia că probabil hoţul a intrat în magazie cu paşi de pisică, pentru că magazionerul-şef, care dormea, nu a putut auzi nici paşii şi nici mişcările din magazie, mai ales că uşa de la cămăruţa lui era încuiată.

Atunci s-a pus o întrebare:

— Ce vreţi să spuneţi prin *hoţul a intrat cu paşi de pisică*? Ce înseamnă asta? Tribunalul nu înţelege, cum aşa, cu paşi de pisică?

Explic că probabil toţi ştiu că pisicile merg foarte încet, labele lor chiar sunt numite de catifea, aşa li se spune, mai ales când vor să zgârie. Prostia asta a plăcut foarte mult curţii, în loc să analizeze cazul membrii completului au început să-şi amintească şi ei că, într-adevăr, pisicile merg cu paşi de pisică şi că au labele de catifea, iar şeful de lagăr mi se adresează, deşi în public, cam aşa:

— Ce ne tot ameţeşti de cap?

Cu această expresie tipică portului din Odessa mă ocări el, dar nu cu răutate, ci cu dragoste, chiar cu ultimele cuvinte din port, chipurile, pentru divertisment. Dar publicul începu să protesteze:

— Las să povestească, las să povestească martorul ceva amuzant despre pisici, se vede că e om din străinătate, cult, din moment ce ştie cum merg pisicile!

Atunci au început toţi să vorbească despre pisici, de câte feluri sunt pisicile, de fapt, au început să vorbească despre animale, aşa că membrii completului aproape că uitaseră unde se află. Şi-a dat seama preşedintele:

— Ei, despre pisici o să vin seara la tine să ne spui; uite, eu am avut pisici persane, un ochi roşu, altul verde!

Şi din nou au început prostiile, din nou Kramskoi şi-a dat seama şi a zis că are cuvântul procurorul.

Procurorul-bucătar, un om foarte liniştit, a început prin a spune că, din moment ce martorul s-a dus la bucătărie după porţia magazionerului, atunci trebuie verificat cum se dau la bucătărie porţiile astea, dacă se folosesc corect produsele atribuite, dacă nu sunt furturi. A înşirat atâtea prostii, că Aaron Gurevici a început să înjure cu asemenea cuvinte încât până şi deţinuţii s-au ruşinat. Preşedintele l-a întrerupt pe procuror, l-a numit *mâncău*.

— Ce treabă are aici bucătăria? Tu vorbeşte despre caz, susţine acuzaţiile, nu face acum clătite, că nu vine lăsata Secului!

Atunci publicul a înnebunit de plăcere, oamenii au început să strige:

— Nu e lăsata Secului pentru orice motan, bine a povestit martorul despre pisici, uite, acum şi preşedintele vorbeşte despre lăsata Secului, deci nici motanii nu au lăsat de Sec, nici hoţului să nu-i daţi de dulce, ci puneţi-i de un post, să fie unul mare!

Curtea nu a plecat nicăieri să delibereze, şi-au lipit capetele în dosul unor dosare, au şoptit puţin, au început să fumeze, şi publicul la fel, iar preşedintele declară singur:

— Ridicaţi-vă! Intră curtea!

Toţi s-au ridicat şi Kramskoi declară:

— Pentru furtul dovedit cu fapte precise şi care nu pot fi puse la îndoială – cinci feţe de pernă, bun al statului sovietic, în valoare de 50 de ruble aur, asigurat de rezerva de aur a Băncii Populare Sovietice Socialiste, acuzatul este condamnat la închisoare pe termen de 10 ani de muncă silnică în lagăre, fără a se lua în calcul cele 48 de ore de detenţie preventivă. Cumulată cu restul de pedeapsă de zece ani din condamnarea anterioară, acuzatul are de ispăşit o pedeapsă totală de douăzeci de ani, fără drept de apel. Definitiv, fără cârtire.

Atunci se ridică acuzatul şi declară că el a fost judecat de peste zece ori şi mereu i s-a dat ultimul cuvânt. Acum nu i s-a oferit aşa ceva. Bucătarul-procuror sare imediat în sus şi spune că procedura nu e încheiată şi că porţiile de la bucătărie nu sunt perfecte, publicul strigă că asta cam aşa e, preşedintele bate în castron, în loc de clopoţel, că va evacua sala şi, după ce se restabileşte liniştea, declară că procedura e legitimă, că sunt extrem de corecte depoziţiile stimabilului tovarăş martor, un om educat şi cult. Publicul strigă: Corect! Unii urlă:

— Cum să nu, ne-a învăţat lucruri interesante despre pisici!

Pur şi simplu m-am speriat să nu fiu trimis în judecată pentru aceste pisici; dar acuzatul mai face o declaraţie – de ce nu se ţine cont de cele 48 de ore de anchetă preventivă: astea trebuie scăzute din cei zece ani, este dreptul meu, m-am judecat în capitală şi înainte, în tribunale supreme, când judecătorii purtau caftane roşii!

Şeful lagărului s-a ridicat şi a început să se exprime într-un anumit fel şi să ameninţe cu izolatorul, că publicul şi completul au ieşit în fugă din sală şi procesul s-a

încheiat; iar acuzatul a fost adus la mine la magazie a doua zi şi a predat zdrenţele, apoi a fost trimis în Siberia la ocnă, pentru cinci feţe de pernă, a căror valoare a fost apreciată de completul de judecată la 50 de ruble, deşi ele nu costau mai mult de vreo două ruble.

Cealaltă întâmplare a fost tot amuzantă.

Era vară şi stăteam cu alţi pierde-vară pe prispă, lângă singura uşă a magaziei noastre. Fumam, ne ocăram viaţa, visam la amnistie; magazionerul-şef era culcat în iarbă vizavi de magazie, alături de el era şoferul tânăr din Botoşani, cel care traversase înot graniţa şi fusese prins gol; alături de el era o basarabeancă în vârstă, o femeie foarte stimabilă. Totul era liniştit, deţinuţii se duseseră la canal să îndepărteze blocajele de bârne care pluteau la vale şi deodată văd că magazionerul meu şef sare în sus, se năpusteşte la uşă şi scoate de acolo un băiat cu o boccea de lenjerie murdară.

— Ce faci, jigodia dracului, furi ziua în amiaza mare? Ce prost eşti, nu ai văzut că suntem aici, în faţa uşii? Cât de prost poţi să fii să furi în aceste condiţii? N-o să te judecăm, lasă bocceaua! Băieţi, ia veniţi să-i aplicăm potlogarului ăsta o judecată cum se cuvine, şi asta va fi o judecată populară de-adevăratelea!

Imediat au venit nişte nemernici mici şi ticăloşi şi au început să-l bată pe băiat; scotea nişte răcnete incredibile, m-am băgat să iau apărarea nefericitului prost şi a fost eliberat, după ce a mai primit şi pentru drum nişte ghionturi. îi întreb pe magazioner, pe băiatul şofer întins lângă el, pe femei:

— Oare nu aţi văzut cum a intrat hoţul în magazie?

Ei văzuseră foarte bine, dar au tăcut, voiau să-l prindă şi să-i dea o lecţie, mai bine zis, să-l dezveţe:

— Cu unul ca ăsta nu mai stai pe gânduri, dar tot nu-i

dezveţi pe ticăloşii ăştia, oricât i-ai bate, ei oricum vor fura!

Trebuia să facem câteva escrocherii în magazia asta, în sensul că adesea trebuia să dăm unor dame sus-puse nişte lucruri: cum ar fi directoarele de lazarete, doamna Sorka Doppel-Kummel, la tot felul de controlori, mai ales lor, pentru că dacă nu le dai un dar la despărţire, neapărat în procesul de control vor da de vreun neajuns sau vor găsi lucruri de proastă calitate, deşi nu lagărul le făcea, ci erau trimise de la centrul de efecte, de la Conducerea Generală a lagărelor noastre.

De regulă, asemenea controale şi verificări erau făcute de nişte funcţionari importanţi de la centru veniţi pe aici; se instalau fie în cămăruţa magaziei, fie în sat. Li se aducea mâncare specială, carne prăjită cu ou deasupra. Erau trimişi deţinuţii după fragi sau coacăze şi magazionerul le aducea pe ascuns vodcă din afara zonei. Uite, un asemenea controlor începe să verifice pâslarii vechi şi rupţi. Totul e în ordine, sunt consideraţi nefuncţionali şi controlorul îmi spune:

— Daţi-mi cuţitul, uite ce să faceţi!

Taie cu cuţitul carâmbul şi-mi porunceşte să tai astfel câteva sute de pâslari.

După ce terminăm cu pâslarii, începem să verificăm, să zicem, izmenele, câteva mii de bucăţi; toate sunt, evident, murdare şi rupte. Izmenelor li se iau brâiele şi sunt legate grămezi, iar asta e, cum să spun, dovada că izmenele sunt considerate rebut, rupturile şi resturile trebuie să fie date fie la bucătărie, pentru spălarea ceaunelor, fie la repararea de lenjerie.

Apoi începe verificarea dezgustătoare şi urât mirositoare a încălţămintei, care nu mai e bună de nimic. Totul se făcea aşa de murdar, de neîngrijit, săpam în aceste

rupturi şi mizerii, şi tot timpul şeful şi magazionerul-şef încercau să-mi ascundă câte ceva, să bage la grămadă, să spună că nu e folositor nu ştiu care lucru. Eram nevoit să arunc sub paturi toate mizeriile pe care şefii sperau fie să şi le însuşească, fie să le vândă în sat, şi asta era numai chin, pur şi simplu îmi era tare ruşine.

Când au început să fie casate cămăşile femeilor, în cantitate mică, şi incredibil de murdare, şeful de lagăr a declarat că a venit la birou o cerere a şefei lazaretelor, că nu are faşe şi în general materiale pentru bandaje, de aceea şeful îl roagă pe controlor să nu caseze aceste cămăşi, ci să le treacă în inventarul lazaretelor, ca din aceste cămăşi femeieşti respingătoare, cu urme de sânge, să se facă faşe şi bandaje.

Controlorul e de acord, face un proces-verbal separat şi apoi, peste câteva zile, eu duc cu roaba în barăcile spitalului mizeria asta; doar că doctorul leton, prietenul meu, nu le primeşte:

— Este un focar de infecţie, nu avem vată, punem pe rană *kopra*. Cum să bandajăm cu cămăşile astea şi cine va tăia faşe din ele, cine va spăla mizeria asta? Nu avem săpun. Du-o la bucătărie, n-au decât să spele ceaunele pentru mâncare, mizeria asta va fierbe în ele, toţi microbii şi bacteriile vor crăpa.

În cele din urmă, verificarea s-a terminat, în cinstea controlorului se organizează dansuri, în camera de lângă bucătărie e pregătită cina, iau parte numai funcţionarii, tot felul de planificatori, cel care împarte serviciile, e şi şeful de lagăr acolo, Aaron Gurevici, magazionerul-şef al meu, şeful bucătăriei, dragul de Moisei Davidiovici Dunaevski. Cu cârpa la subsuoară, îl serveşte pe musafir cu pui prăjit, un salam din carne de cal care se numeşte în lagăr *bucuria câinilor*, ceea ce în vechime se dădea câinilor la vânătoare;

vodculiţă e cât cuprinde, apoi o băutură groaznică, bere, produsă în sat, iar la desert fragi şi alte fructe de pădure. În căutarea acestui desert au fost trimişi deţinuţi în pădure, la câţiva kilometri, au înjurat groaznic, s-au întors muşcaţi de ţânţari şi musculiţe.

După ce a dansat pe săturate, controlorul se duce la baie, unde eu am dus deja lenjerie cinată ce se cuvenea a fi destinată deţinuţilor, însă e numai pentru el. Pentru spălat i s-au dat două fete.

Baia e încălzită de te ia ameţeala, de la bucătărie se aduce mâncare pentru fete, vodcă şi bere, şi controlorul este satisfăcut în tot felul, şi dacă el e cazat în cămăruţa şefului meu magazioner, atunci vine de la baie cu fata care de dimineaţă mă chinuie pe mine alegând fuste şi bluze mai frumoase. Controlorul se odihneşte până la amiază, când i se aduce automobilul în care deja se află sacul cu pâslari noi, două-trei schimburi de lenjerie, un set total inutil pentru el de haine de lagăr, o căciulă cu urechi, mănuşi şi apoi un săculeţ cu alimente, vreo cinci kilograme de zahăr, două-trei kilograme de pâine. În strigăte solemne:

— Trăiască poporul sovietic şi părintele adorat al întregii omeniri, tovarăşul Stalin! Funcţionarul pleacă, după ce a notat că totul a fost găsit în ordine. Din punct de vedere socialist, toţi şefii sunt cinstiţi precum cristalul, toate lucrurile casate sunt distruse, lucrurile există la modul ireproşabil şi averea naţională e păstrată ca lumina ochilor, iar şefii intră în magazie şi ordonă:

— Ai grijă, să nu tai pâslarii, să nu te atingi de cizme, să le trimiţi imediat la atelier pentru a fi reparate, iar pâslarii să fie turnaţi din nou; din lenjerie şi ce e mai bun să fie trimise la apartamentul meu şi să pui deoparte şi pentru muieri nişte boarfe acolo!

Spunând asta, îmi adresează ultimele cuvinte, mă înjură de mamă ca de obicei, nu cu răutate, ci amical şi chiar cu respect, nu cu tu, ci cu dumneavoastră.

Până târziu în noapte, eu şi magazionerul scormonim prin mizeriile astea şi a doua zi o luăm de la capăt, magazia e închisă publicului pentru inventar, cum spune anunţul, iar noi ne sufocăm de mirosul puturos, şi de la pâslari, uscaţi şi tari ca piatra, şi de la cizme, a căror parte de jos miroase insuportabil, şi de la groaznica lenjerie femeiască.

După câteva zile un camion plin duce 800 de perechi de pâslari, aproape nou-nouţi, câteva sute de cizme reparate zi şi noapte, la talciocul din Kniajpgost, unde pâslarii se vând cu 500 de ruble, iar cizmele şi mai scump; în sat se face comerţ cu acele zdrenţe care au fost trimise la apartamentul şefului, într-un cuvânt, totul merge spre bine în această lume, cea mai bună lume de pe glob.

A venit şi anul 1949.

Anul 1949

Escrocheriile conducerii. Plecarea din Lagărul nr. 17. Din nou închisoarea-lagăr de tranzit. Trimiterea în Sud, în Kazahstan, în Asia de Sud-Vest. 28 de zile pe drum. Două pneumonii ale autorului. Lagărul Spassk. Închiderea în grajd şi viaţa acolo. Munca la cariera de piatră.

Inginerii au făcut o petrecere, m-au invitat şi pe mine. Un bandurist[79], beat mort, cânta neobosit, era şi un acordeon; femei nu au fost, pentru că deja nu mai erau în zonă, iar cele care mai rămăseseră erau angajate de funcţionari şi gardieni, iar inginerii nici nu se ocupau cu sportul ăsta. Au fost şi gustări, *bucuria câinilor*, prăjitură cu cartofi, vodcă nu era, dar au făcut un *kvas* din

79 Cântăreţ din bandură, un instrument muzical specific ucrainean, asemănător chitarei (n. red.).

merişoare, destul de mizerabil.

Am stat puţin, am vorbit, bătrânul evreu care fusese director la secţia internaţională a Băncii Naţionale a ieşit să mă conducă; ne-am apropiat de gardul de sârmă ghimpată, lună plină, linişte şi ger de – 30 de grade, de-a lungul sârmei ghimpate aleargă câinele poliţist foarte bine dresat, aleargă de-a lungul sârmei, având un lanţ prins de zgardă.

Câinii sunt hrăniţi mai bine decât deţinuţii, în fiecare zi carne şi oase, şi *kaşă*, şi ce este uimitor că, deşi câinii sunt răi, sunt şi minunaţi, vin la noi şi nu mai latră; iar când evadaţii purtau galoşi de cauciuc, câinii îşi pierdeau mirosul, după mirosul de cauciuc nu prindeau niciodată fugarii. Pentru prinderea unui evadat oamenii din partea locului primeau câte 25 de ruble, aşa că se spunea că adesea locuitorii le propuneau evadaţilor să-i adăpostească, apoi îi predau, primind recompensa.

În sat avuseseră loc schimbări: se organizase o grădiniţă şi şefă a devenit sora-şefă, o femeie cumsecade şi chiar, spre marea mea uimire, era mătuşa a doi dintre ofiţerii noştri de marină, polonezi de origine; pe unul dintre ei îl ştiam bine, atunci când a început să slujească în Polonia comanda un vapor mare de pasageri care făcea curse regulate Constanţa-Palestina. Nu o dată mă invitase pe vaporul său, mă servise cu o votcă poloneză foarte bună, *wodka liuksiozna1*, şi cu *pelmeni*[8081].

Vaporul acesta se numea *Polonia*, înainte fusese liner[82] al Societăţii Daneze Baltice sub numele *Kursk*, şi era vaporul care ajunsese primul la locul pieirii

80 Corect, wodka luksusowa (n. tr.).

81 Un fel de colţunaşi cu carne (n. tr.).

82 Pachebot de cursă lungă (n. red.).

nefericitului *Titanic*, care s-a lovit de un aisberg în prima sa cursă spre America, când au murit peste o mie de pasageri. În salonul-sufragerie al acestei *Polonii* se afla, în ramă, o medalie de aur pentru salvarea femeilor şi a copiilor.

Celălalt frate comandase tot un vapor, polonez, *Báthory*, şi a pierit cu tot cu pasageri, fiind aruncat în aer de un submarin german.

Aşa că mătuşa acestor ofiţeri nemaipomeniţi devenise şefa a grădiniţei şi vine odată la mine şi spune:

— În curând o să vă elibereze şi o să plecaţi acasă. Ce vă mai trebuie gulerul şi căciula de castor? O să daţi de escroci şi o să vi le ia.

Şi eu purtam gulerul pe burtă, astfel încât să nu se vadă că este din blană de castor. Mătuşa spune:

— Daţi-mi mie gulerul ăsta de castor şi o să-l preţăluiesc în sat, este aici o bătrână, mare specialistă în blănuri, pentru că aici locuitorii sunt vânători şi fac comerţ cu blănuri.

Am acceptat, mi-a promis să-mi dea trei mii de ruble, care ar fi fost un ajutor inimaginabil pentru viaţa mea săracă.

Au trecut vreo două luni şi au început să spună oamenii că mătuşa asta se eliberează şi pleacă. Pe nepusă masă, îmi aduce la lazaret, unde eram internat cu un început de scorbut, o cutie de lapte condensat, cum se vindeau la prăvălia de lângă barăci, de 60 de copeici. Credeam că din simplă amabilitate şi chiar fusesem mişcat de atenţia pe care mi-o arătase, bolnav fiind, dar peste câteva zile se zvoneşte că tanti a plecat noaptea, fiind eliberată, şi aşa s-a dus şi gulerul meu de castor, probabil considerase că 60 de copeici sunt suficiente pentru mine. După cum spunea, fata ei era primă mezzosoprană la

Opera din Harkov, o cântăreaţă celebră, dar mămica uite că se dovedise o escroacă la fel de mare.

Au mai avut loc două întâmplări destul de caracteristice pentru conturarea vieţii de lagăr.

A fost un incendiu în pădure. Pădurea, aşa cum am menţionat, era destul de departe de lagăr, pentru că în jurul lagărului totul fusese tăiat şi rădăcinile fuseseră scoase, pentru cărbuni; era o muncă foarte grea căreia-i erau destinate mai ales femei, pentru că nu e periculos să scoţi rădăcini, nu se petrec întâmplări nefaste, dar munca e foarte grea şi epuizantă.

Au ars 1 800 de metri cubi, un bloc întreg de vreo şapte etaje, dacă e să ne imaginăm dimensiunile acestea în oraş. Rugul acesta fenomenal a ars câteva zile, umflat de vânt, toţi muncitorii au fost trimişi la locul incendiului, dar nu aveai voie să te apropii de flacără. Din lagăr, nu se ştie de ce, se vedea numai fum, dar muncitorii spuneau că nu au fost lăsaţi aproape de locul incendiului.

Mai târziu s-a dovedit că arseseră numai câteva zeci de metri cubi, iar focul, fumul şi pălălaia fuseseră produse de crengi şi crenguţe, aşa că veniseră şefii de la Direcţia Generală a Lagărelor şi a început ancheta care a durat foarte mult, şi abia peste doi ani, când deja eram în lagărul din sud, am primit vestea că toţi şefii noştri, din acest Lagăr nr. 17, fuseseră trimişi în judecată. Se şi făcuseră multe escrocherii, pădurea din jurul lagărului fusese tăiată la modul cel mai barbar, lagărul a fost închis, a fost achitat numai şeful lagărului, Aaron Gurevici, care a primit şi o promovare. E adevărat, nu era om rău, sigur că nu avea mâinile curate, dar totuşi era evreu, deci era omul lor.

Cea de-a doua întâmplare a fost mai tragică: fusese eliberat şeful bucătăriei, cel care, cu cârpa la subsuoară, îl servea pe controlor la cina de adio. Luase cu el din lagăr

trei cufere cu lucruri, 28.000 de ruble cash şi tot felul de bunuri de la bucătărie. Înainte de a fi eliberaţi, toţi trec prin aşa-numitul punct de tranzit, despre care am vorbit deja, şi unde am fost, cum ar veni, secretar. Şi acolo oamenii sunt de tot felul: cei aduşi pentru executarea sentinţei, cei care sunt eliberaţi, aşa că trebuie să fii vigilent ca să nu fii jefuit şi chiar omorât.

Pentru că toate veştile din lagăr se răspândesc mai repede decât la radio, în mod evident, la punctul de tranzit se ştia că acest Moisei Davidovici Dunaevski, om cuviincios şi cult, foarte drăguţ, venea cu bagaje şi cu bani. Şi a fost atacat în plină zi, nici măcar noaptea, de o bandă întreagă de jefuitori, i-au luat toate cuferele, toţi banii şi mărunţişurile, iar pe el l-au aruncat de viu în closet, unde a şi murit înecat cu murdării. O moarte groaznică.

Iar la magazie eu şi magazionerul-şef am început să umblăm prin lucrurile rupte şi murdare, alegând ce ar mai putea fi spălat cumva, reparat, îndreptat şi dat muncitorilor ca efecte „noi”, evident ungându-i cu ţigări sau raţii de pâine. Iar lucrurile noi, dar de proastă calitate, lenjeria sau efectele, începeam să le dăm pe ascuns la tot felul de prostituate, gardieni, funcţionari de genul unor bucătari vechi care lucraseră la URCEA şi în felul acesta am reuşit şi eu să dau ceva mai bun, cu excepţia meşterilor de la atelierele auto care primeau salarii destul de cuviincioase.

Totul mergea bine, numai că deodată începuseră să vorbească despre lagărul nostru că va fi lichidat şi că toţi vom fi mutaţi undeva, dar unde, nimeni nu ştia; toţi deveniseră nervoşi, pentru că aceste călătorii sunt numai nenorociri – punctele de tranzit, închisorile temporare, călătoria în vagoane de vite, din nou foame, şi gerurile deveniseră foarte puternice, dar şefa lazaretelor, drăguţa

de Sorka Doppel-Kummel, mi-a spus:

— Dacă aceste zvonuri se vor adeveri, să fiţi liniştit, Nikolai Vasilievici, cât timp sunt eu aici nu veţi pleca nicăieri, cu scorbutul dumneavoastră şi cu inima slăbită, la vârsta dumneavoastră, orice schimbare de climă şi loc este periculoasă, aşa că nu vă îngrijoraţi.

Pentru că toate mutările, anunţurile referitoare la eliberare şi aşa mai departe se fac în lagăr pe neaşteptate şi fără nicio avertizare, pur şi simplu vine gardianul şi strigă:

— Ia-ţi lucrurile şi mişcă-te mai repede, hai, hai, hai!

Şi uite, stau eu, pe la 11 dimineaţa, la magazie, şi deodată vine gardianul şi strigă:

— Ce stai aşa? Mişcă-te, mai repede, automobilul e deja plin, fuga după lucruri!

Ce lucruri aveam? Nişte pantofi rupţi de seară, un pled ros, o pereche de lenjerie extrem de murdară, aşa că într-o clipă am fost gata, am dat fuga la Sofia Nikolaevna Kummel, i-am mulţumit din suflet, chiar i-am sărutat mâna pentru că ea a fost, în cei cinci ani de şedere în acest lagăr, foarte amabilă şi drăguţă cu mine.

Magazionerul era pur şi simplu disperat:

— Ce mă fac eu acum, aproape trei ani am trăit aşa de bine cu dumneavoastră, pe cine să găsesc? Şi nu trebuie să vă predau nimic, pentru că totul e în ordine, nu aţi furat şi nu aţi dosit nimic! La despărţire a dat fuga la prăvălie şi mi-a adus două pachete de mahorcă, dar eu nu fumam de mult, după o viaţă întreagă de fumat; nici bani nu aveam ca să fumez, deja nu puteam să mai vând pâine, cum făceam atunci când am venit în acest lagăr.

Mulţi renunţă cu greu la fumat, chiar sunt oameni care nu pot renunţa la obiceiul ăsta, dar eu am renunţat imediat la fumat, mi-am spus că nu mai fumez şi basta.

După care, alţi cinci ani pe care a trebuit să-i petrec prin lagăre şi închisori, iar nu am mai fumat.

Camionul era supraaglomerat, numai bărbaţi, era o singură femeie, mai bine zis, o doamnă care, după mătuşa celor doi tovarăşi ai mei marinari polonezi, se afla la conducerea grădiniţei. Când a fost odată la noi la magazie avusese o criză de nervi: venise să primească haine pentru copii, pantalonaşi şi cămăşuţe, dar direcţia a anunţat birourile că nu au asemenea efecte şi a ordonat să se dea la grădiniţă saci de la fainã, e adevărat, curaţi, şi să fie transformaţi în haine. Am transformat aceşti saci în *asemenea haine*: am făcut în mijloc o tăietură pentru cap, iar colţurile sacului le-am tăiat pentru mâini, cum am spus mai înainte; fusese adus la noi un evadat din Basarabia care traversase râul de graniţă şi fusese luat gol, iar mai apoi a fost îmbrăcat cu un *asemenea costum* făcut dintr-un sac de grâu.

Femeia aceasta pur şi simplu şi-a ieşit din fire, s-a enervat aşa de tare, a început să plângă isteric: cum poate să îmbrace copiii în saci? Dar şeful râde, şi adulţii poartă asemenea saci, în curând se face cald. Şi odată am văzut cum au fost aduşi la lazaret copiii pentru vaccinurile de vărsat, toţi erau în saci, nu puteai deosebi fetiţele de băieţi. Toţi aveau părul tuns la zero, după înfăţişare era o egalitate deplină a sexelor; dar copiii, de fapt, sunt minunaţi, sunt duşi la plimbare în rânduri de câte patru şi doicile au nişte nuiele lungi, aşa cum păstorii gonesc gâştele pe câmp sau alte animale asemenea.

Era luna martie şi gerul era serios, erau nămeţi mari de zăpadă, maşina, alimentată cu cărbuni de lemn, cu mangal adică, înainta cu greu şi se împotmolea adesea, şi atunci un kalmîk foarte puternic, cu o statură uriaşă, punea sub roata din faţă o scândură şi astfel era ridicat tot

camionul. Nimeni nu s-a uitat înapoi la lagărul ăsta blestemat, unde muncitorii se chinuiau la tăiatul lemnelor, la curăţarea canalului de blocaje; până şi la atelierele auto era greu de muncit.

Am ajuns la Zimka, în lagărul unde am petrecut o noapte acum cinci ani, când am fost aduşi din tranzit la Lagărul nr. 17. Zimka se mai dezvoltase oarecum, camionul nu a intrat în zonă, ci s-a oprit la poartă şi în maşina noastră, şi aşa arhiplină, au mai fost urcaţi vreo treizeci de oameni. Pur şi simplu stăteam întinşi sau în genunchi, unul peste altul. Şi a mai fost adus unul, care în ultimă instanţă s-a dovedit a fi un evreu drăguţ, pe nume Kazanovski, dar el îşi spunea Casanova, probabil în onoarea cunoscutului aventurier şi donjuan, care-şi descrie atât de pitoresc aventurile amoroase în memoriile sale. Avea o mulţime de bagaje şi chiar un valet, tot deţinut, care în cele din urmă i-a slujit cu amabilitate şi pe alţii. Lângă Zimka se formase şi un sătuc, unde Casanova avusese chiar o căsuţă a lui, micuţă şi frumuşică, pe care a trebuit s-o abandoneze, ceea ce l-a întristat foarte mult. îşi lăsase acolo şi concubina, o fată foarte frumoasă.

Am ieşit prin pădurea care fusese tăiată cu barbarie. Ne-am împotmolit din nou. Erau munţi de zăpadă; aveam câte doi soldaţi de escortă de o parte şi de alta a cabinei şoferului, cu mitraliere în mâini, care ne preveniseră că la cea mai mică tentativă de evadare sau de tulburare vor trage – nu ne permiteau să ieşim din maşină pentru a deszăpezi, aşa că ne ajuta kalmîkul. Şi ce om puternic! Era pur şi simplu uimitor!

Gardienii nu ne permiteau nici să ieşim din camion pentru nevoile fireşti, lucru pe care bărbaţii nu-l făceau aşa de greu, dar femeia care condusese grădiniţa şi care acum era mutată împreună cu noi, sărmana, îşi dădea

datoria naturii foarte stânjenită şi ruşinată.

După o călătorie lungă şi chinuitoare în frig şi foame am ajuns în cele din urmă la punctul de tranzit la care petrecusem vreo două luni când am venit în acest raion de lagăre şi am fost secretar pe lângă şef, iar oficial – telefonist. Cel care împărţea muncile era acelaşi drăguţ Igolkin, de pe vremea când am fost eu, dar pe altcineva dintre cei care fuseseră atunci nu am mai întâlnit. Pentru neruşinare şi beţie, fostul şef fusese închis într-un lagăr, acum era un căpitan, o persoană cam apatică, parcă era îngheţat. Imediat ce am ajuns am fost trimişi la baie, deşi, când am plecat din Lagărul nr. 17, toţi am trecut pe la baie.

Baia fusese refăcută, în locul foilor de tablă de la conservele americane, pereţii erau acoperiţi cu foi de placaj; nu ştiu cum măriseră spălătorul, frizerii erau tot în spălător, în chiloţi; puseseră bănci, apa curgea la robinet, dar erau puţine hârdaie, aşa că spălatul dura, frizerii nu se grăbeau şi se plângeau că le e greu să muncească în abur şi căldură.

După baie am fost duşi pe nişte coridoare pline de zăpadă în baracă; înainte fusese a femeilor, incredibil de murdară, dar acum făcuseră ferestre, erau priciuri de jur-împrejur, în mijloc chiar erau mese şi o sobă uriaşă; ca de obicei, nimeni nu voia să aducă lemne şi să facă focul. Aşa că era tare frig.

M-am aşezat alături de Casanova, care, datorită valetului său, se instalase foarte confortabil şi imediat a început să se întremeze şi să mă servească şi pe mine; mi-a dat un sandviş1 sau, cum se spunea în lagăr, *bukivrot*, numit chiar mai cinic – în loc de *buki* este indicat organul masculin, ţărăneşte, din patru litere… *în gură* şi vă puteţi

imagina că acest sandviş era cu icre roşii de *keta*[8384]. Pentru noapte valetul i-a făcut patul. Casanova ăsta nu o ducea deloc rău.

Pentru că dimineaţă nu mâncasem nimic şi nu primisem nici pâine, scandalurile şi înjurăturile ne-au dus la cantina care înainte, când mai fusesem aici, era mizerabilă, dar acum era renovată. Erau locuri pentru toţi, şi în farfurii, în faţa tuturor, era *şei*, aşa cum nu mai văzusem de cinci ani. Erau şi linguri, pâinea se afla în faţa fiecărei farfurii. Nu era înghesuială şi câţiva gardieni păstrau ordinea; o asemenea ordine, mai mult sau mai puţin civilizată, s-a păstrat în toate zilele cât am stat în acest punct de tranzit. Mâncarea era ca în Lagărul nr. 17, numai că totuşi era ordine.

În afară de noi, în baracă erau oameni care veniseră din alte lagăre şi aici am întâlnit câţiva români pe care îi ştiam şi personal, şi după nume. Mi-a făcut o mare plăcere să-l văd pe un om din înalta societate a Bucureştiului, un om foarte drăguţ, al cărui frate îl ştiam foarte bine, şi pe tată la fel.

Domnul acesta, care a devenit mai apoi unul dintre cei mai buni şi dragi prieteni ai mei, era închis tot de cinci ani şi în ultimul timp fusese băieş. Locuise în Anglia, unde terminase universitatea şi se specializase ca inginer petrolist, apoi a locuit la Paris şi, având pricepere la desen tehnic şi desen artistic, s-a perfecţionat în acest domeniu. Când s-a întors în România a fost arestat de nemţi pentru că locuise în Anglia, iar când au venit Sovietele, a fost arestat şi de aceşti binefăcători. L-au căutat într-o vară şi l-au rugat să vină cu ei să traducă ceva pentru câteva

83 în rusă, buterbrod (n. tr.).

84 O specie de somon (n. tr.).

minute. Aşa cum era, în costum de vară, fără pălărie, fără nicio lenjerie, fără niciun lucru, a fost urcat în *avion* şi, după închisorile din România, a fost adus în Nord, fără niciun proces şi nu se ştie pentru ce. Desigur, am găsit multe lucruri comune; fusese luat la vreo doi ani după mine, aşa că mi-a povestit multe despre Bucureşti, despre ce se întâmplase acolo şi se întâmplă după plecarea tânărului Rege Mihai.

Apoi acest om extrem de educat, am putea spune, un lingvist uimitor care ştia cinci limbi, a fost cel care supraveghea temperatura în lazarete – doar şi asta e o treabă care cere pricepere, trebuie să ştii să socoteşti gradele termometrului; apoi muzician în orchestră, mai întâi la tobă, apoi la violoncel, iar când a fost eliberat şi a venit în ţară, din nou a fost închis undeva, nu se ştie ce e cu el, unde este. Când am fost bolnav de pneumonie pe drumul de plecare de la punctul de tranzit, pot să spun că m-a salvat, îngrijindu-mă mai bine decât orice infirmier. Dar despre asta o să spun mai târziu.

Între timp la punctul de tranzit veneau tot mai mulţi oameni şi nimeni din lagăr nu ştia de ce are loc o asemenea strămutare de populaţie; nu veneau numai sifilitici, în frunte cu Fräulein Alia. Nu se ştie de ce, nou-veniţii nu erau atinşi. Magazionerul meu şef a venit odată la punctul de tranzit şi tare s-a mai plâns că nu-i pot da un înlocuitor pentru mine la magazie, nu este găsit un om în vârstă, cum să spun, cinstit şi cuviincios, aşa că tot aleargă între două magazii: deşi în Lagărul nr. 17 au rămas foarte puţini deţinuţi şi se spunea că va fi lichidat, toţi şefii de acolo îşi făcuseră de cap şi aşteptau să fie deferiţi justiţiei, lucru care mai apoi s-a şi întâmplat.

Aşa au trecut zilele şi nu se auzea nimic despre când vom fi trimişi mai departe şi unde. Casanova era foarte

drăguţ cu toţi, mai ales cu mine, mânca bine şi reuşise să găsească în depozite praf de ouă americănesc din care începuseră să ne facă tuturor un fel de omletă, destul de gustoasă, hrănitoare, dar extrem de mizeră ca dimensiuni.

Atunci am avut mare ghinion, mulţi îmi dăruiseră tot felul de lucruri, precum oglindă, periuţă pentru dinţi şi mâini, lucruri pe care nu le avusesem mulţi ani, am primit chiar şi lenjerie, şi dragul de Igolkin mi-a dăruit un cufăraş, numai că o asemenea *acumulare*, cum se spune în Uniune la un anumit tip de adunare de avere, extrem de jalnică şi primitivă, nu durează mult.

Într-o bună zi au venit în baracă zeci de gardieni, pe grupe, în fruntea fiecăreia fiind nişte ofiţeri şi nişte fete, şi au început percheziţia şi buzunăreala, au luat toate lucrurile: mie mi-au luat şi periuţele, şi oglinjoara, şi lenjeria, într-un cuvânt, a fost un jaf general – cum se spune în Uniune, aşa că am rămas numai cu cufaraşul, cu perechea de lenjerie curată şi cu vechiul meu pled de automobilist.

Toţi au început să spună că jaful acesta înseamnă că în curând o să plecăm mai departe şi Casanova a început deodată să se agite, ne-a propus să-l alegem cel mai mare din lot, *staroste*, lucru pe care l-am şi făcut. A început să-i amenințe pe şefi şi să adune provizii pentru drum, i-a convins şi pe doctori ca unul să însoţească şi *etapa* noastră, cum se numeşte lotul de strămutaţi; numai că a dat peste un mare ticălos; doctorul ăsta, ca să spunem aşa, fusese în salon şi în timpul meu, nu era deloc doctor, ci pur şi simplu un turnător.

Casanova, se vede, ştia că plecăm în curând, pentru că se agita de dimineaţa până seara şi, trebuie să spun, adunase o mulţime de proviizii şi destule bunuri, şi chiar o cutie întreagă de medicamente, numai că ticălosul de

doctor, în loc să dea bolnavilor aceste medicamente, chiar şi mie, care aveam pneumonie, le-a vândut pe drum, prin gări, la tot felul de oameni. Eu, de exemplu, aveam nevoie de sulfidin, un medicament sovietic remarcabil prin proprietăţile sale; medicamentul acesta opreşte pneumonia în 24 de ore, iar blenoragia după o singură administrare. Dar escrocul de doctor a vândut tot, aşa că am fost, aş putea spune, la un pas de moarte şi nu am murit pentru că un om avea streptomicină; era aşa de bun şi milos, că mi-a dat toată rezerva sa.

Au trecut vreo două săptămâni şi deodată au început să strige:

— Hai, hai, hai, hai, cu lucrurile!

Şi ne-au pus, ca pe nişte sardine, în camion şi ne-au dus în gara Vâslianî, unde am fost adus acum cinci ani într-o zi extrem de geroasă şi unde ne-am chinuit câteva ore până s-a găsit un om liber care să accepte să facă pe escorta şi să ne ducă în acest punct de tranzit.

În staţie era un tren foarte lung format din vagoane de marfa, între care erau şi cu două osii, şi cu patru osii; acestea se numesc Pullman; aici nu eşti aşa de zgâlţâit ca în vagoanele pentru vite, dar sunt pentru 80 de persoane, uneori sunt băgate şi mai multe; era şi o bucătărie, şi un vagon cu alimente. Se vede că ne duceau undeva departe, nici Casanova nu ştia unde mergem; el s-a aranjat în vagonul de alimente, cu alimentele sale şi cele comune, şi, pentru că se ataşase de mine, m-a pus într-un vagon *Pullman*, numai că nu era loc pe priciuri şi a trebuit să stau culcat sau pe jos.

Imediat ce oamenii s-au instalat, uşile vagonului au fost închise cu zăvoare şi cu lacăte; în loc de tinete s-au făcut tăieturi în podele, în care sunt băgate două scânduri fixate în unghi; trebuia să te aşezi deasupra acestei

construcţii pentru a-ţi face nevoile. Fireşte, nu e deloc apă, iar murdăriile sunt împinse cu un par care serveşte în acelaşi timp şi de *cociorvă*, iar în mijlocul vagonului *Pullman* se află o mică sobă fără uşiţă, cu nişte ţevi arse pentru fum. Pe jos sunt douăzeci şi două de bucăţi de mangal, din cele cu care sunt alimentate camioanele pentru gaz de mlaştină1. Era un frig incredibil în tren şi mai şi stăteam departe de uşă; mangalul a fost ars după un anumit timp, am început să ne înghesuim unii în alţii, lucru care era foarte neplăcut; unii miroseau aşa de urât, că puteai să te sufoci.

Am stat vreo două zile, Casanova a început să ne dea de mâncare şi, trebuie să spun, se vede că primise destule alimente, pentru rămâneam bine, e adevărat, o dată pe zi; ni se dădea pâine, ca de obicei, 600 de grame. Era prost cu apa, soba nu funcţiona, aşa că beam apă rece. Atunci am aflat o noutate; pe aproape fiecare acoperiş de vagon era o platformă cu un capac şi pe el stăteau santinelele cu câini care alergau veseli pe aceste acoperişuri şi lătrau întruna, probabil la lună. Din când în când, pe deasupra vagoanelor ciocăneau cu putere în pereţi, voiau să vadă dacă nu fuseseră sparţi pereţii pentru vreo tentativă de evadare.

În cele din urmă am pornit. Deodată am început să transpir, eram ameţit, simţeam slăbiciune în tot trupul, o slăbiciune incredibilă, nu aveam nicio poftă de mâncare, într-un cuvânt, mă îmbolnăvisem. Am aşteptat până la servirea mesei, a doua zi, când a fost chemat doctorul care mi-a pus termometrul; aveam febră, 39 de grade.

În componenţa trenului era şi un vagon sanitar, unde am fost trimis pe braţe; până la urmă, era un vagon obişnuit, pentru animale, numai că pe priciuri erau saci cu paie. Acolo erau vreo treizeci de persoane, bolnavi şi oameni slăbiţi, aşa că am fost nevoit să mă urc pe

priciurile de sus, care se aflau în capetele vagonului, pe două nivele. Nu era niciun infirmier sau sanitar, numai că, din fericire pentru mine, acolo se afla noul meu prieten din Bucureşti, acel inginer petrolist despre care am vorbit mai sus. El s-a implicat foarte mult, mai era şi un doctor evreu, foarte bătrân şi bolnav de tuberculoză; vorbea sincer, spunea că uitase tot şi se scrântise aşa de tare, spunea el în limbajul de lagăr, că nu aude nimic şi nu mai distinge pulsul bolnavului. Era un om drăguţ, însă extrem de neputincios pentru acordarea ajutorului medical.

Vagonul era încălzit puţin, dar când se deschideau uşile uriaşe pentru primirea mesei sau a pâinii, sau pentru verificările interminabile ale soldaţilor din escortă, toată căldura dispărea într-o secundă şi dinspre closetul făcut din acele două scânduri venea un frig groaznic. Ca un făcut, gerurile erau foarte mari şi mă simţeam din ce în ce mai rău.

Temperatura era sub – 40 de grade. Cum să spun, doctorul a început să se agite abia în timpul prânzului şi voia ca eu şi alţi câţiva oameni să fim daţi jos la o staţie, dar trenul oprea numai în cantoane şi oamenii ne spuneau:

— Doamne fereşte să vă dea jos, o să muriţi mai repede decât aici, în mijlocul nostru; noi o să vă dăm de băut, vă ştergem şi transpiraţia, curăţăm şi toaleta după voi!

Asta a fost foarte amabil din partea lor, dar nu avea niciun rost, pentru că stomacul meu deja nu mai funcţiona de şase zile şi nu era niciun mijloc de a-l curăţa. Mi-a ascultat plămânii un bulgar, un tânăr extrem de simpatic, care tot spunea:

— Spaseka nema[85].

85 „Nu mai există nicio speranţă” (rusă în original) (n. ed.).

Şi am ajuns în aşa hal că nu mai înţelegeam nimic, nici nu mai mâneam; ceream numai şi numai de băut.

— Şi dacă marinarul ăsta o să crape? Ce-o să facem cu el?

— Păi ce să facem? La oprire îl aruncăm din vagon, asta-i tot! Ce să mai vorbim, e om bătrân, sigur că-ţi pare rău că se chinuie, dar ce poţi să faci?

Într-o noapte friguroasă mă simţeam aşa de rău, că am căzut de pe prici; au venit la mine cei care dormeau jos, m-au ridicat sprijinindu-mă de subsuoară, am început să mă sufoc, nu mai puteam respira nici pe gură, nici pe nas; a fost strigat bătrânul doctor evreu. Am căzut din nou şi am simţit că e sfârşitul. Dar bulgarul a sărit de pe prici şi m-a scuturat aşa de tare, că am oftat şi am început să respir din nou. Nu se ştie de ce bulgarul mă tot masa şi prietenul, inginerul român, mă freca. Cei doi, oameni buni, m-au smuls literalmente din ghearele morţii şi pentru asta o să le fiu veşnic recunoscător; deşi mai târziu, în lagărele următoare, mi-a părut rău şi nu o dată că Dumnezeu nu mi-a trimis moartea.

Am mers 28 de zile, unde, nu se ştie; în vagoanele de vite nu sunt ferestre, numai lângă tavan sunt mici deschizături acoperite cu tablă, aşa că nu se vede nimic; şi am mers tot timpul în semiîntuneric, iar noaptea aprindeam un opaiţ, dar el lumina numai două ore, apoi se stingea. Cum am îndurat grozăvia asta, pur şi simplu e de neînţeles, e adevărat, demult se spunea că omul e făcut din oţel inoxidabil. Temperatura se pare că îmi scăzuse, dar eram incredibil de slăbit, prietenii mă dădeau jos de pe prici şi mă duceau la closet; nu puteam mânca nimic, deşi dragul de Casanova îmi trimisese o raţie suplimentară de pâine şi se interesa des cum mă simt.

În cele din urmă, într-o bună dimineaţă, extrem de

geroasă, trenul s-a oprit într-o staţie total pustie, Karagauz, nu staţie, mai degrabă la o răspântie, şi toţi am fost daţi jos; eu nu puteam sta în picioare şi au venit doi doctori militari, m-au scos chiar ei în zăpadă. Au plecat undeva şi am rămas singur, simţindu-mă aşa de rău, că iar mi-am spus că e sfârşitul. Dar doctorii s-au întors, m-au ridicat şi m-au dus, mai mult pe sus, la o maşină de salvare care a pornit imediat, dar s-a oprit repede, pentru că rămăsese fără benzină.

Cât timp au dat fuga undeva, la depozitul de benzină, la unii care se numesc dispeceri, am început din nou să îngheţ, doctorii drăguţi m-au învelit în nişte pături şi peste vreo două ore am fost dus la un lazaret destul de bine amenajat, cu saloane mari, dar bolnavii stau pe priciuri cu etaj, care sunt arhipline. Era un lazaret, mai bine zis spitalul regiunii Kazahstan, din Asia de Sud-Est, în apropierea lanţului muntos Tian-şan, lângă lacul Balkaş, între Petropavlovsk şi Semipalatinsk; acum acel loc se cheamă Kazaks, dar înainte erau aşezări permanente sau temporare de migraţie ale kazahilor; locul e pustiu, numai nisipuri, sunt şi munţi, şi înainte englezii exploatau aceste locuri pentru a obţine aramă, lucru pe care Sovietele l-au dezvoltat acum într-o destul de mare măsură.

Am fost spălat într-o cămăruţă mică şi foarte murdară, nu se ştie de ce – am fost bărbierit, nu mi s-a ras capul, şi m-au pus pe un pat de jos. Au venit doi doctori şi unul s-a dovedit a fi din Bucureşti, un evreu foarte drăguţ, care a spus că a avut casă în Bucureşti, pe o stradă foarte cunoscută, dar uite, e închis aici nu se ştie pentru ce.

Celălalt doctor era sovietic, foarte bătrân, tot deţinut, se vedea că avusese în viaţă o practică bogată, pentru că m-a consultat imediat şi a stabilit pe loc că am pneumonie repetată, apoi pneumonie crupală. Au început să mă

îndoape cu sulfidin şi să mă hrănească intensiv; în acest lazaret surorile medicale erau femei intelectuale, foarte atente, amabile şi multe, aşa că şi noaptea aveai ajutor şi atenţie. Ne hrăneau bine, de două ori pe zi, pâine ne dădeau câtă voiam, iar la ora 11 dimineaţa primeam nişte gogoşi foarte gustoase cu miere, un adevărat răsfăţ după atâţia ani de mâncare greţoasă şi săracă.

Nu ştiam care anume dintre foştii colocatari şi prieteni din Lagărul nr. 17 fuseseră mutaţi tot aici, în pustiu, şi am constatat că erau puţini cei care nimeriseră în acest lot, aproape toţi fuseseră duşi mai departe, în lagărul Djezkazgan, unde erau mine de aramă, şi munca era foarte grea şi epuizantă; acolo era un număr foarte mare de tuberculoşi, de aceea era nevoie de însănătoşirea forţei de muncă. Noul meu prieten, inginerul petrolist, se afla şi el în acelaşi lazaret, pentru că i se descoperise o afecţiune ofticoasă la plămâni, dar, în afară de salonul principal, în care eram eu, mai erau alte două cămăruţe cu bolnavi mai puţin grav.

Am stat bolnav mai bine de o lună în acest lazaret care era şi spitalul militar al lagărului Karagauz. Îngrijirea a fost foarte bună, surorile erau extrem de atente; una dintre ele, Dorogova, care răspundea de analize, era foarte frumoasă, o adevărată Venus, dar avea o fire câinoasă şi când, după eliberare, s-a căsătorit, după concubinaj, cu doctorul din Bucureşti, şi el eliberat, viaţa lor a fost un adevărat *corcimar*, cum pronunţă unele evreice cuvântul *coşmar*. Francezii spun *pour être belle il faut soufrir*[86] – expresia asta a fost transformată de doctoriţă în eu sunt *belle*, aşa că toţi cei din jur trebuie să sufere. Dar mulţi erau foarte îndrăgostiţi de ea.

86 „Trebuie să suferi, ca să fii frumos” (fr. în original), în limbaj popular, „Suferă baba la frumuseţe” (n. red.).

În acest lagăr erau şi deţinuţi care locuiau aici permanent, era şi un punct de tranzit, *politicii* nu erau separaţi de cei de drept comun, adică de criminali, hoţi şi ticăloşi; de fapt, amenajarea acestui lagăr era total de neînţeles; femeile trăiau în afara zonei, dar bărbaţii se duceau liber la ele; baia era departe de lagăr, dar era o baracă ce se numea *slabosilka*, în care erau duşi oamenii slăbiţi şi bolnavii cronici. Am ajuns şi eu în această *slabosilka*; aici erau nişte priciuri obişnuite pe un singur nivel, aşa că dormeam de-a valma şi, din cauza suprapopulării, ne înghesuiam tare unul în altul.

Vecinul meu era un armean care locuise de mic la Teheran; în tinereţe retuşa fotografii, apoi s-a specializat în cinematografie şi a ajuns ca numai în Teheran să aibă 13 cinematografe ce purtau numele de *Maiak*; cel mai mare era în bazarul celebru din Teheran şi în ziare au apărut însemnări că tocmai în faţa acestui *Maiak* au avut loc tulburări când Sovietele au vrut să pună mâna pe Iran. El avea cetăţenie persană, avea agenţi cinematografici şi la Paris, şi la Berlin, şi în America, se ducea adesea în Europa după filme, fusese închis pentru că era de naţionalitate armeană.

Acest salon era condus de un farmacist evreu, care spunea că e doctor, dar nu avea niciun fel de cunoştinţe medicale; doar că era un maniac al curăţeniei şi de două ori pe zi ne punea să ne scuturăm în curte zdrenţele amărâte. În baracă erau două secţiuni; într-una erau *politicii*, în cealaltă deţinuţii de drept comun. Pentru sifilitici era o cameră specială.

De împărţirea mâncării şi a pâinii se ocupa o femeie în vârstă, care avea opt ani de când se ocupa de acest lucru; era ajutată de nişte băieţi şi era foarte severă cu ei, la fel cu deţinuţii de drept comun: împărţea mâncarea cu

grijă şi cinstit; nouă ni se dădea câte jumătate de cană de lapte, iar zahăr 5 grame şi era pus în lapte, pâine 600 de grame, dar mulţi nu mâncau pâine, ci o dădeau pentru a li se cumpăra tutun; însă distribuitoarea prevedea asta şi dumică în lapte toate cele 600 de grame de pâine, aşa că rezulta ceva ce noi numeam în marină *tiuria*, numai că *tiuria* asta era făcută din ceai, cu unt şi zahăr; era o mare porcărie.

Responsabilul mai era implicat şi în amenajarea unei grădiniţe în jurul acestui salon; garoafele, nu se ştie de ce, se numeau *livadiiskie*, adică seminţele ar fi provenit de la fosta reşedinţă a ţarului de la Livadia, în Crimeea.

În mijlocul grădiniţei se afla figura lui Ilici în opinci şi scurtă, şezând pe o bucată de lemn, iar de o parte şi de alta a lui se aflau două siluete: o femeie în chiloţi, cu sânii goi, chiloţii erau vopsiţi în culoarea roşie, iar pe umăr ţinea un ulcior. De partea cealaltă a celui mai mare gânditor se afla un marinar cu nişte pantaloni largi, doş, dar şi el gol până la brâu, iar în mâini ţinea o armonică uriaşă. Siluetele erau din ghips şi noaptea trebuia să le aducem în baracă, în caz că ar fi plouat, sau să nu fie profanate de răuvoitori.

Din baraca aceasta se vedea ramificaţia de cale ferată care ajungea până la minele de aramă din Djezkazgan şi zile întregi urmăream cum treceau trenuri încărcate cu minereuri; drumul avea o pantă, mai bine spus, venea la vale, şi trenurile goneau cu mare viteză, aşa că toţi ne aşteptam ca garnitura să deraieze. Într-o parte a acestei grădiniţe am făcut un fel de club pe care câţiva prieteni îl numeau *compania din cabină*, cum să spun, în onoarea mea, deşi în afară de mine nu mai era niciun marinar.

În acest salon am stat vreo două luni şi nu a fost

nimic deosebit; doar vizavi de compania noastră de cabină ne distra un acrobat care făcea scamatorii cu orele, mergea în mâini, făcea tumbe, era total neobişnuit, de fapt, era un gimnast uimitor. îi aruncam bucăţi de pâine.

La baie ne duceau undeva departe şi odată, după spălat, am descoperit că unuia dintre noi îi dispăruse pufoaica. Toţi am fost înşiraţi la soare şi a început percheziţia; păgubaşul era un eston şi, înainte de a intra la baie, mă rugase să ascund o geantă cu bani, dar am refuzat. Atunci el a dat-o altor estoni. La baie m-a frecat pe spate, apoi eu pe el, şi când stăteam în front, cât timp a fost căutată pufoaica, se simţea foarte rău; în cele din urmă, pufoaica a fost găsită la şeful băii, care a fost dus imediat la *izolator* pentru un asemenea furt, iar noi am fost trimişi în zonă. Imediat ce am dat colţul, estonul a căzut; gardianul din escortă, care mergea în spate, a început să strige:

— Stai! şi ne spune mie şi prietenului meu, inginerul petrolist: Ridicaţi-l!

Îl luăm de subsuoară şi omul, ca un sac, nu stă pe picioare, are ochii deschişi, o înfăţişare îngrozitoare. Soldatul îmi strigă:

— Trageţi-l, ce vă uitaţi aşa!

Şi atunci vine doctorul veterinar care fusese cu noi în salon şi spune:

— De ce-l ţineţi aşa? A murit.

Cadavrul a fost lăsat pe loc, noi am fost duşi mai departe şi deja din zonă alergau oameni în halate albe cu nişte tărgi, dar era prea târziu. Uite cum mor oamenii. În baracă toţi au sărit pe mine:

— De ce nu ai luat geanta lui cu bani? Am fi împărţit-o, iar acum conaţionalii lui nu ne dau nimic, deja i-au ascuns şi ţoalele; era om bogat, primea pachete şi bani de

la rude!

A fost o întâmplare cu un tunel; deţinuţii de drept comun din baraca vecină au săpat, numai cu mâinile, un mic tunel, de la baracă la toaletă, şi au dat chiar peste groapa cu murdării, au greşit puţin când au săpat pe sub pământ, aşa au văzut că necurăţeniile astea se duc undeva. Muncitorii au fost descoperiţi după hainele murdare şi au fost duşi toţi la *izolator*.

Pe atunci spuneau că în curând toţi cei din salon o să fie duşi în lagărul ce se numea Spassk, care înainte fusese o mănăstire de femei; că acolo e o livadă cu fructe, un râuşor, o casă minunată în care fusese conducerea concesiunii engleze pentru aramă, că acum nu mai este nici mănăstire, nu mai sunt nici englezi, dar că în general e o oază în această sahară kazahă, aşa cum descrie Benoist în *Atlantida*.

Şi, într-adevăr, peste câteva zile au început să vină camioane şi să ia loturi, dar noi, cei din salonul inapţilor, tot nu intram pe liste; de două ori ne-au scos, dar nu erau locuri, aşa că ne-au adus înapoi, dar ne-am găsit locurile ocupate, ceea ce a fost un chin. Spassk era la o distanţă de 80 km de lagărul nostru, drumul mergea fie pe cale ferată, fie pe nisip, unde mai erau şi spaţii cu zăpadă netopită, pe coline, aşa că uneori camioanele se întorceau, neputând trece prin locurile cu zăpada care se topea.

În cele din urmă a venit şi rândul nostru. Între camioane erau şi maşini mari, de cinci tone, făcute la uzina *Studebaker*, care în timpul războiului alimenta Sovietele cu aceste articole. Dar erau şi unele mai proaste, de producţie sovietică, pe atunci încă slabă. Maşinile erau alimentate aici cu o benzină prost rafinată, dar totuşi mult mai bună decât mangalul. Am nimerit pe un camion mizerabil, soldatul din escortă era un ticălos, care tot

striga: *Nu întoarce capul*! Dar ce puteai vedea acolo în afară de nisip şi deşert? înaintea noastră, un lot de 200 de oameni a fost dus pe jos, noaptea fusese un viscol puternic, ceea ce francezii numesc *giboulées de marş*[87]. Oamenii s-au adăpostit într-un staul de cămile şi unora le-au degerat părţi ale trupului; doi sau trei chiar au murit.

Camioanele noastre au format o caravană întreagă, două erau numai cu femei. Şi uite că ne-am împotmolit în mlaştinile formate de la topirea zăpezii, de pe colină chiar şiroiau pârâiaşe. Toţi am fost daţi jos, dar muierile pentru nimic în lume nu voiau să coboare din maşini în apa până la genunchi, aşa că am împins toţi camionul lor şi l-am scos la loc uscat.

Toate maşinile aveau bucăţi lungi sau fragmente de cabluri cu care erau legate, dar asta nu prea ajuta, maşinile patinau, aşa că au decis să ocolească nisipurile şi să se meargă spre calea ferată, pentru că paralel cu şinele se afla un fel de drum. Dar şi aici erau porţiuni inundate şi ne-am chinuit astfel o zi întreagă şi am ajuns la Spassk la ora 2 noaptea; înainte de Spassk se află o mulţime de stânci care în întuneric au imaginea unor fantome – sunt resturi de la minele de aramă; nu am întâlnit aproape nicio aşezare, pentru că aici populaţia e migratoare şi se duce cu oile în munţi. Aşezările sunt jalnice, cămilele, care-s destule pe aici, sunt şi ele jalnice, slabe, deşi se hrănesc cu nişte ciulini.

Spassk ne-a apărut a fi plin de lumini. Am fost daţi jos pe o platformă; vedeam poarta cu santinelele, o serie de îngrădituri cu sârmă ghimpată, iar dincolo de zonă o serie de case destul de cuviincioase, care păreau să fie locuinţele administraţiei acestui lagăr. A fost scoasă o

87 „Ploi de martie” (fr. în original), ceea ce în româneşte numim ninsoarea (zăpada) mieilor (n. red.).

masă şi s-a tras un fir pentru veioză, dar o fată care venise aici a spus că noaptea nu va face nicio recepţie şi toţi cei care au sosit să se întindă chiar aici, pe platformă, să se culce. Femeile au fost amestecate cu bărbaţii, dar imediat au venit gardienii lagărului şi au început să înjure în ultimul hal, că ăsta e desfrâu, debandadă, şi au separat toate femeile. Iar când am rugat să ni se arate unde să ne facem nevoile, într-o parte, puteam face asta împreună cu femeile, ceea ce era foarte respingător şi de mare ruşine.

Abia ne întinsesem, fiind foarte obosiţi de la împingerea camioanelor, că au început să ne deranjeze din nou, şi tocmai dinspre acele locuri unde se uşuraseră femeile. În jur era întuneric, începea să îngheţe; cum-necum, ne-am aşezat din nou pe pământul îngheţat, dar oboseala şi-a spus cuvântul şi am adormit. Ne-au sculat strigătele gardienilor. Ne-am trezit şi am văzut că suntem acoperiţi de promoroacă, toate hainele erau umede şi toţi tremuram de frig. La masă se afla deja fata de aseară care strigase foarte obraznic la soldaţii din escortă care ne aduseseră şi care aveau formularele noastre.

Era un lot de vreo cinci sute de oameni şi nu eram aşezaţi după formulare, aşa că fata se enervează, soldaţii din escortă înjură foarte urât, gardienii din lagăr înjură şi ei că o să plece dacă nu va fi ordine, şi aşa au trecut peste două-trei ore, până ce au început să ne lase să trecem de poartă. Din nou verificarea după formulare, un gardian ne pune în şir, altul grămadă, din nou suntem amestecaţi, şi uite-aşa, pur şi simplu e haos şi în aer se aud înjurături incredibile.

Se pare că o parte a lotului merge într-o direcţie a lagărului, cealaltă invers; până şi să coordonezi deplasarea oamenilor era mare pedeapsă; în cele din urmă am fost duşi pe o alee lungă care avea, pe o parte, nişte case

foarte vechi, acum, se vede că erau barăci, iar de partea cealaltă nişte construcţii ruinate, rămăşiţe ale clopotniţei. Într-o parte, o cupolă, probabil de biserică. Am traversat pârâul şi am văzut departe o magazie extrem de lungă, unde ne şi duceau. În afara acestei magazii, până la urmă un grajd, era o curte în interiorul căreia se aflau poarta şi o construcţie mică.

De aici au început să ne ia în primire gardienii. Lotul nostru era de vreo două sute de oameni, iar soarele începuse să ardă aşa de tare, fenomen specific acestor locuri din Asia de Sud-Est, că nu mai ştiam unde să ne ascundem. Iată ce climă e în locurile astea: dimineaţă e ger, iar ziua e caniculă. Am ajuns în construcţia mică, un edificiu extrem de primitiv, având priciuri suprapuse pe pereţi; nicio masă, nici bănci, o sobă uriaşă ruinată, afumată toată, din păcate; niciuna dintre cunoştinţe nu era cu mine şi mi s-a făcut aşa de dor, eram trist, în jur erau deţinuţi de drept comun, mulţi chinezi, şi alţi străini.

De regulă, în barăci sunt *starosti* sau şefi, dar în această încăpere, deşi mai locuiseră oameni şi înaintea noastră, nu era nimeni cui să i te adresezi, de exemplu, nu primisem pâine nici seara, nici a doua zi, şi era deja amiază şi voiam tare mult să mâncăm, eram de două zile fără mâncare.

Cealaltă parte a lotului a ajuns în grajd, unde nu numai că era mai rău decât în căsuţa noastră, pur şi simplu nici ca un grajd nu era, ci o cocină adevărată. Erau scânduri aproape dărâmate, o mulţime de oameni, iar spre seară, când s-a făcut numărătoarea, s-a văzut că în aceste încăperi au înghesuit 1 200 de oameni!

Toţi au început să-i roage pe gardieni să ni se dea măcar pâine, dar s-a dovedit că etapa aceasta a venit pe neaşteptate, aşa că nici azi nu vom primi nimic. Apă nu era

în curte, trebuia să ieşim pe poartă afară şi la vreo 100 de metri era o fântână păzită de oameni de serviciu din rândurile deţinuţilor, care distribuiau apa cu porţia. Toaleta era alături de fântâni, o groapă simplă fără niciun fel de acoperiş, deasupra gropii erau puse nişte scânduri care se îndoiau din cauza greutăţii omului şi nu aveai de ce să te ţii.

Flămânzi şi furioşi, ne-am dus toţi la culcare şi imediat au început să ne mănânce ploşniţele; pacostea asta, cum se ştie, nu iese ziua din crăpături, dar aici erau nişte ploşniţe aşa de flămânde că s-au aruncat imediat asupra noastră la lumina zilei. M-am simţit foarte rău, eram slăbit şi voiam tare mult să mănânc. Şi un chinez sforăia în aşa hal, pur şi simplu se sufoca, încât eu şi alţii nu puteam să adormim. Mai mult, chinezii miros foarte urât, nu numai de la „vânturi”. Când a trebuit să navighez spre Africa, mi s-a spus că negrii nu pot suferi mirosul de om alb; se pare că albii sunt insuportabili pentru nasul negrilor.

Sigur că de dimineaţă nu s-a spălat nimeni, pentru că apa era dată numai pentru băut, dar ne-au dat câte jumătate de raţie de pâine, adică 300 de grame, iar afară s-a organizat distribuirea supei cu crupe. După două zile de nemâncare, supa ni s-a părut foarte gustoasă, şi mâneam la aer, dar castroanele care ni s-au dat erau murdare şi ruginite. M-am aranjat pe fereastra grajdului. Ferestrele astea sunt destul de înalte de la pământ, dar eu sunt înalt, aşa că pentru mine era comod. Alţii însă s-au aşezat pe pământul care era plin de rahat şi flegmă.

Toţi ne gândeam disperaţi cum vom locui aici, unde sunt livezile, pârâiaşul, construcţiile englezilor, restul mănăstirii… Toate se dovediseră a fi numai basme, probabil că au existat, dar deocamdată tot ce vedeam era

numai ruină, distrugere şi mizerie. E adevărat, încă nu mersesem în partea cealaltă a lagărului, care se vedea în depărtare şi unde se zăreau două case de cărămidă, o casă cu două etaje şi câţiva copaci. Dar în partea noastră de lagăr erau numai ruine, în spatele unui gard de sârmă era un fel de grădină de legume cu nişte pătrate făcute din bârne, acoperite cu nişte ferestre cu geamuri, ca şi cum ar fi fost sere, mai erau o fântână şi un closet despre care am amintit deja.

Lângă poarta acestui grajd era o cămăruţă în care s-au instalat doi deţinuţi, se numeau *comandanţi*, aveau parcă funcţii de gardieni. Amândoi erau băştinaşi: unul avea o statură uriaşă, celălalt era mic, şi purtau acelaşi nume, Ahmetov, de aceea oamenii le ziceau *ahmetki*. Aşa mi-am adus aminte că în copilărie avusesem un câine tare bun, căruia îi spuneam Ahmetka.

Amândoi erau mari ticăloşi, se legau de toţi şi ne luau lucrurile noastre amărâte. Nu se ştie de ce, luau parte la verificările care se făceau de două ori pe zi şi asta era foarte chinuitor, să stai în căldura mare sau când era vânt puternic cu nisip, uneori mai mult de o oră, pentru că ne înşirau câte patru oameni pe rând, şi eram 1 200 de deţinuţi. Dacă lipsea un om, sau doi, stăm aşa la nesfârşit, uneori în ploaie. Apoi se constata că unii întârziaseră la toaletă sau la fântână, şi verificarea începea iar, nu era aşa de uşor să numeri 300 de rânduri, socoteala se făcea astfel: între rânduri se lăsa un spaţiu de cinci paşi şi fiecare rând trebuia să se deplaseze înainte.

În căsuţa noastră era total imposibil să locuieşti şi din cauza construcţiei propriu-zise, şi din cauza oamenilor de toate naţiile. Am schimbat pâine pe un pachet de mahorcă şi m-am dus la un *ahmetka* să întreb dacă nu aş putea să mă mut în grajd. Şi acolo erau mulţi străini, dar

erau şi oamenii care veniseră cu mine şi, în plus, grajdul fusese construit în unghi drept, o jumătate era pentru cai, alta pentru vaci. Pentru cai era mai curată şi acolo se adunaseră oamenii mai curaţi; sigur că nu se găsea niciun loc, aşa că m-am aciuat şi eu pe podeaua de pământ, într-un colţ; dar a doua zi nişte colocatari buni s-au înghesuit şi mi-au dat un loc pe prici, însă era aşa de înghesuit, că noaptea trebuia să ne învârtim toţi deodată şi dormeam când pe stânga, când pe dreapta. Erau şi bolnavi de inimă care nu puteau să doarmă pe dreapta, deşi, după cum se ştie, cardiacii trebuie să doarmă tocmai pe dreapta, pentru că statul pe partea stângă e periculos pentru inimă.

După câteva zile a avut loc o întârziere a difuzării de pâine; brutăria din lagăr nu putea face cantitatea suficientă pentru oamenii care tot erau aduşi, se spunea că în cealaltă jumătate de lagăr oamenii trăiau deja sub cerul liber şi chiar la bucătărie fuseseră instalate câteva zeci de persoane. Am stat aşa fără pâine cinci zile şi apoi au început să aducă nişte bucăţi mici de pâine din noua capitală a acestei regiuni, oraşul Karaganda; pâinea aceasta avea o formă pătrată, nişte pătrăţele făcute cu grijă, era bine coaptă şi, lucrul cel mai important, era mai uşor de împărţit, nu mai trebuiau tăiate câte 600 de grame, aceste pâini aveau probabil vreo 300 de grame, nimeni nu le cântărea; era bine că începuseră să le dea regulat, dar din raţiile ultimelor cinci zile nu am primit nimic. La câteva zile ni s-au dat nişte chiftele minuscule din carne de cal, ca nişte nuci, respingătoare la gust, dar noi le-am pus în supă cu nişte crupe şi am procedat conform îndemnului cehovian: *înfulecă ce ţi se dă*! *1*

Nu eram duşi la muncă, existenţa noastră era foarte tristă, mai ales seara şi noaptea, nu era nicio lumină, curtea mică se încuia noaptea şi pentru a-ţi face nevoile se

puneau nişte hârdaie, lucru care era total insuportabil, mai ales dacă omul avea nevoie, cum se spunea în lagăr, să facă treaba mare, ne aşezam ca nişte ciori, pe marginea butoaielor înalte. Era un lucru pur şi simplu incredibil.

Aici am întâlnit un inginer foarte pregătit din Riga, aş putea spune că era un adevărat enciclopedist; după ce a lucrat la Riga a muncit la uzina de cauciuc sintetic din Iaroslavl, dar pentru cunoştinţele sale şi faptul că le cerea muncitorilor muncă serioasă a fost condamnat la lagăr şi a ajuns în Ural, în oraşul Poklevsk; cu mulţi ani înainte a fost întemeiat de tatăl cunoscutului diplomat din timpurile imperiale, St. A. Poklevski-Koziell[8889], care în ultima vreme fusese ministru plenipotenţiar şi trimis extraordinar în România.

În acest lagăr, la Poklevsk, inginerul răspundea de mersul subteran al vagonetelor şi a trebuit să intre sub un vagon, să verifice osiile: vagonul se afla pe o linie secundară, când, deodată, a venit o locomotivă, a împins vagonul şi o roată i-a tăiat inginerului piciorul stâng mai sus de genunchi. În atelierul său şi-a făcut o proteză extrem de primitivă şi s-a chinuit foarte mult, mai ales că nu fusese scutit de muncă; şi m-am împrietenit mult cu el şi mai apoi, în toţi cei cinci ani, am fost în aceeaşi baracă.

---

88 Trimitere la o replică din povestirea lui A.P. Cehov, Urâtă păţanie:

Dracu’ să te mai priceapă! începură ei să mârâie. Nici tu nu te înfrupţi, dar nici pe alţii nu-i laşi! Mare bou mai eşti! înfulecă odată bucăţica, dobitocule, dacă ţi se vâră singură în gură! Dacă nu, o înghiţim noi!”, cf. Opere, voi. I, Povestiri. 1880-1883, trad. de Anda Boldur, E.S.P.L.A. - Cartea Rusă, Bucureşti, 1954, p. 249 (n. red.).

89 Stanislaw (Alfonsovici) Poklewski Koziell (1868-1939), de origine polonez, a fost un diplomat rus, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Imperiului Rus în România, în perioada Primului Război Mondial (n. red.).

Înainte de plecarea mea, a paralizat; îi fusese cuprinsă toată partea stângă. Era un om remarcabil de bun şi mi-a promis că, dacă va fi amnistiat, o să mă ia la el, la Iaroslavl, unde trăia tatăl său. Dormeam alături, noaptea îşi desfăcea proteza şi o punea sub cap, să nu i-o fure, ceea ce era extrem de incomod, şi pentru el, şi pentru mine.

Celălalt vecin al meu era tot din Riga, fără picioare, şi mergea pe cioturi, nu cu cârjele la subsuoară, ci le fixase cumva lângă cot, iar în mâini ţinea mânerele. Era total de neînţeles cum mergea. Fusese un felcer priceput şi îndeplinea obligaţia de supraveghetor sanitar.

Un altul care se afla aproape de noi era mandarin chinez, un general care vorbea puţin franţuzeşte, om cult şi foarte drăguţ, curat şi extrem de binevoitor faţă de oameni; în plus, se bucura de un respect deosebit printre chinezii săi, se poate spune că era considerat de ei un fel de făptură supremă; aşa că veneau la el chinezi, se aşezau în felul lor, în jur, şi ce le spunea noi nu pricepeam, dar din când în când toţi chinezii făceau plecăciuni până la pământ şi-şi întindeau mâinile spre el, cu palmele împreunate.

După o vreme, am remarcat că mandarinul nostru era cam bolnav; venea un miros foarte greu dinspre gură şi odată, în timpul prânzului, a început să vomite violent. I-am spus unui prieten felcer, un om foarte drăguţ şi priceput, şi mandarinul a fost dus la spitalul care se pare că exista în lagăr. Nici eu nu aveam stomacul în ordine şi m-am dus, împreună cu alţii, în acest mic lazaret care se afla de partea cealaltă a lagărului, şi chiar destul de departe de colonia noastră. A mers cu noi şi mandarinul.

Am primit nişte bicarbonat care m-a ajutat mult, iar mandarinul a fost scutit de munci, deşi noi, ca şi ceilalţi, nu făceam nicio muncă. Peste două zile, în timpul prânzului, mandarinul a vărsat ceva verde, chiar lângă

mine, şi i-am spus despre asta felcerului. Dimineaţă, l-am dus pe general la spital împreună cu felcerul, sprijinit de subsuoară. Acolo a fost examinat, i-au dat din nou două zile de odihnă, dar, imediat ce am ieşit din spital, mandarinul a căzut şi a murit în pragul spitalului. După încă o zi şi o noapte, vine în grajd un gardian şi întreabă cine l-a adus pe mandarin. Eu şi felcerul am răspuns imediat şi am fost duşi într-o căsuţă îngrozitoare, lângă poartă, unde ne-a luat în primire *cumătrul* local, adică anchetatorul, acelaşi tip de anchetator care interoghează şi la Moscova, aşa cum există în fiecare lagăr.

Am fost duşi separat şi *cumătrul* mă întreabă dacă dorm chiar în apropierea mandarinului şi dacă într-adevăr am văzut cum i s-a făcut rău şi de ce nu am spus nimic; am spus că nu numai atunci am spus despre asta felcerului, dar şi acum două zile am anunţat despre boala mandarinului. Atunci *cumătrul* a început să-mi spună că deţinuţii sunt obligaţi să anunţe imediat tot ce aud de la alţii şi ce văd; de fapt, mi-a dat de înţeles că toţi trebuie să fim, cum ar veni, turnători. Cabinetul *cumătrului* era jale, o mizerie groaznică, nicio mobilă, numai un scaun pentru el şi o masă de bucătărie.

Pe felcer l-a interogat mai mult şi când a revenit în grajd m-a rugat să scriem împreună o declaraţie despre boala mandarinului, cum l-am dus la spital, lucru pe care l-am şi făcut; după aceea *cumătrul* ne-a chemat pe amândoi şi a spus că eu trebuie să-i raportez tot în viitor anchetatorului, iar felcerul a fost dat afară din serviciu, pentru că nu şi-a demonstrat cunoştinţele medicale. În realitate, am făcut şi noi ce am putut.

Peste câteva zile au început să ne trimită la munci. În apropierea grajdului era o movilă din pietre. Noaptea se punea explozibil, apoi deţinuţii spărgeau cu ciocane mari

pietroaiele uriaşe pe care trebuia să le rostogolim cu mâinile până la un fel de drum, la vreo cinci sute de metri de la locul exploziei. Aruncam pietrele astea la un metru-doi de locul în care fuseseră sparte, se forma o grămadă, apoi treceam la grămada asta şi le aruncam într-un camion care ducea pietrele în cealaltă parte a lagărului, unde, cum am aflat de la şoferi, începeau să se construiască barăci.

Eu şi inginerul am nimerit într-un grup care arunca pietre. După o zi mâinile erau deja zgâriate de ascuţişul lor; era o căldură insuportabilă, făceam rost de apă contra pâine, munceam de la 7 dimineaţa până la prânz, şi de la ora 2 până la 6 seara. Şi mie, şi inginerului ne era extrem de greu, mai ales că aveam şi o normă, grămezi de pietre. Venea normatorul şi le număra pe fiecare cu un băţ pe care nu era niciun semn, niciun volum, şi era bine că era din rândul deţinuţilor, nu se prea lega de noi, însă e adevărat că eu, inginerul şi alţi doi bătrâni kalmâci lucram cinstit.

Şoferii spuneau că în cealaltă parte a lagărului se sapă gropi pentru fundamentele barăcilor şi că terenul e foarte argilos, cu mult nisip, că s-a decis să se construiască o fabrică de cărămizi, despre care voi vorbi mai târziu. Concomitent au început să sape gropi şi lângă grajd, tot pentru construirea de barăci, era cât pe ce să nimerim la muncile acestea atât de grele: trebuia să arunci din groapa de un metru sau chiar de doi în sus cu lopata pământul cleios, iar din gropi până şi deţinuţii tineri ieşeau cu greu.

Se vede că şefii primiseră o săpuneală pentru că am fost amplasaţi în acest grajd strigător la cer. Şi celelalte barăci pe care le văzusem pe drumul dinspre poartă erau jalnice; au început lucrări suplimentare. Seara, s-a stabilit pentru grajdul nostru să se ducă pietrele manual. Ne puneau într-o coloană lungă, câte patru oameni pe rând, toţi cei 1 200 de oameni, mergeam pe deal şi luam la

subsuoară câte o piatră sau pur şi simplu ţineam în mâini câteva bucăţi, şi uite, aşa, după ce făceam două-trei curse, baraca noastră primea o grămadă considerabilă de pietre pentru zidit. Zidăria era făcută cu lut, de aceea pereţii barăcii erau de un metru grosime, altfel ea nu avea cum să reziste.

Apoi, când a fost construită fabrica de cărămidă, în acelaşi fel am dus câte patru cărămizi pe fiecare umăr; socotiţi 1 200 de oameni câte opt cărămizi de persoană, asta înseamnă 9 600 de cărămizi, făceam zece curse pe zi, asta repede şi fără consum de forţă motorie a camioanelor, aduceam deci într-o zi câte 96.000 de cărămizi, suficient pentru un perete al unei barăci de 60 m. Dar, e adevărat, puţine barăci au fost făcute din cărămizi, numai morga a fost făcută din cărămizi, casa de nebuni, bucătăria uriaşă şi nici în afara zonei nu se duceau multe; dar partea noastră de lagăr nu era lăsată în afara zonei, pentru că în cea mai mare parte eram *politici* şi, în mod evident, periculoşi pentru *politruk*[90], nu cumva să vedem ceva nedorit pentru informarea noastră. Politrucii ăştia erau foarte mulţi, asta însemna *conducători politici*, un fel de *cumetri*, şefi, iar în sate tot felul de comisari, *muşarî*, de toată mâna, care urmăreau bunăstarea politică a populaţiei. În rândurile lor trebuie incluşi şi aşa-numiţii *martori de serviciu*, pe care îi găseşti aproape în fiecare casă; despre unul dintre ei mi-a povestit acel bătrân Pinteleici, cu care am stat în Lagărul nr. 17.

Aşa a venit toamna şi nu am văzut, nu am ştiut cine este şeful acestui lagăr; de fapt, în afară de gardieni nu am văzut şi nu am auzit dacă sunt ofiţeri sau persoane de conducere în lagăr. Nici nu ştiam câţi oameni sunt; femeile

90 Din limba rusă, ofiţer responsabil de „educarea” politică (n. ed.).

erau peste râu şi dimineaţă, cât era cald, puteam vedea cum spălau rufe în râu, iar bărbaţii se duceau la ele, pe sub tufişuri se petreceau cele mai respingătoare şi desfrânate scene. Se spunea că în acest lagăr sunt deja 15.000 de oameni, ceea ce mai târziu s-a dovedit adevărat.

Nu eram lăsaţi în cealaltă parte a lagărului, dar în curând au început să construiască un perete cu o înălţime de patru metri; chiar atunci l-am văzut pe şeful lagărului, era o zi caldă şi şeful a venit să vadă lucrul la zid, fără căciulă, numai în cămaşă, cu gulerul descheiat, cu nişte cizme înalte, a intrat şi în grajdul nostru, a început să înjure în toate felurile. Până la urmă era un general, un ins foarte important. Avea câţiva adjuncţi, tot militari, dar toţi mergeau în acelaşi tip de *neglijeu*, aşa că nu ştiam ce grade au. Zidul ne-a dat de furcă, nu puteam pricepe de ce e construit zidul ăsta chinezesc, pentru că fusese făcut în principal cu chinezi.

Ne-am plâns generalului că uite, deşi de două-trei luni în lagăr la el şi nu suntem lăsaţi în partea cealaltă a incintei, unde sunt cunoştinţele noastre, care au venit cu noi; şeful s-a pornit iar să înjure şi a ordonat să fim lăsaţi să mergem unde dorim, cu excepţia barăcilor de femei, care erau dincolo de râu, motiv pentru care pe pod stătea o santinelă.

Totuşi era ciudat să-l vezi pe şeful unui lagăr aşa de mare, un general care venea la chestiuni de serviciu numai în cămaşă, în pantaloni fără vipuşcă şi nici spălat sau ras nu era. Apoi, în decursul celor cinci ani pe care i-am petrecut în acest lagăr nu l-am mai văzut niciodată. A mai venit un alt general, se pare un inspector al lagărelor, de la Moscova şi a început să se spună că asta înseamnă că vor începe să lichideze lagărul, că vor fi *aşezări individuale*, că vom fi numiţi oficial *izolaţi temporar* şi au început să se

audă mulţime de prostii şi absurdităţi; cu câte nu trăieşte omul, câte speranţe nu-l alină!

Am mers în cealaltă parte a lagărului şi am văzut că e o casă uriaşă, cu două etaje, plină de deţinuţi şi de ploşniţe, că Doamne fereşte să ajungi acolo. Am văzut şi o casă cu un nivel, din cărămidă, o construcţie frumoasă; era sediul conducerii fostei concesiuni engleze, iar acum se afla acolo conducerea lagărului, dar nu principală, care era în afara zonei, ci una auxiliară; alături era o căsuţă cu numele de morgă, din care, mai târziu, duceam morţii în sicrie până la cimitir, îmbrăcaţi în *costume de baie*, adică în maiouri, cum se numesc părţile superioare ale costumelor, şi chiloţi.

Aici se afla şi un ţap foarte îndesat, care-l urma peste tot pe paznicul de la morgă, ca un câine. Era ţinut pentru a se lua de la el bucăţele de piele, curăţată de păr, care erau incizate bolnavilor epuizaţi, ca un implant, se spune că le-ar fi dat forţă şi putere organismului, mai ales în sens sexual. Apoi, în loc de piele de ţap, au început să facă implant cu piele de om, luată de la un mort recent. Tăietura se făcea pe piept, pe partea stângă, şi sub piele se băgata bucăţica asta de piele de la mort; asta se făcea fără durere, se lipea de regulă cu un plasture şi apoi era absorbită de ţesut. Se spunea că asta e o mare descoperire a oamenilor de ştiinţă sovietici, medici, dar am auzit şi am văzut aşa ceva numai în acest lagăr.

Mai era o altă clădire a englezilor, destul de primitivă. Acolo era spitalul, destul de mare, şi pe ferestre se vedeau priciuri obişnuite, bolnavii stăteau înşiraţi unul lângă altul. Nu era niciun pat, closetul era separat, bucătăria era tot acolo, foarte murdară.

Mai departe am ajuns până la o casă mică, tot moştenire englezească. Acolo se afla paza interioară,

pentru ce – nu se ştie, şi în faţa ei era făcut un mic părculeţ, foarte frumos, plin de flori, iar în mijloc era un mormânt cu o piatră pe care scria că acolo se odihneşte directorul minelor englezeşti de aramă; mai târziu acest părculeţ a fost distrus, cenuşa englezului, din sicriul care se păstrase bine, a fost dusă la cimitirul comun al lagărului. Cimitirul era total abandonat; plăcile cu numere erau aproape spălate de ploi, iar deasupra gropilor comune, cu douăzeci de oameni, sau chiar mai mulţi, era o singură placă fără niciun număr.

Cimitirul a fost totuşi pus în ordine, fiecare mormânt a fost înconjurat cu cărămidă pisată, din loc în loc au fost puse plante, dar cruci nu, ci au fost înnoite plăcile. Ca în toate lagărele, fiecărui mort i se leagă cu sârmă la mână un număr. Cimitirul era de dimensiuni destul de mari.

Am mers mai departe şi am găsit şi bucătăria principală. Era o clădire mare. Bucătarii-deţinuţi lucrau numai în chiloţi; vizavi de bucătărie era sala unde se dădea apă fierbinte sub numele de ceai, pentru că ceai adevărat eu nu am băut şi nu am văzut aproape 11 ani, cât timp am petrecut în lagăre. Dar apa fierbinte, adesea doar caldă, se numea peste tot *ceai*. În faţa bucătăriei era o fântână arteziană înconjurată de o grădiniţă; în apropierea bucătăriei era o încăpere în care se păstrau rezervele şi de unde ni se dădea zahărul lunar, chipurile 5 grame pe zi. Bolnavii primeau 15 grame pe zi; cum probabil se ştie, un cub de zahăr în ţările europene cântăreşte 5 – 10 grame. Aşa că nu trăiam prea dulce.

Apoi am trecut pe lângă nişte barăci foarte vechi. Aşa cum se întâmplă în viaţă, aici am întâlnit câţiva oameni din flota imperială, dintre care unul fusese la mine, într-o direcţie a Statului Major General al Marinei, la începutul

revoluţiei. Celălalt era *flag-ofiţer*[91] al unei rude de-ale mele care comanda flota pe una din mările ruseşti. Şi chiar am întâlnit un doctor din Bucureşti cu care am fost împreună la Moscova, în anul 1922.

Mi s-a propus să mă instalez în această parte de lagăr, deşi am fost prevenit că barăcile sunt poate vechi, arhipline, dar totuşi aici e mai bine decât în grajdul nostru, mai bine zis, în coteţul nostru. Mi s-a propus şi o cămăruţă ce se afla în fiecare baracă veche, în care locuiau *comandanţii*. Totuşi, *comandanţii* aceştia erau în marea lor parte nişte inşi nu prea însemnaţi, turnători, aşa că mi-am spus că o să mă gândesc înainte să încep agitaţia, mai bine zis, mituirile. În grajd mă cam aranjasem, mă apropiasem de câţiva oameni buni, iar peste câteva zile a venit ordinul să se renunţe la funcţia de *comandant* şi să se aleagă *starosti* sau şefi în fiecare baracă, în felul acesta la noi au fost lichidaţi mizerabilii de *ahmetki* şi în locul lor au apărut *starosti*. Din păcate, în grajdul nostru s-a nimerit a fi tot un om de două parale, care de la primii paşi a început să ceară tot felul de lucruri; mie mi-a cerut pledul de automobilist, deja foarte zdrenţuit, dar nu i l-am dat; a rămas singurul acoperământ gros care m-a salvat de frig.

Ahmetki nu s-au predat aşa de uşor, aveau complici printre compatrioţii lor, în cea mai mare parte caucazieni, şi au rămas să locuiască lângă camera gardienilor şi probabil pentru meritele lor de dinainte se bucurau de protecţie. Formau împreună cu gardienii o bandă de nemernici. Dar, cum orice lucru are sfârşit, în curând a venit şi al lor. Începuseră tare mult să se ocupe de jafuri şi

91 „Flag Officer” (engl. în original), ofiţer superior sau ofiţer de pavilion, în general din Marină, căruia gradul îi permite să arboreze steagul, marcându-şi astfel statutul; aici pare să fie vorba de adjunctul unui amiral (n. red.).

furturi, de tot felul de fapte de violenţă şi pentru că în grajd noii *starosti* au început să stabilească regulile, toţi aceşti băştinaşi şi-au câştigat locuri mai bune, a început reaşezarea popoarelor, chinezii s-au instalat împreună, mongolii cu kalmâcii. În fapt, a fost distrusă totalmente ideea internaţionalismului şi a apărut naţionalismul total.

Grupul nostru a fost mutat în partea pentru vaci a graiului, departe de uşi; aici priciurile erau toate rupte, aşa că eu şi inginerul ne-am instalat pe jos, pe o ridicătură, probabil că dedesubt era o groapă. Mai mult, în partea aceasta a magaziei acoperişul era spart şi zile întregi stăteam în umezeală, chiar în noroi, pentru că podeaua era de pământ şi rămăsese murdară după ce scoseseră animalele. Extrem de neplăcut era noaptea, când în grajd nu era nicio lumină, şi dacă trebuia să te duci până la hârdău, era foarte greu să revii în întuneric şi se întâmpla să cauţi câteva minute unde era locul nostru.

Am mai descoperit o altă neplăcere; ne trezim într-o dimineaţă şi vedem că în jur erau sute de gândaci, ca aceia mari de bucătărie, mai mari ca gândacii de bălegar, până şi lucrurile şi hainele noastre erau acoperite de mizeria asta. Peste câteva zile eu şi inginerul am anunţat controlul sanitar şi iată că au venit, au ridicat capacul de deasupra gropii şi s-a dovedit că groapa asta era canalul de scurgere pentru murdăria vitelor, în ea fojgăiau mii de asemenea creaturi, era ceva inimaginabil; gardienii au chemat vidanjorii şi au început să golească groapa; s-a împrăştiat o putoare groaznică prin tot grajdul, apoi au început să aducă apă, au murdărit şi mai mult, aşa că ne-a părut rău că am provocat toată treaba asta. Gândacii ăştia nu muşcau şi nici nu se târau pe faţă, erau mai buni decât ploşniţele, care nu se sfiau să ne sugă sânge din mâini şi faţă. În realitate, ploşniţele se strecoară rar sub haine,

muşcă numai locurile descoperite ale corpului, cel mai mult gâtul.

Ahmetki au continuat să facă mizerii şi deodată s-a petrecut un eveniment de rău augur: *ahmetka cel uriaş*, cel mare de statură, a fost găsit mort în cămăruţa lor de pe lângă camera gardienilor, iar *ahmetka cel mic* a dispărut nu se ştie unde. Se spunea că el l-ar fi omorât pe cel mare, dar nu am aflat adevărul.

A venit şi iarna, au început viscolele puternice, dar aici clima e de aşa natură că azi e ger şi mâine căldură. Nu mai ţin minte cum am petrecut Anul Nou 1950. În schimb, ţin minte numai că atunci m-am simţit foarte rău, şi fizic, şi moral; era o asemenea durere, o asemenea disperare, că doar mă rugam la Dumnezeu, însă, din păcate, ştiam şi ştiu foarte puţine rugăciuni; începusem să încropesc în minte un fel de rugăciune adresată părinţilor mei morţi, primei soţii, atât de dragă şi frumoasă, moartă de timpuriu din cauza unei boli groaznice – Parkinson, şi memoriei unicei noastre fiice, de neuitat, Taniuşa, care murise de pneumonie la şapte ani, într-o situaţie îngrozitoare, la începutul bolşevismului în Petersburg.

Amintirile mele amestecau versuri ale unor poeţi şi scriitori, memoria îmi slăbise, au apărut ceea ce doctorii numesc goluri de memorie, lucru care se întâmplă de la slăbiciune şi tensiune.

Anul 1950

Starea de spirit. Rugăciunile. îmbolnăvirea.

Spitalul militar.

Mâneam foarte prost, mâncarea ni se dădea şi pe timp de ger tot în curte, în aer liber, dar o mâneam în grajd, aşezaţi pe jos. Se chinuia în mod deosebit inginerul fără un picior, îi era greu să ridice castronul cu supalături fierbinte; îi era greu şi să fărâmiţeze imediat pâinea în

supă ori să se ridice pentru a se duce după felul al doilea, care consta într-un fel de *kaşă*, aproape mereu mei, uneori ovăz, necurăţat, iar cel mai adesea felul doi nici nu se dădea.

Munceam la cariera de piatră, căram pietrele până la barăcile în construcţie. În cealaltă parte a lagărului începuseră două munci importante: săparea de fântâni şi construirea unei fabrici de cărămidă. Au terminat de ridicat *zidul chinezesc* care separa lagărul nostru de celălalt, dar porţile erau deschise, iar la capătul zidului au construit o căsuţă pentru punctul de pază prin care deţinuţii era trimişi în grădina de dincolo de grajd.

În acelaşi timp au început să trimită oamenii la amenajarea unui baraj pe râuşor. Era o muncă foarte grea; oamenii veneau plin de noroi şi uzi; mai târziu au început să astupe râul din zonă, ceea ce a fost mare păcat, pentru că uneori puteai să stai pe mal, ce-i drept, cam murdar, şi să-ţi speli rufele. La baie nu fusesem de câteva luni, baia era în cealaltă parte a lagărului, dar nu ne lăsau acolo.

Iată acele rugăciuni către morţii mei, pe care le rosteam în gând în timpul nopţilor albe, când eram trist şi îndurerat; găseam o mare alinare în ele.

Mamei mele

Ţin minte dormitorul, pătuţul de copil, jucăriile, icoanay candela, şi vocea moale, blândă, a Ta:

Dormi, îngerul protector te veghează!

uneori mă dezbrăca doica şi mă certa în şoaptây dar somnul cel dulce, înceţoşându-mi ochii, mă făcea să mă lipesc de umărul ei!

Îmi faci crucey mă săruţi, îmi aduci aminte că El e cu mine, şi-mi farmeci credinţa în Dumnezeu.

Ţin minte, ţin minte vocea Ta!

Ţin minte penumbra, căldura pătuţului, icoanele în

penumbra colţului şi luminiţa blândă a candelei.

Oare nu tu erai îngerul nostru?

Soţiei mele (Ekaterina)

Platanul Capela de deasupra cavoului.

Coroane, flori şi icoane şi în rama cu margine de crep ochii mari ai Katiei.

Cochetă, o coafură simplă şi pelerină pe umeri, iar în cavou peste tot sunt picături de ceară şi panglici de crep pe lumânări.

Prin praful geamurilor, lumina caldă, capela arde înăuntru şi de ce sunt în cavou, la amiază, vara, cineva nevăzut îmi vorbeşte!

Flori, rugăciuni, miroase a putregai, iar ochii minunaţi ai Katiei privesc trist, uimiţi, spre fumul cădelniţelor şi icoane!

Fiicei mele (Tatiana)

S-au răcit petalele buzelor umede ale Taniurăi.

Şi salonul pluteşte, pluteşte încântări prelungi de tristeţe şi durere!

Licărul lustrelor şi negrul oglinzilor s-au contopit într-un miraj trist.

Şi vântul din salon risipeşte fumul evantaielor cădelniţelor.

Soţiei mele (Elena Liulia) şi fiului Andrei

Clopot de seară, clopot de seară, ce multe gânduri îţi aduce!

La zilele liniştite ale ţinutului natal, cum am mai iubit casa mea happy!

Şi cum am făcut, pentru ultima oară, de rămas bun, semnul crucii asupra Liuliei şi a lui Andriuşa.

Şi câţi prieteni erau acolo, pe cărarea vieţii mele!

Şi câţi deja nu mai sunt, dar atunci erau veseli, tineri!

Viaţa mea pe mare

Viaţa de marinar e plăcută şi uşoară.

Azi aici, mâine acolo.

A fost minunatul corp de armată, şi Kronstadt.

Apraksin, Retvizan, Standart.

A fost crucişătorul Kniaz Pojarski, o navă minunată, imperială, a fost şi Bellerefon. ce iute mai era, zvelt.

Au fost şi şcoli militare, Vernîi, iar eu am fost un cadet exemplar.

Şi uite, ca răsplată pentru efort, am fost exilat în Komi-Tartar!

Pentru ce, pentru ce un asemenea destin?

Am primit chinuri şi Crucea mi s-a dat!

Era din ce în ce mai greu să trăieşti în acest grajd. *Starosti* erau nişte ticăloşi, unul mai mare ca altul, furturi şi jafuri pur şi simplu aveau loc aproape în fiecare noapte şi conducerea nu lua nicio măsură, pentru că nici ei nu se dădeau în lături de la averea noastră amărâtă. Referitor la sistemul de celule, barăci, cămine, cum sunt amenajate lagărele, descrie foarte veridic Cehov în însemnările de călătorie din *Insula Sahalin*.

În favoarea sistemului de celule comune cred că abia dacă poţi spune ceva de bine. Oamenii care locuiesc într-o celulă comună la închisoare nu sunt o comunitate, nu sunt un artei care dă sarcini tuturor membrilor săi, ci o haită eliberată de orice obligaţii faţă de loc, vecin şi obiect. îi porunceşte ocnaşului să nu aducă noroi şi bălegar pe tălpi, să nu scuipe pe jos şi să nu favorizeze ploşniţele – e ceva peste poate. Dacă în celulă e putoare sau nu poţi trăi din cauza furturilor, ori se cântă cântece murdare, atunci toţi sunt vinovaţi de asta, adică nimeni, îl întreb pe ocnaşul fost cetăţean de onoare:

— De ce sunteţi aşa de neîngrijit?

Îmi răspunde:

— Pentru că aici este inutil să fiu îngrijit! Şi ce preţ poate să aibă pentru ocnaş propria curăţenie trupească, dacă mâine vine un nou lot şi este pus alături de el un vecin dinspre care se târăsc în toate părţile insecte şi împrăştie un miros sufocant?

Celula comună nu-i dă singurătate infractorului, necesară măcar pentru rugăciune, pentru meditaţie şi pentru acea cufundare în sine care e considerată obligatorie de către toţi adepţii scopurilor educative. Jocul violent de cărţi, cu permisiunea gardienilor cumpăraţi, înjurăturile, râsetele, flecăreala, trântitul continuu al uşilor noaptea îl împiedică pe muncitor să doarmă, îl irită, lucru care, desigur, nu rămâne fără o influenţă proastă asupra hranei şi psihicului său. Viaţa de turmă din magazie, cu distracţiile ei grosolane, cu influenţa inevitabilă a celor răi asupra celor buni, aşa cum se ştie de mult timp, acţionează asupra moralităţii infractorului în modul cel mai pervers.

În celulele comune trebuie să rabzi şi să justifici fenomene monstruoase, precum turnătoria, răfuiala, jaful.

De la munca desfăşurată cel mai adesea pe o vreme urâtă, ocnaşul revine în închisoare să doarmă în hainele ude, cu încălţămintea murdară, nu are unde să se usuce, o parte a hainelor e întinsă în preajma priciului, cealaltă, fără a fi lăsată să se usuce, e pusă pe pat în loc de cearşaf. Cojocul lui are miros de oaie, încălţămintea miroase a piele şi a putoare. Lenjeria, impregnată, neuscată şi nespălată de o veşnicie, amestecată cu saci vechi şi zdrenţe putrezite, obielele cu mirosuri sufocante de sudoare, el însuşi nemaiducându-se de mult la baie, plin de păduchi, fumând un tutun prost, suferind permanent de meteor

ism[92]. Ploşniţele pe care le striveşte cu degetele chiar aici, pe prici – totul face aerul de cazarmă puturos, umed, acru. Se umple de aburi umezi în aşa măsură, că, spre dimineaţă, în timpul gerurilor puternice ferestrele se acoperă pe dinăuntru cu un strat de gheaţă şi în cazarmă se face întuneric; hidrogenul sulfurat, nitratul de amoniu şi toate combinaţiile se amestecă în aer cu aburii umezi şi se întâmplă chiar lucrul pe care îl menţionează gardienii – ţi se întoarce sufletul pe dos…

Şi aşa mai departe, în acelaşi spirit coşmaresc, în anii 1891 – 1894, Cehov descrie viaţa deţinuţilor de pe Insula Sahalin. Nu găsesc cuvinte pentru a mai adăuga ceva la aceste descrieri ale celui mai mare psiholog dintre scriitorii ruşi, Anton Pavlovici Cehov. Povestind numai anul al cincilea al şederii mele în lagăre, voi da ca exemplu aceste observaţii remarcabil de adevărate abia acum, şi fiecare îşi va putea imagina în ce condiţii am trăit în acel grajd, printre toţi străinii aceia; nici printre ruşii noştri nu erau oameni mai buni, dacă nu chiar mai răi. Descrierea ocnei din Insula Sahalin are peste cincizeci de ani. Puterea sovietică avea deja peste 35 de ani.

Puterea sovietică strigă în toată lumea că la ei nu sunt infractori, în afară, desigur, de cei de drept comun. Puterea sovietică strigă în toată lumea că au numai persoane izolate temporar, nu au închisori, numai case de corecţie, cum spunea inscripţia uriaşă care se lăfăia deasupra intrării principale a închisorii petersburgheze Kresti, unde am avut onoarea – conform normelor comuniste, iar conform celor umane – nefericirea de a sta câteva luni la începutul revoluţiei *nesângeroase* şi *celei mai umane* din istoria popoarelor. Când a fost executată

92 Balonare (n. red.).

Familia, băiatul cel mai nevinovat, cele patru fete, am putea spune, cele mai luminate, când a fost aruncată de vie în mină stareţa mănăstirii Marfo-Mariinskaia[93] şi mulţi alţii, să le dea Dumnezeu odihnă veşnică şi ţărâna uşoară!

Da, viaţa noastră în grajdul-cocină, trimiterea bătrânilor la munci grele, cum era cazul meu – aveam deja 70 de ani –, a invalizilor fără picioare, care mergeau în cioturi, epuizaţi de mâncarea sărăcăcioasă, care nu au fost condamnaţi de nimeni, nici măcar aşa-numitele tribunale populare, ca în cazul meu, de pildă, deşi aşa erau mii, şi zeci, şi sute de mii. Dar totul, am putea spune, păleşte în faţa descrierii pe care a făcut-o Cehov Sahalinului; acolo erau consemnaţi unii care făcuseră crime, însă majoritatea nu ştiam pentru ce am fost *ridicaţi*, cum se exprimă vlădicile sovietice. Nu de mult, un mare diplomat m-a întrebat:

— Ei, şi până la urmă de ce aţi fost închis în lagăr?

Ce puteam să-i spun? Când, după 9 ani şi 4 luni, încă eram judecat de un tribunal popular care a fost, trebuie să spun cu mâna pe inimă, un tribunal cu adevărat legitim şi din punct de vedere juridic, tribunalul acesta nu a putut să mă acuze de nimic şi m-a achitat după un interogatoriu de câteva minute. Despre asta voi vorbi mai departe.

Pentru că eram tot mai slăbit, iar prietenul meu, inginerul fără un picior, era numai o umbră de om, am primit o nouă muncă – să aducem mâncare, pâine şi aşa-numitul ceai. Treaba asta fusese îndeplinită înainte de nişte huligani de la bucătărie, care pe drum vărsau

93 Mănăstirea Sf. Marta şi Maria a fost ctitorită de Marea Ducesă Elisabeta Fiodorovna, care a devenit stareţă. în 1918 a fost arestată la ordinul lui Lenin şi a sfârşit în groapa adâncă a unei mine de fier abandonate, alături de alţi duci şi prinţi ruşi, peste care s-au aruncat grenade, apoi li s-a dat foc (n. red.).

lichidul, furau pâine şi ceaiul era adus rece şi într-un hârdău murdar. Supele erau aduse în nişte butoaie uriaşe, care aveau mânere pe margini, aşa că fiecare butoi era adus de câte doi oameni. Era foarte greu, mai ales că butoaiele nu era acoperite cu capace şi supelelături se agitau. Dar astfel a încetat lipsa porţiilor, nimeni nu mai fura, mai ales că am luat cărători din rândul unor oameni mai cumsecade. Dar uite că prietenul meu, inginerul fără picior, nu putea să se obişnuiască deloc să ducă butoiul ăsta cu proteza sa. La bucătăria care se afla în partea cealaltă a lagărului trebuia să stai la coadă, de-a valma cu femeile, şi asta era singura posibilitate a cavalerilor de a-şi vedea iubirile sau pur şi simplu simpatiile, pentru că, înainte de sosirea noastră în lagăr, comunicarea cu femeile fusese destul de liberă. Aveau loc şi scene mizerabile: femeile se înghesuiau într-un colţ şi, cu fustele ridicate, ne rugau pe noi, bărbaţii, să nu ne uităm la ele, iar în dosul acestei înghesuieli avea loc un act sexual, în picioare... Şi asta la bucătărie!

Aşa am adus mâncarea vreo două luni şi starea mea, atât cea fizică, dar şi cea sufletească, devenea din ce în ce mai proastă; vorbesc despre suferinţele mele în nopţile albe, când m-au salvat rugăciunea şi invocarea celor care au plecat într-o lume mai bună – oameni dragi, de neuitat.

Am început să mă gândesc dacă nu cumva fac vreo tulburare psihică, dar o asemenea stare am întâlnit-o şi la alţii, nu numai la intelectuali, ci şi la oamenii simpli; şi ei începuseră să se gândească la viaţa şi la existenţa lor; au început să vină la noi, care eram consideraţi civilizaţi şi cu carte, şi să întrebe de religie, de viaţa de dinainte. În fostul lagăr al meu nr. 17, viaţa spirituală nu se manifesta deloc, chiar nu se remarca, dar aici a început să se manifeste clar că omul nu trăieşte numai cu mâncare, există şi ceva mai

presus de asta, că există Ceva Sus, Atotputernic, şi că religia şi credinţa nu sunt opiu pentru popor, ci ceva pur şi viu. Din această privinţă cei de altă religie, mai ales musulmanii, se dovediseră a fi mult mai puternici şi mai fermi decât creştinii, mai bine spus, decât ortodocşii; în acest lagăr, care se afla într-o aşezare cu populaţie musulmană, nevoile spirituale s-au manifestat sensibil mai clar, se putea vedea cum mahomedanii pun jos o cârpă şi se roagă de cinci ori pe zi.

În grajdul acesta nu era niciun preot şi de aceea oamenii nu se puteau aduna sau grupa lângă un păstor, dar mai târziu voi spune cum au renăscut, s-au reaprins, chiar s-au intensificat credinţa şi religiozitatea, şi cum, aflate în cealaltă parte a lagărului, feţe bisericeşti s-au remarcat din masa comună a deţinuţilor şi cum s-a realizat o creştere a nivelului vieţii spirituale a deţinuţilor.

Viaţa, mai bine zis, îngheţul în acest grajd a devenit insuportabil, bucătăria era departe, oboseam groaznic, mai ales când venea primăvara. Doctorul de la Bucureşti, care s-a întâlnit cu mine (lucra la spital), a considerat că trebuie să mă mute undeva mai bine, chiar la spital, şi să mă treacă la inapţi. Asta nu numai că nu se permitea, dar chiar era nevoie de dispoziţii conform regulamentului de lagăr pentru oamenii care depăşiseră 60 de ani.

La spital nu voiam să merg pentru nimic în lume, bolnavii de acolo trăiau foarte respingător. Au decis să mă mute în cealaltă parte a lagărului, într-o baracă, un fel de salon, despre care am amintit, şi în care am stat după ce am făcut pneumonie, înainte de a fi trimis aici, la Spassk. Eram aşa de slăbit, că am fost dus pe braţe, iar lucrurile mele jalnice au fost aduse de prieteni, de felcer, care şi el abia se ţinea pe singurul său picior. Deşi doctorul cel drăguţ spunea că baraca asta nu e rea, am căzut din lac în

puţ.

Baraca era o construcţie englezească şi probabil fusese depozit pentru cine ştie ce lucruri sau rezerve; era o clădire în L, cu o celulă mare şi un coridor lung din care dădeau nişte cămăruţe. Din fericire, closetul era tot acolo, şi chiar mai era o cămăruţă ce se numea *baie*. Am nimerit în celula mare. Priciurile erau de-a valma, fără despărţituri între cei ce dormeau; în mijloc era o masă; toţi pereţii erau pictaţi cu pete roşii – urmele milioanelor de ploşniţe strivite.

Într-una din cămăruţe se afla o demoazelă care m-a luat în primire şi mi-a ordonat să-mi predau lucrurile – pledul vechi de automobilist, nişte lenjerie, pernuţa pe care o aveam de acasă, şi m-a dus în celula mare unde mi-a arătat un loc într-un colţ întunecat, fără saltea, fără pled, fără pernă, numai scânduri pătate de ploşniţe. După aceea mi-a poruncit să mă duc la baie. Era şefa şi pontatoarea acestei barăci-semistaţionar, denumire pe care am auzit-o atunci prima dată. Aflam că sunt şi staţionare pentru oamenii aflaţi la capătul puterilor – nu atât bolnavi, cât neputincioşi şi invalizi. Doamna era o femeie drăguţă, dar nu avea nicio cunoştinţă de medicină.

Doctor era un evreu german, Katzen-Stein, căruia i se spunea Katzen-Jammern, şi care fugise de Hitler la Teheran; era mare specialist radiolog, dar se pare că se pricepea foarte puţin la medicină. La Teheran l-au prins Sovietele împreună cu soţia, o evreică foarte frumoasă, după cum se vorbea, pe care el o iubea foarte mult, chiar o adora, şi îi trimitea în zona femeilor, prin intermediul şoferilor de pe maşinile de vidanjare, aproape toată mâncarea, iar ea, spunea lumea, era foarte uşuratică şi-l înşela fără milă.

Baia era o nenorocire. O cămăruţă plină de lucruri

predate de cei care locuiseră în această baracă, pe jos un butoi obişnuit, tăiat, şi un omuleţ, numai în chiloţi, care turna pe noi apă tulbure dintr-o căldare; nu ne dădeau săpun. Pentru că nu mă spălasem de câteva luni, am fost totuşi incredibil de bucuros să mă împrospătez puţin, pur şi simplu să las corpul să respire.

Când am vrut să îmbrac rufele murdare, băieşul mi-a spus că nu se poate şi mi-a dat un maiou şi chiloţi, şi aşa m-am întors în baracă. Extrem de obosit, m-am întins, dar nu pentru mult timp. A venit felcerul, cu o înfăţişare posacă. A adus pe o tavă nişte cutii, pliculeţe de hârtie cu nişte prafuri, nişte sticluţe; toate astea erau căzute, vărsate – într-un cuvânt, nu ca la farmacie, ci aşa cum, la talcioc, se vând tot felul de vechituri.

Katzen-Jammern era un om drăguţ, mi-a spus o mulţime de cuvinte amabile, mi-a prescris câteva medicamente, dar felcerul s-a uitat trist la mine şi a spus:

— Niciun medicament nu vă ajută, aveţi mulţi ani, ce să mai trăiţi în iadul ăsta, oricum nu sunt medicamente. Katzen-Stein numai trăncăneşte, de fapt, nu pricepe nimic, numai suferă după soţia lui infidelă. Mi-a dat nişte picături dintr-o sticluţă, totuşi, fără nicio etichetă.

Mâncarea de seară era numai ceai, dar ne-au dat 15 grame de zahăr, lucru care s-a repetat şi după aceea. Începuse să se întunece, aici nu aveam nicio cunoştinţă, dar am găsit nişte basarabeni, chiar pe unul din judeţul nostru, care ne ştia după nume pe mine şi pe soacra mea, se pare că era un fel de rudă. Era bolnav de tenie, scotea panglici întregi, lucru tare respingător de privit.

A venit întunericul şi iată că a fost aprins un bec puternic, că nici nu te puteai uita la el. Cum puteai să dormi cu o asemenea lumină? Este imposibil să-ţi închipui aşa ceva!

A apărut întrebarea cum să mă instalez pe scândurile priciului, neavând nicio cârpă, nici pernă, şi cât am stat aşa disperat, blestemând în gând că am plecat din grajd, au început să mă muşte ploşniţele şi mi s-a făcut aşa de frig, numai în maiou şi chiloţi, că am început să tremur şi atunci un basarabean mi-a propus să stau cu el pe jos, unde, chipurile, erau mai puţine ploşniţe, şi chiar a spus că va împărţi cu mine un ţol uriaş, pe care-l folosea ca pled. Ne-am întins, iar sub cap am pus un sac în care ţineam cana şi o cuie de lemn de la nişte prăjituri pe care a primit-o cineva în pachet şi mi-a dat-o mie.

Totuşi, nu am dormit rău, strâns lipit de barasarabeanul meu salvator; dimineaţă, am fost treziţi, ca de obicei, la ora cinci dimineaţa, pentru numărătoare, deşi aici era un fel de lazaret, unde nu trebuia făcută nici verificare, nici să fie treziţi oamenii devreme. Am întâlnit aici un pastor foarte simpatic din Estonia, din staţiunea Haapsalu, unde, în copilărie, am petrecut cu familia câţiva ani la rând pentru a ne scălda în mare. Era un om extrem de religios, foarte inteligent, închis pentru că îşi continuase slujbele, având câteva abaţii în împrejurimile oraşului.

Desigur, nu eram trimişi la muncă şi toţi stăteam într-o grădiniţă, vizavi de o casă mare înconjurată de un gard de pari; asta era închisoarea, aşa că în lagăr se afla, ca să zic aşa, o închisoare în închisoare. Am început să respir greu, mi-a apărut ceva supărător în piept şi mi-am adus aminte că şi tata avea asemenea simptome, începutul stenocardiei de care mai apoi a şi murit. Dar Katzen-Stein m-a liniştit, după ce mi-a explicat că asemenea crize de respiraţie se întâmplă din cauza lipsei de oxigen din celulă: Staţi mai mult la aer, faceţi mişcare, mâncaţi mai bine! Dar ce mişcare puteam face, dacă abia mă mişcam? Şi cum să

mă hrănesc mai bine?

Au venit totuşi zilele călduroase şi mergeam prin toată zona, şi aşa am văzut cum se sapă fântâni, dar nu puteau să dea de vâna de apă, săpau câţiva metri şi nu era apă, şi dacă o nimereau, pompa scotea numai apă tulbure; a fost un mare chin şi pentru şefi, şi pentru deţinuţi.

În apropierea barăcii era în toi construcţia fabricii de cărămidă. Cum în Soviete totul e grandios, aşa fusese planificată şi fabrica asta, cum spun nemţii, *kolossal und piramidal*. Au construit nişte adăposturi pentru uscarea formelor, au săpat gropi adânci în care trebuia amestecat lutul, au făcut o mulţime de cuptoare şi atunci s-a petrecut o istorie amuzantă: mai întâi lutul a fost amestecat de deţinuţi cu picioarele goale, lucru care era total inuman, aşa că administraţia lagărului a anulat singură dispoziţia asta monstruoasă şi în loc de oameni au început să bage în gropi nişte boi care se învârteau pe funii în jurul unui stâlp din groapă, şi amestecau lutul cu bălegarul lor. Numai că boii au fost mai inteligenţi decât oamenii; s-a chinuit boul ce s-a chinuit, la propriu, cam jumătate de oră, şi apoi s-a culcat, şi oricât l-au lovit, animalul tot nu s-a sculat până nu a fost tras de coarne, şi-l trăgea un tanc.

Şefii nu mai puteau de supărare, nu ştiau ce să mai facă, dar atunci i-au salvat chinezii; ei au propus să li se încredinţeze facerea cărămizilor, dar pentru asta să fie puşi într-o baracă şi să li se dea mai multă mâncare. Locul pe care a fost construită această fabrică a fost distrus de chinezi, care au ales un colţ în zona grajdului, unde pământul era mai bun decât cel adus de la construirea noilor barăci, din zona mea de acum.

Chinezii au dovedit pricepere, au turnat lutul în forme, au amestecat foarte uşor lutul cu picioarele şi nu făceau gropi adânci, iar în loc de cuptoare au început să

usuce cărămizile la soare. Specialiştii spuneau că vor fi proaste, că trebuiau neapărat arse, lucru care e adevărat, dar chinezii probabil ştiau o proporţie în amestecul lutului; am văzut că puneau şi nisip, cărămizile au ieşit foarte frumoase şi lagărul a cheltuit fără glorie o mulţime de bani pentru amenajarea fabricii, care, am putea spune, şi-a încheiat grandios existenţa, înainte de a apuca să funcţioneze.

Cu fântânile a fost mai rău, au dat de un izvor, doar că apa conţinea amoniac, care se infiltrase de la closetul din apropierea izvorului şi multă vreme lagărul s-a chinuit fără apă; înainte se lua apă din râu, dar acum el fusese astupat şi lăsat numai un canal subteran care era canal de scurgere pentru baia comună, destul de mare; canalul acesta se înfunda tot timpul şi deţinuţii se chinuiau cu desfundarea lui, iar oamenii sufereau fără baie.

În această zonă era şi o spălătorie la care lucrau numai japonezi. Trebuie să spun că erau nişte spălători foarte abili; când am fost în Orientul îndepărtat, în China şi Japonia, acolo cei mai buni spălători sunt consideraţi chinezii, dar aici monopolul fusese luat de japonezi şi spălau într-adevăr bine.

Se vedea că lagărul începe să capete o anumită înfăţişare umană. Partea aceasta a lagărului a fost separată de cea cu grajdul printr-un gard de sârmă ghimpată, dar se putea intra liber, aşa că mergeam să vedem cum sunt săpate fundaţiile şi încep să se ridice noile barăci, toate după acelaşi model, cu o lungime de 60 m: în interior sunt separate prin despărţituri, nişte arcade care se uneau sub tavan, pereţii aveau un metru grosime, altfel zidul nu rezista, pentru că era făcut din lut cu nisip, ciment nici vorbă să fie. Două-trei barăci aveau coridoare şi erau împărţite în celule separate, în timp ce majoritatea

era formată din patru celule uriaşe care mai apoi au primit numele de saloane. Fiecare baracă avea closete, camere pentru baie şi încă două cămăruţe pentru gardianul de serviciu şi pentru staroste. Apoi au mai făcut încă o cămăruţă în care era instalat ambulatoriul şi de unde se distribuiau pâinea şi mâncarea.

Au tras curent electric, dar se spunea că nu va funcţiona prea repede, pentru că centrala rămasă de la englezi era de putere mică şi de aceea deţinuţii erau trimişi în afara zonei să construiască acolo o nouă centrală. Dar deocamdată, ce să vezi? Au adus de la Hersones – de parcă nu se putea găsi undeva mai aproape – un motor vechi de tot cu tracţiune, au făcut pentru el un fel de magazie, dar motorul nu avea putere mare, aşa că au făcut un horn înalt, strâns cu o mulţime de sârmă; de acest dispozitiv s-a ocupat prietenul meu, inginerul fără picior, care a venit să locuiască în baraca de lângă noi; se întărise oarecum şi primise un plus de mâncare pentru aceste lucrări. Numai că motorul ăsta mergea prost, aşa că barăcile noi au rămas multă vreme fără lumină.

E interesant de remarcat că, atunci când s-au întins firele pentru lumină, nicăieri nu au fost montate întrerupătoare, şi când l-am întrebat pe prietenul meu de ce a uitat de dispozitivul acesta, el mi-a explicat că întrerupătoarele costă mult şi e mai simplu să deşurubezi becurile, deşi, aşa cum se ştie, asta dăunează durabilităţii sticlei, şi e şi greu de deşurubat becurile aflate pe tavan, de aceea se produce o cheltuială suplimentară de energie; iar pentru locatari e neplăcut să doarmă noaptea în lumina puternică.

În faţa acestui semistaţionar se afla casa englezească în faţa căreia era grădiniţa frumoasă cu mormântul directorului englez al minelor. În căsuţă se aflau gardienii,

cabinetul *cumătrului*, precum şi contabilitatea zonei noastre în care lucrau şi oameni liberi, şi deţinuţi. Nu era un closet aici, iar casieră era o femeie foarte simpatică, extrem de grasă, care suferea de incontinenţă urinară, pentru că una-două alerga la closet, o gheretă obişnuită cu o înfăţişare respingătoare. Odată a venit o furtună de nisip, un vânt cu viteză mare a răsturnat şi stricat ghereta, aşa că în semistaţionarul nostru s-a închis closetul pentru noi şi a trebuit să mergem exact 500 de metri în closetul pentru celelalte barăci. Iar al nostru a trecut la dispoziţia contabilităţii.

Într-o bună zi, vorba vine, nu a fost o zi bună, a fost adus deodată un lot uriaş de deţinuţi şi au început să sape un şanţ de-a lungul gardului de sârmă ghimpată pentru a mai ridica un alt *zid chinezesc*, dar nu de chinezii care făceau cărămizi, ci de deţinuţi. Şi într-adevăr, în curând restul locatarilor din grajd au început să care pietre, cum am făcut noi, şi s-a ridicat un zid extern de lung, înalt de 4 metri, care separa zona noastră de cealaltă.

În curând au ajuns zvonuri la noi că dincolo de fostul râu vor începe să construiască un zid la fel, şi atunci au avut loc schimbări şi în baraca noastră; a fost rebotezată baracă simplă, s-a renunţat la doctor, la felcer şi la duduiţa-şefă şi am fost trecuţi în rândurile deţinuţilor muncitori; şi au început să ne trimită dincolo de râul astupat să facem ordine în nişte căsuţe în care locuiseră ofiţerii dintr-o unitate de infanterie, al cărei personal era încartiruit dincolo de zonă, în corturi, lucru despre care nu aveam habar.

Căsuţele erau groaznice, o mizerie incredibilă, bucătăriile aveau găuri în podea pe la colţuri, astea erau casele ofiţerilor şi closetul familiei lor în acelaşi timp. Dincolo de aceste căsuţe se întindea un şir de munţi de

piatră şi seara erau explozii aşa de puternice aici, că nu doar cioburi, ci chiar bucăţi mari de piatră ajungeau până la baraca noastră. Munca de curăţare a caselor ofiţerilor nu era grea, dar era extrem de murdară. Ni se ordonase să scoatem şi podelele, să cojim tencuiala şi aceste resturi mai apoi să le facem praf care era transformat tot în tencuială. Se vedea că ofiţeraşii trăiseră totuşi bine, pentru că pe lângă case am găsit multe pene de păsări; ne-am făcut o mulţime de scobitori din pene de gâscă.

Într-adevăr, în curând au început să construiască şi al treilea *zid chinezesc* şi în felul acesta tot lagărul Spassk a fost împărţit în trei zone; în regiunea grajdului au fost concentraţi deţinuţii de drept comun; în a noastră – cei politici şi invalizii, aici au format şi o serie de barăci-spitale, iar în a treia parte s-a făcut zona femeilor, unde au fost mutate toate porumbiţele, despărţindu-le o dată pentru totdeauna de iubiţii lor.

În baraca noastră s-au făcut mutări, celula mare a fost curăţată de locatari şi de priciuri şi au început reparaţiile. Au mai făcut două ferestre, au scos podeaua şi au început dezinsecţia de ploşniţe care erau cu miile sub podea şi în priciuri.

Priciurile au fost scoase la aer şi au fost stropite cu apă clocotită, iar ploşniţele s-au târât pe pereţi în coridor şi spre cămăruţa deja plină de belelele astea. Am nimerit într-una din aceste cămăruţe, în care erau numai vreo douăzeci de oameni, printre ei consilierul ambasadei germane de la Sofia, care am aflat că îl ştia pe fratele meu, diplomat, şi chiar adresa lui. Ferestrele acestei camere dădeau în grădiniţă şi era poate plăcut, dar în curând, nu se ştie de ce, a fost distrusă şi au început să aducă aici gunoiul de la construcţii.

Spălătorul care exista pe lângă baie, mai bine zis, o

albie cu o cutie deasupra ei pentru apă, şi cu găuri făcute cu nişte lemne, a fost adus în locul fostei noastre grădiniţe şi era extrem de incomod; nu era un jgheab sub albie, aşa că apa murdară era până la glezne; era frig să te speli, nici apa nu era multă. Se stătea la coadă, până îţi venea rândul nu mai era apă.

În cămăruţa unde era biroul şefei s-a organizat o sală de mese, foarte mică; eram chemaţi pe rând din cămăruţe, iar mâncarea începuse să fie adusă pe nişte scânduri, un fel de tăvi, şi în castroane. Stăteam înghesuiţi şi era foarte neplăcut să ai câte un vecin care mânca murdar.

După câteva zile ni s-au dat saci şi am fost trimişi după rumeguş, în aşa-numita curte de lucru, despre a cărei existenţă iar nu ştiam. Acolo era un joagăr, foarte prost; un salon uriaş, parcă pentru nişte unităţi militare, din care jumătate era atelierul de croitorie, celălalt – cizmăria. Şi asta era o noutate pentru noi; câteva zeci de deţinuţi locuiau în salonul acesta şi trebuiau să coasă haine şi să repare cizme, deşi nu se pricepeau la meseriile astea. Se plângeau că îngheaţă în acest salon, iar în timpul furtunilor sunt acoperiţi de nisip şi de tot felul de gunoaie.

Puţin mai departe era şi un atelier auto, în faţa căruia fusese aranjat un şir întreg de maşini stricate, nimeni nu le repara, pentru că nu erau piese. Şi muncitori erau numai doi-trei, care recunoşteau că nu sunt deloc meseriaşi, ci un fel de paznici.

Ne-am umplut sacii cu rumeguş proaspăt şi i-am târât înapoi în barăcile noastre, dar era imposibil să dormim pe ele, şi deşi le scoteam ziua la aer, rumeguşul blestemat nu se usca deloc.

Am continuat curăţarea caselor ofiţerilor şi am aflat că aceste căsuţe sunt destinate a fi barăci pentru femei, dar că se vor construi şi barăci adevărate şi chiar într-un

număr mare, pentru că în această zonă a treia a lagărului trebuie să fie adăpostite cinci mii de femei. Mai mult, în zona noastră au curăţat clădirea lazaretului şi au început s-o amenajeze ca o casă; mamele trebuiau să-şi aducă dimineaţa copiii, apoi veneau în timpul zilei să le dea de mâncare, iar noaptea ele se duceau în barăcile de femei.

Noi ne-am aranjat foarte bine în fostul nostru semistaţionar; oamenii erau cumsecade. Un singur lucru era rău, că nu aveam closet şi baie, aşa că trebuia să ne plângem şi atunci au început să ne ducă la baia comună, care nu era aşa de rea, dar sub duş stăteau câte trei oameni şi duşul funcţiona numai câteva minute şi se oprea, apoi era pornit din nou, şi uneori oamenii rămâneau cu săpunul pe ei, fără să ştie dacă nu cumva apa fusese pornită pentru ultima oară. Ne îmbrăcam într-o altă încăpere, iar cât ne spălam, hainele şi lenjeria noastră erau tratate termic într-un dispozitiv[94]: era o sobă lungă în care erau băgate pe şine scările cu haine, în sobă era căldură de 80 de grade, dar pentru păduchi şi ploşniţe asta era puţin, aşa că dispozitivul nu era prea bun. Tratamentul dura vreo douăzeci de minute, timp în care noi ne chinuim în frig şi în curent. Dar totuşi era o baie, înainte de spălat nişte frizeri nepricepuţi ne râdeau şi ne tundeau.

Un singur lucru era bun atunci: rufele începuseră să ni le dea la spălătorie, unde, aşa cum am menţionat, lucrau nişte tineri japonezi.

Între timp se desfăşura cu succes construcţia noilor barăci, special pentru bolnavi; una era pentru tuberculoşi, alta pentru tuberculoză osoasă, apoi două pentru boli interne. Se terminaseră morga, casa de nebuni, care adunase deja până la 70 de oameni; baraca aceasta era

94 Etuvă (n. red.).

înconjurată cu un gard de piatră şi personal, ales acolo dintre oamenii cei mai puternici şi mai tari de înger; aceşti nefericiţi erau bătuţi fără milă, dar trebuie să spunem adevărul, când vezi bolnavii ăştia, singurul lucru pe care poţi să-l faci cu ei e să-i bagi cu forţa şi cu bătaia în pat şi să le pui cămaşa de forţă. Casa aceasta a fost construită destul de bine; erau paturi, saltele, cearşafuri şi mereau făcea de serviciu un felcer. Dar ţipetele de aici se auzeau zi şi noapte.

Au început să facă ordine şi în clădirea de cărămidă a englezilor, unde a fost instalată secţia de chirurgie, şi a venit un chirurg, foarte cunoscut, din Kremlin, se poate spune că era dintre starurile medicilor sovietici; a adus cu sine mare severitate şi curăţenie, dar a stat foarte puţin, se pare că era unul dintre cei care semnaseră procesul-verbal de ucidere a celor 11.000 de polonezi şi nemţi la Katyn, crimă despre care în Soviete au declarat că a fost făcută de nemţi, dar de fapt s-a demonstrat că a fost făcută de sovietici; după mulţi ani, din nou în ziarele sovietice au început să ia la ronţăit această crimă oribilă, şi chirurgul ăsta a fost chemat la Moscova. El ne-a spus că semnase procesele-verbale în calitate de reprezentant al Crucii Roşii sovietice, drept urmare a şi fost închis în lagăr; pentru ce fusese chemat la Moscova, nici el nu putea pricepe. Am auzit mai târziu că el (prof. Kolesnikov[95]) a fost băgat din nou în lagăr, dar nu la noi, ci în Siberia.

Şeful tuturor lazaretelor a fost numit maiorul Ermolin, un om cult, specialist în boli venerice, foarte priceput şi atent; avea de soţie o evreică basarabeancă, o femeie destul de frumoasă; toţi basarabenii îi ştiau numele, Feldman. Bunicul ei fusese rabin în Chişinău, iar tatăl avea

95 S.A. Kolesnikov, preşedinte al Comitetului Executiv al Uniunii Crucii Roşii şi al Semilunii Roşii (n. red.)

o farmacie. Ea era de fapt o femeie drăguţă, conducea spitalul de chirurgie, deşi nu avea niciun fel de cunoştinţe medicale. Privea lucrurile şi bolnavii simplu, nu se sfia de expresii, nu în sensul înjurăturilor, de exemplu, un bolnav se plânge că-l chinuie gazele. Iar ea spune în prezenţa tuturor:

— Uite, şi eu am gaze, dar scot un sunet – atunci elibera o adevărată împuşcătură în tot salonul, şi iată, îmi trece durerea! Sau îl întreabă pe un bolnav de organul sexual: Cum e cu sculatul de dimineaţă? Doctorii spuneau că era mai potrivit să întrebe dacă bolnavul a avut erecţie, însă ea doar râdea. Era lesbiană şi avea două fete pe lângă ea care, în afară de ocupaţia asta, nu făceau nimic altceva. Alt lucru care nu era frumos la persoana asta: când se duceau toate trei la masă, luau de la spital nişte confere mari cu lapte şi pachete cu mâncare. Nouă ne spunea mujici şi era prietenoasă, despre mine probabil ştia ceva, pentru că mai întâi se uita, apoi îşi întorcea ochii. Se îmbrăca foarte bine, îşi ondula părul şi se parfuma cu un odicolon ieftin.

Aşa am continuat să locuim în vechiul nostru semistaţionar, numai că am început să ne chinuim din cauza ploşniţelor, pur şi simplu era imposibil să dormim; fără closet şi spălător era foarte greu, şi deodată, într-o clipă, au fost daţi afară gardienii şi contabilitatea din fosta clădire a administraţiei engleze şi am fost mutaţi în această casă deloc potrivită pentru o instalare în masă a oamenilor; ne-au interzis să mai mergem la closetul comun, iar într-un colţ al acestei clădiri au făcut din scânduri un adăpost şi au pus un hârdău, lucru ce era total insuportabil, mai ales pentru că începuseră frigurile; ne-am plâns doctorilor şi gardienilor, dar nu era nimic de făcut.

Dormeam pe priciuri, câte patru oameni sub un pled, care era o acoperitoare pentru cai. M-am instalat cu consilierul ambasadei germane de la Sofia, un *nazi drăguţ*, cu un negustor de vin de la Berlin care avea, cum spunea el, *ein lustige weinstube1*, şi al patrulea, tot un fel de neamţ, un hitlerist înfocat. Ni s-a ordonat să predăm toate lucrurile noastre, hainele, scurtele şi pantalonii, şi am început să mergem numai în lenjerie, dar deja era toamnă târzie, aşa că am îngheţat teribil.

Nu ne scoteau la muncă, dar mi s-a încredinţat să fac nişte liste idioate ale bolnavilor în fiecare zi; doctorii spuneau că nu au deloc nevoie de asta, dar aşa a ordonat *cumătrul*. Şi *cumetrii* ăstuia erau deja câţiva oameni, nu aveau nimic de făcut, uite, inventau tot felul de prostii, te chemau şi verificau tot, dacă sunt scrise corect în formularele noastre crimele, un soi de interogatorii ca la Moscova, dar nu-şi permiteau ironii.

Printre doctori l-am întâlnit pe fiul celebrului chirurg petersburghez, specialist în cancer, Oppel, devenit un mare om de ştiinţă, biolog, profesor la Academia Militară medicală. îl ţin minte de copil, le ştiam pe toate surorile lui; una dintre ele fusese căsătorită cu contele Rostovţev, secretarul personal al împărătesei Aleksandra Fiodorovna. Acest Oppel era un om aşa de capabil, că studiase, nu se ştie pentru ce, limba locală, *kazaha*; avea mare grijă de mine şi îmi aducea hrană în plus; tatăl lui îi operase de cancer pe socrul meu şi pe mama, dar, aşa cum se ştie, operaţiile acestea niciodată nu au succes. Şi bătrânul profesor a murit tot de cancer, la mandibulă; i s-a înlăturat mandibula şi totuşi a murit de această boală groaznică. Sovietele au dat numele lui unuia dintre cele mai bune spitale din Leningrad. În curând doctorul, bătrâna mea cunoştinţă, a fost luat de la noi şi dus într-unul dintre cele

mai grele lagăre, la minele de aramă.

În scurt timp, chiar şeful tuturor spitalelor a recunoscut că nu se poate să ne mai întreţină şi a rugat conducerea să ni se permită să ajutăm la construcţia unei barăci noi; aşa am început să cărăm din nou pietre şi cărămizi, să amestecăm nisip pentru zidărie; munca era în toi, pentru că tare ne mai chinuisem în această căsuţă, nu erau sobe în ea, şi frigul începuse să fie serios; lemne nu sunt pe aici şi se face foc cu cărbune, care va fi cărbune adevărat abia peste încă un milion de ani, cum spuneau specialiştii noştri, inginerii mineri, care erau închişi cu noi. Dar deocamdată e un fel de lignit, el poate fi amestecat cu păcură, numai că nu se găsea pe aici.

Anul 1951

Staţionare şi semistaţionare. Întâlnirea cu înalţi funcţionari sovietici. A.I. Buţenko şi povestirile lui despre misiunea de la Paris. Nunţiul papal din Cehoslovacia, baronul Bauer. Mărirea numărului anchetatorilor cu însărcinări speciale – cumetrii. Trimiterea în alte staţionare, îngroparea morţilor.

La începutul anului 1951 baraca nouă era aproape gata, dar era aşa de umedă, că nici noi nu eram bucuroşi că ne străduiserăm s-o construim aşa de repede şi era imposibil să ne mutăm în ea. Şi atunci ni s-a ordonat să curăţăm baraca veche şi să facem ordine în ea; aici erau duşi vara bolnavii de dizenterie, destul de răspândită printre deţinuţi. Munca aceasta era foarte neplăcută şi chiar periculoasă, în sensul apariţiei posibilităţii contaminării, mai ales când am curăţat closetul, lucru pe care tot noi a trebuit să-l facem. Baraca aceasta a fost construită în unghi, era formată din două saloane foarte înguste, aşa că aceste „vagoane” se aflau aproape alături şi trecerea era foarte mică.

Am avut noroc să mă instalez într-un colţ şi nu am avut vecin, dar nu pentru mult timp; *staroste* era un nemernic de polonez care avusese cică o fabrică de bomboane în Polonia, nu făcea nimic fără plată, şi m-a mutat în alt loc, pe priciurile comune. Am început să locuim iară patru oameni unul lângă altul, dar ni s-au dat pleduri, groaznic de puturoase; vecinul meu fusese stareţul unei mănăstiri greco-catolice din Lvov, un om în vârstă, extrem de cult şi credincios, cu o barbă mare care noaptea mă gâdila mereu.

Un alt vecin era un inginer militar, Zolotarev, cazac de pe Don, chiar o rudă destul de îndepărtată de-ale mele. Era orb din cauza unei cataracte şi deşi tot timpul făcea cereri să i se îndepărteze această excrescenţă de pe ochi, a murit groaznic până la urmă, victimă a lipsei de atenţie faţă de bolnav, după cum o să povestesc mai târziu. S-a mai găsit şi un luptător de la Port Arthur, care a murit şi el mai târziu de pneumonia pe care a făcut-o când a fost mutat dintr-o baracă în alta, din cauza unei boli a stomacului.

Am întâlnit în baraca asta şi un înalt funcţionar, un secretar general al partidului din Ucraina, adică un fel de Stalin ucrainean, dragul de Afanasi Ivanovici Buţenko. Era un om mai mare de doi metri, cu mâinile până la genunchi, mandibula era ca a unui urangutan, picioarele, pulpele erau pline de vene umflate şi mereu bandajate cu cârpe, o burtă uriaşă, un fund la fel, păros, o voce puternică; era un om atotştiutor şi care minţea mereu. În tinereţe îşi făcuse serviciul militar în al doilea regiment de gardă de puşcaşi, al cărui şef era Marele Duce Dmitri Pavlovici, dar Buţenko nu era soldat de front, ci, pentru că avea o voce bună, era corist.

Când Marele Duce a venit la şedinţa ofiţerilor,

Buţenko cânta în cor şi de aceea l-a reţinut bine pe şef şi a vorbit foarte bine despre el. După funcţia de secretar general a fost ministru al Transporturilor din Ucraina, iar mai apoi a condus Crucea Roşie. În legătură cu serviciul acesta s-a dus la Paris, la Conferinţa Internaţională a Crucii Roşii, dar nu ştia limbi străine, mai mult, nu avea nici cea mai mică idee de medicină;

a luat cu el unul dintre cei mai buni profesori din Harkov, un specialist cunoscut în boli de ochi. De fapt, era un om foarte cult, deja în vârstă. Şi Buţenko zicea că la şedinţe el turuia în rusă tot felul de prostii, iar profesorul spunea ce trebuia să spună un om de ştiinţă, şi rezulta că el ar fi tradus cuvântarea lui Buţenko, preşedintele Crucii Roşii Ucrainene.

Despre vizita sa la Paris, Buţenko a povestit extrem de amuzant, râdea şi el de ce spunea, se ironiza foarte deschis. I s-au dat pentru călătorie 500 de dolari, dar la Paris ambasada i-a deschis un credit nelimitat, aşa că i-a adus soţiei 16 ceasuri – şi toate de aur şi cu pietricele, cum povestea Afanasi Ivanovici. A adus atâtea ţoale femeieşti, că de la gara din Kiev a trebuit să le care cu camionul.

La Paris s-au oprit la cel mai bun hotel, deşi aveau posibilitatea de a locui la ambasadă. Uite, povesteşte Afanasi Ivanovici:

— Ne ducem la culcare, eu şi profesorul, într-o cameră luxoasă, covoare sub picioare, numai bronz în jur, perdelele de tul, alături e baia cu apă caldă, şi eu îmi pun cizmele şi pantalonii sub pernă, cum se obişnuieşte la noi în Soviete, să nu ne fie şutite. Dar profesorul îmi spune:

— Ce faceţi, ce faceţi, oare se poate să le puneţi sub pernă? Puneţi-le afară, iar mâine o să le găsiţi curate şi călcate.

Îmi zic, minţi!, câine de profesor, doar nu mai am altă

pereche de cizme, o să-mi *pizdească* ghetele şi atunci ce-o să fac? Ei, profesorul îmi garantează că nimeni nu le va *pizdi*, totul va fi în ordine. Într-adevăr, mă scol dimineaţă şi văd că ghetele mele strălucesc aşa de tare, că puteai să te bărbiereşti în ele, şi pantalonii sunt întregi, şi-mi zic, asta da cultură!

Iar cele două cuvinte reprezintă cuvântul *pizdă*, aşa a intrat în uz *a fura*, înlocuit cu denumirea vulgară a organului feminin. Forma aceasta se foloseşte nu numai pentru furt, dar şi în multe denumiri, şi chiar moartea unui om important, de exemplu, a lui Stalin, e redată prin cuvântul *i-a venit pizdef*. Nu poţi imagina un cuvânt mai stupid şi mai absurd! Şi mizeriile astea simt extrem de folosite în limbajul sovieticilor.

Cu acelaşi umor, Afanasi Ivanovici a povestit o altă întâmplare:

— Să te duci la Paris şi să nu guşti *alimentul* feminin francez e ca şi cum te-ai duce la Roma şi nu l-ai fi văzut pe papă!

Am început să caut ceva potrivit, mă uit pe rue de Grenoble, unde se află ambasada noastră respectabilă, care ne costă miliarde de ruble, e un chioşc de ziare şi acolo în el o duduiţă în care se vede imediat adevărata cocotă pariziană de mare anvergură. Şi imediat am început să cumpăr *L'Humanité*, *cartes postales* şi tot felul de lucruri, duduiţa mi le dă aşa de frumos, şi în cea mai curată limbă *hranceză*[96] spune un preţ şi imediat văd că e într-adevăr de mare anvergură, vor zbura ceva bani, e adevărat, dar nu sunt ai mei, ci sovietici. La ambasadă sunt multe bunuri de felul ăsta şi o să le iau pentru propagandă, pentru implementarea leninismului luminos,

96 Adică, „nenorocire", „tragedie", „sfârşit" (n. red.).

pentru marea cauză a comunismului şi pentru fericirea popoarelor din întreaga lume. Duduiţa e aşa de blândă, îmi dă şi *Vozrojdenie*[97], şi blestemata asta de arătare *Poslednie Pakosti*[98] a domnilor căderi, şi nu ştiu ce *Parisoar*[99], şi tot felul de alte prostii ale burgheziei *hranceze*; când am auzit eu de *Parisoar*, imediat îi spun:

— Merçi très beaucoup, Paris-soir très magnifique, bon soir, nu vreţi, zic, dinner, supper, à la carte, menu, caviar, champagne, bon pour boire, taxi, cabaret, danser J?

Aşa de abil am început să vorbesc *hranţuzeşte*, am repetat apoi aceleaşi cuvinte câineşti de la coadă: *voulez vous Paris soire* cu mine, *moi* hotel *Claridge numéro* 20, *grand luxe*, *Champs Eliseeva*[100][101]. Mai întâi mi-am zis că i s-a spus aşa în cinstea sugătorului de sânge Eliseev, cel care avea magazinele alea de lux şi la Piter[102], şi la Moscova, şi a îmbătat oamenii simpli cu Madeira chioară; duduiţa a început să fie aşa de tandră, i-am băgat o hârtie albăstruie de o sută de *hranei* în corset şi pentru hârtia aia de ziar neinteresantă pentru mine tot o sută, şi din nou *très content*, *Paris soir*, *bon soir*, unde doriţi, taxi,

---

97 „Renaşterea” (rusă în original), ziar anticomunist al emigraţiei ruse, fondat în 1925, şi care apărea la Paris şi Londra (n. red.).

98 Din limba rusă, parafrazarea denumirii publicaţiei Poslednie Novosti (Ultimele Ştiri), sensul expresiei Poslednie Pakosti fiind cel de „Ultimele Nenorociri” (n. ed.).

99 „Paris-soir” (fr. în original) - Parisul de seară (n. red.).

100 „Vă mulţumesc foarte mult, Parisoar foarte frumos, bună seara... cină, meniu, caviar, şampanie, bună pentru băut, taxi, cabaret, dans...” (fr. în original) (n. red.).

101 „Vreţi Paris seara cu mine hotel meu... mare lux... Champs-Elysées” (fr. în original) (n. red.).

102 Denumire familiară a Petersburgului (n. tr.).

domestique, à votre service[103], şi de unde îmi vin cuvintele astea, pur şi simplu nu pot pricepe; iar duduiţa îmi spune brusc: hai, gata, nu mai face pe prostul! În cea mai curată limbă rusă!

Era cât pe ce să leşin, dar mi-am venit în fire, îi iau mânuţa, şi ţoc, ţoc, dar cine sunteţi, măicuţă, aşa şi aşa, şi ea râde şi spune că vede că nu ştiu Parisul, nici limba, şi e gata să-mi arate tot, numai că uite, ce să facă ea cu chioşcul, e afacerea unui *hrancez*, şi duduiţa trebuie să-i aducă în fiecare zi bani; în afară de ziare mai vinde şi ţigări, şi tot felul de mărunţişuri, nişte suveniruri.

Şi-mi arată de sub tejghea o marfă de minune, fotografii cu fete goale-puşcă, şi în tot felul de poziţii de te ia ameţeala; uite-aşa, îmi zic, ce cultură, ce realizări, degeaba ne exprimăm numai cu măscări – cuvântul şi prostia! –, dar toate aceste fotografii am putea spune că sunt documente, aşa că o să le aduc de la Conferinţa Crucii Roşii măscările astea, poate mă fac remarcat!

Ei, atunci duduiţa spune că se poate descurca cu plata:

— Plătiţi în avans pe o săptămână, închidem chioşcul, eu mă prefac bolnavă şi vă arăt Parisul aşa cum nu puteţi să vă imaginaţi.

Dar eu îi spun:

— O săptămână? O să-i cumpăr toată prăvălia! Iar când o să plec, o să i-o vând înapoi, las să facă un ban loaza asta de *hrancez* pe seama mujicului pravoslavnic rus. Am traversat imediat Grenoble şi m-am dus direct la ambasador, aşa şi pe dincolo, îi zic – am dat de o sursă din mediul proletariatului incipient:

— Pot să câştig mult, numai aprobaţi o sută de mii de

103 „Foarte fericit, Paris seara, bună seara... acasă, la dispoziţia dumneavoastră...” (fr. în original) (n. red.).

hranei, e treabă serioasă, la Kremlin vor fi mulţumiţi, spre slava comunismului internaţional!

Ambasadorul îl cheamă imediat pe *secletar*, îi ordonă să-mi deschidă un credit secret pentru agitaţie şi propagandă. Dau fuga la duduiţă, o întreb:

— Dar cum vă cheamă, cine sunteţi?

O chema Olga, ca pe soţia mea, aşa că îmi era la îndemână să nu greşesc.

— Dar cine sunt, o să vă spun mai târziu şi, în cel mai mare secret, pentru că emigraţia blestemată se fereşte foarte mult să nu discute cu alde noi.

Aşa că îi spun:

— Să mergem la dumneavoastră, apoi la *Claridge* al nostru, apoi unde doriţi, să luăm cina, apoi la cabaretul *Moulin Rouge* şi aşa mai departe. Dar eu nu locuiesc singur în cameră, ci cu un profesor, care e un fel de doică pe lângă mine, numai pentru partea ştiinţifică, vorbeşte în locul meu la şedinţele Crucii Roşii, că eu sunt delegat din partea Sovietelor pe probleme medicale, dar eu nu pot pe *hranţuzeşte*, aşa că trag după mine pacostea asta, ca în locul meu să se descurce cu oamenii de ştiinţă.

Şi duduia îmi spune:

— La mine nu se poate, găsiţi-mi o cameră la dumneavoastră în hotel, va fi mai comod; eu îi spun acum că o să închiriez o cameră pentru omul de ştiinţă, pentru doica mea, iar pe ea o iau la mine în camera de lux, cu apă caldă şi toate celelalte, iar ea îmi spune că în subsol la *Claridge* este bazin pentru scăldat, e deschis toată noaptea, şi sunt magazine peste tot, şi se dansează, totul e şic, e o nebunie.

Cum aveam să constat mai târziu, cultura şi propăşirea în subsol chiar sunt nişte realizări mai curate decât în America şi mai bune decât la noi, în conacele de

lângă Moscova, unde locuiesc tot felul de Stalini şi alţi vlădici pentru care sunt construite metrouri luxoase, *Rolls-Royce-uh*, tot felul de săli de gimnastică şi spitale militare de un lux incredibil.

Ne-am dus undeva departe, duduiţa a ieşit şi s-a dus undeva şi mai departe, apoi s-a întors cu o valiză:

— Aici, spune, am nişte lenjerie.

Totuşi, îmi zic, Olecika nu e prea bogată, dacă are aşa de puţine boarfe; şi mergem noi pe *Champs Eliseeva*, eu îi sărut mânuşiţele, o îmbrăţişez, ştiţi, aşa, abil ca un adevărat cavaler afemeiat, cum se spunea pe vremea ţarilor, ca un *motan*, iar Liulecika mea e aşa de tandră, şi mă tot roagă să-i cumpăr un inel cu un *bruliantik* şi un lănţişor pentru gât din perle; o să-ţi cumpăr tot, o să-ţi cumpăr tot, doar am credit nelimitat.

Cum am ajuns, profesorul a tăbărât pe mine:

— De ce nu aţi fost la şedinţa Crucii Roşii? A trebuit să mint că v-aţi îmbolnăvit, dar văd că, dimpotrivă, sunteţi chiar foarte sănătos, uite ce poamă aţi adus!

Eu îl împung în coaste:

— Încetaţi, vă rog să faceţi cunoştinţă, este compatrioata noastră, o adevărată *hranţuzoaică grand rondel*

Atunci câinele de pază mă întrerupe:

— Spuneţi prostii, dacă nu ştiţi, nu vorbiţi, nu e *grand ronde*, ci *grand dama!*

Dar eu îi spun:

— Nu mă faceţi de râs şi nu vă faceţi nici dumneavoastră. La noi, la adunarea ofiţerilor, la Ţarskoe Selo, când dansau ofiţerii, iar noi eram cântăreţi, mereu ni se comanda *grand ronde*, ştiu mai bine ca dumneavoastră.

Şi am sunat o dată, asta înseamnă să fii cel mai mare mahăr, şi vine un domn uimitor, purtând frac de dimineaţă,

şi-i poruncesc să-i dea imediat o cameră profesorului şi să-i ducă dracului catrafusele, pentru că se va muta logodnica la mine.

Profesorul s-a încruntat, dar, pentru că este în întreţinerea mea şi nu are niciun sfanţ, a dat din cap şi a spus că probabil mâine o să fiu bolnav, aşa că va face el raportul în locul meu; i-am băgat în buzunar o sută de *hranei* în mărunţiş şi am rămas singur cu duduiţa Olenka. Imediat a început să se dezbrace, fără nici cea mai mică ruşine, era fără chiloţi, cu o panglicuţă între picioare, mai mare ruşinea, cu sânii descoperiţi şi nicio cămaşă. Dar văd că e chiar de anvergură. Şi, în fine, mă întreabă cum mă cheamă. Eu spun că simt Afanasi Ivanovici, pe nume Buţenko, iar ea râde:

— Pfuai, ce nume ţărănesc, acum o să fie Étienne, iar la nume mai trebuie să adăugaţi ceva, nu sunteţi oare *hohoP*?

Îi spun că acum nu mai sunt *hoholi*, ci ucraineni, popor tare mândru, în curând o să cucerim toată lumea, înainte!, spre viitorul luminos! Atunci duduiţa spune: [104]

— Şi aveţi un frac sau smoching?

Frac ştiam ce fel de *hlamidă* este, pe care o purtau la noi valeţii prinţului, dar uite, ce e smoching, recunosc, nu ştiu.

— Păi aceasta e îmbrăcămintea de ceremonie a lorzilor, trebuie să vă cumpăraţi imediat un asemenea costumaş.

O-ntreb:

— Unde se poate cumpăra seara aşa *ceremonie*?

Iar ea:

---

104 în franceză: „grande dame”, aici peiorativ, trimiţând la o femeie de moravuri uşoare (n. red.).
Denumire peiorativă a ucrainenilor (n. tr.).

— Nu mă supăraţi, în Paris noaptea poţi să dezgropi chiar şi un mort din mormânt şi să-l îmbraci ca de bal mascat!

Ei, îmi spun, asta da cultură, uite, în Occident oamenii putreziţi pot fi costumaţi chiar şi în mormânt! Şi imediat sun la centrală şi i-l dau pe unul Stiopa, se pare că fratele ei, iar mai târziu aveam să aflu că e *motanul* ei, în *franceză* „macro”, un fel de *poisson*, peşte, cum spunem noi, dracu’ mai ştie ce a început să mă înveţe. Şi-i spune Olenka acestui frăţior Stiopka să se ducă imediat la un ştiu care Stanislav şi acel polonez să-i aducă urgent la *Claridge* câteva smochinguri şi cămăşi apretate, şi ciorapi de mătase, şi pantofi de lac, şi dracu’ mai ştie ce a mai înşirat ea acolo; apoi se uită la mine:

— Fizicul dumneavoastră, monsieur Étienne, nu e cel care trebuie, trebuie să chemăm imediat coaforul şi o domnişoară care cosmetizează faţa, şi unghiile trebuie date cu lac, într-un cuvânt, să facă din dumneavoastră nu ştiu ce *jigalu*, asta înseamnă amant tânăr, în *franceză* „alphons”.

Iar ea îşi pune o rochie că pur şi simplu ţi-era ruşine să o priveşti, era goală de tot, şi-şi pune tot felul de pietre preţioase, brăţări până la coate, inele vreo zece şi toate de mii de *hranei*; şi atunci vine frizerul cu un băiat de ajutor, şi două fete, una pentru mutra mea, cealaltă să-mi taie unghiile. M-au tuns într-o clipită ca după unul *Hanri Katr*, barba mi-au făcut-o ascuţită, aşa, cică, o purta regele *Hanri katr1*; fata mi-a dat cu o unsoare mirositoare pe moacă, era cât pe ce să mă sufoc, apoi a început să mă lovească peste figură cu toată puterea, că am început să strig:

— Ajunge, ajunge, v-aţi ieşit din minţi, să mă pocniţi în figură pe mine, delegat al Crucii Roşii?

Dar duduiţa râde:

— Monsieur Étienne, vă face masaj facial.

Şi toţi râd, nemernicul de băietan râde şi el, îmi împunge nasul cu nişte cleşti fierbinţi, îmi ondulează mustăţile, care erau mai curate decât ale mustăciosului de Stalin. Iar cealaltă fată îmi dă unghiile cu lac, apoi îmi porunceşte să-mi scot ghetele şi începe să-mi taie bătăturile cu nişte deştişori, dar m-a luat aşa o ruşine, că mi-e silă şi să-mi amintesc, şi să povestesc.

Atunci a venit Stanislav, acel fante care ajunge în cameră la apelul nr. 4, trage nişte cutii şi încep să-mi pună nişte cămăşi, că niciVîşiński [105] n-a purtat aşa ceva, când se ducea la conferinţe. Şi ce abil era acest poliac, numai se uita la mine şi spunea: *numéro* cutare, şi smochingul ăla mi-a venit ca turnat; doar eu aveam peste doi metri, şi aveam o burtă!, uite, o am şi acum, în ciuda lagărului.

De fapt eu transpir, mai ales la picioare, aşa că ciorapii mei erau pur şi simplu fleaşcă; am pus unii noi, de mătase, şi nişte pantofiori cu fundiţe, ei, mai mare ruşinea, dar aici e Occident, şi cultură, şi propăşire.

Sun din nou o dată şi poruncesc să vină la mine cel mai şef *ober-maître d'hôtel*. Şi vine unul ca un om de stat, ştiţi, strălucea tot din cap până-n picioare, de ziceai că era prim-ministru, şi scoate un carneţel din marochin şi întreabă:

— Desirer17.

Dracu' ştie ce îndrugă ăsta acolo, cu mare respect; dar eu spun:

— Olga, întrebaţi-l dacă se face focul.

Sigur că se face; atunci uite, îi dau acestui om de stat ciorapii mei care puţeau, plini de găuri şi poruncesc:

105 Henri Quatre, Henric al IV-lea, regele Franţei între 1589-1610 (n. red.).

uscaţi-i la dumneavoastră la bucătărie, dimineaţă să fie la mine!

Atunci, toţi au izbucnit pur şi simplu în râs, nu din cauza mea, ci a acestui *maître d'hôtel*, acest mare funcţionar, cum a luat ciorapii mei puturoşi pe vârful creionului şi a ieşit cu grijă pe uşă.

Şi a venit momentul plăţii: au început să zboare bănuţii sovietici, eram într-adevăr la nivel înalt, nu plăteam cu mărunţiş, ci numai cu sute şi miişoare. Tunsul mă costase o mie jumate, lăcuirea mutrei şi a unghiilor peste o mie, costumaşul şi toate celelalte o grozăvie, din atâţia bănişori un ţăran ar fi putut să trăiască doi ani, îşi făcea şi casă, îşi mai şi aranja gospodăria. În plus, *pour boire*[106] a costat tot mult, cu ajutorul apelului nr. 4 am trimis printr-un şofer două sute; şi fetelor le-am dat destul, într-un cuvânt, scutură buzunarul de vrei să-i cunoşti pe-ai noştri, respectă-i pe chei!

Duduiţa a luat imediat de la fata care mă pocnise peste bot vreo zece flacoane de parfum, nişte unguente, iar pentru mine a luat tot felul de căcaturi, au mai zburat nişte sute. Eh, unde s-a dus mia, se duce şi suta! în fine, ne-am pregătit să plecăm la *dinner*.

— Şi unde mergem, întreb?

— Păi la Vulturul cu două capetel

— Ce spuneţi, Olenka, drăguţă, oare pot să apar eu acolo, două mii de ani poporul pravoslavnic a suferit cu sfinţenie sub această blestemată de emblemă; nu pot să înghit nimic; mai mult, trebuie să recunosc că sunt funcţionar sovietic, chiar unul mare, nu se cuvine să merg la *Vulturul cu două capete*.

— Ei, astea sunt prostii! îmi spune duduiţa. Ai

106 „Ce doriţi" (fr. în original) (n. red.).

dumneavoastră de la ambasadă numai acolo merg, chiar împachetează în *Moskovskie Kolokola*[107]. Doar nu sunteţi în Uniunea Sovietică, ci în Parisul liber: uite, o să vedeţi acolo nişte persoane importante, numai generali şi doamne de onoare, doar că trebuie să mai adăugaţi ceva la numele dumneavoastră. Să zicem că sunteţi din Ucraina, aţi cunoscut o contesă pe nume Branitkaia? Avea o moşie minunată, Belaia Ţerkov, era milionară.

— Sigur că o ştiu, câte nu am luat noi de acolo, dar era sugătoare de sânge, a supt sângele poporului, acum probabil că împleteşte ciorapi la bătrâneţe.

— Aşa că uite, spune Olecika, mai adaug la numele dumneavoastră *Beloţerkovski*, dumneavoastră o să fiţi Buţenko-Beloţerkovski, asta sună aristocratic, şi nu uitaţi să răspundeţi la prenumele de Étienne, că doar ce e ăsta Afanasi, Fonika? Ce, sunteţi *hohol*? Doar aveţi rang înalt, delegat pe probleme de medicină, om învăţat, o să le spun tuturor că sunteţi profesor şi cel mai bun prieten al prorocului nostru Lenin.

Simţeam deja furnicături pe piele, între omoplaţi. Dar ce să faci, iubirea e rea, iubeşti bucăţica asta, că-i tandră şi grijulie.

M-am privit în oglindă şi, oricât mă uitam, tot nu reuşeam să mă recunosc, chiar eram adevăratul rege *Hanri Katr*, botul îmi înflorise, mustăţile erau încreţite ca în operele noastre, la junii-primi, picioarele erau în nişte pantofi strălucitori, parcă erau opinci, pur şi simplu, mai mare ruşinea. Iar duduiţa mea, ea întrecea toate aşteptările: era goală de tot, ochii neruşinaţi, coafura dracu' mai ştie ce era, într-un cuvânt, chiar eram nişte *hranţuzi* adevăraţi; numai că Olecika nu mi-a permis să-mi

107 Clopotele Moscovei (n. ed.).

pun paltonaşul şi i-a părut rău că a uitat să-mi aducă ceva *assorti**; eu îi spun să nu mai spună vorbe urâte[108][109], iar ea râde:

— Nu am spus closet, ci un pardesiu, pe care civilii şic îl pun peste frac.

Am îngheţat ca dracu' în *smokul* ăsta blestemat şi pe drum ea s-a dus undeva şi a ieşit cu un mantou că am înlemnit; oare şi pentru ăsta vor plăti ruşii? Şi chiar aşa a fost, a doua zi îmi dă un argat pe o tavă de argint, împreună cu cafeaua şi gustările de dimineaţă, o notă de câteva miişoare, iar Olecika e sub acelaşi cearşaf cu mine, cu miere pe buze, de care primeşti la ceaiul de dimineaţă, dracu' mai ştie de ce:

— Fonecika al meu *adore* – între noi începuse să mă alinte Fonecika –, este un dar de nuntă pentru mine, din întâmplare l-am găsit la o prinţesă luminată, care moare de sărăcie, nu a mâncat de două zile; e aşa de mare sărăcie, hai, salveaz-o, doar e compatrioata noastră!

Şi am plătit, pentru gloria vieţii paradiziace, a fericirii generale şi a alaiului solemn al marelui leninism, a comunismului şi a altor minuni din viitorul luminos.

Pe drum Liulecika şi-a dat seama că nu am căciulă, trebuie neapărat să-mi cumpăr un cilindru; i-a poruncit ceva şoferului, aşa că mi-a trântit şi un cilindru prostesc, iar acum mi-a îndesat pălăria asta peste urechi, pentru că taxiurile la Paris sunt parşive, sunt scunde şi mizerabile, deci Sufleţelul a spus:

— De mâine o să mergem cu un automobil şic, cu valet la scară, şi cu un şofer cu decoraţii, toţi sunt ruşi, generali şi senatori. Sunt şi miniştri!

---

108 Haină asortată, potrivită, din fr. „asortat" (n. red.).

109 în rusă, sortir înseamnă closet (n. tr.).

Asta îmi convenea să raportez la Kremlin: uite cum trăieşte nenorocita de emigraţie. Au băut sângele nostru, acum îl bem noi pe-al lor!

Ajungem la *Vulturul cu două capete*, sfântă măiculiţă, era o luminăţie cum la Moscova încă nu le trecuse prin cap să facă, era chiar un curcubeu, o mulţime de automobile, care mai de care mai luxoase, şoferi în uniformă; doi portari m-au luat de subsuoară, de parcă m-ar fi dat afară din crâşmă, când te faci criţă; alţii, ca nişte gorile de pază, au luat-o de mâini pe Olenka; se vede treaba că e cultură adevărată, sunt atât de civilizaţi, că nici în America, mă rog, nu vezi aşa ceva.

Intrăm în hol, cam ca la Kremlin, palmieri, brazi, flori; e acolo şi un Napoleon, cu tricorn, într-un surtuc lung, tot în aur, iar pe piept are vulturul cu două capete, exact ca la soldaţii din gardă, în timpul ţarului, din regimentul Excelenţei Sale Imperiale împărăteasa Maria Feodorovna1, care-l purtau pe epoleţi; şi în mâini, ca adevăratul Napoleon, un buzdugan; un patrafir auriu, pe umăr, ca la diaconi, o barbă mare cenuşie pe tot pieptul, ei, mai mare minunea, nu era om obişnuit. Şi atunci acest Napoleon, împăratul francez, întinde cu importanţă mâna cu buzduganul şi ne dă onorul! Moment în care apar nişte aviatoare cu plăcinte pe cap, cum poartă la noi piloţii, se numesc *bonete*, şi-i iau mantoul Olecikăi; de la mine nu au ce să ia, tremur de parcă sunt cuprins de friguri, pentru că umblu aşa fără palton în octombrie!

Şi imediat iese din salon cel mai important *oberpolizeimeister*[110][111], cu botul ras şi lăcuit la fel ca al

110 Ducesa Sophie Mărie Dorothea Auguste Louise de Wurttemburg (1759-1828), soţia ţarului Pavel I, botezată ortodox ca Maria Feodorovna (n. red.).

111 „Polizeiobermeister” - ofiţer de poliţie (germ. în original); se referă

meu, aplecat până-n pământ în faţa Olecikăi, *gud iv*, *lady*, iar mie, scârba, mi-a zis *şir*, şi începe să trăncănească *inglezeşte* cu Olecika, iar ea îi răspunde în cea mai curată limbă a Marii Britanii, nu ştiu ce *fenkiu*, *fenkiu*[112][113]. Mai târziu ea mi-a explicat că întâi s-a salutat cu el, iar ea i-a mulţumit, numai că am uitat s-o întreb ce înseamnă cuvintele astea date dracului. Până la urmă, cred că Olecika mea chiar e de mare anvergură, trăncăneşte şi *hranţuzeşte*, şi *poloneşte*, şi uite, *inglezeşte*. Cine să fie ea?

Intrăm în salon şi, prieteni, n-o să credeţi, ne întâmpină cu un marş din filmul lui Dunaevski, celebrul nostru compozitor, *Băieţii veseli*! Şi toţi muzicanţii fac plecăciuni, şi eu bag mâna în buzunar ca să le dau imediat *pour boire*, şi acest maestru de ceremonii ne conduce la o masă, pe care-i numai argint de 84, flori violete – asta în octombrie, o veioză luxoasă cu abajur de mătase, fotoliile sunt trase de nişte marchizi în frac, toţi trăncănesc în limba noastră şi eu le întind mâna, le-o strâng din suflet, doar sunt oameni ai muncii, muncesc ca să mănânce; orice muncă este cinstită, că doar aşa ne-a învăţat Ilici, deşi el, ce să mai vorbim, nu s-a omorât cu munca, a mâncat pe banii negustorilor moscoviţi, Morozov, Rukavişnikov şi alţi milionari.

Olecika se uită deci în jur şi se salută cu toţi. Imediat se vede marea ei anvergură, îi ştie pe toţi, şi în dreapta *mon general*, şi în stânga *cher prince*, şi prin salon *hav du du* (*how de you de*), mai târziu mi-a explicat că înseamnă *ce mai faceţi*?, pe *londoneşte*. Şi mai vine un ticălos, cu o

---

la obermeister - şeful de sală sau maestrul de ceremonii (n. red.).

112 „Good evening” (engl. în original) - bună seara (n. red.).

113 „Thank you, thank you” (engl. în original) - mulţumesc, mulţumesc (n. red.).

carte, este meniul, şi Olecika îi rosteşte ceva în polonă, *pşe pşenski*, *presrenski*[114], şi pentru mine comandă vodcă cu gheaţă, caviar – chiar din acela de care înfulec acasă, că deja mi s-a făcut greaţă de el, şi somon; şi apoi au început să ne aducă tot felul de prostii, aşa că din nou m-am întrebat dacă mujicii noştri vor face faţă când ni se va da acest *adison*. Oricât m-a învăţat Olecika, că nota e *adisoti*, nu-mi plăcea cuvântul ăsta, pentru că toate *adisoanele* astea erau aşa de pipărate, că pur şi simplu mă lua groaza. Începem să mâncăm. Eu îi propun *menufix*, asta-i o realizare a democraţiei de aici de la Paris, pentru vreo cinci franci trei feluri de mâncare, pâine câtă vrei, chiar poţi să-ţi bagi şi-n sân; dar Olecika îmi aruncă o privire furioasă şi mă întreabă:

— O să mâncaţi cremă din coadă de taur?

Am rămas cu gura căscată la faza asta, cum?, acest prânz începe cu desertul, şi din coadă de bou, doar crema este în locul prăjiturii sau a *kiselului*[115]; la asta ea râde cu *ober-hotel-ul* care are un lănţişor la gât, parc-ar fi membru al Consilului Superior Imperial; iar eu spun că nu voi mânca sub nicio formă crema asta, poate să nici nu fie din coadă, sau din ceva mai rău, chiar îmi e ruşine să-mi imaginez din ce pot să facă *hranţuzii* creme în loc de supă.

— Nu voi mânca, hai, mai departe, ceva omeneşte!?

Atunci Olecika se uită în cartea tipărită cu aur, de parcă e o evanghelie, şi-mi propune *potage printanier*.

— Dar ce-i asta, e tot din taur sau poate de măgar?

— Nu, e supă de primăvară, *printanier*, e cu verdeţuri de primăvară.

— Ei, asta mai merge, e chiar interesant să mănânci

114 Parodiere a pronunţiei poloneze (n. tr.).

115 Băutură gelatinoasă pe bază de fructe şi amidon (n. tr.).

în octombrie verdeţuri de primăvară!

Atunci a început discuţia despre vinuri, eu spun că ar mai trebui nişte vodculiţă, iar mai apoi bere, dar Olecika m-a fulgerat iar şi-i traduce aşa preţios lui *maître-ober* că sunt profesor, un om de ştiinţă cunoscut, şi aş vrea să gust nişte vinuri vechi; şi-i face cu ochiul acestui escroc. Asta notează tot, de parcă ar fi la şedinţele Crucii Roşii; dracii ăştia de străini notau tot, şi mie îmi şoptea *doica* mea, învăţată şi ea, notaţi şi dumneavoastră, iar eu desenam cocoşi şi jucam X şi O.

Mai departe Olecika nu m-a mai întrebat, tot vorbeşte în limbile sale, când în poloneşte, când în englezeşte, iar cerşetorul de *ober-chelner* tot notează, parcă văd că şi *adisonul* o să mi-l scrie şi mai lung; ei, bine, îndură el rusul şi mai mult, uite de câţi ani i se tot *scrie* şi e jefuit, iar ţăranul nostru nu se îndoaie deloc, susţine construcţia tot mai înaltă a comunismului disperat şi a fericirii universale a omenirii.

Supa de primăvară a fost servită în ceşti, adică Olecika mi-a mâncat supa aia de câine, aşa de grasă era, de parcă era ulei pentru automobile.

Mă uit la ceaşcă şi nu văd nicio verdeaţă, nici primăvară, ci un vârtej negru şi mai văd că are două toarte. Ceşcuţa e aşa de frumoasă, din material fin şi cu vulturul cu două capete pe farfuriuţă. S-au gândit bine, îmi zic, dacă se sparge o toartă, rămâne cealaltă pentru a fi folosită. Atunci Olecika îmi spune:

— Tăceţi odată şi uitaţi-vă în supă, oamenii vor crede că suntem căsătoriţi şi nu avem despre ce să vorbim, după ce ne-am certat toată ziua, poate chiar ne-am luat la bătaie.

Eu întreb:

— De ce are ceaşca două toarte?

— La curţile ţarilor şi regilor se bea din ceşti cu două toarte.

— Bine se spunea că toţi ţarii şi împăraţii erau beţivani, remarc eu, dacă la beţie se smulgea o toartă, rămânea cealaltă. Dar, Olecika, sufleţelule, ce fel de supă de primăvară mai e şi asta, nu e nicio verdeaţă în ea, uite, o beau, dar e goală!

— Ah, Doamne-Dumnezeule, monsieur Étienne, cum se poate să beţi supa direct din ceaşcă? Trebuie să o mâncaţi cu lingura!

Bine, atunci o să mănânc cu lingura, e şi mai comod, pentru că nici lingurile, nici cuţitele nu sunt prinse cu lănţişoare, ca la noi, în Uniune, ca să nu fie şutite; dar de ce totuşi supa asta e aşa de neagră? Olecika îmi explică acum că această supă de primăvară se face dintr-o supă de carne specială care se numeşte *ox-tea*, adică ceai de bivol, nici nu mai ţin minte dacă aşa i-a zis zemii ăsteia, numai că era cât pe ce să mă facă să vomit, din nou crema asta a dracului de taur; ei, i-am reproşat Olecikăi:

— Vă bateţi joc de mine, iar mi-aţi dat ceva de bou!?

Dar nici nu a apucat să-mi răspundă, că văd un alai solemn!

Vine acel *ober-polizeimeister* şi împreună cu el doi bărbaţi de la bucătărie, în nişte halate albastre, dar aşa de curaţi şi importanţi, că erau numai buni să fie luaţi în corul bisericii Regimentului de puşcaşi ai gărzii personale.

Şi *oberul* ăsta dat dracului duce în mână un legănuţ împletit din stuf; numai că, îmi spun, copilaşul e cam mic, poate că s-o fi născut mort, şi văd că în legănuţul ăsta de păpuşi se află o sticlă, murdară ca dracu', plină de praf, că la noi pe vremuri s-ar fi ruşinat s-o dea clienţilor, chiar în cel mai împuţit birt de lângă cimitirul Smolenskoe, care era mereu plin de purtători de lumânări după

înmormântări. îi spun Olecikăi:

— Ce porcărie! Un restaurant aşa de şic şi nu pot să spele sticlele? Porunciţi imediat s-o cureţe, n-o să beau din mizeria asta!

Olecika nici n-a apucat să-mi răspundă, că iar m-a fulgerat cu privirea de sub nişte liniuţe vopsite în locul sprâncenelor, a şoptit ceva şi atunci toată ceata a început să acţioneze, halatele albastre se agită şi ele, iar *oberul*, foarte grijuliu, cu un tirbuşon mare, un sfredel de-a dreptul, începe să scoată dopul, iar marchizii noştri, rusnaci, care ne deserveau, pun nişte pahare ciudate aduse pe o tavă sub nişte cârpe. Olecika mi-a explicat mai apoi că după supă se obişnuieşte să se bea Madeira, şi uite, ea a comandat pentru mine o Madeira de 25 de ani vechime, şi o asemenea *Madeira dry* era ţinută în beciuri, de aceea e aşa de prăfuită, din cauza vechimii.

— Monsieur Étienne, să daţi un *pour boire* bun isteţilor ăstora, s-au străduit aşa de mult pentru dumneavoastră.

Păi ce mama dracului s-au străduit? Doar s-au învârtit pe aici şi acum dă *pour boire*\ E adevărat că şi vlădicii noştri se învârt tot aşa prin Kremlin; Ilici, uite, aşa s-a învârtit la Paris, şi prin Elveţia, iar acum omul nostru se învârte, numai că nu primeşte *pour boire*, *pour manger*. Scot două sute şi spun:

— *Vous inerţi tres beaucoup*, Sovietele *bon*, uite, *pour boire* pentru dumneavoastră, *manger* caviar[116]!

Olecika se holbează la mine:

— Ce faci, Fonka, mă faci de ruşine în toată *demimonda* înaltă franceză? Se pare că aşa se numeşte înalta societate din Paris, cum ar veni, crema şi smântână,

116 Vă mulţumesc foarte mult, Sovietele bune, uite, bacşiş pentru dumneavoastră, mâncaţi caviar! (n. red.).

scriitori, pictori şi activişti politici.

Deja nu mai pot să-mi mănânc supa, aşa de milă mi-e de mujicii ruşi, cât va trebui să plătească pentru sticla asta murdară şi pentru aceste cănuţe imperiale, în general, pentru toate aceste *pour boire* şi *demimonde*.

Ei, Marsala sau Madeira, ce să spun, s-a dovedit a fi bună, nu mai rea decât a noastră de la Eliseevski; am luat imediat păhărelul, dar Olecika a început să şuiere: oare aşa se bea acest *nectar*, cum i-a zis ea:

— Este cel mai preţios vin, trebuie degustat, băut cu înghiţituri mici!

Dar eu îi spun că pot să beau dintr-o suflare şi un pahar mare de spirt curat, fără să clipesc. Discuţia dintre îndrăgostiţi, adică dintre noi, nu a mai continuat, pentru că ne-au adus un vas uriaş acoperit cu un capac de argint, ca un sicriu de copil, şi ni s-au pus farfurii fierbinţi; îi spun Olecikăi:

— Ce, au puţine farfurii, de ne dau unele abia spălate? Se vede că tocmai au fost clătite şi şterse, nici nu s-au răcit.

— Tăceţi, Fonecika, aşa se cuvine în *demimondul* înalt, la academicienii care aici se numesc *nemuritori*.

Cât timp lacheii noştri ruşi s-au agitat în jurul nostru, Olecika mi-a explicat că *nepreţuiţi* sunt numiţi academicienii, asta înseamnă forma cea mai înaltă de respect, iar eu m-am întrebat în sinea mea de ce Ilici e numit nemuritor, pentru că nu are niciun merit, ci numai blesteme de la toţi oamenii cu adevărat cuviincioşi.

Se dă jos capacul ca de sicriu şi de sub el iese aşa fum şi abur, pur şi simplu vălătuci, şi o culoare roz, şi miroase aşa de bine, numai că nu-ţi poţi da seama ce este, şi pe argintul de 84 se află cel mai mare rac, fiert, cu nişte cleşti aşa de mari, că, dacă te prinde, îţi retează imediat

degetul. Când eram mic am prins o mulţime de raci, în Nistru, dar erau nişte raci mititei, în comparaţie cu monstrul ăsta, iar dacă se întâmpla să te prindă în mâl de deget, atunci îţi dădea sângele. Şi sub vasul plin de apă pun un opaiţ cu gaz; îi spun Olecikăi:

— Să ia chestia asta puturoasă, prea miroase frumos de la rac!

Dar sufleţelul mă linişteşte:

— Este o spirtieră cu cel mai curat spirt de 98 de grade, în toate palatele şi la prezidentul *hranţuz* aşa sunt serviţi mereu oaspeţii de onoare!

Ce mai rac era ăsta, nu am văzut în viaţa mea un asemenea ticălos şi cum să-l mănânci, nu-i puteai da la o parte cleştii, iar coada dumnealui era cât un ştiulete de porumb! Dar Olecika mă învaţă:

— Nu e un rac, ci *omar*, un animal rar.

Ei, îi zic:

— Ştiu ce sunt omarii, la noi, la adunarea ofiţerilor, această gustare se servea în vase de fier, iar noi, cântăreţii, le lingeam; erau un fel raci de-ai noştri, numai că mai albi.

— Acesta este, spune Olecika, *omar à la marseilleze*.

Ei, slavă Domnului, o să mănânc ceva de-al nostru, revoluţionar, dar se dovedise a nu fi *Marseilleza*, ci oraşul Marsilia, este un asemenea oraş în Franţa. Dracu' să-l ia, ce nume inventează aceşti *hranţuzi* bucătari, *chefs de cuisine*, pentru oamenii simpli!

Atunci mai vine un specialist, tot *dregător*, Olecika şopteşte:

— Pregăteşte pentru el un *pour boire* mai mare.

Începe să ne spargă ca pe o nucă acest rac-omar, îl stropeşte cu ceva neobişnuit de gustos, numai că nu-mi puteam da seama ce fel de sos este, dar nu-i nimic, e bun,

mai apoi am văzut că nici *adisonul* nu era deloc rău pentru toată această apariţie în faţa poporului. Am înfulecat cleştii şi am luat şi o bucată bună din coadă, dar Olecika numai a gustat puţin şi mi-am spus că aşa s-a încheiat prânzul, dar *marchizii*, rusnacii noştri, ne pun nişte pahare uimitoare, un fel de ploşti pe picioare înalte, pe care le umplu dintr-o sticlă verde, extrem de delicată, aşa că-ţi era şi frică să o iei în mână, să n-o spargi. Şi toarnă în ploştile astea vin galben ca chihlimbarul şi Olecika îmi spune că e un vin celebru din Germania, are o aromă neobişnuită; iau o gură, nu am uitat lecţia despre *Madeira*, dar Olecika iar mă învaţă:

— Monsieur Étienne, pe ăsta puteţi să-l beţi mai mult, e de zece ori mai ieftin decât *Madeira*.

Iar când au adus *adisonul*, m-a luat ameţeala; preţul acestui vinişor era aproape la fel ca al blestematei de *Madeira*; pentru banii ăştia mujicii puteau să cumpere şi porci de rasă, şi purceluşi, şi o turmă întreagă de oi. Ei, nu-i nimic, doar trebuie să aprofundăm revoluţia, să menţinem linia lui Lenin, înainte, tot înainte spre stalinism şi beriadă!

Îi spun Olecikăi:

— Nu ne deplasăm în nişte locuri mai de vis?

Darea:

— Dacă vreţi ceva mai de vis, uite, acum o să vă fac cunoştinţă cu un maharajah indian, e aghiotantul regelui *inglez*.

Porunceşte să fie chemat la noi un marţafoi de-ţi era jenă să te uiţi la el. Se îndreaptă spre noi un sarafan foarte înalt de culoare verde, pe cap are înfăşurată o perdea cu o pană în frunte şi, dacă vă puteţi imagina, are în urechi câte un *bruliant* uriaş; pe umăr o monedă aurie. îi întinde Olecikăi mâinile, apoi i le duce la frunte, la piept şi la

burtă, şi pe ale mele la fel. Şi deodată începe să trăncănească în engleză şi scoate un lanţ de pietre preţioase, aşa cum călugăriţele noastre poartă mătăniile, şi am mai văzut şi la popii catolici, dar la aceştia sunt până-n pământ. Nu am înţeles deloc ce i-o fi turnat Olecika despre mine, iar *radja* ăsta de rahat râde mereu şi spune: o, *iest*, *o iest*, mi-a explicat Olecika mai târziu că spunea *o*, *yes*, adică *o*, *da*, *o*, *da* în *engleză*, asta înseamnă cum se strigă la noi *corect*, *corect*!

Olecika le porunceşte imediat fanţilor să-i pună şi lui un *couvert*, asta înseamnă că va termina masa împreună cu noi. Credeam că am mâncat deja pe săturate, îmi era şi silă să mai văd mâncare, dar ni se aduce o roabă atât de frumoasă, pe patru roţi, toată lăcuită, cu etaj, şi doi copii în scurte roşii cu nasturi aurii şi cu nişte căciuliţe abia trag la căruciorul ăsta. Şi e acoperit cu un capac uriaş. Pe raftul de jos sunt vreo zece castroane, şi numai de argint 84. Venea un miros îmbietor dinspre acest cărucior, aşa că am dorit să mai mănânc ceva.

Şi vine *obermeister* al nostru cu nişte cuţite uriaşe în teci, vreo cinci, şi scoate un cuţit foarte lung, parcă era fierăstrăul de la uzina noastră, unde am fost ajutor de nituitor, erau în general pentru tăierea ţevilor. Atunci un *marchiz* pune capacul undeva jos şi văd că pe argint este o pulpă, poate de taur sau poate de bivol, dracu' să mai ştie, putea fi şi de leu sau chiar de elefant.

Cu abilitate, *ober-maître* mărunţeşte carnea acestei vite, totuşi în bucăţi aşa de mari, că nu încap în farfurie, tot fierbinte, trebuie să le pună pe două. Şi de jos începe să pună tot ce-ţi poţi imagina, şi din cele de primăvară, şi morcovei, şi castraveciori, şi ridichi, şi dracu' mai ştie ce nu era în castroanele astea! Arăta extrem de gustos, numai că şi*ad isonul* va fi foarte gustos pentru cârciuma asta,

pentru vita asta cu socoteli; mujicii nu-şi vor îndoi cu prea mare poftă spinările pentru aceste *adisonuri*.

Dar carnea era aşa de gustoasă, că, deşi plesneam de nu mai puteam, totuşi i-am făcut un semn *ober-hotelului* să-mi mai dea vreo două bucăţele, cu tot felul de garnituri acolo. Prinţul indian o tot întreabă ceva pe Olecika; ea îi răspunde flecărind în *ingleză*, iar prinţul ăsta al dracului numai o, *iest*, *o eşti* Eu am înţeles că mai vrea să mănânce şi-i arăt cu mâna uite câtă vită mai este, iar Olecika imediat şuieră că el spune *o da*, *o da*, adică o *yes*, dar eu am uitat deja cuvintele astea ale dracului; dacă nu vrei, atunci du-te dracu'!

De fapt, deşi băusem şi vodculiţă, şi Madeira, şi vinişorul ăsta al nemţoteilor, atât de galben de parcă era porumb fiert, totuşi voiam nişte *kvas* rece, chiar şi de merişoare; dar Olecika, drăguţa de ea, iar a început să şuiere:

— Ce tot spuneţi? Aici nici nu au auzit de denumirea asta, vrei *kvas*, poate şi zbiteniJ? Uite ce denumire ştia bucăţica asta de mare anvergură. Staţi puţin, o să vă dea ei un *kvas*, că o să vedeţi cerul cât o oaie!

Într-adevăr, doi lachei abia târăsc o căldare plină de zăpadă şi de gheaţă şi în ea este o sticloanţă aşa de mare, că dopul cu sârmele arată exact ca o bilă de biliard, cum jucau ofiţerii noştri din regimentul al doilea al gărzii personale, când erau la adunare. Iar Olecika îi spune bucuroasă ceva indianului, *champagne Kristal Magnum*, acela rânjeşte, îşi freacă mâinile, iar sufleţelul îmi explică: este remarcabila şampanie *Kristal*, într-o sticlă transparentă, şi atât de mare; probabil e cât trei sticle obişnuite şi trebuie să pregătesc un *pour boire* deosebit:

— O asemenea raritate se serveşte numai celei mai importante *demimonde*.

Şi din nou mai vine cineva, cum i-a spus ea, *wein-busch*, în limba noastră nici n-am reţinut, şi ăsta are tot un lanţ de aur la gât; şi scoate din căldare sticla asta mare îngheţată toată, acoperită cu promoroacă, şi nu se vede niciun cristal. Răceam şi noi uneori vodculiţa; aia de patruzeci, cum se spune, era asudată, dar aici e ger curat, nu sticlă. Şi demnitarul ăsta a scos dopul; noi aveam una rusească, *Abraşka Diurso*[117][118], bubuia aşa de tare, de ziceai că e tun, dar aici nimic, fără niciun sunet, ca să atragă atenţia publicului, uite, cică suntem nişte domni, bem şampanie!

Şi toarnă el *Kristalul* ăsta în nişte cupe atât de mici, că nici nu vrei să mai bei, numai că, în loc de vin, a turnat pur şi simplu nişte ace, aşa de tare era îngheţată sticla. Dar *makar-adja*[119] cioc, cioc, şi imediat îi oferă şi acestui *wein-busch*, *ce* mai democrat, demnitarul e, cel mai probabil, un lacheu, şi uite ce respect i se arată! Mă gândesc acum, cât *pour boire* trebuie să dau şi acestui prinţ indian pentru compătimirea fratelui nostru proletar?

Sticla s-a dezgheţat, într-adevăr, era toată transparentă, parcă era din cristal. Apoi Olecika mi-a explicat că aşa se numeşte fabrica de vodcă unde se face această şampanie *Kristal*. Iar

Magnum i se spune pentru că e dublă din punctul de vedere al cantităţii. îmi spuneam că *adisonul* va fi şi el probabil dublu faţă de posibilitatea buzunarului meu; mujicii vor munci şi ei dublu, ca Sovietele să plătească un asemenea *Magnum*. îi mulţumesc Olecikăi pentru acest *kvas*, blestemat să fie, şi spun:

---

117 Probabil, „wein-bursche” - băiatul care pune vin (n. red.).

118 Abrau Diurso, şampanie sovietică (n. tr.).

119 Maharajul (n. red.).

— Să mergem, sufleţelul meu, trebuie să mai ajungem şi la cabaret, că o să se închidă. Dar Olecika râde:

— Nu se închide nimic, cabaretul abia se deschide, iar acum o să ne aducă *şo-hrua* (*chaud-froid*), e o chestie minunată, că o să rugaţi să vi se mai dea.

Desigur, nu am auzit niciodată acest cuvânt şi Olecika îmi explică: este şi cald şi fierbinte, se serveşte pentru amuzament, între felurile de mâncare. Asta mi s-a părut cam ciudat, ce distracţie îmi trebuie mie, şi aşa buzunarul sovietic s-a distrat suficient azi, nici mujicii noştri nu mai au chef de distracţie. Bolboroseşte din nou cu indianul, iar acela îi tot spune o *iest*, o *iest*, cred că e un mâncău care vrea să mănânce tot, dar atunci mi-am adus aminte că la noi înseamnă *corect*!

Corect, corect, unim luna cu pământul numai ca mujicii noştri să nu urle incorect, nici să nu îndrăznească, nimeni nu vrea în lagăre sau pe un şantier de construcţii!

Şi ne aduc această chestie rece-fierbinte, parcă era un fel de piftie, ca la noi, în Piter, pe Obrodnîi Kanal, unde ne dădeau pentru un *piatac1 o* cană întreagă. Mi-e şi silă să mă uit, dar Olecika spune că e făcută din raţe tinere, au găsit în octombrie boboci de raţă! Mănânc, pentru că e Occident, cultură şi propăşire, dar tot mă trage spre *kvas*, spre şei[120] [121]-ul nostru. De obicei aş putea da pe gât două sorokovki3 una după alta, şi să mai beau după aia şi bere, cu vadra, evident dacă acel *sortie* este undeva în apropiere, pentru că berea dă afară lichidul din pântece, aşa că se întâmplă să n-o duci până la capăt. Chiar la şedinţa Crucii Roşii Internaţionale am început odată să spun că berea este cel mai bun mijloc de golire a vezicii

120 Monedă de cinci copeici (n. tr.).

121 Diminutiv al cuvântului „sorokovka” (rusă în original), indicând sticla de vodcă de concentraţie 40% volum alcool/litru (n. ed.).

urinare, iar *doica* mea cea învăţată a sărit în sus imediat şi a început să trăncănească ceva de genul că eu sunt specialist în problemele cutare şi cutare; aşa şi este, eram mare specialist în băutură, numai că mai încolo a întors-o aşa de bine, că a reieşit că sunt om de ştiinţă, numai că, în manieră sovietică, privesc rădăcina problemei. Îi spun Olecikăi:

— Cred că s-a distrat destul pântecele, acum aduceţi *adisonii* pentru distrarea buzunarului mujicului nostru, că le plătim, ale dracului de *adisonuri*.

Dar sufleţelul îmi spune tandru:

— Încă nu am terminat de mâncat, acum o să aducă legume, apoi desert, iar apoi cafea, după aceea lichioruri. Şi o să mai aducă şi fructe, şi *bomboniere*, ceea ce înseamnă bomboane.

Chiar nu pot să ţin minte tot felul de prostii şi de aiureli ale lui Ilici sau ale altor proroci nebuni ai fericirii universale, dar uite, asemenea cuvinte de cârciumă, de genul *pour boire*, *votre santé*, *biftex* le ţin minte aşa de bine, multe cuvinte mi le-a îmbrobodit Olecika în memorie, pe multe le-am reţinut; uite că în lagărele astea blestemate – unde sunt închis de optsprezece ani – memoria începe să-mi joace feste.

Dar ce mai e şi asta, după boboci de raţă în aspic, să o iei de la capăt cu legume; totuşi sunt aduse nişte castronele de argint 84 şi Olecika îmi explică: sunt nişte *macedoine* din legume, se numesc *legume à la legume*, şi după asta se bea vin roşu, care se numeşe *sânge de negru*. Am gustat legumele astea şi nu mi-am dat seama deloc ce să fie, totul era mărunţit în nişte figurine, ca pentru o joacă de copii, şi cubuleţe, şi biluţe, şi pătrăţele, pur şi simplu remarcabile, dar nu te dumireai de gust. Am scormonit cu furculiţa şi am dat-o la o parte, dar Olecika a început să

şuiere.

— Ptiu, cât de insuportabil sunteţi, cu un asemenea musafir la masă, era vorba de prinţul ăsta hindus, să fiţi aşa de *mauvais* ton!?

Şi acest cuvânt mi l-a explicat Olecika, ce-i aia *mauvais ton* – la noi înseamnă bădăran. Întreb de ce Olecika i-a spus prinţ hindus, dacă până acum a fost indian, din America, pe care noi o întrecem şi nu putem deloc s-o ajungem din urmă. Atunci Olecika îi traduce ceva indianului sau hindusului din India, iar acesta începe să râdă aşa de tare în hohote şi-mi strânge mâna, *ol rai* (*all right*). Aşa am înţeles că vorbeşte despre rai; dar asta înseamnă la noi *foarte bine*, dar ce găsise el foarte bine, nici până acum nu am aflat.

Atunci Olecika îmi explică: prinţul e o persoană foarte importantă în India şi e aşa de bogat, că poate cumpăra toată Moscova, cu toate casele de acolo şi Kremlinul; imediat o rog să traducă: dăm gratis mausoleul-sorhr al lui Ilici, şi pe vlădicii de la Kremlin îi dăm la grămadă, uite, abia atunci acest burtos ar face un serviciu poporului rus! Ea gângureşte ceva spre prinţ, acela râde în hohote şi mă bate pe umăr, asta aşa, frăţeşte, se vede că e băiat bun. Şi mai spun că uite, pana aia de pe căpăţână e la fel ca în înfăţişarea indienilor din imaginile americane; încep să râdă, probabil de mine, dar mie puţin îmi pasă; şi încep să mă dedic *Sângelui negru*, care s-a dovedit a fi un vin obişnuit, dracu’ ştie de ce se numeşte sânge. O întreb pe Olecika:

— Ce va fi la desert?

— Păi îngheţată fierbinte!

Cred că râde de mine sufleţelul meu, unde s-a mai văzut ca îngheţata să fie fierbinte; nici la noi nu s-au gândit încă la aşa ceva, printre alte stupidităţi ale nefericitei vieţi

sovietice. Dar ni se aduc nişte cutiuţe din hârtie de mătase, aşa cum se vând fondantele în cofetăriile cu etichetă, deasupra cutiei sunt presărate migdale rase, iar sub ele, vă imaginaţi mirarea mea, îngheţată adevărată, chiar o minune nemaivăzută, un amuzament pentru copiii de vârstă mică. Nu e aşa de gustos, dar va fi *anteresant* să povestesc acasă, numai că nimeni nu va crede, vor spune: s-a apucat să mintă, de parcă minţea puţin!

Ne-am apucat să terminăm de băut sticla aia de *cristal* cu prinţul, abia, abia am dovedit-o. Deodată vine iar la noi căruciorul lăcuit şi pe el sunt nişte obiecte mici de aramă şi miroase a cafea. Catafalcul ăsta a fost adus de un turc cu un fes roşu şi vestă brodată numai cu fireturi, şi cu nişte pantaloni aşa largi, cum purtau la noi odată flăcăii.

Şi începe turcul să toarne cafea, a venit un aşa miros, că o gospodină bună şi-ar fi trimis la dracu-n praznic bucătăreasa pentru o asemenea pângărire a aerului. Dar, în opinia mea, aroma e plăcută. Toarnă el cafeaua asta cu zaţ, nici vorbă s-o strecoare printr-un ciorap vechi sau printr-o bucată de ciorap de damă, şi în nişte ceşcuţe aşa de mici, ca la noi, la Moscova, la hotelul *Metropol*, care e exclusiv numai pentru cei mai importanţi comunişti străini de mâna întâi; ceşcuţele erau cât suporturile pentru ouă moi. Dar în crâşma asta erau din aur 56. Asta e deja mai presus de orice realizare; şi cum beam eu zaţul ăsta, Olecika începe să şuiere:

— Trebuia să aşteptaţi puţin până se lasă zaţul, ce, nu aţi mai băut niciodată cafea turcească?

Aşa şi e, pentru că la noi în Uniune nu e nu numai cafea turcească, dar nici din orz, numai noi, grădinarii, ne mai puneam din când în când. După acest turc a mai venit la noi încă un cărucior plin cu sticle, şi cu atâta fason, că-ţi venea nu ştiu cum să le priveşti pe toate. Astea erau

lichiorurile. O întreb pe Olecika:

— Oare pentru toate aceste confere şi flaconaşe, şi sticle pântecoase va trebui să plătesc? Păi nici până la a doua venire nu vom putea înghiţi toată această tărie, pentru că la noi lichiorurile sunt numai otravă, toate sunt contrafăcute, şi după ce le bei, apoi două-trei zile ai ochii lipiţi.

Dar Olecika râde:

— Aici sunt numai vreo cincisprezece sortimente, dar am făcut cunoştinţă cu general-amiralul dumneavoastră, Aleksei Aleksandrovici, şi lui i s-au adus până la treizeci de sortimente, numai că nu a băut niciodată, a fost numai pentru etichetă. După ce au băut tot felul de vinuri vechi, regii sunt serviţi cu zeci de lichioruri, dumneavoastră v-au adus, ca pentru un funcţionar cu răspundere al marii Uniuni, totuşi, cincisprezece sticluţe, dar nu e obligatoriu să beţi din ele, este aşa, pentru a vă răcori la trabuc. Iar eu îmi spun că va fi obligatoriu să plătesc pentru tot; nu eu, ci mujicul nostru care se răcoreşte sub pământ într-un colţ din Donbass sau îngheaţă pe Oceanul îngheţat.

În fine, îmi spun, o să se termine toată reprezentaţia asta; dar nu, încă nu e sfârşitul, e adusă o fructieră şi în mijlocul a tot felul de pere şi altele tronează ceva verde ca o coadă, şi Olecika îmi explică: acum o să taie acest ananas şi vor face din şampanie şi lichioruri un *kriukşon1*, care este foarte răcoritor după masă, iar eu mă gândesc că va fi răcoritor şi pentru buzunarele mujicilor.

E un lucru uimitor până unde a ajuns cultura în acest Occident. La noi ananasul se servea la adunarea ofiţerilor din regimentul doi de puşcaşi de gardă în castroane de fier; noi, cântăreţii, îl consumam uneori, îl luam de la bufetier; drept să spun, nu-l prea adoram, de exemplu, un castravecior murat după vodculiţă e mult mai apetisant.

Zeama asta o amestecă însuşi *ober maître*; şi ce n-a turnat acolo, nici nu m-am uitat, mă tot gândeam cam câţi *hranei* vor plăti Sovietele pentru cultura asta. Da, deşi nu aveam niciun chef să beau, totuşi e plicticos să refuzi să bei, numai că am mai adăugat nişte coniecel, ca să te ia mai tare.

Apoi mai este adusă un fel de jucărie, nu e clar din ce este făcută, din macaroane sau din aluat colorat, şi în cutia asta sunt puse bomboane – o grămadă de modele, şi în hârtie, şi în aur, şi în argint. Cred că niciun copil nu a visat o asemenea plăcere şi chiar m-am gândit dacă sufleţelul meu, care a comandant o varietate aşa de copilărească de bomboane, nu va râde de mine, un om deja în vârstă, că mănânc bomboane?

Nici nu m-am uitat la ele. Bine că ne aduc trabucurile; iar cafegiul vine din nou cu maşinuţa sa, fierbe iar cafea nestrecurată; iar trabucurile, la Paris, nu se ştie de ce, sunt în nişte tubuleţe de sticlă, şi cam verzi, unul chiar l-am băgat în buzunar, dar mai apoi am spart sticla asta; că voiam să-l duc la Kremlin, *uite cum sunt otrăviţi delegaţii Crucii Roşii la conferinţe*.

Şi din nou ceva neaşteptat: vreo cinci muzicanţi vin cu cimpoaie la măsuţa noastră, şi sunt aşa de tandri, Olecika imediat le comandă să cânte *Oci ciornie*, *Uniz po matuşke* şi în general piese naţionale, din programul de la Kremlin al Internaţionalei a II-a; dar eu vreau aşa de mult să le spun: *ia mai duceţi-vă voi la mama naibii*, pentru că va trebui să vă dau şi vouă *pour boire* mare, dar onoarea era pentru prinţ, îmi zic, este muzică orientală, nu înţelegi nimic, miorlăie nişte pisici sau plânge un copilaş.

După toate aceste băuturi, m-a lovit nevoia. Am întrebat-o aşa, delicat, pe Olecika:

— Unde e aici *sortirul* acela? ca să nu spun un cuvânt

grosolan şi să nu fiu *mauvais ton* sau, cum zicem noi, bădăran.

Iar Olecika mă învaţă, tot delicat:

— Într-o asemenea situaţie firească spui că trebuie să vorbeşti urgent la telefon; toţi ştiu, într-o societate cultă, ce telefon sună în tine; numai că locul unde trebuie să dai fuga, la noi, în prea sfântul Paris, capitala întregii lumi, se numeşte *madame pipi*!

Ce mai nume, îmi zic, dar Olecika îmi explică în continuare că un asemenea loc e condus mereu de o doamnă respectabilă, de aceea se şi numeşte *madame pipi*. De fapt, numele ei este chiar nobil, cu prefixulde ceea ce înseamnă că e născută dintr-o familie foarte înaltă. Nu uitaţi să-i daţi şi ei un *pour boire* cuviincios, îmi porunceşte Olecika, o să vă facă un mare serviciu!

Asta aşa e, serviciul chiar îmi era necesar şi pentru asta fiecare *mujiciok* rus i-ar fi dat o copeică, poate chiar două. Locşorul era atât de curat, că doctorii puteau să opereze bolnavi aici, peste tot luciu şi marmură, era o asemenea curăţenie, am putea spune că era total de prisos; este pur şi simplu o cheltuială inutilă a mijloacelor populare, în afara oricărei planificări de stat, mujicul nostru va trebui să se descurce chiar şi fără toaletă.

Dar, trebuie să adaug, nu e aşa de obraznic ca la noi în lagăre, unde vitele de mujici nu cruţă deloc sentimentul feminin; văd că iese din cabină o contesă sau poate că era chiar marea noastră ducesă, şi nimic, nu a dat niciun *pour boire*. Eu scot, cum m-a învăţat Olga mea, un *hrank* de două grivne şi-i înmânez hârtiuţa nobilei femei; ea – mi spune blând, *merçi très beaucoup* şi imediat şopteşte:

— Désirez ham? Très jolie, ne [pas] malade1.

— Ptiu, dracu’ să te ia! De ce-mi spui *bădăran*[122][123], Olecika e a mea, dar tu eşti o străină, te văd pentru prima oară, ticăloaso, şi tu pentru *pour boire*-ul meu gras mă jigneşti?

Nu am lăsat nimic, mi-am ascuns ofensa şi, revenit la măsuţă, m-am plâns Olecikăi că uite, şi *madame pipi* asta, mi-e şi ruşine să-i spun aşa, m-a trosnit pentru nimic. Iar Olecika râde:

— Nu aţi înţeles, dragă monsieur Étienne, ea v-a propus *femme*, care la dumneavoastră înseamnă femeie, iar dumneavoastră nu aţi înţeles sau nu aţi auzit, şi în loc *de femme* v-aţi imaginat *ham*. Lăsaţi asta, sunt prostii! Haideţi să plătiţi, prinţul trebuie să meargă la un bal.

Şi dintr-odată încep să ţopăie nişte domni, eleganţi şi toţi în fracuri, nici nu-ţi mai dai seama care din jurul mesei sunt lachei sau diplomaţi. Olecika mă tot prezintă şi spune că sunt profesor, *Croix Rouge*, şi le spune tuturor să răspundă: *content*, *contenţi* Eu mi-am zis că nu cred că e vorba de *arjan kontan1*, cum mi se răspundea în prăvălii, înainte de a face cunoştinţă cu sufleţelul, şi le cere din nou tuturor şampanie şi ei bâiguie în toate limbile, Turnul Babel şi amestecul tuturor limbilor. Am cam ameţit de toate aceste băuturi şi de flecăreală, mai ales că şi mâncasem de crăpăm.

Scot un teanc de *hranei*, cincisprezece mii erau acolo, îl dau Olecikăi, plăteşte. M-am săturat de o asemenea cunoaştere a Parisului, vreau la aer curat, ar fi bine să luăm un birjar de-al nostru, Vanka, de la Piter, şi să mergem prin zăpadă, să ne plimbăm pe Obrodnîi Kanal la crâşma cu orgă, să cerem un samovar, să bem ceai

122 „Doriţi femeie? Foarte drăguţă, sănătoasă” (fir. în original) (n. red.).

123 în limba rusă, „ham” (n. tr.).

muşcând din zahăr. îi dau monede Olecikăi, ea îmi întinde nota; atunci prinţul pleacă, îmi strânge călduros mâna, îmi mulţumeşte; nu-mi mulţumi mie, ci mujicului rus, şi marii puteri sovietice din toată lumea, şi comunismului biruitor, şi mulţumeşte-i şi lui Ilici, care trăieşte încă prin moaştele lui în Piaţa Roşie, odihnindu-se după munca grea de distrugere a vieţilor omeneşti.

Şi toţi gură-cască ăştia, care au mai înghiţit alte vreo cinci sticle de şampanie, îmi strâng mâinile şi sunt toţi *constant*, îmi spun, o să fii *constant* pe socoteala altuia, a mujicului şi a Sovietelor, te-ai bucurat la şampanie.

Mă uit eu la notă şi-mi spun că mai bine nu o văd, nici în vis nu-mi pot imagina ce au pus acolo, şi nici nu înţeleg *hranţuzeşte*, dar cifrele sunt ca ale noastre, Madeira aia e probabil două mii, *Kristal* nici nu mai ţin minte cât, totul mi s-a tulburat în minte, de ce să mă mai gândesc, am băut, am mâncat, *pour boire*-urile au zburat, de pierit n-o să pier, pentru că totul e propagandă, amploarea teoriei comuniste a fericirii, uite ce bogată a devenit viaţa noastră; dar în sufletul meu, vă spun sincer, mă zgârie ceva, chiar poţi să-l jefuieşti aşa pe mujic, să întreţii asemenea ambasade şi, cum o să vedeţi mai târziu, şi asemenea sufleţele cum era această Olecika a mea; e târziu, trebuie să plec, o să termin de povestit altă dată; am plecat cu bine, numai cilindrul l-am aruncat la dracu', doar nu era să-l ţin în mână.

Ce a fost mai departe în acea seară, cum mi-a arătat sufleţelul Parisul, aşa cum nici nu mi-l puteam imagina, o să vă povestesc mai târziu, şi cum am revenit în acest blestemat *Claridge*, şi ce am mai aruncat în el, şi tot felul de chestii, şi sute, şi *pour-boire*-uri până la ziuă, ar dura mult să vă povestesc, uite, acum vin gardienii şi ne împrăştie.

Am ascultat asta în compania câtorva deţinuţi politici, erau şi oameni ca mine, erau şi oameni sovietici culţi, dar erau şi oameni simpli, muncitori şi ţărani şi, la drept vorbind, am obosit de la toată această povestire îngrozitoare a delegatului Crucii Roşii Ucrainene; pur şi simplu nu puteam să credem că lucrurile s-au întâmplat aşa, pentru că dragul de Afanasi Ivanovici Buţenko *de Beloţerkovski*, cum am pomenit mai sus, minţea mereu, mai bine zis, se prezenta într-un mod ridicol; avea umor, de fapt, nu era un om rău şi avea darul de a prezenta totul într-o formă sau conjunctură nu atât de tragică, felul în care trăiesc milioane de oameni sovietici, modul de viaţă strigător la cer al reprezentanţilor sovietici în străinătate; în acel lux de primitivi trăiesc militarii, care nu-şi refuză nimic, să vezi ce automobile au, câte lucruri cumpără, de exemplu piane şi pianine, valize, astfel încât *monsieur Étienne* nu a minţit prea mult, amuzându-ne cu aventurile sale care în continuare au fost şi mai şi, cât de mult *sufleţelul* de Olga l-a ţinut fără să ştie cine este şi cum l-a dus de nas după ce i-a spus, în cele din urmă, cine este.

Dar era deja târziu şi noi am obosit de glumele lui despre sine şi de atâtea mărturisiri. Multe lucruri au fost adevărate, lucru pe care l-a recunoscut şi *sufleţelul*, care a făcut mulţi bani din prostirea acestui om simplu; la urma urmelor, Afanasi Ivanovici nu era aşa de simplu, lucru care le era clar şi cunoscut anchetatorilor care l-au şi condamnat la lagăr *pe perioadă nedeterminată*. Când am fost noi acolo, el era deja închis de 18 ani; era un om bolnav care avea mereu crize de inimă, picioarele erau pline de vene umflate, dar care şi-a păstrat buna dispoziţie şi vioiciunea minţii. A fost numit distribuitor al mâncării, dar a început aşa de tare să-i protejeze pe ucrainenii săi, în detrimentul altora, că după două zile a fost îndepărtat, cu

destul scadal.

În baraca asta era şi nunţiul papal din Cehoslovacia, baronul Bauer, un om foarte cult, foarte bogat, după spusele lui, şi care se ocupa cu tot felul de afaceri comerciale, la nivel de stat, drept urmare trebuia să viziteze tot felul de state, printre altele şi România, unde a fost primit de regele Carol al II-lea, şi a fost chiar prieten cu nişte oameni politici cunoscuţi, ca Nicolae Titulescu, şi, în chestiuni de afaceri, cu unul dintre cei mai mari industriaşi, Malaxa[124]. Dar toate fondurile pe care le obţinea prin aceste relaţii le transmitea Vaticanului. Arăta ca un prelat tipic, foarte corpolent, ras de tot, şi din cauza siluetei sale greoaie nu putea să se instaleze deloc pe priciul care avea o lăţime de 60 cm. Când s-a zvonit că Biserica Ortodoxă se va uni cu cea Catolică, a fost dus la Moscova, la un fel de consfătuire cu patriarhul sovietic, dar în curând a revenit la noi, povestind lucruri total incredibile despre adunări şi că speranţa lui de a fi eliberat s-a dovedit a fi zadarnică. Era foarte bolnav şi suferea mult din cauza mediului în care, educat la Vatican, un om extrem de fin, fusese obligat să-şi încheie zilele. M-am despărţit de el la un punct de adunare lângă Moscova; era într-o stare extrem de grea, aproape nu vorbea şi se certa cu toţi.

Baraca în care credeam că nu vom sta prea mult, până ce se va usca cea pe care ne-am grăbit aşa de tare s-o construim, a fost declarată deodată semistaţionar, adică încăpere pentru oameni slăbiţi şi bolnavi; ni s-a atribuit un

---

124 Enciclopediei României, acordarea burse de studiu etc. Este şi un personaj controversat din cauza versatilităţii sale politice, care i-a permis să-şi dezvolte afacerile, sprijinindu-i financiar atât pe legionari, cât şi pe comunişti, dar şi alte partide politice, şi aflându-se în graţiile regelui Carol al II-lea (n. red.).

doctor evreu, tot deţinut, pe nume Sperling, care înseamnă vrabie, de o vârstă înaintată, care ura medicina şi oamenii bolnavi. De aceea o parte a oamenilor a fost dusă la spital, iar baraca noastră a primit ordinul să se transforme tot într-un fel de spital; au început să amenajeze cămăruţe pentru *Vrabia* asta, destul de bună, doar era de-ai noştri; apoi a trebuit să se refacă closetul şi asta a fost neplăcut. Mai întâi a trebuit să-l curăţăm, aşa că am rămas fără closet, iar la cel comun, nu se ştie de ce, nu eram lăsaţi; era un chin mare. Dar era bine că au reuşit să-l transforme într-unul european, cu scaun; musulmanii însă au fost foarte nemulţumiţi – ei puteau să-şi facă nevoile şi turceşte.

Pe neaşteptate, printre noi au început să apară boli de piele. *Vrabia* nu mai ştia ce să facă; ne-au adus tuturor vărsat de vânt şi nu se lipea de nimeni, numai de mine: mi s-a umflat mâna, curgea foarte tare [din vezicule]. *Vrabia* s-a uitat şi a spus: ăsta e vărsat. Era un evreu ucrainean; nu putea să facă niciun fel de bandaje pentru că nu avea materiale şi a trebuit să-mi bandajez mâinile cu un fel de fular pe care mi-l dăruise, în Nord, o femeie din Viena care avea ceva lenjerie bună. M-am chinuit îngrozitor cu mizeria asta, care, de fapt, trece destul de neobservat, numai că foarte murdar.

Între timp, au început schimbările în lagăr. Au numit o fostă bucătăreasă de pe lângă barăcile femeilor şefa a lazaretelor; nu era deloc o femeie rea şi chiar inimoasă, luase un orfan să-l crească; faţă de noi se purta foarte prietenos. Era extrem de binevoitoare faţă de mine, lucru despre care voi vorbi mai târziu, dar odată s-a arătat a fi destul de parşivă. Uneori se făcea examinarea tuturor deţinuţilor de către o comisie specială, din care făceau parte medici şi angajaţi liberi.

Odată, era printre medici şi o armeancă foarte drăguţă, tinerică de tot, angajată civilă, pot spune că era chiar cultă; am nimerit la ea la examinare; ne examina goi, motiv pentru care suferea extrem de mult abatele mănăstirii greco-catolice din Lvov, un călugăr care era virgin, desigur; şi uite, el plângea amar că înaintea morţii a trebuit să stea gol în faţa unei fete, chiar dacă era doctoriţă.

Imediat ce această armeancă a început să mă consulte, observă pe mâna mea un tatuaj, o ancoră, aşa cum erau la modă, şi chiar impuse de tradiţiile marinăreşti, în flota imperială, în anii când eram cadet. Mă întreabă:

— Dumneavoastră sunteţi marinar?

Spun că am fost în flota rusă, dar acum sunt în cea română. Iar ea zice:

— Flota română e mică, nu e importantă!

Şi eu am zâmbit, i-am spus: e adevărat că nu e o flotă mare, dar e foarte bună şi capabilă. Fosta bucătăreasă, acum şefa spitalelor, care era preşedinta comisiei, îmi spune pe un ton moralizator: decât să râzi de flota românească, mai bine ai râde de crucea prostească şi de icoana care ţi se leagănă pe piept.

— Nici nu am avut de gând să râd de flota mea românească, pe care o iubesc mult; în activul ei de comandă aveam mulţi prieteni, cu care am rămas în relaţii amicale.

Crucea era de la un român care fusese închis cu noi şi era făcută dintr-un os, iar iconiţa avea o origine interesantă: când eram în Nord vine la mine un deţinut şi mă întreabă dacă nu cumpăr de la el o iconiţă de la Vatican, pentru doar 10 ruble. Nici nu aveam o asemenea sumă; m-am uitat cu atenţie să văd ce fel de icoană este şi

a doua zi deţinutul vine din nou şi îi reduce preţul la 9 ruble.

Mă uit la icoană şi văd pe ea nişte cifre, chiar anul naşterii soţiei mele de acum, franţuzoaică, şi ea catolică. Am cumpărat imediat iconiţa asta, mi-a făcut plăcere să nu mănânc pâine trei zile, iar iconiţa e agăţată acum la mătăniile soţiei mele. Până la urmă, nu era o iconiţă, ci un ordin al Vaticanului făcut din aluminiu; probabil, ordinele adevărate se fac din metale preţioase.

Barăcile din zona femeilor s-au construit repede, iar noi am făcut curăţenie în apartamentele ofiţerilor; s-a încheiat ridicare celui de al treilea zid, au început să facă o bucătărie nouă, de dimensiuni mari; au curăţat casa copiilor fără mame, aflaţi sub conducerea unei doamne respectabile foarte de treabă, tot deţinută, dar doicile erau grosolane şi-i trosneau pe copilaşi, nu prea tare, e adevărat. În faţa acestei case era o grădiniţă foarte anemică, era plăcut să te uiţi la copii, dar era strict interzis să-i mângâi prin gard, nu se permitea nici să li se arunce jucării. Jucăriile erau făcute de un ungur, meşter mare; din tot felul de cârpe făcea mai ales şoricei şi odată i s-a adus din afara zonei o piele de viţel şi el a umplut-o cu nisip şi a ieşit un viţel poate drăguţ. Mamele veneau o dată pe zi, copiii plângeau foarte tare când se despărţeau.

În felul acesta în lagăr s-au format trei zone, dar nu ni se permitea să mergem în ele, mai mult, nu ni se permitea să ne plimbăm acolo sau să mergem de-a lungul pereţilor, probabil pentru ca deţinuţii să nu discute între ei, şi asta era o prostie, pentru că zidul era compact şi era imposibil să te uiţi peste el, la o înălţime de 5 metri.

S-a lucrat şi la amenajarea unui gard de sârmă ghimpată de-a lungul zidurilor; şi câtă sârmă ghimpată s-a consumat, nici nu ne putem imagina, pentru că îngrădirea

asta se făcea de cinci ori; se mai puneau şi mici stâlpi cu inscripţia: *Zonă interzisă*! Şi santinelele din turnuri strigau că vor trage, dacă cineva intra în zona aceasta. Lucru care se şi întâmpla, dar, din fericire, nu trăgeau bine. Santinelele acestea era soldaţi, însă, nu se ştie de ce, nu aveau căciuli de uniformă, ci nişte pălării de fetru de diferite culori, de model civil.

În scurt timp, în turnurile de pază au fost instalate mitraliere şi, în afară de becurile puternice, au fost montate şi proiectoare, care nu luminau prea tare, e adevărat; nu se ştie de ce, câini nu prea erau, deşi, pe lângă batalionul de soldaţi, era o canisă pentru câini poliţişti.

Am luat parte şi la amenajarea unei barăci pentru aşa-numiţii reţinuţi după eliberare; asta era o dispoziţie nouă, un act de violenţă al lui Beria, act care stârnea o indignare totală. Oamenii care-şi terminaseră pedeapsa nu erau eliberaţi, ci continuau să stea închişi. Oricâte solicitări ar fi făcut, oricât le-ar fi spus anchetatorilor cu puteri speciale, oamenii continuau să fie închişi în ciuda faptului că erau liberi; şi au fost unii care s-au chinuit aşa trei sau chiar cinci ani, continuând să trăiască în barăcile comune; li se făcea o încăpere specială, care se deosebea de barăci prin faptul că era o clădire veche, cu cămăruţe mici, pline de ploşniţe. Erau hrăniţi ca şi ceilalţi deţinuţi; erau chemaţi şi ei la verificare şi pe frig, şi pe ploaie; erau îmbrăcaţi cu lucruri vechi, ca şi noi, se chinuiau incredibil şi erau extrem de nemulţumiţi aceşti nefericiţi *peresideiki*.

Nu se ştie de ce, foarte mulţi anchetatori cu puteri speciale au apărut în fiecare zonă, în grupuri de câte trei, nu aveau nicio treabă, dar îşi dădeau foarte multe aere, tot umblau ziua şi noaptea prin zonă şi încercau să tragă cu urechea şi, cum se spunea în Soviete, să prindă ceva. În

faţa uşii unui birou a fost construit separat un zid mic, drept urmare, se numea la noi camera de tortură. Odată şi eu am fost chemat la un asemenea nenorocit de *cumătru* şi m-a întrebat dacă am fost la Port Arthur, a cerut detalii despre asediu; dar mai apoi mă întreabă dacă mi-am înşelat soţia.

Mi-am cerut scuze şi am spus că nu pot să răspund la întrebări aşa de intime din viaţa mea, care nu au nicio legătură cu motivele pentru care sunt închis în lagăr.

— Ei, atunci spuneţi care sunt femeile cele mai depravate din lume, din înalta societate, doar aţi navigat mult, aţi fost în toate capitalele!

Şi a început să înşire atât de multe prostii şi mizerii, că mi s-a făcut silă şi chiar am început să nu mă simt în apele mele, *cumătrul* mă întreabă de ce, după cum vede el, m-am schimbat la faţă. I-am răspuns că până şi chemarea la anchetatorul cu însărcinări speciale îl tulbură pe om, mai ales când în faţa biroului are o cameră de tortură. Era chiar *cumătrul* care avea acea cameră la uşă, despre care am vorbit mai sus. A început să râdă.

— Liniştiţi-vă, eu voiam de fapt să ascult despre viaţa dumneavoastră personală. Uite, în baraca în care locuiţi sunt mereu armeni, şi culţi, şi simpli, şi toţi vă întreabă, deşi, trebuie să vă spun, dumneavoastră nu povestiţi nimic, trebuie mereu să fiţi provocat la asta.

I-am răspuns că la Cehov – uite, a remarcat *cumătrul*, nu ştiu de ce, nu am auzit de un asemenea scriitor! –, în povestirea *Salonul nr. 6*, este următorul pasaj: în închisoare oamenii legaţi de o nenorocire comună se simt mai bine când se adună la un loc. Dar *cumătrul* spune:

— Oare dumneavoastră vă simţiţi nefericit?

Ce puteam să-i răspund? Mi-a dat drumul, după ce a spus că m-a chemat să afle câte ceva despre Port Arthur. În

baracă au început să-mi spună că poate va fi o schimbare a destinului meu, ca luptător la Port Arthur, pentru că deja există o piesă *Port Arthur* şi chiar au pus fotografii ale unor bătrâni care au fost apărătorii cetăţii. Dar astea erau numai discuţii fără rost.

Am mai pus în ordine altă clădire, unde au fost făcute câteva saloane, un cabinet dentar, unul pentru analizele sângeluiui, dar toate astea destul de modest; de exemplu, în cabinetul stomatologic nu era fotoliu, ci un taburet simplu; în cabinetul doctorului de boli interne nu era niciun pat, totul fusese încropit în grabă.

Am avut urmări ale scorbutului, mi se mişcau câţiva dinţi, mi-a părut rău să-i pierd, mai ales că din cei 32 de dinţi aveam întregi 31, în ciuda celor 71 de ani ai mei. Un dinte l-am pierdut în Japonia, după Port Arthur, când eram prizonier şi un dentist japonez mi l-a scos cu degetele. Era uimitor ce forţă avea în degete acest medic!

Oricât am încercat să-mi păstrez dantura, a trebuit totuşi să scot trei dinţi; dentista era o femeie tânără, angajată civilă, care nu învăţase nicăieri stomatologia, ci era concubina şefului acestor saloane, căpitanul Kaufman, un domn extrem de ferchezuit, mereu mergea în uniformă, chiar de paradă, în manta cu guler de aur, cu cizme înalte strălucitoare, cu o mulţime de barete de decoraţii.

Dentista locuia în sat, dar primea mâncare din zonă, prin protecţia concubinului său. Iar acesta trebuia să-şi hrănească şi soţia, cu care avea un băiat minunat; femeia aceasta era o kazahă din partea locului, foarte frumoasă, o frumuseţe orientală, mai bine zis, asiatică. Pentru a-i da posibilitatea concubinei sale să supravieţuiască, Kaufman a făcut-o şefa cabinetului stomatologic, dar şeful cel mare al spitalelor militare considera că nu e potrivit ca ea să nu facă nimic, şi uite aşa, fetiţa asta a început să practice

stomatologia; se îmbrăca numai în alb şi la serviciu îşi acoperea gura cu o batistă, aşa cum fac cei ce operează şi personalul din serviciul lor în timpul unei operaţii.

Din fericire, dinţii mei se clătinau serios, aşa că i-a scos uşor, fără anestezie, de care nici nu dispunea. Iar un dinte a fost îndepărtat de tehnicianul dentar, crezând că e plombat cu platină adevărată, chiar dacă se ştia că e aliaj. Dintele acesta nu trebuia să fie scos, dar prostul de tehnician avea nevoie de platină.

Nu am rămas mult timp în acest semistaţionar; pe neaşteptate am fost mutaţi în altul, tot o baracă veche, respingătoare, pentru că în cea pe care ne grăbiserăm s-o construim au fost aduşi bolnavi adevăraţi, bolnavi grav, noi eram doar bătrâni şi inapţi, deşi erau bolnavi şi printre noi. Nimeni nu ştia cum să fim consideraţi, fie eram apţi de muncă, fie inapţi; gardienii ne trimiteau o zi la muncă, să cărăm din nou pietre, dar altă dată spuneau că suntem invalizi şi trebuie să facem numai munci uşoare, cum ar fi îngroparea morţilor; tencuiala proaspăt scoasă o făceam iar un amestec pentru pereţi şi barăci noi; am mărunţit şi o casă din cărămidă cu care mai apoi am presărat drumurile de-a lungul barăcilor; am sădit nişte copăcei amărâţi, nişte floricele, numai că toate astea în pustiul de aici, pe arşiţă, se uscau, şi tot erau aduse plante noi, şi tot fără succes.

Toamna a fost urâtă, deşi lucram numai două ore, ne uda până la piele şi nu aveam unde să ne uscăm îmbrăcămintea şi pufoaicele; în baracă era o ceaţă cenuşie de la aburi. Mulţi oameni s-au îmbolnăvit, aşa că a trebuit să fie cazaţi bolnavi şi în barăcile neterminate, care erau uscate de căldura trupurilor omeneşti; ferestrele erau aburite şi când au început gerurile, ferestrele se acopereau de gheaţă şi în barăci era foarte sumbru; semiîntunericul ăsta a ţinut până în primăvară, când

ferestrele s-au dezgheţat.

Când îi încărcăm pe morţi, erau prezenţi aproape toţi medicii, atât din rândurile deţinuţilor, cât şi cei liberi; toate cadavrele erau obligatoriu autopsiate şi toţi doctorii erau obligaţi să fie prezenţi. Am dus atunci cam două-trei cadavre pe zi, dar odată am încărcat 28 de morţi. Erau îmbrăcaţi în chiloţi şi maiou, cu numărul la mână, şi erau puşi în sicrie înainte de cimitir; erau duşi cu o căruţă mare la care erau înhămaţi doi boi, iar vizitiii stăteau pe un sicriu; sicriele erau acoperite cu pături vechi. La ieşirea din zonă, la poartă, cadavrele erau străpunse cu un cuţit uriaş, pentru a fi siguri că în sicriu nu e un om în viaţă.

Mă simţeam din ce în ce mai slab; mai ales îmi era greu să fărâmiţez cărămizile şi tencuiala, pentru asta trebuia să stai pe pământ, adesea în noroi, le loveam cu bucăţi tari de piatră şi normatorii ne certau că nu le mărunţim cum trebuie, ne puneau să le mai pisăm o dată şi de aceea lucram mai mult de două ore, pe vânt şi pe ploaie.

Anul 1952

Caracterizarea lui Stalin, Molotov, Kaganovici, Malenkov făcută de către personalităţi sovietice: Buţenko, Kananian şi Hruşciov-fiul. Reacţia lui Bunin în legătură cu Stalin în nuvela Domnul din San Francisco. O îmbolnăvire serioasă a autorului. Povestiri despre Petersburg. Mărirea numărului de spitale militare. Continuarea povestirilor lui Buţenko despre Paris.

A venit anul 1952, l-am întâmpinat cu tristeţe, fără să ştim ce va fi mai departe, se zvonea că Stalin e foarte bolnav şi a înnebunit, că adjunctul lui, Malenkov, pe nume Gheorghi Maksimilianovici, ar fi un om cult, dar un fanatic, comunist convins, merge pe o linie de extremă stânga; acelaşi Afanasi Ivanovici Buţenko spunea că nu e om rău şi

că-i place foarte mult viaţa, şi e mare *bon vivant*. Din fotografii se vedea că e un om destul de plin, chiar gras am punea spune, un marejoueur[125], amator de mâncare şi de femei; fusese decorat cu Ordinul Lenin, cu ocazia împlinirii a 50 de ani; era prima dată când unui om politic aşa de tânăr i se acorda o distincţie atât de înaltă. Se spunea că va fi înlocuitorul lui Stalin, care îl proteja foarte mult. Iar despre Stalin circulau zvonuri că nu mai e deloc în toate minţile, e foarte bolnav şi suferă mult.

Buţenko spunea că Malenkov e evreu ucrainean, că se numea Malkin şi că în Ucraina e cunoscut foarte bine; că este un om muncitor şi petrece toate nopţile la Kremlin, în palatele partidului şi ale guvernului, iar dimineaţă se culcă, doarme până la 3 după-amiaza, după care face prânzuri mari cu invitaţii, cu muzică, dansuri şi manifestări artistice ale celor mai buni artişti şi artiste din Uniune. Serile le petrece în mare veselie, dar spre miezul nopţii Gheorghi Maksimilianovici e deja la partid unde, e adevărat, adesea se pun filme, aproape exclusiv de producţie străină. Aşa îşi petrece toate zilele şi nopţile viitorul secretar-general al partidului şi autocratul unei ţări de două sute de milioane de oameni.

Malenkov poartă scurtă, cică, şi chiar ţine mâna în sân, sub rever, exact cum o ţinea Stalin… şi ca Napoleon, mai adaugă veninos Afanasi Ivanovici, recte *monsieur Étienne*. Dar imediat a adăugat că e puţin probabil că Malenkov va rezista, miroase a ars în partid, şi puţin mai târziu au apărut fotografii ale lui în costume obişnuite, civile; după moartea lui Stalin, aşa cum a prezis Afanasi Ivanovici, Malenkov a devenit prim-ministru, dar în curând a fost dat jos şi numit ministru al Electrificării, minister

125 „Petrecăreţ” (fr. în original) (n. ed.).

care, după observaţia veninoasă a lui Buţenko, este ministerul *electrificării*.

În legătură cu boala lui Stalin şi, din acest motiv, cu înlăturarea lui de la conducerea ţării, se pare că ar fi început nişte slăbiri în interiorul regimului; la noile barăci puseseră gratii puternice la ferestre, în zona noastră, a treia, au mai făcut un zid care separa barăcile spitalului de cele obişnuite; au început să permită trecerea în această zonă numai cu permisiune specială, chiar dacă trebuia să ajungi acolo, de exemplu, la anchetatorul cu însărcinări speciale sau la baie, unde oamenii erau duşi la grămadă, sub supravegherea *starosti*.

Locuiam într-o baracă mizerabilă, deşi stăteau în ea şi importanţi funcţionari sovietici, evident importanţi pe vremuri; astfel, lângă mine a fost instalat un tip foarte important, adjunctul procurorului-şef unional Vîşiński, Kananian, un evreu armean care, în tinereţe, fusese un avocat neînsemnat, ilegalist, în Baku. La vremea lui băgase în închisoare sute de mii de oameni, mai condamnase la moarte prin împuşcare zeci de mii de nefericiţi, şi acum, aflat în lagăr ca *troţkist*, era urât de toţi oamenii sovietici; uneori chiar era bătut pentru condamnările lui animalice împotriva unor oameni adesea nevinovaţi. De aceea nicio baracă nu voia să-l primească, dar totuşi trebuia să fie ţinut undeva, trebuia să fie deplasat mereu sub supraveghere dintr-o baracă în alta, ca să nu fie jignit sau omorât.

Vine odată la mine gardianul-şef şi-mi spune că-l ia pe vecinul meu, un deţinut apt de muncă destul de cumsecade, îl instalează alături de mine pe acest adjunct al lui Vîşiński, şi a mai spus că speră să fiu indiferent cu Kananian.

— Tu, a mai spus gardianul, eşti om din străinătate şi

nu poţi avea nimic împotriva acestui sovietic. Că altfel nimeni nu vrea să trăiască alături de el; de fapt, eu nu prea sunt îngrijorat de asta, puţin ne pasă de el, ca de oricare dintre voi, dar totuşi e mai bine să nu avem probleme. Aşa că ai grijă de el, nu e om rău, e cult, nu poţi avea nicio socoteală cu el.

Am răspuns că mi-e total indiferent pe cine am vecin, doar am avut atâţia vecini, dintre cei mai respingători, că n-au decât să-mi dea pe cine vor, la fel de nemernic ca alţii, care sunt aduşi aici în lagăr la acelaşi numitor, sunt băgaţi în aceeaşi categorie de ticăloşi şi trădători. Chiar mi se pare ciudat că gardienii îşi permit o asemenea discuţie cu mine.

Gardianul s-a tulburat oarecum; era unul dintre vechii gardieni de închisoare; şi-mi spune că ştie cum sunt oamenii, are ochiul format; uite, cum vin loturi noi imediat vedem gâscanii şi-i trimitem în acele barăci în care merită să fie, ştiţi şi dumneavoastră că sunt barăci numai cu ticăloşi, cu nenorociţi, deşi ei spun că au fost asta şi asta, de fapt au fost ultimii ticăloşi.

— Aşa că uite – şi mi l-a numit pe domnul cutare –, să nu vă supăraţi, o să vă dau un astfel de vecin, iar dacă se întâmplă ceva rău, dumneavoastră nu aveţi nicio vină.

Kananian s-a dovedit a fi un om drăguţ şi chiar ne-am împrietenit; mi-a dăruit un rest de săpun de toaletă, săpun care este considerat un lux incredibil, deşi e de calitate inferioară. Mi-a spus imediat că avem opinii total diferite, dar când a auzit că sunt absolut apolitic, că nu ne vom certa, mi-a dat o bucată de pâine peste care a întins cu degetele un strat subţire de unt rânced.

Şi într-adevăr, nu numai că nu ne-am certat, dar am discutat foarte paşnic, pentru că eu, de fapt, sunt o fire paşnică, şi deja mă obişnuisem să mă împac cu

convingerile cele mai sălbatice şi mai incredibile, şi cu încrederea că viaţa nouă promite numai lucruri bune şi fericire; comuniştii serioşi şi adevăraţi – cum era acest Kananian sau fiul marelui mahăr de acum, Hruşciov, fiul fiind închis alături de noi – recunoşteau că deşi comunismul este cel mai mare fenomen din viaţa omenirii, aşa cum spunea chiar marele Lenin, înainte de a muri, când era deja totalmente nebun, totuşi *comunismul va fi transpus în viaţă abia peste cinci jumătăţi de secol*, *adică peste 250 de ani*, cum spunea tot Lenin în momentele de limpezire a minţii.

Că aşa a spus Lenin mi-au confirmat şi Kananian, şi Hruşciov, şi alţi doi-trei membri de partid convinşi şi autentici, pentru că am întâlnit şi asemenea oameni, în cei peste 10 ani ai mei de lagăr, deşi foarte puţini; ceilalţi, care îşi spuneau comunişti adevăraţi, erau pur şi simplu escroci şi cutre, motiv pentru care şi fuseseră trimişi în lagăr.

Kananian îl ura şi-l dispreţuia pe Stalin, căruia îi spunea Mustăciosul, pentru că avea nişte mustăţi bogate şi uriaşe.

Ştia foarte bine viaţa intimă a lui Stalin, căruia îi mai spunea şi Soso1; le ştia pe toate cele trei soţii ale lui, dintre care pe una chiar Stalin personal a împuşcat-o, pe Allilueva, lucru care era cunoscut şi în străinătate.

Soţia de acum a lui Stalin, fata lui Kaganovici, al cărui nume era pur şi simplu Kogan, se numea Roza şi nu se remarcă prin frumuseţe, dimpotrivă, e destul de monstruoasă şi are forma şi dimensiunea organelor de lactaţie aşa de mari, că parcă îi ajung până la burtă, şi pentru asta este numită *doică abisiniană*. Chiar atunci Stalin o exilase la Soci şi îi spusese: „Stai aici, în banca ta!” Când Stalin a murit, ea nu a fost la înmormântare şi

nu s-a auzit să i se fi dat vreo pensie deosebită şi un ajutor temporar, cum se dau văduvelor marilor vlădici.

Oficial, Stalin a avut numai trei soţii, dar a avut o mulţime de legături, pe care le plătea foarte modest. Bea numai şampanie *Abrau Diurso*, îi plăcea foarte mult dulceaţa de nuci verzi, nu făcea orgii, ca, de exemplu, Malenkov-Malkin, dar îi plăceau muzica şi cântatul, mai ales cea caucaziană; dansa foarte bine *lezghinka*[126] şi când la Moscova au fost aduse multe steaguri germane, după ce au fugit trupele, le-a pus în Piaţa Roşie, în faţa mausoleului lui Lenin, şi a făcut un foc mare pe al cărui rug Stalin a jucat *lezghinka*. Deoarece Kananian îl dispreţuia pe Stalin, se poate să fi exagerat povestirile despre el, plătindu-i poliţa, dar despre asta se vorbea şi în Nord ca despre o realitate istorică.

Stalin se temea foarte tare să nu fie otrăvit şi după ce a fost exilată Rozocika, a instalat-o la el la casa de vacanţă pe fiica sa Svetlana, căreia toţi îi spuneau Svetlanka. Nu era o fată frumoasă, ci deşteaptă, învăţa la universitate şi când odată a cerut-o în căsătorie un student, Stalin şi-a dat acordul, dar a mai spus că nu le va da niciun ajutor material, *trăiţi şi voi cum puteţi*, drept urmare Svetlana s-a şi despărţit repede de soţ. Iar după exilarea Rozocikăi ea a început să conducă gospodăria tiranului, mai ales pregătirea mâncării pentru el. Apoi s-a mai căsătorit de vreo câteva ori, a divorţat, mă rog, şi din vina soţilor, care credeau că vor face carieră căsătorindu-se cu fata unui asemenea stăpân.

Iar fiii lui Stalin sunt nişte ticăloşi, unul a fugit la Hitler, iar celălalt, Vasili, poreclit Vaska, era aviator, a primit datorită servilismului faţă de tătuca rangul de

126 Soso (în limba rusă: Coco), nume „de alint” utilizat pentru Stalin, alternativ cu cel de Coba (Коба) (n. ed.).

general-maior de aviaţie şi a fost şeful formaţiunilor de avioane din Moscova. Era beţivan de mare clasă, avea o mulţime de bani şi înainte de moartea tăticului a fost dat jos şi nu s-a mai auzit nimic de el.

A fost închis cu noi un artist al poporului cunoscut, Pozemkovski, tenor la teatrul Mariiński, când nemţii au ajuns lângă Leningrad a fost prins la Gatcina, în casa mamei sale, şi s-a dus la Praga, unde a cumpărat o căsuţă pentru mama şi de acolo a fost luat de sovietici şi închis în lagăr fără termen. Am fost cu el până la Vologda, iar după aceea el a fost la Kotlas, unde, cum se auzea, a şi murit înainte de vreme. Era invitat adesea la Stalin şi chiar el ne povestea cum petrecea serile numai el cu tiranul, interpretând tot timpul diverse arii, dar în cea mai mare parte cântece populare gruzine.

Mama lui Stalin, evreică, fostă spălătoreasă, locuia la Gori, un mic sat în Caucaz, într-o căsuţă care este păstrată ca muzeu, în care şi locuieşte; în jurul casei au construit un fel de bloc, astfel încât casa este parcă la poartă. Muzeul e păzit de santinele şi când nişte turişti englezi au dorit să viziteze acest muzeu, nu au fost lăsaţi; în legătură cu asta circulă anecdote în Uniune, că nu au fost lăsaţi la mama acestui geniu, ca ea să nu mai dea naştere unui alt asemenea monstru.

Toate aceste povestiri ale lui Kananian le ascultau şi Buţenko, şi Hruşciov, şi alţi foşti activişti mari ai Sovietelor, toţi confirmau informaţiile astea, şi toţi îl urau pe Mustăcios. Apoi au început să vorbească şi despre un alt nemernic, Beria, un evreu gruzin, întâiul prieten al lui Stalin, care a fost demascat ca provocator, portretele lui au fost scoase din toate panourile de onoare care erau, desigur, nu în barăci, ci în locuinţa gardienilor, la *cumetri*, pe lângă bibliotecă, iar mai apoi au decupat chiar şi

fotografiile cu imaginea lui Beria. Buţenko râdea, spunând: să dea Domnul să crape şi Mustăciosul, ca şi fotografia lui să fie decupată; Kananian era de acord cu asta.

Bunin, care a primit premiul Nobel pentru nuvela *Domnul din San Francisco*, când descrie insula Capri are un fragment:

Un om care s-a încurcat de tot în faptele sale dure şi murdare, care, nu se ştie de ce, a luat puterea asupra a milioane de oameni şi care, fiind şi el tulburat de lipsa de sens a acestei puteri şi de teama că îl va omori cineva de după colţ, a comis fapte de cruzime peste orice măsură – iar omenirea l-a reţinut pe vecie; şi toţi cei care, la fel de neînţeles şi de crud, conduc asemeni lui acum în lume, vin de peste tot să vadă palatele uriaşe de piatră de care nimeni nu are nevoie.

Din spusele comuniştilor noştri serioşi, rândurile astea se referă la Stalin, şi de aceea multă vreme nu s-a permis ca Bunin să fie citit în Uniune, şi numai acum, când sovieticii l-au schimbat pe tiran, Bunin a început să fie publicat în Uniune şi a fost lăsat să intre în biblioteci şi la vânzare.

La moartea lui Stalin, trupul lui a fost desigur îmbălsămat şi aşezat în mausoleu, alături de Lenin, numai că sicriul lui nu e din cristal şi este închis. Pe atunci se vorbea că Lenin stă culcat, cu mâinile strânse, în timp ce Stalin le ţine întinse, cum s-ar zice, la vipuşcă. De aceea se spune că Lenin strânge palmele, vrând să arate prin aceasta cum a strâns el poporul în chingi, Stalin însă, intimând mâinile, mai bine zis îndepărtându-le, pare că exprimă: Nu mi-a reuşit nimic!

Când am fost eliberat din lagăr, în trecere mi s-a arătat Moscova, am fost dus cu un autobuz la mausoleul acestor tovarăşi, dar când am rugat să fim lăsaţi înăuntru,

cekistul care ne însoţea a spus că accesul la cadavre e închis. Atunci se spunea deja că Stalin fusese scos şi nici măcar îngropat în zidul Kremlinului nu era.

Pe când eram închis la Moscova, în închisoarea Butârki, acolo se afla un meşter vechi, care lucrase la construcţia metroului; şi uite, el, în simplitatea sa, mi-a povestit că, atunci când se ducea la serviciu, intra în mausoleu, spunând că era ca într-un fel de capelă; că se obişnuise să facă asta din copilărie… Mai spunea bătrânul ăsta absolut:

— Stai puţin, te uiţi la răposat, iar mai apoi dai un *piatak* santinelei, asta în loc de lumânări. Deşi capela Iverskaia a fost distrusă, eu am rămas cu acest obicei.

Despre Hruşciov, fiul – dar poate că nu era fiul –, spunea că e ucrainean, tatăl fusese un mare moşier, şi s-a dus la bolşevici, ca să salveze patria; că-i plăcea să bea, lucru care s-a confirmat mai apoi, când, la un miting aviatic din 1955, ca răspuns la discursul unui mareşal englez de aviaţie Hruşciov a vorbit destul de dur despre Anglia, drept urmare Sovietele s-au scuzat mai apoi, explicând cumva că această ieşire a lui Hruşciov se datora unei mari cantităţi de vodcă.

Despre Kaganovici aceşti foşti mari activişti spuneau că e un om inteligent, dar extrem de zgârcit; el a construit metroul şi a câştigat milioane, dar apoi i-a păcălit şi pe nemţii care i-au propus să pună scări rulante, foarte bune, chiar au trimis o scară gata, Kaganovici a folosit modelul şi construcţia acestui mecanism şi nu a comandat nimic în Germania, dar precis a copiat-o de la nemţi.

Tatăl lui Kaganovici a locuit în America, dar acum locuieşte într-un spital de pe lângă Kremlin, e foarte bătrân, foarte bogat, dar şi foarte bolnav, aşa că personalul medical a primit ordin să aibă grijă serios de sănătatea lui

şi să-i îndeplinească cele mai mici dorinţe. Odată o cheamă acest bolnav important pe soră şi o roagă să-i frece ouăle. Se duce la sora-şefă şi aceasta îi ordonă să pună mănuşi chirurgicale, să-i ungă ouăle cu vaselină şi să facă masajul organelor reproducătoare. Sora de serviciu se duce la bătrân şi vrea să înceapă să facă operaţia asta, dar bătrânul râde.

— Ce faceţi? V-am rugat să-mi faceţi nişte *gogol-mogol*!

Deşi Stalin nu s-a căsătorit cu Roza Lazarevna, Kaganovici nu s-a supărat din cauza asta, chiar dacă ocupă nişte posturi înalte. Nu e om rău, dar cel mai mult are grijă de buzunarul său. Kaganovicii sunt cinci fraţi şi toţi au posturi mari şi bănoase.

Despre Mikoian se spunea că nu e om prost, dar e un afacerist armean tipic, foarte abil, descurcăreţ şi un armean naţionalist convins, care îşi umflase buzunarele şi el; în viaţa personală e foarte modest, pentru că e avar ca orice armean, şi în calitate de caucazian are relaţii nefireşti, drept care în uniune circulă o anecdotă: un evreiaş voia să pătrundă în Kremlin, dar santinelele de la poartă nu-l lasă să intre. Evreiaşul tot stă acolo şi vede că vin nişte automobile frumoase şi damele care stau în ele sunt numai *sodkom* şi sunt lăsate să intre. Iar *sodkom* înseamnă soderjanki *kommisarov* (întreţinutele comisarilor). Evreiaşul vine şi el din nou la santinelă şi spune parola asta, *sodkom*. Santinela îl sună pe şeful pazei şi întreabă ce să facă cu bărbatul care a spus că este *sodkom*. Şeful răspunde: „Lasă-l să intre, se duce la tovarăşul Mikoian!”

Multe asemenea lucruri mi-a povestit Kananian, continuând să se situeze pe platforma lui Lenin, tot

plângându-se că nu sunt oameni oneşti; a mai spus şi: [127]

— Ce vreţi, dacă la noi în Uniune e aşa sărăcie, că, vrând-nevrând, începi să furi şi să faci speculă; şi în firea omului se află instinctul de proprietate; nu poţi să-l faci pe om să scoată din firea sa omenească acest ataşament faţă de proprietate; au încercat căsătorii libere, luarea copiilor, au luat nu numai case de la oraş, ci şi de la sate, dar totuşi oamenii vor să aibă lucrurile lor, vor să aibă *klein aber mein1*, colţişorul lor, nu o baracă, nu o cazarmă, n-ai ce face cu asta.

Au făcut o chestie, universitatea de pe Vorobiovî Gorî, care încă nu e gata; aici o să fie instalaţi 16.000 de studenţi şi studente, şi chiar se spune că deja au fost aduşi în corpurile terminate, numai că tinerii nu vor să stea aşa departe de oraş; în sensul moravurilor în aceste cămine e destul de uşor, seara toţi oamenii ăştia dau fuga în centru, la film, în cafenele, în birturi, deşi toate astea se găsesc şi la universitate, sau vor fi, dar oamenii vor da fuga în locurile comune, oamenii sunt atraşi de lucruri noi, şi se va vedea că degeaba au băgat miliarde de ruble în ceea ce Bunin a numit *uriaşele palate de piatră*.

Pe atunci, adică pe la jumătatea anului 1952, tot lagărul a fost împărţit în trei zone: în zona femeilor a început elaborarea unei cariere de piatră, apoi a fost făcută o magazie pentru cărbune; nefericitele femei descărcau camioane pline de cărbune mărunţit, mai bine zis, lignit; apoi au fost duse la consolidarea unui baraj care se spărgea tot timpul; uneori erau aduse loturi întregi în zona noastră, a bolnavilor, la Röntgen sau la chirurgi, şi erau aşa de nefericite, că-ţi era mai mare mila să te uiţi la ele.

---

127 Din germanul „Kuddelmudel”, băutură obţinută din gălbenuş de ou bătut cu zahăr (n. tr.).

În zona deţinuţilor de drept comun, sau aşa-numita zonă criminală, au început să construiască o închisoare-model, pentru că în această zonă se intensificaseră mult tot felul de încălcări ale ordinii, se fiara extraordinar şi chiar au fost câteva cazuri de omoruri, aşa că s-a declarat că pentru crimă săvârşită în lagăr vinovaţii vor fi executaţi prin împuşcare fără judecată şi toţi deţinuţii au trebuit să semneze că au luat la cunoştinţă această dispoziţie. Ne-au pus şi pe noi, *politicii*, să semnăm asta, deşi printre noi era puţin probabil să fi găsit oameni aşa de disperaţi.

Dar deşi noua închisoare fusese construită după ultimul răcnet al tehnicii, totuşi, când au fost aduşi zece marinari din Vladivostok, unde avusese lor o revoltă pe navele escadrilei din Oceanul Pacific, răsculaţii ăştia s-au încuiat în celule şi gardienii s-au aflat într-o situaţie critică, baricadaţi de marinari. A trebuit să fie chemată armata, care a venit cu tancuri, dar nu s-a tras deloc, închisoarea a fost cucerită prin epuizare.

În zona femeilor au fost de asemenea tulburări, femeile au declarat greva foamei pentru că li se interzisese contactul cu bărbaţii; s-a ajuns până acolo că a venit procurorul-şef al regiunii şi oricât a încercat să le convingă să înceteze tulburările, femeile nu au cedat, în cele din urmă, au fost arestate cele mai violente, ordinea a fost restabilită, dar bărbaţii nu au fost admişi acolo. Au început să se strige şi să facă semne prin zid, dar pentru că zidul era de cinci metri, bărbaţii se urcau pe acoperişuri, la fel şi femeile, şi se uitau la ei de acolo. Cum de nu le era ruşine bărbaţilor, în vârstă, chiar bătrâni, să stea în vânt şi frig, şi prin tot felul de semne necuviincioase şi cu mâinile, uneori şi cu trupul, să-şi exprime sentimentele. Era şi unul şchiop, care era urcat pe braţe pe acoperiş, unde făcea cele mai necuviincioase mişcări cu trupul, exprimându-şi

sentimentele amoroase. Numai când s-a declarat că santinelele vor trage în aceşti cavaleri, oamenii s-au liniştit, iar şoferii de pe vidanje au început să câştige bine, transmiţând bilete de dragoste.

Sănătatea mea era din ce în ce mai proastă, au început să mă doară tălpile, tensiunea a scăzut la 55, ceea ce în străinătate e considerată 5, 5; în lagăr, unde tensiunea a început să fie măsurată numai din acest an, 1952, se calculează în sute, adică, de exemplu, dacă tensiunea e 170, în străinătate e de 17. De fapt, de regulă se considera că la cifra 100 se adăugau anii pacientului, de exemplu, eu aveam 72 de ani, deci tensiunea trebuia să fie 172, sau, ca în străinătate, 17, 2. Eu aveam numai 5, 5, aşa că am fost examinat de trei doctori şi au decis să mă mute în baraca bolnavilor; nu am fost deloc bucuros de acest lucru; în baraca aceasta erau bolnavi foarte grav. Era un singur salon, care nu era separat de celelalte decât de o arcadă mare, până în tavan, şi au făcut un fel de separeu din pături murdare în spatele căruia se aflau vreo zece paturi făcute din nişte scuturi pe un soi de capre, fără niciun fel de saltea şi lenjerie, iar în separeul ăsta erau aduşi bolnavii în agonie. Tot timpul se auzeau gemete şi ţipete, nu era niciun fel de îngrijire pentru ei şi acest spaţiu se numea *colţul morţii*.

Am fost pus pe un scut cu trei bolnavi, dintre care unul tot timpul vomita fiere, de culoare neagră, şi uneori nici nu mai apuca să se aplece deasupra căldării şi ne umplea pe noi cu acest lichid. Aici am întâlnit, în funcţia de felcer, un lucrător din personalul medical de la spitalul militar de marină de la Sevastopol, care, ca formaţie, era felcer de marină, dar mai apoi a trecut în zona administrativă. Nu-l ştiam, dar el mă ştia bine după nume şi ne-am adus aminte o mulţime de lucruri despre

Sevastopol, despre ofiţerii din marină; în ultimul timp navigase pe un vas ce făcea măsurători pe Marea Neagră. Nu înţeleg ce rost mai avea acest vas, pentru că Marea Neagră fusese cercetată de mult, nu au putut descoperi nimic nou. Şeful acestei expediţii a fost un hidrograf marin, generalul Şokilski, care înainte de revoluţie fusese şef al direcţiei hidrografice a Statului Major General al Marinei, academician, un om foarte pregătit, am putea spune un om de ştiinţă în adevăratul sens al cuvântului. Mi-a fost profesor de navigaţie, fiind în acelaşi timp şi profesor la Academia de Marină „Nikolaevskaia”.

Îmi făceau infiltraţii cu nicotină şi ascorbină şi, nu ştiu de ce, a început să mă mănânce tot trupul. Pe piele nu era nicio urmă, în afară de muşcăturile de ploşniţe şi purici, dar pe cele din spital doctorii nu au reuşit să identifice ce am şi de aceea au chemat din zona celor de drept comun un specialist în boli de piele, un doctor evreu foarte priceput, care nu voia să lucreze în spitalele militare, drept care eu am fost mutat acolo. M-a examinat cu atenţie şi mi-a prescris să mănânc cartofi şi morcovi cruzi, nişte medicamente simple, dar nu aveai de unde să faci rost de ele în asemenea condiţii. Cum-necum, cartofi au găsit, dar de morcovi nu aveai cum să faci rost. Totuşi, un doctor liber, armean, a găsit în afara zonei, la locuitorii hberi, câţiva morcovi şi am început să ţin acest regim, foarte puţin săţios, mi s-a mai prescris şi hrană rece, şi timp de trei luni nu am băut nicio gură de apă, nici lichide în general.

Hrana rece consta din *kaşă*, aproape în fiecare zi griş, uneori orez, foarte murdar, şi mi se dădeau 15 grame de zahăr. Peste trei luni i-am implorat să nu mă mai ţină la acest regim, pentru că nu pot supravieţui cu un asemenea regim, cartofii îi mâneam uşor, nu era aşa de respingător,

cum ar părea, dar e foarte greu să rezişti fără lichide. Şi doctorii recunoşteau că e greu de suportat un asemenea regim şi au început să-mi dea mâncare de lagăr obişnuită, ca şi celorlalţi bolnavi, deşi unii aveau nevoie de o hrană mai uşoară, dar aşa ceva se dădea numai la spitalul de chirurgie.

În curând în această baracă de bolnavi au fost aduşi Kananian şi Buţenko, care slăbiseră şi ei, aşa că seara în jurul meu se adunase o companie plăcută; felcerul din Sevastopol mă instalase lângă el şi am mai stat în baraca asta încă două luni; mâncărimea de pe corp s-a oprit, tensiunea a crescut până la 11 şi am început să mă simt mai bine; un singur lucru era greu, să aud zi şi noapte gemetele din *colţul negru* şi să văd cum erau scoşi mereu morţi. Erau cazuri când i se ducea mâncarea unui bolnav şi era deja mort. Odată un vecin al unui asemenea bolnav muribund a ascuns moartea lui de toţi, l-a acoperit cu pătura, şi trei zile a primit porţia lui, până a atras atenţia mirosul de descompunere.

În timpul şederii mele în această baracă s-au observat anumite îmbunătăţiri în întreţinerea bolnavilor, s-a amenajat un nou salon, pe lângă care a fost instalat un doctor permanent; au separat jumătatea unui salon cu un perete mic şi în acest colţ au amenajat o cantină unde mâncarea se dădea printr-o ferestruică în perete; de aceea în baracă a început să fie mai curat, mulţi bolnavi, deşi cu greutate, preferau totuşi să se ducă la cantina asta, decât să mănânce alături de bolnavii grav, neîngrijiţi.

Closetele au fost amenajate prost chiar de la început, au fost săpate nişte gropi sub scaune, imposibil de folosit de către bolnavi sau bătrâni; de aceea au început o treabă serioasă, să sape o groapă în afara barăcii, pentru că înainte de asta era total neigienic să cureţi closetul chiar

acolo, umplând aerul de miasme. Dar cât timp au lucrat acolo ne-am chinuit cu nişte hârdaie, cum era în grajd, atunci când am ajuns în acest lagăr blestemat.

Pur şi simplu am început să simt că nu mai pot sta în baraca asta de spital, să aud gemetele nefericiţilor, şi l-am rugat pe doctor să mă mute într-o baracă obişnuită, dar el a spus că dacă o să încep din nou să muncesc, sau dacă devin deţinut apt de muncă, îmi garantează că mă voi întoarce la el, şi, Doamne-fereşte, să nu ajung în *colţul negru*. Totuşi m-am mutat într-o baracă nou construită, aşa-numită pentru cei slăbiţi, unde nu erau oameni bolnavi, ci epuizaţi.

Era o baracă de genul celei din spital, cu priciuri, în loc de paturi pe capre, closetul era din nou o prostie; nu era cantină şi trebuia să parcurgi drumul dintre barăci spre casa veche, unde era o cantină foarte murdară, dar tocmai atunci locatarii acestei barăci de persoane slăbite au rugat gardienii să li se permită să fie adusă mâncarea în baracă în nişte hârdaie uriaşe, pentru fiecare brigadă, ca şi pentru muncitori; şi *starosti* împărţeau mâncarea, făcând şi ei mici escrocherii. Ce nu era bine aici era că noi căram singuri hârdaiele astea, trei oameni duceau pe nişte prăjini între ei două hârdaie, supa se vărsa; şi ce era şi mai rău, că tot noi trebuia să spălăm hârdaiele astea; le spălam în aşa hal, că era mai bine dacă nu am fi făcut-o.

Pentru uscare hârdaiele erau puse lângă baracă şi trebuia să facem cu rândul de pază, vreo trei, patru ore, să nu ni le fure alţii din alte barăci. Lucrul acesta era foarte neplăcut, să faci de pază în vânt şi frig, şi mai ales că nu ieşea nimic din paza asta; veneau gardienii şi, fără nicio ruşine, luau hârdăul, şi nu puteai să le spui nimic. Câteva zile am mâncat cu pauze, pe rând, până am primit un hârdău nou. Odată a căzut fundul unui hârdău cu toată

kaşa pentru 50 de persoane pe nisip; imediat deţinuţii muncitori s-au năpustit asupra ei şi au mâncat-o pe toată cu palmele.

Starostele întregii barăci era un om aparent plăcut, gospodar şi, pentru că era apă puţină în lagăr, iar cea care era mirosea a amoniac, cu ajutorul nostru a săpat o fântână lângă baracă şi am dat de apă bună, pentru că o duceam tare rău cu apă; lângă bucătăria nouă, mare, au săpat de câteva ori şi au găsit apă imposibil de băut, aşa că a trebuit să se aducă la bucătărie apă din afara zonei.

Responsabilul cu sarcinile era un preot foarte simpatic, care-şi ascunsese cinul; avea mare grijă de morţi şi a început să ne dea sarcină să scoatem oamenii de la morgă, lucru care-mi era tare neplăcut.

Printre cele câteva îmbunătăţiri s-a făcut o magazie pentru efectele personale, pentru cei care aveau; printre lucrurile personale erau incluse, de exemplu, pantofi de noapte, pe care eu mi-i cususem dintr-o bucată de cârpă; fără asemenea pantofi e tare frig când dormi; dar asta se considera efect personal şi s-a ordonat să se predea la magazie. Nici n-am mai văzut pantofii ăştia, în ciuda chitanţei; mai târziu n-au putut să mi-i mai găsească.

A fost lichidată casa de copii, au fost duşi toţi copiii din zonă şi tuturor le-a părut rău; era plăcut să te uiţi prin grădiniţă la copii; era un aer aşa, omenesc, printre gardienii care uneori parcă erau turbaţi.

Atunci au început oamenii să se adune pe lângă preoţii printre care erau arhierei şi episcopi; şefii erau destul de permisivi cu aceste adunări lângă perete, într-o locşor ascuns; se făcuse un cor foarte bun şi în fiecare seară se ţinea vecernia, iar de sărbători se făceau slujbe în aer liber şi liturghii. Venea o mulţime de oameni şi gardienii ocoleau adunările astea, dar totuşi, la câţiva

metri, puneam nişte oameni care să ne dea de ştire când se apropiau gardienii. Era o mare alinare în viaţa noastră tristă; un preot chiar avea antimisul, aşa că slujea liturghii adevărate.

În baraca asta am întâlnit câţiva petersburghezi care povesteau în ce se transformase strălucitul Sankt-Petersburg. E adevărat, în ultimul timp, marea capitală începuse să se îndrepte, multe străzi au primit fosta denumire, a fost văruit în azuriu Palatul de Iarnă, chiar şi Amiralitatea, cum fusese în timpul lui Petru cel Mare; Nevski a devenit din nou Nevski, dar centrul oraşului s-a format dincolo de Obrodnîi Kanal, în continuarea Ligovkăi, unde fuseseră înainte cartierele muncitoreşti.

Amuţiseră de tot portul, şantierele navale, pe Neva nu mai există veselele vaporaşe ale Societăţii Finlanda de vapoare uşoare; Insula Elaghin, cu celebra *Strelka*, a fost transformată în parc popular, au pus o mulţime de chioşcuri; minunatul *Yacht Club Fluvial Imperial* e murdar de nu se poate. Câmpul lui Marte, care a fost amenajat după modelul Grădinii de Vară, s-a uscat şi pe el se înalţă trist pietrele închinate victimelor revoluţiei, victime care au fost aproape numai chinezi. În stare bună e hotelul *Evropeiskaia*, *Astoria* e mai rău, dar în general oraşul e mort, în afară de periferii.

Amiralitatea a murit de tot, pentru că Ministerul Flotei e la Moscova. De ce? De fapt, petersburghezii spuneau că acolo e mai mare plânsul. Mai prinde viaţă cumva Neva când trec vapoarele de la Londra, oraş cu care, nu se ştie de ce, Sovietele au legătură regulată prin motonave. O motonavă e condusă de o femeie, Şcetinina, care conduce foarte bine nava; deocamdată, e singura femeie în funcţia asta.

Catedralele Isaakievski şi Kazański sunt transformate

în muzee, în Isaakievski Sobor este demonstrat experimentul lui Foucault, chiar de sub cupolă, unde planează cunoscutul porumbel de dimensiuni uriaşe, dar care pare mic de tot; este coborâtă o funie la capătul căreia este legat un mic con care trasează mereu pe nisipul de pe podeaua catedralei rotirea pământului. *Eppur* şi *muove 1*

Catedrala Petersburgului e considerată acum Nikolaevski Sobor, a fostului echipaj de gardă, pe Ekaterinińskiy Prospekt, care se vede bine de pe strada Glinka. Un preot bătrân, părintele Beliaev, a fost închis cu noi, el mi-a spus că regentul Mihailov trăieşte şi acum, şi conduce ca mai înainte corul. Capela Mântuitorului e închisă, dar căsuţa lui Petru cel Mare există, e considerată muzeu. Vechea catedrală de lemn Petru şi Pavel, din timpul lui Petru cel Mare, a ars, în fortăreaţa Petru şi Pavel catedrala e neatinsă, criptele casei Romanovilor simt intacte; la începutul revoluţiei au fost deschise criptele împăratului Alexandru I, nu era nimeni acolo, a lui Petru cel Mare, care s-a păstrat foarte bine, numai ochii îi avea deschişi, iar cadavrului Ecaterinei a II-a îi lipsea capul, trupul era intact. Au fost deschise aceste cripte pentru a se lua valorile, dar nu au găsit nimic. De fapt, fortăreaţa e părăsită.

În clădirea uriaşă a Bursei e Muzeul Marinei, în care sunt concentrate muzeul Amiralităţii, al Corpului Marin şi al Echipajului de Gardă. Înainte era acolo Clubul Marinarilor, acum e numai dezordine şi mizerie.

În palatul Marelui Duce Vladimir Aleksandrovici, de la începutul revoluţiei până acum, se află Casa Scriitorilor; e bine dotată, mai ales în sensul mâncării; într-o vreme bucătăria era condusă de proprietarul cunoscutei cafenele *Chantant Rodde*, iar mai apoi de evreul Spitzberg, care a

fost închis şi a locuit cu noi în aceeaşi baracă; era un comunist convins, un membru de partid foarte pătimaş; primea de la soţia sa pachete cu conserve americane şi ne miram cum de până în anul 1952 în această casă a scriitorilor încă mai sunt conserve americane. Niciodată nu ne servea, era destul de sălbatic, îi dispreţuia pe toţi. Era închis pe viaţă.

În palatul Marelui Duce Mihail Nikolaevici a fost deschis Muzeul Artileriei, iar petersburghezii povesteau că palatul acesta dădea pe Dvorţovaia Naberejniaia, iar cealaltă faţadă, pe strada Milionnaia, acum Halturina; înăuntru era o curte în jurul căreia se aflau apartamente de serviciu, pe lângă care trecea o pistă pentru mersul cu bicicleta, un fel de velodrom, şi sovieticii erau nemulţumiţi: „Uite cum mai trăiau Marii Duci, să facă o asemenea pârtie pentru biciclete!” Iar Buţenko remarca atunci că la stăpânii de azi nu există velodromuri, dar sunt piscine cum nu a văzut nici la Paris, şi băi de sticlă, în care *muierile lor* se scaldă în lapte de măgăriţă:

— Asta e pentru sănătate, să fie pielea mai albă, dar pieile muierilor noastre sunt pur şi simplu ca de animale, pentru că îşi vând trupul, râdea dragul de Afanasi Ivanovici.

A venit toamna şi clima din acest deşert e de aşa natură că azi e cald, chiar caniculă, iar a doua zi e viscol, ninge de mama focului şi nu se vede nimic la doi paşi. Ca să te duci la closet se întindea o funie; ningea aşa de tare, că odată m-am dus fără funie şi am ajuns la trei barăci de noi.

Au amenajat o noutate incomodă – o frizerie mare; pentru acces stăteai la coadă şi se aştepta afară, în vânt şi frig, aşa că oamenii preferau să nu se radă şi să meargă lăţoşi; dar gardienii începeau să se lege de noi, iar

gardienii tineri primeau misiunea să-i prindă pe oamenii care începuseră să-şi lase barbă şi îi tundeau cum se nimerea; atunci au suferit şi preoţii care au fost toţi tunşi la zero şi li s-au tuns bărbile. O mare neruşinare.

Cu curentul electric era foarte rău, locomobilul făcea mereu nazuri şi noi stăteam în întuneric, la lumina unor mici lămpi făcute din sticluţe de la medicamente; iar gazul, foarte prost filtrat, era dat cu ţârâita, aşa că spre dimineaţă era aproape întuneric în barăci; acest lucru era deosebit de neplăcut la closet.

Pe atunci s-a mai încheiat construcţia a încă trei barăci, două erau pentru tuberculoşi, una pentru tuberculoză osoasă. Aici erau concentraţi bolnavii în proteze făcute din ghips; erau bolnavi grav şi nu se ştie de ce-i mai ţineau, era de neînţeles, era pur şi simplu o barbarie.

Erau şi oameni muţi, erau şi orbi, era unul fără ambele picioare; i se făcuse o săniuţă, în loc de roţi puseseră nişte rulmenţi vechi de la automobile; se mişca în mâini, ţinând în palme două bucăţi de lemn; o asemenea jumătate de om nu era eliberat; la closet era mai mare groaza, cum era ajutat să folosească locul acesta aşa de murdar. Dar, în cele din urmă, a fost eliberat şi s-a instalat în capitala Kazahstanului, oraşul Karaganda, unde în scurt timp s-a… însurat; ne-a trimis o vedere că e foarte fericit cu soţia lui tânără şi frumoasă. Iar Buţenko râdea:

— Iubirea e rea, te îndrăgosteşti şi de un ţap!

Veneau serile lungi, întunecate, frigul în baracă era incredibil, sobele fuseseră construite în modul cel mai stupid, la intrarea în baracă, unde erau closetul şi cămăruţa starostelui, se făcuse o sobă foarte joasă, înaltă nu mai mult de un arşin şi de aceeaşi lăţime, şi ţeava ei trecea prin toată baraca, 60 de m, sub forma unui horn din

cărămidă, lângă ferestre, chiar pe podea. Dar nu ajungea până în celălalt capăt al barăcii, de aceea soba fumega, şi deşi gardienii ne ordonaseră să tot scormonim în construcţia asta idioată, în curând s-au convins că nu va ieşi nimic din ea şi au început să strice totul şi să pună sobe obişnuite. Pur şi simplu am îngheţat, au apărut din nou umezeala, mizeria, era un chin, nu viaţă.

Dar şi unitatea sanitară ajunsese la concluzia că nu pot fi ţinuţi bolnavii în încăperi cu podele de lut. Fabrica de cărămizi, unde lucrau şi acum chinezii, a primit sarcină să facă cahle din lut şi chinezii pricepuţi au început să modeleze repede plăcuţele astea hexagonale, dar deja nu le mai uscau la soare, pentru că nu mai era, ci făcuseră o sobă.

Cahlele erau bune, dar a fost foarte greu să fie montate, trebuia să nivelezi pământul, apoi pe el să pui un amestec de lut cu nisip; se făcuse o umezeală incredibilă, nu erau nivele, totul se făcea din ochi, strâmb şi şui, aşa că au decis să pună cahlele numai pe trecerea dintre saloane şi dintre priciuri, iar sub priciuri să lase pământ. Nu era nici aşa, nici aşa. Noi foloseam resturile de la aceste cahle pentru a tăia unghiile, curăţă foarte bine unghiile; un fel de pilă pentru unghii.

Eram trişti şi ne plictiseam groaznic, tot spuneam că Stalin e prost de tot şi, cum o să se poată, o să înceapă o viaţă mult mai umană; spuneam că şi lui Beria o să-i vină sfârşitul, dar deocamdată noi nu trăiam, ci îngheţam.

Seara lângă mine se adunau petersburghezii şi, desigur, Afanasi Ivanovici Buţenko *de Beloţerkovski*, despre ale cărui povestiri despre Paris aţi aflat deja, şi-l rugam să ne povestească ce a văzut şi a mai făcut acolo. Şi uite, spre marea mea părere de rău, Afanasi Ivanovici lua totul de la capăt, pentru că mulţi nu auziseră lucrurile de

la capăt, mă întorceam cu faţa la perete şi moţăiam, pentru că şi în baraca precedentă auzisem toate aceste istorii de Casanova; povestea despre aventurile sale a nu ştiu câta oară, dar, în fine, a început să spună cum a încheiat el prima zi, mai bine zis noapte, în care a cunoscut Parisul sub îndrumarea drăguţei de Olecika.

— Uite, începe Fonecika plin de umor, am plecat noi din blestematul ăsta de *Vultur cu două capete* undeva la dracu-n praznic şi simt că minunaţii mei pantofi de lac mă strâng aşa de tare, că nu mai ştiu ce să fac. Şi-mi ard picioarele de la pielea asta a dracului, de parcă au luat foc. Atunci i-am scos în întunericul taxiului şi m-am simţit mai bine, chiar şi stomacul mi s-a mai uşurat. Şi ne-am dus la un ştiu ce casă, nimic deosebit, maşini multe, dar nimeni nu ne-a luat de braţ; era o cameră mare şi sufleţelul îmi spune:

— Daţi-mi o mie de *hranei*, trebuie să schimb în monede de câte cinci.

Ei, îmi zic, slavă Domnului, aici nu te jefuiesc!

Iar după aceea ne-am dezbrăcat noi binişor şi am intrat în sală, şi… Doamne Dumnezeule!… O mulţime de oameni, şi care mai de care mai şic, şi dame goale din spate şi din faţă, şi cavaleri în frac, şi bubuie muzica, dar nimeni nu înfulecă nimic, numai beau… şi Doamne Dumnezeule!… le aduc de băut… nişte muieruşte… şi… n-o să mă credeţi, dar mă jur… sunt goale de tot… şi ce corpuri au, e ceva nemaivăzut, au o constituţie minunată! Olecika îmi şopteşte:

— Nu te entuziasma aşa de tare, doar eşti cu mine; ce, eu arăt mai rău?

Apoi mi-a explicat că astea sunt nişte frumoase *venerice*; abia mai apoi mi-a explicat ce sunt de fapt *Venerele* astea, dar eu am confundat, ziceam că e de la

bolile venerice.

Olecika începe să latre, *hav*du*du*, din nou are şi aici cunoştinţe, şi din nou *inglezeşte*, şi nemţeşte; şi din nou *pşe-pşenski*, *presrenski*; ea îmi explică: asta e poloneşte – *respectele mele*, *onorurile mele*! Am ştiut eu mereu că la noi, în Ucraina, limba polonă era considerată o limbă câinească, aşa s-a şi dovedit a fi. Şi vine la noi o slujitoare, goală cum a făcut-o mama ei, şi cu un zâmbet aşa de neruşinat: *A votre service*! Şi-mi zâmbeşte tandru, că m-am înmuiat de tot şi bag mâna în buzunar după *pour* boire-urile alea mari, dar Olecika mă ciupeşte:

— Fiţi *comme il faut*! Asta înseamnă în *hrancezâ* cum se cuvine; deja eram cum se cuvine după toate aceste Madeire, şi *Kristal*, şi *kriukşuri*.

Şi uite, sufleţelul comandă ceva – am uitat denumirea, îmi aduc aminte acum – *ko teii1* –, apoi sufleţelul mi-a explicat că este cea mai nobilă băutură americană, e băut numai de preşedinţii republicilor şi de miliardari; se amestecă tot felul de prostii din alcool de 98 de grade şi nu se bea, ci se soarbe prin nişte ţevi mici. Ei, îmi zic, asta înseamnă progres şi cultură, şi economie de stat conform planului cincinal de construcţie a comunismului şi a fericirii universale, pentru că n-o să poţi sorbi aşa multă vreme, te saturi şi de supt.

Şi atunci Olecika mi-a explicat că denumirea asta vine de la faptul că *kokteil*, cum a spus ea cu grijă, înseamnă la noi *coadă de cocoş*, o băutură făcută din lichioruri de culori diferite, cum e coada cocoşului. Uite, îmi zic, din nou o să beau nu ştiu ce *cozi*, să le ia dracu', ce, au fost puţine la *Vulturul cu două capete*? Acum îmi dau iar să beau coadă din asta. Şi mi-am spus, cum se zice, să-l iau pe dracu' de coadă, să beau până la capăt; numai că, spre necazul meu, pot să beau şi un butoi şi n-am

nimic. Sunt extrem de vesel, trebuie să intru în horă şi, când mă ia ameţeala, picioarele sunt şi mai şi.

În cele din urmă, vine chiar acea frumoasă *venerică* şi ne dă nişte pahare înguste, îngheţate pe margine; abia mai târziu mi-am dat seama că şi aici e o înşelătorie burgheză: erau lipite cu zahăr tos, parcă erau îngheţate.

Dar e bun, cam tare, dar am băut eu chestii şi mai tari; iar Olecika are gentuţă, nu ştiu, o fi din mătase, şi scoate o monedă de cinci *hranei* şi o pune pe cant pe colţul unei măsuţe acoperite cu cel mai fin *fii d'Ecosse* produs la manufactura *Gerard*[128][129], pe care noi, când am venit la putere, am jefuit-o serios. Iar *Venera* aia neruşinată, deodată – uite, mă jur că de data asta nu mint, jur pe Lenin, se aşază creatura asta angelică pe colţul acela pe care era pusă pe cant moneda de cinci *hranei*; numai că nu se aşază pe ea cu ce se aşază oameni ci, ştiţi, cu locul acela pe care-l au oamenii între picioare. Şi moneda de cinci *hranei* – hopa!… şi nu mai este!

Asta chiar este culmea realizărilor; ce să mai vorbim de America, ceva venit de pe alte planete, poate de pe Lună; şi pentru că am sorbit *coada mea de cocoş* într-o clipită, actriţa asta îmi aduce o altă *coadă* şi din nou Olecika îi pune o monedă de cinci, şi ea o *înghite* din nou, şi în jur sunt numai *lorzi* şi *duci*, şi demoazelele lor, fac acelaşi lucru, ei, ruşine, mare ruşine, dar şi mori de râs, şi vrei să tot repeţi ceva la care comunismul nici nu s-a gândit. Eu, la a treia cupă:

— Muiere, minţi, nu mă duci, pot să întrec orice american, o să depăşesc America!

Şi am tot supt aşa, adică Olecika a supt, iar eu le-am

128 Joc de cuvinte în rusă - cocktail - kokteil - pentru trup (n. tr.).

129 Din Harkov (n. tr.).

luat şi le-am dat dintr-o suflare, am tot troscănit din *cozile* astea până n-am mai ştiut de noi, iar muieruştile, că deja apăruseră şi altele, una mai *venerică* decât alta, tot luau mereu banii de cinci *hranei* ai bărbaţilor; uite, dacă ar şti ai noştri unde sunt ascunşi banii lor! Iar Olecika îmi spune:

— Toate astea trebuie să intereseze din punctul de vedere al ştiinţei, doar sunteţi doctor de medicină, om de ştiinţă, profesor, uite, o să povestiţi la Kremlin unde a ajuns ştiinţa! Ei, cred că de ajuns ştiinţa a ajuns, dar cum să ajung şi eu la punct, doar un bărbat matur nu poate rezista la asta, nu suntem făcuţi din lemn.

Şi deodată se stinge lumina, îmi zic eu că s-a ars siguranţa sau, ca la noi, s-a stricat dinamul, uite, acum cred că o să stăm la opaiţ; dar Olecika mă linişteşte:

— Acum o să înceapă dansurile, vă permit să faceţi manej cu orice frumoasă, nu sunt geloasă.

Şi deodată apare lumina, numai că din podea; era construit aşa de abil, că lumina numai un cerc, şi se schimba lumina, şi oamenii încep să danseze nişte dansuri că, prieteni, mi-e şi ruşine să vă povestesc, şi lumina aia bate de jos, aşa că se vede care are pantaloni şi care nu are nimic. Atunci Olecika nu mai pune monede, iar eu le dau fetiţelor goale pe unde nimeresc, şi nu le e ruşine deloc, mie cu atât mai puţin.

— Du-te, Fonecika, fă-ţi plăcerea!

Şi o înşfac eu pe o *venerocikă* din asta şi încep să dansez vals, şi fac nişte mişcări, că publicul chiar a început să fornăie, mai ales că eu eram fără *pantohi*, care mă strângeau, îi dădusem jos chiar de pe drum şi-i băgasem în buzunar; oamenii au început să mă aplaude, şi de unde au aflat vecinii că sunt sovietic, cetăţean al celui mai mare stat, nici până acum nu ştiu, numai că am avut un succes neobişnuit; nişte demoazele au sărit lângă mine şi m-au

rugat să le manejez şi pe ele, le-am învârtit de le-a luat dracu'; drept recunoştinţă, la măsuţa noastră s-au aşezat nişte diplomaţi şi au început să întrebe prin Olecika că, se vede, în Uniune cultura e mai curată decât în Occident, din moment ce ştiu să fac asemenea învârtituri. Şi un domn aşa serios spune şi că marele nostru gânditor Lenin a fost un remarcabil dansator, chiar în cafeneaua *La Coupole*, unde zi şi noapte şi-a conceput poveştile despre nefericirea întregii lumi, a câştigat concursul de dans; şi a luat o *cachucha* aşa de tare, că i-a sărit gheata din picior şi s-a văzut că nu are şosete, că ciorapii sunt o prejudecată burgheză, poţi merge şi desculţ în *pantohi*, aşa cum i se cuvine unui *proletar* adevărat.

Printre aceşti oameni culţi s-a întâmplat să fie şi un nemţălău, care de pe atunci semăna cu câinele de Hitler, aceleaşi mustăcioare idioate, o mutră extrem de respingătoare, şi suge pe seama mujicilor ruşi un *cock* după altul, şi Olecika îmi spune că este o persoană importantă, îmi poate aranja soarta cu totul altfel, o să fiu fericit, şi bogat, şi cunoscut, şi că mâine o să vină la hotel să-mi propună o combinaţie foarte interesantă pentru fericirea mea viitoare. Nu ca, de exemplu, cum ne promit de atâţia ani prorocii, dar lucrurile nu prea ies.

Am tot supt eu *spirtoasele* astea de nu mai puteam şi am dat din nou fuga la madamele *pipi*, numai că am avut noroc, nimeni nu mi-a spus că sunt obraznic, probabil pentru *pour boirele* pe care le dădeam în dreapta şi în stânga, doar nu sunt banii mei, ci ai extrem de nefericiţilor noştri mujici.

Olecika spune că am obosit niţel şi că trebuie să plecăm acasă, dar eu dimpotrivă, abia încep să prind chef şi ies în *poiana* asta luminoasă, imediat sare la mine o demoazelă deosebită, nu e goală de tot, dar parcă nu are

pe ea nimic serios; şi gângureşte în limba aia câinească fără mazăre, la noi limbile se servesc cu mazăre prăjită, şi încep s-o învârt, şi ea îmi şopteşte *gopak*, *gopak1*! Uite, îmi spun, de unde îmi ştie scârba dansul, şi imediat muzica începe să sfârâie o *Kazacika*, e plăcut şi aşa, ca acasă, încep să-i dau drumul şi *hop*, *hop*, papuceii mei, publicul a înnebunit de tot, strigă bravo şi cere bis, iar eu tot bat pe călcâie şi pe fund, şi-mi prind pulpele cu palmele, şi-apoi încep să mă învârt ca un titirez, că deja încep să-mi aducă nişte vodculiţă, şi chiar mi-au pus în mână un sutar – mi l-au şutit din buzunar chelnerii, pentru că nu am mai găsit în acest buzunar nici *pour boire-urue* pregătite.

Şi m-am îmbătat aşa de tare, că mi-au spus că trebuie să le dansez şi în patru labe. Au început să se agite prin sală, au sărit nişte cavaleri, îmi strâng mâinile, unul chiar mă sărută, mi-e ruşine şi silă să-mi aduc aminte şi să vă povestesc. Dar Olecika vine furioasă la mine şi mă trage de mânecă:

— Fonika, să-ţi fie ruşine, m-ai făcut de râsul tuturor!

Dar eu poruncesc muzicii să cânte arii de operă, ca să-i arăt publicului că şi eu sunt artist cântăreţ, am fost cântăreţ în Garda Imperială, am fost în cor, şi în prezenţa Excelenţei Sale Imperiale, împăratul întregii Rusii, la *molebnik*[130][131], înainte de marşurile ceremoniale cu ocazia sărbătorii regimentului.

Şi când am început să urlu cu vocea mea de bas dracu’ ştie din ce operă, publicul din nou a sărit pe mine, bis şi bis, şi am bisat, şi din nou mi-au strecurat nişte bancnote, dar Olecika şi-a ieşit din pepeni, a început să pufăie, mă dă dracu’ şi de mamă şi de tată, nu ştiam eu că

130 Dans popular ucrainean, în timpul căruia se strigă „gop”, adică hop (n. red.).

131 Aici se referă la efectuarea serviciului religios (n. ed.).

se educă la fel ca la noi, la sovietici, în privinţa unor asemenea expresii.

Am plecat; în automobil bag mâna în buzunar şi dau de *pantohii* mei blestemaţi; deci am trosnit *gopakurile* alea cu picioarele goale; şi am făcut pe ursul în patru labe, şi am urlat dracu' ştie ce arii pe o muzică pe care nu o ştiam. Am ajuns pe strada noastră *Eliseevskaia*, şi-i spun Olecikăi:

— Acum ar fi bine să fac un duş rece, să dau jos toată băutura! Iar ea, spre nefericirea noastră, cum o să vedeţi mai apoi, îmi propune să mă răcoresc în bazinul de lângă hotel.

În beci toată noaptea e deschis un restaurant şi nişte *campioni* înoată şi fac sporturi mondiale. Dar Olecika îmi explică: nu *campioni* lucrează acolo în schimbul de noapte, ci campioni, sunt cei mai mari sportivi, tare bogaţi, pentru că neterminaţii ăştia primesc sume uriaşe de bani pentru un asemenea sport.

Coborâm noi în beciul ăsta şi, maică, măiculiţa mea, chiar că e cultură şi educaţie fizică, e o mulţime de lume, şi toţi sunt morţi de beţi, mai rău ca mine, şi peste tot sunt măsuţe cu nişte umbreloaie, ca la noi când cad din cer paraşutiştii. Şi peste tot sunt flori, şi palmieri, şi mama naibii, şi muzică de la două brigăzi, şi un ansamblu de albgardişti, zdrăngănind întruna, şi din nou dans şi chef, şi Olecika îmi şopteşte:

— Comportă-te cum se cuvine, aici toţi sunt *ahfiţeri* americani şi englezi, şi arabi, sunt şi negri, sunt tot americani, numai că sunt negri, cei mai asupriţi din lume!

Ei, îmi zic, pe ăştia trebuie să-i respectăm, ne situăm pe platforma în favoarea asupriţilor cu piele galbenă şi a altor naţiuni colorate, acum pregătesc *pour boire*-uri, ca să-i onorez pe robii civilizaţiei. Şi *robii* ăştia, ai dracului, sunt îmbrăcaţi unul mai bine ca altul, şi tot în *smocuri*, ca

mine, reprezentantul poporului eliberator al celor asupriţi şi al coloniştilor.

Şi din nou Olecika *ham*, *ham*, latră ca un câine, *du*, *du du*, şi din nou nişte prinţi şi generali o salută, şi de data asta, fără nicio comandă, un lacheu simplu aduce o căldare de şampanie şi douăzeci de pahare, şi Olecika spune că-i invită pe *campionii* ăştia să bea în sănătatea mea, dar eu nu eram deloc bolnav, numai băut, dar nu foarte. Întreb de ce li se spune *campioni*; la noi, când se aduna regimentul al doilea de puşcaşi, se serveau la curcan fript pentru domnii ofiţeri chiar aceste *şampioane* şi se spunea că sunt ciuperci, nişte ciuperci din străinătate, negre ca cărbunele, şi la gust erau cauciuc adevărat, şi se spunea că aceste ciuperci sunt culese de porci cu botul lor de sub pământ, ce să zic, pur şi simplu o mizerie, nici vorbă de ciupercile noastre albişoare sau de hribi, ci să înfuleci cărbuni de la porci; dar Olecika îmi explică:

— Bufetierul vă dădea resturi de la nişte *trufie*, e o ciupercă rară, şi pe care le mâncau numai conţii şi prinţii de pe la curţi.

Deşi băusem cam multişor, am început din nou să sorb şampanie; tare plăcută mai e chestia asta înţepătoare, mult mai bună decât limonadele noastre sau vinul nostru *Ţimliański* de pe Don, care în Uniune la noi e considerat un vin minunat.

Mi-am întors ochii beţi spre bazin, în el ţopăiau şi muieri numai în chiloţi şi maiouri, şi *campionii* ăştia; trebuie să spun că *sportihii* ăştia greblau într-adevăr tare bine cu labele. Bărbaţii nu rămân mai prejos nici ei, mai ales mutrele negre, iar im harap, tot cu o arăpoaică, se rostogolesc împreunaţi, am putea spune că e cea mai înaltă formă de educaţie fizică şi de dezvoltare culturală.

Atunci au venit nişte *muşii* în haine largi, şi toţi sunt

aşa de musculoşi, trebuie să fi fost puternici ai dracului, dar se vede după mutrele lor că sunt din clasa noastră muncitoare, chiar am putea presupune că e mai bine să nu te întâlneşti noaptea cu ei pe o stradă întunecoasă, că te scarmănă serios. Şi mizerabilii ăştia erau de fapt prieteni apropiaţi ai Olecikăi, lacheii le toarnă tuturor sănătate; iar eu îmi spun că sunt sănătos, dar treacă de la mine, să le fie de sănătate mujicilor noştri, să nu-şi piardă sănătatea la minele de sare de la *Marea Putredă1*, sau în minele de aramă, uite, aici, la noi, în Kazahstan.

Şi au început să soarbă şi ăştia, antrenori se pare, din ăia de-i pregătesc pe sportivi la luptele între ei, mă rog, au supt ei vreo zece sticle, şi au mai venit şi nişte *celegeri*[132][133], cuvintele astea câineşti Olecika mi le-a scris pe o hârtiuţă la toaletă; căcăcioşii ăştia, se pare, cheamă la lupte sportive tot felul de specialişti din sport şi publicul face pariuri pe sportivi, ca pe cai. Apoi Olecika mi-a povestit că sunt şi curse de câini şi că în loc de jochei pun maimuţe pe câini; uite, asta n-am văzut şi-mi pare rău, dar e ceva foarte îndrăgit în Anglia luminată. Numai că Olecika spunea că şi provocatorii ăştia la lupte sunt nişte escroci mari, se înţeleg dinainte cine să iasă pe locul întâi şi bagă mii de *hranei* şi ploşniţe în buzunare, de la prostovani.

Au venit şi sportivii adevăraţi, uzi ca nişte curci, fete frumoase nu erau, se vedeau sănătoase şi unse cu nu ştiu ce unsoare, lucesc ca nişte cutiuţe date cu lac. Şi dau ăştia peste cap şampania ca nişte mujici, au venit ca nişte trândavi, numai în izmene, până la genunchi; au tăbărât pe vinişor de parcă era apă de izvor şi deodată apare şi mutra aia de german gen câinele de Hitler, care trebuia să vină

132 Sau Sivaş, cum mai este numită, golf la Marea Azov (n. tr.).

133 Probabil de la „challenger” (n. red.).

mâine la hotel, şi încep să hulească sportul nostru sovietic, că la noi lucrurile nu stau deloc bine, nu avem *campionii* ăia şi în general au început să ne ironizeze cultura fizică.

Dar pentru toţi aceşti înşelători ai sportului au ciocnit cu mine şi au tot spus *cin-cin*, şi s-au adunat aşa de multe *cin-cinuri*, că m-a cuprins furia; ia să le arăt eu lor cum trebuie să înoţi şi să te scufunzi ca la noi, ca la *pizdoşii* ăştia de ucraineni, şi uite, îmi dau eu jos *smokingu* ăsta, zgarda apretată, toate baierele s-au dus dracu', Olecika m-a cuprins de gât:

— Fonecika, dragule, ce ai, ai înnebunit? Aici e totuşi un loc public, o adunare de oameni dintre cei mai bine situaţi, şi tu, uite ce vrei să faci? De ce te-ai dezbrăcat?

A început să se enerveze de nu se mai poate, dar şi eu m-am dovedit a fi tot un om nervos, şi după ce mai şi băusem o grămadă de spirt; pe muieri nervii le fac să fie nişte scârbe, dar pe ăştia ai noştri ne provoacă la pozne. Atunci Olecika mă înghionteşte din nou, doar aici e un loc public foarte însemnat, dar eu mă smulg de lângă ea, puţin îmi pasă mie de casa asta publică, e o adevărată rupere a relaţiilor cu ea, un conflict diplomatic.

Şi dau fuga spre bazin, din mers îmi arunc pantalonii şi, aşa cum sunt, numai în izmene şi în cămaşa cu pieptul ca de oţel din cauza apretului, bâldâbâc în apă şi dă-i cu putere din mâini, când cu una, când cu alta, cum era la noi în Nistru, chiar când era apa mare. Atunci vin după mine şi *harapii*, şi ăia cu mutre negre, şi americanii, şi muieretul, s-au aruncat toţi în groapă, dar eu deja înotasem până la capăt, m-am dat cu capul de perete şi buf înapoi, iar după mine toţi aceşti *campioni* şi nu reuşesc să mă ajungă din urmă; iar Olecika stă pe mal, mi-a adunat pantalonii şi strigă că nu ştiu ce *manajor* îmi ordonă să ies imediat din bazin, de fapt, să ies de tot. Iar eu îmi spun ce fel de

manajior să fie ăla, probabil vreun paznic sau un portar, şi încep să dau din nou din mâini, apoi m-am culcat pe spate şi voiam să mă răcoresc bine, dar atunci s-a băgat neamţul, câinele de Hitler, şi îndrugă ceva, pe nemţeşte, şi s-a găsit un rusnac, îmi traduce că mi s-au propus *mici*, mai târziu s-a dovedit că era vorba de un meci, adică de o întrecere, aşa cum, când eram copii, ne băteam cu pumnii. Acum ce să zic, hai să ne întrecem care pe care; publicul liber care-şi petrecea miezul nopţii pe lângă măsuţe s-a adunat pe mal şi începe să se târguiască pe cine să parieze; dar eu nu pricep nimic, bâiguie în toate limbile şi-mi spun cum să se poată uni proletarii din toate ţările, dacă se înţeleg ca dracu' între ei. Oare s-au gândit la asta marii noştri gânditori?

Olecika a început deodată să fie aşa de practică, a notat ceva pe hârtia de toaletă, dă fuga de la un colţ la altul şi tot explică ceva ce eu nu pot pricepe, aud din nou *Croix rouge*, *profesiorî*, *savant*, *ministr*, îmi zic, n-are decât să trăncănească, poate să parieze pe mine şi mă simt ca un cal sau ca un câine. Apoi vine fuga la mine şi mă felicită că s-au mizat pe mine zece mii şi că o să câştig bani buni. Dar eu, aşa de mărinimos, eram aşa de prost!, spun că donez toată suma *proleitariatului* parizian, pentru impulsionarea sentimentelor comuniste. Mai târziu o să vedeţi ce a ieşit, prieteni, din mărinimia mea.

Neamţul câine de Hitler sare la măsuţă şi anunţă că, pe neaşteptate, va fi prezentat un concurs de cea mai înaltă clasă de înot, internaţional, format din profesionişti şi amatori, şi că începe înregistrarea pariurilor şi ce-o mai fi meliţat el acolo. Nu am priceput nici pe dracu', evident, numai că am fost dus undeva mai în fundul beciului şi mi s-a spus să-mi scot pantalonii şi cămaşa şi m-au îmbrăcat în chiloţi din *fii de perse*, dar aşa de nenorociţi, că eu sunt

aşa de zdravăn, încât chiloţeii ăştia au plesnit imediat, aşa că mi-au înfăşurat fundul cu ceva pufos, un fel de prosop, şi pe piept mi-au lipit un număr.

Atunci au început să sară în apă şi tot felul de robi coloraţi, profesioniştii, şi au ieşit la suprafaţă; cum au ieşit, amândouă brigăzile de ansamblu au început să cânte un marş, iar nemţoteiul care dirija toate astea – Olecika mi-a spus mai târziu că era *arvitru*, şi *împărat*, numai că eu nu am auzit bine cuvântul ăsta, dar asta se cheamă *impresariu*, un fel de arendaş al sportivilor –, deci, nemţălăul ăsta blestemat s-a urcat pe un turn, nu prea mare, şi a urlat într-o goarnă, aşa cum e pusă la noi la patefoane, că uite, începe *miciul*; cum am auzit iar despre *mici*, m-am convins deja că în privinţa asta îi iubesc pe toţi profesioniştii, dar era vorba despre acest meci.

Şi din nou urlă ticălosul de câine Hitler:

— Parade allez marchel

Şi ne conduc nişte ticăloşi de jur-împrejurul bazinului şi oamenii se uită la noi, demoazelele, toate arătând ca nişte prinţese şi marchize, se uită chiar cu ochelarii pe nişte beţe lungi, apoi Olecika mi-a spus că ne *lornionau*. Uite, câte cuvinte am tot auzit în străinătate, toate câineşti. Apoi au sărit să ne facă fotografii, îmi acopăr gura cu palma, să nu dea Domnul să apară în ziar, m-ar executa în doi timpi şi trei mişcări!

Nemţoteiul începe să fluiere şi ne înşirăm toţi, şi rusnacul traduce lângă mine, că la al treilea fluierat trebuie să ne aruncăm în apă şi să facem zece ture ale acestui bazin. La al treilea fluierat eu hop în apă şi era cât pe ce să dau cu fruntea de fundul lui, abia m-am ridicat; iar dracii multicolori, şi bărbaţii, şi muierile, sunt deja departe, din nou vâslesc până am ajuns la capăt, dar ticăloşii deja o şi luaseră înapoi; îmi zic că acum trebuie să

arăt eu clasa ucraineank-*pizdească* şi am început să scormonesc ca un câine, nu aveau cum să se mai ţină colonialii după mine, aşa că la capăt am ajuns primul, m-am întors din nou, şi din nou dă-i cu vâslitul, asta a doua oară, până ce robii s-au întors, iar eu deja o iau a treia oară şi toţi ducii şi oamenii de stat s-au căţărat pe scaune şi strigă: *allez*, *allez*, *hip-hip-hurrray*!

Apa din jurul meu clocoteşte ca atunci când pe stradă se sparge o conductă magistrală, am măsurat aşa de tacticos toate aceste zece ture, iar mutrele negre şi galbene au rămas în urmă de nu se poate; fluieră câinele de Hitler că s-a terminat concursul şi eu am ajuns primul. Ies din apă şi imediat mi se aduce o sticlă de coniecel şi vor să-mi toarne în pahar, dar eu beau direct din sticlă, am supt imediat juma din ea. Olecika mă îmbrăţişează, publicul urlă: *bravo russe*, *bravo soviet par tul* şi-mi lipesc o etichetă de la şampanie şi mă leagănă uşor.

Şi atunci vine chiar *manajiorul* ăla, şi cu el e un agent sever, din ăia care agită pe la răspântii baghetele de cauciuc prin Paris şi mă iau pe sus, şi, nu se ştie de ce, şi pe nemţotei, şi ne duc într-o cămăruţă tare luxos mobilată şi imediat fac proces-verbal; dă buzna Olecika, aşa de frumoasă, cu pantalonii şi *smocul* în mâini, şi începe în cea mai curată limbă *hranţuzească* să turuie ceva repede, că probabil nici ea nu pricepe, şi-i bagă agentului o mie, şi *manajiorului*, mă rog, mai mult. Apoi mi-a povestit că ticălosul de câine Hitler nu avea dreptul să organizeze asemenea lupte acvatice şi că eu nu sunt înregistrat în organizaţiile sindicale de sportivi; şi-mi pune cât mai repede ţoalele, murdare şi ude, şi mă duce în *numero* 20 şi mă ocărăşte cu cele mai de jos cuvinte sovietice. Şi uite, vine nemţoteiul câine de Hitler şi spune că am primit premiul întâi în bani lichizi, numai că ticălosul nu a arătat

cât, ci i-a dat Olecikăi în mână. Am văzut eu acest premiu întâi în bani lichizi, tot aşa cum a văzut *proletaileratul* parizian mărinimia mea.

Cum m-am dus la culcare, nu pot să vă spun şi nu mai ţin minte, mi-e ruşine şi acum, de optsprezece ani mi-e ruşine cum am făcut eu cunoştinţă cu Parisul în prima zi sub mâna conducătoare a sufleţelului meu Olecika.

Vezi cum e făcut omul, mi-am făcut de cap cum nu se poate în seara aceea, şi totuşi îmi era poftă de ceva bun, cum ar fi o plăcinţică de-a noastră *malorosieneascã*, care să fumege aşa, dar Olecika protestează, dezbrăcându-se fără niciun capot *de nu e*[134], cum mi-a explicat ea mai apoi acest cuvânt câinesc:

— De ce vrei tu *ceva bun*? Ai putea primi de la mine ceva mult mai bun decât plăcinţelele tale, numai că acum probabil eşti *impatentl*

Ei, nu am înţeles expresia asta şi zic:

— Ce *patent* mai vrei tu de la mine, sufleţel? Că nu mă ocup de comerţ.

Ea râde cu gura până la urechi:

— Doar tu eşti cu partea medicală, trebuie să ştii nişte expresii de-astea de farmacie.

A doua zi, mi-a arătat ea mie aceste *patente hranţuzeşti*, numai că mă cam ruşinez să povestesc, deşi aici nu e nicio doamnă; cultura lor are şi diferite numere, şi diferite feluri, ei, ce să mai zic, aici e o cultură aşa de mare a patului, sunt aşa de multe realizările, că vlădicii noştri, cum ar fi Malenkov sau Mikoian, mă rog, chiar şi Ilici, nici nu s-au gândit măcar; comportamentul meu este dintre cele mai depravate. Lenin era tare priceput în privinţa asta, nu degeaba a murit el de o boală ruşinoasă.

---

134 „De nuit” (fr. în original) - de noapte (n. red.).

Sun eu, deşi e 5 dimineaţa, vine lacheul – serviciu de noapte, extrem de urgent – şi-i comand desert din lichioruri, numai că dulci, iar Olecika vrea nişte apă minerală, şi până ne-au adus astea am şi adormit, deşi trebuie să spun că nu eram beat mort, aşa e firea mea, uneori beam oricâtă vodcă şi nu mă lua valul, nici capul nu-mi plesneşte, numai că trebuia să-mi revin din beţie; uneori mai şi greşeşti, bei două-trei zile, te faci bine; asta e singura problemă pe care o am.

Totuşi e târziu, copiii mei dragi, o să termin de spus mâine cum Olecika, sufleţelul meu, m-a iniţiat prin Paris şi ce a fost mai departe, parcă şi acum mă ia cu fiori; uite, am fost în Nord, câte geruri nu am îndurat, dar de la cunoştinţele astea culturale din capitala mondială a tuturor asupriţilor mă cam ia cu frig, şi nu mă simt prea bine, eu simt un om tare cinstit, mi-am dat seama repede de groaza noastră comunistă, am abandonat cât mai repede *sicretariatul* ucrainean, apoi şi ministerul ăsta hoţesc al Transporturilor. O să vă povestesc ce s-a întâmplat acolo cu mine, şi la Crucea asta străroşie, blestemată să fie, ce mai escrocherii, ce mai ticăloşii sunt la noi, uită-te numai la mine, câte am făcut eu!

Am fost chemat odată la cancelaria responsabilului cu sarcinile, care îi repartiza pe deţinuţi la muncă, asta nu mi-a plăcut;

dar cel mai mare şef, îmbrăcat cu o scurtă murdară, fără epoleţi, şi cu căciulă de ofiţer, voia să mă interogheze în legătură cu Port Arthur. Era a doua oară când eram întrebat despre această fortăreaţă nefericită, eu nu puteam şi nici nu aveam chef să povestesc, dar întrebările acestui ofiţer erau dintre cele mai naive: pentru cât a fost vândută fortăreaţa japonezilor şi cât a câştigat guvernul imperial de la chinezi, arendând Port Arthur. Aici era o

fostă bucătăreasă, acum şefa spitalelor. Şi ea era interesată de apărarea fortăreţei şi, aş putea spune, era mai la curent despre epoca asta decât ofiţerul.

Când mi s-a dat drumul, bucătăreasa a venit cu mine până la baracă şi a dat fuga unul, aproape nebun, care suferea de erotism, şi i-a făcut acestei persoane o propunere mizerabilă, deşi persoana asta era şi tare urâtă, şi bătrână. Spun că este un om bolnav şi nu trebuie să-l băgăm în seamă, pentru că bătrâna imediat a început să strige că se duce la gardieni să se plângă de un comportament atât de neruşinat şi necuviincios. Dar bolnavul ăsta a început s-o înjure de mamă şi s-o tutuiască.

Şefa spitalelor s-a enervat foarte tare, m-a luat de mână şi m-a tras după ea la gardieni, împreună cu bolnavul ăsta; dar, lucrul cel mai amuzant e că ea nu se plângea de propunerea mizerabilă, ci de faptul că bolnavul a înjurat-o, tutuind-o! Bolnavul a fost pus la izolator 24 de ore, gardienii au venit la mine după aceea şi am râs o grămadă despre acest caracter politicos al bucătăresei; se vede că trebuia să fie înjurată numai spunându-i *dumneavoastră*.

Din cauza curentului, a closetului friguros, a umezelii din baracă am făcut temperatură; veterinarul cel bun a spus imediat că nu am nimic serios şi nu pot să mă aştept să fiu dus în baraca mai călduroasă, pe care bolnavii o uscaseră deja cu trupurile lor; şi chiar atunci a avut loc controlul lunar al tuturor, eu şi Afanasi Ivanovici, şi mulţi petersburghezi am fost trimişi în baraca bolnavilor, unde, deşi erau mulţi bolnavi foarte grav, frigul era mult mai uşor de îndurat; doctorul era un armean foarte drăguţ care spunea sincer că în viaţă nu-l interesează nimic în afară de soţia lui şi în general de femei, pentru că fiinţele astea fac copii şi că ăsta e cel mai mare merit şi glorie a lor. Vorbea

numai despre copiii lui, şi avea zece suflete.

Fusese amenajată o secţie pentru bolnavii mai puţin grav şi eu am fost instalat alături de un socialist înfocat. Un evreu şchiop, nu era bolşevic, ci menşevic, care îşi pierduse piciorul din cauza blocării unor vene; era un om aşa de murdar fizic, că unitatea sanitară nu ştia ce să facă; mai era murdar şi din punct de vedere moral, zile întregi se certa cu alţi jidani socialişti şi, cât de absurdă era doctrina comuniştilor, dar şi programul socialist menşevic era utopic de nu se poate; nici eu, dar nici alţi oameni cu carte, dintre cei care se aflau în baraca asta, nu-l puteam înţelege. Jidanul ăsta avea limba ca o meliţă, trăncănea literalmente nu numai zile întregi, dar şi nopţile, şi nu puteai să scapi deloc de el, din cauza invalidităţii sale, stătea tot timpul întins lângă mine. Adesea aceşti salvatori ai omenirii trăncăneau în jargonul lor, lucru care era insuportabil pentru urechile noastre.

Anul 1953

Moartea lui Stalin şi cum a fost primită de către deţinuţi. Prognoza funcţionarilor sovietici despre cine va urma la conducere. Deţinuţii cu pedepsele prelungite şi eliberarea lor. Renaşterea vieţii spirituale. Serviciul religios pe ascuns. Semimorga. Provocarea cumetrilor.

A venit şi anul 1953 în întuneric, frig, tristeţe, necunoscut, foame, boală şi nelinişte.

Chiar din prima zi s-a zvonit că lui Stalin îi este foarte rău, că deja nu mai recunoaşte pe nimeni, suferă foarte tare şi puterea se află în mâinile nu se ştie cui; în partid începe agitaţia, parcă-s păienjeni într-un borcan, se simte prăbuşirea; dar în lagăr asta se simţea printr-o slăbire foarte vizibilă a regimului, au început să scoată gratiile de la ferestre, stricând toate ramele, noaptea nu mai încuiau uşile cu lacătul, verificarea era făcută pe

paturi, ne dădeau nişte finet foarte bun pentru obiele, la 19 ruble metrul, un preţ cu totul incredibil şi nimeni nu folosea materialul acesta pentru obiele, ci făceau fulare, eu mi-am făcut un brâu pe care l-am adus după ce am fost eliberat şi îl folosesc şi acum. Ni s-a dat acest finet bun pentru că nu erau materiale mai simple, iar populaţia nu-l putea cumpăra din cauza preţului mare.

Au început să ne dea şi pufoaice, destul de bune, şi ne-au permis să ieşim să ne plimbăm în haine tricotate, cine avea bineînţeles. Cum am ajuns în baraca precedentă, Afanasi Ivanovici mi-a vândut o astfel de haină tricotată, foarte ruptă şi ponosită, pentru şapte raţii de pâine. Era încă primăvară, haina era peticită toată, dar era mai bună decât să îngheţi. Cum am pus-o pe mine s-a constatat că purtarea hainelor tricotate e interzisă de gardieni şi toţi au început să-i spună porc lui Fonecika al nostru, că m-a păcălit aşa de tare, ştiind că nu se permite purtarea hainelor tricotate. Fonecika era abil la asemenea afaceri comercial-escrocherești; mi-a vândut două batiste pentru trei raţii de pâine fiecare: batistele erau pline de găuri, rupte, şi iar i-au spus oamenii că e porc, că i-a făcut prietenului o asemenea porcărie.

Când mi-am schimbat din nou locuinţa, am reîntâlnit un inginer militar, cazac de pe Don, o rudă de-a mea foarte îndepărtată, care suferea de cataractă la ochi şi orbise de tot; deşi într-unul din lagărele din apropiere era un oculist nemaipomenit, specialist în cataractă, şi deşi omul acesta nefericit a scris zeci de cereri să i se facă operaţie, şefii nu au luat în seamă cererile lui şi l-au pus să stea pe patul de sus, pat în care lui, un om orb, îi era foarte greu să se urce.

Cât am rugat să fie pus jos, dar *starostele* barăcii doar promitea, până s-a întâmplat o catastrofă care l-a

costat viaţa pe amărâtul acesta: a trecut un ofiţer pe lângă el, un infanterist din Kuban, şi voia să-i comunice o noutate de două parale. Nefericitul orb s-a aplecat să audă mai bine şi a căzut de la o înălţime de peste doi metri. Imediat a fost dus la ambulator, avea pe frunte o rană sângerândă şi se plângea de o durere de cap puternică. A fost pus pe un loc mai jos, tot timpul i-am schimbat bandajul, iar peste câteva zile a fost mutat la secţia de chirurgie, unde doctorii au recunoscut că i-a crăpat fruntea şi dacă ar fi fost adus imediat după cădere i s-ar fi putut salva viaţa, fixând craniul într-un bandaj metalic.

Înainte să fie luat l-am întrebat cum se simte şi el a spus că îl doare tare tot corpul. La secţia de chirurgie ruda aceasta a mea îndepărtată a murit în stare de conştienţă. Fusese săltat la Belgrad, unde era şi familia lui, toţi băieţii câştigau bine. Era închis pe viaţă pentru că fusese în armata lui Wrangel[135]. Aşa a murit un inginer foarte cuviincios şi educat, din neglijenţa personalului. Tocmai se zvonise că asemenea invalizi vor fi eliberaţi în curând.

Vizavi de mine se afla un bolnav cu incontinenţă urinară, care avea organul sexual legat cu o simplă sfoară. De câte ori nu a rugat, am rugat şi noi, doctorii să-i facă un dispozitiv mai igienic… Nefericitul ăsta s-a chinuit tot timpul din cauza urinării involuntare.

Tot aici m-am întâlnit din nou cu abatele unei mănăstiri greco-catolice din Lvov, un episcop foarte bătrân care suferea de o eczemă groaznică pe tot trupul, se chinuia incredibil, era acoperit de o mucoasă de la eczema asta umedă şi singura modalitate de tratament era schimbarea hranei, dar acest lucru era inaccesibil în lagăr,

135 Piotr Nicolaevici Wrangel/Vranghel (1878-1928), supranumit „Baronul Negru”, general al armatei imperiale ruse; în timpul Războiului civil (1917-1921) a fost comandantul unei părţi a Armatei Albe (n. red.).

chiar şi pentru asemenea bolnavi. Dar chinurile erau îndurate cu stoicism de către acest călugăr convins, care ne învăţa Adevărul Domnului Dumnezeu şi al Fiului Lui.

Îmbunătăţirile au continuat: au inventat un amestec din nisip şi lut şi ungeau cu el geamurile ferestrelor, ca să nu mai asude aşa de tare, şi de aceea în baracă s-a făcut *mai multă lumină*; şi am început să strunjim scândurile pentru fixarea geamurilor, aşa că aerul rece nu mai intra şi în saloane a început să fie mult mai cald.

Seara veneau la mine prieteni şi discutam, iar deţinuţii care ne priveau cu suspiciune începuseră să ia şi ei parte la discuţiile noastre. În acest timp am decis să amenajăm o adevărată parohie pravoslavnică, am ales un ctitor şi câţiva episcopi şi preoţi, am organizat un minunat cor bisericesc şi când era cald veneau mulţi oameni la slujbă sub cerul liber. Paza devenise mult mai îngăduitoare, gardienii, care umblau zile întregi prin zonă şi urmăreau dacă nu se fac cumva pregătiri pentru evadări sau spargeri, au început să ocolească locurile de rugăciune şi chiar pe *staroveri1* şi tot felul de alţi sectanţi, parcă le permiteau să-şi satisfacă nevoile spirituale; iar aceştia erau mulţi şi noi ne minunam cum de au putut să se păstreze până azi toate aceste secte, când era o asemenea prigoană împotriva credincioşilor. Numai musulmanii nu se temeau de niciun fel de prigoană şi, deşi în barăci era strict interzisă efectuarea de slujbe şi ceremoniale, toate aceste populaţii se rugau deschis şi curajos de cinci ori pe zi, întinzând nişte cârpe în loc de covoraşele de rugăciune cunoscute la toţi orientalii. Numai evreii nu-şi manifestau credinţa; niciodată nu am văzut şi nu am auzit ca într-un grup de evrei să aibă loc discuţii pe teme spirituale. Toţi jidanii erau de extremă stângă, nu erau mulţi bolşevici, dar aceştia erau făţarnici, se întorceau după cum bătea vântul,

erau, după cum li se spunea, *kavede*[136][137]. Într-o zi în care aveam o stare mai bună, cum stăteam noi, aşa, după un prânz sărac, în paturile noastre, deodată năvăleşte în baracă felcerul, şi el tot din Flota Mării Negre, şi strigă ca un nebun:

— L-a luat dracu' pe Stalin! A crăpat Stalin!!!

E greu de descris ce a început atunci! Oamenii se sărutau, se îmbrăţişau, am putea spune că se salutau ca la Paşte, cei mai epuizaţi şi slăbiţi au început să plângă, nimeni nu voia să creadă; dar spre seară radioul a anunţat pe un ton solemn, de parastas, că *Părintele tuturor popoarelor*, *Marele şi* aşa mai departe, şi aşa mai departe, în ciuda tuturor măsurilor ştiinţifice luate, s-a stins, spre durerea şi tristeţea milioanelor de asupriţi, dar şi spre bucuria drăcească şi fericirea tuturor oamenilor raţionali şi cuviincioşi, inclusiv a celor mai înflăcăraţi comunişti şi membri de partid. Emoţia a durat toată noaptea, nimeni nu se ducea la culcare şi gardienii nu au venit niciodată pe timpul nopţii să verifice barăcile, oamenii presupuneau că şi gardienii sărbătoreau eliberarea lumii de prorocul nebun, de cel mai mare tiran pe care l-a cunoscut omenirea!

Au început prognozele: cine îl va înlocui pe monstru, toţi mizau pe Malenkov-Malkin, numai Kananian şi Buţenko spuneau ferm că dacă lingăul ăsta stalinist idiot va ajunge sus, probabil nu va fi pentru multă vreme, deşi el ar avea studii superioare, dar că e un om obtuz şi, lucrul cel mai important, iubitor de a trăi pe picior mare, de a se distra fără măsură şi a-şi întoarce viaţa cu susul în jos. Cum s-a şi întâmplat mai apoi, prognoza lor a fost corectă.

136 Ruşi ortodocşi de rit vechi, numiţi şi „schismatici" (raskolniki), iar în România şi Ucraina - lipoveni (n. red.).

137 O formă contrasă din pronunţia NKVD (n. red.).

Malkin nu a fost mult timp prim-ministru şi a fost pus într-un loc neînsemnat de ministru al energiei electrice, unde activează de fapt ingineri serioşi, iar el e doar un om de partid. E un fel de firmă, de etichetă.

Au început să-l promoveze pe Voroşilov, căsătorit cu o doamnă din înalta societate petersburgheză care, aşa cum se vorbea, *e cea care poartă pantaloni în casă*, iar soţul, e sub papucul ei, precum Menelau din *Frumoasa Elena*. Vorbeau despre Hruşciov şi ne garantau că va fi pus la zid, ca şi Bulganin, despre care vorbeau destul de frumos. Şi toţi aceşti iniţiaţi în tainele palatelor Kremlinului credeau că nu mai există comunism, că Mustăciosul va fi detronat de tot şi că Ilici va avea parte de acelaşi tratament, au început să-i ocărască pe *Karl-Marl* şi pe Engels, spunând că în străinătate deja s-a format neoleninismul, numit totuşi aşa în memoria filosofului bolnav, dar care, odată cu moartea sa şi a NEP-ului[138], şi-a îngropat şi gândirea, care nu se dovedise viabilă.

Ce va fi mai departe şi ce se întâmplă acum, îi întrebasem serios pe membrii de partid şi ei răspundeau:

— Oricât s-au străduit oamenii să pângărească curtea de lângă clădirea tribunalului unde era judecată Katiuşa Maslova, natura şi-a spus cuvântul şi printre pietrele de pavaj a crescut iarbă proaspătă şi soarele lumina la fel de orbitor şi încălzea pământul în jur. Asta spunea Lev Tolstoi şi uite, şi acum, oricâte eforturi fac cei care se consideră mari reformatori, cei ce vor să facă lumea altfel, natura îşi spune cuvântul şi viaţa revine totuşi în vechea sa albie; au

138 Noua Politică Economică - „socialism de piaţă”, o etapă de tranziţie de câţiva ani de la „comunismul de război” la centralizarea planificată, văzută ca un compromis făcut de Lenin cu capitalismul în 1921; scopul a fost însănătoşirea economiei distruse de anii de război mondial, revoluţie şi război civil (n. red.).

distrus comerţul liber, iar din ilegalitate se face comerţ mai ceva ca înainte, vodca se vinde tare scump, iar *samogon* se face şi mai mult decât s-a făcut vreodată, au interzis botezarea copiilor, dar copiii poartă cruciuliţe; li s-a interzis evreilor să se circumcidă, dar nu găseşti nicăieri un pui de evreu netăiat împrejur.

În orice caz, viaţa noastră a devenit mai uşoară, numai că în sensul hranei nu era mai bine, ci mai rău, pâinea era oribilă, cu malţ şi alte adaosuri, zahărul nu era suficient şi pe luna august, când rezervele se epuizaseră, înaintea noii producţii nu am primit niciun gram; ne tot promiteau că luna viitoare vom primi câte două, dar nu am primit. Sufereau mai ales din cauza acestei lipse de glucoză bolnavii de gălbinare, care, nu se ştie de ce, se înmulţiseră, că a trebuit să li se aloce o baracă specială, iar cazurile mortale au crescut alarmant.

Înainte gălbinarea era considerată o boală a copiilor, dar aici a căpătat dimensiuni extrem de serioase. A murit un prieten de-al meu, un moscovit get-beget, om foarte cult, mare iubitor de teatru, care se remarca printr-o sănătate solidă. Era conştient când a murit şi doctorul, un internist foarte priceput, a plâns la căpătâiul lui, nefiind în stare să salveze acest om minunat. Numele lui era ciudat pentru un rus, Golland. îşi iubea mult singura fiică, o adolescentă minunată, după cum se vedea în fotografii, că nu era clipă să nu-şi aducă aminte de ea. Dormeam alături de el şi gălbinarea asta, nu se ştie de ce, era considerată infecţioasă, aşa încât cei şase oameni care se aflau în vecinătate, cu tot cu mine, am fost puşi într-o carantină de şase săptămâni. A venit primăvara şi trebuia să fim mutaţi noi, bătrânii şi invalizii, dar din cauza acestei carantine am fost reţinuţi în baraca de spital încă o lună şi jumătate.

Între timp s-a mai construit o baracă, unde au fost

mutaţi bolnavii incurabili şi când s-a încheiat carantina noastră, eu şi alţi doi oameni am fost aduşi în această baracă nouă, numită de noi *semimorga*. Baraca avea un coridor între celule; din fericire, am nimerit într-un salon cu bolnavi uşor şi inapţi, unde am găsit o pisicuţă, pe nume Julik, blândă şi dresată; i se spunea: *mori*! şi Julik se întorcea pe spate cu lăbuţele în sus şi întţepenea aşa. Julik dormea adesea cu mine şi era foarte plăcut să simţi lângă tine o făptură bună.

A venit vara, erau foarte multe zvonuri, au început să fie eliberaţi cei reţinuţi după ispăşirea pedepsei, o parte a lor a fost mutată în sanatorii din Karaganda. Scriau că o duc bine, au femei de serviciu, în oraş sunt lăsaţi să se ducă de câte ori vor şi chiar li se dau bani de tramvai; oraşul acesta e construit în mod original, este o singură stradă, de 18 kilometri, aşa că e destul de greu să te duci în vizită, toţi locuitorii stau în apartamentele lor şi se văd numai cu vecinii, pentru că, cine are chef să se ducă în vizită zece kilometri? în felul acesta se evită posibilitatea unor comploturi şi reunirea unor grupări sau organizaţii.

În curând, aceiaşi locuitori care-şi ispăşiseră pedepsele, care nu doreau deloc să trăiască în aceste sanatorii, fiindcă fuseseră eliberaţi şi voiau să se întoarcă la ai lor, scriau că trăind în aceste condiţii se află tot într-un fel de lagăr, sunt îmbrăcaţi ca mai înainte, sunt hrăniţi puţin mai bine, şi de trândăveală s-au plictisit. Omul nu poate să trăiască fără să facă ceva, fără o ocupaţie. Şi nu se ştie de ce nu le dădeau drumul, pentru ce-i mai ţineau, dar se putea presupune că se făcea asta pentru a-i izola de fostul lor mediu, ca oamenii să tacă.

Nici vorbă de libertatea promisă. Dar un evreiaş pe nume Tatkin, care se dădea drept inginer constructor de nave din perioada imperială şi despre care nu aveam cum

să nu ştiu, scria că în sanatoriul ăsta a aflat ce înseamnă viaţa fericită şi că el trăieşte ca în rai. Totuşi, a murit la scurt timp, probabil din cauza vieţii fericite.

O mare bucurie pentru viaţa noastră au fost slujbele de duminică. Se adunau până la o mie de oameni, într-un loc noi, în altul credincioşii de rit vechi, şi gardienii ocoleau cu înţelegere aceste adunări, lucru neobişnuit şi pe care noi îl apreciam mult. Se cânta şi se slujea minunat, soborul de preoţi era foarte cult, rosteau predici, iar noi eram bucuroşi şi cu aceste sărbători spirituale.

Mai târziu o să vă spun cum, lângă Moscova, la o slujbă din anul 1955, au venit toţi gardienii, şefii, printre care erau şi câţiva evrei şi evreice, *cumetrii*, şi chiar o *cumătră*, desigur, evreică, pentru că printre anchetatorii cu însărcinări speciale dacă erau femei, atunci erau numai evreice. E adevărat, *cumătră* asta era foarte frumoasă, se îmbrăca elegant şi cochet.

În ciuda faptului că eram considerat inapt şi vârstnic, aveam deja 74 de ani, câţiva oameni, inclusiv eu, am început să fim trecuţi la munci, să pisăm tencuiala spartă din baraca de chirurgie, pe care o făceam apoi din nou. Lucram şezând pe pământul umed, băteam bucăţile de tencuială cu resturi de cărămizi care se fărâmiţau înaintea tencuielii şi obţineam un amestec de var cu cărămidă, motiv pentru care normatorii considerau că munca noastră e rebut, rezulta aşadar că tăiam frunză la câini.

Bucătar-şef la chirurgie era un chinez foarte respectabil, de o grosime incredibilă, care navigase între Japonia şi San Francisco. De când a aflat că atunci când eram marinar am fost în China şi Japonia, a devenit foarte amabil cu mine şi a început să-mi trimită resturi de mâncare de la bolnavi, în cea mai mare parte *kaşă* de mei, punea oala pe treptele de la intrarea în baracă. Şi cum o

punea, venea *starostele* acestei barăci, un tip respingător, fără mâini, şi despre care se spunea că pe vremuri fusese călău la o închisoare, şi lua mâncarea asta amărâtă, avea posibilitatea de a se hrăni bine de pe urma bolnavilor.

În acelaşi timp au început, nu se ştie de ce, să se facă controale medicale şi asta era foarte neplăcut, să stai cu orele gol pe coridorul rece.

Au început şi radiaţiile Röntgen, concomitent aduceau şi femei, ca urmare era un adevărat Turn Babel. Şi ce puteau găsi plăcut bărbaţii la aceste fiinţe nefericite, care semănau oarecum cu nişte femei, era pur şi simplu de neînţeles; toate erau bolnave, aproape toate erau ofticoase, îmbrăcate de mai mare groaza, în pantaloni vătuiţi bărbăteşti şi toate cereau pâine sau zahăr, lucruri pe care nici noi nu le aveam. Se ocupa de toate astea o bunicuţă, fostă bucătăreasă, acum şefa spitalelor; nu se pricepea la medicină, dar se amesteca în diagnosticele medicilor; iubea simplitatea şi se purta sec faţă de femeile inteligente.

În baraca noastră *semimorgă*, cum i se încetăţenise denumirea, mureau bolnavi zilnic, din fericire, nu în salonul nostru, şi au fost cazuri în care era adus un om cu care abia discutasem, iar mâine era scos fără cunoştinţă şi spre seară era deja la morgă. Erau paralizii şi infarcte miocardice. Doctorul din această baracă era un om foarte priceput, îţi spuneai că dacă ar fi trăit şi practicat la Paris, acum probabil ar fi fost membru al asociaţiei medicilor „Mecinikov”[139], care fusese un om milos, mai apoi a ajuns

139 Ilia Ilici Mecinikov (1845-1916), microbiolog, imunolog şi anatomist rus de origine română, descendent pe linie paternă al lui Nicolae Milescu Spătarul, numele familiei fiind rusificat în Spafarii, apoi înlocuit cu corespondentul rusesc al Spătarului - Mecinik; cercetările sale au dus la descoperirea mecanismului imunităţii împotriva

tămăduitor; pentru că, aşa cum se ştie, doctorii în primul rând trebuie să fie miloşi şi binevoitori faţă de bolnavi; am cunoscut un medic care se purta cu pacienţii de parcă erau fiii lui.

Erau zvonuri şi despre înmormântarea lui Stalin; a fost pus într-un sicriu obişnuit, cu mâinile întinse de-a lungul picioarelor, lucru care se vedea bine din fotografiile din ziare, şi când a fost dus în Sala Coloanelor, în primul rând mergea Malenkov-Malkin; avea o scurtă à la Stalin, în timp ce toţi ceilalţi funcţionari erau îmbrăcaţi în costume civile.

A venit toamna, cu vreme urâtă, tristă, ne plictisisem groaznic, zvonurile deveniseră din ce în ce mai fantastice, că o să se închidă lagărele, deţinuţii politici vor fi duşi în sanatorii, chiar în ziarul regional kazah apăruseră fotografii ale unor asemenea case; era şi fotografia unui restaurant minunat, cu tejghea pentru gustări, acoperită de sticlă, la măsuţă se află doi ofiţeri minunaţi, sunt serviţi de o chelneriţă cu o bonetă apretată, e o sală cu coloane, pe măsuţe sunt flori; şi uite că unul dintre deţinuţi, care locuia în Karaganda, unde se spunea că vom fi duşi, zicea:

— Eu, vedeţi dumneavoastră, sunt operator de film în Karaganda şi în acest oraş blestemat nu există niciun asemenea restaurant de lux, asta este o fotografie dintr-un film străin; uite până unde merge obrăznicia ziariştilor noştri, să pună asemenea fotografii din filme dându-le ca fiind făcute în oraş. La noi oamenii sunt inculţi, cum să verifice?, şi chiar dacă este descoperită mistificarea asta, vor tăcea, pentru că orice contestare miroase a lagăr.

---

bacteriilor şi a fagocitozei (rolul globulelor albe), reuşind să trateze holera. Mecinikov introduce în circuit termenul gerontologie. în 1908 a primit Premiul Nobel pentru Medicină, iar în 1919 s-a fondat la Moscova „Institutul Mecinikov” (n. red.).

Au început să pregătească legume pentru iarnă, pe jumătate în pământ, depozitele erau în spatele unor garduri de sârmă ghimpată; lucrau la aceste legume numai femei şi rezervele erau aproape numai de varză, care era jumulită de frunzele din afară, aşa că se adunau mormane întregi. îţi poţi imagina că mormanele astea de frunze putregăioase au fost destinate să fie closete pentru aceste muncitoare; prin sârma ghimpată mai toată lumea le putea vedea, privindu-le cu repulsie.

A avut loc o catastrofă cu baia, a ars uscătoria, mai bine zis camera pentru sterilizarea de ploşniţe şi păduchi; sterilizarea asta ne producea nouă, celor care ne spălam, multe neplăceri. Se duceau oamenii la garderobă şi aşteptau vreo douăzeci de minute, până ce ieşea din perete un cărucior cu hainele şi lenjeria; e un cărucior de fier şi e fierbinte, lucrurile sunt pe cinci rânduri; şi începe încurcătura, înjurături, chiar escrocherii, unii indivizi au ales haine mai bune, dar le-au dat înapoi după ce au încasat-o.

Au mai apărut două birouri cu *cumetri*, deşi nu se ştie de ce s-a înmulţit numărul acestor jigodii de anchetatori cu puteri nelimitate. Odată a avut loc un caz din care puteai crede că numărul ticăloşilor ăştia de anchetatori-torţionari a devenit mult prea mare, în condiţiile în care cazurile de tortură şi motive de arest erau tot mai puţine. Nu riscau să-i dea afară pe paraziţii ăştia, ca să nu şi-i facă duşmani, de aceea începuseră să-i împrăştie prin lagăre.

Întâmplarea aceea a fost o provocare strigătoare la cer: într-o dimineaţă, cu ploaie şi cu vânt de toamnă pătrunzător, toţi locuitorii barăcilor au fost înşiraţi pe două rânduri, ca la verificare; au fost ţinuţi două ore, între timp gardienii făcând percheziţii nu numai în încăperile

barăcilor, dar şi în diferitele magazii pentru instrumente, hârdaie, lemne; percheziţiile din barăci erau mereu grosolane şi pe fugă, ne aruncau lucrurile, risipeau praful de spălat pe dinţi, aruncau pâinea, lucrul cel mai de preţ pe care îl aveau deţinuţii, chiar spintecau pernele şi saltelele celor care aveau aşa ceva; apoi ne băgau în baracă fără nicio verificare şi închideau uşile cu lacătul.

Nimeni nu ştia ce se întâmplase, nu eram lăsaţi la closet şi se puseseră hârdaie, obiecte pe care bolnavii nu le puteau folosi; era mare nelinişte, între timp, sub comanda *cumetrilor*, gardienii începeau să scormonească prin zonă, în fântâni, în gropile closetelor, înarmaţi cu nişte cârlige de fier, sub pretextul căutării unei… mitraliere pierdute! Cum să inventezi o asemenea prostie!

Am luat prânzul cu întârziere, mâncarea era nefiartă şi rece, nimeni nu pricepea nimic. Noaptea nu ne-au dat lumină, pentru că montatorii staţiei erau închişi. Numai în turnurile de pază şi în jurul zonei ardeau becurile, ca de obicei, dar asta era o reţea specială, alimentată din afara zonei.

Am stat noi aşa două zile, nespălaţi, fără ajutor medical, pentru că nu eram lăsaţi să mergem în baraca ambulatorului, de exemplu, pentru infiltraţii sau la medicul dentist. Iar a treia zi am fost eliberaţi toţi, puşi la verificare, dar nimeni nu era numărat, şi vedem că printre toate şirurile şi coloanele de oameni merge un singur *cumâtru*, ţine în mână un topor obişnuit, aşa cum ni se dădea la muncă, pentru a tăia lemnele, şi în urma lui vine toată suita de gardieni, dar nimeni dintre ofiţerii din conducere.

Cu trei zile în urmă, când s-au predat instrumentele, după munci, lipsea un topor. A fost căutat în tot acest timp şi, în fine, a fost găsit în cămăruţa de pe lângă baraca

pentru cei care îşi executaseră sentinţa, cărora nu li se alocase nimic de muncă şi nimeni dintre ei nu putea ascunde o asemenea armă groaznică a morţii. Era puţin probabil ca printre cei cărora le expirase pedeapsa să se găsească vreunul căruia să-i treacă prin minte o asemenea tentativă; oamenii aceştia se gândeau numai la clipa eliberării, fiind împovăraţi peste măsură de reţinerea aceasta ilegală şi umilitoare.

Ce să vezi? *Cumetrii*, de fapt, erau în relaţii foarte proaste cu şefii, ei îi urmăreau nu numai pe deţinuţi, ci şi pe şefi şi personalul de supraveghere, probabil pentru a compromite pe unul dintre şefi, *cumătrul* acesta a aruncat toporul în cămăruţa din baraca pentru liberare. După ce a chinuit cinci mii de oameni, a găsit triumfător acest obiect al crimei, în ciuda gardienilor care căutaseră cu grijă toporul prin gropile closetelor, printre lucrurile noastre amărâte şi în tot felul de depozite. Probabil că acel *cumătru* ticălos a fost avansat sau chiar a primit vreun ordin al lui Ilici. De aceea el purta toporul în faţa tuturor detaşamentelor de deţinuţi, lăudându-se cu mirosul său de câine poliţist. Dar era o provocare ordinară, de cea mai joasă speţă.

În baraca mea am întâlnit un individ foarte ocupat, pe nume Apis; foarte ciudat pentru ruşii simpli să poarte numele taurului sfânt al Egiptului antic. Dormea lângă mine, separat de culoarul îngust dintre priciuri, şi sforăia chiar ca un taur, drept urmare, celălalt vecin al lui îl pocnea peste bot în fiecare seară. Domnul acesta Apis-taurul spunea că tatăl lui fusese grădinar-şef al parcului de la Gatcina şi de aceea fiul îl văzuse des pe Alexandru al III-lea, despre care se povestea că era aşa de beţivan, că literalmente nu era zi să nu zacă fără cunoştinţă, beat. Şi că odată împăratul a dispărut două zile şi nu au putut să-l

găsească. Înălţimea Sa urcase, beat, pe sobă – nu era deloc clar despre ce fel de sobă e vorba – şi dormise pe ea două zile.

Pe lacurile din Gatcina erau bărcuţe şi o mică şalupă cu abur, pentru plimbarea şi vâslitul copiilor ţarului; echipajul acestor vase cu vâsle era cel de gardă; ţin minte foarte bine că se numea *Gatcinka* şi era un vas minunat. Şi uite, taurul ăsta sacru nu auzise niciodată că existase o asemenea şalupă; dacă omul acesta a fost fiul grădinarului-şef, şi iazurile acestea erau în parc sub conducerea sa, cum se poate să nu fi auzit de ele?

Era un hoţ, dar foarte mărunt, pentru că nu avea ce lucruri importante să fure, iar când era prins şi bătut protesta că nu e hoţ, ci specialist în spargeri, mai ales de lacăte. Din spusele lui, nu există lacăt pe care să nu-l poată deschide. Într-adevăr, cantina de lângă baracă era încuiată ziua cu un lacăt nu prea complicat, dar totuşi greu de deschis, şi Apis ăsta l-a descuiat foarte repede cu o sârmă simplă şi s-a lăudat că-l poate deschide şi cu un chibrit. Povestea că odată, în timpul revoluţiei, vine el acasă, trăia numai cu soţia, nu avea copii, şi vede că şi portiţa, şi uşa de la intrare, care erau mereu închise cu cheia, acum erau deschise; intră în casă, nu găseşte soţia, iar în saloane, spunea el, erau nişte oameni. Toate sertarele mesei sunt deschise, la dulapuri la fel, la fel şi în dormitor, totul era răvăşit, dar nu lipsea nimic din avere. Întreabă:

— Cine sunteţi şi ce faceţi?

— Suntem spărgători, hoţi, numai că nu ne atingem de ai noştri!

Tare se mai mândrea *Taurul sacru* cu întâmplarea asta. Spunea că a fost prezent şi la deschiderea celor trei morminte imperiale din fortăreaţa Petru şi Pavel, ca specialist în spargeri, numai că în cripte nu au fost găsite

deloc valori. Înfăţişarea lui era extrem de respingătoare, era foarte mic, strâmb de picioare, cu nişte mustăţi uriaşe ce-i atârnau peste buze, aşa că oamenii îi spuneau *Morja1*. Iar eu am propus să-i schimbăm numele în Anubis, zeul egiptean care, deşi cu trup de om, avea cap de şacal. Pentru că era un şacal adevărat. Se dădea şi drept pictor şi zile întregi mânjea pereţii cu nişte ornamente idioate, consumând degeaba vopseaua proastă din cărămidă şi nu ştiu ce rădăcini.

Era în salonul acesta şi un pictor adevărat, care pictase peisaje marine frumoase, fusese radiotelegrafist în flotă. Cât de mult se înrădăcinase în Uniune vorbirea murdară se poate vedea din discuţiile obişnuite cu acest om, destul de cult, care învăţase câte ceva, cunoştinţele de radio erau mai mult decât suficiente. Iată cum ne povesteşte el odată:

— Mi s-a născut o fetiţă minunată, pe care o iubeam atât de mult, îmi era aşa de dragă şi plăcută, că o alintam zile întregi. Când a făcut doi ani, o iau în braţe şi o pun cu lăbuţele în palmele mele, şi când colo, mititica stătea deja în picioare, în pizda mă-sii!

A doua oară povesteşte cum a visat-o pe mama sa, şi *să vezi cât de dichisită era*, *curva*! îi spun:

— Dumneavoastră, Ivan Ivanovici, sunteţi om cult, radiotelegrafist, dar vorbiţi urât tot timpul.

— Nikolai Vasilievici, viaţa noastră e aşa de urâtă; dar în marină, şi în prezenţa dumneavoastră oamenii se exprimau la fel de urât.

Era închis pentru că înfrumuseţase transmisiunile radio ale nemţilor, exagerând succesele lor; şi-a pierdut un picior mai sus de genunchi în timpul asediului Leningradului. A pictat multe tablouri, cele mai multe la comanda muncitorilor liberi, dar picta şi pancarte cu

ocazia diferitelor sărbători sovietice.

Avea mai ales lucrări cu lozinci idioate. Mie mi-a pictat băţul în care mă sprijineam, în timpul mersului, în albastru, şi a desenat un odgon cu două ancore. Era un dar, nu a vrut deloc să ia pâine de la mine. Apoi i s-a dat o cameră în care stătea singur şi i s-a permis să ţină un câine foarte rău, care îl păzea bine, pentru că erau escroci care voiau să-i fure tablourile.

Mai era un alt specialist interesant; vopsea fire de paie lipite în tot felul de culori şi acoperea cu ele casete, portţigarete; mie mi-a făcut baretele celor 32 de decoraţii ale mele; în loc de bare a lipit paie pe o bucată de placaj; e adevărat că îi lipseau anumite culori şi la culoare nu e prea veridică, dar e făcută foarte abil, aşa că am adus-o cu mine, după eliberare.

Viaţa noastră curgea foarte trist, ne hrăneam numai cu zvonuri, unul mai incredibil şi mai stupid decât celălalt, numai motanul Julik ne mai alina; atunci s-a văzut ce mare nevoie au oamenii de câini şi pisici, şi de păsări; dădeau de mâncare la porumbei, dar erau puţini în pustiul ăsta; îi ţinea şi-i hrănea acel chinez gras, bucătarul care răspundea de bucătăria de la chirurgie. Şi ne mai distram cu o activitate barbară: găseam în pământ o gaură de furnici, intrarea într-un furnicar subteran, prindeam muşte şi le puneam lângă gaură; sute de furnici se năpusteau asupra victimei şi o trăgeau la ele. Musca se smucea, dar furnicile mereu învingeau, şi nu doar când erau mai multe, ci şi una singură se descurca cu musca ce abia mai trăia.

Zvonuri, zvonuri şi zvonuri!

Anul 1954

Înlăturarea lui Beria, Vinogradov, Riumin. Din nou povestirile lui Buţenko. Boala autorului. Paralizii în masă. Judecarea autorului. Nevinovăţia, eliberarea, ţinerea pe

loc. Povestirile lui Buţenko. Continuarea anchetelor judecătoreşti. Buţenko face cunoştinţă cu fabrica Citroën ş.a.m.d. Raportul lui Buţenko pentru Kremlin. Jefuirea lui Buţenko pe când era comisar al poporului pentru Transporturi. Plecarea lui Buţenko de la Paris. Arestarea lui Buţenko la Kiev. Povestirile lui Kananian, adjunctul lui Vîşiński în funcţia de Procuror General al URSS. Pregătirea autorului pentru plecarea de la Spassk. Transportarea autorului din lagărul Spassk. Sosirea în cătunul Djemat.

A venit şi anul 1954. Niciun zvon nu se împlinise. Fuseseră prinşi Beria1 şi ministrul Afacerilor Interne Vinogradov[140][141], unul dintre cei mai mari criminali şi nemernici. Regimul parcă s-a mai înmuiat, ne permiteau să ne sprijinim în bâte; înainte era nevoie de permis special de la şeful spitalelor militare că invalidul are nevoie de bâtă pentru a se sprijini când merge. Şi asta se întâmpla pentru că gardienii se temeau ca invalizii să nu sară toţi asupra lor şi să-i omoare cu bâtele.

Verificarea a început să se facă în barăci şi nu mai ţinea cu orele, pe timp de vreme urâtă nici n-o mai făceau. Pentru cei bănuiţi de tuberculoză s-a alocat o baracă specială, într-o stare groaznică, era în ea o mizerie incredibilă; dar în celelalte barăci au făcut săli de mese; tot acolo erau şi sălile de lectură. Numai că nu aveai ce să citeşti, nimeni nu citea scrierile sovietice, iar cărţile vechi ale clasicilor erau toate fie cu pagini lipsă, fie tare murdare. îţi era silă să iei în mână o asemenea carte.

Cu bucătăria principală lucrurile tot nu se lămuriseră; oricâte fântâni ar fi săpat, apa era mizerabilă,

140 Fusese condamnat la moarte şi executat prin împuşcare, după unele surse, pe 23 decembrie 1953 (n. red.).

141 Astfel apare în original, confuzie de nume (n. ed.).

mirosea a amoniac, aşa că aduceau din afara zonei o apă murdară, la fel de urât mirositoare. Deşi la bucătărie se asigura un serviciu format din deţinuţi, furturile se înmulţiseră, pentru că gardienii şi tot felul de funcţionari aveau dreptul să intre la bucătărie prin curtea de serviciu şi luau mâncare cu butoaiele. Soţia şefului educatorilor, maiorul Ermolin, pe care o chema Feldman, era extrem de activă în privinţa verificării alimentelor, dar verificarea aceasta însemna mai multă mâncare pentru ea şi acoliţii ei decât pentru noi.

A venit primăvara şi au început din nou grijile pentru grădinile din jurul barăcilor şi nu se ştia de ce semănau toate plantele alea, era o aiureală, pentru că în clima asta blestemată nu creşte nimic.

Ne plictiseam tare mult, n-aveai ce face, veştile erau dintre cele mai triviale, pur şi simplu aiureli şi născociri ale unor oameni care n-aveau nicio treabă. Făceam comerţ cu pâine – voiam să ne facem rost de şosete, de o cămaşă neruptă, de un prosop, şi oamenii mureau de foame; cine avea bani trimişi de rude din Uniune, nu putea cumpăra nimic de la prăvălie – preţurile erau aşa de mari şi marfa era total nepotrivită. De exemplu, în loc de şosete bărbăteşti au fost aduşi ciorapi pentru copii, dar copiii fuseseră mutaţi de mult din zonă.

În acest timp m-a chemat iar nenorocitul de *cumătru* şi a reînceput să mă bată la cap despre Port Arthur. îi spun că e deja a treia oară când mă interoghează despre acest asediu şi pur şi simplu nu înţeleg ce vor de la mine. *Cumătrul* răspunde: – Nu te priveşte pe tine de ce.

Atunci s-a oprit şi a început să-mi vorbească la persoana a doua plural. Vi s-a încredinţat sarcina să-mi răspundeţi la întrebări despre vânzarea fortăreţei.

Eu îi spun că există date oficiale despre fortăreaţă şi

despre proces; din toate acestea se poate vedea că nu a fost vorba de nicio vânzare şi că, în orice caz, un pion aşa de mic ca mine, pe atunci eram subofiţer de marină, nu putea primi niciun bănuţ la împărţirea acestor milioane mitice. În realitate, pentru mine era interesant şi semnificativ să văd până unde ajunseseră toţi aceşti anchetatori şi *cumetri* – oameni obtuzi, necitiţi, ca să nu mai spunem că marea lor majoritate era total lipsită de educaţie. Şi asemenea judecători au condamnat atâţia oameni, i-au trimis la moarte sau le-au mutilat viaţa.

Seara oamenii se adunau în colţul meu, mai bine zis în coridorul ce ducea în fundătură, şi începeau discuţii mai mult sau mai puţin interesante. Dragul de Afanasi Ivanovici Buţenko *de Beloţerkovski* îşi reîncepea povestirile, minţind serios, dar totuşi cunoştea Parisul în realitate şi, nu numai în privinţa *boi*telor[142] şi a restaurantelor, dar mai fusese şi pe la muzee, la Eiffel, şi Olecika îl luase la plimbare prin împrejurimi, prin pădurea Boulogne, îl dusese şi prin fabrici, ca să poată vedea şi sta de vorbă cu clasa muncitoare din Paris.

Afanasi Ivanovici ne povestea toate astea cu umorul lui caracteristic şi, deşi unii auziseră toate astea de câteva ori, povestitorul schimba formele prezentării aventurilor sale, râzând destul de bine de propria persoană şi luându-i peste picior pe foştii lui tovarăşi de idei, ceea ce în ucraineană înseamnă s-o faci de oaie.

— Uite, începe Afanasi Ivanovici, după ce m-am scufundat în beciul ăsta nenorocit şi am câştigat premiul întâi, am dormit până seara târziu, dar când m-am sculat nu mai aveam gheara aia în piept. Ştiţi, când bei cam mult, a doua zi simţi un fel de gheară în piept; dar acum nimic,

142 în argoul ruşilor din emigraţie - cafenele, baruri (n. tr.).

am cerut nişte cafea şi văd că Olecika mea nu e aici, mă uit în continuare, şi paltonul meu, în care fusesem îmbrăcat, este papa; mă obişnuisem aşa de mult să le zic paltoane, că şi în regimentul meu drag de gardă câte chelfăneli am primit eu de la feldwebeli1 pentru că mă îmbrăcam cu mantaua. M-am obişnuit, pentru că cine se înveleşte la ţară cu *plăpumi*?, noi sforăim sub cojoace sau şube.

Şi mai văd că nici costumul meu nu mai e aici, şi nici *smocul* ăla nenorocit nu se vede, numai pantofiorii dracului sunt, ghetele însă, ciuciu! Şi eu aveam un costum sovietic, mi-l cususe cel mai în vogă evreu din Gomei, după ultima modă. Şi sar eu desculţ pe catifeaua aia, din care numai ţarinele la noi îşi mai făceau haine de duminică, cu trenă şi cu mărgăritare, cum veneau ele odinioară la sărbătoarea regimentului nostru. Dau eu fuga la clopoţel, să spun că mi-au şutit bunurile şi mi-a mai şi dispărut logodnica, că doar pe Olecika o prezentasem drept logodnica mea, blestemată să fie, veţi vedea mai departe, dacă veţi binevoi să ascultaţi ce voi avea de spus.

Şi vine aşa un ffanţ la prima sonerie, *vous desirez*, *a votre service*, eu îi bag sub nas pantofiorii idioţi, unde sunt *botenele* mele, unde sunt *pantalons*, dar porcul ăsta *ne comprand*, unde e *madama* – *ne comprand*, eu îi spun: Sovietul e *bon*, *bon pour boire*;

el: *mergi*, *mergi*, dar nu pricepe nici pe dracu'; eu îi spun: *telefon*, *profesor russe*, atunci nu mă gândeam decât la madam, dar lacheul zâmbeşte, *comprand* ne ei, să te ia dracu', o să sun chiar eu, *donner professeur* Fishman, *grand savant* din *Charkov*, toată Rusia îl ştia, iar voi, măgarilor, nu aţi auzit de un oculist celebru în toată lumea?

Am reuşit, cum, necum, vine doica mea, omul de ştiinţă, râde cu gura până la urechi:

— Uite aţi început şi dumneavoastră să vorbiţi *hranţuzeşte*, v-a învăţat drăguţa de logodnică, probabil că asta v-a costat destul de mult!

Eu îi spun:

— Acum nu mai e timp de glume, n-am cu ce să mă îmbrac, mi-au furat tot ce aveam, şi Olga, javra, a fugit, şi mi-a luat o mulţime de bănişori.

— Ei, râde doica, o să faceţi rost de bani suficienţi, şi pentru dumneavoastră, şi pentru draga de logodnică, dar uite, trebuie să mergeţi la şedinţă, azi e foarte important, şi neapărat trebuie să apăreţi, să prezentaţi raportul.

Îi dau o mie, asta în loc de mărunt:

— Ai grijă, descurcă-te cum poţi, că eu sunt bolnav de nu se poate; du-te, cumpără-mi nişte *confection*, doar n-o să merg în pielea goală!

Doica mă linişteşte:

— Paraşutele astea de Paris nu sunt aşa de proaste să nu se întoarcă, o să vină, o să mai sugă încă vreo zece miare!

Eu îi spun că deja miroase a *zeci* aşa de rău, că mujicii noştri probabil au fost striviţi sub traversele căii ferate îngheţate din Nord, care uneşte două continente.

Au adus cafelele, lacheul tot trăncăneşte ceva cu doica mea şi jigodia asta îmi spune că madama s-a dus la croitoreasă şi cumpără pentru mine ce e mai cuviincios pentru duminică, acum trebuie să se întoarcă. Ne-am aşezat la cafea şi bem cu plăcere.

Eu, ca un bădăran, înmoi bucăţi de pâine unse cu unt chiar în cafea, beau frişca din farfuriuţă, într-un cuvânt, mă simt ca acasă, nu ca un european occidental cult. Iar lacheul râde:

— La noi nu s-a mai văzut aşa ceva, ca asemenea domni dintr-un *nomero de luxe* să bea cafeaua de

dimineaţă spre seară! Acum se cuvine un *five o' clocki*

Dracu' ştie ce înseamnă expresia asta, se dovedise că era un ceai la modă, când se înserează, şi numai în Anglia, şi numai *unii lorzi*, cum se spunea la noi – *cam surzi* – binevoiesc să aibă aceste maniere.

Atunci, deodată, intră val-vârtej drăguţa de Olecika, trage după ea o mulţime de pachete, un camion de două tone plin, şi mă îmbrăţişează aşa, suav, pe după gât; întinde mâna spre doică pentru a-i fi sărutată, i-o bagă chiar sub nas, imediat se văd manierele.

— Eu, Fonecika, ţi-am luat nişte bănuţi din pantaloni când te odihneai, am cumpărat câte ceva pentru gospodărie, şi ţie, uite, un costum nou de la Stanislav, am adus şi un pardesiu, şase perechi de izmene de culoarea piersicii, cravate, cum poartă cel mai cunoscut cântăreţ din toată lumea, Chevalier!

Numai că eu am priceput că a zis *şvalio*. Ei, îmi zic, mereu am noroc la mânji, peste tot sunt numai *cozi de taur*, ieri am înfulecat supă din mizeria aia, au pariat pe mine ca pe un cal; dar Olecika râde:

— Ţi-am cumpărat şi un mic cadou, ăsta e de la mine, pe banii mei, uite, un deşteptător, sună aşa de plăcut!

Şi-mi dă o cutie modestă, în ea e cel mai modest ceas deşteptător, că la noi orice soţie s-ar ruşina să-l facă soţului ei respectat cadou. Cel mai obişnuit deşteptător din tablă, şi suna aşa de pătrunzător, că te scula din morţi! Ei, Olecika, ce mai cadou mi-ai făcut!

Şi ea şi-a cumpărat şi cămăşi dintul, şi un vis de pantalonaşi de se vede totul prin ei, şi nişte sutiene neobişnuite, şi pălăriuţe, le spune *kiki*, uite, şi dracu' mai ştie cum se mai numesc *părăliuţele* muiereşti de la Paris; şi din nou *parfumele*, şi *odicolane*, se vede că nu fuseseră de ajuns cele luate ieri, la hotel, de la fata care mă pocnise

peste faţă şi-mi tăiase bătăturile.

Mi-a luat şi mie trei costume, mult mai acătării decât moda evreiască de la Gomei, pălării-ceaun, plăcinţele1 şi *bonjur-adieu*, aşa cum le spun englezii la *şepci*, şi batiste vreo trei duzini, că dacă-ţi sufli nasul le umpli de tot, aşa de delicate şi fine sunt. Şi, hodoronc-tronc, un baston de plimbare, cu o măciulie aurie, că la Moscova cei care doar l-ar fi văzut ar fi ajuns imediat la Lubianka.

Şi apoi un portţigaret, plin de pietre, cu aur de peste 56%, şi Olecika spune că la *bijutierul* ăsta a văzut şi cadouri pentru ea de la mine, numai că vrea să-mi facă un *surpriz*, să mă duc chiar eu să-i cumpăr acele fleacuri, iar fleacurile astea l-au costat pe mujicul rus aproape o sută de mii de *hranei* în numele propagandei pentru leninism şi stalinism.

— Pregăteşte-te să luăm prânzul, azi mergem la *Clopotele de la Moscova*, am fost deja acolo, am rezervat o măsuţă cu *service officiel*, aşa cum se face numai pentru ambasadori!

Mi-am zis în sinea mea: şi pentru măgari ca mine. Căutăm o cămaşă apretată, dar nu există. Au furat-o şi pe-asla, împreună cu toate ţoalele mele, dar Olecika m-a liniştit:

— Nu a furat nimeni nimic, totul e bine, numai că sunt spălate şi călcate, pentru că pe lenjerie erau numai urme de ploşniţe şi păduchi, şi dumneavoastră, monsieur Étienne, puteţi colecţiona o mulţime de minuni din astea sovietice. Dar cămăşi, uite, nu m-am gândit să vă cumpăr, îl sun acum pe Stiopka să le aducă Stanislav, din acelea moderne, cum poartă numai membrii Ligii Naţiunilor. Apoi o să mergem la cabaretul [*Le*] *Boeufsur* [*le*] *Toit*. Asta înseamnă la noi un bou pe acoperiş, mi-am zis că la Paris totul are de-a face cu boii!

Numai că tare s-a mai dondănit cu Stiopka, i-a indicat şi nişte zgărzi apretate numite *bucuria câinilor*, mi-a explicat că sunt nişte gulere foarte comode, cu revere, nu-ţi taie gâtul. Şi a mai comandat vreo trei duzini de ciorapi, că-mi transpiră foarte tare picioarele, şi nu ştiu ce monoclu:

— Asta, explică drăguţa, e o sticlă pe care ţi-o pui în ochi.

— Ei, îi zic eu Olecikăi, nu vreau o operaţie ca asta, să-mi puneţi o sticlă în ochi, să dea dracu' dacă am nevoie de ea!

Dar drăguţa mă liniştеşte:

— Poţi s-o porţi numai aşa, de fandoseală, să fii şic, toţi cavalerii din *demimonde o* poartă, pentru efect şi aplomb.

Mi se aduc ţoalele, aproape să nu le recunosc, totul fusese spălat exemplar, călcat, ghetele sunt ca noi. Într-adevăr, se văd cultura şi realizările. Şi *smocul* meu lua-l-ar dracu' e ca nou, şi ea îl sună pe coafor, să vină acuşica şi să mă pună în rândul lumii pariziene; o sună şi pe fata pentru unghii, şi într-o clipită dă fuga şi polonezul ăla nenorocit, care a adus marfă după el ca pentru iarmaroc; şi iar mii şi mii de franci; văd că viaţa şi nivelul minim de trai în *Hranţia* sunt foarte înalte, nu se face niciun fel de *iconomie* de stat, conform directivelor partidului din decembrie 1924, din care deja nu mai ţin minte niciun articol, nici de intrare, nici de ieşire.

Şi iar mă ţesală ca pe un cal, fata îmi unge mutra, numai că nu mă mai loveşte, iar dacă ar fi încercat, ar fi primit un bacşiş cum nici nu visa.

Stanislaşka a adus vreo două duzini şi jumătate de cămăşi, şi dacă stau să mă gândesc mujicii noştri abia dacă au măcar vreo două; izmene tot vreo două, trăiesc în curul

gol, şi n-au nimic, nu mor, şi dracu’ să-i ia dacă protestează, aleargă pur şi simplu aşa dezbrăcaţi.

Olecika mă grăbeşte, ne aşteaptă un automobil cu valet, şi şoferul e un conte, vorbeşte în toate limbile, staţia lor e lângă operă, merg cu maşinile astea numai prinţii americani şi regii briliantelor din Africa de Sud; habar n-aveam că sunt şi astfel de regate, va trebui să-mi notez pentru a raporta la Kremlin.

Doica mea cea învăţată stă într-un colţişor şi râde din când în când, şi al dracu’, se uită aşa de veninos la Olecika, dar şi paraşuta asta, orice-ai zice, s-a dezbrăcat de nu se poate, a rămas doar ideea de rochie, nu mai ştii care-i faţa şi care-i spatele, atât de dezbrăcată este; şi coaforul îi arde părul cu nişte cleşti, iar fata îi unge pielea cu ceva, şi pe piept, şi pe spate, cu nişte unsori puturoase, că pur şi simplu nu poţi să respiri lângă ea.

Doica îmi spune:

— Afanasi Ivanovici, dar văd că dumneavoastră chiar v-aţi îmbolnăvit rău de tot, aşa că o să citesc eu raportul şi votez în numele dumneavoastră.

Îi mai dau una de o mie şi vechiturile mele sovietice:

— Poartă-le sănătos, uite câte ţoale am eu, dar ce nu am? Când o să plecăm o să-ţi dau şi luxul ăsta polonez, că doar n-o să mă prezint acasă cu izmene de culoarea piersicii! O să-mi cumperi mai târziu de la talcioc ceva mai democrat-popular.

Ieşim din hotel şi văd că ni se aduce o maşină cum nici în filme nu am văzut, pe dinăuntru e luminată toată că poţi face din ea un camion de vreo cinci tone; şi la volan se află o momâie cu o căciulă cum avea să poarte şi feldmareşalul nostru Stalin[143]: avea de jur-împrejur frunze

143 Pentru Stalin a fost creat special gradul de Generalissim, teoretic, cel mai mare grad militar, pe care nu l-a primit decât el (n. red.).

de aur, iar pe cozoroc erau tot flori din aur; lacheul de lângă maşină era ceva pur şi simplu de necrezut, prieteni: era îmbrăcat într-un halat alb de postav, cu un şnur auriu pe umăr, cu un cilindru alb, cu o cocardă de toate culorile, exact ca la noi, la Piter, cum umblau purtătorii de făclii pe la înmormântările de prima categorie, numai că nu avea felinar.

Mă port cu ei precum cu ai noştri, le strâng mâinile din tot sufletul, eu sunt cutare, iar voi vă câştigaţi pâinea cea de toate zilele care cum puteţi, după posibilităţi, daţi-mi voie să vă dau un avans, le bag câte două sute:

— Vă rog să mâncaţi cu noi, ea e logodnica mea, tovarăşa Olecika, numai că nu mai ţin minte numele, pentru că Olecika până acum nu mi-a spus cine este!

Şi *făclierul* ăsta a închis abil portiera şi eu m-am prăvălit confortabil, că nici Ilici nu a avut atâta plăcere şi linişte când l-au înmormântat. Şi am pornit-o pe *Eliseevskaia*, apoi am dat roată prin tot Parisul şi ne-am oprit lângă Operă, ştiam palatul ăsta, şi mi-am zis că prinţul ăsta de şofer ne-a plimbat pe toate străzile când pe jos am fi ajuns în două minute.

Mă uit la firmă, pe ea e pictată o funie cu nişte clopote şi scrie cu auriu *Clopotele de la Moscova*. E plăcut să simţi că miroase a Mama-Rusie, îmi zic, probabil asta o fi în memoria Clopotului Ţarului[144] din Kremlin şi în amintirea celor patruzeci de soroace. *Făclierul* nostru a parcat foarte bine, că acolo sunt multe maşini, dar luminăţia nu e chiar ca la *Vulturul cu două capete*.

Am intrat, nişte portari cumsecade ne-au dat jos imediat paltoanele, eu purtam deja unul nou, un fel de

144 Cel mai mare clopot din lume, fabricat la cererea ţarinei Ana I, nepoata lui Petru cel Mare. Este amplasat lângă Turnul lui Ivan cel Mare, în Kremlin, la Moscova (n. red.).

pardesiu impermeabil, chipurile din Anglia, unde ploua tot anul, de dimineaţă până seara, de te pătrundea până la oase; era cu cordon, aşa că burdihanul meu parcă era de burghez. Atunci mi-am dat seama că nu m-am înţeles cu drăguţa că n-o să mănânc nimic occidental, m-am săturat de toate *cozile* alea şi de tot felul de prostii pentru copii, cum erau verdeţurile ca nişte jucării; o să mănânc numai mâncare omenească, ceva *şei*, acolo, o pulpă de oaie, nişte plăcinte.

Evident că toţi beau vodculiţă, las să-mi aducă pe ascuns nişte berică, pentru că probabil le e ruşine să servească berică într-o asemenea crâşmă de *demimonde*. Poate şi nişte vin, roşu sau şi alb, şi dacă trebuie, pentru fason, nişte spumos, dar să aducă din cel obişnuit, nu vreau niciun *Kristal*. Şi să nu se mai învârtă pe aici mâncăii ăştia, le dau imediat *pour boire*, dar să mâncăm ca acasă. Olecika ascultă şi spune:

— Uite, cum am ghicit!? Deja am comandat un prânz modest pentru trei persoane, al treilea va fi neamţul ăla care vrea să-ţi propună un serviciu nou, în străinătate, o să câştigi mii, şi fără nicio supraveghere, şi nu ai nevoie de nicio doică! O să rămâi în străinătate cu mine, te iubesc aşa de tare!

Şi dă-i, şi dă-i: uite, îmi spun, prostuţa asta crede probabil că miile astea sunt ale mele; dar tac, şi-ntr-adevăr ni se aduce un prânz modest, cu gustări pentru vodcă; sunt multe, dar e de bun gust.

Nu ştiu de ce, nu se văd cunoştinţele Olecikăi, nu mai latră şi nu mai uguie; m-am uitat într-o parte şi am înţepenit: într-un colţ stă – cine credeţi? – ambasadorul nostru şi cel mai mare duşman al burgheziei şi al proletariatului, domnul-tovarăş Besedovski, şi cu toţi *sicletarii*, şi cu muierile lor, poate şi ale altora, şi toţi sunt

în frac, iar muieretul e gol! în sfârşit, acum sunt acoperit, îmi zic. Şi o împing încetişor pe Olecika:

— Nu am putea ieşi afară, pentru că am dat de ambasadorul sovietic; e o jigodie atât de mare, e un mare nemernic, un jidan adevărat, suflet vândut!

Olecika mă linişteşte:

— Nu faci nimic rău, Fonecika, doar şi tu trebuie să mănânci, ia uite câţi oameni mănâncă pe socoteala lui, iar tu eşti cu o demoazelă din înalta *demimondă* şi trebuie să mai vină o persoană importantă, neamţul ăsta, pentru discuţii de afaceri.

Numai că a ieşit cam aşa: ambasadorul nostru sovietic-câinos nu m-a văzut, se pare, iar *sicletarii* nu mă ştiau, pentru că eu, mare mahăr, am fost la ambasadă, pe Grenoble, fără a mă duce la el la raport. Numai că vodca şi gustăricile nu-mi alunecau deloc pe gât, acum javra dracului o să informeze, îmi zic, dar lasă că o să fac şi eu raport, că şi tu eşti un provocator, aşa cum s-a şi întâmplat, aţi auzit probabil că a sărit pârleazul şi s-a dat la fund în emigraţie? Las că şi tu eşti bun de raportat, ticălosule, că dai de mâncare la toată turma asta şi la muieret, tot pe seama copeicilor mujicilor.

Atunci a venit nemţoteiul, lins aşa, à la câinele de Hitler, şi începe să trăncănească el cu Olecika ceva şi, din fericire pentru mine, Besedovski cu toată suita pleacă şi se îndepărtează de masa noastră, iar eu am plecat capul atât de mult, de parcă mă uitam în mine să văd pe dracu’.

În sfârşit, am răsuflat uşurat, am dat iama prin gustări şi am mai luat o vodculiţă cu nemţoteiul ăla important şi Olecika îmi traduce: câinele ăsta de Hitler îmi propune să trec în tabăra cealaltă, să pun puşca pe umărul celălalt, că el e directorul unei *gărzi* de iarnă, la Berlin1, care la noi înseamnă grădină; şi că acolo în fiecare zi din

an sunt spectacole magice ale unor staruri celebre, de toate naţionalităţile şi culorile, va face din mine un artist de prima mână, cu reclamă în afara concursului; mai întâi o să reprezint o cămilă cu două cocoaşe, o să mă îmbrace în blană, iar Olecika va fi o musulmană, călare pe mine; mi-a explicat ea că va fi un fel de baiaderă, îmbrăcată numai în pietre scumpe, şi va cânta la o zurnă, dracu' ştie ce-o mai fi şi instrumentul ăla pe care i-a spus ea; şi o să-mi pună o verigă în nas, iar un arap, pur-sânge, o să mă tragă de lanţ. Banii sunt asiguraţi, afişul va avea banderolă: *Toate biletele sunt vândute*!

— Prieteni, haideţi să ne tragem sufletul, v-am povestit nişte lucruri că nici mie nu-mi vine să cred, ca să vedeţi şi voi cum sunt câinii de hitlerişti ai viitorului, nişte ironici şi obraznici, să-mi propună mie, unui delegat al Crucii Roşii, un *politruk* de rang înalt, mare mahăr, o asemenea jignire, o asemenea ofensă? Păi nu eşti tu o jigodia dracului, că nici n-am mai ciocnit cu el, să te ia mama dracului cu viaţa ta fericită cu tot! Se îndoapă pe seama mujicilor, nişte nenorociţi care se cocoşează de nu mai pot pentru *caviarurile* ăstea şi pentru tot felul de homari şi boi pe acoperişuri; dar tu eşti chiar obraznic, şi măgar pe deasupra!, pur şi simplu am vrut să mă ridic şi să-l arunc afară din restaurant, dar mi-a fost ruşine de Olecika, totuşi este o doamnă, şi iubirea mea, chiar dacă e scurtă, dar care mă cultivă. Mi-a pus izmene de culoarea piersicii, mi-a tuns botul à la regele Henri, am şi uitat al câtelea, şi am schimbat subiectul, adică Olecika şi câinele ăsta, că eu m-am pus pe vodculiţă şi a început să-mi fie mai bine.

E cam târziu, zic, hai să mergem să ne plimbăm puţin şi să facem nani, nani.

Am stat mult timp şi ne-am gândit, oare totul o fi

adevărat? Poate un om atât de limitat să ocupe posturi atât de înalte – secretar general al partidului ucrainean, apoi ministru al Transporturilor, şi acum reprezentant al Crucii Roşii din Ucraina, de fapt e vorba de Crucea Roşie sovietică şi de Semiluna roşie sovietică… Poate un om atât de needucat, atât de incult, am putea spune că-i aproape analfabet, să ia parte la congresul Crucii Roşii Internaţionale, ai cărui delegaţi sunt numiţi mereu dintre oameni de ştiinţă, medici, academicieni, luceferi ai ştiinţelor şi cunoaşterii? Hodoronc-tronc, fostul corist de la regimentul de puşcaşi, un necunoscut care o fi terminat şcoala parohială sau un autodidact. Să zicem că era de extremă stânga, bolşevic, dar el nu cunoştea deloc nici doctrina socialismului, nu dispunea de arta oratoriei şi după cum povestea avea umorul înnăscut al hoholilor ucraineni, era un ironist, bun de gură; cum se spunea la noi despre ofiţerii din marină care vorbeau mult, dar slujeau prost – era o *balalaică*.

Afanasi Ivanovici spunea mereu că e un băiat cinstit şi că nu fura cum fură alde Kaganovici, Mikoian, Beria – ăştia o fac pur şi simplu *homeric*, dar el făcea furtişaguri la scară mică; soţia îi trimitea rar pachete, sărăcăciose, dar se spunea că făcea asta ca să nu atragă atenţia asupra bunăstării acumulate în timpul ocupării unor posturi înalte; şi madam Buţenko, chiar în ciuda vârstei sale înaintate, slujea, sau, cum se spunea în Uniune, lucra, conducea o grădiniţă. I-a trimis soţului o fotografie în care ea conduce o sută de copilaşi îmbrăcaţi în costumaşe albe, asupra lor se lasă nişte gâşte cu gâturile întinse. Fotografia e foarte rustică, se vede că gâştele sâsâie, de jur-împrejur se întinde un câmp arat. Madam Buţenko are un halat alb, cu nişte vreascuri în mâini. E foarte grasă, cu o faţă simpatică, de femeie bună. E adevărat, Buţenko şi-a

luat cu el un medic foarte luminat din Rusia, un oculist cunoscut, Fishman, din Harkov, dar acesta era interpret, persoana oficială era Afanasi Ivanovici, care aproape că nu trecuse pe la şedinţele congresului.

Un hoţ mărunt mi-a spus: „la noi în Uniune sunt sate întregi care trăiesc numai din furt, nu muncesc deloc”. Există o adevărată organizaţie, „Pisica Neagră”, răspândită prin toată Uniunea; membrii acestei organizaţii operează în primul rând pe calea ferată şi, aşa cum voi spune mai departe, o victimă a acestei organizaţii a fost Buţenko însuşi, pe când era ministru al Transporturilor.

Iar au avut loc schimbări în zonă. Pentru că bucătăria principală funcţiona prost, în principal din cauza apei, şi era departe de barăcile-spital, au fost luaţi bolnavii dintr-o baracă-spital şi s-a făcut acolo bucătărie, pentru bolnavi şi inapţi. Baraca aceasta era total nepotrivită pentru bucătărie, a fost înconjurată cu nişte ziduri, au amenajat distribuirea hranei într-o cameră întunecoasă, foarte mică, iar cei care o receptau trebuiau să aştepte la coadă afară, în vânt şi frig. Bucătarii făceau la fel de multe escrocherii, aşa că bucătarul chinez, cel care navigase între Japonia şi America, a plecat, şi fusese un bucătar minunat, deşi, evident că nu pregătea niciun fel de mâncare.

Atunci le-a trecut prin minte să le facă gimnastică inapţilor, comanda era la un deţinut care spunea că e specialist, numai că pozna asta nu a durat mult, erau în principal bolnavi de inimă şi se sufocau, aşa că doctorii se împotriveau şi gimnastica a încetat de la sine, din cauza lipsei de clienţi.

Au amenajat într-o parte a zonei, care fusese separată de a noastră printr-un zid, o scenă deschisă, un fel de scoică de felul celor care se găsesc în grădinile de vară pentru plimbări sau cum erau la noi în Rusia ţaristă,

în staţiuni. Unitatea cultural-educativă începuse să organizeze concerte, printre interpreţi erau şi artişti buni, dar era greu să stai în picioare o oră-două, eu, de exemplu, nu am fost niciodată la un asemenea spectacol.

Apoi au început să facă spectacole în barăci, lucru care era foarte supărător pentru bolnavi, priciurile erau mutate într-o parte a barăcii, iar cealaltă era separată prin cearşafuri şi pături rupte; trebuie să spun că amatorii nu jucau rău, puneau în scenă aproape exclusiv scenete din Cehov; costumele erau foarte jalnice, machiajul era, desigur, din morcov şi tencuială; însă, era niţică distracţie în viaţa noastră îngrozitor de tristă.

Ne arătau filme; curentul era produs de o maşină cu dinam mobilă, fixată în afara barăcii, firul trecând prin fereastră, aşa că se auzea mai mult bâzâitul motorului decât muzica filmului. Am fost numai o dată, a rulat *Cei trei muşchetari*, în limba engleză, fără traducere, după care s-a discutat multă vreme în *ce* limbă a fost filmul. Dar pelicula era aşa de ruptă, că nu puteai vedea şi pricepe mai nimic.

Nu se ştie de ce, se îndesiseră controalele medicale şi toţi ardeam de speranţa că e un semn bun, o să înceapă chipurile să ne dea drumul sau să ne mute în nişte case pentru invalizi, despre care începuseră să vorbească ziarele; numai că astea erau speranţe deşarte; oamenii se agitau, primeau scrisori că după moartea tiranului peste tot se simţea destinderea, ar fi apărut, chipurile, mărfuri din străinătate, dar şi mărfurile noastre deveniseră din ce în ce mai puţine, în prăvălia din lagăr nu era nimic, în afară de praf pentru dinţi şi… prezervative; pentru ce se vindeau aceste accesorii igienice, era neclar şi stupid, pentru că praful de dinţi, la percheziţii, era aruncat de gardieni, ca să nu organizăm atentate prin aruncarea lui în

ochi; iar celelalte obiecte, foarte scumpe, chiar că erau inutile, pentru că era interzis accesul în zona femeilor; nici măcar doctorii specialişti, cum ar fi oculistul, operatorul Röntgen şi aşa mai departe.

Singura distracţie erau povestirile lui Buţenko *de Beloţerkovski*, dar pentru că aproape în fiecare zi veneau oameni noi, el o lua de la capăt şi te plictiseai, îţi era lehamite să asculţi repetiţiile astea, şi-ţi şi părea rău pentru Patria care dăduse naştere unor inşi ca Afanasi Ivanovici. Aşa că ne apropiam de grupul celor care ascultau numai când Fonecika îşi continua povestirile pe care nu le auzisem. Data trecută se oprise la momentul în care antreprenorul german îi propusese să se producă pe scenă sub forma unei cămile cu două cocoaşe, cu Olecika călare, în rol de baiaderă.

Ne-am dat seama că, sub denumirea de *Garda de iarnă* – grădina – se afla la Berlin celebra *Winter Garden*\ o instituţie remarcabilă şi destul de interesantă în privinţa programului. Dar Fonecika, în simplitatea sa, nu fusese indignat în primul rând de propunere, de conţinutul ei, ci de faptul că, în frig şi ger, în grădina asta de iarnă, nu ar fi vrut să se producă deloc, nu s-ar fi dus nici în calitate de spectator. Noi râdeam şi-i explicam ce înseamnă denumirea asta, dar el dădea din cap. Trebuie să spun că Fonecika fusese extrem de indignat de propunerea acestui neamţ obraznic, era tare supărat. Mai departe a fost şi mai ofensator, o altă combinaţie a neamţului despre care Afanasi Ivanovici povestea cu la fel de mare indignare şi nemulţumire.

Chiar ne minunam de sinceritatea asta a lui, putea să fi tăcut în privinţa unei asemenea ruşini din viaţa sa nefericită, dar, cum am spus deja, omul era tare limbut, îi plăcea să flecărească şi astfel să mintă şi să înfrumuseţeze

lucrurile, aşa că îl credeam cu o oarecare reţinere. Dar pentru că îi ştia bine pe stăpânii de la Moscova, pe care acum îi ura mult, nu aveai cum să te îndoieşti de sinceritatea unei asemenea un, dar şi pentru faptul că, deşi fusese condamnat temeinic, vina lui nu fusese totuşi politică, ci aceea a unui neruşinat, am putea spune, a unui copil; omul ajunsese la bani şi la tot felul de distracţii pariziene şi a chefuit şi el, fără să-şi dea seama că e o mizerie să cheltuiască sute de mii de franci prin crâşme şi pe prostituate, totul din banii amărâţi ai poporului rus înrobit; este oare posibil să se întâmple aşa ceva cu un mare activist sovietic, fost secretar general al partidului ucrainean şi al bolşevicilor, fost ministru, delegat la Conferinţa internaţională a Crucii Roşii?

Noi spuneam că vinovaţi de asta erau conducătorii care i-au permis unui asemenea om să ajungă în asemenea funcţii, cei care l-au trimis la Paris, dar care nu aveau de unde să ştie ce fel de om este, dacă e demn să ocupe acele posturi. Am văzut noi că nici conducătorii nu erau mai buni, ba erau chiar mai răi. Buţenko era totuşi un om onest şi ceilalţi sovietici care erau cu noi nu au spus niciodată că au auzit sau ar fi ştiut despre el să fie un ticălos sau un hoţ recunoscut; fura şi el aşa cum fură toţi, de la mare la mic, dar, aşa după cum am menţionat, se vede că el nu avusese bani puşi deoparte pentru zile negre, nu avea decât mici rezerve de bani sau poate lucrurile pe care le adusese de la Paris, măcar cele 16 ceasuri, lucru pe care nu-l ascundea.

Uite, ne apropiem de grupul clienţilor noştri de zi cu zi să ascultăm continuarea prânzului la *Clopotele de la Moscova*.

— Pentru prânzul ăsta, continuă Afanasi Ivanovici, trebuia să-i mulţumesc Olecikăi cum se cuvine, pentru că

nu fusese niciun cărucior cu cărnuri sau zeci de lichioruri, nici tot felul de linge-blide, nici *pour-boire-urile* nu au mai zburat cu sutele;

numai că automobilul *funerar* a dat iama în noaptea aceasta în miişoare, pentru că a fost ţinut degeaba lângă crâşmă, şi în alte locuri pe unde am mai fost căraţi; în asemenea locuri că mi-e şi ruşine să recunosc, şi nu a ieşit nimic demn de ţinut minte pentru nevoia dezvoltării mele culturale, numai ruşine şi sărăcire; în plus, şi nemţoteiul, jigodia aia a dracului de câine al lui Hitler, mi-a cerut cu împrumut, fără a mi-i da înapoi, cinci mii, pentru propunerile lui cele mai mizerabile de serviciu, fir-ar el de trei ori trei ori al dracu' de viperă berlineză, jigodie a kaiserului, uite, dacă ar fi intrat el pe mâinile alor noştri, când au cucerit *Ermania* asta, i-aş fi arătat eu cum să jignească demnitari sovietici, scârbă neruşinată, te scuip de la înălţimea mausoleului din Piaţa Roşie, viperă nenorocită. Dar vipera tot şopoteşte ceva în limba ei, de câine, cu Olecika, şi a cerut la cafea vodcă nemţească din *anison*, dar eu nici nu pot să aud de aşa ceva, nici vorbă să beau; dar nemţoteiul dă peste cap pahar după pahar şi deja a supt o grămadă pe seama mujicilor noştri, care nu au la dispoziţie nici măcar o picătură de *anison* pentru tuse.

Am mâncat omeneşte; numai bere nu s-au învrednicit să aducă, că e o băutură prea ordinară; am recunoscut asta, e adevărat, pentru că e o băutură germană, şi naţia asta e cea mai ordinară; uite, în faţa ochilor mei se afla un asemenea om ordinar şi tot trăncănea ceva cu Olecika şi făcea nişte planuri în privinţa mea, dracu' să mai ştie ce om de afaceri era ăsta, şi pentru sport, şi pentru cârciumile de noapte, şi avea la Berlin nu ştiu ce *Grădină de iarnă*, chiar şi vara. Olecika mă linişteşte.

— Prietenul ăsta al meu îţi vrea binele, să salveze patria dumneavoastră măreaţă de la robie, să forţeze *Ermania* lui să lumineze Rusia!

Iar eu îmi zic: mari ticăloşi sunteţi voi, nemţii, de luminat n-o să luminaţi, dar uite, de înrobit Maica Rusie, asta e ca şi cum ai da cuiva de băut.

Şi m-am supărat aşa de tare, că nu mai vreau să beau nimic, numai mă gândesc cum să ajung eu acasă şi să mă trântesc pe pat să dorm, îmi ajunge atâta cultură şi educaţie, ce să mai fac cunoştinţă cu Parisul, doar nu Parisul ăsta mi-l arată Olecika, asta e pentru nişte proşti ca mine; pentru că *hrancezul* adevărat nu va începe să se plimbe în asemenea maşini, cu asemenea lachei în halate albe, în genul *făclierilor* petersburghezi, de la înmormântările de clasa-ntâi.

M-am uitat eu la oameni, n-am ce zice, oameni importanţi, îmbrăcaţi *hranţuzeşte*, muieretul e mai mult dezbrăcat decât îmbrăcat, dar în nişte costume aşa de scumpe, că o şi întreb pe Olecika cât costă totuşi să îmbrac o asemenea demoazelă? Iar drăguţa de ea râde:

— Dumneavoastră, monsieur Étienne, întrebaţi mai bine cât costă să dezbrăcaţi o asemenea demoazelă!

Iar cavalerii din această crâşmă sunt toţi *diplomatizaţi* şi văd că mulţi au *sticle în ochi*, aşa cum mi-a pus şi mie Olecika pentru efect, şi nu pricepeam deloc de ce mi se bălăngănea sticla asta. La *Clopote* muzica e potrivită, n-au venit să mă frece la ureche, a venit şi *madame pipi*, n-am ce spune, e cuviincioasă şi se vede treaba că tot nobilă e şi asta, aşa că i-am dat un *pour boire* mai serios. Nu mi-a propus nicio ticăloşie şi chiar mi-a spus *merţi* dumneavoastră *beaucoup*.

Nenorocitul ăla de neamţ se făcuse ca lămâia din cauza anisonului, dar tot trage întruna din mizeria asta, iar

eu îmi beau coniecelul şi am mai cerut o cafeluţă, şi aşa mai departe. Trebuie să văd o celebritate, o actriţă de importanţă mondială, una Josefina. Într-adevăr, aşa era, trebuia s-o văd pe frumoasa asta aproape neagră, de care probabil ştiau domnii noştri din străinătate.

Am plătit cu bine, am fost liniştit pentru mujicii noştri, nu vor asuda aşa de mult pentru acest *adison*.

Ni se aduce maşina şi neamţul dracului, *câinele lui Hitler*, se bagă primul în ea, apoi după el a ţâşnit Olecika, iar eu mă aşez alături de *şefior*, de contele ăsta din imigraţia rusă; iar lacheul, în hlamidă albă, îmi spune că va veni după noi cu taxiul, pentru că nu se cuvine să vină în *trăsură* cu domnii, deşi avea un locşor pe un scăunel special şi chiar foarte comod. îi dau o sută, doar era şi el rus de-al nostru, imigrant, care muncea în funcţia asta pentru a se întreţine. Orice muncă e cinstită, Ilici ne tot repetă asta!

Olecika îi spune adresa şoferului şi mergem la dracu-n praznic, am trecut pe străzile *culte*, iluminate, apoi am ajuns în întuneric, cum e la noi în Piter, pe Gonacee Pole, dincolo de cimitirul Smolenskoe, fost Holernoe, cântam acolo pe la înmormântări. Atunci am început să vorbesc cu contele-şofer, dar cică era de fapt prinţ, cu un nume polonez, şi era un om aşa de drăguţ, comandase o divizie, îl are pe Gheorghe1, şi aşa de educat, că mai mare dragul, şi mi-a părut rău de el, că Uniunea a trimis în exil un asemenea om, uite, ar fi fost folositor pentru organizarea vieţii noi, nemaivăzute în lume. Şi merge şoferul ăsta cu o pălărie stupidă, cum şi-a pus şi tiranul nostru pe capul lui de măgar.

Am vorbit deschis, apoi mi-am dat seama că îi invitasem pe el şi pe lacheul *făclier* să ia masa cu noi, apoi, din cauza nenorocitului de nemţotei, am uitat, îl invit din

nou să mănânce cu noi; suntem noi diferiţi după natura politicii, dar suntem ruşi, suntem la fel prin naştere; şi el răspunde cu tristeţe că nu are voie să se tragă de şireturi cu clienţii, treaba lor e să-i ducă şi să aştepte până în zori lângă crâşme, ne-a dus la acoperişul ăsta de taur cum ar veni, el a zis ceva cu *toile de boeuf*, dar se exprima atât de corect în *hranceză*, că iar mi-a părut rău că Uniunea a pierdut un militar atât de cult.

Iar nemţoteiul, ticălosul, se tolănea în locul meu, imaginaţi-vă, mugeşte şi scuipă ca un beţivan blestemat de pe Obrodnîi Kanal, dormind lângă vaporaşele care transportă lemne; rezultă că acest câine de neamţ stă pe locul de onoare al stăpânului, în caretă1, şi o îmbrăţişează pe Olecika, dar cine plăteşte pentru deplasarea celor transportaţi conform unui angajament al ambelor părţi? Păi eu, cine altcineva, mai bine zis, mujicii noştri preafericiţi, care stau alături de şofer; dar o să spun drept că nici eu n-am vrut să stau sub acelaşi acoperiş cu ticălosul şi să inspir aerul lui putred, iar şoferul era un om aşa de drăguţ, un om atât de corect, m-am tot gândit că nici conducătorii noştri nu ştiu decât să urle că emigraţia este pleava naţiei, oameni de două parale; dar rezultă că el, ca şofer al meu, e un om mult mai educat şi un băiat atât de bun, chiar dacă e general-prinţ, şi mai are şi *Gheorghe*. Numai cozile noastre de topor, care acum sunt conducători, pot să gândească aşa, pentru că ei nu au ştiut nici oamenii simpli, nu au ştiut nici clasa înaltă, au tot umblat prin străinătăţuri pe socoteala oamenilor cu vederi înaintate, cum ar fi negustorii moscoviţi care locuiesc în palate cu fântâni şi care sparg oglinzi şi nasuri în crâşmele de lângă Moscova.

Am ajuns undeva pe un deal şi şoferul meu spune că

aici sunt numai *baţi*[145] *de nuit*, sunt un fel de cutiuţe de noapte, numai că prinţul mi-a tradus asta ironic, în realitate sunt un fel de café-chantant, cum era la noi, la Kiev, *Château des Fleurs*, ce înseamnă *palatul florilor*, numai că acolo nici urmă de floricele, în afară de cele care erau oferite dansatoarelor. îi dau prinţului o mie, îi mulţumesc din suflet pentru discuţia deschisă, îl trag să vină cu noi să mănânce, dar el îmi dă înapoi băncuţa albastră:

— Deja ne-aţi dat câte o sută, acum plătiţi cum a închiriat doamna, ea s-a înţeles cu noi şi am socotit şi partea ei, aşa că vă sunt foarte recunoscător, dar nu pot lua de la mujici!

Şi-a dat seama, sărmanul, ce gâscan mai eram şi eu, dar şi Olecika e bună… să te înţelegi în procente cu emigraţia noastră care, prin muncă cinstită, de noapte, câştigă pentru a se întreţine. I-am băgat totuşi în buzunar o hârtie, una mai mică, puţin îmi pasă mie de avansul secret. *Dat făclierul* e deja aici, el era colonel din timpurile ţarului, atât de servil, de blând, că i-am băgat şi lui o hârtie în buzunar, nu mă certaţi prea tare, nu se trăia prea bine în timpul tiranilor şi al nebunilor de genul răposatului Ilici, ale cărui moaşte zac în Piaţa Roşie.

Au coborât şi prietenii mei, Olecika şi nemţoteiul, care nu mai putea de bine, cu ditamai trabucul în gură, a uitat şi căciula turtită în caretă; urcăm într-o macara uriaşă, mobilă, care se foloseşte la noi în Donbass pentru coborârea în mină, numa că această cutie era toată din lemn roşu din India, noi aduceam asemenea lemn de la Odessa, de pe vapoarele ce veneau din India. Şi erau

145 Autorul foloseşte ironic mai mulţi termeni pentru a desemna atât automobilele închiriate de personaj la Paris, cât şi pe şoferul sau însoţitorul acestuia (n. red.).

mărfuri scumpe, aşa că mai mare groaza, de parcă nu puteai să faci tot felul de lucruri pentru stăpânii noştri din lemnele noastre, din pin sau din mesteacăn.

Am fost primiţi cum se cuvine şi ne-am aşezat singuri, nu era niciun *obermeister*, era o sală obişnuită, servitorii îmbrăcaţi regulamentar, numai bărbaţi, muieri nu se văd, numai o fată are ţigări, şi e aşa de atrăgătoare, că am rămas cu ochii lipiţi, dar Olecika mă ciupeşte, ce holbez aşa ochii, o să vezi altele şi mai şi.

Şi comandă nişte *vaska* cu sifon, nu mai înţeleg nimic, de ce nu comandă ea ceva nutritiv, deşi nu voiam deloc să mănânc, dar îmi spuneam că aici, pentru aparenţe, trebuie din nou ceva productiv. Ni se aduce o sticlă amuzantă: e pătrată şi cu nişte tăieturi pe toate părţile, şi dopul e sofisticat, şi Olecika îmi spune că este nu ştiu ce *viski*, o băutură *inglezească*, cea mai îndrăgită de rege şi de regină, e făcută din orz şi se bea, din cauza tăriei sale puternice, cu sifon; eu m-am supărat din nou:

— Cailor li se dă de mâncare orz, şi nici nu e folositor, ce rost are să diluezi o băutură aşa de importantă cu apă? Las să mi se toarne mie un pahar plin, eu beau spirt curat de 98 de grade!

Olecika râde:

— Cura doriţi, monsieur Étienne, până şi beţivanii de englezi pun jumate-jumate, dar dacă doriţi să fie curat, poftiţi!

Încerc eu mixtura asta şi, ce credeţi prieteni?, pute a ploşniţe, mă jur că de data asta nu mint, e tare, mamă, mamă, dar asta e, ca un om cult şi educat ce sunt, trebuie să îndur cu stoicism şi chinul ăsta, aşa cum i se cuvine unui comunist adevărat să treacă toate obstacolele şi planurile duşmanilor poporului şi *splotatorilor* culorilor şi raselor coloniale. Iar oamenii tot vin, şi din nou dintre cei

mai africani din sud, se vede că toţi sunt regi şi regine, pentru că demoazelele poartă briliante de milioane şi lacheii se îndoaie de parcă sunt Stalin şi Beria ai noştri.

Nemţoteiul s-a cherchelit atât de tare, că şi-a închis ochii neruşinaţi şi probabil a aţipit. Iar Olecika începe deodată, în toate părţile: *mori cher*, *mon duc*, *mon ami*, m-am speriat să nu invite din nou vreun japonez sau african, să stea aşa, ca de lemn; câinele ăsta nenorocit al lui Hitler, pur şi simplu mi-e silă să mă uit la vipera asta, îşi tot beleşte ochii şi fără să mă întrebe îşi comandă vodca aia parşivă de anison, de parcă el e stăpân aici şi el va plăti. S-a stins lumina, dar e cuviincios, şi se trage cortina de mătase, de mătase naturală, mătase care la noi e reglementată strict, e în răspunderea conducătorilor şi a codurilor noastre.

Încep nişte dansuri, măcar aşa pot şi eu să aplaud, apoi un prostovan face *hocus-pocusuri*, scoate ouă din nasul publicului, a coborât în sală de pe scenă şi le scoate şi din sânul damelor, ţi-e şi ruşine să te uiţi, din pantalonii cavalerilor; apoi un număr că mai că mi-a stat inima-n piept: iese un cavaler şi i se dau din sală mese şi scaune şi începe el să pună masă pe masă, scaun pe scaun, până în pod, şi se urcă pe construcţia asta; dracu’ ştie, ţi-e şi frică să te uiţi, uite, acum o să cadă şi atunci trebuie plătită contribuţia socială văduvei şi copiilor, şi mai e şi răspunderea civilă a conducătorilor întreprinderii. Mi-am luat ochii de la el şi mi-e cam rău, nici nu mai văd bine de frică pentru el; nu ascund că, deşi n-am tras în fraţii mei, ci în albgardişti, dar conform îndatoririlor de serviciu şi principiilor celei mai umaniste învăţături a marilor gânditori şi salvatori ai omenirii, am fost prezent la execuţia mai multor sute, poate chiar mii de *trădători ai proleitariatului*, şi nimic, nu mi-a tresărit inima; dar aici,

uite, mi-am întors privirea. Slavă Domnului, a sărit acrobatul ăsta, acum s-au adunat bani pentru el într-o cupă, i-am pus şi eu bani mari-mari, că doar putea să moară pentru nimic.

Atunci se aduc pe la toate mesele nişte vaze *ienorme* cu *potrocale* şi *alămâi*, îi spun Olecikăi:

— De ce ai comandat asta, că la noi în Uniune de mult nu mai există, uite cât o să-i coste pe mujici asta! La noi când mai dai de vreo *potrocală*, e înfulecată cu coajă, chiar dacă e amară. Iar în loc de *alămâi* s-a băgat, pe baza legislaţiei sanitare, sare de *alămâie*, avertizându-ne să nu facem abuz de ea din cauza unor proprietăţi extrem de periculoase.

Olecika râde:

— Asta e gratis, uite, o să vezi pentru ce!

Iar eu am pus pe furiş vreo două *potrocale* în buzunar, o să le mănânc dimineaţă, e plăcut să mănânci ceva acrişor.

Pe scenă iese un fante strălucitor, în frac, cu manşete apretate, şi pieptul e tot apretat, pur şi simplu e un ambasador al unui stat mare, şi bagă în gură o furculiţă imensă, habar n-am de ce se vinde aşa ceva, ce dracu' poate ăsta să ne-arate.

Dintr-odată, publicul începe să arunce din toate părţile în acest individ strălucitor, un de fel ober-lacheu, cu *potrocale* şi *alămâi*, iar el, imaginaţi-vă, prinde aceste bombe mici cu furculiţa asta, le prinde aşa de bine, că încep să-l bombardez şi eu, una după alta, şi artistul ăsta mare prinde tot, iar ce nu prinde aruncă înapoi în public; la un moment dat îl nimereşte pe lacheul care aducea, printre măsuţe, un platou plin cu ceva, nişte mâncare şi nişte frişcă pentru nu ştiu ce, un castron întreg, şi a nimerit o *potrocală* din asta chiar pe tavă şi tot ce era pe

ea a zburat la mama dracului, şi faţa lacheului s-a umplut toată de frişca, şi fracul lui, şi pantalonii; a ieşit pur şi simplu scandal în acest *chateau de nuit*, unde publicul e de prima clasă şi sunt cei mai eleganţi şi mai la modă oameni din Paris.

Iar publicul moare de râs, bate din palme, în loc să manifeste simpatie pentru cel suferind la serviciu, când îşi câştigă traiul muncind într-un schimb de noapte. Şi Olecika râde:

— Totul este aranjat, dacă vrei să-ţi manifeşti simpatia faţă de el, atunci dă-mi mie o mie, o să mă duc la pipi şi o să i-o dau în numele tău, de binefăcător sovietic.

— Glumeşti, Olecika, ajunge cu *procenturile* astea pentru şoferi!

Au început pregătirile pentru numărul următor, trebuia să se arate una, Josefina. Olecika îmi spune vorbind repede că este acea celebră *mulatră*, eu credeam că e din nou vorba de un cal, o iapă, corcitură, iar asta era pe jumătate albă, iar cealaltă jumătate neagră, poate chiar invers. Publicul devine foarte atent, muzica începe să cânte o prostie, că nu mai pricep nimic.

— Acum, spune Olecika, orchestra se pregăteşte, pentru că o să interpreteze o dansatoare şi cântăreaţă deosebită.

Şi se trage cortina şi apare această mulatră deloc interesantă, chiar jumătate albă, şi îmbrăcată în nişte bucăţi galbene, nişte piei sau materiale, Olecika îmi şopteşte că aceasta este celebra Josefina, uite, nu i-am reţinut numele din paşaport, şi că ea înnebuneşte întreaga lume; eu mi-am zis în sinea mea că este puţin probabil ca lumea să fie în toate minţile, dacă şi le pierde numai din cauza unui asemenea lucru.

O întreb la ureche pe Olecika ce-s alea cu care e

îmbrăcată, ce costum e ăla, că i se vede tot corpul prin bucăţile alea, e piele, e hârtie? Iar Olecika îmi explică tot la ureche că sunt coji de banane; îmi spun, ce naiba, ce coji de banane, nici blană, nici păr, şi culoarea e galbenă, ce fel de banane sunt astea? Dar Olecika râde:

— Nu ai auzit, sunt banane, nişte *frupte* din India, oare la voi, în Uniune, nu sunt delicatesele astea?

Eu nu am auzit, deşi nu sunt aşa de priceput la geografie, dar totuşi ştiam că banana este un *frupt* oriental, nu mă aşteptam ca din aceste şnuruleţe ale ei să poţi inventa un asemenea costum. Printre coji sunt şi frunze verzi, pare că nu se vede nimic ruşinos, dar totuşi se vede, când a început tipa asta care scoate din minţi pe toată lumea să danseze, atunci am început şi eu să-mi ies din minţi, cântăreaţa se dovedise deosebită, iar lucrul cel mai important e că avea un botic simpatic de nu se poate, şi nu e frumoasă, dar e aşa de atrăgătoare, că tot vrei să o săruţi şi să o săruţi. Iar Olecika îmi spune că toţi lorzii din Anglia sunt îndrăgostiţi de ea, dar ea vrea să se căsătorească pe bune, se zice, cu un lord adevărat, un lord sau un negru, şi toţi aşteaptă să vadă ce va ieşi din asta. Şi cânta aşa de frumos, deşi nu avea o voce bună, dar cânta mai curat ca ţigăncile noastre, care cântă în crâşmele de la marginea oraşului. Am fost aşa de mulţumit că i-am pregătit un *pour boire* extrem de mare, numai că nimeni nu umbla cu farfuria să strângă bani, aşa că i-am trimis două sticle de spumantă.

Vă spun, prieteni, Josefina asta tare m-a mai mişcat şi am căpătat o stare de spirit tare plăcută, tot beam cafeluţe, am dat la o parte *vasca* cu sifon, şi pe când sugeam un coniecel fin liniştea mea e tulburată din nou de câinele dracului al lui Hitler, care vine iar cu propunerea de a lucra, i-a mai trecut prin minte la beţie şi jignirea cu

drepturile omului şi apărarea moravurilor. Olecika îmi traduce aşa de dulce:

— Prietenul meu nu poate uita cât de bine ai dansat aseară *gopak* şi ai mers în patru labe, şi aşa mai departe, uite, mintea lui practică a mai născut o idee profitabilă, să dansezi pentru el la Berlin sub forma unei broaşte sau, cum să zic, a unei broaşte râioase, în patru labe. Tu poţi să sari aşa de bine, o să-ţi pună pe cap un cap de broască şi o să te îmbrace într-un material cauciucat pictat ca o broască, şi o să te târăşti când pe pământ, când în mlaştina făcută special pe scenă, o să te scufunzi, o să primeşti mult, pentru că e un număr nemaivăzut, şi publicul o să dea năvală, nici nu sunt scaune suplimentare. Iar eu o să fiu o nimfa pe lângă tine, nimfele erau nişte fete frumoase, jumătate oameni, o să fiu îmbrăcată uşor şi o să mă fac colac pe tine, într-o adâncitură pe care broaştele o au pe spate pentru copilaşii lor…

A turuit atâtea prostii, că eu numai tăceam din gură, dar înfăţişarea mea probabil devenise furioasă; sunt un om bun, ei, dacă sunt scos din fire, atunci lovesc şi sparg tot în jurul meu, că nu pot să mă mai stăpânesc; erau zdraveni *faraonii*[146] noştri pe timpul ţarilor, dar eu îi trosneam, am şi stat la carceră pentru asta, că tare îi mai băteam. Numai că Olecika s-a potolit şi i-a şoptit ceva viperei, iar ăsta trage fum din trabuc şi tot *rav*, *rav* întruna; eu credeam că spune despre bine că sunt brav, dar Olecika, mult mai târziu, când m-am certat cu vipera dracului, mi-a spus că el mă numea rob, nu brav! Multe cuvinte străine, de-astea câineşti, nu le-am mai reţinut, uneori mă enervam, că oricum nu pot să ţin minte nici tot felul de nenorocite de cuvinte şi lozinci comuniste, nu-mi mai ajunge mintea.

146 Denumire peiorativă pentru poliţiştii de stradă (n. tr.).

Din fericire, Josefina asta a venit din nou să cânte şi iară am început să mă simt bine, şi m-a calmat aşa de tare că i-am poruncit lacheului o jumătate de duzină din cea mai scumpă şampanie şi am poruncit şi ca în locul *vascului* respingător să aducă *kriukşon*; numai că o să-l fac chiar eu din ce-mi place. Şi Josefina cântă un cântecel aşa de mângâios, c-un pahar de şampanie în mână, parcă se uită în direcţia mea, ei, îmi zic, degeaba te uiţi matale, nu am o mutră frumoasă de *jigolo*, cum m-a învăţat Olecika, însă tu, Josefina, eşti o muiere frumoasă, nu degeaba scoţi oamenii din minţi.

Atunci s-au terminat spectacolele, au început din nou să danseze pe scenă, nu mă uitam că eram tot numai nervi din cauza javrei de nemţălău cu propunerea lui; ba tu eşti o broască respingătoare, vrei să mă jigneşti dar o asemenea viperă nu mă poate jigni, vreau să mă… ac pe tine, eşti cea mai josnică făptură umană, stârpitură nemţească, motan printre artiste ce eşti, viitor hitlerist şi ucigaş al poporului rus! Cum să scap de tine? O rog pe Olecika:

— Să mergem acasă!

Dar atunci vine responsabilul de dansuri cu o demoazelă rusoaică, asta când a aflat cine sunt mă roagă să facem câteva ture de vals. Ei, nu le refuz eu pe doamne, femeile sunt pe primul loc, aşa spune învăţătura filosofilor şi prorocilor noştri, pentru că la noi acum muierile sunt în frunte la tot, şi la arat pe arşiţă, şi în mine, şi în gerurile de – 60 de grade, când mujicii nu pot fi scoşi din case sau din barăci! Am dansat eu o polcă şi, ce-i drept, e drept!, un *pour boire* pentru asta. Olecika mi-a spus:

— Nu se cuvine, le-a plăcut frumuseţea ta sălbatică, uite ce-au mai născocit adevărata noapte ucraineană şi cerul înstelat din ochii tăi albaştri şi atât de sinceri, care

mă absorb cu totul!

Şi a început să spună prostii, dar eu cred că ea se strecoară uşor spre bijutier, acolo unde a spus că mă va duce mâine, ca să-i fac un mic cadou, nu un deşteptător, dracu' să-l ia cu soneria lui, simt că mâine zboară câteva zeci de mii, dar o să vedeţi că unde au mers zecile, au mers şi sutele de mii din banii mujicilor noştri nefericiţi, şi asta numai şi numai pentru înrădăcinarea marilor realizări.

Am făcut vreo cinci ture de tot felul de onduleuri, atât de parfumate încât îmi spun că mai apoi aceste arătări se vor întoarce împotriva mujicilor, pentru că demoazelele astea păroase s-au dovedit a fi de-ale noastre, din serviciile secrete, să urmărească emigraţia şi pe ai noştri. Dar am aflat asta abia la interogatoriile de la Lubianka, fir-ar ea a dracului, de trei ori, nu o dată!

Am plătit, mujicii nu prea au avut de suferit, ieşim să luăm taxiul, dar vine maşina noastră cu şofer şi lacheu, uite, dracu' să-i ia, am uitat să-i spun Olecikăi să le dea drumul, să plăteşti toată noaptea pentru un asemenea lux, ca să stea degeaba lângă crâşmă! N-am ce face, vreau să mă urc în spate, dar văd că jigodia lui Hitler deja se lăfăia acolo, uite, ticălosul, deci trebuie să-l duc acasă; şi mă aşez lângă prietenul meu şoferul, iar Olecika îi dă adresa şi prinţul meu s-a uitat respingător la ea, apoi la mine, a accelerat şi am pornit ca vântul mai întâi pe străzile alea parşive, apoi pe unele şi mai rele, şi prinţul prieten mă întreabă:

— Dar dumneavoastră ştiţi unde vă duc?

De unde să ştiu eu, dar nobilul şofer îmi spune:

— Dumneavoastră sunteţi oare dintre aceia?

— Despre care aceia vorbiţi?

Cumva, a spus moale prinţul-general:

— Mergem pe o străduţă unde oamenii cuviincioşi nu

au ce căuta.

Îl rog să-mi explice tovărăşeşte, îi zic:

— Probabil acolo locuieşte musafirul nostru, uite, jigodia asta de neamţ, care, beat de la anason, zace în caretă.

— E puţin probabil ca musafirul dumneavoastră să locuiască acolo unde nu-şi au locul nici cei mai mari ticăloşi! Acolo sunt căsuţe pentru potolirea simţurilor, dar nu cu *iliment* femeiesc, ci acolo sunt unii, vă rog să mă scuzaţi pentru detalii, pederaşti, zoofili, pedofili, cei mai mari nemernici şi scursurile societăţii; acolo, într-adevăr, numai nemţii merg, merg mereu, pentru că ei au o înclinaţie puternică pentru astfel de lucruri contra naturii.

Atunci comand:

— Întoarce, dragă prinţule, ajunge cu atâtea necazuri de la nemţoteiul ăsta!

Tocmai ne apropiam de o asemenea căsuţă, deloc remarcabilă, şi Olecika îmi strigă în receptor, imaginaţi-vă, prieteni, în maşina asta se afla un telefon:

— Fonecika, ieşi şi sună, întreabă dacă e liberă Matilda sau Lili?

Îmi zic că a greşit prinţul, am ajuns la muieri; cobor eu furios pe neamţ, sun şi-mi deschide uşa dracu’ ştie cine: era o fată sau un băiat, nu puteai ghici după păr, aşa de ciuntă era, în urechi avea câte un cercel, gâtul era descoperit şi era îmbrăcată într-o uniformă de marinar, cu guleraş bleumarin, şi pieptul dezgolit, iar în locul pantalonilor cloş o fustiţă, şi mâinile erau strânse în pumni; în picioare avea pantofiori de lac pe tocuri foarte înalte; mâinile erau goale şi pline de *brăţăruri*, şi pacostea asta îmi spune ceva de-al ei, că eu numai am scuipat şi m-am dus în maşină, dar Olecika strigă ceva şi coboară ea cu nemţoteiul. Şi mă strigă Olecika:

— Ieşiţi, monsieur Étienne, trebuie să faceţi cunoştinţă cu cultura şi propăşirea, o să vedeţi nişte lucruri care nu v-ar fi trecut prin minte!

Şoferul prinţ mă sfătuieşte:

— Duceţi-vă să vedeţi neruşinarea, mizeria!

Şi intrăm noi într-o sală, la pian păcăneşte unul rămas fără nas din cauza unei boli ruşinoase, un *proleitar*, altul scârţâie la vioară, al treilea suflă într-o trompetă; iar în jur nu poţi să-ţi dai seama cine e acolo, fete sau băieţi, toţi seamănă cu nişte bărbaţi, dar au fuste şi ciorapi de muieri şi sunt îmbrăcaţi ca nişte marinari. Mizerie, îmi vine să vomit. Iar blestematul de neamţ al meu şi-a pus pe genunchi pe una, probabil pe Matilda sau pe Lili asta, şi o mângâie pe cap, o sărută pe piept. Olecika râde:

— Uite, Fonecika, ce interesant, aici avem puţine muieri, e nevoie şi de băieţi, parcă sunt persieni! Cei mai mulţi care vin aici sunt nemţii, mai sunt şi unii englezi amatori, dar n-o să vezi picior de *hranţuz* sau vreun rus de-al nostru.

Mă uit în jur, peste tot se bea şampanie, se dansează, toţi fac gesturi mizerabile, şi graşii de nemţi cu trabucurile în gură; mi s-a făcut aşa de silă, că dau fuga afară, iar Olecika mă ajunge din urmă:

— Asta e *enteresant* în raportul tău pentru Kremlin, uite cum s-a mai descompus *Ermanial*

Numai că *Ermania* asta s-a descompus mult mai târziu, mai întâi s-a descompus *Rasseia* noastră. Cine a trimis molima în vagoane închise? Unde s-au tipărit bancnotele roşii de zece ruble pe care primele rândunele ale libertăţii le-au aruncat în tot Piterul? O întreb pe Olecika:

— Dar ce a zis mizerabilul ăsta când mi-a deschis uşa?

— Păi ţi-a spus că îi e frică de tine, eşti aşa de zdravăn că dintr-un pumn poţi să-l omori pe loc.

Asta cam aşa e, mizeria asta aş putea s-o omor fără nicio socoteală şi anchetă judiciară, sub acuza de crimă împotriva moralităţii. L-am părăsit pe scârba de nemţotei şi în cele din urmă m-am urcat din nou în caretă, am poruncit să se deschidă ferestruicile, că nemţoteiul împuţise aerul cu trabucul lui, şi asta tot pe seama mujicilor noştri care nici măcar cu mahorcă lor nu împut încăperile. îi spun Olecikăi:

— Auzi, drăguţă, scapă-mă te rog de vita asta, dracu' să-l ia cu munca lui, e nebun de tot şi neruşinat, auzi la el, să-mi facă asemenea propuneri, urmă din el să nu mai văd lângă tine, dacă mai apare îi rup picioarele!

Dar Olecika mă asigură că nemţoteiul e un om de afaceri cuviincios, conduce cu simţ de răspundere o mare instituţie din Berlin, foarte populară, cu caracter proletar. Şi eu care credeam că oamenii au mare nevoie să mă vadă pe mine cămilă cu o baiaderă sau cu cap de broască, iar pe Olecika un soi de jumătate de om, colac pe mine! Doar uite ce lucruri stupide născoceşte scârba, tocmai pentru mine, gardist din regimentul al doilea de puşcaşi, care am cântat în faţa împăraţilor şi a marilor duci, iar acum sunt delegat la un congres savant al luceferilor medicinii din lumea-ntreagă.

Ne-am înţeles ca mâine să mă iniţieze şi să mă cultive. În primul rând, îmi spune Olecika, o să-mi arate preasfânta familie a ultimului împărat, a împăratului *hrancez* Napoleon şi pe alţi politicieni decenţi, nu ticăloşi că ai noştri; apoi tumul *Eihel*, apoi o să luăm micul dejun într-o cârciumă pentru care merită să scuipi câţiva *hranei*; apoi o să mergem la bijutier, ca să-i fac o *siurpriză*.

Dau din cap, ce minuni mai sunt şi astea, să-mi arate

prea nefericita familie imperială, doar nu mai sunt în viaţă, chiar eu am fost la şedinţa Sovietului Suprem, unde am discutat o mare problemă de stat: să le dăm luptătorilor câte două perechi de obiele în plus şi când i s-a adus depeşa, Ilici a citit-o şi a declarat că Sovietul din Ural a executat fără judecată familia ultimului Romanov; şi a rostit foarte liniştit: *Să trecem la altă problemă*. Iar problema era despre a li se da luptătorilor câte o pereche de tălpici.

Şi nici pe Napoleon nu are niciun rost să-l văd, doar a fost mare, din moment ce a incendiat Moscova, după care a pierdut din măreţie. Să urc pe *Eifel* nu e nicio problemă, numai scara să fie solidă, dar Olecika râde:

— O să mergi cu liftul!

Dar eu nu prea am încredere în lifturile astea. La noi în Donbass, în fiecare zi se rup cablurile şi oamenii mor, numai că în ziare e interzis categoric să se scrie despre asta.

— Dar de luat micul dejun se poate, în ce crâşmă vrei!

Trebuie să mergem la bijutier, pentru că i-am promis Olecikăi şi un mărgăritar pentru gât, şi briliante, numai că mă tot gândesc cum să fac să-mi dea o făcătură, că tare mai scrâşnesc mujicii. O previn pe Olecika:

— Te rog, fără această maşină de milioane, cred că n-a costat doar o mie!

Dar Olecika spune că deja a comandat-o pentru mâine şi că şoferul *şi făclierul* m-au îndrăgit tare mult:

— Un boier de treabă, acest demnitar sovietic al dumneavoastră, se vede că duce poporul spre îmbogăţire şi o viaţă avută, uite cum ne mai aruncă sutele, chiar miile!

Iar eu îmi zic *şi ţie ţi-am aruncat câteva sute, procente luate de la muncitorii din transport*. *Ar* trebui să

te ruşinezi că-i jupoi doar prin acorduri verbale pe cei care lucrează fără odihnă. M-a târât în beciul acestui *Claridge* să cumpăr pentru noapte, numai că tare nu voiam să mai fac *parade-allez-hop*; şi am mai băut noi nişte *cozi de cocoş*, pe care le-a adus a patra sonerie, aşa că a trebuit să-i dăm bacşiş separat, pentru că nu e treaba lui să aducă băuturi noaptea.

Am vorbit cam mult, vechii mei prieteni, probabil vă ziceţi că totul e o minciună, dar dacă aş fi minţit, nu aş fi fost închis, sunt deja optsprezece anişori, şi în faţă-i necunoscutul. Deşi tot felul de alde Malenkov-Malkin au făcut din zi noapte şi din noapte zi, totuşi e timpul să ne culcăm şi să îngheţăm în acest spital. Cu voia dumneavoastră, e aşa de mare umezeală, că toată lenjeria e umedă, ce treabă are asistenţa sanitară în afară de a înfuleca din porţiile noastre.

Am mai rămas puţin şi am meditat ce să fie asta, cum este posibil să existe situaţii în care reprezentanţii sovietici în străinătate să dispună de asemenea fonduri pentru propagandă, să deschidă credite pentru toate aceste nenorociri, pentru toate aceste scandaluri. Am ajuns la concluzia că nici reprezentanţii, nici agenţii Uniunii din străinătate nu ratau ocazia de a se folosi de banii obţinuţi cu atâta cinism de la nefericitul popor rus.

Comisiile medicale continuau controalele, eu am fost consultat, nu mai ştiu a câta oară, aşa că am făcut o notă cu ce sufeream şi cum mă simt, iar doctorii mă ştiau că nu simulez, că sunt foarte slăbit şi am o vârstă înaintată, şi de câte nu sufeream; aproape că nu mă mai consultau, şi bătrânica fostă bucătăreasă, acum şefa tuturor spitalelor militare, dădea numai din mână:

— Plecaţi, plecaţi, vă cunoaştem, ştim că nu vă prefaceţi!

Cum am ajuns în nord, am fost imediat băgat într-un mic lazaret. Din cauza slăbiciunii şi a degetului bolnav de la piciorul pe care mi-l strivise anchetatorul Seremisinov, sau Rodionov, nici el nu ştia care e numele lui adevărat, şi chiar voiau să mi-l taie, dar celălalt doctor, leton, mi-a salvat degetul cu băi fierbinţi. Apoi am avut: scabie, hipertensiune, pelagră, nu foarte dezvoltată, manifestată numai în trei stadii: diaree, distrofie, dermatită, de ultimul – demenţă, m-a salvat Dumnezeu. Boala aceasta este numită în lagărele din Uniune *Cei patru D*.

În nord am făcut scorbut, dar afecţiunea asta se manifestă treptat, aşa că dinţii, pe care i-am avut foarte buni timp de 65 de ani, au început să se clatine treptat. În nord am pierdut numai unul, alţi patru însă i-am pierdut în sud, degeaba, din neglijenţa medicilor dentişti.

În drum spre sud am făcut pneumonie, care s-a repetat când am ajuns la punctul de tranzit până la Spassk, iar prima a trecut fără niciun fel de ajutor medical, a doua a fost tratată cu mare grijă. Apoi mi s-au umflat tălpile şi nu puteam să-mi îndoi degetele, lucru de care sufăr şi acum, mi-e greu să merg şi sunt obligat să port încălţăminte moale, pe care o rudă bună şi sufletistă mi-a găsit-o cu greu în Anglia.

Apoi m-am îmbolnăvit de avitaminoză, cu asta nu aveai ce face, aveai nevoie de vitamine, care nu se găseau aici, deşi în Uniune sunt la mare modă. Mi-au descoperit artrită. Din cauza distrofiei, au apărut frisoane în picioare, tălpile mi s-au umflat, aşa că îmi dădeau numai hrană uscată, lucru de care am pomenit deja.

Am avut şi orbul găinilor, o afecţiune interesantă, ziua vezi tot, iar noaptea orbeşti complet. Trece fără durere, trebuie să iei grăsime de peşte, care nu se găsea, aşa că vreo două săptămâni, odată cu venirea

întunericului, mă puteam deplasa numai cu ajutorul prietenilor, până când, în fine, farmacia a făcut rost de lucrul acesta preţios. Era vorba de o grăsime obişnuită, mizerabilă la gust, în timp ce în România, şi peste tot, de multă vreme se pregăteşte o emulsie gustoasă din grăsimea asta de cod de Atlantic, amestecată cu Xerex, motiv pentru care e ascunsă cu cheia de copii.

Am făcut şi vreo zece furuncule pe piept, nu era niciun remediu, nici măcar pansament şi bandaje. Singurul care a găsit un remediu pentru această boală neplăcută a fost felcerul nostru din flota Mării Negre: presăra umflăturile cu acid salicilic, abcesele se spărgeau, dar nu aveai cu ce să scoţi rădăcinile, nu erau pensete, aşa că locul mi-a fost curăţat cu un patent simplu de tâmplărie. Iar bandaj mi s-a făcut din fularul meu, pe care mi-l dăruise o deţinută din Viena, care avea multe lucruri bune şi lenjerie.

Tensiunea mi-a scăzut brusc şi a ajuns la 5, 5, aşa că doctorii au fost foarte neliniştiţi, au început să-mi facă infiltraţii cu nicotină şi ascorbină, venele mele erau deja sclerozate, până le nimereau felcerii îmi găureau toată pielea, tot schimbând mâinile. Dar era un tânăr doctor armean care i-a certat pe felceri şi a nimerit imediat. Şi variolă am făcut, o boală foarte murdară, iar nu aveam bandaje, numai chinuri.

Din cauza slăbirii, s-a descoperit şi că rinichii sunt mobili, cavităţile renale nu mai aveau grăsimi şi rinichii aluneau fie sub ficat, fie undeva lângă fiere. Un chirurg a propus să se facă operaţie, dar nu a insistat în această recomandare din cauza vârstei mele, era nevoie de un aparat de clorurare, operaţia trebuia să dureze patru ore şi interniştii nu riscau să mă supună unei anestezii îndelungate. În realitate nu prea sufeream din cauza

acestor deplasări, cum mă lua, mai ales când mă aplecam sau îmi puneam, de exemplu, o gheată, trebuia să mă întind pe spate şi rinichii veneau la loc, durerea înceta imediat de parcă ar fi fost închis un robinet cu apă.

Pometele stâng a început şi el să doară, chirurgul a stabilit că am artrită, mi-a prescris cataplasme fierbinţi şi piramidon, nu aveam din ce să fac cataplasme, în spital buiotele erau folosite ca ploşti de către bolnavi, pentru a se urina, aşa că am fost nevoit să cumpăr o buiotă, cumpărătură pentru care am fost tras în piept cu neruşinare.

În acelaşi timp deţinuţii au început iar să se îmbolnăvească de paralizii şi nu se ştie de ce. Doctorii explicau asta prin starea nervoasă, emoţie, ciudăţeniile destinului şi unii scăpau, dar majoritatea deveneau invalizi.

În zona deţinuţilor de drept comun se petreceau tulburări, oamenii nu voiau să muncească pe vreme proastă, dar gardienii s-au descurcat repede. Cum noua închisoare era arhiplină, o baracă a fost transformată în închisoare şi aceşti deţinuţi au fost trimişi la muncă sub supraveghere sporită. S-a terminat, în fine, noua brutărie, cu o magazie uriaşă pentru fainã, dar era goală şi în fiecare zi faina era adusă cu camioanele, se spunea că făina asta era adusă din guberniile centrale, deoarece în Kazahstan e numai nisip, nu se face nimic.

Seara noi, inapţii, eram puşi să aducem pietre mici de la cariera care înainte nu era deloc îngrădită, acum au făcut un gard de sârmă ghimpată – nu se ştie de ce. Pietrele astea mici era folosite pentru a acoperi gropile din zona noastră, de unde luaseră nisip şi lut pentru construirea barăcilor de spital. Gropile erau într-o parte, nimeni nu se apropia de ele, iarăşi era de neînţeles de ce

ne chinuiau cu munca asta.

Cantina-restaurant s-a deschis cu mare tam-tam într-o clădire veche, pe jumătate ruinată, într-o cămăruţă erau puse câteva mese şi scaune rupte, tot aici era şi bucătăria, total nepotrivită pentru pregătirea hranei. Preţurile erau sălbatice, o bucată de carne prăjită costa cinci ruble, un pahar de ceai cu o bucăţică de zahăr o rublă, aşa că restaurantul nu avea succes, dar nu era închis, pentru că, sub pretextul aprovizionării lui, şefii îşi luau şi ei partea.

Gardienii erau instalaţi într-o casă veche, bună; în faţa ei deţinuţii au făcut o grădiniţă care era deştul de bine întreţinută şi în casa asta erau un *colţ roşu* şi o bibliotecă în care se făceau repetiţiile pentru concerte; unele cărţi nu erau împrumutate, puteau fi citite numai în bibliotecă, dar, din cauza repetiţiilor şi cântărilor, era aproape imposibil să citeşti.

Cu ocazia lichidării cultului lui Beria, s-a primit ordin ca toate portretele şi fotografiile lui din cărţi şi reviste, de exemplu, din Ogoniok1, *Krokodil*[147][148], să fie tăiate şi erau date la găini. Vreo zece invalizi de-ai noştri răsfoiau revistele şi cărţile murdare, jerpelite, de dimineaţă până seara, distrugând imaginea acestui provocator de proporţii istorice.

La sfârşitul anului septembrie 1954 a venit pe neaşteptate o *Comisie Specială* din capitala Kazahstanului. Nimeni nu ştia ce se va întâmpla, ne tot gândeam, ne dădeam cu presupusul, nici indivizii cei mai descurcăreţi, nici măcar turnătorii, informatorii, nu au putut afla de ce a venit tribunalul suprem aici. Dar într-o bună zi pentru deţinuţi au început să cheme în barăcile de chirurgie unii

147 „Flacăra” (rusă în original), una dintre cele mai vechi reviste ilustrate ruse, înfiinţată în 1899 (n. red.).

148 Revistă de satiră din Uniunea Sovietică, înfiinţată în 1922 (n. red.).

bolnavi şi inapţi, iar într-un salon au improvizat o sală de judecată, şi completul a trecut la treabă.

Pe ce bază, după ce semne, de ce tocmai acele persoane fuseseră chemate la judecată şi erau anchetate nu puteam pricepe, nici ghici; într-o zi erau judecaţi cinci-şase oameni, a doua zi peste douăzeci; unii erau achitaţi şi li se comunica faptul că vor fi eliberaţi, alţii, pe baza aceloraşi motive de detenţie, nu erau achitaţi şi continuau să fie închişi în condiţiile de dinainte, fără nicio vină; nu mai fuseseră judecaţi până acum, dar au fost închişi conform deciziei Comisiei Speciale, o instituţie total ilegală şi strigătoare la cer prin bunul plac de care dăduse dovadă, despre care am vorbit mai înainte, şi prin a cărei decizie am fost şi eu închis 20 de ani.

Pe 7 octombrie 1954 vine fuga la noi în salon dragul nostru doctor, foarte informat, şi cu o voce stranie, probabil de bucurie, îmi strigă:

— Mai repede, mai repede! Aranjaţi-vă şi daţi fuga la chirurgie, vă aşteaptă *curtea*!

Nu aveam de ce să mă pun în ordine, pentru că în barăci stăteam în lenjerie şi, deşi era foarte rece, m-am dus în baraca de chirurgie unde am găsit vreo zece deţinuţi, erau şi bolnavi de tuberculoză, şi inapţi, erau şi oameni sănătoşi.

Şedinţa de judecată începuse deja şi peste câteva minute a ieşit un bolnav şi a spus că te judecă foarte repede, aproape nu te întreabă nimic, dar nu spun verdictul, au ordonat să se aştepte pe coridor. S-a adunat o mulţime de curioşi şi s-au găsit oameni pricepuţi care au început să dea sfaturi despre ce trebuie să răspunzi. Totul se reducea la un singur lucru:

— Răspundeţi la tot „da”! Nu spuneţi „nu”! Acceptaţi tot, pentru că verdictele sunt stabilite dinainte,

formularele condamnaţilor au fost de mult trimise la Karaganda şi acolo au fost analizate şi s-au pregătit soluţiile.

Au trecut vreo zece oameni şi în total fuseseră chemaţi cincisprezece, era imposibil să ghiceşti cine ce verdict va primi, motivele detenţiei erau aceleaşi, iar procurorul spunea unuia „Sunt de acord!”, iar altuia: „Nu sunt de acord!” Nu rostea nicio pledoarie sau încheiere, răspundea la întrebarea preşedintelui numai cu aceste cuvinte.

În cele din urmă, iese fuga din sală o zvârlugă, un tânăr cu o cămaşă descheiată, şi strigă: cutare, numărul cutare! Eram eu.

Intru. În mijloc e o masă acoperită cu o pătură şi la ea se află preşedintele *completului*, un domn respectabil, cu un semn universitar la petliţă, o insignă cum era şi înainte, numai că fără vultur. În dreapta lui era un membru al *completului*, un soldat într-o uniformă nou-nouţă de camuflaj, aşa de pomădat că parcă era pictat, cu o înfăţişare modestă; înainte un asemenea grad militar nu ar fi fost admis.

În stânga preşedintelui se află o femeie tânără, foarte drăguţă, îmbrăcată frumos, cu cârlionţi, cu inele pe degete, însă, nu ştiu de ce, purta cizme soldăţeşti cu carâmbi, lucru care era uimitor. Într-o parte stă procurorul, un domn cu o înfăţişare foarte plăcută, dar extrem de posac. De partea cealaltă, la o măsuţă, stă acel tânăr dezgheţat care m-a chemat şi care acum fumează.

Pentru că în Uniune procesele sunt *publice*, publicul e reprezentat de bucătăreasa noastră, şefa spitalelor militare, poreclită *bunica*.

Preşedintele îmi propune să mă aşez.

— Numele dumneavoastră, prenumele şi aşa mai

departe, şi ia dosarul.

— Aţi servit în marină?

— Da.

— Aceasta este fotografia dumneavoastră?

— Da.

— Ce fel de uniformă e asta, de parcă e de bal mascat?

— Este uniforma marinei în care slujesc, a fost copiată după uniforma marinei engleze. Iar fotografia mi-a fost făcută când am fost arestat la Bucureşti.

— Aţi fost spion?

— Nu, nu am fost niciodată spion.

— Dar uite ce scrie aici!

— Dacă scrie, probabil se poate presupune aşa.

— Procurorule, ce spuneţi?

— Sunt de acord.

— Puteţi pleca, aşteptaţi pe coridor!

Atunci se scoală publicul, bunica, bucătăreasa noastră, şi declară:

— A fost la Port Arthur, da, e apărător al Port Arthurului!

Tăcere.

Ies pe coridor, trebuie să recunosc, destul de asudat, probabil din cauza tulburării nervoase. După mine este chemat un ungur, un soldat simplu, om nevinovat şi amărât. După câteva minute iese pe coridor, îl întreb:

— Ce te-au întrebat? – învăţase să vorbească destul de bine ruseşte.

— Păi m-a întrebat preşedintele dacă am slujit în armata lui Hitler, că Hitler a luat mulţi unguri la el în Wehrmacht. Am răspuns că am slujit, forţat. Procurorul a spus că nu e de acord.

După aceea au fost chemaţi încă trei oameni, nişte

deţinuţi neînsemnaţi, şi şedinţa de judecată s-a terminat. Am stat vreo două ore pe coridor, toţi eram transpiraţi şi tulburaţi, toţi ne aşteptam neliniştiţi verdictele. Erau şi presupuneri, dar nimeni nu putea presupune ce ne aşteaptă.

În cele din urmă, suntem chemaţi toţi în sala de judecată, suntem puşi în front, cu ajutorul unui gardian, şi preşedintele, ţinând în mână dosarele noastre, începe, pe rând, să spună, privind în dosar la formularul cu fotografii, cutare e achitat, cutare e achitat, şi ajunge la mine, nu se uită în formular şi spune: achitat; apoi, alături de mine, ungurului care se afla acolo, tot achitat, fără să se uite în formular, şi aşa până la sfârşitul rândului, declarându-i achitaţi pe toţi cei cincisprezece oameni.

Apoi preşedintele vine la mine şi spune:

— Conform deciziei, peste 48 de ore o să plecaţi la Bucureşti. Apoi îi spune ungurului: O să plecaţi la Budapesta. Şi adresându-se amândurora: până la graniţă nu vorbiţi nimic cu nimeni!

— Gardian, poţi să-i scoţi!

Dau fuga în frig, transpirat, în baraca mea, toţi ştiau deja de achitare, mă sărută, mă felicită, mă îmbrăţişează, şi începem să ne dăm cu părerea de ce procurorul a spus despre mine că e de acord, iar despre ungur că nu e de acord, pentru că aveam aceeaşi vină: eu am slujit pe frontul românesc, ungurul, în armata germană. Mai spun şi că eram îngândurat când a spus procurorul că e de acord.

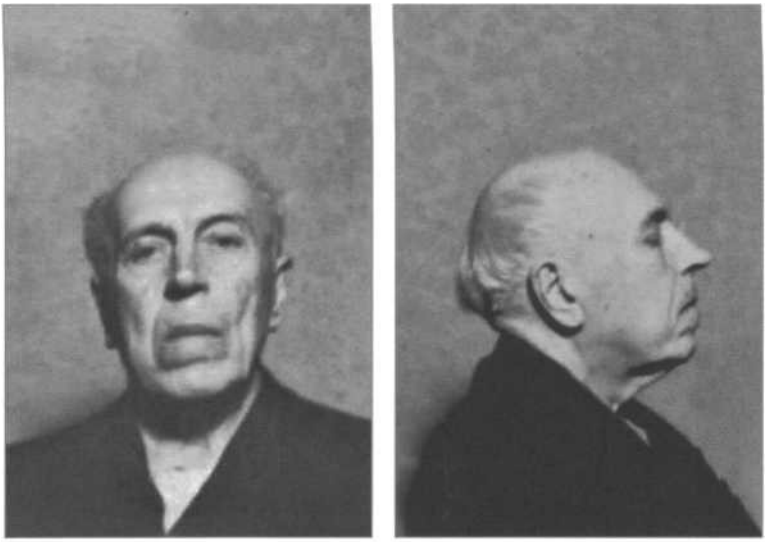

Fotografii din fişele penitenciare ale deţinuţilor
N. V. Sablin şi Elena Sablina, 1958 (ACNSAS).

ЧТО ВЪ ИМЕНИ МОЕМЪ ТЕБѢ!

— Т О Р —

ВПЕЧАТЛѢНІЯ ОТЪ ПУТЕШЕСТВІЯ ПО
ЭЛЬДОРАДО.

Rilent de la
Son ecolier
Gabriel Benoit
N. Roerich
18/31 VIII 1933.

На лицо 4950 Буэн
лодал 200
1200.00 700 998.000 Буэн — 1.210.000 Буэн
Отъ 500 Буэнъ

Izolatorul pentru deținuții anchetați, loc. Vojael, în care s-a aflat și N. Sablin (copie fotografică din 1989, Biblioteca Națională a Republicii Komi, Rusia).

Izolator pentru deținuți, lagărul Ust-Vim, Vojael, în care s-a aflat și N. Sablin (copie fotografică din 1989, Biblioteca Națională a Republicii Komi, Rusia).

Turn de pază, punctul Zimka, lagărul Ust-Vim.

N. V. Sablin în București, după revenirea din Uniunea Sovietică, 1955. Fotografie de filaj din dosarul de urmărire informativă (ACNSAS).

Obiectivul „Șablon" (N. Sablin) fotografiat în București, ianuarie 1957. Fotografie de filaj din dosarul de urmărire informativă (ACNSAS).

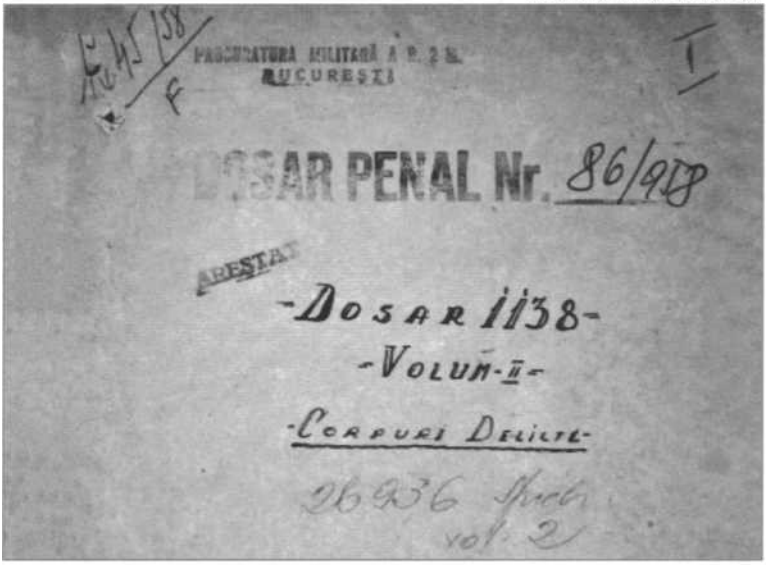

Detaliu din coperta dosarului de anchetă, 1958 (ACNSAS).

Imobilul din București în care N. V. Sablin a locuit și a scris *Călătoria prin Eldorado*, situat pe Calea Griviței nr. 33 (fotografie din zilele noastre).

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIA DE ANCHETE PENALE
- . -

I.89.970
verificat
Tov. dactilo
la fond dosar

O R D O N A N T A

- de pornirea procesului penal -

București, 17 martie 1958.-

Eu, Lt.Maj.TĂNASE VASILE, anchetator penal de securitate din Direcția de Anchete Penale a M.A.I.-R.P.R. examinînd materialele privind pe SABLIN NICOLAE, născut la 12 octombrie 1880, în Petersburg - URSS, fiul lui VASILE și NADEJDA, fost ofițer, în marina țaristă (comandor) în prezent pensionar, căsătorit, neîncadrat politic, cu ultimul domiciliu în București, Cal.Griviței Nr.33 ap.19 et.6, raionul Stalin,

- C O N S T A T -

SABLIN NICOLAE împreună cu alte elemente potrivnice regimului din R.P.R. și U.R.S.S. a purtat discuții cu caracter dușmănos și calomniator împotriva R.P.R. și U.R.S.S. a întocmit și a difuzat mai multe scrieri cu caracter dușmănos și calomniator împotriva Uniunii Sovietice.-

Avînd în vedere că aceste fapte întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii p.p. de art.209 partea II-a lit.a C.P. al R.P.R.

In baza celor de mai sus și în conformitate cu prevederile art.195, 196 și 198 C.P.P. al R.P.R.,

- D I S P U N -

Pornirea procesului penal împotriva numitului SABLIN NICOLAE pentru săvîrșirea infracțiunii menționate mai sus.-

ANCHETATOR PENAL DE SECURITATE
LT MAJOR
Tănase V.

Ordonanța de pornire a procesului penal împotriva lui N. V. Sablin, din care

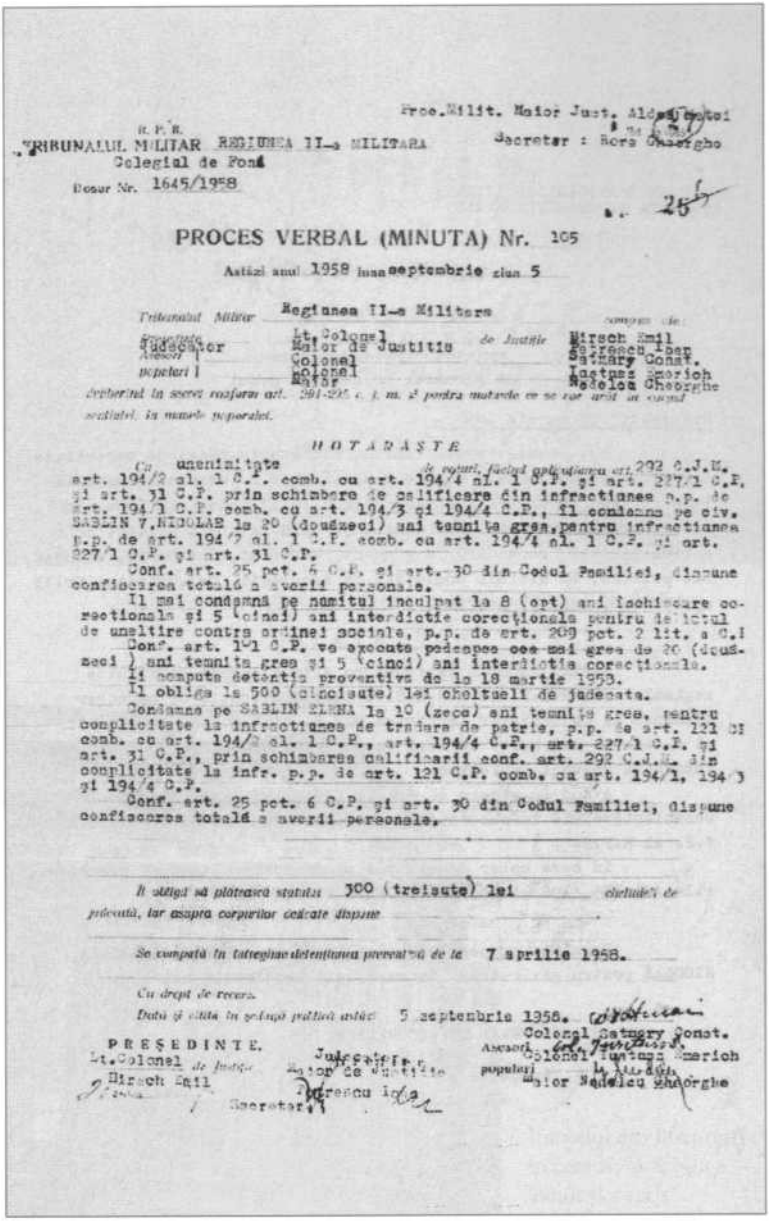

R.P.R.
TRIBUNALUL MILITAR REGIUNEA II-a MILITARA
Colegiul de Fond
Dosar Nr. 1645/1958

Proc.Milit. Maior Just. Aldea Dumitru
Secretar : Bora Gheorghe

PROCES VERBAL (MINUTA) Nr. 105

Astăzi anul 1958 luna septembrie ziua 5

Tribunalul Militar Regiunea II-a Militara compus din:

Președinte	Lt.Colonel	de Justiție	Hirsch Emil
Judecător	Maior de Justiție		Petrescu Ioan
Asesori	Colonel		Catmary Const.
populari	Colonel		Lustyan Emerich
	Maior		Nedelcu Gheorghe

(cheltuit în scopul realizării art. 291-295 c. p. m. s-a pentru mutarea ce se află arhiva în cursul ședinței, în mâinile poporului.

HOTĂRĂȘTE

Ca unanimitate de voturi, făcînd aplicarea art. 292 C.J.M. art. 194/2 al. 1 C.P. comb. cu art. 194/4 al. 1 C.P. și art. 227/1 C.P. și art. 31 C.P. prin schimbare de calificare din infractiunea p.p. de art. 194/1 C.P. comb. cu art. 194/3 și 194/4 C.P., îl condamnă pe civ. SABLIN V.NICOLAE la 20 (douăzeci) ani temnița grea,pentru infractiunea p.p. de art. 194/2 al. 1 C.P. comb. cu art. 194/4 al. 1 C.P. și art. 227/1 C.P. și art. 31 C.P.

Conf. art. 25 pct. 6 C.P. și art. 30 din Codul Familiei, dispune confiscarea totală a averii personale.

Îl mai condamnă pe numitul inculpat la 8 (opt) ani închisoare corectională și 5 (cinci) ani interdicție corectională pentru delictul de uneltire contra ordinei sociale, p.p. de art. 209 pct. 2 lit. a C.P.

Conf. art. 101 C.P. va executa pedeapsa cea mai grea de 20 (douăzeci) ani temnița grea și 5 (cinci) ani interdicția corectională.

Îi compută detenția preventivă de la 18 martie 1953.

Îl obligă la 500 (cincisute) lei cheltuieli de judecată.

Condamnă pe SABLIN ELENA la 10 (zece) ani temnița grea, pentru complicitate la infractiunea de tradare de patrie, p.p. de art. 122 pct. comb. cu art. 194/2 al. 1 C.P., art. 194/4 C.P., art. 227/1 C.P. și art. 31 C.P., prin schimbarea calificării conf. art. 292 C.J.M. din complicitate la infr. p.p. de art. 121 C.P. comb. cu art. 194/1, 194/3 și 194/4 C.P.

Conf. art. 25 pct. 6 C.P. și art. 30 din Codul Familiei, dispune confiscarea totală a averii personale.

Îl obligă să plătească statului 300 (treisute) lei cheltuieli de judecată, iar asupra corpurilor delicte dispune

Se compută în întregime detențiunea preventivă de la 7 aprilie 1958.

Cu drept de recurs.

Dată și citită în ședință publică astăzi 5 septembrie 1958.

PREȘEDINTE.
Lt.Colonel de justiție
Hirsch Emil

Judecător
Maior de Justiție
Petrescu Ioan

Asesori populari
Colonel Catmary Const.
Colonel Lustyan Emerich
Maior Nedelcu Gheorghe

Secretar

Procesul-verbal al sentintei prin care

Cu ce eşti de acord, cu achitarea sau cu acuzarea? Aşa am discutat până noaptea târziu, fără să lămurim nimic.

N-au trecut nici zece minute că vine doctorul nostru drag şi îmi spune aşa, oarecum tulburat:

— Am primit ordin să vă reţin o vreme, ca să vă întremaţi, să vă faceţi bine. O să fiţi îmbrăcat mai bine, aşa că n-o să plecaţi de la noi prea repede!

L-am implorat:

— Dragă doctore, lăsaţi-mă să plec, cea mai bună întremare a mea, cel mai bun tratament al meu este eliberarea, este cel mai bun medicament, altfel îmi va fi mai greu şi mai apăsător, transmiteţi că sunt în stare să plec la drum!

Dar doctorul îmi spune că este ordin de la Moscova şi că aici nimeni nu poate face nimic, iar ordinul acesta aproape criminal trebuie să fie respectat cu stricteţe.

Şi au început să-mi facă în fiecare seară infiltraţii intravenoase cu cofeină, să-mi dea zahăr câte 15 grame în loc de 5, mi-au dat de câteva ori vitamine. Dar starea mea sufletească era proastă, să primesc de la preşedintele *completului* decizia că peste 48 de ore o să mă duc acasă şi deodată reţinerea asta. Din cauza unui astfel de lucru şi omul cu nervii cei mai tari poate paraliza.

Au venit nişte zile monotone, vremea urâtă, de toamnă adevărată, nimeni nu mai era judecat şi, deşi nu eram invidiat, totuşi se simţea că le pare rău că sunt eliberat şi că mi s-au şters aproape zece ani din detenţia pe care trebuia s-o mai fac. Eram liber, nu mă mai trimiteau la niciun fel de muncă, dar durerea şi melancolia erau incredibile, de ce mă reţineau, de ce nu mi-au dat drumul, de ce mă mai tratau, când nu mă plângeam de nimic? Adaosul acesta microscopic de zahăr şi faptul că

doctorul îmi aducea, de bunăvoie, din pâinea sa, toate acestea erau gesturi extrem de atente şi preţioase, dar şi mai preţioasă era eliberarea mea definitivă şi trimiterea acasă, la familie.

Aveam deja o vârstă înaintată, făcusem 74 de ani, nu ştiam dacă o să mai prind ziua aceea fericită când o să se audă sirena trenului ce pleacă din blestemata de Karaganda, tot mai departe de Direcţia Lagărelor, din care făceam parte, dar nu ca deţinut, ci drept cetăţean liber al unei ţări străine.

Au trecut octombrie, noiembrie, a venit decembrie. Pe 6 era onomastica mea şi sărbătoarea echipajului de gardă, unde slujisem atâţia ani, eram trist, îmi era tare greu să-mi amintesc. Numai pisoiul Julik ce mă mai liniştea, era un animal blând şi bun, aş putea spune că doar nu vorbea, dar înţelegea ca un om, şi chiar mai nobil şi mai curat, din punct de vedere moral, decât mulţi dintre cei cu care am stat în ultimele zile în acest Spassk blestemat.

Ne distra ca de obicei Afanasi Buţenko *de Beloţerkovski*, poreclă care s-a şi lipit de el. Nu mai aveam chef de povestirile lui, comice, ca de obicei, şi, în acelaşi timp, tragice, dar nu aveam ce face, mă respecta mult şi mă considera tovarăşul său, nu sovietic, ci pentru că amândoi slujiserăm în Gardă şi am trăit în vremuri mai bune.

Într-o seară extrem de plicticoasă a început să povestească despre cum a treia zi de la cunoştinţa sa cu Olecika, ea i-a arătat cuviincios Parisul, dacă se poate spune astfel, şi cum s-au despărţit de nemernicul de neamţ.

— Am plecat dimineaţă cu Olecika de la *Claridge* şi a venit chiar maşina aia de mii de franci, cu prietenii mei,

şoferul *şi făclierul*, şi ne-am dus undeva în centrul Parisului. Intrăm într-o casă obişnuită, nu ştiu ce muzeu, uite că nu mai ţin minte denumirea, numai că acolo sunt prezentate doar figuri de ceară, sau din plastic1. Şi văd eu figurile astea, pur şi simplu parcă sunt adevărate, vii, chiar ţi-e şi frică să te uiţi, îmbrăcate în haine de cahtatea-ntâia, de duminică, şi toţi simt regi, oameni politici; puţin îmi păsa mie de toate momâile astea, sunt pentru copii, dar destul de *enteresant* pentru ştiinţă, pentru cine nu învaţă istorie şi geografie.

Dar Olecika nu se opreşte deloc, mă trage tot mai departe, tot mai departe, nu e multă lume, pentru că trebuie să plăteşti pentru intrare, nu ca la noi, la noi sunt gata să dea şi bacşiş, numai să veniţi în muzeul unui Ilici sau al unui Gorki, ori al altora mai *dulci*, tot felul de barbari şi trântori pe seama bunăstării şi muncii poporului.

Şi dăm de o mulţime pestriţă şi toţi sunt manieraţi, toţi sunt serioşi, nu poţi deloc să treci în cămăruţa cealaltă, ca un coridor, şi nici nu te poţi înghesui, sunt peste o sută de persoane, numai bătrâni şi bătrâne, aşa de senini, chiar stau aplecaţi, două bătrânele sunt cu lumânări; sunt oameni şi din străinătate, raşi aşa, ca americanii, şi doamnele sunt îmbrăcate elegant, toţi tac, dar din cauza mulţimii nu poţi vedea nimic.

Eu nu mă jenez deloc, mi-am descoperit coatele şi, împingând-o înainte pe Olecika, eu după ea, ce văd?, uite, să mă trăsnească dacă mint, este chiar prealuminatul nostru fost suveran, parcă e viu, aşa mic de statură, în caftanul batalionului 4 de puşcaşi al familiei imperiale, cu o cămaşă zmeurie de mătase, şi carâmbii sunt căptuşiţi, sub genunchi, cu piele roşie, că în nu ştiu care război puşcaşii ăştia au luptat cu sângele până la genunchi. Mai mare minunea! Şi seamănă minunat la faţă. Doar îl ştiam

bine, nu mai ştiu de câte ori am cântat la slujbe, în timpul sărbătorii regimentului nostru.

Într-o parte, e nefericita de împărătească, mamă tristă după fiul ei; şi moştenitorul, un băiat luminos, pentru ce l-au omorât, atât de bolnav? şi toate cele patru Mari Ducese, nişte copiliţe preasfinte nevinovate, trebuie să spunem: îngeri din cer! Şi pe aceştia i-a omorât ca un răufăcător, de nu vrei să-ţi mai aduci aminte de numele lui, un monstru de om, Ilici, care ne-a spus aşa de calm că asta e o cauză particulară, fără importanţă, a Sovietului din Ural, şi a trecut la discuţia despre tălpici şi obiele.

Şi uite aşa mi s-a făcut rău, am început să tremur tot, mă împinge răul să cad în genunchi, măcar pentru o clipă să răscumpăr crima asta a lui Ilici, pe care până acum lumea n-a ştiut-o şi n-a auzit de ea. Deşi sunt un om nesimţitor, m-am tot uitat la execuţii şi condamnări la moarte şi jafuri, dar acum îmi vin lacrimi în ochi, mai bine să nu fi văzut grozăvia asta şi ruşinea veşnică a stăpânilor noştri, între care cel mai remarcabil, cel mai mare călău şi criminal, tovarăşul Vladimir Ilici Ulianov, zis Lenin, numit şi Krupski, asta după numele ticăloasei lui, concubina lui care era considerată cea mai mare din celelalte zece curve, aşa cum sunt numite la noi în Ucraina uşuraticele blestemate.

— Hei, Olecika mă trage de mânecă, ce-i cu tine, Fonecika, dragul meu, ce-ai început să lăcrimezi aşa: te-ai schimbat la faţă, uite, degeaba te-am adus aici, toţi se uită la tine, doar tu eşti sovietic, şi tu ai ridicat mâna împotriva acestor sfinţi mucenici!

Iar eu nu pot să-mi iau privirea, aşa de tare mă doare inima, aşa de rău îmi pare, şi în jur oamenii mai că nu plâng, toţi erau ruşi, de-ai noştri, din emigraţie. Olecika spune că unii vin în fiecare zi, stau cu orele, doar că nu le

dau voie să aprindă lumânări, pe temeiul decretelor despre siguranţa statului în privinţa incendiilor şi autoaprinderilor.

Şi totuşi nu m-am abţinut şi, aşa, pe neobservate, m-am pus într-un genunchi, chiar dacă atunci eram un comunist înfocat, dar conştiinţa începea să se trezească în mine, începusem să văd şi eu ce fel de stăpâni au venit la conducerea maicii noastre *Rasseia*, uite unde am ajuns, că oamenii din străinătate sunt trişti, mai bine zis, sunt nemulţumiţi, pentru ce execuţia asta?, pentru ce chinurile acestea ale unor oameni nevinovaţi!

Olecika m-a luat de acolo total inconştient, fără să mă mai uit la alte figuri; e şi Napoleon, cum am văzut în tablouri, cu o mână sub reverul mantalei, ce să-l mai văd; ceilalţi sunt *neenteresanţi*. O strig pe Olecika:

— Hai să plecăm din locul ăsta plictisitor!

Dar ea îmi spune:

— Uite, în curând o să-l pună aici şi pe Ilici, şi el este un mare geniu universal!

Iar eu îmi spun că este cel mai mare păcătos din lume, bolnav de boli ruşinoase, pentru că nu poţi gândi o asemenea *învăţătură* dacă eşti sănătos la cap, pentru a lua copii, a te căsători chiar în pat, să iei ultimele fărâmituri, să predai puicile şi raţele… Nu avem destulă pâine, dăm tot. Şi cui? Chinezilor şi altor sălbatici. Tare mai avem noi nevoie de o asemenea dărnicie şi binefacere, când cad pantalonii de pe noi de foame!

I-am poruncit *prinţului* meu să mă plimbe printr-un parc, voiam aer curat, să fie chiar mai departe de Olecika, şi ne-am dus printr-o pădure de mesteceni, am uitat cum e în *franceză*, foarte frumos, un parc minunat, numai că nu se prea vedeau mestecenii, dar sunt şi lacuri, şi asta mi-a adus aminte de dragul meu Ţarskoe Selo, cu lacurile lui,

unde erau vapoare din toate ţările, şi făceau de pază ai noştri, *Nicola Vasilici*, soldaţii de gardă din marină. Iar ei erau prietenii noştri, tovarăşii de băutură, cei din marină tare mai iubeau vodca.

După ce ne-am plimbat aşa cam o oră, ne duce la *Eifel*, la înălţimea dracului, de ce dracu' au ridicat o aşa prostie, n-are nici model, nici frumuseţe, au adunat nişte fiare de pe la poduri, ştiam asta când eram ministrul Transporturilor, dar e interesant să mei, să priveşti lumea de sus, probabil simt două verste. Olecika mă trage spre macaraua care te ridică, aici se numeşte peste tot lift, dar eu nu, o să urc pe jos, dar Olecika îmi spune că doar pentru pariu sportivii ajung sus în fugă şi primesc bacşişuri frumoase.

Mă urc în foişor, abia mă strecor, dar mi-era ruşine să dau înapoi, tot urc şi urc, iar la etaj chiar sunt restaurante, abia după aceea scările au început să fie mai abrupte, exact ca pe vapoare, pentru marinari; dar totuşi am ajuns până la cabina cea mai de sus. Acolo poţi să scrii o carte poştală şi de acolo pleacă cu poşta, chiar e o realizare nemaipomenită. Imediat am scris o vedere cu o cochetă ademenitoare lui Kalinin, preşedintelui nostru suprem, deşi e bătrânel, şi aşa de libidinos, şi-a trimis bătrânica în lagăr, în Ust-Vâm, doar aşa e, *Nicola Vasilici*, a fost acolo? Chiar a fost, iar mai apoi şi-a adus balerine, e un bătrân depravat, toată lumea ştie. Iar vârful turnului se leagănă; cum de a permis inspecţia tehnică o asemenea abatere de la solicitările de fermitate şi rezistenţă a îmbinărilor metalice?

Am coborât cu Olecika în cabina liftului şi, trebuie să spun, această coborâre nu e foarte sigură pentru integritatea clasei muncitoare, a oamenilor muncii din producţie, cablurile de oţel, cred eu, nu au rezistenţa

maximă corespunzătoare pentru ridicarea obiectelor din industria uşoară şi a oamenilor, siguranţă garantată de stat clasei muncitoare din toate categoriile, inclusiv comsomoliştilor minori.

Apoi am pornit iar prin nişte parcuri, ca ale noastre de la Ţarskoe Selo, Olecika mi-a propus să vedem fostele castele ale regilor şi reginelor *hranţuzeşti*, dar eu le ştiam pe ale mele, şi la Ţarskoe, şi la Peterhof, ale noastre erau mult mai frumoase, mai mari, mai ales Peterhof, care e pe malul oceanului.

— Ei, Fonecika, acum ţi-am arătat tot ce e mai educativ şi cult în Paris!

Mda, mai ales, mi-am zis, ziua a treia şi ieri, cu băieţii ăia mizerabili, Matilda şi Lilka, dracu' să-i ia, ce mai educaţie şi cultură pentru viperele de nemţi.

Ne-am dus la un restaurant de pe lângă un hotel, uite, nu mai ţin minte denumirea, numai că în faţa acestei cârciumi se află statuia lui Napoleon, ţine în mână o bâtă, are tricorn, iar soclul e scris peste tot, probabil de turiştii străini, să ajungă câteva sute de ani, dracu' ştie ce mi-a explicat Olecika, pentru mine nu era *enteresant*, pentru că tare mai flămânzisem, după ce am urcat eu în foişorul ăla, dracu' să-l ia, al nu ştiu cărui *Eifel*. Olecika îmi spune că e mult mai curat ca la *Claridge* al nostru şi, în al doilea rând, e mai scump, aşa că va trebui să plătim mai scump micul dejun.

Şi intrăm într-o casă simplă, vopsită cu ulei gri, niciun fel de magazin, ca la noi, la *Claridge*, nu, intrarea e pe un gang, iar înăuntru, imaginaţi-vă, prieteni, e raiul de pe pământ, o ciute simplă ca la noi, pe Obrodnîi Kanal în Piter, numai că e acoperită cu bucăţi de sticlă albastră. Deşi afară era întunecat şi rece, chiar în careta noastră auto, doar era octombrie, aici aerul era azuriu, cald, de

jur-împrejur erau copaci, tufe, ronduri de flori din Orientul Apropiat şi Extrem, păsărele zboară de colo-colo, şi sunt nişte mici peşteri cu pârâiaşe, fântâni arteziene, iar publicul, ce să mai zic, este cel mai rafinat cu putinţă, select, că n-ai ce să mai triezi. Te triază pe tine aşa de tare, că rămâi fără suflare.

Acuşica vine la Olecika din nou un *obermaâtrepolizai*, un maestru în stil clasic, şi au început ei să ciripească în limba lor, că eu auzeam ca la radio, nu pricepeam nicio iotă, dar limba *hranţuzească* e cea mai cântătoare, cred eu, din lume, cum s-o compari cu ucraineana noastră rudimentară, sau cu germana câinească. La fel şi cu *inglezească*, uneori asculţi un *şpiker* care vorbeşte de mai mare durerea, oricum nu înţeleg nici pe dracu', dar alteori începe să trăncănească o englezoaică şi e aşa de plăcut s-o asculţi, începi să te gândeşti dacă o fi frumoasă, uite cum ciripeşte, e minunat, dar poate că mutra ei e de groază.

Olecika mea comandă o mulţime de lucruri, îi spun.

— Nu voi mânca nimic *culinar*[149], o să tabăr pe gustări, dup-aia n-au decât să-ţi aducă tot felul de cozi de măgar şi de homari supranaturali.

Dar Olecika îmi spune:

— În hotelul acesta se află ministra voastră a parfumeriei, tovarăşa Jemciujina[150], aşa că uite, pentru ea

149 Aici cu sensul de mâncăruri prea sofisticate (n. red.).

150 Polina Semionovna Jemciujina, soţia lui Viaceslav Molotov. în 1927, a devenit secretară a celulei de partid de la fabrica de parfum „New Dawn", unde trei ani mai târziu a ajuns directoare, luând iniţiativa creării parfumurilor şi cosmeticelor pentru femeile sovietice. A condus primul Trust din industria săpunului şi parfumeriei în 1936, iar în 1937 a devenit adjunct al comisarului Industriei Alimentare. începând din 1939 Stalin îşi schimbă atitudinea faţă de ea, acuzând-o de legături cu duşmani ai poporului, cu spioni, de facilitarea în mod involuntar a spionajului, „neglijenţă şi promiscuitate" şi este deportată (n. red.).

pregătesc mâncare jidovească, pentru că ea e dintr-ai noştri, şi purcel cu *kaşă*, deşi jidanilor le e interzis cu desăvârşire de către domnul Dumnezeu, prin tablele lui Moise.

Altă neplăcere, îmi zic, acum o să mă vadă jidoavca asta, pe numele ei adevărat Perla. Dar Olecika mă corectează – *Perle*, care în rusă înseamnă *jemciujina*, pentru că ea s-a mascat în Jemciujina şi trăieşte în afara legii cu Molotov, care cheltuie pe ea sute de mii de ruble şi o ţine de moft ministru al parfumeriei, ceea ce e foarte bine, pentru că dinspre ea vine un miros insuportabil, puturos, aşa că trebuie să se parfumeze din cap până-n picioare. În realitate, Molotov a părăsit-o şi şi-a luat o dansatoare cunoscută, Galina Ulanova, fata unei balerine imperiale de primă clasă în branşa ei, Obuhova. Şi Galina asta deja a primit două premii ale imbecilului de mustăcios Stalin de câte 200 de mii de rublişoare, tocmai am citit în ziar că i s-a acordat şi a treia oară. La fel ca suveranul, fie-i ţărâna uşoară, când era moştenitor avea şi el o polacă ticăloasă, Kşesinskaia, căreia Ilici i-a luat imediat palatul, deşi era o casă total neinteresantă, aşa şi Molotov şi-a luat prima balerină din Soviete, chiar pe Galina asta. Nici nu e aşa de frumoasă, micuţă de statură, dar dansează, într-adevăr, minunat, au dus-o prin străinătate, numai în Italia a apărut o confuzie, şi-a pus atâtea briliante, că pur şi simplu a fost scandal, iar Stalin ăla italian s-a împotrivit să danseze la Roma, poate şi în faţa Papei de la Roma, şi a făcut cerere la primul ministru să nu fie primită cu o asemenea ispită şi scandal pentru *proleitariatul* din Roma. Au scris în ziare, că guvernul burghez înăbuşă, chipurile, artistele poporului, că nu le-a dat posibilitatea să arate prin dans realizările Uniunii şi bijuteriile furate de la ţar.

Dar Olecika deodată îi ia partea acestei Kşesinskaia:

— Ba nu e deloc o polacă ticăloasă, de ce le jigneşti pe poloneze? Sunt cele mai bune femei din lume, şi acum Kşesinskaia e deja Marea Ducesă Kşesinskaia şi are o şcoală de dans pentru copiii celor mai mari aristocraţi ai *demimondului* parizian!

Ei, şi atunci mi-am spus, da' tu cine-mi eşti, Olecika mea iubită, oare nu oi fi vreo poloneză, legată de nu ştiu care *Stanislaşka*? Prea trăncăneşti în polonă ca în rusă şi nici până acum nu mi-ai spus cine eşti tu după paşaport sau după permisul temporar de deplasare liberă pe teritoriul Uniunii Sovietice şi dincolo de hotarele Patriei, cu permisiunea specială a Direcţiei Ordinii şi Liniştii Publice.

Am dejunat acceptabil, purcelul a fost mizerabil, dar, în general, totul a fost iscusit, iar *adisonul* a fost total inacceptabil pentru mujicii noştri, care nu vor vedea niciun fel de purcel, nu numai fript, dar nici în vis. O să-i vadă vii, când o să le fie luaţi.

Totuşi, *Perla* nu s-a văzut deloc, probabil mânca alături de noul ei prieten, luminăţia sa contele Ignatiev, fost gardist, pe care mai apoi l-a adus la noi, unde, fiind un lingău prea mare, a fost făcut general, şi a scris o carte despre viaţa lui mizerabilă, şi cică ar fi adus cu el 50 de milioane de ruble imperiale, care acum nu făceau nici cât hârtia pentru closet.

Ieşim din curtea acestui rai, păsărelele zboară şi cântă, chiar stăteau pe nişte lanţuri aurite papagali mici, şi oamenii de aici au lanţuri adevărate de aur de 56 la veste, se vede că sunt regi sud-americani, şi sunt şi destui preşedinţi americani de la tot felul de fabrici şi abatoare din Chicago, care ne-au propus să construiască asemenea uzine în Ucraina, că într-un an şi-ar fi acoperit toate cheltuielile de construcţie şi exploataţie, iar noi am fi

rămas fără niciun profit, după ce i-am fi chinuit pe mujici cu construcţia.

Traversăm piaţa pe jos, în urma noastră vine *făclierul*, iar careta vine cu viteza întâi; întreb:

— De ce vine după noi *făclierul* ăsta?

— Păi aşa se cuvine, spune Olecika, ca în urma stăpânilor să meargă lachei, pentru a arăta respect.

Şi intrăm într-un mic magazin, chiar acela în care Olecika îmi pregătise o surpriză pentru ea; magazinaşul are numai două ferestruici. M-am uitat puţin, erau acolo înghesuite o grămadă de valori peste măsură, dar preţurile nu erau puse, ca la noi, în Uniune, unde pe fiecare cutie cu şprot se află şi preţul. Uite, numai că nu mai ţin minte numele acestei prăvălioare, seamănă cu ceva rusesc al nostru, un nu ştiu care Ivan Klim şi încă ceva, e aşa, un nume dublu, se vede că sunt doi tovarăşi care s-au unit pentru comerţul *angro* şi *andetail*.

Aici noi, cei care am fost în străinătate, am râs, probabil că ticăloasa asta de Olecika l-a dus pe Afanasi la *Van Cleef and Arpels*, iar Fonecika a reţinut *Ivan Klim*. Aceşti bijutieri sunt cunoscuţi în toată lumea şi sunt cei mai eleganţi, lucrurile lor sunt remarcabile, dar şi preţurile sunt pe măsură, aşa că au clienţi numai printre americance.

— Aşa e, aşa e, a început să râdă Fonecika al nostru. Uite, o să vedeţi cum am mai încasat-o cu surpriza, şi ce escrocherie a Olecikăi mele dragi era; băieţii de prăvălie erau aşa de linguşitori, politicoşi ai dracu', ciripesc aşa de bine în toate graiurile, numai că în al nostru, ciuciu, e grea limba noastră, mai ales ucraineana noastră rudimentară, care în curând va cuceri lumea.

Şi încep ei să-şi prezinte marfa, iar pe mine mă ia cu fiori, cine poate plăti asemenea preţuri, în afară de mujicii

sovietici, prin intermediul unor domnişori ca mine, păcătosul, şi tot felul de Besedovski, *Perle* şi Savitki, care la voi, în România, au adunat milioane, pe care le-au trimis în Australia, iar la Bucureşti trăiau într-un lux peste măsură.

Olecika şi-a ales un cadouaş foarte frumos, pe gustul său, şi preţul era la fel de frumos, aşa că mujicii noştri probabil au început să se simtă deja rău; dracu' să-i ia!, am promis, iar cuvântul comunist este adevărat, nu suntem nişte mincinoşi, ca Ilici şi alţii, care au promis poporului rus tot binele din lume şi fericire, şi i-au păcălit clasa-ntâi. Ei, eu nu sunt aşa, întreb:

— Care este aprecierea corectă a acestui colier din perle? – un şirag drăguţ, din mărgele; îmi ziceam eu, vreo două sute de franci, dar când băiatul cel politicos a spus 25 de mii, era cât pe ce să îngheţ, ptiu!, drace, mi-am găsit beleaua cu promisiunea asta.

Apoi, după ce a dat la o parte colierul ăsta blestemat, scoate pe un suport aşa, de catifea – unde oare s-or vinde asemenea suporturi? – nişte inele cu briliante şi toate strălucesc de parcă sunt false, aşa cum am cumpărat eu la *Gostinîi Dvor*, în Piter, pentru tot felul de cameriste, la vreo patruzeci de copeici, cu tot cu cutiuţă.

Atunci, jefuitorul din centrul Parisului îmi spune o sumă industrială, că din nou rămân fără suflare şi-mi imaginez că nici monezi nu mi-au mai rămas; ce-i de făcut, trebuie să dau repede fuga la ambasador, să cer să-mi prelucreze încă o sută de mii de *hranei*, pentru că briliantul ăsta este evaluat la 40.000 de *hranei hrancezi*, fără nicio copeică reducere când se face plata cu bani gheaţă! Iată capitalismul sălbatic, împotriva căruia a luptat Ilici, deşi a trăit totuşi în ţări capitaliste şi pe finanţarea capitalistă a capitaliştilor.

O rog frumos pe Olecika să le transmiţă patronilor că iau jucăriile astea, găsesc preţul propus conform obiectelor făcute, fără ore suplimentare de noapte, dar că am banii la bancă şi că o să revin, iar ca garanţie n-are decât să rămână Olecika, o să mă întorc în câteva minute.

Şi dau fuga la ambasadă, pe Grenoble, din fericire, Besedovski e acasă, bea cafea cu aia din neamul lui, Jemciujina; fără să mă jenez, explic că îl *prelucrez* pe un neamţ, un mare director din Berlin, şi am nevoie de încă o sută de mii de *hranei*.

Besedovski îl cheamă pe *sicletar* şi-i ordonă să-mi aducă imediat pachetele; le primesc, mulţumesc din suflet tovarăşului ambasador, dar când să ies din ambasadă sare la mine o canalie de angajat şi mă roagă să semnez de primirea banilor, nu am avut timp să refuz şi am dat semnătură pentru 300 de mii de *hranei*, dar am remarcat că am primit numai 100 de mii şi că pentru restul o să trec altă dată, chiar m-am bucurat că uite ce bine a ieşit, mi-au dat mai mult decât am cerut. Parşivul de angajat îmi spune că 200 de mii sunt la dispoziţia personală a ambasadorului, numai că, pentru comoditatea decontului în faţa comisiei de control, chitanţa a fost făcută cum am semnat.

Dracu’ să vă ia, mă duc cât mai repede să-i plătesc pe jefuitorii de la *Ivan Klim*, ce să mai stai să te gândeşti, a doua oară nu mai ajung la Paris! Şi uite, plătesc nu 65.000, cum am bătut palma, ci mai mult de o 100 de mii, pentru că Olecika se pare că nu plătise nici pentru bastonul cu măciulia stupidă, de aur 56, nici pentru ce nu ştiu altă prostie pe care şi-o luase pentru ea; mă îmbrăţişează în autocaretă, şoferul *şi făclierul* văd tot în oglinda retrovizoare. Pur şi simplu mă simt prost pentru asemenea amoruri la lumina zilei.

Şi mergem noi să bem *five o’clock* într-o cafenea din

afara oraşului, unde nu te servesc cu nicio cafea, se beau numai *cozi de cocoş* şi se rumegă alune prăjite, ca pentru copii; se mai bea *vaski* cu sifon, de la care văd tulbure şi simt miros de gândaci; şi peste tot sunt numai demoazele pe nişte scaune înalte în faţa tejghelei, că, în ciuda dorinţei lor, li se văd toate măruntaiele, până la buric. Şi muzica e una ameţită, pe care dansează cuplurile, la ora cinci seara, când lucrul în fabrici încă nu s-a terminat; pe banii cui trăiesc la *nivelul minim garantat* toţi diplomaţii ăştia, ăsta-i capitalismul sălbatic, şi totuşi viaţa e plăcută, m-am simţit mai uşurat după ce m-au jefuit negustorii ăia de briliante; cu colierul de perle Olecika e aşa de frumuşică, toţi se uită la ea, iar ea clipeşte din ochişori, ca o nevinovată, i se văd imediat clasa şi şcoala înaltă a cochetelor şi cocotelor pariziene. Cuvântul acesta, cocotă, tot de la Olecika îl ştiu:

— Acum, Fonecika, eşti un adevărat *cocotte1* parizian şi chiar poţi să fii numit *Apatka*[151][152]. Cică este cea mai nobilă ocupaţie a acelui *tineret de aur* al Parisului, dar nici până azi nu ştiu ce înseamnă *tineret de aur*. Sunt nişte băieţi aşa de deştepţi, numai că vor primi aurul atunci când vor învăţa ceva mai de Doamne-ajută, cum ar fi să fie bancheri sau preşedinţi de republică. Şi stăpânii noştri speră ca din komsomol, unde sunt numai trântori şi ticăloşi, să iasă nişte conducători de stat sovietici, dar deocamdată ies numai neruşinaţi, aşa că va trebui să-i chemăm la muncă pe bătrâni, chiar şi *kontrele*[153], că ei sunt oameni învăţaţi şi se pricep la lucruri, nu te poţi

151 O ambiguitate bazată pe jocul dintre cocotă („cocotte” - fr. în original) şi cocoş (n. red.).

152 Diminutivul rusificat al zeului Ap (unul dintre primii cinci cei mai importanţi în mitologia hindusă), zeul Apei (n. ed.).

153 Prescurtarea frecventă în rusă pentru contrarevoluţionari, adversari ai bolşevicilor (n. ed.).

descurca fără ei.

Ne-am întors acasă şi ne-am hotărât să luăm prânzul unde e mai linişte, în sensul culturii şi al educaţiei, şi deja eram îmbrăcaţi cum trebuie, mutra mea i se părea potrivită Olecikăi, când, pe neaşteptate, se deschide uşa fără niciun fel de ciocănit şi *entre*, şi dă buzna, cine credeţi? Blestematul de nemţotei, câinele câinilor lui Hitler, abia am apucat să-i şoptesc Olecikăi să dispară imediat de aici, că altfel nu răspund pentru mine şi pentru mutra lui. O să-l fac terci într-o clipită!

Dar nemţoteiul s-a prăvălit pe patul meu, imediat şi-a aprins trabucul şi a început să impută hotelul. Flecărea ceva cu Olecika atât de convingător, tot arăta cu degetul înainte, la fel ca Ilici, când vorbea în faţa prostovanilor noştri nefericiţi. Nici nu ascult, pentru că nu înţeleg, şi mă apucă şi furia, voiam să mănânc aşa, ca în familie, şi deodată ticălosul ăsta iar se aciuează. Am început să mă enervez.

Au vorbit ei aşa vreo zece minute şi Olecika îmi spune că nemţoteiul are o mare înclinaţie pentru mine şi-mi mai propune un serviciu, exact pe gustul şi importanţa mea; şi eu răspund convingător că ştiu care e gustul şi menirea mea, n-are decât să-şi ia imediat tălpăşiţa de aici, ar fi cel mai bun lucru pentru el, altfel o să-i arăt eu munca mea şi va trebui să cheme trăsura salvării şi pe cea a pompierilor. Dar Olecika mă asigură că e o discuţie de un minut şi că imediat va pleca de aici, după ce va primi răspunsul pozitiv.

Sunt un om moale, las să spună despre ce este vorba, numai să o facă repede. Şi Olecika îmi spune că nemţoteiul e un om foarte priceput, ştie cine şi unde se potriveşte în viaţă, după calităţi, iar acum propune un număr în *grădina lui de iarnă* în plină vară, în care eu să fiu o… balenă! Ei,

fraţii mei dragi, aţi mai auzit ceva atât de nemaiauzit? Eu să apar ca o balenă! Dar cât de ticălos poţi să mai fi nemţoteiule nenorocit, mai întâi ai vrut să mă prezinţi ca pe o cămilă, apoi ca broască, şi acum vrei să fiu o balenă mare! Dar Olecika continuă că se va face un bazin pe toată scena şi eu voi înota în voie, pentru că sunt un înotător de prima clasă, în piele impermeabilă de balenă, şi o să scot bule şi fântâni arteziene, cum fac balenele adevărate.

Am ascultat şi ofensa asta adusă fiinţei mele şi m-am ridicat cu multă grijă, ca să-l apuc de guler pe acest întreprinzător. Probabil că s-ar fi ales praful de el, dar Olecika a pălit, a băut un pahar cu apă de la robinet, eu fierbeam să dau drumul maicii Volga pe toate canalele. Pur şi simplu turbasem, nu puteam să-mi vin în fire, îmi era ruşine de Olecika, doar ea îmi vrusese sincer binele, îi cer iertare şi-i iau mânuţa, o sărut şi-i mulţumesc că mi-a prezentat Parisul, numai că ticălosul ăsta nu mai are ce căuta în discuţiile noastre, altfel o să-l omor de drag ce-mi e!

Olecika şi-a revenit, bine-mersi, şi după aceea am plecat cu un taxi obişnuit la un restaurant modest, unde, din cauza economiei, ţi se dă să mănânci numai peşte, nu e niciun fel de carne, dar cârciuma asta e totuşi de mare clasă, are etaj. Jos e pentru publicul mai simplu, iar sus pentru publicul *mai cult*, dar şi preţurile sunt *culte*, iar Olecika îmi spune că jos e mult mai ieftin, dar nu se cuvine să merg acolo, pentru că sunt un mare funcţionar sovietic. Am mâncat o ciorbă de peşte minunată, tot din homarii ăia. Nici nu mai ţin minte ce nu era fiert în supa asta. Când eram copil şi mergeam cu părinţii la pescuit noaptea, în Nistru, făceau ciorbă de peşte cu crupe şi cu tot felul de prostii care nimereau în plasă.

Dar Olecika îmi explică: nu pun niciun fel de prostii

în supa asta, este o fiertură de la Marea Mediterană, am uitat denumirea, şi că la ea merge foarte bine o băutură de genul coniecelului, numai că se numeşte *martiniac*, mâncării cei mai mari înfulecă toţi borşul ăsta cu această băutură.

Într-adevăr, totul a fost gustos, şi a fost destul pentru noapte, numai că au început să aducă şi alţi peşti, nici Olecika nu ştia ce dracu' mai e şi asta, era şi calcan, peştele Maicii Domnului, în două culori, şi tot felul de peşte fript pe cărbuni, aşa că am început să mă simt foarte bine şi am comandat spumos. Totul a ieşit de bun simţ, omeneşte, fără niciun fel de bacşiş, iar muzica nu-ţi mai scârţâia la ureche. I-am mulţumit tare Olecikăi, uite, înseamnă că se poate să petreci frumos o seară şi la Paris, deşi în jur erau mulţi americani şi tot felul de alte naţii, numai că toţi erau treji şi se comportau frumos în societate.

Mujicii nu au suferit foarte mult pentru *adison*, aşa că am dat bacşiş şi *manger1* peste normă şi tarif, conform decretului pentru servicii casnice.

Apoi ne-am dus la un concert de seară, numai că am stat într-o cămăruţă ce se numea lojă, unde e mai rău decât în teatrele noastre imperiale, pe care le-am văzut când eram copil de la galerie. La scaune nu aveam cum să fiu, pentru că nu aveam blestematul de *smoc*. Ne-am culcat cu bine: Olecika mi-a mulţumit în mod special pentru daruri, nici nu pot să povestesc, chiar dacă nu sunt doamne, mi-e jenă în faţa stimabililor noştri domni cu părul cărunt care au şi uitat de dracii din coaste.

A doua zi de dimineaţă, Olecika s-a hotărât să mă ducă la fabrici, ca să pot să-mi fac o impresie asupra minunatei probleme muncitoreşti dintr-o adevărată republică socialistă, cum trăiesc şi cât de bine o duc

muncitorii în schimburi; să mă ducă şi pe la organizaţiile sindicale. Dar asta va fi o altă povestire, şi o să mai spun cum am făcut raportul către Kremlin şi cum raportul ăsta a fost o minciună atât de mare din partea mea, că i-am depăşit chiar pe specialiştii noştri, şi pe academicienii care sunt şi ei meşteri să mintă în privinţa realizărilor şi ajungerii din urmă a Americii, pe care Uniunea niciodată n-o va prinde din urmă. Şi de *Hranţia* ai noştri sunt aşa de departe, dar acuşica vin băieţii plătiţi; şi ca să nu-mi puneţi botniţă pentru asemenea povestiri, că v-aţi săturat de mine, dar mie tare îmi place să flecăresc aşa şi chiar nu mint, spun adevărul. Pentru adevăr sunt închis aici, probabil pentru eternitate.

Din nou am stat în cercul nostru mic de oameni cu noţiuni şi viziuni comune despre viaţă şi iară ne-am minunat cum de a fost posibil să existe o asemenea Olecika, care de câteva zile nu spunea cine este. Cum de ambasada nu lua nicio măsură pentru a pune capăt lucrurilor acestea neruşinate şi nu i-a pus frâu unui asemenea ins, ba i-a mai şi dat sume uriaşe de bani. Am ajuns la concluzia că toate aceste persoane făceau parte din aceeaşi bandă de escroci, pur şi simplu hoţi şi huligani, şi că Moscova nu supraveghea asemenea ticăloşi cum era însuşi ambasadorul Besedovski. Cât de neruşinat a fost să sară gardul ambasadei pentru a nu fi arestat, dar cei care voiau să-l aresteze au întârziat şi nu au îndrăznit să facă asta cum se cuvine.

Viaţa decurgea plictisitor în lagăr, toamna continua să fie respingătoare, ningea, spre seară se topea, noroiul era incredibil şi frigul în barăci abia îl mai înduram, continuam să fiu sub tratamentul care nu avea niciun rost, dar aşa era ordinul de la Moscova, şi bunul doctor nu putea să facă nimic, trebuia să respecte formalităţile, din

moment ce s-a ordonat ca eu şi alţii să fim întăriţi, trataţi de o boală imaginară, trebuia îndeplinit lucrul acesta, altfel doctorul ar fi avut de suferit.

Tribunalul şi-a continuat activitatea şi mulţi au fost achitaţi. Nu puteam pricepe deloc cum lucra *acest tribunal*, am putea spune că 95% fuseseră închişi fără nicio acuzare, fără niciun proces, omul a fost luat prizonier – uite, acum o să fii închis, de ce nu te-ai împuşcat când ai fost luat prizonier? Iar ţăranii erau închişi pentru că nu predaseră cotele sau bunurile mobile, mii de oamenii erau închişi pentru mici discuţii – în urma turnătoriilor; femeile erau închise, în multe cazuri, pentru că refuzau avansurile bărbaţilor, pur şi simplu nu-ţi venea să crezi; preoţii, călugării şi călugăriţele pentru că slujeau cultului, mulţi erau închişi nu se ştie pentru ce, şi oricât de mult au încercat descurcăreţii şi turnătorii să afle din ce motive tribunalul acesta îi judecă pe oameni, a rămas un mister, chiar un *cumătru* a spus deschis că nici ei nu pot pricepe de ce sunt *judecaţi* unii şi de alţii nu se ating.

Toate astea îi nelinişteau pe oameni, în fiecare dimineaţă aşteptau chemarea şi, deodată, nu se ştie de ce, *tribunalul* a plecat. Au început iar supoziţiile şi zvonurile că *tribunalul* va veni la data cutare cu puteri extinse, iar deţinuţii erau cuprinşi de disperare şi îşi pierdeau liniştea, doctorii chiar atribuiau cazurile frecvente de paralizii tocmai stării nervoase a unor oameni şi aşa chinuiţi şi flămânzi, care-şi pierduseră orice speranţă de a scăpa vreodată din acest iad şi din bătăi, mai ales ale *cumetrilor*.

Câteva zeci de achitaţi fuseseră deja duşi şi s-au primit informaţii că fuseseră mutaţi în Karaganda, unde sunt ţinuţi închişi şi nu sunt trimişi la munci, deşi erau oameni perfect liberi şi care trebuiau să fie trimişi acasă ori, în cazul unor bob grele, să fie duşi în aziluri sau la

sanatorii. Numai că despre sanatorii se vorbea cu ironie, acolo niciodată nu erau locuri, îngrijirea era proastă, se mânca puţin şi adesea pacienţii erau instalaţi de-a valma, ofticoşi cu oameni complet sănătoşi, alcoolicii nu erau separaţi de oamenii normali. Trebuie spus că în unele locuri erau amenajate într-adevăr nişte sanatorii exemplare, cu personal medical remarcabil, în case minunate, cel mai adesea în foste conace şi case de vacanţă ale burgheziei. Multe din aceste sanatorii bune erau mai ales în Crimeea şi pe litoralul caucazian.

Acelaşi lucru se poate spune şi despre lagăre. Erau şi unele bine amenajate, personal am fost numai într-un asemenea lagăr, lângă Moscova. Aici erau ţinuţi prizonieri germani, exclusiv generali şi colonei, era un sat de case de vacanţă al unor negustori moscoviţi, nu erau barăci, şi prizonierii erau instalaţi în case. Casele aveau băi, cu apă caldă şi rece, cu duş, closete bune, paturi cu lenjerie. O să mai vorbesc despre acest lagăr, de unde am fost duşi direct la Moscova.

S-au primit veşti că oamenii eliberaţi care se aflau deja de ceva vreme în Karaganda, dar care încă mai erau ţinuţi închişi şi puşi la muncă, au plecat în sfârşit şi au trimis vederi că trec printr-o serie de închisori de tranzit în condiţii mizere, sunt transportaţi în vagoane penitenciare, în spatele gratiilor, cu lacăt, cu santinele şi câini pe acoperişurile vagoanelor. Lucrul acesta era uimitor şi pur şi simplu nu-ţi venea să crezi, doar aceşti oameni mergeau spre libertarte, mulţi îşi ispăşiseră pedepsele la termen, alţii fuseseră în sfârşit judecaţi şi achitaţi, nu li se prezentase niciun fel de acuzaţie, dar totuşi erau consideraţi deţinuţi. Era pur şi simplu de neînţeles.

Tribunalul continua să facă dreptate, dar în fiecare săptămână se ducea la Karaganda şi oamenii continuau să

fie nervoşi, îşi pierdeau calmul şi chiar pofta de mâncare. Erau aduşi din ce în ce mai mulţi oameni paralizaţi, apăruse o nouă epidemie de icter, cu forme severe, aşa că viaţa continua să fie grea şi obositoare, plictiseală, tristeţe, numai speranţe şi speranţe!

Doar Afanasi Ivanovici continua să-şi păstreze starea de spirit bună. Povestea cu acelaşi umor despre şederea sa la Paris.

Uite ce-mi spune Olecika:

— Azi, dragă Fonecika, o să te duc pe la uzine, mai întâi la fabrica de automobile *Citroën*, la jidanul vostru din Odessa, care se numeşte *Citron*, adică lămâie, dar e mare om de afaceri şi inteligent. Are o uzină mare, numai că maşinile lui sunt bune pentru minunatele drumuri franceze, când de la Paris în sudul Franţei mergi numai pe asfalt. Apoi o să-ţi arăt cum trăiesc muncitorii, în ce căsuţe se înghesuie ei şi cât de sărac trăiesc. Că trebuie să faci raportul pentru Kremlinul tău, la Paris *Kremliul* vostru se numeşte Kremlin. Aşa că, pentru a scrie raportul trebuie să angajezi un om inteligent care să cunoască viaţa muncitorilor francezi şi tot felul de legi despre muncă. Fratele Stepan e mare cunoscător în domeniul ăsta, şi dacă pun eu o vorbă n-o să-ţi ia mult, şi o să scrie astfel încât o să spui că se pricepe într-adevăr la toate astea.

Frăţiorul ăsta Stepan se dovedise a fi acel Stiopka cu care Olecika discutase referitor la polonezul ăla de Stanislav care mă jefuise de nu se poate pentru izmenele de culoarea piersicii şi pentru *smocuri*, şi pentru celelalte ţoale de care n-aveam nicio nevoia dracului. Nu am mers cu automobilul luxos, ci cu unul particular, dar pe care l-am păstrat până seara şi care a intrat tot în banii mujicilor noştri. Ne-am dus la dracu-n praznic şi am văzut Parisul murdar şi desfundat de pe la periferii.

— Uite, îi spun lui Stiopka, spuneţi în raport despre capitala lumii că e pur şi simplu ca provincia noastră ruşinoasă. Sigur că în centru e curat la voi, şi ordine, dar aici îţi vine să-ţi verşi maţele.

Olecika a remarcat că nu trebuie să-l învăţ pe Stepan, o să scrie astfel încât nici el n-o să creadă ce îndrugă acolo, hârtia îndură multe.

Fabrica era, cum sunt în general fabricile, larmă, gălăgie, maşinile şuieră şi nu înţelegi nimic, nici nu auzi ce ţi se spune. Ne-a condus un *anjener*, se vede că ştie treabă, al dracului, şi toţi îl salută, îşi dau jos căciulile şi bună ziua, la revedere, şi el parcă nu se teme. La noi se întâmpla, când am fost eu ministrul Transporturilor, că mergeam aşa prin atelierele alea nenorocite de locomotive cu teamă, nu cumva să ne trezim cu vreo daltă-n cap. Chiar aveam pază, îmbrăcat civil. Eram apărat la fel ca tatăl adorat al popoarelor, mustăciosul Stalin. Şi Ilici fusese păzit la fel de serios. Asta a fost după ce l-a înţepat Kaplan, jidoavca aia căreia îi luase nevinovăţia, deşi înainte de el fusese unsă cu toate alifiile. Şi nu a împuşcat-o, ci, din porunca lui, a fost deportată în nord. Cine a stat acolo a auzit despre ea[154].

Apoi ni s-a arătat cantina. Să spun drept, la ateliere, mari şi mici, nu mă pricepeam deloc şi mai mult mă holbam aşa din cauza freamătului maşinilor şi nimic nu-mi părea interesant; dar uite, în cantină am întrebat cum se hrănesc meşterii *hrancezi* şi s-a dovedit că mănâncă, dea Dumnezeu să mănânce toţi aşa, şi pâine albă, şi cacao, şi nişte *krasane*, asta înseamnă la noi nişte cornuri, cum la noi se dau mai mult copiilor. Doar în cazul băuturii lucrurile stau mai prost, este interzisă, numai că *hranţujii*

154 Era adevărat, a fost închisă la Kniajpogost, în apropierea Lagărului nr. 17, în care am petrecut aproape cinci ani (n. a.).

nu pot fără băutură şi de aceea o aduc pe ascuns, încălcând dispoziţiile organizaţiilor cultural-educative din Uniune.

Apoi am mers la o altă uzină a aceluiaşi jidan Citron. Şi din nou am înnebunit din cauza căldurii şi a focului, în turnătorii şi topitorii; totul e bine făcut, exemplar şi cu respectarea tuturor normelor de protecţie, atât pentru populaţia adultă, cât şi pentru copii, numai că n-am văzut copiii ăştia, mai târziu am aflat că munca copiilor este interzisă cu severitate, în timp ce la noi, în Uniune, ştiţi bine, după poruncile marelui Ilici toată lumea e obligată să muncească, exceptând nou-născuţii şi pe cei ajunşi la senilitate deplină, în al nouălea veac al existenţei.

Acolo am mâncat la cantină, n-am ce spune, o supă minunată cu bucăţi de carne din belşug. Dar Olecika mea în ajun m-a dus la un restaurant unde se serveşte numai peşte, pentru că în *Hranţa* e mare deficit în privinţa produsului de primă necesitate în alimentaţia omului, chiar a cărnii, pentru că se vinde salam şi de măgar, care e mai scump decât cel din mazăre. Pentru trei *hranei* îţi dau un bol plin cu mâncare şi la desert orez cu stafide, ăsta e deja răsfăţ, nu mi-a plăcut după îngheţata fierbinte.

Şi mai apoi m-au dus să văd cum trăiesc muncitorii. Vă spun fără nicio minciună, trăiesc ca boierii, gospodinele sunt îmbrăcate curat, au perdeluţe la ferestre, electricitate peste tot şi nu se întrerupe, ca la noi, chiar şi în colhozurile exemplare, ca să nu mai vorbesc de blestematele de lagăre, unde, dacă e lună, atunci nu-ţi mai dau lumină. Fiecare apartament la ei are bucătărie şi e mare curăţenie, lângă căsuţe sunt mulţi porci şi găini, iepuraşi, mai mici că ai noştri, cum sunt cei de casă, şi gospodinele *hranţuzoaice* iau lână de pe ei şi torc fire din care fac lucruri groase, la noi încă nu s-au gândit la o

folosire aşa de *iconomică* a acestor animăluţe. Imediat în apropierea caselor sunt spectacole de film şi cluburi, pe partide, în care comuniştii noştri nu se prea observă, în cea mai mare parte sunt socialişti, menşevici, aici molima e încă mare şi nu se aude să se ia vreo măsură împotriva ei. Sunt şi biserici catolice, numai că astea sunt separate de stat, dar sunt păstrate curate şi din afară se văd a fi construcţii frumoase.

A fost imposibil să vorbesc cu muncitorii şi gospodinele pentru că nu ştiu niciun cuvânt pentru o discuţie aşa, de prezentare. Tot ce mă învăţase Olecika sunt numai cuvinte de crâşmă şi în general ruşinoase, pentru hoteluri, pentru *madam pipi*. Mi-am dat seama că nu am mărunt ca să le mulţumesc gospodinelor şi o rog pe Olecika să se ducă Stiopka la un chioşc să schimbe, dar Olecika îmi spune că nicio gospodină nu va primi bani, însă Stiopka va scrie că eu am dat mii de franci pentru atragerea spre comunism. Aşa a şi fost, şi pe mujici propaganda asta i-a costat nu zece miişoare ci, mai bine spus, aceste miişoare au sărit în buzunarul Olecikăi şi al ticălosului, al motanului Olecikăi, Stiopka.

Ne-am tot învârtit aşa până seara, nici nu ştiu de ce am ţinut aşa de mult un automobil particular, pur şi simplu mi-a părut rău să plătesc şoferului câteva sute. Seara am mâncat la noi, în camera de hotel, la un tarif dublu. Pentru masa servită în camere şi în nu ştiu ce *chambres séparées*[155] preţurile de pe *adisoni* sunt duble faţă de cele din meniu.

— Scrieţi aşa: mujicii rabdă tot, căci aprofundarea comunismului scuză mijloacele!

Iar Stiopka s-a apucat să scrie raportul şi, trebuie să

155 Separeuri (n. red.).

spun adevărul, a tot scris până dimineaţă aşa de abil, că pur şi simplu nu-mi venea să cred ce nefericiţi sunt muncitorii aici, sub călcâiul capitalismului, cât de jos e sărăcia în *Hranţa*, cât de mari sunt sărăcia şi bolile clasei muncitoare şi cât de mult se îmbogăţesc patronii. Şi câte a tot întors acolo din condei Stiopka, eu chiar am fost entuziasmat şi, în afara onorariului convenit conform acordului verbal, i-am dat şi un *pour manger* gras.

Trebuie să spun că Stiopka ăsta era un băiat versat în astfel de rapoarte mincinoase, ştia tot felul de expresii cu care sunt presărate cuvântările noastre, că nici dracu' nu mai înţelege despre ce este vorba, în faţa prostimii noastre care stă cu urechile ciulite şi se zgârmă în nas, sau pur şi simplu adoarme în timpul blestematelor de şedinţe.

A început cum că am criticat instalaţiile, că la jidanul ăsta toate strungurile simt trase de curele, nu au motoarele lor, eu, desigur, habar nu aveam şi nici nu am de ce nu e bine să învârţi cu curelele, iar cu motoarele e bine; şi că tocmai am numărat câte milioane avea acest *Citron-Limon* ca economii, cu posibilitatea de a îmbunătăţi clasa muncitoare; şi aşa mai departe, a turnat acolo de toate, că pur şi simplu nu-mi venea să cred că aş fi putut să-mi imaginez aşa ceva, darmite să fac o critică atât de ştiinţifică.

Tot amuzamentul era aici, în începutul raportului. A băgat atâtea prostii şi minciuni în vreo zece pagini, cu copii duble pe hârtie de copiat, la ei hârtia asta se numeşte cumva, e străină, parcă *indeika1*.

Mai departe Stiopka s-a depăşit pe sine, am putea spune, când a început să mintă despre locuinţele clasei muncitoare, care trăiesc în bordeie ce se numesc *cazărmi*? şi că la ei nu e lumină electrică, dar nici ziua, pentru că trăiesc ca nişte furnici în furnicare, şi apă aduc de la două

verste, pentru că Parisul se află pe un râu mizerabil, cu o denumire ridicolă, *Seno*[156][157], nu ca Neva noastră.

Apoi a început s-o ia la bani mărunţi cu cantinele, carne nici vorbă să fie, unii nici nu au auzit de ea; mănâncă fierturi din ghindă, un fel de bob de pe la noi; untură de peşte nici ţipenie, nici ţipenie de porci – cu excepţia întreprinzătorilor şi proprietariilor de fabrici care sunt adevăraţi porci în privinţa oamenilor muncii de ambele sexe, inclusiv copiii. Ajutorul medical este sub orice critică, eu, chipurile, am văzut la această conferinţă internaţională, la care nu mai participasem de câteva zile, nici nu-l mai văzusem pe amărâtul meu de savant-dădacă. Şi atunci m-am gândit: chiar aşa, ce s-o fi întâmplat cu el, de nu l-am mai văzut. Doctori în *Hranţia*, chipurile, simt cam puţini, natalitatea e foarte deficitară, populaţia are numai avorturi, şi Stiopka a îndrugat atâtea, că nici nu mai ţin minte, le mai şi explica. Se vedea, al dracului, că era familiarizat cu aceste compuneri, la noi de mult ar fi fost *academiciat* şi *lauroleat1*.

Apoi Stiopka a mai spus că pentru a avea imaginea completă a tabloului decăderii şi ruinei vieţii cultural-educative a *demimondului* parizian, academicienilor, *sinatorilor* şi reprezentanţilor puterii populare a acestei republici *socialiste* burgheze, care se consideră cea mai educată din lume, am vizitat tot felul de spelunci ale depravării şi luxului de noapte: locuri de tip cafenea şi muzicale, peste orice închipuire şi cu cozi interminabile, care depăşesc chiar cozile noastre la pâine, care sunt pline de *tineri de aur*, mult mai prejos de komsomolul nostru, care merge cu curaj înainte spre viitorul fericit şi viaţa

156 Noi l-am corectat pe Afanasi: nu indeika, ci indigo (n. a.).

157 L-am corectat pe Afanasi - Sena (n. a.).

luminoasă, sub conducerea înţeleaptă a celui mai mare tiran şi răufăcător, mustăciosul Stalin, moştenitor al nu mai puţin deşteptului de Ilici.

Numai că Stiopka i-a pictat pe nebunii ăştia remarcabil, că nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să născocească ceva mai servil pentru lingerea unui anumit loc al trupului uman. I-a înfăţişat în aşa hal, că pur şi simplu muream de râs, râdeam în hohote, cu lacrimi.

Tare bun mai era Stiopka, un porc de câine, un mincinos, pur şi simplu mă minunam de unde îi vin asemenea expresii, mă rog, nici Ilici, nici alţi ticăloşi n-ar fi reuşit cu minciunile astea să-i păcălească atât de bine pe cei simpli, pe mujicii ruşi, şi pe *entelectualii* de sus, cum ar fi cadeţii şi menşevicii. A povestit el şi despre *câinele lui Hitler*, dar nu a scos nicio vorbă despre propunerile lui mizerabile, numai că eu am făcut cunoştinţă cu *Ermania* reală şi că am văzut singur ce pericol se pregăteşte acolo pentru noi şi că *enformaţia* asta m-a costat pe mine, adică pe guvern, nu doar o mie de *hranei*. A pictat lucrurile aşa de clar, că era mai bine decât o făceau diplomaţii noştri sau *enformatorii*.

Aşa că Stiopka nu a primit degeaba plata cuvenită pentru un asemenea raport, care i-ar fi făcut silă nu numai guvernului *hrancez*; dar şi mie, şi uite, până şi acum mi se face silă, când mă gândesc că pentru toate strădaniile astea, contrainformaţii, conform codului secret militar al comunicatelor secrete, stau închis aici de 18 anişori şi nu se ştie câţi mi-au mai rămas.

Stiopka a plecat, noi ne-am dus la culcare şi o întreb pe Lelicika-Olecika:

— Dar cine eşti tu, de atâtea zile ne plimbăm împreună şi eu nu-ţi ştiu numele.

Ei, Olecika a învârtit aşa veioza de pe măsuţa de

lângă pat şi mi-a şoptit.

— În cel mai mare şi mai onest secret o să-ţi spun, dragul meu Fonecika, că eu sunt o mare ducesă!

Uite, să mă ia dracu', mereu uit cum şi-a spus exact. *Taksa*? Şi încă un nume nemţesc, de câine1, dar că e o rudă apropiată a Romanovilor, că e poloneză şi că în ea e şi sânge al rasei americane, care are peste două mii de ani[158] şi că ea a fost prin toată lumea, inclusiv în nu ştiu care *Mont Karl*, unde un prieten de atunci al ei a pierdut la *popa-prostu* mii de *ruble americane*.

Şi a început să spună atâtea lucruri, că am renunţat, am adormit în auzul şoaptei ei, care mai apoi, cum o să vedeţi, s-a dovedit a fi o minciună mare şi cea mai mizerabilă ironie asupra mea, de fapt, a întregii omeniri. Abia la Lubianka câinii de anchetatori mi-au spus cine era Olecika – nicio ducesă, ci una care îl slujea chiar pe Besedovski ăsta, o agentă secretă; numai că despre asta o să vă povestesc mai târziu. Deocamdată vă doresc o noapte foarte liniştită, dormiţi, dragilor, în frig şi răcoare, sub păturile mirositoare, şi pe rufele murdare, pline de căcat!

În viaţa noastră nu s-a întâmplat nicio schimbare. Tot timpul am fost chinuit cu infiltraţii, era foarte greu, mai ales cu găsirea venei, mă împunge, mă tot împunge felcerul şi spune:

— Mergeţi, las să se odihnească venele, aveţi amândouă mâinile ciuruite, o nenorocire de scleroză!

În acelaşi timp au început să ducă grupuri dintre cei judecaţi şi achitaţi, dar şi dintre cei care-şi ispăşiseră pedeapsa şi nu fuseseră condamnaţi din nou, ci fuseseră eliberaţi cu bine; adică îi duceau şi pe ei, numai că nu ştiam unde, acasă ori, ca pe loturile precedente, prin alte

158 1-am amintit lui Afanasi - oare nu Saxen-Darmstadtt-Hessen? (n. a.).

închisori.

A făcut multă zarvă demiterea ministrului Afacerilor Interne Vinogradov, o coadă de topor de-a lui Stalin şi Beria; se spunea că fusese executat, nimeni nu ştia unde dispăruse şi în acelaşi timp au arestat şi mulţi anchetatori[159]; oamenii vorbeau că ar trebui lichidaţi toţi anchetatorii, fără excepţie, pentru că printre ei nu era niciun om cum se cuvine şi cult, erau numai scursuri, persoanele cele mai lipsite de moralitate.

Asta, mă rog, era adevărat, pentru că eu personal am avut 12 anchetatori, trebuie să spun că toţi au fost nemernici, totalmente analfabeţi, torţionari înverşunaţi şi perfecţionaţi, poate numai cu excepţia căpitanului Korneev, care era un om destul de deschis.

Au început să dea şi nişte efecte1, dar numai celor care mai aveau puţin de stat şi unora dintre cei achitaţi; dar eu, nu ştiu de ce, nu am primit nimic şi oamenii mă linişteau, spunând că mie, ca străin, o să-mi dea haine de civil de primă calitate, cămăşi cu guler, chiar şi cravată, şi palton cu nasturi, că nasturii în Uniune sunt socotiţi un lux.

Se apropia Crăciunul şi feţele bisericeşti se pregăteau de slujbele solemne, se făceau cântări şi gardienii nu îi împiedicau, chiar şi *cumetrii*, care umblau tot timpul fără rost prin zonă şi trăgeau cu urechea nu luau în seamă grupurile de cântăreţi; aşa că puteai să zici că au loc nişte schimbări, dar nu puteai trage în mod clar nicio concluzie, toţi se simţeau ca într-un vulcan, uite, erupţia e pe cale să înceapă şi ne va lua şi pe noi, în explozia ei!

Deşi mă simţeam foarte rău, sufeream mai ales de

159 Pe Riumin, anchetatorul meu, l-au arestat şi l-au executat. A fost un anchetator şi torţionar înverşunat (n. a.).

ceea ce se numeşte *reisefieber*[160][161], dar mă ţineam tare şi-l imploram pe doctor să-şi dea acordul că sunt gata de călătorie, că nu sufăr de nimic, dar doctorul parcă se ascundea de mine, cred că el spusese că pot fi lăsat să plec, dar probabil *cumetrilor* şi şefilor li se părea că nu fusesem tratat cum se cuvine, mai bine zis, mă tot chinuiau şi de aceea mă ţineau degeaba.

Serile la lumina opaiţului erau aşa de monotone, muncitorii însărcinaţi cu deschiderea curentului electric intenţionat nu o făceau, deoarece era lumină de la lună, pur şi simplu nu mai aveam putere, trebuia să facem foc noi, bolnavii.

De plictiseală şi oboseală l-am rugat pe Afanasi Ivanovici să ne spună cum a fost jefuit de membrii bandei „Pisica Neagră”, când era ministru al Transporturilor. Afanasi Ivanovici nu avea nevoie nici de mâncare, ci numai să trăncănească şi să râdă de propria persoană. Ne înfofolim în păturile noastre, ne aşezăm lângă soba care se răcise, şi Afanasi Ivanovici îşi începe povestirile cu o voce plăcută de bas.

— Am primit misiune să mă duc de la Kiev la Harkov, să dau premii în bani şi medalii muncitorilor de la uzina de locomotive, chiar acelor *udarniki*[162], muncitori de excepţie care erau percepuţi astfel numai pentru că urlau la şedinţe „Corect!” şi „Susţinem!”, dar ca muncitori şi maiştri erau sub orice critică.

Aveam un vagon-salon, din vechiul regim, cu tot confortul, pentru mine un compartiment separat, şi sală de

160 Echipament penitenciar (n. red.).

161 „Febra călătoriei” (germ. în original) (n. red.).

162 Preluare din limba rusă (plural) - muncitor/lucrător sovietic care depăşea planul de muncă, denumit din anul 1935 şi stahanovist (după minerul Alexei Stahanov) (n. ed.).

mese cu bucătărie, şi pentru *siclitari* nişte cabinete mici şi confortabile; au legat vagonul meu la un accelerat, era ultimul. Vagonul avea un conductor şi un bucătar. Curentul electric a funcţionat o vreme, dar în curând s-a stricat ceva şi stăteam la lumina lumânărilor, care aveau greutatea în aur în Uniune, după cum ştiţi.

Am tot discutat, am fumat şi ne-am dus la culcare. În compartimentul meu erau şi medaliile, material nepreţios, şi banii, câteva sute de mii de ruble. Sacii erau într-un colţ, lângă uşiţa ce dădea spre closet şi lavoar. Peste noapte eu nu citesc, cum se întâmpla pe vremea burgheziei, şi am început imediat să sforăi. Nu ştiu cât timp a trecut, simt că umblă cineva lângă uşiţa de la lavoar, e întuneric în compartiment, întreb:

— Cine e acolo?

Şi o voce foarte groasă îmi răspunde:

— Taci, dacă vrei să rămâi în viaţă!

Eu întind mâna după chibrit şi nu-l găsesc, simt că în compartiment sunt deja câţiva oameni, aud nişte voci, ştiu că ăştia sunt bandiţi. Trag semnalul de alarmă, dar nu merge, strig:

— Conductor! Tovarăşi! dar ăla îmi pune mâna pe gură şi zice din nou:

— Taci, dacă vrei să mai trăieşti!

Un bandit sfârâie un chibrit şi îndreaptă spre mine pistolul. Ce să fac, strig:

— Sunt ministrul Transporturilor, vă împuşc! dar îmi pun perna pe faţă şi toţi bandiţii fug.

Sar în sus şi trag iar de semnal, atunci dau fuga conductorul şi *siclitarii* şi toţi urlă că bandiţii au sărit în vagon atunci când trenul a început să urce. Urlu şi eu spre ei:

— Ce-aţi căscat gura, jigodiilor, mi-au luat toţi sacii

cu sutele de mii, dă semnalul, opriţi trenul! Şi de ce nu funcţionează automatul de oprire *Vertigaz**?

Într-adevăr, ce să mai oprească trenul unde te prinde noaptea, şi pe câmp, şi aşa am fost eu jefuit şi era cât pe ce să mi se ia şi gâtul.

Am dat medaliile, şi de bani am făcut rost, iar când m-am întors acasă a început imediat o anchetă politică, şi s-a trimis informare şi la CEKA, dar nu a ieşit nimic, caută acul în carul cu fân. Am ordonat să se treacă imediat la elaborarea unor mijloace de securitate a deplasării lucrătorilor de răspundere şi a membrilor de partid, precum şi a tuturor celor care se deplasează pe căile ferate. Am aflat că asemenea jafuri au loc aproape în fiecare zi şi că „Pisica Neagră" asta e de neprins, de aceea problema ar trebui să fie clasată.

Totuşi am pescuit câteva sute de mii pentru refacerea semnalelor de alarmă, dar nu s-au transformat decât buzunarele *injenerilor* noştri din domeniul ăsta, pentru că mi-am predat portofoliul fără modificarea blestematelor de semnale. Sfoara aia de demult era mult mai bună, numai că nu corespunde tehnic, dar uite, m-au jefuit clasa-ntâi, aşa că măcar asta a fost tehnic din partea bandiţilor. Aşa a fost organizat atacul ăsta banditesc asupra vagonului ministerial. Apoi s-a auzit că m-au jefuit tovarăşii mei de călătorie, care ştiau că duc atâţia bani şi că stau în ultimul vagon.

Am râs de această întâmplare şi de faptul că nu a fost nicio urmare pentru nimeni, pentru că organizaţia era de aşa natură că jefuitorii puteau fi chiar şefii, şi ai CEKA, şi ai departamentului care trebuia să facă ancheta.

— Acum – continuă Afanasi Ivanovici – o să termin de povestit cum am plecat din Paris şi mi-am luat la revedere de la ticăloasa asta de Olecika. De fapt, a rămas până la

sfârşit drăguţă şi bună cu mine, în sufletul meu eram totuşi mulţumit că mă încurcasem cu ea. Numai că nu am ghicit deloc că era provocatoare şi am aflat despre asta abia la Moscova, la Lubianka, unde câinii de anchetatori mi-au povestit detaliat despre lucrurile neruşinate pe care le-am făcut, că nici nu îmi venea să cred că toate astea le făcusem pe seama amărâţilor de mujici.

Mă trezesc într-o dimineaţă şi-mi aduc aminte fără nicio plăcere că alături de mine e profesorul-doică şi că eu simt totuşi delegat la conferinţa Crucii Roşii Internaţionale şi habar n-am ce se întâmplă acolo. Chiar aş putea spune că uitasem cu totul de ea.

Sun la primul buton şi poruncesc să-mi fie trimis imediat adjunctul meu, celebrul savant. Olecika traduce toate astea, iar lacheul de dimineaţă e deja în frac, cum mergeau la noi numai conţii şi cei de la Curte. Aflu că profesorul meu nu a mâncat în restaurantul hotelului şi lacheul a auzit de la el că se terminase de mult conferinţa.

Mi s-a făcut ruşine, doica mea nu avea nicio copeică, i-am dat eu nişte mărunţiş, altă dată o mie; dar viaţa la Paris e scumpă, uite numai câte băncuţe albastre am aruncat în dreapta şi-n stânga, şi m-am hotărât să-i dau imediat profesorului cât doreşte, numai să fie mulţumit, şi să scrie un raport cât mai bun, cu mai puţine minciuni ca al lui Stiopka.

Vine profesorul şi mă întreabă imediat de sănătate, râde sarcastic, sărută mâna Olecikăi, spune că s-a terminat de mult conferinţa şi că raportul meu, adică al lui, a fost bine primit şi au decis să-l multiplice la maşină, pentru societăţile ştiinţifice, şi că putem pleca în voie, dacă starea sănătăţii mele îmi permite o asemenea călătorie, fără a fi însoţit de o soră medicală sau chiar de un doctor de boli bărbăteşti.

Râd şi eu, dar Olecika s-a încruntat, chipurile, nu pricepe aluziile la starea orgoliului ei feminin şi la sănătatea organelor sexuale. În acest moment toţi am vrut să bem ceva şi, deşi era dimineaţă devreme, am cerut de băut. îi spun doicii că sunt foarte vinovat faţă de el, că l-am ţinut pe uscat în sens financiar. Dar profesorul spune că la Paris traiul este pentru toate buzunarele şi că a mâncat foarte bine cu câţiva *hranei* pe zi, ba a fost şi la teatre, şi a mâncat extrem de bine la banchetul de adio al delegaţilor de pe toate continentele.

Mai spune că, uite, în opinia lui, în Parisul ăsta nu poţi trăi totuşi cu orice buzunar, pentru că buzunarul mujicilor noştri a suferit peste măsură în tot felul de *Vulturi* şi *Clopote*, şi la frumoasele *venerice*. Ca să nu mai vorbesc de micile surprize ale Olecikăi, nu orice buzunar suportă asta.

I-am mulţumit doicii şi i-am dat cinci mii, să-i cumpere Rivocikăi lui tot felul de boarfe, numai că doica avea multă conştiinţă, a refuzat categoric, eu totuşi am reuşit să-i bag în buzunar hârtiile albastre şi am decis să plecăm la dracu-n praznic mâine, cu avionul, să ne prezentăm mai repede rapoartele stăpânilor noştri şi să primim răsplată. Eu, după cum vedeţi, deja mă delectez cu o recompensă de 18 anişori, dar despre profesor nu am aflat nimic până acum. Poate şi el este recompensat la minele de cărbuni din Nord sau spală aur în Siberia, în folosul chinezilor sau altei populaţii mizerabile.

Am hotărât, mâine plecăm; dar Olecika spune că la despărţire trebuie să văd mormântul lui Napoleon, că este ceva imposibil de descris prin frumuseţe şi măreţie, dar mie puţin îmi păsa de aceste frumuseţi şi măreţii, ce n-oi fi văzut eu în capela lui Napoleon? Avem şi noi moaştele noastre nepreţuite, în Piaţa Roşie, atât de murdărită de

cenuşa unor mari-mici bărbaţi şi femei!

Numai că Olecika tot insista să ia din nou *auto-careta* luxoasă, cu *făclier* şi telefon; şi m-a mai convins să mâncăm într-un restaurant din afara oraşului, care mai înainte fusese *colhozul* unei regine *hranceze*, pe care au omorât-o, dar în niciun caz la fel ca pe ţarii noştri nefericiţi, şi că în *colhozul* ăsta regina creştea păsări, adică trăia simplu, aşa cum se cuvine unui om liber, indiferent de ce naţie este.

— Într-un cuvânt, cam ca la noi, a mai spus Olecika; dar eu am adăugat că dacă Olecika ar fi văzut cum se trăieşte la noi în colhozuri, s-ar fi exprimat mai trist despre viaţa de ocnaş, unde oamenii mor ca muştele, rod scoarţă şi-şi taie copiii. Olecikăi nu-i prea venea să creadă, dar profesorul s-a tulburat aşa de tare, că ar fi dat bir cu fugiţii, însă noi ne pregăteam să mergem la mormântul lui Napoleon.

Moaştele lui Napoleon chiar că stau bine, în *casa envalizilor*, numai că nu e o casă, ci chiar un palat, un lux neobişnuit. Tot aici, în apropiere, e foişorul lui *Ehfel*, total aiurea, în comparaţie cu cripta împăratului moscovit pe termen scurt, care a ars măicuţa noastră, capitala Moscova, acum un secol. Spre norocul nostru, pentru că era veche, capitala ar fi trebuit să fie distrusă de mult. Dar acum au făcut-o măreaţă, tare bine i-au reconstruit centrul; iar despre faptul că stăpânii noştri instalaţi în ea au mutilat-o pe măicuţa capitală, ţi-e şi silă să te gândeşti ce vipere şi ce monştri acţionează acolo.

Napoleon se odihneşte într-un sicriu negru, foarte decent, nu ca al nostru, marele modest şi gânditor Ilici, care stă în cristal. Pentru că leşul i se descompunea repede şi, în plus, pentru că fusese inundat de murdăriile de sub Kremlin, au făcut o momâie dintr-un plastic la modă

acum. Nici în timpul vieţii n-a fost Ilici atât de arătos, dar acum l-au făcut cum m-a făcut pe mine coaforul parizian, rumen, nici bărbuţa n-o mai are ca de ţap, cum era în timpul vieţii.

Olecika îmi spune că Napoleon e îngropat cu medaliile lui, şi e ca viu, că ţarului nostru Nicolae i-au jefuit sicriul negru, ar fi arătat asta un prizonier englez, zice Olecika, numai că eu nu ştiam nimic, ce fel de om fusese împăratul care mai dăduse şi foc Moscovei1. În jurul lui sunt soldaţi de piatră de statură uriaşă, nu ştiu de ce, cu aripi, şi ţin în mână săbii cu tăişul în pământ; asta şi la Ilici, zi şi noapte fac de pază soldaţi, numai că simt vii, bărbaţi adevăraţi. De ce se mai chinuie de atâţia ani militarii şi de ce să păzească? Nimeni nu vrea să înjunghie o asemenea căzătură. Costumaşul lui Ilici, civil, se odihneşte pe fân, nu face nici două parale; şi cine cumpără de la un mort, nici măcar la piaţa Hitrov[163][164].

N-am acordat atenţie acestui lucru, dar am acordat atenţie steagurilor, doar am fire de militar, nu mai spun cât am cântat eu lângă steaguri, când eram în regimentul al doilea de gardă de puşcaşi. Asta e demn, că steagurile te păzesc aşa, nu ca la noi, când steagurile germane au fost arse în Piaţa Roşie şi *mustăciosul Soso*, în jacheţică de feldmareşal, îşi dansa sălbatic *lezghinka* gruzină, spre amuzamentul şi ruşinea robilor care se holbau. Dansa pe

163 L-am corectat pe Afanasi, că Napoleon nu a incendiat niciodată Moscova (n. a.); astfel este redactat în original, Moscova fiind incendiată şi distrusă în mare parte în anul 1812, în timpul campaniei franceze din Rusia (n. ed.).

164 L-am corectat pe Afanasi, că astea sunt statui remarcabile de îngeri, mari creaţii ale artei. Şi am întrebat dacă Afanasi a remarcat că îngerii aceştia îşi concentrează privirile într-un punct, spre cripta Marelui împărat? (n. a.).

cărbuni. Uite ce tiran sălbatic şi josnic a fost!

Dar uite ce mai e frumos în cripta asta: lumina. Parcă e de sus şi e albastră, ca la hotelul din piaţă, unde chiar Napoleon stă pe un foişor, cu bâta în mână.

Totuşi am fost mai *enteresat* să mă uit la *colhozul* regal, unde Olecika voia să mă ducă să luăm dejunul, şi ne-am grăbit aşa de tare că am uitat să dau *pour boire* şi *manger* bătrânilor, şi bătrânii ăştia sunt îmbrăcaţi aşa frumos, că nici nu-ţi vine să crezi că sunt pe banii statului, pentru că la noi chiar *envalizii* umblă aşa de jerpeliţi când cer pomană, că nici nu mai ştii dacă sunt oameni sau scursuri ale societăţii. Mai mare ruşinea cum sunt dispreţuiţi apărătorii patriei. Oamenii şi-au vărsat sângele şi, în schimb, cerşesc; şi pentru asta *faraonii* îi cară la miliţie.

Ne-am dus la *colhoz*, am vrut să mă aşez lângă prietenul meu, *generalul prinţ şofer*, un om atât de deschis; nu-mi vedea să cred că el fusese violent şi băuse sângele poporului. *Făclierul* s-a instalat pe scăunelul pliant, nu a vrut să se tolănească alături de Olecika, precum câinele ăla hitlerist, deşi am insistat pe egalitatea de drepturi şi pe drepturile omului. Pe drum, prietenul ei generalul mi-a povestit multe minuni, şi despre el, şi despre regii şi reginuţele *hranceze*, că ăştia au fost nişte oameni minunaţi şi drepţi, şi câţi ţari drepţi am avut şi noi, mai ales Alexandru al II-lea, uite, el chiar a fost *ieliberator*, un conducător tare progresist, nu cum sunt înşelătorii verbali cu mâna ai noştri[165].

Imediat ce am ajuns, am rugat ca personalul automobilului să-mi facă cinstea să ia masa cu noi, după ce le-am promis şi caviar, şi tot ce vor dori, şi cât vor putea; la

165 L-am corectat, pe Afanasi, nu înşelători cu mâna, ci înşelători cu vorba (n. a.).

dispoziţia mea, să înfăşoare în ziar şi să ducă şi acasă, la familiile şi la rudele lor apropiate, ce rămâne pe farfurii, deşi cantina asta a *colhozului* este numai cu servire, nu pentru acasă, atunci o să fac aşa încât *pour boire* să fie *şi pentru acasă*. Numai că servitorii ăştia au refuzat categoric, nu se cuvine să stăm la aceeaşi masă cu domnii angajatori. Uite mai oameni ai vechiului regim s-au dovedit aceşti oameni ai muncii, stând pe alt peron, departe de egalitatea în drepturi şi desfiinţarea claselor.

Dar general-prinţul mi-a spus că aici nu a fost niciun colhoz, pur şi simplu regina asta mânca *delicatese* de la mesele din afara curţii, voia şi ea ciorbă de varză acră, şi *kvas*, cum am poftit eu în blestematul ăla de *Vultur cu două capete*. Clădirea acestui colhoz s-a dovedit minunată, nici vorbă să semene acest lux şi confort cu cantinele noastre de la colhoz; gustările erau cu adevărat pariziene, mâncarea era *cultă*, fără urmări de indigestie, şi cu un coeficient suficient de *calorifere* nutritive şi de aceste noi invenţii ale medicilor noştri de la Kremlin, nu ştiu ce vitaminuri[166].

Asta e adevărat, dragi prieteni ai mei din străinătate, avem mulţi doftori şi minunaţi, care stau prin capitale şi oraşe, dar ce se întâmplă la ţară? De exemplu, dinţii sunt scoşi cu sfoara şi sunt ameninţaţi cu cărbuni; iar muierile nasc simplu, fără niciun fel de ajutor la naştere, în afară de bătrânele moaşe; cum a fost în trecut, aşa este şi acum.

Deşi servitorii de pe automobil nu au vrut să ne fie companie, totuşi am poruncit să li se dea mâncare în afara restaurantului, de cea mai bună calitate, ca pentru muncitori de răspundere şi membri de partid. Şi ei mi-au

166 L-am corectat pe Afanasi: nu vitaminuri, ci vitamine, şi că nu e nici vorbă o invenţie a medicilor de la Kremlin; dar că el trebuie să recunoască faptul că sovieticii au medici învăţaţi şi profesori (n. a.).

mulţumit foarte mult, au spus că americanii nu-i servesc niciodată cu nimic. Iar când au aflat că mâine dimineaţă plec, au spus că o să vină să mă ducă la aeroport pe gratis, cu maşina asta clasa întâi, ca să le port amintirea unor albgardişti educaţi, care nu au strâmbat din nas că trebuie să mă servească pe mine, un înalt funcţionar bolşevic şi om de ştiinţă, aşa cum sunt considerat; şi eu le-am răspuns că, deşi avem opinii diferite în privinţa modului de trai al proletarilor din toate ţările, le respect orientarea lor greşită; că, deh, cine vrea iubeşte blondele, alţii aleg, prin localuri, brunetele.

Când m-am întors în Paris, mi-am adus aminte că am totuşi o soţie şi că trebuie să-i fac şi ei o *siurpriză*, nu numai Olecika să se folosească de prosteala mea, trebuie să am grijă şi de strângerea legăturilor familiale.

Şi ne-am dus într-un magazin în care poţi intra gol şi ieşi îmbrăcat, şi cu casă, şi cu mobilă, într-un cuvânt, te faci ca un burjui adevărat, împotriva căruia se pun toţi deştepţii noştri. Nişte fete şi demoazele au sărit imediat pe noi, *bonjour mosieur-madame*, uite *service*, *bon marche*, aşa că buzunarele mujicilor sunt tot *marche*; numai că Olecika mi-a explicat că sunt două *marche*, unul e un fel de talcioc, iar altele sunt ca la noi – marş, adică mergi, cumva ceremonios, la sărbătorile regimentului, ce frumos mai era pe atunci!

Atunci am rugat-o pe Olecika să cumpere ce trebuie pentru muierea mea, dar, lucrul cel mai important, mai multe ceasuri, pentru că la noi asta e o marfă total deficitară, se consideră că e o fericire nemaipomenită dacă cineva are măcar două ceasuri la mână, aşa, un fel de brăţări. Olecika a luat 16 ceasuri – mare raritate în Uniune aşa ceva, unele mai frumoase ca altele, şi chiar cu briliante, şi cu nişte încuietori că Olguha mea m-a făcut

albie de porci. De pus le mai pune ea, dar asudă că nu le mai poate da deloc jos de la mână.

La raioanele de damă eu nici nu m-am uitat, dar Olguha mea m-a ocărit pentru toţi aceşti pantalonaşi şi cămăşi transparente, chipurile, ea e femeie în vârstă şi cinstită, cu un comportament decent; şi tu, mizerabilule, ce mi-ai adus?, orice curvă poartă asemenea ruşine; şi toate sunt numai în culori deschise, că până şi o femeie tânără se va ruşina să se dezbrace în faţa soţului sau a amantului ei secret.

Ca să vezi ce mai cultură e în Parisul ăsta: au promis să trimită toate acestea pe cheltuiala patronilor chiar la mine acasă, în *numero de luxe*, *numero 20*, gratis şi în aceeaşi zi, când au aflat că dimineaţă plec acasă; la noi s-ar fi folosit de această ocazie, de plecarea cumpărătorului, şi n-ar fi trimis nici pe dracu', apoi fa reclamaţie şi cere: adio, nene, nu v-am vândut nicio marfa, puteţi să ne daţi în judecată la tribunalul *popolar* care, se ştie, judecă în funcţie de cel ce unge mai mult, acela câştigă.

Şi în acest *bon marche*, cum se spune adică la noi, *talcioc bun*, sau bazar ieftin, Olecika n-a uitat nici de ea, şi-a luat atâtea mărfuri de damă, că atunci când au adus ţoalele astea în *numero de luxe*, *numero 20*, s-a dovedit că pentru ea luase mai mult decât pentru muierea mea; şi mai trebuie să spun că ţoalele ei erau mai scumpe decât ale Olguhăi, şi bazarul ăsta ieftin a sărit de o mie de albăstrele; mujicii noştri nici în vis nu visează că există asemenea bazaruri, la bazarurile noastre mujicii ar putea cumpăra vreo cinci ani produse alimentare cu un asemenea capital.

A fost şi o încurcătură la cumpărături, îi spun eu Olecikăi tare, pentru că în bazarul ăsta e mare larmă, toţi urlă şi toţi se grăbesc, şi oameni sunt aşa de mulţi, ca la

noi la demonstraţii şi la sărbătorile sovietice. îi spun:

— Cumpără pentru muierea mea mai multe capoate, pentru că Olguha a devenit boieroaică şi poartă numai capoate, şi să fie cu modele multe, şi cât mai colorate, aşa, cu floricele şi păsărele.

Iar lucrătoarea responsabilă de la prăvălie, o muieruşcă foarte vopsită, a început cumva să râdă şi spune că ei nu vând asemenea obiecte la bazarul lor, care se pot cumpăra de la farmarcie sau de la *domestique* din crâşmele de noapte. Nu pricep nici pe dracu', de ce şi Olecika, şi tipa asta vopsită râd aşa. Olecika îmi spune că aici în ţările culte *capot* se numesc nişte chestii igienice, ca să nu ai copii, sau să nu iei vreo boală ruşinoasă. Ei, am înţeles bine tulburarea lor şi m-am scuzat din suflet, pentru că sunt om sensibil în privinţa sexului feminin şi nu-mi permit asemenea gafe în discuţiile cu madamele, chiar în discursurile de la zilele mamelor şi tuturor pizdelor.

Ne-am întors la *Claridge* al nostru şi Olecika îmi spune că trebuie să-mi fac bagajul şi să mă duc chiar acum la ambasada noastră căcăcioasă şi să iau de acolo un permis de transport marfa fără plata taxei legale aplicată produselor internaţionale introduse în ţară. Dar la ce dracu' îmi trebuie mie permisul ăsta, din moment ce sunt delegat şi peste tot am drumul deschis, şi nu am nevoie de niciun paşaport sau permis?

— Atunci, Fonecika, începi şi fii bagajul, pentru că la despărţire o să te duc într-un loc în care se adună toţi diplomaţii, fără excepţie, şi cei mai înalţi oameni politici, simt şi prinţi, chiar de-ai voştri, mari, şi chiar regi, nu numai din ţări mici. Eram foarte interesat de o asemenea cunoaştere a stării politice a ţărilor occidentale şi din toate continentele, inclusiv nu ştiu care Australie, despre care am auzit, şi nu ştiu nici acum unde e statul ăsta1.

Dacă e aşa departe, atunci s-o ia dracu’, avem şi mai aproape state sălbatice, unde comunismul trebuie ajutat s-o ia bine înainte, pentru că sunt popoare nedezvoltate şi în starea lor primitivă nu pricep nimic, nu numai din prostia înnăscută, uite, cum sunt coreenii, dar şi din cauză că fumează un asemenea tutun[167][168], sunt prostiţi zi şi noapte. Cum au început să se desfăşoare politicienii, am văzut eu că nici două europlanuri nu ajung, aşa mulţime mare de culturi diferite este, şi mi-am adus aminte că doar i-am promis doicii mele că o să-i dau de la mine izmenele de culoarea piersicii, şi *smocurile*, şi lenjerie, că nu pot deloc s-o duc acasă, din cauza suspiciunii ce ar trezi asupra tainei mele, pentru ce sunt toate aceste danteluţe pe care mi le-am luat, totul este de o necuviinţă de depravat. Şi am poruncit la prima sonerie să-mi fie aduse toate ţoalele *hranţuzeşti* de îmbrăcat, iar el a început s-o facă pe încăpăţânatul:

— Nu pot să accept toate aceste obiecte de primă necesitate, pentru că sunt om de ştiinţă şi pentru că trebuie să mă îmbrac cuviincios şi modest, şi o să fiu bănuit că pe ce fonduri mi-am achiziţionat eu un asemenea lux, inaccesibil în Uniune, când mujicii noştri aleargă cu *derierurile* goale; tot Olecika m-a învăţat cuvântul ăsta. Şi am dat toate aceste mijloace populare celor patru *sonerii*, inclusiv servitoarelor, care le-au primit cu mare bucurie pentru soţii lor.

Şi din ţoalele pentru Olguha mea am mai dat acestei persoane, pentru că se adunase o mulţime de bagaj, şi prima sonerie mi-a adus un geamantan, nou-nouţ, probabil l-o fi şutit de la vreun locatar. Şi totuşi aveam o mulţime de

167 1-am explicat lui Afanasi ce înseamnă Australia (n. a.).

168 L-am corectat pe Afanasi, că nu fumează tutun, ci opiu (n. a.).

bunuri şi m-am chinuit mai apoi cu ele de nu se poate; şi acasă am încasat-o de la credincioasa mea, care m-a făcut albie de porci, dar degeaba, pentru că a vândut cât ai zice peşte totul la talcioc, au sărit bărbaţii cu toată puterea. Niciodată nu le trecuse prin cap că sunt pe lume lucruri de genul cămăşilor de zi, pentru că noi cu lunile mergeam în aceeaşi cămaşă din pânză de catarg, până ce o mâncau păduchii de tot.

Între timp Olecika şi-a făcut şi ea bagajele ei şi le-a dus undeva, iar eu o aştept, a dispărut din nou drăguţa mea, credeam că a dispărut pe ascuns, dar deodată iat-o, şi cu cine, cu Stiopka:

— Uite, Fonecika al meu de neuitat, frăţiorul meu, sau *motanul* ei, mare nevoie are de haine, o să-ţi fie greu să duci toate astea, dă-i şi lui ce nu-ţi mai trebuie.

Ei, nu m-am apucat acum să desfac tot rahatul ăsta şi i-am propus, chiar ruşinându-mă puţin, nişte bănişori, şi *motanul* nu s-a jenat deloc, a mulţumit din suflet, iar Olecika o dădea întruna:

— Fonecika, mai dă-i, nu are cu ce să meargă în zilele de sărbătoare!

Îi dau băncuţă albastră după băncuţă până s-a dus dracului, în cele din urmă, după ce i-a jecmănit pe mujicii noştri de câteva mii. Ce să fac, doar e frăţiorul Olecikăi, care a minţit de nu s-a putut, cu mare clasă, în raportul lui, adică al meu.

Acum eu, într-un costum potrivit pentru orice siluetă şi mărime, mai comod decât în *smoc*, am plecat cu Olecika într-un loc unde se duc numai regii şi diplomaţii de rang înalt.

Ei, dragii mei fraţi, şi locşorul ăsta s-a dovedit ceva „încât până nici eu nu m-am gândit că o să văd aşa ceva. Şi aţi văzut şi voi cât de depravat sunt şi cea mai mare jigodie

a marelui nostru popor.

O casă modestă, fără nicio luminăţie, parcă ar trăi în ea invalizi sau oameni care nu mai lucrează şi primesc pensie pe viaţă. Iar înăuntru, Doamne Dumnezeule, nişte servitori ca la noi, în palatul Aleksandrovski, în scumpul meu Ţarskoe Selo, totul e numai aur, şi sunt politicoşi; mai departe o sală şi acolo un ansamblu minunat de viorişti unguri şi români de orientare academică[169], şi se încing cele mai vesele dansuri, şi dansează nişte doamne, şi totul e extrem de decent. Mi-am zis că Olecika nu m-a minţit de data asta, chiar că aici numai regii se cuvine să vină, în general oamenii de mare formaţiune politică.

Peste tot sunt măsuţe, asta e ca la noi, la Ligovka, în Piter, unde erau multe asemenea instituţii în care nu se vorbeau limbi străine, dar unde e mult mai rău, chiar fără a compara calitatea mărfii de gen feminin. La măsuţe sunt nişte domni numai cum nu-ţi poţi imagina – şi tineretul ăsta de aur, şi bătrânei respectuoşi, şi persoane în haine de gală, de ambele sexe. Şi nu-ţi poţi da seama care e rege, care sunt pur şi simplu nişte bătrâni ce o fac pe tinereii, pentru că imediat mi-am dat seama ce fel de sculă este această speluncă de dans.

Dar totul era foarte cuviincios, conform înaltei societăţi din Petersburg, când noi cântam pe la tot felul de nunţi, la negustori şi bogătani. Atunci vine la noi, adică la măsuţa noastră la care era deja o sticlă de şampanie, o doamnă de vârstă medie, îmbrăcată după moda sud-americană, toată în aur 56, inclusiv dinţii, şi în argint, până şi pantofii ei erau de culoare argintie; se dovedeşte că e foarte bună prietenă cu Olecika, probabil din copilărie, se sărută de parcă sunt surori de cruce. Şi Olecika îi

169 Aşa este în original (n. ed.).

şopoteşte ceva, cu aer savant, *profesor*, *croix-conference*, când era vorba de minţit Olecika mea era mare meşteră.

Madama asta, mirosind a cel mai bun săpun parfumat, care se vinde cu bucata, nu e producţie de masă, îmi ia imediat mâna să mi-o sărute şi începe să spună nişte lucruri, că pur şi simplu îmi holbez ochii şi-mi spun că asta o fi vreo ducesă, ceva. E o persoană impresionantă, probabil e soţia vreunui preşedinte – o foarte modernă *kammer-freilin*[170] cum erau la ţarinele noastre, şi care le însoţeau la liturghiile de la sărbătorile regimentelor. Dar Olecika îmi spune că este proprietăreasa acestei instituţii de înaltă şcoală a iubirii, chipurile, e un fel de vicontesă şi în acelaşi timp şi marchiză, dracu' mai ştie ce denumire mai e şi asta, apoi Olecika mi-a explicat că vicontesă e un fel de jumătate de contesă, cum erau la noi *semiimperialurile*, mai ţineţi minte, nişte monede de aur pe care noi, proştii, nu le-am apreciat deloc, şi le-am schimbat cât mai repede pe hârtii, ca să nu pierdem cerculeţul ăla de aur.

Uite, fraţilor, care sunteţi mai tineri aici n-o să credeţi şi-o să spuneţi:

— Minţi, Afanasi, de-al dracului ce eşti, ce mai minciună, unde s-a văzut să fie bani aurii, păi pentru asta ar sta toţi în închisoare şi în Rusia n-ar mai fi fost nicio populaţie, în afară de deţinuţii pentru deţinere ilegală de aur 56. Da, fraţilor, uite ce timpuri au fost, nu am preţuit aurul, nu ştiam cum să scăpăm mai repede de el.

Ei, *semiimperiala* asta a luat o gură de şampanie cu noi, era simpatică, serioasă, se vedea că conduce o instituţie serioasă de nu ştiu ce artă înaltă a iubirii; dar nu am priceput nici pe dracu' despre ce au flecărit, mi-am

170 0 stâlcire a cuvântului Kammerfrăulein (germ. în original) - „doamnă de onoare" (n. red.).

turnat şampanie întruna, mai ales că mâine plecăm acasă. Şi-acum uite că m-am pus pe şampanie de lagăr, apă chioară cu scursuri de la closete, mi-e şi silă să mă gândesc ce bem noi pe-aici.

Se adunau din ce în ce mai mulţi oameni, apăruseră şi regine sud-africane, toate numai cu pietre scumpe, mi-am spus că probabil printre civili sunt şi anchetatori, pentru orice eventualitate, mai ales că e şi departe de centru. Dar dansau cuviincios, fetele mai mult între ele, dar şi diplomaţii se remarcau, iar muzica era o plăcere, doar am nas la motive, mai ales la cele bisericeşti; aşa că am petrecut timpul plăcut şi fără niciun *pour boire* sau farfuriuţe pentru adunatul contribuţiilor.

Nimeni nu m-a invitat să fac ture de vals şi nici fetele nu mi s-au aşezat în braţe, nici nu m-au rugat să le ofer vreo două beri, ca la noi, la Ligovka; aşa că am considerat instituţia asta a aristocraţiei înalte şi a *ober-burgheziei* destul de *demimondă*.

Totul era bine, numai că Olecika a plecat undeva, apoi s-a întors, deodată am impresia că aproape toţi cei de aici sunt cunoştinţele ei şi prieteni din copilărie, chiar din pruncia nevinovată; au reînceput exclamaţiile şi/enăriu-urile, şi i se trimite şampanie, şi *frupte*; şi din nou alune prăjite, ca pentru copilaşi; asta nu mi-a plăcut, să nu cumva să se aşeze la masa noastră nişte prinţi indieni şi diplomaţi occidentali adevăraţi; dar atunci a venit *kammer-freilina* asta şi a spus că în curând o să înceapă lecţiile şi dacă nu vreau să văd nişte cabinete de stiluri diferite. Mă gândeam că sunt cabinete de studiu, cum sunt la noi, la universitatea Sf. Vladimir, din Kievul meu drag.

Ne-am dus şi se deschide o serie mare de saloane, ca la noi la hotel, numai că e şi mai curat, peste tot e bronz ce luceşte puternic, topitură înaltă, catifea de la

manufacturile Morozov sub picioare, şi palmieri, şi mesteceni, şi brazi, câte flori nu erau aici, e chiar uimitor cum cresc toate astea în încăperi închise şi neventilate.

Iar de o parte şi de alta a acestor saloane, care erau un fel de coridoare, sunt alte camere, înseamnă că astea sunt cabinetele de studiu, dar numai că s-au dovedit a nu fi de studiu, ci pentru tot ce e mai desfrânat şi mizerabil. Puteţi să vă imaginaţi, intrăm într-un asemenea cabinet de studiu şi el e acoperit de oglinzi, până şi tavanul, un pat uriaş, pe el sunt nişte păpuşi, apoi Olecika mi-a spus că ăştia sunt *amuri*. Ce *amuri*, dracu' mai ştie! Şi că dacă te întinzi în pat te vezi în toate poziţiile posibile ale trupului omenesc şi aşa mai departe, mi-e ruşine de părul dumneavoastră alb să vă vorbesc despre asta.

Apoi am mers mai departe, ne-au arătat o cameră în stil japonez, apoi pentru chinezi, şi am ajuns şi la *izba* noastră rusească, peste tot erau numai cocoşi, soba era numai bună să coci colaci în ea; sunt şi corturile noastre ucrainene, care au la ferestre ca un fel de perdele, şi din tavan atârnă o lustră din zece becuri cu consum mare de energie, consumată în afara oricărui plan de stat; şi monede chiar pe tavan, ca la noi pe Don, sau pe Nipru, la ucraineni.

Olecika îmi spune că această cameră a fost făcută pentru Marele Duce, amiral al *Rasiei* ţariste, care locuia permanent la Paris şi Olecika era mare prietenă cu el, şi chiar pe termen lung, ea avea pe atunci mai puţin de 16 ani. Apoi mi-a arătat şi alte cabinete de studiu şi cultură, ai noştri încă nu s-au gândit la asemenea realizări. Vă spun cinstit, că poate mă consideraţi ultimul ticălos, dar eu sunt un om curat, şi la haine, şi la suflet, aşa că mi s-a întors stomacul din cauza unui astfel de studiu pentru ştiinţa iubirii.

Atunci vine la noi o tânără mamzelă, unduioasă şi cu un caiet în mână. îmi spun că încep lecţiile de iubire, dar era numai calculul acestui studiu; şi uite cât de calculat e capitalismul, mai întâi ea a scris valoarea cheltuielilor, nici nu mai ţin minte exact, doar că a început să turuie: pentru intrare 20 de *hranei*, pentru cuier 20 de *hranei*, pentru măsuţa din sală, 20 de *hranei*, pentru servicii – 20 de *hranei*, pentru una, pentru alta, şi mamă-mamă a început să scrie şi nu se mai oprea, că a ieşit un *adison* aproape aritmetic, cu procente, şi cu cheltuieli suplimentare şi cheltuieli neplanificate. Apoi întreabă dacă ar fi potrivit să luăm parte la jocuri sub o denumire uimitoare: *Akimski vecer*. Olecika râde, îmi spune:

— Fonecika, ce spui, va trebui să joci gol de tot!

N-am mai ascultat-o:

— Hai să mergem la culcare, Olecika, ce prostii spui la despărţire, să mă dezbrac de tot? Mi-e şi silă să-mi amintesc.

Dar Olecika râde:

— Asta e foarte amuzant, cum sunt toţi goi, şi asta se numeşte *seară ateniană*.

Ştiam că este un orăşel grecesc şi acolo fraţii noştri nu reuşesc să facă nimic, regatul acesta, deşi este grecesc, câinii englezi l-au subjugat de tot[171].

Totuşi am rămas, numai când a început reprezentaţia asta m-am dus în penumbră şi am intrat undeva, nici eu nu ştiu cum să ies din institutul ăsta al iubirii supreme, pentru că sunt un om curat şi mă spăl şi aici, cât pot şi eu, iau câte o gură de vodculiţă, sub nasul *starostelui*, mai ales ca să nu-mi transpire picioarele.

Dragii mei prieteni, nu mai pot să vă povestesc

171 1-am explicat lui Afanasi că greşeşte, când numeşte aceste seri Aki- mskie, şi ce înseamnă Grecia (n. a.).

despre mizeria asta, pentru că mi-e şi silă, am şi uitat, şi ne-am întors noi la hotel, şi din nou am legat totul pentru transport, a doua zi, la *iroplan*.

Plecarea noastră din hotel a fost ca într-un teatru de comedie: s-au adunat în şir, în holul hotelului, vreo douăzeci de oameni, servitori, unii în frac de dimineaţă, alţii cu şorţuri, pentru diverse munci, nu ştiu câţi copii de la lifturile cu care nici nu am mers, pentru că *numero de luxe*, *numero 20* era la parter; şi nişte bucătari, şi femeile care spălau vase, şi coaforul meu, şi fata care m-a bătut peste faţă; şi toţi sunt aşa de drăguţi, şi profesorul meu şopteşte şi el:

— Trimiteţi-i la dracu', toţi sunt nişte trântori, uite câte cameriste sunt, dumneavoastră le-aţi văzut?

Le spun tuturor: *Soviet par tout*, *Soviet bon*, mersi şi mersi, şi le strâng tuturor mâinile din suflet, pentru că doar asta e clasa muncitoare, deşi cei cu frac sunt îmbrăcaţi aşa de curat, oare ce muncă fac ei? Am dat mai mult de două mii şi, în fine, ieşim – şi-mi aduc *autocareta*, cu prietenii mei, şoferul-prinţ şi *făclierul*, iar pentru bagaj un *fourgon* special, remarcabil lăcuit şi polisat cu spirt curat de 98 de grade; m-am tolănit în *caretă*, cu telefonul la îndemână, uite *ce* mai confort, este chiar lucrul dracului, ce mai, asta nu-i viaţă de proletariat.

Şi mergem noi departe în afara oraşului, la aeroport, şi aici pe Olecika o ştie direcţia, *bonjour*, *bon santé* şi-mi strâng mâinile, şi atunci aflăm că în zborul de pasageri nu mai sunt locuri, şi mai ales că au văzut *boccelele* noastre, şi ne-au propus până la graniţa cu Polonia un avion separat, urgent, în afara oricărui trafic, un avion de vânătoare de mare viteză, de curse, şi au urcat preţul până la cer, dar nu puteam refuza, pentru că eu doar sunt funcţionar înalt şi delegat.

Am încărcat cu bine bagajele, m-am sărutat cu *logodnica* mea, drăguţa de Olecika, blestemată să fie la despărţire, că s-a dovedit mai apoi că aşa era, cum am aflat la Lubianka; acum, iată, sunt deja 18 ani, îmi aduc aminte, e adevărat, uneori cu durere. Ea îmi urează drum bun şi spune:

— Tare prost mai eşti şi tu, Fonecika meu cel drag, uite ce bine te-au mai potcovit acum… şi începuse să mai turuie ceva, numai că au început să mişte elicele, aşa că era cât pe ce să mă doboare din picioare şi coordonatorul mă ia de braţ şi mă împinge în cabină pe o scăriţă, unde m-am lovit cu creştetul de tavan. Iar doica mea e toată albă de spaimă, eu am mai zburat, dar în avioane mari şi care merg încet, însă doica e pentru prima dată.

Şi cum alergam noi aşa pe pistă, o minune, nu se aude niciun zgomot, îmi spun că deşi e scump, e totuşi o mare realizare şi progres. Nici nu am zburat noi câteva minute, că profesorul a şi început să verse, era ca vai de lume, şi apoi am început şi eu, mamă, Doamne, ce mai înseamnă şi asta, ne prăbuşim într-o groapă, vreau să strig, duceţi-vă la dracu', să se ducă pe apa sâmbetei banii mujicilor, ăsta e un chin; şi aşa de rău mi s-a făcut, că nici nu pot să vă spun, nu am putut să-i spun nimic nici doicăi, pentru că el e deja pe jos, dându-şi ultimul suflu.

Dar nici mie nu mi-e bine, pălesc şi, slăbit tot, arăt din mâini mecanicului că-i ordon să se ducă neapărat pe pământ, dar el a spus ceva celui de la manşă şi apoi intră la noi. E aşa de sănătos, de parcă nu ar fi fost legănat deloc, şi spune că nu poate ateriza mai devreme de Berlin, că nu se moare de la boala asta, e *rusak* de-al nostru, un emigrant bun, vorbeşte limba noastră cum vorbesc eu cu dumneavoastră. Peste vreo trei ore am ajuns la Berlin, am coborât foarte încet şi, lucru uimitor, imediat ne-am

revenit, de parcă nu ar fi fost niciun rău de mare1.

Am abandonat *iroplanul* de curse, doica mea pur şi simplu a prins viaţă, spune că ştia că nu se moare de la legănat, dar că fusese tare bolnav[172][173].

La nemţi ordinea a fost restabilită, am fost duşi imediat la gară, unul în uniformă ne-a cumpărat bilete la clasa întâi şi cu vagon restaurant, trebuie să spun, mult mai curat şi mai economic decât la noi; şi lenjeria pentru noapte ne-au dat-o curată şi călcată, nici nu era plină de ploşniţe; aşa că am mers încântător prin blestemata de *Ermania* şi am ajuns cu bine la Kiev.

Bag mâna în buzunar şi găsesc o carte de vizită şi pe ea se află trei stele şi o inscripţie, şi în *hranceză*, şi în germană; şi o rog pe doică să traducă ce înseamnă asta şi că, probabil, mi-au băgat cartea asta în acel institut pentru şcoala superioară a iubirii, şi ce înseamnă asta, că sunt înfăţişate trei stele de-ale noastre, oare este deja focarul nostru comunist de educaţie şi cucerire a întregii lumi, prin intermediul unor asemenea institute?

Iar doica, la despărţire, traduce că este o carte de vizită, este se pare adresa unei căsuţe foarte vesele, cu denumirea – uite, nu mai ţin minte exact: *trua tual*, dar profesorul spune că este *trois étoiles*. Trei steluţe, nu e nimic comunist aici, iar în germană scrie că aici se vorbeşte în germană. Uite unde au ajuns nemţii, uite cum au început să se răspândească, peste tot au început s-o ia

---

172 Eu, ca marinar, i-am explicat lui Afanasi că răul de mare nu lasă niciun fel de urme, imediat ce se opreşte legănatul se reface apetitul (n. a.).

173 Am remarcat că în călătoriile mele a fost o întâmplare când un marinar a murit din cauza răului de mare, când am traversat America, timp de 17 zile de legănat permanent, în perioada de iarnă a Oceanului Atlantic (n. a.).

înainte, aşa că doica m-a sfătuit să arunc mai repede cartea de vizită la gunoi:

— Că altfel o să vedeţi de la soţia dumneavoastră un 1 Mai cum nu aţi mai văzut!

Nu mi-a mai rămas mult din valuta asta şi, cu intenţii bune, îi dau profesorului jumătate, dar el iar se încăpăţânează, cică ce va face el cu hârtiile astea, doar asta miroase rău a Siberia sau a Nord îndepărtat, la cărbunele din subterană.

A venit după mine o maşină tot de la Crucea Roşie şi acasă Olguha m-a întâmpinat mai întâi foarte frumos şi pătimaşă, dar când a venit camionul de două tone cu bagajul, aşa cum v-am spus deja, au început ocările şi suspiciunile, pe ce am aruncat eu la Paris, că am adus nişte lucruri şi cârpe aşa de neînchipuit, că ţi-e şi ruşine să le iei în mâini, darămite să le mai şi pui pe trupul tău.

Şi aşa a durat câteva zile, la Crucea Roşie s-au purtat de minune cu mine, şi chiar evitau să vorbească, aşa că eu am tot fumat în cabinetul meu luxos de preşedinte, pentru că nu sunt prea mare amator de ziare şi cărţi.

Şi deodată, la miezul nopţii se aude o bătaie delicată în uşă şi intră doi ticăloşi cu santinele şi mă invită foarte politicos să-i urmez, pentru discuţii urgente legate de serviciu. Mi-am dat seama imediat ce serviciu mă aşteaptă, am luat o pernă, un pahar, am sărutat-o pe Olguha şi aşa m-am despărţit eu de casa mea, şi de viaţa mea omenească – adevărat, nu prea omenească. Mai întâi am fost închis la Kreşceatik, apoi în fostul Institut pentru fetele nobililor, chiar acolo, în beci, care nu semăna deloc cu beciul de la *Claridge*, cu bazinul, unde am câştigat premiul întâi pentru înot.

Aici nu m-au chinuit prea mult, pentru că fusesem adus ca persoană foarte importantă şi torţionar

atotputernic, care putea să condamne la moarte pe cine voia, şi câţi oameni nevinovaţi au trecut prin mâinile mele, îmi amintesc asta cu groază şi cu o strângere de inimă. Sunt păcătos, fraţilor, sunt foarte păcătos în faţa voastră, am fost o mare jigodie, cum au fost toţi stăpânii noştri.

Iar noaptea m-au dus într-un furgon zăbrelit la gară şi, pe linie directă, într-un vagon *Stolîpin* pentru arestaţi, cu număr par, linia 43, direct la Moscova şi în *corbul negru* direct la Lubianka, pe care dumneavoastră o numiţi *Liubianka*, numai că nu e aşa de iubită, Liubianka1 asta.

Mulţi ştiu că închisoarea asta arată ea foarte bine, îţi dau mâncare, are bucătar şi aşa mai departe; şi au început să mă tortureze anchetatorii, blestemaţi să fie în vecii vecilor!, şi imaginaţi-vă că ştiau tot: şi cine era drăguţa asta nenorocită de Olecika, care m-a îmbrobodit că este contesă, prost mai sunt, nici măcar un copil nu poate fi păcălit aşa. Ce şi-a mai râs ea de mine. Era în serviciul alor noştri, împărţise banii şi lucrurile, toate perlele şi briliantele cu câinele, ticălosul şi provocatorul Besedovski. Nu era nicio contesă, ci o amărâtă de poloneză. Ştiau tot şi despre Stiopka, şi despre Stanislaşka; şi atunci unul dintre câinii de anchetatori îmi arată o fotografie – înot numai în izmene în beciul de la *Claridge* şi cumpăr pietre de la *Ivati Klim*, spre groaza mea, mă aflam printre oamenii goi la seara aia *akimiană*, la institutul de iubire supremă; Olecika e alături de mine, din fericire, amândoi suntem îmbrăcaţi în costume; eu, în *smokinul* ăla blestemat, iar Olecika e gătită în cea mai pariziană şi modernă manieră, iar în acest locşor despre care ţi-e şi ruşine să pomeneşti m-am dus cu un costum obişnuit, cum am spus, cu care mă simţeam bine, iar Olecika, din câte îmi amintesc, era şi ea într-o toaletă democratică.

Aşa că am luat în mână fotografia asta şi mă uit eu

fix, şi văd clar că este o făcătură, sută la sută, ne-au lipit pe noi peste unii dezbrăcaţi, nişte americani şi nemţi neruşinaţi, şi cum au făcut asta, pur şi simplu e uimitor; doar am sărit ca ars din seara aia *akimiană*, abia am găsit drumul printre cămăruţele acelea, sunt un om curat, mă spăl în fiecare zi, şi am slujit în draga mea gardă imperială, unde, în privinţa comportamentului, lucrurile erau şi mai dure; încă din copilărie nu mi-au plăcut poznele astea neruşinate, când băieţilor noştri le plăcea să se scalde cu fetele, în pielea goală, că doar nu aveam noi pe atunci costume de baie, care acum au apărut peste tot.

Îi spun câinelui de anchetator:

— Nu prea vă străduiţi, fotografia asta e clar o făcătură, este la fel cum la noi, peste tot în Uniune, s-au răspândit fotografii cu Ilici, deja scrântit din cauza bolii ruşinoase, stând într-un fotoliu din acela împletit, iar alături de el parcă s-ar afla întâiul lui prieten, mustăciosul tiran *Soso*, numai că el stă pe o bancă din nişte scânduri, dar maeştrii fotografiei au făcut astfel încât să pară că stă alături acest mustăcios în haine noi, chipurile, prietenul lui Ilici. Toată lumea ştie, şi noi suntem siguri că Ilici îl dispreţuia foarte tare pe acest ticălos de tiran şi nu l-a numit niciodată succesorul său.

Câinele de anchetator a început să mă înjure cât a putut, mi-a smuls fotografia din mână şi a spus că este un document de stat cu cel mai mare grad de incriminare, iar eu strig la el:

— Minţi, câine, este un fals, aşa cum puneţi în circulaţie bani falşi, numai prin mâinile mele au trecut miliarde!

Câinele mă împunge cu pistolul în nas:

— Recunoaşte, mama ta, de ce te împotriveşti, dacă ţi-a mai rămas numai puţin de trăit, oricum nu ajungi în

rai!

Şi apoi l-a chemat pe *ober-procuror*, numai că nu pe cel care a fost la *Vultur*, acel *ober-maâtre-polizeimeister*, ci pe cel mai turbat câine, care ar trebui ţinut numai în lanţ, zi şi noapte. Şi mi-au arătat o fotografie în care eu şi Olecika stăm tolăniţi în *autocaretă* şi gonim undeva, cu lacheul cu cilindru. Au început să arunce asupra mea atâtea lucruri, că pur şi simplu am înnebunit, încep să latru şi eu, ca un câine poliţist:

— Am fost un tovarăş parşiv al vostru, numai că voi, câinilor, sunteţi mult mai parşivi ca mine, toţi sunteţi nişte animale şi o specie blestemată, informatori şi hoţi, oare nu am furat împreună, îi ştiu eu pe şefii voştri şi pe voi, ticăloşilor, ştiu foarte multe, ca la carte, oricum n-o să mai trăiesc, o să primiţi rest, o să vă scot eu la apă curată, s-au găsit îngerii neîntrupaţi, tâlhari de două parale, sunteţi toţi nişte escroci, cei mai mari ticăloşi din lume!

Doar că nu i-am scos nicăieri, ci m-au scos ei de mână şi direct la carceră, pentru că am rostit cel mai curat adevăr; şi m-au ţinut, cu apă şi jumătate de raţie de pâine cu pământ, peste o lună, că am şi uitat şirul zilelor, m-am umplut de păduchi şi ploşniţe.

Ce să mai povestesc, voi toţi, fraţii mei, aţi trecut prin acest purgatoriu, câte nu ne-au pus în spate, şi pentru munca de dinainte, şi pentru blestematul ăsta de Paris. Eu m-am distrat, m-am plimbat la beţie, numai că a ieşit prost, am cheltuit o grămadă de bani fără nicio grijă; dar oare alţii nu o fac mai rău ca mine, nu se plimbă oare pe vapoare de clasa întâi, de mare viteză, uite, marinarii, prietenul nostru, stimabilul *ober-amiral*, ştie cât costă câteva luni de un asemenea voiaj în America, în cabine de lux, şi şederea în cele mai bune hoteluri, cum făcea asta,

Perla-Zimciuzina[174], sau trebuie să recunosc numai eu, păcătosul şi necuviinciosul, mizerabilul fiu al patriei lui.

Mă căiesc, nu trebuia să-mi arăt aşa natura noastră ţărănească, dar tare au mai fost atrăgătoare lucrurile astea, din ucenic am ajuns cântăreţ, iar apoi şi cu funcţie, *siclitar* al partidului comunist, şi chiar ministru, când nu puteam pricepe ce diferenţă e între *Pullman* şi un vagon obişnuit, cu două osii. Am fost şi delegat, şi ce treabă am avut eu cu Crucea Roşie şi cu medicina, mi-au pus în cârcă şi pentru raport, numai că au recunoscut că el a corespuns foarte bine criticii vieţii clasei muncitoare din străinătate, pentru că Stiopka a pictat lucrurile astfel încât asta a fost la îndemâna anchetatorilor. Uite care sunt condiţiile de muncă şi de trai ale oamenilor muncii în imperiile capitaliste!

Afanasi Ivanovici Buţenko şi-a povestit toate aventurile şi durerile cu acelaşi umor, cu bonomie, dar totuşi, din când în când, aluneca şi într-o notă tristă, ca o lacrimă; noi nu înţelegeam şi nu puteam pricepe dacă la început a fost comunist convins sau pur şi simplu un profitor; pentru că nu era un om prost, avea o limbă bine articulată, el a văzut că, ajuns în fruntea partidului, se va putea aranja foarte bine, va putea să folosească în interesul şi bunăstarea sa incultura nefericitului popor rus, deşi poate că a şi văzut imediat în ce se transformă revoluţia, dar s-a lăsat dus de curent. Nu puteam înţelege, totuşi, cum s-a menţinut aşa de mult în posturi atât de înalte. Dacă nu ar fi fost delegaţia asta nefericită de la Paris, şi întâlnirea şi mai fatală cu provocatoarea Olecika, şi dacă şi-ar fi dat seama imediat în ce capcană a căzut, probabil ar fi continuat să slujească şi mai departe, spre

174 Stâlcire deliberată a autorului, în fapt, traducându-se din rusă - „perla” (n. ed.).

nefericirea şi pierirea poporului rus.

Câte zeci de comunişti într-adevăr convinşi, care au crezut în dogmele noi, şi câte mii de contaminaţi au fost distruşi, şi câţi oameni a omorât Stalin, cu un mic grup de tovarăşi ce-i împărtăşeau ideile; câte milioane de persoane au fost închise şi mai sunt închise în lagăre, câţi oameni nefericiţi au fost împuşcaţi, câţi au murit – şi toate în numele acestei noi învăţături, în numele transformării vechii vieţi ruseşti, în numele unor idealuri de care umanitatea se pare că e aşa departe; până şi marele gânditor Ilici, dacă într-adevăr o fi fost aşa, spunea despre comunism că este posibil numai peste cinci semicentenare, adică peste 250 de ani! Adică peste două secole şi jumătate!

Afanasi Ivanovici venea la noi, într-un mic grup de oameni care nu pricepeau nimic din evenimentele care avuseseră loc şi care nu se aflaseră pe nicio platformă politică, şi vorbea cu noi pe un alt ton. Ni se părea un om sincer şi onest, şi despre aventurile sale nu vorbea cu umor şi nepăsare, cum o făcea în faţa oamenilor cu tot felul de orientări şi grade de dezvoltare mentală. Din spusele lui, Besedovski fusese un escroc evreu obişnuit, un afacerist, un arap de club, şi Afanasi Ivanovici era şi el nedumerit cum nu şi-a dat seama imediat ce bandă de hoţi se instalase în ambasada sovietică de la Paris, şi ce organizaţie era asta, care avea ca agenţi oameni de genul Olecikăi, lui Stiopka sau Stanislav. Era trist că nu a ghicit că acest chioşc vizavi de ambasadă fusese ridicat şi folosit tocmai de către ambasadă, poate şi cu scop de propagandă, la început, dar şi cu scopul de a prosti oameni simpli, cum s-a dovedit Buţenko. În afară de asta, Besedovski avea ca scop şi furtul, prin intermediul unora ca Olecika. Este evident că obligată să dea toate mijloacele

furate, toate briliantele şi perlele şi alte lucruri chiar acestui Besedovski, care se folosea şi de acordarea de avansuri, pentru propagandă, lui Buţenko, cum a făcut când l-a pus să semneze o chitanţă de 300 de mii de franci, din care Buţenko a primit numai o sută.

Era interesant de ştiut dacă Buţenko avea informaţii de ce Besedovski a sărit peste gard, dacă într-adevăr s-a căit ori şi-a schimbat doar părul sau a fost condamnat drept criminal politic ori simplu hoţ?

În viaţa noastră tristă, îndurerată, toate aceste povestiri ale lui Buţenko au fost un divertisment, dacă nu ar fi fost aşa de obositor să-i ascultăm şi repetiţiile interminabile, când o lua de la capăt pentru că erau aduşi deţinuţi noi. Dar el era un om vorbăreţ, un mare flecar, bun de gură. Până la urmă, nu era un om rău; recunoscuse deschis nu numai în povestirile sale, dar şi în alte discuţii, că fusese un produs dezgustător al comunismului, un criminal, dar nu înnăscut, ci prin formaţia noului regim şi prin obligaţiile de serviciu, prin îndeplinirea dogmelor şi învăţăturilor lui Marx şi Lenin.

În acest timp Buţenko era foarte bolnav, picioarele îi erau groaznic de umflate, se sufoca, suferea de insomnie, părea condamnat. A fost mutat în baraca pentru cei grav bolnavi şi, când am plecat eu, nici nu am putut să-mi iau rămas bun de la el, şi nici de la mulţi alţii.

Era o vreme oribilă, în fiecare zi ningea sau ploua, drumurile deveniseră impracticabile şi noi, care aşteptam zilnic să fim duşi în sfârşit de aici, ne gândeam nelinişţiţi cum să mergem aşa dezbrăcaţi şi fără nicio copeică, mai şi aveam nişte boccele cu lucruri pe care nu le puteam arunca, pentru că nu ştiam dacă vom fi duşi direct spre libertate sau o să înceapă din nou tranziturile. Dar poate că nici nu ne vor elibera de tot, judecata şi achitarea poate

că fuseseră numai o amăgire, o altă bătaie de joc.

Unii mai vizionari ne asigurau că, uite, o să primiţi haine bune, o să vă dea bani de drum şi o să vă ducă cu un vagon de clasă, fără nicio supraveghere, pentru că sunteţi achitaţi şi preşedintele completului v-a spus oficial că peste 48 de ore, conform codului sovietic, o să plecaţi la Bucureşti. Alţii spuneau că puterea sovietică e aşa de neruşinată, n-are nicio onoare, că o să vă ducă în alt lagăr pentru a fi ţinuţi acolo până la moarte.

Deţinuţii care deserveau magazia spuneau că niciun costum, niciun fel de ghete mai mult sau mai puţin bune, nicio lenjerie, cum ar fi cămăşi cu guler, nici cravate, desigur, nu ajung la ei de la depozit, şi nici nu se vorbeşte despre aşa ceva. Nu sunt nici măcar lucruri mai mult sau mai puţin curate, potrivite pentru statutul şi dimensiunile hainelor de lagăr; dimpotrivă, sunt aduse efecte rupte, adevărat, spălate şi cârpite.

Totuşi zvonurile că în curând vom fi trimişi se intensificau, şoferii deţinuţi spuneau că baza alocase benzină peste plan şi că s-a ordonat să se verifice şi să se pregătească câteva camioane, se vede că pentru un drum lung.

Pe neaşteptate, Afanasi Ivanovici a trimis să mi se spună că ar fi vrut să mă vadă şi oamenii au început să mă asigure că probabil adulmecase el ceva în legătură cu plecarea mea şi probabil vrea să mă roage să-i transmit soţiei lui informaţii despre el. Deşi mă plictisiseră povestirile lui şi lamentările despre soarta sa, totuşi m-am dus şi l-am găsit într-o stare foarte grea; slăbise, nu mânca nimic şi respira cu greutate.

Dar Afanasi Ivanovici nu m-a rugat să transmit nimic, nici soţiei lui, nimănui altcuiva, pentru că ştia că, dacă o să mi se dea drumul, o să mă ducă direct la Moscova, iar de

acolo la Bucureşti. Dar m-a rugat să vin şi să discute cu mine, ca să nu am despre el impresia unui escroc şi, cum s-a exprimat el, a unui *semitorţionar*, de tipul lui Stalin. I-am spus sincer că nu am crezut nicio clipă şi nu consider că este un exemplar de nemernic sovietic sau de escroc, dar nu pot să nu-l consider un om naiv, pe care viaţa nu l-a învăţat nimic; şi că totuşi ar fi putut să vadă imediat unde va duce viaţa nouă, această nouă învăţătură neomenească, mai ales că lucrase de mic copil în uzină, lucru despre care vorbise frumos, apoi a slujit în gardă, vreme despre care îşi aminteşte cu drag, iar când a devenit funcţionar sovietic nu a intrat deloc în umbră, nu s-a dus într-un loc mai puţin vizibil şi a ajuns până acolo încât să fie dat jos din postul de secretar general al partidului şi din postul de ministru al Transporturilor. Cum de a putut să nu refuze delegaţia de la Paris, la Conferinţa internaţională a Crucii Roşii, fără să aibă nicio noţiune despre medicină, fără să ştie nicio limbă străină şi să fie obligat să-l ia cu el pe profesorul Fishman, care poate nu era potrivit nici el pentru o asemenea misiune.

Afanasi Ivanovici a recunoscut deschis că totul e corect, că a fost pur şi simplu un prost, dar a văzut că în jurul lui se întâmplă acelaşi lucru, în posturile cele mai înalte sunt puşi oameni inculţi, neînvăţaţi, necinstiţi, în partid se ştie că aceşti oameni nu sunt potriviţi pentru muncile de stat, dar aşa e linia, trebuie să ai în aceste posturi oameni din stratul cel mai de jos al poporului, chiar dacă nu sunt culţi, dar sunt oameni din popor; mai mult, lângă fiecare asemenea mare funcţionar puteai pune şi specialişti, dar în cea mai mare parte funcţionarii aceştia nu ascultau de specialişti şi totul mergea cu picioarele în sus, peste tot erau dezordini, lucruri făcute fără cap, necinstite, pur şi simplu furturi şi escrocherii, începând cu

funcţionarii de rang înalt, de felul lui Kaganovici, Beria şi al altor nemernici.

Cel mai mult suferea şi se chinuia Afanasi Ivanovici că picase aşa în capcană la Paris şi spunea că neamţul acesta voia, desigur, să facă o provocare strigătoare la cer, să declare – iată, un funcţionar sovietic a trecut în tabăra cealaltă înfăţişat ca o cămilă, ca o broască sau ca o balenă. Afanasi Ivanovici nu s-a mai putut abţine să nu trăncănească şi mi-a spus:

— Uite, dumneavoastră plecaţi, să nu mă ţineţi minte cu răutate, ci să mă păstraţi în memorie, că aţi avut un prieten şi un admirator, nu pe Afanasi Ivanovici, ci pe *Kotofei* IvanoviciM[175]

Şi a râs din tot sufletul, aşa că i-am urat sincer însănătoşire grabnică şi să se întoarcă acasă, fără să mă gândesc că va fi ultima oară în viaţă când îl voi vedea.

Zvonurile că va fi în curând o plecare s-au tot intensificat şi vecinul meu, Kananian, adjunctul lui Vîşiński, care cam amuţise în ultima vreme şi începuse şi el să sufere de umflături ale picioarelor, de crize de inimă, s-a animat deodată şi a început să discute cu mine. Tonul ideilor sale se înmuiase destul de mult, începuse să se plângă că, deşi a murit tiranul şi cel mai mare nemernic, totuşi nu se aude că linia partidului s-ar schimba, totul rămâne ca mai înainte, era de presupus că Malenkov-Malkin era un om nepotrivit pentru postul de preşedinte al Consiliului de Miniştri şi Kananian se plângea amar că trebuie să recunoască deschis că în partid nu sunt oameni de stat, toţi sunt nişte oportunişti, profitori, lingăi. Ne-a povestit în acest sens o anecdotă foarte sugestivă: „Ce

175 Redactare alegorică, aparţinând autorului, preluată din limba rusă. Este vorba de personajul principal din povestea populară rusească „Fecioara Vulpe şi motanul Kotofei Ivanovici” (n. ed.).

înseamnă dacă la sate e multă pâine? Este deviere de stânga a politicii sovietice. Dar ce înseamnă dacă în oraşe e multă pâine? Este deviere de dreapta, însă, ce înseamnă dacă şi în sate şi în oraşe e multă pâine? Este nenorocitul de regim ţarist”.

Kananian rămăsese un comunist convins, un troţkist fidel care îl ura pe Stalin, dar spunea că totuşi Stalin fusese un om inteligent, că strânsese aşa de tare poporul rus, în opinia lui Kananian un popor nenorocit, care nu merita o altfel de abordare.

Îmi era greu să ascult opiniile şi convingerile unui om de stat aşa de mare, care distrusese mii de ruşi, deşi, poate, acţionase din raţiuni oneste, dar clar utopice şi inaplicabile la condiţiile de viaţă omeneşti.

Îmi părea foarte rău că ultimele zile de şedere în acest lagăr pur politic a trebuit să stau printre asemenea mostre de oameni de stat sovietici, mai ales că în Nord întâlnisem şi oameni extrem de demni, dacă ar fi să îl pomenesc măcar pe fostul comisar al Energiei, copil simplu provenind dintr-o familie de ţărani, ajuns într-un post înalt, şi care fusese, fără îndoială, un om cinstit şi cult. Poate tocmai de aceea i-a venit de hac Beria.

În cele din urmă, Kananian m-a întrebat dacă eu nu cred totuşi despre comunism că este cea mai mare pagină din istoria omenirii, că există viitorul luminos şi aşa mai departe, la care am răspuns că nu am făcut niciodată politică şi nu pot să-i răspund deloc, pentru că sunt absolut apolitic. El a spus că îmi respectă total mărturisirea şi mi-a dorit noapte bună.

Vremea era groaznică, drumurile erau într-o asemenea stare încât se zvonea că, deşi se ordonase să ne ducă de aici, maşinile nu pot merge, zăpada e acoperită de polei şi nici cu lanţuri nu pot merge automobilele. Aveau

loc întârzieri în furnizarea de alimente şi eram tare disperaţi, când o să se încheie chinurile şi speranţele noastre, pentru că aşa e construit omul, să spere mereu la ceva.

Când, într-o dimineaţă, am fost chemat la magazie. M-am dus acolo, pe un vânt puternic şi viscol, fiind însoţit de prietenii care se bucurau pentru mine, dar care pe ascuns mă şi invidiau, şi îi înţelegeam. La magazie mi s-a spus numai că s-a ordonat să mi se dea nişte efecte mai curate, dar, din păcate, nu există aşa ceva şi că mă roagă să iau ce pot, cum o fi, să caut ceva potrivit pentru mine şi că angajaţii o să-mi aleagă ce au mai curat.

Mi s-a dat o jachetă care mă strângea la subsuoară, plină de cârpeli, în loc de nasturi, desigur, erau nişte panglici, pentru că în Uniune nasturii au greutatea în aur şi nu se ştie de ce; mi-au dat lenjerie, aşa de mică, că şi administratorul s-a ruşinat; căciula cu urechi era atât de mică, încât nici nu avea rost s-o iau şi m-am întors în baracă îmbrăcat în aşa hal că toţi s-au indignat şi au început să râdă – unde este cămaşa aia cu guler, unde e cravata, unde e paltonul cu nasturi, dar, în acelaşi timp, încercau să mă convingă că azi-mâine o să plec, din moment ce mi-au schimbat rupturile.

Şi a doua zi, pe o vreme îngrozitoare, afară era mocirlă şi un vânt mizerabil, vine gardianul cu doctorul nostru şi ordonă:

— Luaţi lucrurile şi predaţi tot ce e de la lagăr, cană, lingură, o pereche de lenjerie şi tot ce aparţine lagărului!

Eu nu aveam nimic, aşa că m-am pregătit într-o clipită, numai starostele camerei mi-a cerut lenjeria amărâtă pe care o primisem în ajun.

Despărţirea a fost scurtă, toţi m-au sărutat, acest obicei bun este păstrat în Uniune până azi, şi am ieşit pe

aşa-numitul *prospekt* Jambâl1 – un poet kazah cunoscut, un bătrân de o sută şi ceva de ani, al cărui nume îl poartă şi gara unde a locuit; şi am văzut că nu este niciun automobil, iar până la poartă trebuie să merg pe jos. Aveam puţine lucruri, dar totuşi eram aşa de slăbit şi vremea era aşa de groaznică, că mi-am părăsit bocceaua, numai să dea Domnul să plec din iadul ăsta, nu e totuna cum plec, şi dacă n-o să mă lase, atunci, cu ajutorul vânzării de pâine, o să-mi cumpăr din nou pâslari şi nişte lenjerie, şi celelalte mărunţişuri.

Şi am pornit spre poartă, fără niciun gardian, prin noroiul până la glezne, cu vântul în faţă, mai venea şi o zăpadă măruntă. Şi la poarta aceea prin care am fost lăsaţi să trecem când am venit în Spassk acum cinci ani s-au mirat: ce vreau? şi m-au trimis înapoi, după ce au spus că probabil o să ies prin altă poartă, din celălalt capăt al lagărului, în zona celor de drept comun, şi să mă duc mai repede, pentru că gardienii de serviciu au văzut camioanele trecând de mult spre poarta cealaltă.

Am mers aproape în fugă, traversând tot lagărul şi, din fericire, am găsit două camioane pline de oameni, la punctul de trecere. Şi… m-au lăsat să trec! E adevărat, nu ştiam unde mă duc, dar, în orice caz, eram în afara zonei!

Lângă poartă se aflau câţiva oameni cu lucruri, evident, şi ei eliberaţi, dar poate că erau mutaţi în alte lagăre, şi era şi un ofiţer care m-a întrebat dacă am verificat nu ştiu ce formular cu cartea mea fotografică, cum se numesc în Uniune fotografiile, şi s-a mirat că nu am lucruri. Între timp, doi prieteni s-au apropiat de poartă şi au început să strige la mine că mi-au adus boccelele aruncate, dar ofiţerul s-a împotrivit să mă duc să le iau şi atunci prietenii mei pur şi simplu le-au aruncat peste poartă. După ce m-a înjurat pentru întârziere, ofiţerul mi-a

arătat primul camion în care era clar că nu era niciun loc. Dar totuşi m-am urcat cumva, în timp ce, spre uimirea mea, ofiţerul a dat fuga şi mi-a adus cele două boccele.

Eram ultimul care trebuia să fie dus de aici, ofiţerul şi gardienii au mai numărat încă o dată cele două camioane, pe cabina şoferului s-a urcat un soldat cu o mitralieră şi a spus că, la cea mai mică tentativă de evadare, va deschide foc de mitralieră. Încă o verificare şi şoferul accelerează. Camionul o ia din loc, iar noi... slavă Ţie, Doamne!... începem să ne mişcăm... Unde? Nu se ştie! încep să îngheţ, drumul e aşa de rău, că e pur şi simplu uimitor cum poate să conducă şoferul ăsta, partea din spate alunecă, nu sunt lanţuri şi volanul se învârte ca un titirez în mâinile nefericitului şofer.

După ce am mers vreo cinci kilometri, maşina se opreşte în faţa unei pante abrupte, pe de o parte e un perete drept de munte, de partea cealaltă e o râpă de vreo zece metri. Şoferul iese şi începe să se sfătuiască cu soldatul dacă nu le poate permite pasagerilor să coboare din maşină, pentru a împinge camionul în pantă, pentru că altfel nu o putem urca. Santinela nu permite, începem să-l rugăm pe şofer – hai să mergem, o să reuşim cumva, şi începe chinul, mergem câţiva metri şi maşina se opreşte, urcăm chiar pe marginea drumului şi acum, acum o să scăpăm în prăpastie, dar şoferul a fost foarte bun, s-a descurcat foarte bine, deşi am riscat enorm.

Peste vreo două ore am ajuns într-un sat jalnic de tot, într-o parte se aflau două barăci extrem de nearătoase, iar puţin mai departe se vedeau nişte construcţii uriaşe. Lângă ele erau tractoare şi o mulţime de vaci şi berbeci. A apărut o femeie tânără, foarte drăguţă, care a luat de la gardian formularele noastre şi ne-a propus să intrăm în baraca cea mai apropiată, din care ieşiseră vreo douăzeci

de oameni; erau tot eliberaţi, dar care nu ştiau când vor fi duşi mai departe.

Femeia care ne-a luat în primire era şefa acestui punct de tranzit, care se numea *Djemabek*. Era denumit după un kazah bogat, Djemabek, care locuise aici şi avea câteva mii de berbeci. Desigur, era *bek*, adică prinţ. Am intrat în baracă şi m-am îngrozit: un noroi incredibil, niciun fel de lenjerie de pat, toţi stau culcaţi pe trei scânduri puse pe nişte capre, e un frig groaznic şi administratora, căreia i se spunea *stăpâna*, a spus că azi nu vom primi nici pâine, nici mâncare, pentru că nu fusese informată de sosirea noastră. În baraca aceasta erau deja 300 de oameni, toţi eliberaţi, şi aproape toţi stăteau de câte două-trei luni şi nimeni nu ştia când o să ne ducă mai departe.

Ni se dădea de mâncare în cantină, la vreo sută de metri de baracă; cărbune nu era; exista un *salon medical* cu un pat pentru bolnavi; puteai merge cât vrei şi unde vrei, nu se făcea nicio verificare, dacă voiai puteai ajunge şi până în capitală, în oraşul Karaganda, care era la 80 de kilometri, îţi puteai aranja să mergi mai departe de acolo. Dar noi nu aveam niciun document, niciun fel de bani şi pentru tot trebuia să plăteşti, pentru apă trebuia să dai o bucată de pâine, pentru ras – o bucată de pâine; în salon nu se face nimic fără o bucată de pâine; dar stăpâna nu ia nimic şi e o femeie foarte decentă, al cărei soţ e miliţian şi *primarul* acestui sat. Aşa că în prima zi am stat fără mâncare şi nu s-au găsit oameni drăguţi şi buni care s-o împartă cu noi, pentru că toţi plăteau pentru tot, şi era interesant că în cantină veneau copiii locuitorilor din acel sat şi, vrând-nevrând, le dădeau de mâncare.

M-am instalat în capătul cel mai îndepărtat al barăcii, sperând că acolo va fi mai linişte, dar am greşit, pentru că

aici era uşa de intrare dinspre stradă şi oamenii se vânzoleau zi şi noapte, aşa că nu era linişte nicio clipă. Când m-am instalat, nu am acordat atenţie vecinului, care dormea. De partea cealaltă nu era nimeni şi m-am bucurat, dar aveam să constat că şi aici am greşit, pentru că acest loc liber, chiar de lângă uşă, era ocupat de cei care reveneau, după ce stăteau câteva ore, se mutau în alt loc, unde nu trăgea curentul, motiv pentru care locatarii erau ca vai de ei.

Când s-a trezit vecinul meu l-am salutat, dar nu am primit niciun răspuns, pentru că nefericitul ăsta îşi pierduse darul vorbitului, după ce, aveam să aflu, fusese bătut fără milă şi torturat într-un lagăr în Siberia.

Era un strungar bun şi un om foarte simpatic, dar care nu voia să muncească, pentru asta îl şi pedepsiseră cu bătaia şi era ţinut prin *izolatoare*. Pe de o parte, eram bucuros că lângă mine se află un om care nu vorbeşte, dar totuşi uneori voiam să vorbesc cu vecinul, să schimbăm opinii; scotea numai un muget, încerca să explice prin semne, lucru care era greu de înţeles. Dar omul acesta se chinuia foarte tare pentru că nu ne duceau mai departe. Tot timpul făcea cereri, nici nu se mai ştie cui trimisese şi cui nu, apoi am fost nevoit şi eu să scriu pentru el, pentru că nu era tare la scris.

În primele două zile nu am făcut cunoştinţă cu nimeni şi trebuie să spun că am fost foarte apăsat, iar când, vrând-nevrând, am stat de vorbă cu alţii, mi-a fost din ce în ce mai greu. Se aflau în baraca asta peste trei sute de oameni, toţi fuseseră condamnaţi şi achitaţi, mulţi îşi ispăşiseră termenele. Erau oameni foarte bolnavi, eliberaţi pentru boli incurabile, şi toţi săteau aici deja de două-trei luni şi nimeni nu ştia când vor începe să ne ducă.

Nu era numit niciun staroste şi nici nu era organizat

vreun serviciu, măcar în privinţa curăţării closetului, inimaginabil de murdar, niciun fel de şef în afara tinerei femei, *stăpâna*; curentul electric nu funcţiona, nu se dădea gaz pentru opaiţe şi nu puteam să-l cumpărăm de la prăvălia din sat, pentru că nimeni nu avea bani; în plus, gazul era distribuit locuitorilor pe cartele, şi adesea lipsea săptămâni întregi de la prăvălie, aşa că şi locuitorii stăteau pe întuneric, aprindeau nişte aşchii de lemn sau făceau rost de lujeri de plante, cu care hrăneau cele câteva zeci de vaci flămânde.

Mâneam în cantina comună, în care era şi o scenă, evident nefolosită, se spunea că înainte de acest punct de tranzit în sat au fost un punct de colectare a vitelor şi ateliere pentru repararea inventarului agricol, dar vitele au fost mâncate şi maşinile agricole se aflau într-o stare că nu mai avea niciun rost să fie reparate, aşa că au fost părăsite, fiind pur şi simplu fier vechi.

Ni se dădea, ca de obicei, supă cu varză, fără strop de carne, felul doi era inevitabila *kaşă* din mei, iar seara ne dădeau numai supă; pâine, ca de obicei, 600 de grame, şi asta ar fi fost suficient, dacă nu ar fi trebuit să o dăm pentru ras, pentru un ajutor medical, cum ar fi aspirină, sau pentru o căldare cu apă.

Baia era la aproape un kilometru de baracă şi funcţiona pentru locuitori; construcţia ei era total idioată, în garderobă intrai chiar din stradă, aşa că acolo era un frig insuportabil; iar spălătoria atingea un grad imens de prostie; erau două cazane uriaşe, aproape de statura unui om, şi imediat în faţa lor începea un şir de trepte, în amfiteatru, aşa că cine se spăla pe treptele de jos primea apă murdară de sus, iar când oamenii coborau de sus, mulţi alunecau pe treptele murdare şi pline de săpun de jos; unul dintre ai noştri şi-a rupt mâna, în două locuri, şi

în salon nu era niciun mijloc de a-i face un bandaj, aşa că i-au fixat-o cu nişte scânduri simple; noi nu credeam că oasele se vor fixa vreodată.

Te puteai plimba cât voiai, dar în jur era numai stepă, un sat jalnic, format dintr-o singură stradă; în îngrăditura unde mergeau nişte vaci slabe era periculos să te duci, pentru că acolo se plimbau în libertate doi tauri uriaşi, slabi, care se năpusteau violent spre oameni; de fapt, nici nu avea vreun rost să te duci.

Ce era respingător, şi nu ştiu cum îndurau locuitorii, era closetul comun, o magazie acoperită cu lut, pe acoperiş paie şi, după cum se vedea, nu fusese curăţat de mult. Aşa că tot timpul puteai vedea cum locuitorii îşi aruncau dejecţiile chiar în spatele caselor; bine că era ger, că nu se ştie ce va fi când va veni vremea caldă.

Prăvălia nu avea ferestre, numai o uşă, şi era administrată de o nemţoaică drăguţă. În prăvălia asta se vinde orice, începând de la gaz, carne – rar şi mizerabilă, jucării, încălţăminte; totul era de-a valma, şi preţurile erau foarte mari, aşa că nu erau mulţi cumpărători. Unele lucruri lipseau, de exemplu, chibrituri, ulei, săpun, rar se găseau ţigări şi numai sortimente scumpe, aşa că locuitorii tare se mai plângeau că pentru obiectele foarte necesare trebuia să se ducă în Karaganda. Nu era legătură regulată, foloseau camioanele care treceau pe lângă sat, pentru trei ruble şoferii luau cu plăcere oamenii. Dar şi în capitală era puţină marfa; mai mult, totul era pe cartelă, aşa că, pentru a cumpăra ceva, trebuia să faci rost de la locuitorii din capitală pe cartelele lor. Şi asta era greu, pentru că şi locuitorii capitalei sufereau din cauza lipsei celor mai necesare obiecte.

Stăpâna noastră drăguţă era foarte atentă faţă de mine, o ajutam să aducă apă, care era cărată pe nişte boi,

de la câţiva kilometri, şi odată am rugat-o dacă nu poate să-mi arate cum trăieşte ea în căsuţa asta.

Chiar vizavi de uşă era o cameră lungă, foarte îngustă, în care se afla mama ei, o bătrână binevoitoare, şi în capătul acestui coridor, probabil, era o altă cameră în care locuiau soţul ei, fiul şi ea; tot aici era cancelaria acestui primar, acolo era şi bucătăria, şi într-un colţ nişte lăzi simple de la marfa, care erau şi dulapuri pentru lucruri, şi depozite de alimente, iar într-una dormea chiar copilul.

Am întrebat-o cum de nu fac rost de nişte mobilă, dar se pare că soţul ei e mutat tot timpul, nu ajung bine într-un sat că soţul e mutat pe nepusă masă în alt post, aşa că nu are rost să procure lucruri potrivite pentru un mod de viaţă omenesc; atunci când pleacă, mutatul lucrurilor e foarte dificil, din cauza lipsei mijloacelor de transport. Şi mijloacele acestei familii erau foarte limitate. Ce m-a uimit a fost că în această cameră fereastra era chiar lângă tavan, aşa că nu se vedea deloc afară; era o fereastră lungă, dar nu înaltă; am aflat că fusese făcută aşa intenţionat, ca hoţii să nu poată intra în încăpere, pentru că nu putea să încapă un om printr-o asemenea fereastră.

E tras curent, dar funcţionează foarte rar, din cauza lipsei de combustibil pentru motor, şi dinamul mai mereu nu funcţionează. M-a dus şi la club. Este cea mai mare clădire din sat, dacă putem numi clădire această construcţie. E pur şi simplu o casă ţărănească mare, cu două camere, una e bufet, cealaltă colţul roşu, unde sunt câteva zeci de cărţi şi jocuri – şah şi dame.

Stăpâna, Aleksandra Ivanovna, spune că acest club este pustiu, bufetul, în afară de vodcă, nu are nimic, pentru că locuitorii nu au bani să mănânce aici; adunări au loc rar şi uneori seara se mai adună tineri care dansează

după singurul acordeon, mai bine zis, o armonică obişnuită.

Tineri sunt puţini, pentru că partea bărbătească e mobilizată aproape integral în zonele desţelenite, adică pe acele câmpuri improprii, la multe sute de kilometri de sat, unde trăiesc în corturi; sunt şi fete trimise la aceste munci şi, după cum se aude, fetele astea nu se comportă deloc cuviincios. Dar şi fetele sunt puţine în sat, pentru că toate sunt atrase de Karaganda, unde poţi găsi un serviciu.

— De fapt, viaţa noastră e foarte plicticoasă – povestea *stăpâna* –, nu se ştie de ce mai e ţinut satul ăsta, când era punct de primire a vitelor, atunci a fost nevoie să fie construit; în condiţiile câtorva mii de deţinuţi care lucrau pentru aceste vite, era şi un contingent de gardieni, şefi, iar când animalele au dispărut, au plecat şi şefii, după care deţinuţii au fost mutaţi în alte lagăre.

Am făcut cunoştinţă cu o tânără foarte frumoasă care avea un copilaş, dar nu avea soţ. *Stăpâna* spunea că nimeni nu pricepe de ce mai locuieşte ea în fundătura asta, când ar putea să se aranjeze mult mai bine în oraş.

Toţi ceilalţi locuitori erau aşa de amărâţi, kazahi din partea locului. Nu era niciun colhoz, munceau pe câmpurile jalnice, la bumbac, creşteau gâşte şi păsări pe care le trimiteau la Karaganda. Niciun om cult sau cu carte nu se afla în acest sat, erau numai primitivi. Sărăcia era, am putea spune, incredibilă şi Aleksandra Ivanovna visa ca soţul ei, un ins simpatic, să fie mutat undeva, oriunde, numai să scape de fundătura asta.

Printre cele trei sute de oameni eliberaţi din baraca noastră erau, să zicem, vreo zece intelectuali, restul erau ţărani şi meşteşugari, şi cea mai mare parte erau închişi pentru faptul că fuseseră prizonieri, pentru mici discuţii, marea majoritate neştiind de ce făcuseră câte zece ani de

lagăr şi mai mulţi.

Starea de spirit era total lipsită de speranţă, în mod oficial li s-a spus că erau liberi, că pleacă pe la casele lor, celor din străinătate la fel, în ţările lor, cei bolnavi incurabil vor fi instalaţi în aziluri pentru infirmi, în sanatorii pentru tuberculoşi, dar, de fapt, stăteam fără nicio perspectivă de a pleca în curând şi sărmana stăpână, care venea în fiecare dimineaţă la noi, doar îşi desfăcea mâinile şi ne liniştea:

— O să plecaţi în curând, în curând! dar când nu putea spune nimic clar.

Pe neaşteptate a venit şeful Direcţiei Generale a Lagărelor din regiunea Kazahstan, un general foarte important, după cum se auzea. A venit cu un automobil nemaipomenit, era îmbrăcat într-un cojocel cam murdar, fără epoleţi, aşa că, din afară, nu puteai deloc să-ţi dai seama ce grad avea. Era însoţit probabil de un aghiotant care nota cererile celor ce se aflau în baracă. La toate cererile generalul răspundea că ţine cont de rugăminţile noastre, spunându-i aghiotantului să noteze cu grijă tot, a spus multora să facă cereri scrise şi, chiar dacă a promis să se ocupe serios de soarta noastră, răspunsurile lui erau vorbe goale, se grăbea foarte tare şi a lăsat impresia unui om pe care toate solicitările noastre nu-l interesează, ba chiar s-a săturat de ele.

Am rugat să dea dispoziţii să se pună barăcile într-o stare ceva mai potrivită de trai, să numească personal de deservire, să organizeze ajutorul medical, să ne dea lumină, căldură, să se facă o spălătorie; generalul a ascultat toate acestea, dar nu s-a dus nicăieri, măcar în salonul care era locul cel mai murdar din barăcile noastre, şi, după câteva cuvinte mieroase că în curând vom pleca toţi, s-a dus la prăvălie de unde a cumpărat o carcasă

întreagă de vită, care a fost încărcată pe bancheta din spate a automobilului luxos, mânjind toată tapiseria cu sânge. Apoi ne-a făcut cu mâna, s-a aşezat alături de şofer şi a plecat! Iar locuitorii au început să-l înjure, că uite, după ce a cumpărat toată carcasa, tot satul a rămas fără carnea pe care de mult locuitorii n-o mai văzuseră. Iar aghiotantul lui, care nu avea loc în maşină, a mai stat două ore până a trecut pe lângă sat un camion care l-a luat. Draga noastră stăpână era disperată:

— A promis multe generalul, dar o să vedeţi că nu va face nimic, nu e prima oară când vine şi mereu promite tot, dar nu face nimic!

Aşa a şi fost, nu am primit răspuns la nicio cerere şi petiţie şi am continuat să ne chinuim şi să ne întristăm. Când o să ne ducă? Printre noi erau polonezi care nu o dată scriseră reclamaţii consulului lor, la Moscova, şi au primit răspuns că ia toate măsurile pentru trimiterea compatrioţilor în patrie, dar până acum nu ieşise nimic.

M-am apropiat de un inginer agronom, de şcoală veche, şi, pentru că nu aveam nici cea mai mică idee despre agricultură, povestirile lui mă interesau foarte mult. El spunea că stepele astea sunt total nepotrivite pentru agricultură, e numai nisip şi lut aici, pe care cresc numai nişte buruieni care sunt mâncate de oi, şi cămile, dar nu pot creşte deloc cereale. Că nu e apă şi, dacă este, atunci e cu sare; deşi precipitaţiile sunt dese, vânturile uscate usucă pământul, iar viscolele, cu zăpadă, care ridică nori de nisip sunt extrem de dăunătoare pentru agricultură.

În ciuda faptului că fusese eliberat, agronomul a fost numit de Direcţia Lagărelor şef al Institutului agronomic, ai cărui elevi erau localnici, care nu ştiau limba rusă, iar inginerul nu vorbea kazaha, aşa că nu se ţineau cursurile

şi era ţinut degeaba, totalmente ilegal.

M-am apropiat şi de un protoiereu care se dovedise a fi preot la catedrala echipajului de gardă din Petersburg. Catedrala aceasta fusese construită de Ecaterina a II-a, după desenele lui Rastrelli, de către elevul lui, rusul Voronihin, şi acum era catedrala fostei capitale. Înainte era întreţinută de negustorii de la piaţa Andreevski şi se afla mereu într-o stare foarte frumoasă. Dar şi acum e întreţinută de enoriaşi şi e mereu arhiplină.

Cum am mai menţionat, la cantină veneau copiii din sat şi noi le dădeam de mâncare, iar ei întrebau:

— Nu ne daţi şi ceva dulce?

Râdeam împreună cu copiii, ce dulce, măcar să ne fi dat ceva amar. Şi pe copii îi întrebam dacă le dau părinţii lor uneori ceva dulce. Se dovedise că lucrul cel mai dorit de copii este compotul, care e considerat a fi neobişnuit de dulce, şi este dat numai la marile sărbători, atât la cele sovietice, cât şi la cele religioase. Pe aici nu e nicio biserică şi nu a fost niciodată, nici *mulli*[176], nici când a trăit pe aici crescătorul de oi Djemabek. Copiii nici nu au auzit de Dumnezeu, nu ştiu, de fapt, de religie şi cult.

Se apropia Crăciunul şi unul dintre cei din baracă s-a gândit să facă nişte moşi crăciuni, a făcut rost de undeva de nişte fuioare, de nişte material şi a înfăşurat nişte beţişoare legate în forma unui corp omenesc, a lipit cu miez de pâine bărbi din vată şi vindea figurinele astea cu câte zece ruble; numai că stăpâna l-a rugat să numească aceste jucării nu Moş Crăciun, ci Moş Gerilă. Era ridicol şi naiv, dar aşa cerea regimul sovietic.

Mângâiam o fetiţă minunată de vreo şapte ani, pe nume Liusenka. Am remarcat că tot timpul aluneca pe

176 Preluare din limba rusă (plural) - cleric islamic local, în Asia Centrală (n. ed.).

zăpadă şi gheaţă cu picioruşele, tare mai voia să aibă schiuri, despre care citise într-o carte, la şcoală. Şi i-am meşterit noi un fel de schiuri, am dat câteva porţii de pâine pentru ele. Bucuria fetiţei a fost peste măsură. Bun mai era copilul ăsta!

Nici nu am remarcat Crăciunul, deşi printre noi erau câţiva preoţi, dar nici vorbă nu putea fi de liturghie, pentru că toţi aşteptau ca, de la o zi la alta, să plece mai departe.

Anul 1955

Trimiterea mai departe. Akmolinsk. Petropavlovsk. Celeabinsk şi Ufa. Samara. Razuvaevka. Potma. Plecarea din ultima închisoare-lagăr. Bîkovo, de lângă Moscova. Plecarea de la Bîkovo la Moscova. Moscova, urcarea în trenul Moscova – Iaşi. Ungheni, punctul de frontieră dintre URSS şi România, predarea a cinci cetăţeni români şi optsprezece bulgari pe frontiera de pe râul Prut. Securitatea din Iaşi. Mutarea de la Iaşi la Bucureşti. Eliberarea definitivă şi întoarcerea acasă a autorului. Sfârşitul călătoriilor. Soţia autorului e vizitată de un agent al Securităţii. Viaţa de acasă a autorului. Viaţa la Bucureşti. Impresiile despre personalităţile sovietice. Imnul sovietic şi parafrazarea lui în lagăr. Discuţiile cu Buţenko despre fabulele lui Krîlov. Fabula lui Krîlov din anul 1816: Scriitorul şi Tâlharul. Câteva consideraţii despre comunism. Nu şterg rândurile triste.

Iată că a venit şi Anul Nou 1955.

Vremea era groaznică, când ploaie, când zăpadă, întunecat, în baracă era umezeală şi tulbure, starea de spirit proastă, oamenii se certau. Intrăm în noul an neraşi, nespălaţi, murdari, îndureraţi şi posaci.

Stăpâna ne linişteşte în fiecare zi – totuşi, o să plecaţi, mai răbdaţi puţin –, ne asigură că trimite zilnic referate, că are dificultăţi cu alimentele, că oamenii din

barăci sunt bolnavi, nu există niciun ajutor medical. Dar în fiecare zi vin loturi noi, aşa că a trebuit să fie deschisă a doua baracă, care era şi mai proastă decât a noastră.

Printre nou-veniţi s-au nimerit şi doi din blestematul de Spassk; povesteau că acolo lucrurile sunt ca mai înainte, numărul de deţinuţi nu numai că nu a scăzut, dar chiar a crescut, sunt aduşi şi din Siberia, şi de la Moscova, într-un cuvânt, maşina de tocat oameni nu numai că nu s-a redus, dimpotrivă, se măreşte.

Cum s-au instalat nou-veniţii, e pur şi simplu uimitor şi inimaginabil cum poţi ţine nişte oameni în asemenea condiţii. Când am venit noi, în baraca noastră locuiau deja cam trei sute de oameni şi cumva umanizaseră ruina asta; dar baraca era pur şi simplu părăsită, oamenii se aşezaseră chiar pe podeaua de lut, într-un cuvânt, era un coşmar, ce mai, nu viaţă.

A trecut şi Bobotează şi într-o bună zi, cu adevărat bună, dă fuga *stăpâna* şi, cu o emoţie neprefăcută, începe să strige numele celor trimişi mai departe. Strigă şi numele meu, iar eu stau culcat în colţul meu şi nu aud; dă fuga la mine şi, cu lacrimi în ochi, strigă:

— Mai repede, mai repede, plecaţi şi dumneavoastră!

Pregătirea mea nu a luat mult timp, mergeam mai departe numai vreo zece oameni, nu ne-au dat niciun document, pentru a fi luaţi în primire a venit de la Direcţie un soldat, a primit formularele noastre şi eu am mulţumit din inimă şi mi-am luat rămas bun de la draga şi inimoasa Aleksandra Ivanovna. Ne-am băgat sub prelata unui camion, erau – 40 de grade, soldatul s-a urcat în cabină cu şoferul şi am pornit pe un drum groaznic, mai bine zis, pe urmele unor automobile, în capitala Kazahstanului.

Cei 80 de kilometri i-am făcut cam în trei ore, aşa de groaznic era drumul, eram mai mult morţi decât vii, din

cauza frigului, şi am oprit lângă o căsuţă care era poarta de acces în lagărul din Karaganda. S-a făcut verificarea şi o parte a oamenilor a fost dusă undeva, departe, iar eu şi un alt om am fost duşi tot aici, lângă poartă, într-o baracă destul de curată, mai bine zis o casă unde se aflau paturi de fier cu saltele, era destul de cald, closetul era tot aici. În încăpere erau câţiva oameni, dar noi am fost instalaţi într-un alt colţ. Gardianul era un om drăguţ, a spus că azi nu vom primi deloc mâncare, pentru că, probabil, mâine vom fi duşi mai departe. Spre seară chiar ne-au dat lenjerie curată şi pături, aşa că am dormit bine, numai că eram înfometaţi.

Dimineaţa a venit brigadiera, o femeie foarte atentă, ne-a spus că peste o oră o să fim duşi la gară şi vom fi urcaţi într-un tren care trece pe aici şi merge la Akmolinsk, unde vom face transfer. Am spus că la Direcţie se păstrează bietele mele obiecte din aur, pentru care aveam o chitanţă; brigadiera mi-a propus să rămân o zi-două pentru a primi aceste lucruri, dar am refuzat categoric, deşi printre ele erau şi lucruri dragi mie, cum erau crucea de botez, căiţa cu care mă născusem şi care la noi, pe Don, era considerată un semn bun; am refuzat, iar însoţitorul meu a rămas din cauza unei verighete şi mai apoi nu m-a mai prins din urmă.

În acelaşi camion mergeau alţi câţiva oameni, dar din ai noştri, de la Djambek, erau numai cinci. Ajungem în staţie şi imediat ne ia în primire garda din staţie – gardieni cu câini; am fost înconjuraţi de vreo zece oameni, de parcă eram deţinuţi, iar noi toţi cinci eram cetăţeni liberi, o parte sovietici, o parte, ca mine, străini. Am stat aşa în frig o oră-două, vine trenul şi suntem duşi la un vagon *Stolîpin*, gardianul care ne însoţeşte îi dă unui ofiţer, pe platformă, formularele noastre, el strigă numele şi, spre groaza mea,

numai patru oameni, iar mie îmi spune;

— Dumneavoastră cine sunteţi? înapoi, nu plecaţi!

Împietrit de disperare, n-am apucat să spun nimic că trenul s-a şi pus în mişcare, şi, spre mirarea mea, din mers încep să arunce de pe platformă boarfele celor patru tovarăşi ai mei şi apoi sar şi ei pe peron. Ne verifică din nou, din fericire, bine că nu plecase înapoi camionul care ne adusese, pentru că uite ce s-a întâmplat mai departe: gardienii din staţie ne-au dus în piaţa din faţa gării şi ne-au spus că putem sta aici până la următorul tren, care vine seara. După ce s-au uitat pe formulare, au văzut că ordinul pentru transportul nostru a fost dat pentru numărul acelui tren şi că alt tren nu ne va primi. În camion nu mai era soldatul care ne luase în primire în lagăr, de la brigadieră. Şoferul a spus că soldatul s-a dus la Direcţie, am sunat şi soldatul era acolo, dar nici nu voia să audă de noi, el şi-a îndeplinit misiunea şi nu are nicio treabă cu noi.

Gardienii din staţie au declarat că ei n-au nicio treabă cu contingentul nostru, pentru că ei au grijă de *iepurii* din tren şi de banda „Pisica Neagră”, de aceea ne lasă în pace, ca neintrând în sarcina lor. Întrebăm unde să ne ducem, nu avem niciun document, nu am primit nimic de mâncare, îngheţăm de azi-dimineaţă şi mai suntem şi eliberaţi.

— Atunci e şi mai bine, noi chiar că nu avem deloc de-a face cu voi, duceţi-vă unde vreţi; o să-l chemăm acum pe ofiţerul nostru, poate va găsi el o soluţie.

Au trimis după ofiţer şi l-au găsit beat la bufet, nu voia să vină, pentru că, în primul rând, nu pricepe nimic din ce i se spune şi, în al doilea rând, dacă suntem eliberaţi, atunci putem merge unde vrem. Dar totuşi ofiţerul este adus, abia se ţine pe picioare, e plin de bale şi ordonă să fim băgaţi, până la lămurirea situaţiei, în

vagonul-izolator, unde suntem duşi pe căi ferate secundare, cel puţin doi kilometri.

Vagonul are uşile deschise, priciuri în ambele capete, e un vagon de marfa obişnuit, dar cu o gheretă pentru santinelă pe acoperiş. Urcăm cu greu, eu mai ales urc cu greu, după noi sar câinii, gardienii le spun: *ţţţ*!, sunt de-ai noştri!, şi câinii încep să ne adulmece şi să ne lingă mâinile, dau din coadă. Gardienii trag uşile şi pleacă. Stăm în întuneric, e tare frig. Dar totuşi suntem liberi, eu sunt străin, doi sunt bolnavi de gripă. Trec vreo două ore, uşile se deschid şi apare soldatul care ne-a adus din lagărul din Karaganda:

— Tovarăşi, veniţi după mine, deşi nu e treaba mea, totuşi o să vă duc, numai că să-i mulţumiţi şoferului, nu are ordin pentru transportul vostru, vă duce din bunăvoinţă.

Şi cu ce să-i mulţumim, dacă de două zile nu am primit nici pâine? Eu îi dau un prosop, altul îi dă nişte obiele. Iar drum groaznic, vântul îngheţat, ne e foame şi oboseala îşi spune cuvântul. Adorm, picioarele mi-au îngheţat de tot; sunt trezit, am ajuns, desigur, în aceeaşi casă din care am plecat de dimineaţă.

Vine imediat brigadiera, o femeie atentă şi cuviincioasă, şi începe să-l ocărască pe soldat, de ce nu a insistat să fim primiţi în tren. Dar soldatul nici nu era pe peron.

Din nou verificare şi, în fine, ne lipim de soba caldă, iar gardianul-şef ne spune cu părere de rău că nu ne poate da de mâncare, şi nu numai azi, dar nici mâine, pentru că suntem trecuţi ca elemente care vor pleca în curând. îi spunem că foamea noastră nu trece în curând, toţi râd şi gardianul, drăguţ de felul lui, ne linişteşte:

— O să vă aduc un al doilea pled, să vă înfofoliţi şi să dormiţi.

Nici n-am apucat bine să adormim, că vine. socotitoarea şi declară că putem să plecăm din nou acum. Ne făcuse ordin pentru orice tren, la primul care trecea prin Karaganda şi mergea spre Akmolinsk. Dacă are vagon pentru arestaţi. Noi spunem că suntem cetăţeni liberi, iar ea râde:

— Până la casele voastre sunteţi consideraţi deţinuţi, şi face cu ochiul, ce fel de oameni liberi sunteţi, ce ziceţi?

Peste o oră ne ia din nou acelaşi camion, ne duce acelaşi soldat care făcuse rost de undeva de o pâine şi ne dă fiecăruia câte o bucată. Mergem pe întuneric, într-un frig groaznic, ne oprim de câteva ori, pentru că şoferul voia să meargă pe un drum scurt, mergea de fapt peste calea ferată pe care tot timpul se deplasau trenuri de marfa interminabile.

Ne iau în primire aceiaşi gardieni cu câini, care râd:

— Unde să vă băgăm? Nu sunteţi categoria noastră, sunteţi *politici*, noi suntem numai pentru escroci.

Nici n-am apucat noi să dansăm puţin de frig, că vine trenul şi, din fericire pentru noi, are un vagon *Stolîpin*. Ne ia în primire un soldat; în vagon nu e lumină, suntem împinşi pe coridor şi am pornit mai departe!

Soldatul declară că şeful vagonului doarme şi putem să ne întindem până dimineaţă pe coridor, unde va fi şi el. Dă drumul din lanţ câinelui, îl mângâie din nou şi-i zice:

— De-ai noştri, de-ai noştri, *ţţţ*!

Câinele ne miroase şi dă din coadă.

Trenul merge încet, se opreşte la fiecare jumătate de oră, dar eu, trebuie să recunosc, am adormit tun că nu mai ţin minte cât am dormit, m-am trezit numai când prin ferestre abia începea să se lumineze. Din compartimentul pentru şefi a apărut un ofiţer şi a ordonat să ne desfacem lucrurile pentru control. Apoi ne-a înghesuit într-un

compartiment în care se aflau zece oameni.

Oamenii sunt toţi necunoscuţi, sunt duşi în alte lagăre de la minele de aramă din sudul Kazahstanului, nu se ştie de ce sunt mutaţi. Călătorii inexplicabile au loc în toate lagărele; oamenii sunt foarte simpli, dar nu sunt nici huligani, nici *blatnie*[177], ci oameni umiliţi şi loviţi de soartă. Au început să ne roage să le dăm ceva de mâncare, dar le spunem că nici noi nu am mâncat nimic de trei zile. Asta e rău, pentru că pe drum ţi se dau numai 400 de grame de pâine şi o jumătate de hering, şi cu apa e cam rău, primeşti prin uşa zăbrelită o cană.

Compartimentul era pentru opt oameni, dar cu noi au ajuns cincisprezece, aşa că stăteam unii peste alţii şi trei oameni pe jos. La closet ne lăsau după rugăminţi repetate şi atunci santinela însoţea pe coridor fiecare om, de la closet la compartiment. Am mers noi, cetăţeni liberi, în această situaţie, două zile şi două nopţi, ne-am chinuit groaznic, mai ales noaptea, când din tavan ne picurau fără încetare mulţimi de ploşniţe; deşi avusesem ocazii să fac foamea, mai ales în Nord, şi credeam că mă obişnuisem, era totuşi foarte neplăcut; mai ales setea ne chinuia. Încălzirea nu funcţiona, dar, din cauza aglomeraţiei, nu era frig.

În cele din urmă ni s-a spus că putem să ne pregătim de sosire. Am fost scoşi iar pe coridor, pe rând, şi a trebuit să ne desfacem boccelele. Au căutat să vadă dacă nu avem arme, cuţite, chibrituri, obiecte cu care puteai lovi şi… praf de dinţi. Şi doar acum două zile ni se făcuse percheziţie, chiar în acest vagon.

Gara din Akmolinsk e extrem de primitivă, ce mai

177 în rusă, în original, termen frecvent în vocabularul concentraţionar sovietic, cu sensul de „şmecheri”, provenind, în general, dintre condamnaţii de drept comun (n. ed.).

oraş o fi şi ăsta, nimeni nu ştia de el. Am fost aşteptaţi de o escortă, formată pe jumătate din soldaţi, pe jumătate din nu ştiu ce jerpeliţi în civil, şi am fost duşi prin nişte curţi interminabile la marginea oraşului, unde era închisoarea, care arăta cazon.

Am fost băgaţi într-o sală uriaşă şi imediat s-au năpustit asupra noastră gardienii, au ordonat să ne dezbrăcăm în pielea goală. Am pus boccelele pe jos, le-am acoperit cu zdrenţele noastre şi ne-au dus, aşa, goi, în altă cameră, unde au sărit pe noi frizerii, ne-au ras, ne-au tuns, fiecare operaţie era făcută de alţi meşteri, ne-au făcut şi tunsoarea sanitară şi apoi ne-au mutat într-o cameră uriaşă cu zeci de duşuri. Nu ne-au dat săpun, dar apă ne-au dat din plin şi ne-au ţinut aşa sub o ploaie caldă, mai bine de o oră. Pentru că nu aveam ce face, din când în când ne băgăm sub duş.

Apoi am trecut în altă sală, unde ne-am găsit lucrurile, e adevărat, în ordine. Au venit nişte ofiţeri şi chiar câţiva colonei, au început să ne cheme la o masă şi să ne verifice formularele. Procedura asta a durat vreo trei ore, pentru că, în afară de noi, mai erau verificate alte persoane; în fine, am fost duşi la etajul al doilea, unde am fost băgaţi în celule obişnuite, cu priciuri simple, de-a valma, fără niciun fel de lenjerie de pat, şi ni s-a spus că pâine şi supă o să primim abia seara, pentru că primirea noastră nu fusese anunţată dinainte.

Celula e mare, sunt deja vreo cincizeci de oameni, toţi primitivi. Nimeni nu ştia unde va fi dus, erau din toate localităţile din Uniune, şi *politici*, şi de drept comun, dar, în toate aceste câteva zile, nu avusese loc niciun furt, nici ceartă, nici încăierare. Primeam 600 de grame de pâine, dar mâncarea era dezgustătoare, din varză, iar *kaşa* din invariabilul mei.

La closet eram lăsaţi de două ori pe zi, dimineaţa după ce ne trezeam, şi seara, la ora 6. Nicio verificare, niciun control medical, deşi printre noi erau bolnavi de tuberculoză; doi unguri erau într-o stare foarte grea şi se sufocau de nu mai puteau, aşa că a trebuit să fie mutaţi în lazaretul care, după cum aveam să aflu, era în stare bună. Closetul avea o construcţie ciudată: în jurul celor patru pereţi fuseseră construite nişte cutii înalte de ciment cu deschizături; era imposibil să urci pe un asemenea tron fără ajutorul cuiva; tronurile acestea era înalte până la piept şi, pentru că erau extrem de murdare, nu te puteai sprijini cu mâinile de ele. Era de neînţeles ce idiot a construit un asemenea closet, era imposibil să te aşezi, din cauza mizeriei; era un mare chin.

Lavoarul era separat, dar nimeni nu se spăla, gardienii te grăbeau, hai, hai, aşa că nici nu avea vreun rost să încerci să speli altceva decât mâinile. Mâncarea era dată printr-o ferestruică în uşă, în nişte castroane murdare din care mâncaseră cei din celulele vecine. Lingurile nu erau spălate. Dar eu aveam lingura mea. Dormeam fără a ne dezbrăca şi în primele zile a fost cald, dar mai apoi dintr-odată s-a făcut frig şi gardianul a spus că afară e ger crunt, însă lemnele lipsesc.

După ce am stat, nu-mi mai amintesc, câteva zile, am fost chemaţi să plecăm mai departe; din nou ne-au dezbrăcat până la piele, din nou duş, din nou verificarea conform formularelor de către aceiaşi colonei. Ne-au dus la gară, unde a trebuit să ne târâm sub o serie de vagoane de marfa, până la vagonul *Stolîpin* care se afla separat, pe un drum secundar îndepărtat. Din nou ne-am despachetat boccelele, din nou au căutat arme, praf de dinţi şi aşa mai departe şi ne-au băgat câte 20 de oameni în compartiment, lucru care era tare chinuitor.

Am stat pe acest drum secundar două zile; în aceste vagoane *Stolîpin* pentru arestaţi ferestre sunt numai pe coridor, iar în compartiment nu e lumină de zi, în afară de razele luminii ce pătrunde prin uşa zăbrelită de pe coridor. De aceea stăteam tot timpul în penumbră, iar seara şi noaptea era un întuneric deplin. Nu era nicio încălzire, pentru că ea venea de la locomotivă, în timpul mersului, aşa că am îngheţat.

Ni se dădeau numai 400 de grame de pâine şi jumătate de *seliodka*[178]. Apă era dată de două ori pe zi, la closet ne lăsau numai escortaţi de soldat; în aceste vagoane de arestaţi paza era mereu militară. Era şi un băiat de trupă cam prost şi ticălos, care, când mergea cineva la toaletă, comanda: Mâinile la spate! În pas de marş! Iar closetul era chiar alături de compartimentul nostru.

În fine, a venit locomotiva de manevră, după infinite rătăciri pe drumuri secundare; locomotiva a fost un adevărat pericol, frâna aşa de tare, că oamenii era cât pe ce să cadă din paturile de sus. Am fost legaţi la un tren şi am plecat încet, dar unde? Nu se ştie, pentru că era interzis să pui întrebări gărzilor.

Ne-am chinuit aşa vreo patru zile, până au început să strige: „Pregătiţi lucrurile pentru control! Lucru care însemna că urma coborârea. Din nou căutare de arme, şi aşa mai departe, am desfăcut toate boccelele şi imediat ce trenul s-a oprit, într-o staţie destul de mare, în vagon au intrat ofiţeri şi gardieni şi au început să ne trimită pe rând spre uşă. Când a ajuns rândul la noi, cei *politici* şi *liberi*, recepţionerii s-au oprit şi au început să se sfătuiască între ei cu voce tare ce să facă în privinţa noastră. Unii spuneau

178 „Hering sărat” (rusă în original) (n. ed.).

că trebuie să ne dea drumul, alţii credeau că trebuie să ne ducă la închisoare. Un lot destul de mare a fost dus, pe jos, iar noi, după ce am stat vreo două ore, am fost coborâţi şi urcaţi într-un *corb negru* şi duşi pe un drum execrabil, prin tot oraşul, dar nu am văzut nimic, pentru că aceşti corbi sunt fără ochi sau, cum spuneau cei transportaţi cu ei, corbii ăştia nu au văz, pentru că nu au ferestre.

După ce am fost legănaţi de parcă eram pe mare, am fost daţi jos într-o curte şi, după ce am stat cel puţin o oră în ger, am fost băgaţi într-o clădire uriaşă de cărămidă, o construcţie total ciudată, cu un fel de scări din fontă, zone de trecere, coridoare cu gratii de fier păzite de gardieni, şi am ajuns într-o sală stranie. Era toată înconjurată de cuşti cu pereţi de lemn zăbreliţi, ca un fel de izolatoare, dar de vreo cinci oameni.

Am fost puşi să ne dezbrăcăm de tot şi duşi la baie, unde funcţionau numai duşurile. Nu ne-au dat săpun, dar apă ne-au dat câtă vrem. După aceea au venit în baia asta frizerii şi au făcut tunsoarea igienică, tuns şi ras. Era o prostie, pentru că era bine să fi făcut asta înainte de spălat.

Într-un colţ al acestei săli erau nişte mese acoperite cu postav roşu, la care se aflau nişte ofiţeri care au început să ne chestioneze. Ne puteam întreba dacă nu erau anchetatori, pentru că începuseră din nou cu cine sunteţi şi de unde, de ce aţi fost închis, ce munci aţi făcut; noi am spus imediat că suntem eliberaţi; ofiţerii au zâmbit numai, iar noi ne-am panicat pe loc. Oare o să înceapă din nou chinurile, judecarea: doar fuseserăm judecaţi, achitaţi şi oficial chiar preşedintele ne-a spus că o să fim trimişi acasă!

Procedura aceasta a durat cam o oră, după care am fost duşi pe nişte coridoare nesfârşite şi cu gratii într-o

celulă unde erau vreo două sute de oameni şi toţi oameni simpli. Niciun fel de pat, priciuri, toţi stăteau de-a valma şi s-au năpustit asupra noastră, dacă nu avem ceva de mâncare! Iar noi stăteam, iată, deja de vreo zece zile, numai cu pâine şi hering; eu personal nu am mâncat *seliodka* asta uscată, am dat-o însoţitorilor mei, uneori, chiar gardienilor.

În ziua aceea ne-au dat pâine la prânz şi supă cu varză, şi la al doilea fel ceva de neînţeles, un amestec de cartofi şi fainã, asupra căruia ne-am năpustit cu lăcomie, aşa de mult voiam să mâncăm.

Întrebăm unde ne aflăm. Unii spun că este Petropavlovsk *na Urale*, alţii că e Semipalatinsk, nimeni nu poate spune precis. Când am fost scoşi seara la closet, îl întreb pe gardian unde ne aflăm, iar el răspunde binevoitor că nu are niciun rost să ştim asta! Aşa mi-a răspuns şi gardianul din închisoarea Lefortovo, când am fost dus acolo în 1945.

Dormeam îmbrăcaţi; era încălzire centrală, dar spre dimineaţă era foarte frig, toate ferestrele îngheţaseră şi, după verificare, am fost scoşi să ne plimbăm, aşa că noi, oamenii liberi, ne supuneam regimului de închisoare. Era un ger de – 20 grade, cu vânt, aşteptam cu nerăbdare să se termine şi plimbarea asta.

Nu am întâlnit aici niciun om interesant, inteligent, erau numai ţărani şi meşteşugari, aproape toţi fuseseră închişi pentru escrocherii, dar mulţi pentru nimic, cum se spune în închisori, deşi adesea asemenea inşi mint.

Am stat în acest oraş necunoscut peste două săptămâni şi am fost supuşi unui adevărat regim de închisoare: trezit de dimineaţă, verificarea obligatorie, plimbarea obligatorie şi mâncarea obligatorie. Tot voiam să ştim unde fuseserăm aduşi şi dacă suntem pe drumul

spre Moscova. Unii spuneau că suntem în Semipalatinsk, adică din nou în Kazahstan, chiar mult mai spre sud de Karaganda, şi puteam crede că pur şi simplu o să ne trimită într-un alt lagăr, nu că ne duc spre eliberare. Alţii spuneau că suntem la Petropavlovsk, deci pe drumul spre Celeabinsk, şi mai departe spre graniţa dintre Europa şi Asia, la vest de Omsk.

Oamenii mai simpli nu erau deloc interesaţi de locul unde ne aflam; dar mie şi celor patru eliberaţi împreună cu mine de la Djemabek, nu ne era deloc indiferent, nu eram transferaţi, nu eram călători, cum mi-am intitulat eu aceste însemnări, *Călătoria prin Eldorado*; oare eliberarea noastră nu era ceva serios, să fie o glumă sovietică obişnuită pe seama oamenilor?

Ne-am sfătuit, nu ar trebui să *cumpărăm* un gardian, să-i dăm nişte pâine sau ceva din rupturile noastre, eu chiar am propus jacheta mea, şi să aflăm pe ascuns, în timp ce mergeam la closet, unde ne aflăm? Toţi însoţitorii mei m-au rugat să-mi asum eu această sarcină delicată, pentru că, trebuie să spun, în realitate, gardienii nu prea pot fi cumpăraţi. Am putea spune chiar că îşi fac datoria şi obligaţiile.

În aceeaşi zi, cum am fost dus la closet, am rămas pe coridor cu gardianul, un om respectabil, în vârstă, şi am început să mă apropii, că uite, chipurile, ce frig este, nu-mi vine să cred că suntem în sud şi aşa mai departe; iar gardianul răspunde:

— Despre ce sud vorbiţi, la noi, în Ural, pe vremea asta – era ianuarie – sunt mereu geruri, chiar şi mai puternice!

Pentru mine a fost suficient, deci eram la Petropavlovsk. Aşa că nu mai fusese nevoie de niciun *cumpărat*, am aflat ce trebuia. Tovarăşii mei s-au minunat

cât de abil am aflat secretul ăsta. Şi de ce ascund faţă de deţinuţi locul unde se află? Cine are nevoie de secretul ăsta?

La sfârşitul lui ianuarie am fost chemaţi, numai cinci oameni, în aceste celule idioate, de data aceasta cu colivii făcute nu din gratii de lemn, ci din sârmă ghimpată; din nou duş, tunsoarea şi verificarea, cine suntem şi ce e cu noi. Pentru ce sunt construite celulele astea nu se ştie, poţi vorbi foarte uşor unul cu altul când eşti în ele. Înainte de sosirea noastră nu era nimeni în ele şi nu puteam presupune că celulele erau din timpul regimului ţarist, pentru că arătau destul de noi, puţin probabil că în vechiul regim conducerea închisorilor ar fi putut născoci o asemenea idioţenie.

Am fost duşi la gară prin tot oraşul şi atunci am simţit că slăbiciunea mea s-a accentuat, abia mă mişcam, aşa că unul dintre tovarăşi mi-a luat o boccea şi a fost aşa de bun că apoi m-a ajutat să mă descurc cu boccelele mele.

Vagonul de arestaţi se afla, ca în majoritatea cazurilor, foarte departe de drumurile secundare, şi din nou a trebuit să ne târâm pe sub vagoane, să stăm câteva minute în faţa trenurilor ce treceau şi am fost martorii a două sau trei situaţii interesante; când stăteam între şine am văzut cum pe o linie venea un tren rapid care a trecut pe lângă staţie fără să reducă deloc viteza, care, probabil, nu era mai mică de 100 de km. Viforul aerului era aşa de puternic, că şi soldaţii din escortă au trebuit să se aşeze pe jos, iar câinii s-au lipit de pământ.

Nici nu a apucat să treacă acest tren de pasageri, că din partea cealaltă a apărut o altă locomotivă, fără tren; era o locomotivă uriaşă, luminată foarte tare între roţi, fiind toată inundată în curent electric, şi mecanicul stătea nu într-o cabină, lângă cazan, ci în afara locomotivei, pe un

scaun pliant. Peste câteva minute locomotiva asta a venit cu spatele din nou spre grupul nostru şi a oprit chiar lângă noi. Maşina asta era remarcabilă, mecanicul a coborât şi a încercat să discute cu noi, dar gardienii nu i-au permis. Cu toate acestea, am apucat să-l întreb pe mecanic, un om foarte tânăr, ce fel de locomotivă e asta şi el a spus că e celebrul tip *Lomonosov*, prinde 150 de km şi este folosită la trenurile de pe linia Moscova-Leningrad. O *săgeată*, dar nici pe acest traseu nu atinge mereu această viteză, iar când trebuie să meargă pe alte linii, terasamentul nu rezistă mai mult de 100 de km/oră.

Spre marea noastră mirare, vagonul *Stolîpin* era pustiu şi am primit toţi patru un compartiment întreg la dispoziţia noastră; problema era că niciunul dintre noi nu se putea urca pe paturile de sus, eu de bătrâneţe, cei doi unguri din cauza gradului avansat de tuberculoză, iar cehul, nu se ştie de ce, nu voia să se urce acolo. Dar era aşa de bun că mi-a dat posibilitatea să stau întins, iar el s-a înghesuit la picioarele mele.

Am stat noi aşa doar o zi şi o noapte, când au fost aduşi alţi oameni, numai că noi nu am văzut nimic, auzeam numai înjurăturile şi ameninţarea cu încătuşarea.

Am trecut din nou pe 400 de grame de pâine şi jumătate de *seliodkă* uscată, dar apă ne dădeau suficientă, în afară de cea pentru spălat. În cele din urmă am fost legaţi la un tren de marfă şi am pornit încet, nu se ştie unde – cu opriri la cantoane, cu tot felul de manevre, bufnituri puternice, aşa că şi câinele schelălăia când tremura tot vagonul.

Nu mai ţin minte după câte zile am ajuns, târâş, la Celeabinsk, cum îi scăpase unuia dintre gardieni. Din nou percheziţie, deşi ce puteam găsi şi ascunde, dacă nu ieşeam din vagon! Am mers pe jos prin tot oraşul, care mi

s-a părut extrem de posac şi probabil am fost duşi pe la margine, pentru că erau nişte căsuţe destul de primitive.

Deşi gardienii menţionaseră că mergem la un punct de tranzit, totuşi locul era cea mai tipică închisoare, probabil veche, dar oarecum refăcută în timpul Sovietelor. Am fost spălaţi, baia era formată numai din duş, săpun, ca de obicei, nu ne-au dat, şi ne-au dus pe nişte coridoare nesfârşite într-o celulă comună, în care erau vreo cincizeci de oameni, toţi numai ţărani şi muncitori simpli. Nimeni nu ştia unde sunt duşi cei eliberaţi şi epuizaţi. Era o grupă întreagă de pe malurile Oceanului Pacific, din portul Nahodka, puţin mai la nord de Vladivostok; acolo tocmai se înfiinţase un lagăr şi deocamdată era mai degrabă punct de tranzit, din care arestaţii erau duşi pe malul Oceanului îngheţat, la zăcămintele de aur.

Şi în acest lagăr am fost supuşi unui regim sever, de închisoare, cu toate procedurile obligatorii, plimbare, verificări, ne plimbam prin curtea care era împărţită de o ridicătură, un fel de punte ca pe vapor, şi sub această construcţie, pe care mergea gardianul supraveghetor, se afla prăvălia închisorii şi nu ne lăsau să intrăm în camere până ce prăvălia nu-ţi vindea mărfurile jalnice: dropsuri acre, mahorcă şi finet. Finetul era pentru femei, dar vânzătoarea cea proastă îl oferea cu insistenţă deţinuţilor.

Ne dădeau de mâncare, ca peste tot, dormeam fără să ne dezbrăcăm, sobele se încălzeau de pe coridor şi se vede că nimeni nu avea grijă de ele, aşa că nu puteai să dai jos nici jacheta, la cât de frig era. În fiecare zi trecea ofiţerul de serviciu şi ne întreba, cum s-ar spune, care ne sunt pretenţiile. Toţi în cor ceream să fim trimişi mai departe, ofiţerul răspundea că asta nu depinde de conducerea închisorii şi că nu au niciun interes să ne reţină.

Am stat acolo vreo cinci zile, după care am fost chemaţi numai noi patru, pentru că al cincilea tovarăş al nostru, tot eliberat, fusese pierdut pe undeva. După percheziţia obişnuită am fost duşi, de data aceasta, cu camionul la gară, şi imediat am fost urcaţi în vagonul de arestaţi care fusese deja agăţat la un tren de pasageri. Şi aici, iar percheziţie, ne-au fost aruncate lucrurile şi apoi am fost înghesuiţi în compartimentul în care erau vreo şase oameni, unde am fost primiţi cu înjurături şi am mers foarte incomod. Era neplăcut mai ales să avem lângă noi un bolnav grav de tuberculoză, sufocat de secreţii şi de tuse.

Am aflat că mergem la Ufa, iar de acolo, fără transfer, direct la Samara. Atunci am prins viaţă, deci ne duc la Moscova, era foarte plăcut să aflăm unde ne duc; pe de altă parte, oamenii spuneau că vom merge mult, pentru că linia aceasta e legată de Marele Drum Siberian şi e foarte aglomerat de vagoane de marfa. În acest vagon o fereastră de pe coridor era chiar vizavi de uşa noastră zăbrelită şi era destul de transparentă, stratul mat se subţiase, aşa că se putea vedea pe unde mergem.

Într-o staţie am stat destul de mult şi am văzut că era un combinat, pentru că treceau mulţi muncitori, mai ales femei, iar pe liniile secundare platformele erau încărcate cu un fel de pământ, dar nici soldaţii din escortă nu ştiau ce uzină este. Am trecut de Ufa şi am pornit mai repede, au început să apară tot mai des trenuri cu care ne întâlneam. Se simţea un alt aer, parcă era o viaţă civilizată, după locurile pustii în care trăisem peste zece ani.

În ciuda celor câteva zile petrecute în acelaşi compartiment, nu am avut posibilitatea de a sta de vorbă cu tovarăşii mei, oamenii erau foarte simpli, posaci, aş zice sălbăticiţi şi amărâţi. Nimeni nu vorbea sau nu voia să

vorbească despre motivul pentru care fusese închis şi unde crede că e dus.

Cu fiecare zi se simţea că ne apropiem, în fine, de o oarecare civilizaţie, apăreau tot mai des staţii şi oamenii erau mai mulţi pe peroane, dar aveau o înfăţişare jalnică, erau îmbrăcaţi groaznic, toţi aveau boccele, nu se vedeau geamantane, în schimb staţiile erau împodobite cu pancarte, peste tot erau stele, noaptea fiind puternic luminate. Aveam sentimentul că toţi fug undeva, se agită, cum se spune, se grăbesc să prindă trenul.

Într-o bună dimineaţă, după un drum foarte obositor, fără să ne spălăm, stăteam întinşi pe banchete, fără perne, gardienii au început să strige: Pregătiţi-vă de coborâre!

Şi iar percheziţie. Iată că am ajuns la Samara. Dar nu suntem lăsaţi să coborâm, vagonul e dus pe o linie secundară îndepărtată, unde am stat până seara, şi nu ne-au dat nici pâine, nici hering. Seara vagonul a fost adus lângă staţie şi am început să coborâm, în ordine, din compartiment. Noi patru am fost ultimii.

Gara din Samara are dimensiuni uriaşe şi pe un perete, cu becuri de un roşu aprins, strălucesc toate lozincile posibile şi nişte siluete. Puţin mai departe sunt mormane întregi de colete, cred că mii, care sunt încărcate în cărucioare manuale de nişte femei în pantaloni bărbăteşti. Oamenii care coborâseră înaintea noastră fuseseră duşi undeva, pentru că ne-am trezit singuri, înconjuraţi de gardieni şi câini care săreau la noi. Era foarte frig, în jur era o mulţime de oameni cu căciuli cu urechi şi mulţi au încercat să intre în vorbă cu noi. Gardienii nu ne-au împiedicat, iar câinii, dimpotrivă, se aruncau cu furie spre oamenii liberi.

A venit un ofiţer, a vorbit puţin cu gardienii şi am auzit că suntem numiţi *eliberaţi*, după care ofiţerul a

plecat şi peste o oră a venit cu un camion în care am fost urcaţi şi duşi destul de departe, la închisoare. Închisoarea era o construcţie veche şi destul de ciudată, poarta era lângă o colină, iar clădirea pe ridicătură; după ce au fost primite formularele a venit o femeie şi s-a uitat la noi foarte atent, după care am fost duşi pe nişte scări acoperite de zăpadă la baie, unde, după ce ne-am dezbrăcat, am fost din nou examinaţi de femeia aceea, care îşi pusese un halat, pentru că era doctorul închisorii. Însoţitorii mei au fost duşi la baie, iar mie doctorul îmi spune:

— Pe dumneavoastră vă iau la lazaret, în starea dumneavoastră de sănătate nu trebuie să staţi în celule comune.

Am implorat-o:

— Lăsaţi-mă în celule, dacă o să fiu la dumneavoastră la lazaret pot să mă reţină, nu mă plâng de nimic, vă implor să nu mă rupeţi de lotul nostru, suntem patru oameni eliberaţi; dacă o să fiu la lazaret tovarăşii mei pot fi trimişi mai departe, iar eu o să rămân!

Doctoriţa, un om extrem de sufletist, a început să mă liniştească, n-o să fiu reţinut nicio clipă şi imediat ce tovarăşii mei vor pleca mai departe, o să mă externeze şi voi fi alături de ei. A spus că o să mă hrănească, o să mă trateze şi, într-adevăr, am petrecut cinci zile în acest lazaret înconjurat de cea mai atentă îngrijire. Saloanele erau mici, eram numai şase oameni, paturi curate, ni s-a dat o mâncare destul de bună, lapte cu zahăr, şi de două ori pe zi ne duceau în cabinet, unde doctoriţa ne examina cu atenţie. Mi-au făcut infiltraţii cu cafeină, am primit medicamente. Trebuie să spun, a fost cea mai bună îngrijire.

Lazaretul era administrat de o femeie extraordinar

de frumoasă, tânără, al cărei cabinet era un adevărat budoar, cu flori pe toate mesele, cu tablouri pe pereţi, cu perne pe canapele şi un covor scump. După cum bârfeau îngrijitoarele şi infirmierele, era o comunistă înfocată şi era protejată de un şef sovietic important din Samara, aşa că ea avea automobil şi trăia foarte bine.

Doctoriţa era foarte drăguţă, mi-a spus că e de numai 9 ani în Samara, s-a instalat aici din cauza copiilor, pentru că în provincie e mai uşor să creşti copiii decât, de exemplu, la Moscova, iar viaţa în oraşele de lângă Volga e mai uşoară decât oriunde în altă parte.

Am stat în acest lazaret vreo cinci zile şi, aşa cum a promis doctoriţa cea drăguţă, a venit după mine gardianul şi m-a luat la poartă, ea mi-a dat pe drum nişte picături şi, cu mare recunoştinţă, m-am despărţit de acest om minunat. Tovarăşii mei de drum, ungurii tuberculoşi, se pare că fuseseră şi ei în acelaşi lazaret, numai că într-un salon pentru bolnavi grav, iar sărmanul ceh a petrecut aceste zile în celulă, unde erau numai *interlopi*, numai hoţi şi criminali, a mâncat îngrozitor, avea moralul la pământ.

Pe unul dintre drumurile secundare se aflau două vagoane de arestaţi, într-unul am fost urcaţi şi noi. În compartimentul nostru nu era nicio persoană eliberată, toţi erau dintre cei care stătuseră în lagăr după ispăşirea pedepsei, veneau din regiuni foarte variate şi bineînţeles că nu ştiau unde şi de ce merg.

Am intrat în vagon nu imediat, ci ne-am adunat lângă calea ferată şi am stat aşa cam jumătate de oră şi în acest timp au trecut pe lângă noi trenuri accelerate, unul după altul, de unde se vede că Samara era un mare nod de cale ferată. Mersul acesta al vagoanelor care goneau repede nu era prea plăcut, aveam senzaţia că acum, acum o să ne ia şi pe noi curentul şi o să ne pună la pământ.

Noaptea am fost legaţi la un tren, dar am pornit abia spre dimineaţă şi am fost bucuroşi că, poate, vom vedea traversarea peste Volga, dar nu am văzut nimic, am simţit însă că mergem pe un pod; trenul mergea încet şi, după scrâşnetul fiarelor, traversam fără îndoială *Mama Volga*. Am ajuns la Sâzran şi gardienii vorbeau între ei că nu se ştie dacă o să mergem din Kuznetk la Penza sau pe un drum cu o singură linie, spre Simbirsk, iar mai apoi la Riazan. S-a dovedit că trenul mergea spre Simbirsk, asta e regiunea Mordvină, locuitorii acestei regiuni s-au numit mereu mordvini şi erau consideraţi destul de inculţi.

Regiunea e pustie şi nu am putut vedea nimic din vagonul nostru de arestaţi, ferestrele erau mate. Dar la Kuznetk santinelele au deschis ferestruica vizavi de compartimentul nostru şi am văzut în treacăt că în Kuznetk e un mare combinat, plin de fum, o mulţime de turnuri de fabrică; iar când am plecat mai departe am văzut că lângă oraş sunt multe căsuţe muncitoreşti, jalnice, şi destule barăci, exact ca acelea în care *am trăit* în lagăre. Apoi privitul pe fereastră s-a interzis şi am mers fără să ştim nimic, unde şi când o să ajungem.

În compartiment eram vreo doisprezece oameni liniştiţi, cu excepţia tovarăşilor mei tuberculoşi care continuau să se sufoce, îmi era şi milă de ei, şi mă şi plictisisem să le aud chinurile. A treia zi, la miezul nopţii, au început să strige: cutare cu lucrurile! Eram noi patru, cei eliberaţi.

Am coborât pe un peron mic, era un ger crunt şi un viscol incredibil, zăpada mare ne orbea, aşa că eram îngroziţi cum o să ne conducă sau o să ne ducă maşina, când la doi paşi nu se vedea nimic.

Din celălalt vagon au ieşit pe neaşteptate vreo patruzeci de oameni şi am fost aliniaţi câte patru, în şir;

atunci m-am îngrozit, am simţit că nu pot să merg pe jos pe o asemenea vreme, eram extrem de slăbit şi mâinile îmi îngheţaseră aşa de tare în mănuşile de pânză, că nu puteam să ţin nicio boccea, dar prietenul meu, cehul, care-mi ducea a doua boccea, era în stare şi mai proastă. Abia ne-am pus în mişcare, că a apărut un ofiţer şi a început să întrebe:

— Cine nu poate să meargă pe jos vreo opt kilometri până la închisoare?

În situaţia asta eram mai mult de jumătate, dar ofiţerul a început să-i examineze pe toţi pe rând şi a ales opt suflete, printre care am fost şi eu. Ceilalţi au plecat pe jos, iar noi am rămas în faţa staţiei, bătând din picioare pe loc de frig. A rămas cu noi un gardian care a plecat repede în staţie, după ce a spus că speră să nu o luăm din loc şi să fugim. Peste vreo două ore a venit o sanie ţărănească, ne-am urcat cum am putut; sania era trasă de un cal uriaş de statură, un adevărat *dromader*.

Am mers pe o stradă care era mărginită de case şi toate aceste case erau luminate numai cu becuri frumoase, iar pe toată lungimea străzii se aflau, pe stâlpi, pancarte luminate puternic tot de becuri roşii; unele pancarte era acoperite de nişte fotografii, probabil *eroi ai muncii*. În afara oraşului drumul devenise aproape impracticabil, astfel încât cărăuşul ne-a rugat să coborâm din sanie, calul oricum abia se târa.

El a rămas pe capră şi, după câţiva stânjeni, a coborât şi el şi a spus că aici e o râpă şi drumul vine la vale. Abia am pornit mai departe, că sania s-a şi pus în mişcare, cărăuşul a scăpat hăţurile şi calul a plecat singur, iar toate boccelele noastre au căzut şi au dispărut din raza vizuală, pentru că viscolul era aşa de puternic, încât nu vedeai nimic la doi paşi. Ca să pună capac la tot, a dispărut

şi cărăuşul din vedere, nu era niciun gardian cu noi şi nu ştiam deloc ce să facem şi unde să mergem.

În jur e întuneric beznă, vânt, un viscol extrem de puternic, trebuie să spun că toţi eram disperaţi. Dar uite, a apărut cărăuşul, a adus *dromaderul* şi am urcat toţi în sanie, iar boccelele noastre au rămas nu se ştie unde, în zăpadă, lângă deal. Cărăuşul ne liniştеşte:

— N-o să vă ia nimeni lucrurile, o să vă duc pe voi şi o să mă întorc să le caut, aici nu sunt hoţi, şi vremea e de aşa natură, că nu e timp de furtişaguri!

Peste o oră am ajuns la o casă cu etaj. Era închisoarea din Razuvaevka, un mare nod de cale ferată; populaţia acestui oraş e formată numai din lucrători feroviari şi, probabil, comunişti adevăraţi, pentru că iluminarea se face cu becuri de un roşu sângeriu.

Era noapte, nimeni nu ne-a verificat, iar un gardian somnoros ne-a dus la etaj şi ne-a băgat într-o celulă aproape goală, pe pereţii căreia se aflau priciuri, foarte murdare şi pline de tot felul de obiecte, resturi de hrană. Peste câteva minute gardienii ne-au adus lucrurile, curajosul cărăuş le găsise.

Nu s-a dat trezirea, fereastra mare era îngheţată, curentul electric fusese oprit şi am dormit până la prânz, fără să ne dezgheţăm, şi pentru că era o tinetă în celulă, nici la closet nu ne-au dus. Oamenii erau diferiţi, eliberaţi ca şi noi, un singur om era din aceeaşi ţară cu mine, imaginaţi-vă bucuria mea. Numai că el era din nordul ţării şi vorbea prost limba noastră, fiind ungur.

Nu a fost nici verificare, nimeni nu a venit în celulă şi deja cei care se aflau acolo spuneau că parcă suntem nişte oameni uitaţi, nimeni nu se interesează de noi. Oamenii stăteau şi de două, trei săptămâni, unii numai de câteva zile.

La amiază ni s-au adus 600 de grame de pâine şi nişte femei incredibil de murdare au început să servească, prin ferestruică, hrană obişnuită, supă din varză şi un fel de *kaşă*, total necomestibilă.

Nu ne scoteau la plimbare aici, nu se făcea control medical, aşa că tuberculoşii mei erau disperaţi, le era aşa de rău, că am rugat să fie chemat măcar felcerul, amândoi bolnavii abia mai respirau. A venit un alt gardian şi i-a dus la lazaret pe aceşti nefericiţi, unde, cum au spus mai apoi ungurii, le-a fost foarte rău, dar n-au primit niciun ajutor, măcar au stat câteva zile în pat.

Eram tare trişti, nu ştiam ce închisoare mai e şi asta, unde şi când o să ne ducă mai departe, nimeni nu ştia şi, când am fost duşi la closet, l-am întrebat pe gardian dacă nu ne poate spune, din *umanism*, cât timp vom sta în această închisoare noi, cei eliberaţi?

Gardianul era un om drăguţ şi a spus că n-o să ne reţină mult, problema e că închisoarea asta e făcută pentru două sute de arestaţi şi dacă nu se face numărul ăsta, adică două sute de oameni, garda va fi redusă şi gardienii vor rămâne pe dinafară, adică nu vor primi salariu şi întreţinere. De aceea, imediat ce va sosi un nou lot şi vor fi peste două sute de persoane, cei în plus vor fi trimişi mai departe şi asta se întâmplă tot timpul, vin mereu noi loturi.

Slavă Domnului, peste două-trei zile a venit un lot nou şi noi, cei eliberaţi, împreună cu compatriotul nostru care se afla deja aici, cinci persoane, am fost scoşi din închisoare; vremea se mai liniştise şi am fost urcaţi într-un camion închis şi duşi la staţie, unde am aşteptat câteva ore până a venit trenul. Din fericire, avea vagon pentru arestaţi.

Deşi era zi şi lumină, pancartele cu fruntaşi erau puternic luminate. Câtă energie se consuma degeaba!

Vagonul *Stolîpin* era arhiplin, am fost înghesuiţi cu greutate şi înjurături într-un compartiment şi am pornit mai departe, iar nu se ştia unde.

Am mers în semiîntuneric, iar noaptea în întuneric deplin. Am fost mâncaţi de ploşniţe vreo trei zile, până ce am ajuns într-o staţie pentru trenuri de marfă. Nu exista nici clădirea staţiei, ci numai platforme pentru mărfuri, nişte magazii, depozite. Am fost duşi pe un drum secundar şi, printre depozite, în spate erau nişte spaţii de locuit, în apropierea unui gard foarte lung. Acolo am stat vreo patru ore până au venit şefii care au început să ne verifice formularele pe loc, în ger şi vânt, după care ne-au dat drumul dincolo de gard şi ne-am trezit în aşa-numitul punct de adunare Potma, unde erau concentraţi toţi cei eliberaţi.

Aici nu se afla niciun gardian, niciun *staroste*, într-un spaţiu destul de mare erau amplasate vreo douăzeci de barăci de construcţii extrem de variate; nu ştiam deloc unde să mergem, în ce baracă, cui să ne adresăm; nu se vedea niciun şef.

Şi, aşa cum se întâmplă în viaţă, dă fuga la mine un compatriot pe care nu-l ştiam aproape deloc, dar el mă ştia şi mă trimite în baraca în care fuseseră concentraţi aproape numai cetăţeni din aceeaşi ţară din care eram şi eu. Ce era şi mai uimitor, în această baracă am întâlnit un doctor pe care îl ştiam la Bucureşti a fi un om tânăr şi cu al cărui tată eram foarte bun prieten. El m-a luat în patul său.

În baraca aceasta erau paturi de fier cu saltele şi pături şi oamenii erau extrem de drăguţi, imediat mi-au oferit să fumez, deşi renunţasem de multă vreme la obiceiul acesta; iar doctorul cel drăguţ a văzut în ce stare proastă mă aflu, a spus că mă va interna imediat în lazaret, dar nu mai era niciun loc, aşa că am fost instalat într-o

căsuţă pentru tuberculoşi, unde au fost aduşi repede şi tovarăşii mei de drum, ungurii tuberculoşi, amândoi într-o stare extrem de gravă. Am stat în secţia asta vreo trei zile, când am fost mutat în lazaretul comun, unde erau şi paturi de fier, care aveau lenjerie, erau şi sanitari, şi îngrijirea bolnavilor era destul de mulţumitoare.

În salon erau vreo zece oameni, printre care cinci nemţi, unul, profesor de la Berlin, era bolnav de cancer la gât şi intestine, suferea foarte tare; era şi guvernatorul regiunii Saxonia, cu reşedinţa la Dresda, un om foarte cult. Al treilea neamţ nu vorbea, din cauza unei boli; era tehnician, foarte simpatic, dar extrem de bolnav. Era şi un general din timpurile imperiale, care-şi pierduse vederea de la anemie, aşa că i se scoseseră ambii ochi.

În aceeaşi casă era şi un salon pentru femei, numai cu două paturi, şi în el se aflau două nemţoaice, una era soţia consilierului ambasadei germane la Bucureşti, care cunoştea multe persoane din Bucureşti; era austriacă, vorbea minunat franceză, soţul ei fusese *ridicat* în acelaşi timp cu mine din Bucureşti şi se afla în Siberia; iar soţia lui fusese tot timpul în Ural. Având o rudă doctoriţă, femeia aceasta primea pachete nemaipomenite de la un spital de copii din Viena, mereu ne servea şi pe noi. Primea scrisori de la soţ, care şi el primea pachete din Germania, dar scria că jurase să nu mănânce nimic în afară de zahăr, dădea totul celor care trăiau alături de el.

Cealaltă nemţoaică era doctoriţă şi avea grijă în special de bolnavul de cancer. Era îmbrăcată în haine bărbăteşti şi se mai şi tundea bărbăteşte, lucru care era original. Amândouă erau nişte femei foarte drăguţe şi de dimineaţă până seara stăteau în salon la noi. În aceeaşi casă era şi cabinetul stomatologic, iar dentist era o chinezoaică foarte frumoasă, care învăţase în Japonia şi

practicase la Shanghai. Avea o siluetă remarcabilă, culoare feţei chihlimbarie şi se îngrijea foarte mult, era foarte cochetă şi schimba amanţii ca pe mănuşi.

În fiecare zi îmi injectau glucoză, iar seara făceau infiltraţii cu cofeină, iar *cofeinistul*, cum era numit acesta, adică felcerul, era mecanic de locomotivă din Bucureşti, probabil infiltraţiile de medicamente semănau cu ungerea mecanismelor locomotivelor.

Eram hrăniţi destul de decent, adică ni se dădeau 10 grame de zahăr, uneori lapte, *kaşă* de orez cu prune uscate, dar extrem de preţioasă era hrănirea noastră de către grupul de nemţi, din pachetele pe care le primeau destul de des. Conservele germane veneau în cutii de tablă, nu era nevoie de nicio cheie sau de instrumente pentru deschiderea lor, toate capacele erau fixate ermetic şi inscripţiile erau emailate. Primeau şi o mulţime de ciocolată şi nişte turtă-dulce cu aromă de scorţişoară.

Am stat în acest lazaret vreo două săptămâni şi tot timpul mă temeam să nu-i ducă mai departe pe companionii mei; dar au fost duşi numai cei doi unguri tuberculoşi, în cea mai proastă stare, motiv pentru care au stabilit şi un sanitar să-i însoţească până la graniţă. Când sanitarul s-a întors, spunea că a predat umbra unor oameni; aceştia au fost întâmpinaţi la graniţă de rudele îngrozite că se întorseseră nişte invalizi, după ce fuseseră luaţi oameni perfect sănătoşi.

Am fost trimis într-o baracă mică, mai bine zis nu m-a trimis nimeni şi nu a fost indicată nicio baracă, eu am dat de doi domni de bună-credinţă care mi-au propus să mă instalez în baraca lor. Aici era un *staroste* ales, un rus de la Varna, din Bulgaria, care acolo se ocupa de pescuit la cote mari, avea şi o echipă de scafandri şi ridicase un vapor care se scufundase în apropierea portului.

În aceeaşi baracă se afla şi nunţiul papal din Praga, monseniorul baron Bauer, despre care am amintit deja; era în stare gravă, tot timpul stătea în pat şi era groaznic să-l vezi la closet; se aşeza în manieră europeană pe scaunul murdar şi venea mânjit tot de murdării. Sigur că nu-l putea ajuta nimeni să se cureţe, aşa că era imposibil să-ţi imaginezi că o asemenea persoană, extrem de educată, la Vatican, am putea spune un om învăţat, să se transforme într-o asemenea umbră de om.

Şi atunci am văzut o noutate: a venit un locotenent-major pe nume Baran, jidan sută la sută, şi a început să împartă cărţi poştale cu confirmare de primire, eliberate de Crucea Roşie sovietică şi de Semiluna Roşie. Aveam voie să le scriem rudelor, dar adresa expeditorului trebuia să fie GULAG – adică Direcţia Generală a Lagărelor, Moscova. Am primit două asemenea cărţi poştale şi le-am scris soţiei şi fiului, dar ei nu au primit nimic, deşi alţii au avut răspunsuri.

Nu erau nici gardieni şi nici regim, trăiam cum voiam şi în unele barăci era mare debandadă; dar, în general, oamenii se instalaseră în funcţie de ţările lor; extrem de bine trăiau ungurii şi ucrainenii, îşi formaseră chiar orchestre şi coruri, organizau seri cu dansuri, invitau femei din barăcile de femei.

Printre femei era o doctoriţă de la Iaşi, o femeie remarcabil de drăguţă, care tocmai conducea baraca noastră şi seara venea în *baraca românească*, unde oamenii cântau cântece populare moldoveneşti, dar eu nu eram în acea baracă. Mai ales seara mă simţeam rău. Dar veneau la mine, aflaţi în acelaşi punct de adunare, ofiţeri de-ai noştri de marină, toţi mai tineri decât mine, era şi un copil de trupă care slujise la Artileria călare de gardă, unitate în care aveam, la vremea respectivă, destui

prieteni. Grupul nostru a fost numit *kaiut-kompania1*. Înainte de plecarea mea, aceşti prieteni ai mei mi-au adus o batistă cu o monogramă în formă de ancoră şi cu iniţialele celor patru marinari şi ale artileristului călare, pentru că această divizie a lui, în timpul lui Petru cel Mare, a luat parte la cucerirea Gangutului[179][180], aşa că se considerau pe jumătate marinari. Sub monogramă fusese scris Potma. Am păstrat şi păstrez batista asta ca o amintire foarte scumpă a prietenilor mei.

Mâncarea ne-o aduceau în baracă şi era, ca peste tot, aceeaşi ciorbă cu varză putredă, nişte *kaşă*, dar au început să dea şi câte zece ţigări, donaţie de la Crucea Roşie. Ţigările erau bune, de la fabrica *Dukat*, de la Moscova, care era o fabrică veche, de pe timpul ţarului, la fel de cunoscută ca fabrica petersburgheză *Laferm*.

Baia era foarte departe de barăci şi, am putea spune, destul de bună, puteai să te speli în fiecare zi, dacă aveai săpun. Dar el nu exista, până ce soţia drăguţă a consilierului de la Bucureşti mi-a dăruit o bucată de săpun minunat, de la spitalul de copii din Viena.

Aproape în fiecare zi aveau loc trimiteri mai departe, dar baraca noastră era parcă blestemată; plecau oameni din Slovacia, din Iugoslavia, din Ungaria, dar în România nu pleca nimeni, în afară de un om care stătuse în acest punct de adunare numai câteva zile.

Au trecut februarie, martie, a venit aprilie şi am

179 Preluare din limba rusă - spaţiu comun pe o navă, în care membrii corpului ofiţerilor servesc prânzul, se odihnesc ori îşi ţin întrunirile (n. ed.).

180 Bătălia de la Gangut este parte a Marelui Război al Nordului (1700-1721) şi a avut loc pe 7 august 1714 lângă Capul Gangut din peninsula Hanko, Finlanda, terminându-se cu victoria flotei ruse împotriva celei suedeze (n. red.).

început să ne pregătim de Paşte, se formase un cor, era şi un preot, şi Paştele în acest an a fost pe 17 aprilie. Venea primăvara, începea să se topească zăpada, şi era un noroi groaznic, peste tot erau bălţi şi era foarte greu să te duci la baie.

Odată am fost chemat la cancelarie unde o femeie tânără, frumoasă, mi-a dat fotografia în uniformă de marină, semnată, nu se ştie de mâna cui, cu numele meu. Fotografia aceasta fusese luată la plecarea mea din Bucureşti. Oamenii noştri mi-au luat-o şi au arătat-o prin toate barăcile, uite cum era preşedintele *kaiut-kompania* şi cum a ajuns. Şi aşa e, m-am transformat într-un adevărat vagabond. Am slăbit foarte mult, în realitate, am căpătat o adevărată înfăţişare de lagăr.

Am întrebat-o pe această funcţionară dacă nu poate să-mi dea valorile, tot felul de fleacuri din aur, dar, aşa cum am menţionat deja, care îmi erau dragi, cum erau crucea de botez şi inelul familiei. Am arătat şi chitanţa că aceste lucruri vin după mine în toate lagărele şi se dovedise că această comoară se află deja aici şi că o să le primesc la plecarea mea. Numai că era o păcăleală, nu am primit nimic. Nici fiind deja la Bucureşti, nu am primit nimic de la ambasada sovietică, căreia m-am adresat, lucru despre care voi vorbi mai departe.

Pe data de 9 [aprilie], pe neaşteptate, la ora 3 ziua, intră în baracă un gardian pe care, altfel, îl văzusem destul de rar, şi mă cheamă, spunând să mă duc repede la magazie şi să primesc efecte noi, iar la ora 5 seara să fiu gata de a porni mai departe.

La magazie nu era responsabilul, ci un paznic simplu, analfabet, care totuşi a deschis magazia şi mi-a dat nişte mizerii. Pur şi simplu, toţi au scos exclamaţii, cum să trimiţi pe cineva în străinătate în halul acesta! Pantalonii

erau puţin mai jos de genunchi, ghetele nu erau pereche, erau fără şireturi, jacheta era măsură mică, căciula nu era pe capul meu şi, când m-am întors în baracă, m-a oprit un angajat liber, responsabilul magaziei, şi a ordonat să merg după el, ca să-mi schimbe aceste obiecte total nepotrivite; dar la magazie nu se afla nimic pe măsura staturii şi constituţiei mele, aşa că nu am putut să mă transform, să capăt o înfăţişare cât de cât decentă. Şi aşa am plecat, în felul acesta, că atunci când m-a văzut soţia, pur şi simplu nu-şi putea crede ochilor, cum poţi să îmbraci aşa nişte oameni.

La ora 5 a dat fuga un prieten şi a început să mă grăbească:

— Mai repede, mai repede, deja te aşteaptă!

Desigur, lucruri aproape că nu aveam, dar acum mă duceau spre ţară, aşa că am dat câteva zdrenţe nefericiţilor care rămâneau. La poartă m-a ajuns doctoriţa cea drăguţă din Iaşi, coniţa în română, *doamna Georgeta*, şi deodată a început să plângă în hohote, chiar isteric, a început să mă sărute, cu foc, şi mi-a dat 25 de ruble, aşa de drăguţă era; nu am vrut să iau banii aceia, dar ea totuşi mi i-a băgat în buzunar.

Împreună cu mine erau trimişi mai departe şi doctorul meu din Bucureşti, un basarabean tânăr care slujise în armata română, un frizer din Bucureşti, un meseriaş, tot din Bucureşti, şi un ţăran din Iaşi.

Abia m-am rupt de buna şi sufletista doctoriţă Georgeta şi am fost scoşi pe poartă, urcaţi în camion şi duşi la gară. Chiar înainte de plecare apucasem s-o întreb pe funcţionara care mi-a dat fotografia dacă nu poate să-mi dea valorile, dar ea a spus:

— Acum nu mai e când. Deja plecaţi, dar când o să fiţi la Bucureşti, să vă adresaţi ambasadei noastre şi o să

vă trimitem prin ei toate lucruşoarele dumneavoastră care se păstrează la noi, pentru care aveţi chitanţă.

Am fost imediat urcaţi într-un tren de pasageri, am nimerit singur într-un compartiment comun, era o mulţime de oameni, toţi aveau numere cu loc, nouă, desigur, nu ne dăduseră aşa ceva, aşa că am stat pe bocceaua mea pe care o formasem din cele două de la început.

Am mers 24 de ore, zi şi noapte, m-am uitat în voie la oamenii liberi, îmbrăcaţi foarte sărac, femeile aveau numai haine cârpite. Bărbaţii erau şi în costume europene, dar cea mai mare parte în cămăşi *tolstoiene* şi cu un fel de jachete. Deşi trenul avea un vagon-restaurant, oamenii cumpărau salam şi pâine neagră de la târgoveţe din staţie şi le mâncau pe locurile lor, într-un mod foarte neîngrijit.

A venit de câteva ori la mine doctorul din Bucureşti, mi-a dat nişte prafuri pentru slăbiciune, iar noaptea oamenii s-au mai înghesuit puţin şi am avut posibilitatea să mă aşez şi eu pe scaun. Am moţăit, deloc rău, simţind oboseala produsă de emoţie şi de bucurie că nu merg într-un vagon *Stolîpin*, şi nu cu câini, ci într-un vagon de clasă, nici nu ştiam dacă e cineva care ne însoţeşte pe noi, nişte criminali înrăiţi şi străini.

Ne apropiam de Moscova şi mă gândeam că din nou o să înceapă închisorile, mutările şi, de fapt, o să nimerim din nou sub călcâiul închisorii. Dar o parte din oameni au coborât într-o staţie preorăşenească, iar noi am fost duşi mai departe, până la o staţie Bîkovo, cam la 80 de kilometri de Moscova, lucru pe care ni i-a spus conductorul care ne verificase biletele.

Am ajuns în acest Bîkovo spre seară şi am coborât pe un peron mic unde ne aşteptau un gardian şi un camion mizerabil, iar gardianul ne-a propus să mergem pe jos, vreo cinci kilometri, dar că putem merge şi cu maşina cu

lucrurile celorlalţi care veniseră cu noi.

Am mers cu maşina pe nişte drumuri tare desfundate, tot timpul prin pădure, maşina patina, de câteva ori am coborât şi am împins camionul să iasă din baltă şi, în fine, am oprit lângă un fel de casă de vacanţă. În jur se vedeau tot asemenea case. Nicio verificare, nici percheziţie, nici baie, nici control al doctorilor. Am intrat într-o încăpere foarte bună, câteva camere separate, nicio supraveghere, nici lacăte, în jur nu erau garduri de sârmă şi am fost instalaţi într-o cămăruţă, eu alături de doctorul meu.

În cămăruţă erau numai trei persoane, toţi intelectuali, care povesteau că înainte fusese lagăr numai pentru generalii şi coloneii germani, camere bune, toată ziua apă caldă şi rece la chiuvetă, băi şi duşuri câte vrei, closetul e tot aici; şi înainte fusese sat de case de vacanţă pentru negustorii moscoviţi care aveau aici nişte vile foarte bune, chiar şi mici moşii.

Erau paturi şi ni s-a adus lenjerie curată, pături bune; imediat ne-a fost adusă cina, un fel de ragu[181], cum se spune, să nu-l doreşti nici duşmanului, pâine albă, destul de cenuşie, din nou câte zece ţigări şi ni s-a propus să ne ducem la filmul care e tot aici, în grădina de lângă casă. Ce film, noi voiam un singur lucru, să ne spălăm şi să dormim, să dormim, să dormim!

Întrebăm cât timp o să ne ţină aici. Nu se ştia deloc, uneori sunt luaţi oamenii şi după câteva ore, alteori sunt ţinuţi cu lunile. Dimineaţă ni s-a dat cafea de orz, cu pâine neagră, dar şi cu lapte; am tot aşteptat să fim chemaţi la verificarea formularelor, ne-am dus în sala de mese, care era foarte curată şi tot acolo era şi bucătăria, unde

181 Ragu este un sos specific italienesc pentru paste, conform reţetei originale, din suc de roşii, cane tocată şi condimente (n. red.).

bucătari în alb tăiau vioi carne. Era pur şi simplu uimitor, după viaţa animalică din lagăre şi drumurile în bătaie de joc până la Potma, uite că nemţii erau ţinuţi omeneşte, dar noi cum ne-am chinuit! Şi pentru ce?

Din nou ni s-a propus să ne ducem la film, dar nouă nu ne ardea de distracţii, fericirea era aşa de aproape, aşa de posibilă; şi pe la ora 10 dimineaţa vin ofiţerii şi spun că cinci oameni din

România şi 18 suflete din Bulgaria trebuie să se pregătească pentru a pleca mai departe. Nu prea aveam noi ce să ne pregătim, eu nici nu-mi desfacusem bocceaua, pentru că nu aveam nevoie de nimic din ce era în ea, ţineam prosopul în buzunar.

Peste o oră am fost chemaţi într-o cameră, am fost verificaţi după fotografii că într-adevăr suntem noi şi am fost duşi dincolo de grădină, la un autobuz de neînchipuit, cu radio, încălzire şi cu un compartiment în spate pentru lucruri. Grupul nostru de români a fost preluat de un individ în civil, un om foarte drăguţ şi, cum am văzut mai apoi, un mare beţivan, tot drumul trăgea la măsea ca un cizmar.

Primii am fost urcaţi noi, românii. Autobuzul era luminat puternic, deşi era zi şi extrem de confortabil. Civilul m-a dus în faţă şi a spus că mie, bătrân fiind, trebuie să-mi dea un loc mai liniştit şi m-am aşezat în spatele şoferului, care era separat de noi printr-un geam. Şoferul era un om în vârstă şi, aşa cum am văzut pe parcurs, extrem de experimentat. Apoi au fost urcaţi bulgarii, care erau însoţiţi tot de un civil, şi când toţi s-au instalat a intrat în maşină un domn foarte bine îmbrăcat, faţă de care ambii civili se purtau extrem de respectuos.

Am pornit pe un drum rău, era tare desfundat, aşa că peste câteva minute maşina s-a împotmolit, şoferul a

coborât, a scos lanţurile şi le-a fixat destul de abil. Abia am pornit că am intrat într-o groapă, a trebuit să ieşim toţi din autobuz, cu excepţia mea, însoţitorul nostru mi-a ordonat să nu ies, din cauza vârstei. Şi atunci mi-a spus că mă numeşte cel mai mare în grupul nostru:

— Dumneavoastră, la vârsta dumneavoastră, aţi fost la Port Arthur, contraamiralul flotei noastre!

Toate acestea m-au speriat şi m-au tulburat, de ce tot spunea asta, oare nu era vreo capcană, oare n-o să fiu reţinut la Moscova?

În cele din urmă maşina a fost scoasă cu eforturi colective şi după câţiva kilometri am ieşit într-o şosea bună; era şoseaua asfaltată spre Riazan; am întâlnit o mulţime de maşini, pline de mărfuri, destule autoturisme şi foarte mulţi miliţieni; am trecut prin multe sate care arătau destul de jalnic, nişte copii măturau drumul; dar trebuie să spun că şoseaua e întreţinută foarte bine.

Am mers cu mare viteză şi tot timpul am depăşit camioane de marfa, peste o oră am intrat în suburbiile Moscovei; o mulţime de oameni şi, înaintea prăvăliilor, cozi nesfârşite, oamenii sunt îmbrăcaţi sărac, cenuşiu, femeile sunt toate înfofolite în şaluri, bărbaţii au căciuli cu urechi, nu se vede nimeni înstărit.

Am intrat în Moscova şi cumva mi s-a strâns inima, doar era Moscova noastră; deşi nu am locuit niciodată în ea, am fost des, chiar şi în copilărie, când treceam prin oraş, pe drumul spre Don, unde mergeam vara la bunica. Am mers pe o stradă lată, care ne-a dus pe Piatnitkaia, pe care am ieşit în Piaţa Roşie şi atunci domnul îmbrăcat bine a venit lângă mine, în spatele şoferului, şi a început să explice unde mergem, uite magazinul universal, a poruncit şoferului să reducă viteza pentru a putea vedea expoziţiile de mărfuri din vitrină; era fostul *Ohotnîi nad*, vitrinele erau

pline de mărfuri, am văzut şi confecţii, şi mezeluri, şi jucării, ce nu era în şirul de vitrine!, dar şi în faţa unor intrări se înghesuiau la cozi nesfârşite oameni, e adevărat, îmbrăcaţi mai bine decât am văzut până acum.

Ne-am oprit la intrarea în metrou, dar, în ciuda rugăminţilor de a ni se arăta aceste palate subterane, luxoase, de parcă erau fotografii în pliantele palatelor, domnul a spus că nu e timp pentru asta, trebuie să ne grăbim să ajungem la gară. Ne-am apropiat de cripta lui Lenin, am rugat să ne-o arate, dar domnul a spus că vizitarea mausoleului e temporar oprită.

Apoi am mers pe Tverskaia, foarte lărgită, capela Maica Domnului din Iviria nu mai există, şi nu mai este nici arcada de deasupra ei, pe turnurile Kremlinului strălucesc nişte stele din cristal; icoana de deasupra porţii Spasskie, desigur, nu mai este; circulaţia în Moscova e extrem de mare, dar şi pe drumul până la Potma, toţi se grăbesc undeva. Catedrala Vasili Blajennîi e toată înconjurată de schele, se vede că se renovează. Acum e muzeu aici.

Apoi am fost duşi la Ministerul Afacerilor Externe, e o clădire superbă, toată numai din granit, şi înaintea intrării cu scări se află, nu se ştie de ce, două felinare uriaşe, ca un fel de faruri, şi, iar nu se ştie de ce, în ciuda zilei senine, felinarele acestea ard cu nişte curcubeie de mulţi volţi. Puţin mai departe am văzut o clădire uriaşă, gara Kievski, lângă care am şi oprit.

Am coborât fără probleme, am primit boarfele noastre modeste şi ne-au pus în grup, iar însoţitorii au dispărut undeva, aşa că puteam să ne depărtăm cu curaj. În jurul nostru se adunase o mulţime de oameni, toţi au început să ne întrebe de unde şi cine suntem, numai că noi nu spuneam nimic, încât oamenii spuneau că suntem străini şi chiar au încercat să vorbească în germană.

Au venit însoţitorii şi ne-au dus într-un palat adevărat, aşa de minunată s-a dovedit a fi această gară Kievski. O sală uriaşă, cu un acoperiş de sticlă, în jur sunt magazine, şi jucării, şi produse de cofetărie, şi chiar o casă de economii. Ne-am pus boccelele sub canapele, în mijlocul acestei săli luxoase, şi am început să ne uităm în jur; inima mi s-a strâns din nou, e o grozăvie cum arată poporul, toţi sunt îmbrăcaţi după şablon, femeile cu şaluri pe umeri, bărbaţii cu jachete, copiii, trebuie să spun, sunt îmbrăcaţi mai bine; încălţămintea adulţilor e tare uzată, la copii e mai bună, dar sunt şi mulţi oameni cu opinci; oameni îmbrăcaţi decent sunt foarte puţini şi ei treceau pe lângă noi, se duceau la restaurant, unde ne-au invitat şi pe noi însoţitorii. Dar ne-au rugat să rămână cineva lângă boarfele noastre.

Restaurantul era de primă clasă, toate chelneriţele aveau bonete apretate, toate erau machiate şi aveau şorţuri curate. Chiar vizavi de intrare se afla, probabil, administratora, foarte bine îmbrăcată. Pe măsuţe erau flori, tacâmurile erau extrem de curate, pe unele măsuţe erau veioze cu abajururi de mătase.

Însoţitorul nu ne-a întrebat ce vrem, a comandat şase porţii de curcan. Ne-am grăbit să-i spune că am fi vrut nişte ceai sau cafea; însoţitorul a anulat comanda şi a comandat să se aducă trei sticle de vin roşu, iar pentru el totuşi o porţie de curcan. Când s-a adus vinul, am refuzat să beau, i-am spus însoţitorului că doctorii m-au sfătuit să nu beau o vreme alcool şi am cerut ceai.

Ne-au dat un ceai foarte apetisant, cu unt şi pâine prăjită, câteva bucăţele de zahăr, aşa că am fost foarte mulţumit. Tovarăşii mei erau şi ei mulţumiţi să bea vin roşu, iar însoţitorul s-a năpustit asupra copanului de curcan pe care a început să-l roadă ţinându-l cu mâinile.

Însoţitorul a remarcat că trebuie să mai cerem ce dorim şi că el va plăti în contul sumei care i s-a dat pentru transportul nostru până la graniţă.

Nu am stat mult timp la acest dejun, pentru că difuzorul a anunţat că trenul spre Iaşi a fost tras. Ne-am luat repede boccelele şi am plecat pe peronul care era remarcabil, acoperit tot cu plăci, câteva linii finale erau acoperite cu un plafon înalt de sticlă, dar oameni sau însoţitori nu erau nici ţipenie, şi nici angajaţi nu se vedeau pe acolo.

Lângă peron se afla un tren cu nouă vagoane, toate de culoare azurie, şi pe fiecare vagon o linie galbenă, iată. Pe fiecare vagon era inscripţia „Moscova – Iaşi”. Toate vagoanele erau identice, fără nicio delimitare de clasă.

Am trecut pe lângă vagonul-restaurant, cu nişte ferestre uriaşe ca oglinda şi ne-am apropiat de vagonul nr. 5, unde ne-a urcat însoţitorul. Peronul e construit astfel încât suprafaţa lui este la nivelul platformei de urcare în vagon.

Patru dintre noi am fost instalaţi într-un compartiment cu o fereastră uriaşă, m-a uimit că oglinda era pe uşa de la intrare, de la podea până sus. Un covor bun, difuzor şi la fiecare loc becuri în perete, atât la căpătâi, cât şi la picioare.

Alături de noi în compartiment s-au mai instalat însoţitorul, al cincilea dintre noi şi doi oameni din Bulgaria, ceilalţi bulgari au fost duşi în vagonul vecin.

Nici nu am apucat să ne instalăm bine, că trenul a pornit încet şi s-a auzit la difuzor sunetul unui marş aşa de emoţionant, că tuturor le-au dat lacrimi în ochi; eu, de fapt, nu sunt prea emotiv şi niciodată nu am plâns, dar atunci am simţit o umezeală, aşa cum se întâmplă în ultimul act din *Trei surori*, când se aude în spatele scenei

sunetul unui marş al trupelor ce se îndepărtează.

Iar trenul îşi tot mărea viteza şi în curând a gonit ca un adevărat expres, iar noi am început să ne uităm unii la alţii, ce schimbare miraculoasă, după vagoanele câinoase *Stolîpin*, care ofensează memoria marelui om de stat, cu nemernicii de soldaţi din escortă, cu câinii violenţi. Deodată un asemenea lux, un asemenea confort, asemenea comodităţi, asemenea atenţie, să fim trataţi cu vin, într-un cuvânt, eram pur şi simplu în al nouălea cer şi voiam să ne atingem, să vedem dacă e vis sau nu, oare nu suntem transportaţi într-o altă lume, nu e un basm din o *mie şi una de nopţi*? Dar era realitate, era începutul ultimei *călătorii*, o călătorie frumoasă *prin Eldorado*, care ne ducea repede spre civilizaţie, spre o libertate relativă în privinţa României, apropierea de momentele fericite când vom putea îmbrăţişa şi strânge la piept pe cei dragi şi iubiţi!

A venit însoţitorul, s-a aşezat printre noi, ne-a întins mâna şi s-a prezentat: locotenent Ivanov, din Gulag, şi deşi se numea Ivanov, nu era jidan, ci cel mai obişnuit rus. A spus că pe bulgari îi însoţeşte un maior care este şeful lui. Iar acel domn care ne-a arătat puţin din Moscova era colonel, tot din Gulag. Apoi a spus că în trenul acesta este un vagon de serviciu cu staţie electrică şi cu *radiolă1*, aşa că acum o să comande pentru noi cântece populare româneşti, de exemplu, cântecul foarte popular *Doină*[182][183], *o* idilă uşor melancolică; apoi tot un cântec foarte îndrăgit în România, *Foaie verde*[184], şi a deschis în perete un capac pe care nu l-am observat şi care era un telefon pentru tot trenul, lucru care, cred eu, nu există nici în *flèche bleue*

182 Din limba rusă, dispozitiv radioelectronic, compus din radioreceptor şi electrofon (n. ed.).

183 în română, în original (n. tr.).

184 în română, în original (n. tr.).

Paris-Nisa.

Apoi a început să ne întrebe cu *ce* impresie am rămas în urma şederii în Uniune, din care am tras concluzia că era un idiot, pentru că noi ce puteam să-i răspundem, decât o minciună; aşa că niciunul dintre noi nu a spus nimic. Dar idiotul a început să laude orânduirea comunistă şi, mai mult, destul de stângaci şi parcă pentru nişte proşti şi idioţi.

Spre finalul vizitei, cum să spun, de *politesse*, Ivanov a spus că el crede că va fi mai comod să mâncăm în acest compartiment, pentru că vagonul restaurant e la capătul trenului şi ne va fi greu să trecem prin câteva vagoane. Atunci a scos un teanc mare de bilete de credit şi a spus că guvernul plăteşte pentru tot ce ni se va da, ca hrană.

A venit îngrijitoarea vagonului, îmbrăcată cochet în alb, cu buzele făcute, şi ne-a propus ceai. Şi apoi, în cele două zile cât am mers, ne-a servit cu ceai, cu biscuiţi *Petit-Beurre*, pe care era ştanţat *Moscova*!

La ora 1 ziua, în acordurile muzicii care continua, ni s-a servit prânzul. Valetul era într-un sacou alb, extrem de respectuos, măsuţa din compartiment era foarte mare. A acoperit-o cu o faţă de masă ireproşabilă şi ni s-au dat nişte şervete bine călcate, iar ajutorul valetului ne-a adus un borş minunat, cu crenvurşti, cu slănină şi cu carne. La felul doi ne-au servit cu chiftele mari, cu o garnitură gustoasă, şi ni s-au adus patru sticle de bere, iar la desert ne-au dat câte un pahar de… cacao. Apoi ne-au adus două sticle de *Porto* şi lacheul a spus că sticla este 80 de ruble.

În ciuda comunismului, lacheul a acceptat bacşiş, sau, cum spunea Afanasi Ivanovici Buţenko-*Beloţerkovski*, *pour boire* şi *manger*.

A venit Ivanov, s-a interesat dacă suntem mulţumiţi şi am observat că e deja destul de cherchelit, stare din care

aproape că nu a ieşit tot timpul. Iar a doua zi se îmbătase aşa de tare, că a dormit chiar de după-amiază până seara târziu.

Seara însoţitoarea ne-a adus ceaiul de la ora cinci, exact ca în ţările civilizate. Noi, desigur, nu am cerut ceaiul ăsta, probabil aşa erau instrucţiunile legate de comunicarea cultural-educativă cu viaţa occidentală. Cina ne-a fost servită la 7 seara, din nou cu aceeaşi ceremonie de restaurant. Am avut peşte prăjit, tot cacao şi bere.

Trenul mergea fără multe opriri, am văzut cum treceau pe lângă noi staţii mari, dar nu pe lângă peroane, ci pe linia a doua. Opririle erau numai pentru schimbarea locomotivelor, iar schimbarea se făcea automat, într-un minut-două. N-avem nimic de zis, din punct de vedere tehnic trenul ăsta era, se poate spune, ireproşabil. Toaleta era de dimensiuni foarte mari, cu apă caldă, şi era întreţinută foarte curat.

În viaţă am avut ocazia să merg cu trenuri foarte bune, de exemplu, în trenul ce se numea *Niagara Falls*, de la Philadelphia la Niagara, un tren nemaipomenit. Nici al nostru, Moscova-Iaşi, nu era mai prejos în privinţa confortului şi vitezei. Trebuie să spun că excelentele vagoane ale Societăţii Internaţionale de Vagoane de Dormit sunt totuşi mai puţin bune decât vagoanele acestui tren în care ne-am pregătit să ne culcăm.

A venit un angajat special şi ne-a adus patru saci sigilaţi cu lenjerie şi a făcut paturile foarte comode, locurile de sus erau late şi scara era stabilă, lucru care nu e aşa, de exemplu, în vagoanele Societăţii Internaţionale. Au aprins o lampă albastră, iar la capete s-au aprins, sub nişte sticle mate, nişte becuri pentru a citi noaptea, pe care nu le avusese Afanasi Ivanovici, când a fost jefuit de „Pisica Neagră”.

Am dormit *ca la mama acasă1*, în fiecare sac se aflau un prosop şi o bucată de… săpun parfumat, lucru care în Uniune e considerat culmea luxului şi a burgheziei. Însoţitoarea a spus că în curând va fi Kiev, unde va fi o oprire de 20 de minute şi, dacă dorim, putem să-l rugăm pe însoţitor să ne plimbe prin oraş. Dar noi nu ne gândeam la asta, am trecut podul peste Nipru, care încă mai era acoperit cu gheaţă topită, şi ne-am îndreptat spre peronul vechiului Kiev.

Pe peron sunt câteva cărucioare cu alimente, cu bomboane, cu flori; e interesant, oare asemenea cărucioare vând pentru trenurile locale? Am ieşit totuşi din vagon, am stat puţin de vorbă cu bulgarii care mâncau la vagonul-restaurant, iar despre noi au spus că Ivanov al nostru a zis că nu era plăcut ca noi, românii, să fim văzuţi de oamenii din tren, aşa de prost eram îmbrăcaţi. Chiar dacă bulgarii aveau aceleaşi zdrenţe ca şi noi.

A început să urle megafonul şi am plecat mai departe. Se făcuse mai lumină, vremea se înseninase şi discutam paşnic despre câte minunăţii am îndurat, eu şi însoţitorii mei, în afara doctorului, care fusese cu mine în ultimii cinci ani în acelaşi lagăr, la Spassk, am povestit unde am fost şi totul fusese la fel ca la noi, atât în Nord, cât şi în Sud.

Am prânzit ca în ajun, numai că la felul al doilea ni s-a dat un peşte prăjit nemaipomenit, din nou cacao, bere şi vin. Toată ziua ceai, bem un *kvas* minunat, băutură care în România nu e făcută nici în condiţii casnice; la Kiev am cumpărat o mulţime de turtă dulce de care n-am mâncat de când am plecat din vechea Rusie; şi discuţiile, şi planurile, şi speranţele că-i vom găsi pe ai noştri vii şi sănătoşi, şi fericiţi; de ultimul aspect, de fapt, nu eram prea siguri, în legătură cu schimbările de regim din ţara

noastră.

Deşi am dormit numai o noapte, pentru noaptea următoare acelaşi angajat ne-a adus din nou saci sigilaţi cu lenjeria de pat şi când i-am spus că nu mai e nevoie, pentru că nu dormisem decât o noapte, a spus că aşa e rânduiala, să se dea în fiecare noapte lenjerie curată.

A apărut Ivanov, se vede cu un puternic katzenjammer J, s-a aşezat lângă noi şi a început din nou cu prostiile sale: uite ce frumoasă e viaţa în Uniune, câtă libertate, ce confort, cum este şi trenul acesta; noi tăceam şi l-am servit cu restul de bere; mare prostovan mai era *cekistul* ăsta, dar, de fapt, nu era un om periculos, probabil era vorba de o prostie înnăscută.

Dimineaţa devreme, a doua zi, ne-am apropiat de graniţa României, la staţia de frontieră Ungheni. Trenul mergea mai departe, la Iaşi, dar noi, nu se ştie de ce, am coborât şi am intrat într-o gară frumoasă; toţi pereţii erau dintr-o marmură sângerie, câteva magazine în sala de aşteptare, iar alături o cameră mare cu canapele, unde am fost băgaţi.

Ni s-au adus, nu se ştie de ce, nişte cearşafuri, perne şi pături, ni s-a propus să ne odihnim. De ce? Mersesem într-un confort incredibil, am mâncat şi am băut de minune, de ce să ne odihnim? Locul acesta fusese înainte graniţa dintre România şi Basarabia, gara era între două linii, una era rusească, cu terasament lat, cealaltă occidentală, cu terasament mai îngust.

Am stat vreo două ore, Ivanov nu ne-a servit cu nimic, deşi era şi acolo un bufet minunat.

În curând au venit patru colonei sovietici şi s-au uitat să vadă dacă putem merge pe jos cam un kilometru, până la podul de frontieră peste Prut. Desigur, am spus că putem, ne-am luat boccelele şi am pornit încetişor spre

ţara noastră.

Ploua mărunt, mai bine zis, burniţa, în jur nu se vedea nicio construcţie, am ajuns la podul care era pe jumătate vopsit în roşu, iar cealaltă jumătate în culorile naţionale româneşti – roşu, galben şi albastru.

Am fost verificaţi şi primii am fost trimişi să mergem pe pod noi, grupul românesc.

La jumătatea podului se aflau patru soldaţi sovietici care ţineau pe nişte prăjini, mai mari de un stat de om, o bucată de carton gudronat, ca un fel de baldachin. Pe noi patru ne-au pus sub baldachinul ăsta şi au venit spre el din partea sovietică patru colonei aliaţi, iar din partea românească, patru colonei români.

Şi aşa au început să ne predea. Primul am fost strigat eu. M-au întrebat dacă am vreo pretenţie, reclamaţie. Ce puteam să spun, decât să dau din cap, după care aceeaşi procedură s-a repetat cu tovarăşii mei şi un sovietic a început să citească: conform decretului cutare, cetăţenii români cutare, urma enumerarea gradelor noastre militare, sunt predaţi reprezentanţilor români şi aşa mai departe, şi aşa mai departe, după care acest colonel mi-a strâns mâna, pe ceilalţi nu i-a băgat în seamă şi am traversat... graniţa!... şi am devenit din nou militari şi cetăţeni liberi, oameni cu drepturi omeneşti.

Coloneii români ne-au felicitat că am revenit sănătoşi şi fericiţi, că în România e libertate şi raiul pe pământ şi aşa mai departe, şi aşa mai departe, şi, după ce ne-au urat drum bun, ne-au urcat într-un... *corb negru*, care în România se numeşte *dubă1*; e un camion popular tipic, mare, cu care se transportă porumb.

Dar duba aceasta era de model sovietic, fără ferestre, cu santinelă la intrarea din spate; o maşină mizerabilă, un *Ford* vechi, huruitor, care te scutura foarte tare.

Şi am plecat fără să ştim unde, alături de şofer a urcat un ofiţer, şi am mers vreo trei ore până ce am intrat în curtea unei clădiri uimitoare; împrejur erau nişte arce, primul etaj al acestei clădiri era înconjurat de balcoane, şi jos erau nişte ferestruici chiar de la pământ; am fost duşi printr-un gang în a doua curte, unde am fost instalaţi într-o cămăruţă cu o uşă, fără nicio mobilă, aşa că ne-am aşezat direct pe jos.

Era, probabil, cam ora 3 ziua şi noi nu mâncaserăm nimic de dimineaţă; uşa era închisă cu cheia, nu era niciun gardian sau santinelă. Printre bulgari erau oameni vioi care au început să bată în uşă şi a apărut un angajat liber tânăr, căruia i-am spus că rugăm să ni se dea de mâncare, dar am constatat că şi aici suntem elemente aflate în tranzit; nu eram trecuţi la nicio porţie. Am rugat să ni se dea măcar apă. Angajatul ne-a adus o căldare, destul de murdară, pentru toţi cei douăzeci de oameni era numai o cană, aşa că majoritatea am băut direct din căldare.

A venit un ofiţer îmbrăcat extrem de neglijent şi a întrebat cine e cutare. Eu eram.

— Veniţi după mine!

Prin nişte catacombe am fost dus într-un cabinet luxos, acoperit cu un covor scump, la masă stătea un colonel elegant, cu câteva barete de decoraţii pe piept. Pe masă erau două busturi: Lenin şi Stalin. Colonelul mi-a propus amabil să mă aşez. Mi-a întins o cutie mare cu ţigări, dar am refuzat, pentru că renunţasem de mult să fumez, din lipsă de mijloace.

Colonelul a început prin a spune că în România acum se foloseşte o singură lozincă: *Pace prin orice mijloace*!

— Vă declar că dumneavoastră nu trebuie să vă gândiţi şi să vorbiţi altceva decât despre pace!

Apoi a spus că partea oficială a acestei primiri este

încheiată şi acum ar vrea să asculte de la mine care e viaţa în Uniune, ce am făcut în lagăre şi aşa mai departe, şi aşa mai departe. I-am spus că nu am văzut viaţă sovietică, am stat în lagăre peste zece ani, am enumerat ce am muncit, cum am fost bolnav, după care colonelul mi-a mulţumit, rămânând, după cum se vede, total indiferent la povestirile mele.

În tot timpul acestei audienţe se auzea, din camera alăturată, cum erau cântate la pian nişte exerciţii. A venit un ofiţer şi m-a dus înapoi în cămăruţă; pe drum l-am întrebat cine este colonelul acesta? Ofiţerul a răspuns că nu am de ce să ştiu.

În timpul absenţei mele în cămăruţă a venit un al doilea angajat civil care a transmis, din partea colonelului, că noi, cei patru din Bucureşti, o să fim duşi mai departe nu cu trenul, ci cu automobilul, pentru că trenul face 12 ore, iar maşina numai 6 ore. Ne-am bucurat, numai că, după cum se va vedea mai departe, am greşit, pentru că am făcut 16 ore.

Am stat în necunoscut şi flămânzi până la ora 9 seara, când noi, cei cinci, am fost scoşi în curtea mare. Ţăranul din Iaşi a fost lăsat liber imediat la poartă, iar noi am fost urcaţi în aceeaşi dubă care ne adusese de la Ungheni.

Doctorul avea o criză de ficat şi tot timpul vărsa fiere şi am rugat să i se dea o saltea, să poată sta întins. Gardianul ne-a îndeplinit rugămintea şi ne-am aşezat, eu chiar în colţul ce venea imediat după cabina şoferului, doctorul s-a întins pe jos pe saltea, restul pe bănci, de o parte şi de alta a acestei *limuzine*. De la Iaşi la Bucureşti sunt numai 500 de km şi uneori făceam drumul ăsta, când mergeam la soacra mea, în Basarabia, în decurs de 6 – 7 ore.

Duba nu avea nicio lumină, când ne-am urcat ne-au făcut lumină cu un felinar cu sticla afumată. În spate, la uşa de la intrare, s-a instalat un soldat, fără nicio armă, iar lângă şofer s-a aşezat, probabil, un ofiţer. După ce am mers cam jumătate de oră, ne-am oprit să punem benzină, dar şoferul nu avea chitanţă, aşa că soldatul a fost trimis în locul de unde plecasem pentru a lua permisul pentru benzină.

Vremea era groaznică, burniţa de dimineaţă, iar acum era lapoviţă. Iaşul a fost mereu un oraş murdar, dar acum mergeam pe o zloată îngrozitoare, care se vedea pentru că pe podeaua încăperii se adunase apă cu noroi, aşa că toţi ne-am urcat cu picioarele pe scaune. După ce am mers vreo două ore, ne-am oprit din cauza unei *pene1* de motor. În jur era numai câmp, noapte neagră, zăpadă deasă şi sărmanul şofer tot învârtea ceva şi nu ieşea nimic. Vine o maşină, se opreşte şi motorul începe să pornească după ce a fost reparat de şoferul camionului cu care ne-am întâlnit.

Am ajuns la Roman, verificare făcută de secţia locală a Securităţii Statului, care se numeşte *Securitatea*[185][186].

Pierdem vreo douăzeci de minute. Peste numai cincizeci de kilometri vine oraşul Bacău. Verificare, pierdem douăzeci de minute. Peste o sută de kilometri – Tecuci, e deja noapte adâncă, aşteptăm mult timp verificarea. Peste 25 de km este Focşani, verificare, 20 de minute pierdute. Şi aşa mai departe, şi încă două schimburi de cauciucuri, câteva opriri din cauza pierderii luminii din faruri şi, în fine, suntem la Ploieşti.

Doctorul e bolnav de tot. Ne oprim de câteva ori, iese

185 în română, în original (n. tr.).

186 în română, în original (n. tr.).

să vomite fiere pe şosea. Soldatul este foarte milos, era 15 aprilie, Vinerea Mare, Paştele era peste două zile. Şi iată, acest soldat bun scoate din geantă şi ne taie câte o bucată de *cozona A*, care în traducere rusească înseamnă *kulici*. Şi spune că i-a dat soţia pentru drum, deoarece va face Paştele în tren.

La Ploieşti sunt câteva birouri ale Securităţii. Suntem trimişi de la unul la altul, ofiţerul nu mai poate, înjură; apoi nu ne dau benzină, deoarece chitanţa e din Iaşi, într-un cuvânt, parcă suntem în Uniunea Sovietică.

Între timp stăm în frig, noroi, cu pofta de mâncare abia stârnită; vorbim despre una, despre alta şi aflăm că bulgarii spuseseră, când eu fusesem la colonel, că grupul nostru nu a fost dus în vagonul-restaurant pentru că eram îmbrăcaţi foarte prost. În acelaşi timp, cei care se aflau în cămăruţă au aflat ce clădire groaznică era Securitatea din Iaşi, pe vremuri fusese o mănăstire foarte veche, care nu mai funcţionează de mult; colonelul ar fi fost o persoană foarte violentă, evreu adevărat, şi că de fapt e un loc groaznic.

Din Ploieşti, centrul petrolier al României, am pornit pe o şosea extraordinară, deja se lumina şi era Sâmbăta Mare. Pe la 11 dimineaţa am intrat în Bucureşti şi ne-am oprit pe o şosea foarte cunoscută, Ştefan cel Mare. Era unul din nenumăratele locuri ale Securităţii din capitală, dar nu ne-au primit aici şi am plecat spre o stradă pustie, unde era tot Securitatea, şi unde iar nu ne-au primit. În fine, intrăm într-o curte şi automobilul dă cu spatele în pantă spre un beci.

În curte sunt multe motociclete cu ataş, câteva dube şi începem să fim scoşi câte unul, după ce mai înainte ni se pun pe ochi nişte ochelari metalici, în loc de lentile sunt nişte plăci de fier. Cu această procedură, Securitatea a

depăşit CEKA sovietică, barbaria asta nu există acolo.

Doi gardieni m-au luat de braţ, nu puteam vedea nimic, şi am simţit că m-au dus într-un beci, apoi gardienii au spus *acum mergem pe drum drept*, apoi m-au prevenit că o să urcăm şi m-au dus într-o cameră unde mi-au scos ochelarii negri. Era cabinetul unui anchetator, la birou se afla un căpitan, care mi-a oferit amabil să mă aşez, la distanţă de el, exact aşa cum se întâmpla în închisorile moscovite când aveau loc interogatoriile.

Şi a început aceeaşi comedie ca şi acum zece ani la Moscova: cine sunteţi, cine sunt părinţii, dacă aţi avut avere, dacă aţi asuprit poporul şi aşa mai departe, şi aşa mai departe, exact după reţetele sovietice. *Cekistul* ăsta a scris trei foi de hârtie pline, după care a plecat, lăsându-mă singur. Toate hârtiile lui, seiful, totul rămăsese deschis şi am stat aşa singur, plictisit, peste două ore. Bineînţeles, nu m-am mişcat din loc, fiind convins că sunt urmărit prin vreo ferestruică tainică din perete sau prin uşă.

A venit acelaşi căpitan şi, după ce mi-a pus din nou ochelarii negri inchizitoriali, m-a condus pe un coridor, nu departe, într-o cameră în care mi-au scos ochelarii care mă indignau. I-am văzut pe un colonel şi vreo cincisprezece ofiţeri, precum şi pe cei patru tovarăşi de drum ai mei. Colonelul ne-a spus că am fost verificaţi, nu s-a găsit nimic din ce ni s-ar putea imputa, că boccelele noastre nu au fost verificate şi că speră că nu vor găsi nimic rău în ele.

După care colonelul a spus că suntem eliberaţi şi că putem merge acasă. Am cerut permisiunea de a lua bocceaua a doua zi, pentru că mă simt aşa de slăbit, că nu pot să merg pe jos cam 6 km până la casa mea, mai ales că nu mâncasem nimic de două zile. Atunci, un căpitan amabil mi-a dat 5 lei, spunând că nu pot lăsa lucrurile, că nu pot să ne dea de mâncare, pentru că nu suntem trecuţi la

porţie şi că-mi dă personal aceşti 5 lei pentru tramvai. Mi-a spus că, imediat ce ies din această instituţie, trebuie să o iau la dreapta şi, vizavi de chioşcul de ziare, trece tramvaiul care mă va duce chiar pe Calea Griviţei, unde locuiam. Totul a fost corect, toate aceste indicaţii, ne-am luat boccelele şi, fără *ochii negri*, am ieşit afară. La staţia de tramvai indicată ne-am luat rămas bun unii de la alţii; de atunci nu am mai văzut pe niciunul dintre tovarăşii mei, în afară de doctor, pe care l-am mai întâlnit numai o dată.

Tramvaiul m-a dus pe Griviţa mea, dar destul de departe de casă, aşa că a trebuit să merg pe jos până acasă, punându-mi bocceaua pe umeri. Vă puteţi lesne imagina ce neliniştit şi tulburat mergeam spre casă, de peste 10 ani nu ştiam nimic despre familia mea, dacă mai trăiesc, dacă mai locuiesc în acelaşi apartament, dacă mai există oare casa în care locuiam din anul 1929.

Strada noastră, Calea Griviţei, e destul de lungă, începe din principala stradă a Bucureştiului, Calea Victoriei, şi se întinde pe vreo şase kilometri. *Blocul 1* nostru se află aproape la începutul Griviţei, iar peste doi kilomentri se află principala gară a capitalei, aşa-numita *Gară de Nord*[187][188].

Tramvaiul m-a dus până aproape de această gară, aşa că m-am târât aproape o oră cu bocceaua pe umeri. Strada aceasta era mereu animată, din cauza gării, avea mulţime de magazine, cârciumi, magazine de mărunţişuri, dar acum am văzut un număr aşa de mare de întreprinderi comerciale şi foarte mulţi oameni, că pur şi simplu m-am minunat de ce se întâmplase.

Şi se întâmplase că de când statul luase de la popor

187 în română, în original (n. tr.).

188 în română, în original (n. tr.).

dreptul comerţului liber, toţi aceşti oameni liberi, care nu ştiau să facă altceva decât comerţ, s-au aruncat asupra comerţului mărunt, cu amănuntul, care este permis de stat sub denumirea de individual. Chiar foştii mari comercianţi şi-au făcut chioşcuri, şi-au împărţit fostele magazine în nişte mici cuşti şi vând de toate.

Am văzut extrem de multe femei, care fac comerţ cu orice, există o mulţime de locuri aşa-numite *la botul calului*, pe cărbuni se frigeau mititei, gogoşi, organe, şi toate astea nu sunt deloc apetisante, oamenii se înghesuie, mănâncă cu mâinile, sau nişte plăcinte învelite într-o bucată de ziar; într-un cuvânt, cum era pe Obrodnîi Kanal în Petersburg, unde clientela era formată din barcagii, cărăuşi şi tot felul de meseriaşi. Acum toate astea au ajuns pe străzile centrale, pentru că a venit libertatea, mănânci cum vrei, îmbracă-te neîngrijit, poţi să nu te razi şi să mergi lăţos, dar e libertate!

Blocul nostru se afla la locul lui şi m-am apropiat de el nu fără emoţie: ce-aş fi făcut dacă familia mea nu ar fi fost acolo? Desigur, aveam rude, mama primei mele soţii, o femeie de peste 80 de ani, era şi cumnatul, dar nu ştiam nimic despre ei, mai ales că, înainte de a fi *ridicat*, nu locuiau în Bucureşti şi, din cauza bombardamentelor, locuiau într-un sat din apropiere.

La intrare era aşa-numitul birou al administraţiei şi acolo locuia administratorul, el era şi fochistul pentru calorifere. Era un om respectabil, care stătea zile întregi la un fel de tejghea şi era la curent cu tot ce se întâmpla în bloc. Fiul lui avea grijă de curăţenie şi lift.

Acum locul lui era gol şi în totală dezordine. Am bătut în tejgheaua aia şi a ieşit o femeie amabilă, pe care am întrebat-o dacă locuieşte aici doamna1 cutare. Femeia şi-a plesnit mâinile şi, când m-a văzut cu bocceaua pe

umeri şi aşa, ca un *derbedeu*[189][190], în traducere huligan, a întrebat dacă nu cumva sunt soţul acelei doamne.

Am răspuns afirmativ, ea a bolborosit *de necrezut*[191] şi a dat fuga la liftul în care – primul lucru care mi-a sărit în ochi – oglinda era total murdară. Peste cinci secunde eram la etajul cinci, în faţa uşii apartamentului meu. Din nou, primul lucru care mi-a sărit în ochi a fost lipsa butonului soneriei electrice şi, în locul lui, o sfoară sub care era inscripţia: *bateţi sau trageţi de sfoară*!

Femeia, care *eră portăreasa*[192], a început să tragă cu toată puterea şi uşa a fost deschisă de… buna, bătrâna mea soţie! Care s-a dat înapoi, pot să spun că a împietrit şi… mi s-a aruncat la gât şi aşa mai departe, şi aşa mai departe.

Acesta era sfârşitul călătoriei mele.

Familia mea se mutase într-o cămăruţă în care erau şi dormitorul, şi sufrageria şi cabinetul fiului meu, şi camera de lucru a soţiei mele, pentru că, în timpul absenţei mele, soţia învăţase să facă haine de damă, lipea saci pentru prăvălii, după ce a fost imposibil să mai conducă tipografia, împreună cu fiul. Din cauza pretenţiilor imposibile ale muncitorilor, soţia mea a cedat-o statului.

După câteva întrebări familiale, aflând că fiul doarme în cămăruţa pentru provizii şi alte obiecte, soţia mi-a comunicat un fapt interesant: pe la ora 12 în acea zi cineva a bătut la uşă. Soţia a deschis şi a intrat în apartament un angajat civil care a rugat-o să stea de vorbă între patru ochi. Soţia l-a invitat în camera ei şi atunci acel om a

189 în română, în original (n. tr.).

190 în română, în original (n. tr.).

191 în română, în original (n. tr.).

192 în română, în original (n. tr.).

prezentat o legitimaţie că e agent al Securităţii şi are misiunea de a pune câteva întrebări doamnei cutare.

— Spuneţi, unde e soţul dumneavoastră?

— A murit.

— L-aţi îngropat?

— Nu. După trei ani de la dispariţie aveam nevoie de oarecare independenţă şi, mai ales, de pensie, şi având grijă de tipografia care-mi împovăra foarte mult existenţa, am declarat prin tribunal moartea presupusă a soţului meu. Şi uite, sunt deja 11 ani de când nu am nicio informaţie despre el, în afară de câteva zvonuri neclare că nu mai trăieşte. Poate că aveţi informaţii despre el?

— Nu pot să vă spun nimic şi vă rog să păstraţi secretul asupra vizitei mele. Nimeni să nu ştie că am fost la dumneavoastră şi despre ce v-am întrebat.

Omul şi-a luat rămas bun foarte politicos şi sărmana mea soţie a fost cuprinsă de durere şi disperare, de nedumerire, de bănuieli: ce să însemne asta, dar având şi speranţa vagă că poate se va lămuri ceva, poate au început să-i elibereze pe miile de ruşi-basarabeni, ca mine, şi, cum mi-a spus mai apoi, începuse să nutrească speranţe.

Am aflat că în timp ce mă aflam în cabinetul anchetatorului, singur, timp de două ore, agentul acesta fusese trimis urgent să verifice dacă mai există soţia cutare a lui cutare, dacă într-adevăr trăiesc de 27 de ani la adresa cutare, în aceeaşi casă de atâţia ani şi aşa mai departe, şi aşa mai departe.

Sărmana mea soţie m-a privit mult, fix, cum eram îmbrăcat şi cum ajunsesem; când mă luaseră aveam 116 kg, iar acum aveam numai 72; cu vreo cinci ani înainte de eliberare cântăream, în lagăr, 68 de kg, adică avusesem o pierdere de greutate de 44%, dar mai apoi am mai pus ceva. A uimit-o mai ales sărăcia şi starea jalnică a hainelor

mele.

Era 16 aprilie 1955, era Sâmbăta Mare, mâine era Paştele, cel mai solemn şi mai vesel moment al ortodocşilor şi al catolicilor.

Ce pregătise pentru *dezlegare*?

Nimic. Copsese o *pâinică* în acel aparat care în România se numeşte *cratiţă-minune*. Este un vas rotund mare, cât un castron pentru desert, în mijlocul acestui aparat e o gaură prin care trece căldura de la aragaz. Şi uite, în acel aparat soţia făcuse… cozonac. O servitoare de-a noastră, care avea câteva păsări, i-a adus patru ouă vopsite. Pentru că voiam foarte mult să mănânc, soţia mi-a făcut un ceai la acest cozonac.

Apartamentul nostru, format din cinci camere, era locuit, prin siluirea făcută de administraţia orăşenească, de o familie formată din soţ şi soţie, jidani adevăraţi din Bucovina, care deja o chinuiau pe soţie cu prezenţa lor de nouă ani. Soţul, un om de vreo 50 de ani, era fiul unui brutar din Cernăuţi, comunist din copilărie, era membru de partid şi fusese trimis în România, cum mi s-a spus mai târziu, în coloana a cincea.

Soţia lui era jidoavcă austriacă, avea o înfăţişare dizgraţioasă, un adevărat mormoloc, o hoaţă mărunţă, pentru că la noi nu ai ce fura la scară mare, fura chibrituri, cartofi, nişte mărunţişuri, încât nici nu merită să pomeneşti. Dar era şi este tot mare comunistă, şi este şi cea mai otrăvitoare spioană, de câte ori trecea pe lângă uşa noastră se oprea şi trăgea cu urechea, deşi vorbeam în franceză – soţia mea e franţuzoaică –, iar spioana vorbea numai evreieşte şi româneşte.

Vecinătate total imposibilă, şi cu pretenţii că totul e comun în apartament, că nu există furturi, dar este traiul în comun, ce e al tău e şi al meu. Dar nu şi invers. Ce este

al meu – e al lor.

Mai era şi alt locatar, un student care de şase ani nu putea termina politehnica şi, pentru a se întreţine, foloseşte meseria de alinător al demoazelelor ofilite, evident, pentru o recompensă potrivită, dar nu se poate face nimic, pentru că acum e libertate şi fiecare îşi poate folosi camera cum doreşte şi cum trebuie.

Multe, multe lucruri dragi mie nu mai erau, mai ales sunt trist din cauza pierderii bibliotecii. Nu era o colecţie prea mare de cărţi, dar pentru mine erau foarte preţioase, erau toate îndrumarele mele de marină, toate ediţiile istorice, erau multe fotografii, unele adevărate unicate.

Soţia a trebuit să vândă, pentru a se întreţine, şi ceva din valorile familiei, de exemplu aveam un căuş pe care Ekaterina a II-a îl dăruise străbunicului nostru, atamanului Barabanşcikov, în anul 1772, după cum era gravat, pentru serviciul lui credincios[193].

Fusese vândută şi o cupă primită cu ocazia aniversării a 200 de ani a echipajului de gardă, la care ţineam foarte mult. De fapt, nu are rost să-mi mai amintesc de astea, ce a fost, a fost!

Blocul acesta fusese construit de către preşedintele Societăţii arhitecţilor din România, arhitectul Enescu, care mai avea alte două-trei blocuri, şi toate erau nişte construcţii minunate, nu şablon, şi cu ornamente populare româneşti. În afară de înfăţişarea frumoasă, fusese construit foarte solid, aşa că, în timpul cutremurului foarte puternic din anul 1932, nu suferise deloc, în tot blocul apăruse numai o crăpătură mică, şi chiar la noi în sufragerie.

Blocul acesta fusese construit pentru 60 de locatari,

193 Pe 27 mai 1932 a avut loc în zona Vrancea un cutremur de 6 grade pe scara Richter, din clasa „foarte puternic” (n. red.).

aprovizionarea cu apă, caldă şi rece, şi încălzirea, totul fusese calculat pentru folosirea lor de către 60 de locatari, iar acum locuiau aici 170 de oameni, apă caldă nu dădeau, aşa că băile nu funcţionau, încălzirea funcţiona prost, pentru că mulţi locatari nu voiau şi nu puteau să plătească petrolul; şi, mai mult, curgea cazanul principal, aşa că de mult nu se mai încălzeau apartamentele. Liftul îmbătrânise, abia se târa, şi oamenii, proletariatul, nu ştiau să-l folosească, deşi ce poate fi construit mai simplu şi mai bine gândit decât lifturile de azi.

La ora 5 seara a venit unicul meu fiu, pe care-l iubesc mult, lucrează la o fostă tipografie care aparţinea evreului Pauker, desigur, de extremă stângă, care scotea ziarul de dimineaţă *Dimineaţa*, şi foaia de şantaj de la ora 5, *Adevărul*; tipografia era minunată, rotativa costase 70 de milioane de lei şi putea scoate 125.000 de exemplare pe noapte; dar abonamentul şi vânzarea cu amănuntul nu justificau un asemenea tiraj, în timp ce alt cotidian, *Universul*, de dreapta, guvernamental, scotea un tiraj de peste 150.000 de exemplare. 1

După moartea bătrânului Pauker toată această întreprindere gazetărească, cu editura, cu o mare legătorie, a fost moştenită de fata lui1, celebra comunistă din România, Ana Pauker, fost ministru al Afacerilor Interne[194] destul de mult timp, apoi preşedintă a Comisiei Internaţionale pentru Gurile Dunării, pentru care mergea în Iugoslavia, unde se făcuse de râs în cuvântările ei, dovedind o incultură totală în problemele politice. Apoi a fost îndepărtată din funcţiile de partid şi a stat multă vreme în închisoare[195], iar în prezent unii spun că o văd în

194 Patronul editurii ziarului Dimineaţa era tatăl lui Marcel Pauker, soţul Anei Pauker (n. red.).

195 Ana Pauker a stat doar o lună şi jumătate în închisoare, fiind

cele mai bune restaurante, înconjurată de admiratori; e o persoană foarte pătimaşă, chiar se spune că e tare depravată şi nu poate să trăiască nicio zi fără bărbaţi.

Am fost nevoit s-o văd în perioada interbelică; femeia aceasta de aproape 40 de ani, cum se spune, în toată puterea, plină de briliante, mereu îmbrăcată elegant, are un automobil al celei mai bune mărci americane. Şcoala comunistă a făcut-o la Moscova, iar gurile rele spun că a învăţat cel mai mult cum să-i prostească pe fraieri din punct de vedere financiar, pentru că e tare strângătoare.

Fiul meu a fost cu mine în tipografia mea, cea mai mare parte era proprietatea lui, fiind moştenită de la mama lui, prima mea soţie. La birou stătea foarte puţin, în cea mai mare parte a timpului cumpăra hârtie, îi vizita pe comanditari pentru a primi banii sau pentru comenzi, dar era un corector minunat, spaima culegătorilor, şi redactor responsabil. Acum tipografia lui Pauker a devenit de stat şi are 700 de angajaţi, nu se ştie deloc de ce, pentru că înainte ea funcţiona foarte bine cu vreo 200 de oameni.

Fiul meu se duce după bani la bancă, duce comenzi de milioane în alte oraşe, face munci fizice grele de încărcare a hârtiei în camioane şi are bătături la mâini ca un marinar bun vâslaş. Primeşte bani puţini, numai 320 de lei pe lună, fiind considerat fruntaş în producţie, lucru care-i dă posibilitatea de a se duce gratis la operă şi circ, adică la spectacole, dar nu-i dă suficientă pâine, cele două elemente pe care le cerea mulţimea din Roma antică.

Sărmanul fiu s-a schimbat foarte mult, îmi era milă să mă uit la el, e îmbrăcat groaznic, mănâncă la cantină, destul de prost, se scoală la 5 dimineaţa, la 7 trebuie să fie

---

eliberată după moartea lui Stalin, în regim de semi-arest la domiciliu. A tradus pentru Editura Politică diverse lucrări, semnate cu pseudonime (n. red.).

la birou; la amiază are jumătate de oră de odihnă, la ora 3 termină, se duce la *cantină1* şi vine acasă pe la ora 5 seara, se culcă imediat şi seara nu iese nicăieri; numai duminica se delectează cu opere, care aici sunt cunoscute prin montările lor bune, şi un circ foarte bun, care existase şi în Roma antică.

Când a avut loc lovitura de palat, ambasada Franţei i-a propus soţiei mele, franţuzoaică, să o trimită în ţară, unde sunt surorile ei; dar ea nu-l putea lăsa pe fiul ei vitreg, pe care îl crescuse şi îl iubea, aşa cum şi fiul meu se ataşase de ea şi e recunoscător pentru tot ce a făcut ea din copilărie.

Trebuie să spun că întoarcerea mea în casa noastră dragă a produs asupra mea o impresie apăsătoare. Viaţa noastră era confortabilă, aveam destule mijloace de a trăi îndestulat; aveam destui prieteni, atât printre ruşii noştri, cât şi printre români; eu slujeam în marină, aveam prieteni printre minunaţii ofiţeri români de marină; mergeam la filme engleze şi franceze bune, plecam de la cele stupide americane şi cele triviale germane; micul nostru apartament era în centrul oraşului, mobila nu era bogată, dar totul fusese făcut la comandă, după gustul şi nevoile noastre; şi iată, toate astea le-am găsit în ruină totală.

Nu mai e *home*, iar colocatarii sunt o mizerie, un jidan comunist, un om bolnav, care suferă din naştere de o problemă de vedere, de aceea e obligat să poarte ochelari cu nişte lentile aşa de groase, cum se întâlnesc în marină la căştile de scafandru. Când se spală toată chiuveta e plină de sânge din nas şi balabusta1 lui i-a explicat soţiei că nişte ochelari aşa de grei produc o tensiune asupra vaselor de sânge din nas, care sângerează. Medicina e neputincioasă, dar soţia nu consideră că e obligaţia ei să spele după stăpân chiuveta, pentru că e o mostră de

mizerie.

Vorbesc adesea cu soţia şi fiul că dacă colocatarii ar fi oameni culţi, educaţi, am putea avea o masă comună, să ne petrecem seara în *parlor room*[196][197], duminica să facem plimbări comune, să mergem la ştrand, dar cuplul acesta şi studentul sunt nişte persoane mizerabile, sigur sunt în slujba Securităţii şi cum aud ceva imediat raportează, pentru că doar se plăteşte pentru asta. Iar studentul, întreţinutul ăsta ordinar, e o jigodie, foloseşte mobila noastră şi banii pe care trebuie să-i plătească i-i smulge soţia cu scandal. Dar, e adevărat, jidanii care folosesc şi ei mobila noastră plătesc cum se cuvine, chiar dacă întotdeauna cu întârzieri.

Extrem de multe neplăceri le-am avut cu plata energiei electrice, contoarul e comun şi ce se înregistrează pe o lună împărţim la trei. Studentul plăteşte rar, iar jidoavca face scene că ar consuma camera noastră foarte mult. Atunci eu încep să socotesc şi-i demonstrez cu cifre, adică matematic, că se plăteşte tot şi că e calculat corect, şi nu încetez să-i amintesc că, atunci când calcă cu fierul electric, consumă mai multă energie; e interesant de menţionat că ea ia, probabil de la rude sau cunoştinţe, rufe pentru spălat, şi la bucată şi la kilogram, cu care câştigă bine; iar locatarii din tot blocul plătesc pentru apă şi pentru lumina din uscătorie, şi, în general, serviciul ăsta al ei se împarte la toţi, prin pierderi şi cheltuieli.

Un asemenea mod de viaţă respingător din apartamentele comune nu e numai la noi, la mulţi e şi mai rău, măcar nu ne luăm la bătaie; iar în blocul nostru au loc adevărate lupte între muieri, certuri, înjurături, bătăi,

196 „Soţie” - forma din original (n. tr.).

197 „Salon” (engl. în original) (n. red.).

mergând până la trimiteri în judecată.

În primul rând, soţia a trebuit să mă îmbrace, dar din hainele mele aproape nimic nu mai fusese păstrat, multe fuseseră furate, unele le purtase fiul, lucru perfect de înţeles, unele haine soţia le vânduse, iar costumele de uniformă fuseseră luate când am fost ridicat.

Sufeream mai ales din pricina încălţămintei şi, pentru că venisem cu picioarele foarte bolnave, problema asta a încălţămintei se punea foarte acut; ne-am dus prin magazine; eu în viaţa mea nu am purtat încălţăminte de-a gata, în afară de perioada când am fost în America, în 1902; dar acolo lucrurile stăteau în aşa fel, că ţi se dădeau nişte ghete cum nici cei mai buni cizmari, cum ar fi Weiss, de la Petersburg, nu făceau. Şi abia peste câteva luni draga şi buna văduvă a fratelui meu de la Londra mi-a trimis în fine nişte ghete comode, chiar pe picior, şi moi, ca pentru picioarele mele mutilate.

A doua zi am fost din nou cu soţia la Securitate, să duc cei 5 lei, banii pe care un căpitan amabil ni-i dăduse nouă, celor patru, pentru tramvai. Nu am reuşit să-l vedem pe acest căpitan, banii i-a primit sergentul de serviciu şi apoi oamenii ne-au spus că am riscat foarte mult, puteam fi arestaţi.

— De ce?

— Pentru că aţi fost la Securitate, deci ştiţi unde se află. Asta e suficient ca să fiţi închişi.

Şi aşa e, la exterior sunt case obişnuite, în câte asemenea locuri nu am fost!, când am fost transportaţi din Iaşi, şi în exterior toate erau obişnuite, cel mai adesea chiar case frumoase. Dar numai în exterior, pentru că Securitatea asta, când am dus banii, în afară nu era deloc rea, este fosta secţie de poliţie a Administraţiei municipale din Bucureşti, dar înăuntru mirosea a ochelari negri şi a

corbi negri.

În aceeaşi zi ne-am dus la doctorul nostru bun şi drag, extrem de priceput, pe care soţia îl ştia din anul 1912, iar eu din 1925. Doctorul acesta, profesor în boli interne, este foarte deschis, milos, am putea spune că e ca un tată pentru suferind. M-a examinat peste două ore şi nu a găsit nimic organic, dar o slăbiciune semnificativă şi, în legătură cu asta, o circulaţie slabă a sângelui. La plângerile mele că mă dor tălpile şi, când am spus că, înainte de a fi eliberat, în fiecare seară mi s-au făcut infiltraţii cu cofeină, doctorul a spus că aceste infiltraţii pot ataca arterele nervoase ale picioarelor şi că însănătoşirea va fi îndelungată, dar poate că aceste suferinţe se pot transforma într-o stare cronică.

Şi iată că a trecut deja peste un an de când m-am întors din *călătoria* mea, tălpile mă chinuie, mi-e foarte greu să merg. Am fost pus pe vitamine şi m-a sfătuit să mă adresez unei organizaţii medicale de specialişti în boli cardiovasculare, unde am fost examinat cu atenţie şi mi-au dat diferite medicamente pentru afecţiuni cardiovasculare. Trebuie să spun că pierzi toată dimineaţa până te primesc doctorii.

Starea financiară din casa noastră era deplorabilă, în afară de salariul modest al fiului meu, nu aveam nimic; rămăsese să vindem numai un covor, de Buhara, autentic, destul de mare, dar cu un model curat oriental; la noi se afla pe perete, cealaltă jumătate acoperea canapeaua. Cumpărătorii, nişte escroci armeni, considerau că e foarte valoros, dar, aşa cum un singur fir de păr strică toată mierea, cum spun francezii, aşa şi o asemenea dimensiune strică tot preţul. Că erau escroci se vede din faptul că au venit doi indivizi, l-au desfăcut, l-au pipăit, au ars un fir, s-au uitat în lumină şi au declarat că dau câte 6 lei de

kilogram, adică aproximativ 120 de lei. Plătesc pentru bătătura acestui covor, pentru sfoara pe care e ţesut. Eu şi soţia am început să râdem, au râs şi escrocii şi, când au plecat, au oferit 1200 de lei; când au ieşit pe scară au mai adăugat 150 de lei, iar a doua zi unul dintre ei m-a întâlnit pe stradă şi, fără să spună niciun cuvânt, a scos din sân 2000 de lei şi voia să batem palma, adică am făcut afacerea. În felul acesta nu putem vinde deloc covorul acesta, pentru că toţi aceşti armeni, care nu fac decât să cumpere covoare, sunt toţi înţeleşi între ei şi reprezintă Orientul adevărat.

Aşa cum am menţionat, soţia mă declarase mort şi primea pensie ca văduvă, dar aproape din prima zi a sosirii mele i se luase pensia neînsemnată de 153 de lei pe lună şi e pur şi simplu uimitor cum funcţionează serviciile de informaţii: casa de pensii a aflat imediat că m-am întors. Cred că e mâna jidoavcei noastre, a coloanei a cincea.

Acum sunt sfătuit să cer pensie pentru tot timpul cât am fost în *călătorie* şi, la *Casa de Pensii1*, şeful ei, colonel de-al nostru, m-a supus unui fel de interogatoriu, ca la Securitate. El ştia deja, nu ştiu de unde, că tatăl meu fusese general şi, în felul acesta, eu, la cei 76 de ani ai mei, sunt fiu de general, lucru care se consideră o crimă. Apoi au început întrebările cum am ajuns în România, cu ce m-am ocupat, cine sunt rudele mele, într-un cuvânt, nu mai rău decât fusese la interogatoriile de la

Moscova. Şi lucrul acesta durează deja de câteva luni – să fiu repus în drepturi de pensie, care va fi de numai 303 lei, adică dublul celei pe care o primea sărmana mea presupusă văduvă.

Viaţa noastră e tristă. Dimineaţă soţia se duce la piaţă, care se împarte în două: una guvernamentală, cu nişte preţuri ferm stabilite, cealaltă – vânzarea liberă de

către ţărani, adesea speculativă. Toţi cei din Bucureşti merg cu plase împletite în mâini, pentru cazul în care se nimereşte să găsească ceva de cumpărat. În română asta se numeşte *pe pe ce – poate pică ceva*. Şi într-adevăr, toţi sunt aşa de săraci, că sunt bucuroşi să facă rost măcar de o picătură de ceva.

La film soţia şi fiul nu se duceau, pentru că la bilete erau cozi nesfârşite şi oamenii erau numai miros de usturoi, a cărui folosire e foarte răspândită în Orient. Am fost numai la un film franţuzesc şi abia am stat până la capăt. Celelalte filme au conţinut proletar, dar şi mai mult despre rezultatele memorabile ale revoluţiei şi desfiinţării claselor.

La teatru nici vorbă să te duci, spectatorii sunt ca vai de ei, cum e şi fiul meu, sunt îmbrăcaţi numai în haine de lucru; în loje stau numai membrii de partid şi soţiile lor, care sunt îmbrăcate după ultima modă, toate cu părul permanent, iar cavalerii în costume de trei piese. Dirijorii, totuşi, sunt în frac, iar actorii, în afara scenei, sunt îngrozitori, prin machiaj, prin haine, sunt plini de briliante, cum se exprima Afanasi Ivanovici *Buţenko-Beloţerkovski*, fie-i ţărâna uşoară, *iac-aşa*, o broşă de 12 carate pentru vreo cincizeci de lei.

Ceasuri de aur nu sunt la vânzare şi nu se poate să vinzi aşa ceva, aurul e cumpărat numai de birouri guvernamentale, birourile acestea, când cumpără ceasuri, de exemplu, *Longines*, dau numai pentru carcasa de aur câte 18 lei pe gram, pentru mecanism nu dau nimic. Dacă ceasul e de argint, atunci argintul e plătit cu 25 de bani gramul. Pentru o cutie cu tacâmuri de argint se dau vreo 500 lei, numai pentru greutate. Dacă e cumpărat aur, atunci trebuie să mai pui şi o ştampilă de la autentificator, lucru care se face, desigur, pe socoteala vânzătorului. Aşa

că, dacă obiectul e vândut, mai bine zis, apreciat la 200 de lei, vânzătorul primeşte cam 150 lei.

Sunt magazine cu mărfuri străine, mai ales franţuzeşti, dar preţurile sunt aşa de mari, că te miri cine poate cumpăra lucrurile astea? De fapt, e numai un singur magazin de acest fel, se află în clădirea Ministerului pentru Comerţ Exterior.

Sunt cafenele minunate, restaurante, sunt puţini oameni în ele. Este şi un *café-chantant* de noapte, care funcţionează de la 11 seara până la 4 dimineaţa. Personalul artistic e numai naţional. Având multe cunoştinţe, am întrebat nu o dată dacă au fost în acest *chantant*? Niciuna dintre cunoştinţele noastre nu a fost acolo niciodată, cine ar merge într-un asemenea loc paradiziac?

La vânzare sunt multe conserve, dar sunt puţini cumpărători, pentru că oamenii bănuiesc că aceste conserve sunt pregătite cu adaosuri chimice şi preparatele sunt scumpe, aşa că noi, de peste un an, nu am cumpărat niciodată asemenea conserve. Ne lipsesc mult ceaiul, zahărul, untul, faina; vinurile sunt foarte scumpe şi de proastă calitate. Înainte aici era băutura naţională din prune, care se numeşte*ţ uică1*, destul de plăcută la gust, dar nu aşa de bună cum e şliboviţa poloneză. Se vinde foarte insistent vodcă, care are deja un gust total dezgustător şi e destul de scumpă.

Sunt multe dulciuri, nu foarte scumpe, prăjiturile *ecler* sau *merengue*, care erau aşa de bune la Sankt-Petersburg, nu numai în cofetăriile franceze, dar şi la Filippov sau Kornilov, aici nu sunt apetisante şi costă 3 lei şi 50 de bani, iar în cofetăriile bune chiar incredibil – 15 lei! Adică în dolari o asemenea prăjitură costă doi dolari şi jumătate, pentru că dolarul american e cotat, conform

anunţului oficial, la 6 lei.

Multe magazine de confecţii, cu pretenţii de modă, materiale locale, de foarte proastă calitate, dar sunt croitori individuali care cos foarte bine, cum o făceau şi înainte. Problema încălţămintei este sub orice critică, toate ghetele sunt cu vârful ascuţit, scunde, dar sunt cizmari particulari care, ca şi înainte, sunt la fel de buni. Din acest punct de vedere, cizmarii români au fost mereu nemaipomeniţi, la Paris cel mai bun cizmar era considerat Marinescu.

Multe magazine de parfumerie, *cucoanele1* de aici adoră să se parfumeze şi continuă să se machieze intens; există o mulţime de coafori de damă şi poţi vedea zeci de cucoane care stau şi se chinuie în coifurile pentru permanent.

Nu sunt *femei* publice, dar dacă o femeie întreabă pe un bărbat cât e ceasul, înseamnă *elle marche*, adică merge, probabil cum merge ceasul. De fapt, nu merită să te ocupi cu un câştig uşor, pentru că înfloresc uniunile libere şi căsătoriile sunt foarte uşor de făcut, ca şi divorţurile. Ştiu un prieten care a fost căsătorit deja de şapte ori.

Am scris rândurile de mai sus pentru descrierea *călătoriei* mele cu intenţia de a arăta în ce albie a intrat viaţa mea şi în ce regim de viaţă ne aflăm noi, mai bine spus familia mea şi câţiva prieteni de-ai mei.

Corespondenţa cu străinătatea este permisă la liber, dar cenzura e severă şi ceea ce înainte era numit Cabinetul Negru funcţionează de minune. În ciuda aviaţiei, pentru corespondenţa cu confirmare de primire poşta merge încet, aşa că îţi piere orice chef de a scrie o scrisoare sau de a răspunde imediat.

Nu avem deloc musafiri, pentru că la noi, de

exemplu, nu ai unde să-i primeşti, şi nimeni nu are mijloace de a oferi cuiva măcar o ceaşcă de ceai, un biscuit; nici vorbă să inviţi pe cineva la dejun, cine va găti? Dacă vin prietenii dragi, este o nenorocire pentru soţia mea, se ruşinează, e cuprinsă de disperare că nu are cu ce servi un ceai, iar mai apoi să spele vasele, e o tragedie! Nu mai spun ca să speli rufele, să freci parchetul, măcar în singura noastră cameră, să cureţi cada, să faci duş şi să mături! Mă ocup de măturat şi eu, la cei 76 de ani ai mei mă descurc destul de greu.

În timpul întoarcerii mele din *călătoria* care a durat şase luni, când m-am aflat în aceste tranzituri respingătoare, printre oameni total necunoscuţi, am făcut o trecere în revistă în minte şi iată, acum îmi amintesc, câţi oameni am văzut, câţi au trecut, cum să spun, prin faţa mea, ce fel de oameni au fost; primii cinci ani m-am aflat printre oameni de tot felul de categorii, apoi, în cea mai mare parte, numai printre *politici* sau care se considerau aşa, sau pe care gardienii îi considerau astfel.

Primele câteva luni, în închisorile din Moscova, am stat în celule de o persoană, din cauza supraîncărcării închisorilor, transformate din celule de o persoană în unele de trei.

Am întâlnit un singur om cult, generalul Zakutnîi, adjunctul generalului Vlasov. Era remarcabil, acoperit tot de barete de la decoraţii şi insigne, a fost un comunist fervent, fiu de preot, dar mai apoi s-a căit şi a fost dezamăgit. Un om fără îndoială onest şi cuviincios. A fost spânzurat, l-au luat din celula noastră şi apoi am auzit cum gardienii vorbeau între ei noaptea cât de repede s-au întâmplat lucrurile. Era un om educat şi citit, dar obtuz, nu avea niciun orizont, nici educaţia militară nu era prea înaltă. Predomina în el proprietarul; despre această natură

a omului mi-a vorbit şi adjunctul lui Vîşiński, Kananian, iar comunismul nu are cum să învingă acest fenomen.

M-am întâlnit prima dată cu masele în închisoarea Butârka, unde în celulă eram cam 200 de oameni. Aici m-am întâlnit cu oameni extrem de inteligenţi, profesori, chiar oameni de ştiinţă, ingineri, doctori, şi toţi erau dintre cei convinşi, acum căzuţi în disperare, trişti din cauza destinului lor. Oameni, fără îndoială, decenţi şi culţi.

Oameni din categoria de mijloc aproape că nu erau, imediat începeau aşa-numiţii oameni simpli. Erau oameni buni, ruşi, foarte chinuiţi, foarte trişti, foarte săraci şi fără nicio speranţă, disperaţi. Înrăiţi foarte, care urau viaţa nouă şi nu ascundeau deloc asta.

Apoi veneau infractorii, hoţii şi aşa-numiţii deţinuţi de drept comun. Erau nişte oameni fără Dumnezeu, dar tare pricepţi, destul de şireţi şi necinstiţi, şi escroci de nu se poate.

După chinurile de la Moscova am fost în lagăr, unde am întâlnit, în atelierele auto, oameni extrem de culţi şi demni, printre ei şi proprietari, şi comunişti care se căiseră; a fost, de exemplu, comisarul pentru Energie, un băiat simplu, de ţăran, care ajunsese într-un post aşa de mare. Un om, am putea spune, ca o nestemată, cinstit ca un cristal, tocmai de aceea a şi suferit din cauza lui Beria.

Erau evrei, oameni extrem de cuviincioşi, care nici nu-şi schimbaseră numele şi prenumele. Toţi au fost crunt jigniţi de puterea sovietică, am putea spune că au fost şterşi de pe faţa pământului şi acum căzuseră în totală lipsă de speranţă. Nu mi-am pierdut speranţa, m-am încurajat şi i-am sfătuit să o facă şi ei, pentru că *Mut verloren, alles verloren*[198]!

198 „Dacă îţi pierzi curajul, pierzi totul” (germ. în original) (n. ed.).

Dar au fost şi oameni care au căzut în disperare, care nu mai sperau nimic, mai ales oameni cu familii, care sufereau pentru rudele lor. Mulţi dintre ei îi ştiau bine pe stăpânii de atunci şi-i dispreţuiau pe toţi, în afară de un militar, viitorul mareşal Jukov, despre care vorbeau foarte bine.

Pe Stalin toţi îl urau, îl considerau tiran, îl dispreţuiau şi nu puteau să-mi explice cum poate un om să se menţină atâta timp într-un asemenea post! Şi imediat spuneau că numai prin intermediul baionetelor este posibil un asemenea fenomen.

În sud, în acel Kazahstan îngrozitor, am întâlnit numai doi funcţionari sovietici de rang înalt, şi anume pe acest Buţenko şi pe Kananian. Am vorbit deja despre ei, mai mult despre Buţenko, deoarece Kananian era un om posac şi necomunicativ.

Şi ce putea reprezenta Afanasi Ivanovici decât un divertisment în viaţa noastră monotonă şi plicticoasă? E aproape incredibil că o asemenea mostră de stăpâni sovietici poate să existe şi să ocupe nişte funcţii de răspundere şi de stat aşa de mari! Şi nu se ştie dacă el fusese *poporul*, nu spusese niciodată cine fusese tatăl lui, numai o dată a spus că noaptea mergea cu tatăl său la pescuit.

Erau şi evrei, mari comunişti, dar grupul nostru nu avea prea multe legături cu ei, şi ei se ascundeau pentru că erau membri de partid. De fapt, trebuie să spun că multora le era ruşine că sunt comunişti şi mai ales membri de partid, poate pentru că se aflau în lagăre şi fuseseră jigniţi de puterea sovietică.

Trecându-i în revistă în minte pe reprezentanţii justiţiei, toţi aceşti anchetatori ai mei, torţionari, călăi, trebuie să spun că printre ei nu era niciun om cult, chiar

unul dintre ei, despre care vorbesc ca despre un om milos, care înainte fusese profesor, până şi acela era, cum să spun, cu studii medii, iar ceilalţi se semnau – *litenant*, nu locotenent!

Când eram mutat, fiind singur de tot, neavând cu cine să vorbesc – omul e o fiinţă comunicativă, care are nevoie măcar de pereche, adică de ceea ce numeşte familie –, involuntar mă cufundam în amintiri. Iată că acum, ajungând la sfârşitul călătoriei mele, nu pot să nu includ o parafrază a imnului sovietic, pe care am păstrat-o în minte, scrisă de doi autori, un rus şi un evreu.

Conţinutul imnului e aşa de personal, pentru că sunt menţionaţi şi Lenin, şi Stalin, lucru care nu se foloseşte într-un imn naţional. Muzica e scrisă de un vechi capelmaistru, Aleksandrov, motivul nu e rău, dar cam lung pentru un imn.

Au parafrazat acest imn nişte autori necunoscuţi şi lucrul remarcabil de ridicol e că atunci când noi, la un moment dat, am fost puşi să cântăm acest imn în acordurile radioului, nu am cântat cuvintele adevărate. Nu numai că nu e cântat, nici măcar nu îi sunt cunoscute cuvintele. Numai copiii sunt puşi să tocească aceste laude ale geniilor:

Uniune a republicilor libere, de nezdruncinat.

A adunat în jurul ei pe vecie Marea Rusie!

Trăiască puternica Uniune Sovietică unită.

Creată prin voinţa popoarelor!

Uniune a republicilor libere, de nezdruncinat.

A putrezit pentru vecie Mare Rusie!

Să putrezească Uniunea Sovietică puturoasă, ruşinoasă.

Creată de nevolnicia popoarelor!

Slăvită fii, Patrie liberă a noastră.

Bastion de nădejde al prieteniei popoarelor!
Drapelul sovietic, drapel al popoarelor.
Să te ducă din victorie în victorie!
Învie, Patria noastră iubită.
Bastion luminat al trudei seculare.
Drapel al Rusiei, drapel ţarist.
Să ne ducă pe toţi de la ruşine la glorie!
Prin furtuni ne-a strălucit soarele libertăţii şi Lenin cel Mare ne-a arătat drumul!
Stalin ne-a crescut spre credinţă poporului.
Ne-a inspirat la muncă şi fapte de vitejie!
Prin lacrimi negre se vede negura nemernicilor şi Lenin dispreţuitul ne-a tulburat drumul!
Ne-a mânjit cu sânge Stalin sângerosul.
A aruncat asupra noastră neruşinare, nebunie!
Slăvită fii, Patrie liberă a noastră.
Bastion de nădejde al prieteniei popoarelor!
Drapelul sovietic, drapel al popoarelor.
Să te ducă din victorie în victorie!
Slăvită fii, patria noastră preaglorioasă.
Spre fericirea popoarelor Marii Rusii!
Drapel tricolor, drapel drag.
Du-ne din robie pe toţi în libertate!
Ne-am format armata în lupte.
Vom mătura din drumul nostru cuceritorii ticăloşi! în lupte decidem destinul generaţiilor.
Noi ducem patria noastră spre slavă!
Ne-am distrus armata în execuţii, l-am măturat din drumul nostru pe eliberatorii glorioşi!
În lupte am pierdut floarea generaţiilor.
Am dus patria noastră spre durere şi chinuri!
Slăvită fii, Patrie liberă a noastră.
Bastion de nădejde al prieteniei popoarelor!

Drapelul sovietic, drapel al popoarelor.
Să te ducă din victorie în victorie!
Învie, Patria noastră iubită.
Bastion luminat al trudei seculare.
Drapel al Rusiei, drapel tricolor.
Să ne ducă pe toţi de la ruşine la glorie!

E interesant de remarcat că turnătorii şi informatorii ştiau şi auziseră o asemenea cântare *trădătoare*, dar, se vede, nu informaseră şefii şi *cumetrii*, pentru că, în adâncul sufletelor lor ticăloase, se chinuiau totuşi în regimul sovietic şi de lagăr; aşa că o asemenea cântare era practicată destul de deschis şi, lucru şi mai remarcabil, această parodiere era cunoscută nu numai în cele două şederi ale mele lungi în lagăr, dar erau oameni care fuseseră în alte locuri, în alte lagăre şi ştiau această parafrază.

Petrecând seri şi nopţi nesfârşite în compania lui Buţenko, care era foarte ataşat de mine şi, după cum se exprima el, „Mihail Vasilievici, tare vă mai respect şi cinstesc, pentru că suntem amândoi din aceeaşi Gardă slăvită a noastră!”, şi uite, a trebuit să răspund la întrebările lui nenumărate despre cum văd eu situaţia din Uniune, care sunt opiniile mele despre guvernanţii sovietici şi despre viaţa pe pământul acesta păcătos.

Îmi era foarte greu să-i răspund, nu mă gândeam că ar fi putut fi o provocare din partea lui, pentru că ceea ce ne povestise era aşa de neobişnuit, aşa de aş putea spune, de *contrarevoluţionar*, şi a durat atât de mult timp, cu toate repovestirile sale, că puteai crede că acum într-adevăr a pus arma pe celălalt umăr şi s-a vopsit, mai ales că fusese pedepsit foarte greu, fusese deja închis 18 ani şi nu se ştia la câţi ani fusese condamnat, de fapt, fusese adus la starea zero de fiinţă umană.

La întrebările politice eu, desigur, nu puteam şi nici nu voiam să răspund, pentru că niciodată nu am fost interesat în general de nicio politică, mai ales de politica vremurilor de acum. Nu voiam nici să-mi spun opiniile personale, ceea ce văzusem şi ce se întâmpla, de aceea apelam la trimiteri sau la indicaţii din scriitorii noştri, printre care erau şi vizionari adevăraţi, măcar, de exemplu, Dostoievski. Mai ales trimiteam la multe dintre marile creaţii literare ale lui I.A. Krîlov, din remarcabilele lui fabule, care erau, după definiţia lui Beliński, „nu pur şi simplu fabule, sunt povestiri, comedie, schiţe umoristice, satiră răutăcioasă, într-un cuvânt, ce doriţi, numai nu o simplă fabulă”. Beliński nu a văzut în Krîlov numai fabulistul, a văzut ceva mai mult. În timpul vieţii, Krîlov a fost recunoscut ca scriitor popular rus şi a devenit cunoscut prin fabulele sale şi peste hotarele patriei noastre. A fost tradus în 53 de limbi.

Şi îi spun eu lui Afanasi Ivanovici că nu sunt capabil şi nici aşa de priceput ca să povestesc consideraţiile mele personale despre persoanele care conduc în Uniune; sau opinia mea despre diversele domenii ale noii vieţi sovietice şi de aceea îmi permit să-i răspund cu trimiteri la Krîlov, despre ale cărui fabule probabil că auzise Afanasi Ivanovici. Mi-a spus deodată că nu numai că auzise sau citise, dar chiar îl ştia personal pe acest Krîlov şi-i ascultase multe dintre basnele lui! îi spun:

— Este total imposibil să fi vorbit sau să-l fi auzit pe Krîlov, pentru că a murit în anul 1844! Când, desigur, Afanasi Ivanovici nu era pe lume. Afanasi Ivanovici auzise Krîlenko, de la numele lui Krîlov.

Afanasi Ivanovici îmi spune că deci era un alt Krîlov; cel pe care îl ştia, din timpul Guvernului Provizoriu, fusese sublocotenent, apoi propagandist-şef, apoi procuror-şef şi a

fost un mare ticălos; cum a sfârşit, Afanasi Ivanovici nu ştia, şi asta era adevărat, pentru că nimeni nu ştia unde dispăruse acest susţinător al lui Kerenski.

Afanasi Ivanovici, se vede, contopise aceste două nume, iar despre sublocotenent vorbise cu dispreţ; dar în privinţa menţiunii că acest Krîlov fusese cu jidănimea, Afanasi Ivanovici a greşit, acest Krîlov fusese sublocotenent în timpul ţarului, dar nu era evreu.

Şi atunci Afanasi Ivanovici a mai spus că acest propagandist-şef le povestea ascultătorilor simpli nişte fleacuri şi prostii, că într-adevăr se putea spune că băsnea!

I-am povestit lui Afanasi Ivanovici cine a fost fabulistul I.A. Krîlov care, în mod colocvial, mai ales de către copii, era numit *bunicul Krîlov* şi că la Petersburg i s-a ridicat un monument în Grădina de Vară, unde este reprezentat stând pe un fotoliu, o siluetă masivă, Krîlov fiind corpolent; iar fundamentul statuii prezintă aproape toate animalele despre care a scris şi pe care le-a descris în fabulele sale.

Afanasi Ivanovici a remarcat că el ţine minte foarte bine Grădina de Vară, când era copil locuise în capitală, muncind la uzina *Putilov*, dar că nu ţine minte o asemenea statuie.

— Atunci, Afanasi Ivanovici, o să începem discuţia noastră de azi tocmai cu o fabulă a *bunicului*, în care vorbeşte despre vizita la grădina zoologică a unui mare iubitor de animale; acest iubitor de animale vede o mulţime de animale, tot felul de păsări, insecte, gândăcei şi când a fost întrebat dacă a văzut elefantul, iubitorul răspunde: „Păi uite, tocmai pe elefant nu l-am zărit!”

— Aşa, îi spun eu dragului de Afanasi Ivanovici, elefantul bunicului Krîlov e cel pe care nu l-aţi văzut, deşi, în afară de această statuie, în Grădina de Vară nu mai

există alta.

I-am spus lui Afanasi că în jurul acestui monument se joacă mereu copiii şi ghicesc din ce fabule sunt animalele, de exemplu, lupul sau vulpea, sau corbul, şi că monumentul ăsta este, cum să spun, un fel de material didactic.

— Krîlov, i-am spus eu lui Afanasi Ivanovici, a atins în fabulele sale şi probleme politice, mai ales celebra invazie a lui Napoleon din anul 1812.

Afanasi Ivanovici a remarcat imediat că şi pe Napoleon l-a văzut, şi nu numai personal, dar şi mausoleul său, cum s-a exprimat el. Era ce îi arătase drăguţa de Olecika, ghidul său parizian.

I-am spus lui Afanasi Ivanovici că dacă o să-i răspund la întrebări făcând trimitere la Krîlov, atunci, deşi mi-am păstrat o memorie destul de bună, e posibil să nu mai ţin minte chiar tot şi dacă nu se poate face rost cumva de la bibliotecă de o culegere de fabule ale lui Krîlov, şi Afanasi a dat imediat fuga la *colţul cultural*, dar a venit cu mâinile goale:

— *Colţul cultural* nu ţine cărţi aşa de contrarevoluţionare, sunt zeci de volume ale lui Lenin, Stalin, dar uite, *bunicul* dumneavoastră nu e!

Am menţionat că şi Dostoievski, într-una din operele sale, prezice foarte bine ce s-ar întâmpla dacă ar avea loc o revoluţie. Afanasi Ivanovici a recunoscut că nu a auzit niciodată cine a fost Dostoievski.

— Uite, despre Puşkin am auzit şi am îndrăgit foarte tare opera lui, *Evgheni Oneghin*, care a fost un mare muzicant!

A trebuit să-l corectez pe acest iubitor de muzică, spunând că opera a scris-o Ceaikovski; se dovedise că Afanasi îl ştia pe acest compozitor, dar numai după

creaţiile sale spirituale, doar Afanasi fusese cântăreţ şi, desigur, cântase operele religioase ale lui Piotr Ilici.

— Dar spuneţi, ce a prezis *Dostoevici*?

— Dostoievski, l-am corectat eu pe Afanasi, şi-a imaginat viitoarea revoluţie şi, deşi nu ţin minte exact, spunea cam aşa: „Şi vor veni tot felul de scursuri, şi oportunişti, şi-i vor alunga pe directori şi pe preşedinţi, şi se vor aşeza în locurile lor, şi nu va ieşi nimic, numai furturi şi lucruri neruşinate; iar mai apoi o să vină alţii, o să-i alunge pe aceştia şi din nou nu va ieşi nimic, dar ce va fi mai departe, nu mai văd!”

Afanasi fu extrem de uimit de această previziune şi voia foarte mult să ştie în ce operă poate găsi asta, dar nici Dostoievski nu se găsea la colţul cultural, şi *cumătrul* căruia i s-a plâns Afanasi a spus că pe de-alde voi nu are de ce să-i intereseze un scriitor burghez! Tare bun, educat mai era *cumătrul* ăsta!

Era târziu, şi aşa de frig în baracă, iar noi, bolnavii, eram numai în lenjerie, încât l-am rugat pe Afanasi să-mi permită să mă bag în pat şi i-am promis ca, a doua zi, să răspund la toate întrebările şi nedumeririle.

Mă gândeam cu tristeţe cum se putea ca un om atât de incult să ocupe posturi înalte şi cum puteau exista asemenea cumetri-informatori în mâinile cărora erau vieţile noastre, care considerau că Dostoievski e un scriitor burghez şi Krîlov nu era în bibliotecile acestor colţuri cultural-educative.

Când mi s-a spus că, în absenţa mea, Comisia Specială, fără a mă fi chemat în faţa completului, m-a condamnat la douăzeci de ani de detenţie în lagăre de muncă şi corecţie, nu ştiam cu ce să compar aceşti douăzeci de ani, dacă e cea mai mare pedeapsă, deşi mai apoi am aflat că au fost sentinţe şi de 25 de ani; dar s-a

dovedit că 20 de ani sunt de două ori zece, iar fiecare 10 ani înseamnă înlocuirea pedepsei cu moartea, adică mi s-au dat două condamnări la moarte, adică de două ori cea mai mare pedeapsă. Sau două mari pedepse.

Cât ar trebui să primească Afanasi Ivanovici Buţenko, fostul secretar general al partidului ucrainean al bolşevicilor, fostul comisar suprem, fost delegat al unei instituţii înalte, Crucea Roşie şi Semiluna Roşie, care fusese deja închis 18 ani şi nu se ştia, nu i se anunţase la câţi ani de lagăr fusese condamnat!?

Uite, la asemenea lucruri mă gândeam, în ce lume trăiam în această seară şi am trăit aproape zece ani. Cum poate exista un asemenea mod de viaţă, o asemenea conducere a unei ţări cu două sute de milioane de locuitori, şi oare aceşti gânditori geniali cred că un astfel de mod de viaţă se poate implementa!?

Meditaţiile acestea erau pentru mine un adevărat coşmar, voiam să mă ating, să văd dacă sunt viu, dacă nu sunt în iad; şi mă trezeam dându-mi seama că, mă rog, chiar mă aflu în iad şi, în negura minţii mele, mi-au venit în gând două versuri dintr-o odă a lui Krîlov, mi se pare *Beatitudine*:

Natura îi pregăteşte un rai.

El îl preface într-un iad îngrozitor:

Şi mi-am mai amintit de asta la Krîlov, nu mai ştiu unde:

Înghesuit de cei apropiaţi, fără slavă.

Trăiesc ca un străin printre ai mei; în mijlocul nevoii, al sărăciei şi durerii.

Ca în mijlocul mării în furtună!

Comparaţia aceasta nu se potrivea deloc cu starea mea morală, pentru că, totuşi, printre tovarăşii mei numeroşi erau oameni cu care mă potriveam, chiar mă

împrietenisem; dar mult mai mulţi erau tot felul de *cumetri*, anchetatori, şefi mari şi mici care erau *de-ai mei*, dar viaţa nouă ne făcea *străini*. Şi în toată *mizeria*[199] asta, în toată această nefericire eram ca în mijlocul unei mări în furtună!

Afanasi Ivanovici Buţenko trebuia să-mi fie străin, şi după convingerile lui politice, deşi foste, şi după dezvoltarea culturală, dar era, la urma urmelor, un rus bun, mai bine zis ucrainean, om simplu, deloc melancolic, un om vesel despre care ai putea să spui:

Nu te-ntrista! Nu ceda durerii!

Nu trezi zadarnic gândurile apăsătoare;

Bazează-te cu credinţă pe Dumnezeu şi aşteaptă cu credinţă cele promise!

Şi am mai adăugat eu:

Şi deşi priveşti trist viitorul.

Totuşi, crede-mă, fericirea e înainte!

Dragul de Aleksandr doar dădea din cap, unde sunt cele promise, unde e fericirea asta, dar spunea că nu priveşte trist viitorul; de fapt, ce putea să fie mai trist în situaţia lui, închis pe perioadă nedeterminată, şi deja bolnav grav!

Uite şi nopţile nesfârşite, în penumbra opaiţului făcut dintr-un flaconaş de la medicamente, Afanasi Ivanovici venea mai ales la mine să mă întrebe care este opinia mea despre asta şi asta, la care îi răspundeam cu cuvintele Marii Ecaterina a II-a: „Niciodată nu m-am jenat de opinia altuia, dar, în caz de nevoie, am avut-o pe a mea!”

Mai înainte Afanasi Ivanovici mă rugase să-mi exprim opinia despre tot felul de persoane, despre viaţa nouă, şi mereu i-am răspuns că e mai bine să dăm opinia unor

199 în română, în original (n. tr.).

gânditori mari cu adevărat, unii, în felul lor, un fel de proroci, ale căror preziceri s-au împlinit sau se vor împlini. Pentru că opiniile noastre, care trăim tocmai în vârtejul unor asemenea evenimente, pe care lumea nu le-a mai cunoscut, pot să nu fie chiar aşa imparţiale, nu pot cuprinde toată amplitudinea celor ce se întâmplă. De aceea îi propun lui Afanasi Ivanovici să asculte măcar opiniile şi concluziile *bunicului* Krîlov, care a fost un mare vizionar şi un observator al vieţii omeneşti, în acelaşi timp şi un adevărat patriot rus.

Afanasi întreabă, în primul rând:

— *Bunicul* dumneavoastră are vreo opinie despre *Iosif cel Frumos*?

Trebuie să spun că, în discuţii private, animate, Afanasi nu vorbea niciodată despre Stalin aşa cum l-a descris în povestirile sale despre aventurile de la Paris.

— *Bunicul* are câteva versuri despre Napoleon, care s-ar putea aplica şi Măreţului:

Sub piatra asta zace corsicanul dispreţuit.

Duşman al omenirii, duşman al lui Dumnezeu, impostor care jumătate de lume a mânjit de sânge.

A distrus toate stările, le-a ruinat şi, în sfârşit şi el, pentru bucuria celor morţi, şi-a deschis drum spre iad prin Rusia!

Înlocuiţi *corsicanul* cu *gruzinul*, înlocuiţi *Rusia* cu *execuţii* şi restul va corespunde caracteristicii guvernării acestui dictator şi nebun sângeros.

Mai are Krîlov şi alte cuvinte premonitorii: „Ca un leu ce urlă umblă el, caută pe cine să înfulece”[200]. Stalin vedea în toţi pe duşmanii săi, a distrus pe mulţi dintre tovarăşii săi şi aici putem adăuga:

200 „Sicut leo rugiens circuit, quaerens, quem devoret!” (lat. în original) (n. a.).

La cine inima e făcută aşa.

Că nu simte prietenie, nici iubire, şi nutreşte numai ură pentru toţi, acela consideră că orice este rău pentru el!

Afanasi Ivanovici s-a luat cu mâinile de cap, uite ce corect îl descrisese *bunicul* pe acest răufăcător! Dar a adăugat imediat că Stalin a avut şi servitori credincioşi, tovarăşi de idei.

— Şi pentru asta are *bunicul*:

Găseşti multă fericire numai la cei care merg bine pe labele din spate!

Afanasi Ivanovici a remarcat că în cea mai mare parte tovarăşii de idei ai dictatorului erau oameni proşti.

— Şi pentru asta are *bunicul*:

Oare nu sunt mulţi, deşi le e ruşine să recunoască.

Cei ce se tem de oamenii cu minte şi ţin pe lângă sine proştii cei mai mari.

Nu e nicio îndoială că printre bolşevici erau şi sunt oameni inteligenţi şi cumsecade, dar pe cei mai mulţi dintre ei Stalin i-a distrus. Iar servitorii de azi păstrează linia tiranului, pentru că:

Mie mi-e tare ruşine să merg pe stradă fără cizme.

Fără haine, pălărie şi ciorapi!

De fapt, despre Stalin şi despre ce a făcut putem vorbi folosind cuvintele lui Arakceev – atunci am fost nevoit să povestesc cine a fost Arakceev şi că în timpul lui Stalin s-au făcut şi multe lucruri bune:

Tot ce e bun pe lume nu poate exista fără rău, mereu e mai mult rău decât bine.

Atunci Afanasi Ivanovici a protestat că s-a făcut mai mult rău decât bine.

— Remarcaţi, *Nicola Vasilici*, că oamenii se tem foarte tare de tiran.

— Şi la asta e răspuns:

Se uită la el speriaţi:

Demnitari, trântori, corupţi.

Agitatori, oameni superficiali.

Inculţi, birocraţi, civili.

Toţi cei care veridic-rău Etichetează condeiul meu.

— Afanasi Ivanovici, nu credeţi că tocmai asemenea oameni se uitau la tiran? Şi dacă oamenii voiau să curme acest coşmar şi grozăvia din viaţa sovietică, şi despre asta are *bunicul*:

Cine, cine e cu sabia? Alături de mine?

Cine luptă alături de mine împotriva criminalilor?

Nimeni, toate privirile sunt coborâte în pământ şi toate inimile sunt cuprinse de o frică rece!

— Dar ce se poate spune despre rabinul Malenkov-Malâi? Era cel mai apropiat om de *Soso*.

— Şi pentru asta *bunicul* are o remarcă, despre un sibarit. A trebuit să-i explic lui Afanasi Ivanovici ce înseamnă sibarit:

Mănâncă cu plăcere, doarme pe moale, puţin îi pasă de treabă.

Nu are zile obişnuite, toate sunt numai de chef şi în tot anul de la Dumnezeu are numai sărbători!

Ei, sultanul locuieşte chiar lângă el, ca sultan, s-a săturat de pat, atunci trimite după canapea.

Bunicul spune despre asemenea amatori de chefuri şi trândăvie:

Leneşul meu e bucuros să-şi trăiască toată viaţa pe canapea şi o dată pe an abia de se îmbracă în caftan.

Halatul şi papucii, astea sunt straiele lui! şi e păcat să se ascundă, dar, ce să vezi, chiar că aici a uitat de tot să meargă!

Afanasi Ivanovici a început să râdă în hohote:

— Uite ce bine e înfăţişată viaţa acestui mic

moştenitor, doar el transformă noaptea în zi, iar zilele în chefuri, tare îi mai place să trăiască. De fapt, stăpânii noştri şi demnitarii trăiesc în lux, uite, ce gras e Malenkov, zici că e un negustor moscovit, şi la Kremlin, când erau recepţii şi beţii, mâneam tare bine şi beam la fel.

— Şi despre asta are *bunicul*:

Acolo e lux, cu aurul sclipind.

Îi cheamă pe musafiri în palatul său şi-i pune la mese bogate, măgulindu-le gusturile alese; dar în cristalele lui nepreţuite ea nu pune vin:

În ele spumegă sudoarea însângerată a popoarelor pe care le-a distrus!

— Dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, aţi menţionat că stăpânii trăiesc în lux: uite, şi *bunicul* a înfierat viaţa asta luxoasă pe seama ţăranilor, lucru pe care dumneavoastră l-aţi menţioant de atâtea ori în povestirile despre Paris. Tocmai aţi spus că aţi şi mâncat cum se cuvine şi aţi băut la fel de bine. Dacă nu beţi cum se cuvine, asta nu e rău, nu e nevoie să cădeţi pe sub masă – *beat şi inteligent, are două calităţi*. Şi în legătură cu asta, un predecesor al lui Krîlov, tot fabulist, Izmailov, numai că mult mai slab, a scris aşa:

Beţivănescu, un sectorist în rezervă.

Consilier titular.

După ce a tras la măsea cum se cuvine.

Cu un palton amărât, iarna, pe un ger mare.

A pornit dimineaţă pe stradă şi se legăna.

— Dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, odată mi-aţi spus că nefericitul ţar mucenic era slab şi fără voinţă, şi totuşi era mai bine şi mai inteligent decât ţarul roşu de acum, Stalin. Şi despre asta avem la *bunicul*:

Vi s-a dat un ţar – deci era mult prea liniştit!

V-aţi răsculat în balta voastră – Aţi primit un altul –

deci ăsta e mult prea rău!

Afanasi Ivanovici s-a lovit cu palma pe genunchi – ăsta era gestul lui preferat, când voia să-şi exprime plăcerea, şi atunci se lovea mereu şi mă lovea şi pe mine pe genunchi, lucru care-mi era total neplăcut; şi îmi repeta, probabil a suta oară, cât de tulburat a fost el când a vizitat muzeul figurilor de ceară *Grevin*, la Paris. Legat de asta i-am recitat o fabulă al cărui autor preferă să fie necunoscut:

Într-o ţară ţarul era un prost.
Dar chifla franţuzească era numai un piatak.
Lângă el spioană era împărăteasa.
Dar pe atunci toţi aveau grâu.
La ţărani în buzunare răsunau bănuţii.
Toţi aveau numai soţii cinstite.
Erau şi curci, şi berbeci.
Iar în case cântau şi păsările!
Oamenii erau sătui şi beţi;
O singură problemă era:
Nu era libertate, nici conştiinţă, nici cinste! şi era sectoristul[201]!

*

Şi au hotărât să facă ordinea asta şi să aducă comunismul sângeros!

În locul mamelor minunate şi-au luat, în afara legii, cele mai parşive curve.

Au tăiat o mulţime de cai şi comisari s-au făcut cei care erau mai beţi.

Au dispărut aurul şi bancnotele, iar ca şefi au fost puşi toate căpăţânile proaste.

Hambarele, magaziile au rămas în curând goale şi în

201 Cât de sonor era cuvântul acesta! (n. a.).

loc de cântece, dansuri, au găsit numai tristeţe!

Peste tot era pustiu, mizerie şi închis – Stau oamenii în jurul albiei sparte!

*

Sensul acestei fabule e acesta:

Mulţi proşti mai sunt pe lume!

Lui Afanasi Ivanovici i-a plăcut foarte mult fabula asta şi voia s-o noteze, dar nu avea nicio o bucată de hârtie (pentru closet), aşa cum îi nota Olecika tot felul de prostii neruşinate pe *pipifax*, la Paris.

— Da, continuă Afanasi Ivanovici, dacă ţarul mucenic ar fi dat la timp libertate, atunci ar fi rămas şi el în viaţă, nici noi n-am fi pierit.

— Ni s-a dat libertate, numai că oamenii n-au ştiut s-o folosească. Uite ce spune *bunicul* în legătură cu asta:

Cât de ademenitoare e libertatea.

Dar nu e pentru popor.

E la fel de distructivă

Când nu i se dă o măsură chibzuită!

— E adevărat, fu de acord Afanasi Ivanovici, nici în timpul ţarului nu au folosit libertatea, iar acum, ce să mai zicem de libertate.

I-am amintit lui Afanasi Ivanovici că vârfurile noastre, clasa noastră de sus, oamenii noştri înaintaţi nu au crezut în politica ţarului, nu cunoşteau poporul, voiau ceva mai mult şi, legat de asta, *bunicul* are ceva premonitoriu:

Roadele necredinţei sunt aşa de groaznice:

şi să ştiţi, voi, popoare, că împotriva divinităţii sunteţi înarmate pentru a lupta împotriva divinităţii, se apropie ceasul pieirii voastre şi totul se va transforma în săgeţi ale fulgerului!

— Dar nu e nimic prevestitor despre Vladimir Ilici?

— Există, şi încă e ceva destul de groaznic, care se

referă nu numai la Lenin, dar şi la alţi deştepţi, mari gânditori.

— Ei, ei, spune, că doar sunt aşa de veneraţi şi la noi toţi aceşti mântuitori, toţi aceşti conducători ai loviturilor de stat, că oamenii au început să trăiască cu capul plecat.

— Este lungă şi nici nu mai ţin minte, nu e o fabulă, dar a fost scrisă de *bunicul* în anul 1816, deci acum aproape 150 de ani, dar îşi păstrează prosteţimea şi caracterul uimitor de vizionar, de parcă ar fi fost făcută în zilele noastre. Totuşi, e târziu, memoria mea a obosit şi slăbeşte, aşa că pe mâine, deocamdată să ne chinuim cu visele, cu amintirile sfâşietoare, şi cu… ploşniţele.

Peste câteva zile Afanasi Ivanovici a venit din nou la mine şi a insistat să-mi aduc aminte de versurile, cum s-a exprimat interlocutorul meu, despre gânditorii geniali.

„Şi uite, a venit a doua noapte, bătrânul merin[202], î*nconjurat de iepe bătrâne şi de iepe tinere*, *şi-a început povestirea*”. Aşa începe de fiecare dată Lev Tolstoi fiecare noapte a povestirilor din *Holstomer*, eroul acestei opere celebre. Aşa şi eu, pot să spun, sunt un merin bătrân din toate punctele de vedere; am început a doua noapte a povestirilor pentru Afanasi Ivanovici, despre cum Krîlov a descris multe laturi ale vieţii ruse.

L-am prevenit pe A.I. că va auzi o expunere destul de lungă despre destinul a două persoane – un scriitor şi un tâlhar. Şi că nu pot garanta că tot ce-i voi spune este total veridic, dar sensul rămâne neschimbat[203].

Scriitorul şi Tâlharul în lăcaşul sumbru al umbrelor

Au fost aduşi la tribunal, în faţa judecătorilor, în

202 Preluare din limba rusă, armăsar castrat, utilizat, în mod special, în agricultură, armată şi sport (n. ed.).

203 Acum am avut ocazia să copiez textul exact al acestei poezii rare, pentru că în culegerea de fabule nu a fost inclus aşa ceva (n. a.).

acelaşi moment: un Tâlhar

(acţiona la drumul mare şi pân-la urmă a căzut în laţ);

celălalt era un Scriitor acoperit de glorie:

el revărsa uşoară otravă în operele sale, semăna necredinţă, instituia depravarea, era ca o sirenă, cu dulce glas.

şi, ca o sirenă, era periculos.

În curând judecătorii îi vor trimite-n iad:

Într-o clipită s-a dat sentinţa.

Nu sunt întârzieri inutile.

De două lanţuri straşnice, de fier.

Sunt legate două cazane mari de fontă:

În ele au fost puşi vinovaţii.

Sub Tâlhar au pus o mulţime de lemne pentru un foc mare; Chiar Meghera le-a aprins şi a făcut o flacără aşa de înspăimântătoare, că a început să ardă sub bolţi cu un foc infernal!

Judecata Scriitorului se pare nu fusese severă:

Dar sub el mai întâi abia de se aprinsese focul;

Dar acolo, cu cât trecea timpul, cu atât se făcea mai mare. Uite, au trecut secolele, focul nu s-a potolit.

Deja sub Tâlhar de mult s-a stins focul.

Sub Scriitor e din ce în ce mai rău.

Fără să vadă o uşurare.

Scriitorul în fine începe să strige, printre chinuri.

Că nu e nicio dreptate la zei;

Că cu slava sa a umplut lumea şi dacă a scris puţin cam liber, atunci pentru asta a fost pedepsit prea tare!

Că nu i-a trecut prin minte să fie mai periculos ca un tâlhar. Atunci în faţa lui, în toată frumuseţea sa.

Cu şerpi şuierându-i printre plete.

Cu bice sângerând în mâini.

Din cele trei surori ale iadului a apărut una. „Nefericitule!”, spune ea:

„Faci reproşuri Providenţei şi te compari cu Tâlharul? în niciun caz nu ai vina lui!

Prin violenţă şi răutate A fost periculos Doar cât a trăit;

Dar tu… deja de mult ţi-au putrezit oasele.

Iar soarele nu răsare dintr-odată

Pentru a nu mai lumina alte belele noi făcute de tine!

Veninul creaţiilor tale nu numai că nu slăbeşte.

Ci, revărsându-se, devine din ce în ce mai rău cu trecerea timpului!

Uite (atunci i s-a dat darul vederii)

Priveşte faptele tale rele şi nenorocirile de care tu eşti vinovat!

Uite copiii, ruşinea familiilor lor.

Disperarea taţilor şi a mamelor.

De cine a fost otrăvită inima lor? De tine!

Cine a luat în râs căsătoria, ca pe un vis de copil, şefia, puterea?

Le-ai pus în vină toate nenorocirile umane şi te-ai năpustit să rupi legăturile din societate. Tu ai făcut-o!

Nu tu ai preamărit necredinţa prin educaţie.

Nu tu, într-un mod ademenitor, minunat, ai învelit şi patimile, şi viciile?

Şi uite, ameţită de învăţăturile tale acum e toată ţara.

E plină de crime şi jafuri.

De certuri şi răfuieli, şi tu ai dus-o la pieire!

În ea fiecare picătură de lacrimi şi sânge e vina ta! şi ai cutezat să te înarmezi cu hulă împotriva zeilor!

Dar câţi se vor naşte de-acum înainte va fi rău pe lume, de la cărţile tale!

Atunci rabdă „Aici ai primit măsura chinurilor pentru

faptele tale!”

A spus Meghera mânioasă şi a trântit capacul ceaunului[204].

Afanasi Ivanovici Buţenko a sărit din pat, fără să spună niciun cuvânt: şi-a pus mâinile în şold, s-a uitat fix la mine şi a rămas aşa. Apoi a venit la mine, m-a luat de umeri, m-a scuturat şi, cu vocea sa groasă de bas, parcă uşor cavernoasă, a spus: – Dar ce mai e şi asta? Oare Krîlov a scris despre ai noştri? Ce mai e asta? Despre *Karl-Marl7*. Doar de Ilici nici vorbă să fi fost atunci? Oare n-ai fi scris tu, drăguţule, o asemenea lucrare cu animale? Asemenea rai? Nu pot să cred!

— Nu, Afanasi Ivanovici, o să vă spun şi dumneavoastră, nu sunt scriitor şi mă tem că nu v-am redat exact aceste versuleţe, cum aţi spus despre această previziune minunată, extraordinară a lui Krîlov. Poate că a fost inspirat de istoriile celor două Comune din Franţa. Ştiţi dumneavoastră, Comunele au existat în Franţa, mai bine zis, în Paris, de două ori: dacă nu greşesc, prima a fost în anii 1790, care i-a susţinut puternic pe terorişti. A doua a existat în anul 1871 şi a durat numai o lună; dar nu ţin minte bine, pentru că această Comună s-a încheiat cu luarea închisorii Bastilia; era o închisoare foarte veche şi acolo erau închise personalităţi istorice, de exemplu, *Masca de Fier*, ducele de Orléans, Voltaire; a fost construită, se pare, în anii 1300 şi, ce e interesant, că a fost luată cu asalt, adică acolo erau numai doi arestaţi; unul era un marchiz, care stătea pentru datorii şi care implora să nu fie eliberat, pentru că o să-l omoare creditoriii, dacă va fi eliberat; iar al doilea era un cizmar şi şeful închisorii a rugat să nu-l elibereze, pentru că

204 A.I. Krîlov, 1816 (n. a.).

închisoarea îşi pierdea cizmarul. Totuşi, luarea Bastiliei a fost considerată un eveniment democratic şi social, că Franţa a dispus să se considere căderea Bastiliei, 14 iulie 1789, ziua sa naţională. Dragul meu prieten, cum de nu ştii asemenea evenimente importante din istoria comunismului?

— Noi, *Nicola Vasilici*, am trăit în evenimentele curente, nici pe dracu' nu ne trebuia să ştim aceste evenimente, când noi singuri le transpuneam în lozinci care erau avantajoase pentru noi, pentru a-i prosti pe oamenii simpli; doar noi clocoteam, în fiecare clipă născoceam ceva să-i ameţim pe burjui, să jefuim, să speriem duşmanii proletariatului, nu ne era de istorie; şi nici nu ştiu prea multă carte, citesc liber, dar în privinţa aritmeticii, şi a geografiei, istoriei, cam slab, aş putea spune chiar că nu sunt deloc cult. Dar oare *bunicul* nu are ceva acolo referitor la asemenea scriitori?

— Există ceva, dar nu mai ţin minte, uite, asta este ceva potrivit:

Încercaţi să nu uitaţi, taţilor, fabula asta:
Trebuie doar o dată să ne hrănim
De la vârste fragede cu învăţarea periculoasă.
Iar acolo, în toate faptele şi treburile tale.
Oricum ai spune în cuvinte.
Ea oricum se va reflecta!

Iar în privinţa gânditorilor contemporani care au luat-o înaintea înaintaşilor lor, avem şi pentru asta:

Ce multe ocupaţii au oamenii.
Mult mai periculoase şi stupide!

Gânditorii noştri visează şi tot speră că învăţătura lor va cuceri toată lumea, peste tot va fi raiul general şi fericire. Dar *bunicul* privea lucrurile altfel:

Unii, care nu se pricep.

Vorbesc despre asta cu mai mare plăcere:
Ce se va întâmpla cu India, când şi de ce.
Aşa de clar e totul pentru el!
Şi, dacă te uiţi, lui i-a ars satul chiar sub ochi.

În ceea ce priveşte faptul că, de exemplu, în Franţa comunismul nu s-a păstrat, şi în Antichitate, în Grecia, erau un fel de comune în Sparta, constituţia ei era extrem de severă, dar şi aristocratică, aşa că aceste începuturi ale comunismului se bazau pe forţă sau, cum se spune acum, pe baionete; şi *bunicul* are o aluzie despre asta:

şi aşa este: sunt cai care de la natură sunt de asemenea soi, mai degrabă îi omori decât să-i înjugi!

A venit noaptea a treia şi eu, ca Holstomer, iar trebuia să povestesc lui Afanasi Ivanovici tot felul de lucruri de doi bani, banale, răspunzând la întrebările lui nenumărate despre ce cred oamenii din alte lumi şi ţări despre ce se întâmplă în Uniune. îmi era greu să răspund, toate astea nu mă interesaseră deloc, aveam un singur gând, să-mi trimită Domnul o moarte rapidă şi, dacă va fi milos, fără să fiu bolnav.

Era o perioadă în care regimul se înverşunase, era vremea dezvăluirilor lui Beria, când cei de la Kremlin nu voiau să recunoască în el pe cel mai mare provocator; dar, pe de altă parte, nu trebuia să ascundem ceea ce făcuse nemernicul acesta, aşa că toţi aveam o stare de spirit proastă, zvonurile şi speranţele nu se îndreptăţiseră şi la toate astea se adăugaseră rugăminţile lui Afanasi Ivanovici de a i se răspunde la tot felul de denumiri, la îndoielile lui, la necunoaşterea lui nu numai a istoriei trecute, dar şi a marilor pete albe despre ce se întâmplase şi se întâmplă începând din anul 1917.

Toate astea erau plictisitoare, dar noi eram pe o insulă nelocuită, total rupţi de lumile civilizate, trăiam în

întuneric, nu numai moral, dar şi fizic, pentru că era lună şi nu ne dădeau curent electric, opaiţelor le lipsea gazul. A trebuit, vrând-nevrând, să păstrez compania lui Afanasi Ivanovici; cum am spus deja, omul e o fiinţă comunicativă, are nevoie de schimb de opinii, de discuţii, iar Afanasi Ivanovici în acest sens era indispensabil, putea trăncăni zi şi noapte.

De data aceasta m-a rugat să spun ce impresie am despre anchetatori, în afară de ceea ce îi povestisem până acum, cât de needucaţi simt, dar şi orientaţi într-o singură direcţie, dresaţi ca nişte câini polişişti; Afanasi Ivanovici voia să ştie dacă printre ei erau oameni, cum să spun, mai serioşi, mai profunzi, mai inteligenţi, şi uite, din nou a trebuit să-i repet că în problema asta prefer să dau aprecierea unor oameni, mai ales că *bunicul*

Krîlov, deşi în timpurile lui nu erau deloc anchetatoare, totuşi nişte indicaţii care îi descriu pe ticăloşii de anchetatori de acum.

Toţi anchetatorii mei aveau grade, în cea mai mare parte maiori, căpitani, jidoavca era locotenent-colonel, ceilalţi erau *litenanţi*, a fost chiar şi un locotenent-major. Procurorii erau colonei, chiar generali, iar acea femeie procuror crudă, care-mi comunicase sentinţa, era locotenent-colonel. îi dau lui Afanasi Ivanovici conturarea unor asemenea personalităţi:

La soi şi la cin e bine să fii-nalt.

Dar ce folos, dacă sufletul e josnic!

Şi mai este:

Cine e mai rău la năravstrigă mai tare şi urlă la oameni!

Odată un critic l-a supărat pe Krîlov. Legat de asta a scris:

Dar cum să nu-i spui criticii *Havronia* care are darul,

în orice analizează.

De a vedea doar lucrurile rele!

— Aşa şi anchetatorii dumneavoastră, când analizau dosarele, aveau darul de a vedea numai lucrurile rele! Tot aşa e şi într-o altă fabulă a lui Krîlov, când e vorba de sufletele mărunte:

Aşa sunt sufletele mărunte, dacă eşti cunoscut, puternic.

Nu îndrăznesc să ridice spre tine nici măcar privirea;

Dar imediat ce cazi de la înălţime.

De la ei să te aştepţi în primul rând la ofense şi jigniri!

— Uite, îi spun lui Afanasi Ivanovici, un anchetator mi-a reproşat că aveam numai 32 de ani şi am fost avansat în gradul de ştab-ofiţer. Mai apoi, continua anchetatorul, tot timpul ai sărit aşa în grad. Ce puteam să-i răspund? Am tăcut doar. Dar tare voiam să-l informez că există un fabulist, Krîlov, despre care acest anchetator, desigur, nu auzise, ca şi dumneavoastră, şi acest Krîlov aşa vorbeşte despre cinuri:

Doar un singur cin era măgulitor pentru mine.

Pe care îl port în firea mea – Cinul de om: să fii doar asta Consider că e o datorie, un amuzament;

Să-l păstrez cu demnitate

Consideram că e o slavă deloc mincinoasă…

Uneori îmi plăcea să stau liniştit.

Consideram onoarea mai presus ca aurul.

Nu comparam conştiinţa cu bogăţia şi nu prea eram înclinat spre bani!

Afanasi Ivanovici dădu numai din cap:

— Ce exact a descris *bunicul* toate acestea. Uite, ne ştia firea!

Era deja târziu şi eram foarte slăbit, obosisem de la

întrebările lui, de dorinţa lui de a auzi toate detaliile. Dar eram obligat să răspund la întrebările lui, ce opinii avea Krîlov despre partide şi în general despre membrii de partid. I-am răspuns că în timpul lui Krîlov partidele nu existau, dacă erau, erau ilegale, dar la Krîlov este ceva despre membrii de partid, şi e destul de acid.

— O să începem, Afanasi Ivanovici, prin a vă spune că voi toţi, membrii de partid, vreţi să trăiţi, cum să spun, boiereşte, în lux; mai mult decât bunăstare, în ciuda faptului că predicaţi egalitatea pentru o viaţă modestă, chiar şi pentru sărăcia la care şi duceţi popoarele. Aţi făcut o mulţime de mareşali, aţi instituit un număr incredibil de ordine, aţi dat înapoi epoleţii, coifurile stupide de feldmareşal, cum numeaţi voi acoperământul de cap al lui Stalin şi pe care îl purta şi şoferul maşinii luxoase de la Paris. Despre asta putem afla următoarele la *bunicul*:

E un singur exemplu pe lume:

Mare minune e când un mic-burghez tare mai vrea să trăiască la un cetăţean important.

Iar un ins mărunt ca un aristocrat de marcă!

Iar în ce priveşte componenţa partidului şi a secretarului lui general, iată:

Deşi turma aceea are şi mulţi câini, şi păstorul e prost:

dar unde e păstorul prost, acolo şi câinii sunt proşti!

Nu trebuie să ascundem că în partid a fost şi este mare mâncătorie:

Când tovarăşii nu se înţeleg, treaba lor nu merge bine, şi din ea nu iese nimic, e numai chin.

La noi în partid înfloresc cumetriile, protecţiile, nepotismul. Kaganovicii sunt cinci fraţi şi toţi au locuri bine plătite. *Bunicul* are şi aici o observaţie:

Dar şoarecele răspunde: „Taci, ştiu şi eu.

Doar şobolanul ăsta mi-e *cumâtrul*”.

Şi mai are:

Când nu vrei să fii ridicol, ţine-te de poziţia pe care o ai de la naştere.

Nu compara oamenii simpli cu cei însemnaţi, şi dacă eşti făcut pitic, să nu te compari cu uriaşii, să-ţi aduci aminte cât mai des de statura ta.

Şi mai adaugă undeva *bunicul*:

Şi s-a făcut Matriona mea Nici păuniţă, nici cioară!

— Dar uite, dumneavoastră spuneţi că toţi căutaţi ceva nou, o viaţă nouă, nişte condiţii noi de trai. Dar Krîlov ironizează şi asta:

Oare omul nu judecă prea curajos Despre voinţa Providenţei? în orbirea sa nebunească Nu ştie nici scopuri, şi nici căi!

— Vă plângeţi că în partid toţi se sapă, se înşală, încearcă să-i tragă în piept pe tovarăşi mai cu viclenie, şi *bunicul* remarcă şi asta:

Aproape toţi au aceeaşi socoteală:

Care să-l fenteze mai tare pe celălalt şi care să-l păcălească mai mult!

Într-o fabulă, *bunicul* spune despre ştiinţă:

Numai pe asta mă bazez, că eu, din fericire, sunt rezistent!

Câţi oameni rezistenţi sunt la voi, care tocmai pe asta se bazează, că sunt rezistenţi? Dar câţi oameni, poate chiar capabili, au împins ei din drum?

Cât de des încearcă să te dea jos de la înălţime?

Uite, negaţi bogăţia, bunăstarea, proprietatea, dar, de fapt:

E bine să ai bogăţie.

Dar oare trebuie să cutezi să te mândreşti cu asta?

Am văzut un prost în haină de sobol.

Mândrindu-se, îi ura pe toţi oamenii;
Cine are multă mândrie se ştie că acela
E, desigur, un animal.

şi, în popor, el vrea să fie aşa, purta blana asta un animal şi acum tot un animal o poartă!

Asta spune *bunicul* Da' sunt şi alte trimiteri.

Uite, un cuvânt frumos în limba rusă: *detnaia*. Adică o femeie care a născut cu plăcere copii. Şi această dorinţă de a avea copii este o dorinţă de avere, iar dorinţa de avere este o dorinţă de bunăstare. Aici însă, în lagăre, am întâlnit femei care mi-au spus: ce-mi trebuie mie copii, ai numai necazuri cu ei, se fac comsomolişti, sau cum spuneaţi dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, huligani şi ticăloşi; iar alţii voiau copii numai ca să scape de lagăr. Dar, de fapt, recunoaşteţi, Afanasi Ivanovici, că prezenţa copiilor, cum, de exemplu, a fost acum ceva timp în urmă, în lagărul nostru, şi mai ales în zona dumneavoastră, se dovedeşte a fi un sprijin moral, cheamă la viaţă, te salvează de disperare, de căderea definitivă a moralului.

— Vai, cât de adevărat, *Nicola Vasilicil*

— Şi nu e vorba numai de copii, Afanasi Ivanovici, şi câinii sunt ceva deosebit. Uite, în viaţă s-a încetăţenit următoarea definire a acestor animale minunate: eşti un câine, o viaţă de câine! Nu e drept, câinii sunt blânzi, iar blândeţea câinilor este un element de tandreţe, curăţenie, sfiiciune, bucurie. Aduceţi-vă aminte şi dumneavoastră, alta e un câine adevărat, latră la toţi, sare, vrea să muşte, dar la stăpân, când îl strigă, vine dând din coadă şi-i linge mâinile, îşi pune labele pe genunchi. Chiar şi câinii de poliţie, foarte dresaţi, şi ei, cu permisiunea gardienilor: *ţţţ*!, *sunt de-ai noştri*, se apropiau de noi şi dădeau din coadă.

Uite, Sovietele voastre strigă peste tot despre

realizările şi lucrurile lor. Şi despre asta avem la *bunicul*:

Cine strigă întruna despre treburile sale cu siguranţă că nu e cine ştie ce!

Atunci Afanasi Ivanovici a remarcat că totuşi în străinătate sunt mulţi mişcaţi şi entuziasmaţi de orânduirea sovietică:

— Asta e şi la Krîlov:

În opinia mea, nu sunt bune acele talente De care lumea nu are nevoie.

Deşi uneori lumea se minunează de ele!

— Numai că, a mai spus Afanasi Ivanovici, tare ne mai invidiază şi au fost cazuri în care pur şi simplu ne-au alungat din ţările lor.

Dar am răspuns că *bunicul* remarcase şi asta:

Uite, spune Musca: – Te alungă? Ce mai e şi asta?

Dacă mă dau afară pe o fereastră, o să intru pe alta!

— Dar de ce stăpânii noştri gânditori de azi îi tot corectează pe deştepţii de mai înainte, cum ar fi Plehanov, Buharin, că pe alţii nu-i ştiu.

Eu, desigur, nu am putut să-i explic nimic, am trimis din nou la Krîlov:

Este la fel de mult rău

Când un nepriceput se bagă unde nu-i fierbe oala şi se apucă să îndrepte lucrurile unui învăţat!

— Uite, spuneţi, Afanasi Ivanovici, că în partid toţi se ceartă, se înjură, mai că nu se iau la bătaie. Krîlov a prevăzut şi asta, pentru că scrie:

În treburile care sunt mult mai importante

Adesea pieirea tuturor e de la cel

Care, în loc să-şi întâmpine prietenii la nevoie, începe să se certe în interesul său!

La noi în partide sunt multe discuţii, flecăreală. Dar ce scrie *bunicul* despre asta:

I-aş porunci unui alt bucătar să scrie pe perete:

nu mai pierdeţi aşa timpul pe vorbe unde trebuie să folosiţi puterea!

Asta a spus Krîlov despre războiul din 1812, când în statul major al lui Kutuzov erau disensiuni şi când Kutuzov a fost acuzat de slăbiciune. De fapt, discipol şi colaborator apropiat al lui Suvorov, Kutuzov avea planul său de a-l distruge pe Napoleon prin epuizare, mergând până la sacrificarea Moscovei, prin acest plan a salvat Rusia.

Din nou era târziu şi frig, nu mai puteam deloc, dar Afanasi Ivanovici m-a rugat să-i mai răspund la o nedumerire: cum este posibil ca peste tot să se vadă hoţii şi chiar jafuri şi escrocherii.

— La asta *bunicul* are de asemenea nişte versuri remarcabile:

Adesea oamenii au aceleaşi lucruri:

Dacă e mic, un escroc II imită pe unul mare:

Ce cade din mâinile hoţilor mari produce încăierarea hoţilor mici.

Iată ceva şi mai tare:

Hoţului un milion de-i dai Nu se opreşte din furat.

Iar adesea Foma aruncă pe Erioma, Erioma pe Foma. Ştiţi dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, acest proverb popular? *Bunicul* a remarcat şi asta:

Lui Klimâci judecătorul – un hoţ, i s-a furat ceasul şi hoţul striga: hoţul!

Despre hoţii mari *bunicul* spune, de asemenea:

Şi oamenii cu cinuri au acelaşi necaz cu escrocii: dacă cinul e mic şi sărac escrocul nu se observă aşa de tare.

Dar un cin mare e ca un clopoţel pe hoţ:

Sunetul lui e şi puternic, se aude până departe!

— Ei, domnule, Afanasi Ivanovici, haideţi să mergem

la culcare. Opaiţul s-a stins şi în legătură cu asta o să vă mai spun ceva, şi *cronica mea se încheie*[205]:

Au rămas pe masă numai sfeşnicele.

Şi ce să vezi? Sfeşnicul imediat s-a mărit şi începe să-i spună Mucului de Lumânare care încă mai arde în el:

— Ei, ce-ai început să sfârâi aşa, puturosule.

Ia uită-te ce ai început să te înfoi!

O să te stingi şi o să arzi în antreu.

Mucul de lumânare răspunde:

— De tine e nevoie mai degrabă ca podoabă.

Deşi nu-i niciun folos de la tine.

Dar eu luminez, şi fără mine Azi nu s-ar fi luat nicio decizie!

În încheiere, o să vă mai spun două-trei cuvinte, dar n-o să vă spun ca să vă jignesc!:

Revenind din călătorii îndepărtate.

Un nobil (sau poate chiar un prinţ)

Cu prietenul său, plimbându-se pe jos pe câmp.

Se lăuda cu locurile unde umblase şi la cele văzute mai adăuga şi nevăzute.

— Prietene, pe mine m-aţi avut în vedere. Ce să spun, recunosc, am mai adăugat câte ceva, aşa e, dar şi multe adevăruri ticăloase v-am spus, cum m-au potcovit scârba de Olecika şi alţi ticăloşi parizieni. Mă căiesc, pe atunci am fost mare ticălos, dar totul era aşa de atractiv, şi nu numai eu am jefuit aşa banii mujicilor, toţi suntem aici ticăloşi şi cozi de topor, aşa e viaţa noastră, dură.

— Uite, dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, tot timpul, în povestirile dumneavoastră de la Paris, aţi menţionat că limba dumneavoastră ucraineană e mare, sonoră şi adesea treceţi în povestirile dumneavoastră în această limbă. Dar

205 Vers al lui A. S. Puşkin, din tragedia Boris Godunov (n. tr.).

recunoaşteţi că traducerea cunoscutei fabule a lui Krîlov în limba ucraineană e pur şi simplu de neînţeles, şi nu e frumoasă deloc.

— Ei, ei, spune mai repede, care e fabula aia în limba noastră?

— Este *Cvartetul* în ucraineană[206] e tradusă aşa:

Nu-i nici cârciumă, nici evreică.
Se pare că gospodăria este fără stăpână.
Of, ce să fac, bietul de mine.
Toate farfuriile sunt în vistierie.
La sticle, la *pigaţţa*[207]
Stau acum pe bancă în vistierie.

— Dacă înţelegeţi aiureala asta, eu nici pe departe nu pot înţelege la care versuri se referă. Nu e nimic de genul ăsta la Krîlov şi în fabula asta a atins o sferă mai înaltă – tocmai Consiliul de Stat. Dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, nu aţi auzit de el, mai ales un anumit pasaj:

Credeaţi că atâta-i de ajuns.
Să vă aşezaţi perechi sau neperechi?…
Se cere iscusinţă, băiete, şi ureche.
Că staţi pe jos ori altfel şi-orişicum şi-aşa cum vă-nşiraţi acum.
La stânga sau la dreapta, cum v-aţi pus.
Ori cu picioarele în sus.
Tot una e, vioară sau ciubotă.
Nu iese muzică o iotă.
Condiţia de căpătâi
Este să ştii să cânţi, întâi şi-ntâi.

Maimuţica îl avea în vedere pe ministrul Mordvinov,

206 în limba ucraineană strofa e departe de textul fabulei scriitorului rus (n. tr.).

207 Cuvânt intraductibil, preluat de autor din limba ucraineană (n. ed.).

ursul – pe Arakceev, ţapul şi măgarul erau alţii, iar la voi, în Ucraina, au tradus ceva ce cred că nici dumneavoastră nu înţelegeţi.

— Stimate Afanasi Ivanovici, pentru că am fost amândoi din aceeaşi dragă Gardă a noastră, aproape adormind, că am vorbit aşa de mult, aţi auzit opiniile unui om nu aşa de mărunt, cum sunt eu, ci ale unuia dintre cei mai mari scriitori şi oameni inteligenţi din patria noastră. O să vă spun, la despărţire, noapte bună, că am fost preocupat de gândul de ce anchetatorii au fost aşa de interesaţi de noi, de ce ne-au chinuit aşa, pentru că ne-au chinuit nopţi întregi şi uite, trimit din nou la *bunicul*, care spunea într-una din fabulele sale:

Un lup a atacat un miel.

Mielul îl întreabă pe lup:

Ah, de ce sunt vinovat?

Taci, am obosit să tot ascult.

Am plăcere să văd care e vina ta, căţeluş!

Tu eşti vinovat pentru că eu vreau să mănânc!

A spus şi l-a tras pe miel în codrul întunecat.

— Aşa şi noi, dragule Afanasi Ivanovici, am fost traşi de lupii anchetatori în aceste lagăre şi închisori blestemate. Într-o fabulă, Krîlov spune: „Să ne ferească Dumnezeu de asemenea judecători”. Afanasi Ivanovici, dumneavoastră îi cunoaşteţi mai bine pe judecători decât mine. Nu vă supăraţi, şi dumneavoastră aţi fost printre acei judecători. În ceea ce priveşte situaţia generală a statului sovietic, atunci:

Cine e vinovat dintre ei, cine are dreptate, nu noi trebuie să judecăm.

Dar carul e şi azi acolo.

Când auzi pentru ce sunt închise milioane de oameni, imediat îmi vin în minte cuvintele *bunicului*:

În lumea asta ce multe se fac din nimic.

Numai lucruri criminale şi rele!

În ceea ce priveşte forţele prin care există Uniunea Sovietică, *bunicul* privea altfel lucrurile:

A fi puternic e bine, a fi inteligent e de două ori mai bine, Cine nu are credinţa asta va găsi aici un exemplu clar:

Că forţa fără inteligenţă e o comoară proastă!

— Ei, dar ce spui în general despre comunism?

— Păi uite ce, tot de la Krîlov: „A fost puţin bolnav la suflet!”

Comunismul nu are suflet, nu are spiritualitate, vă spuneţi unul altuia tovarăşi, dar în popor, în înţelepciunea populară, s-a interpretat aşa: *tovar-işci* (caută marfa)! Şi voi toţi căutaţi nu ştiu ce marfa, când e aşa de simplu să vă adresaţi cuvântului lui Dumnezeu, la învăţături; căutaţi programe noi, dar de fapt există un program minunat, înalt, iubitor de oameni, adevărat şi dumneavoastră, Afanasi Ivanovici, ca mare cântăreţ bisericesc, trebuie să-l ştiţi: este rugăciunea Sf. Efrem Sirul, citită în Postul Mare:

Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie.

Iar duhul curăţiei, al gândului smerit, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-l mie, robului Tău.

Aşa Doamne, împărate, dăruieşte-mi ca să-mi văd greşelile mele şi să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin!

— Înţelegeţi, Afanasi Ivanovici, aici e un întreg program, o învăţătură minunată, o indicaţie înaltă, cum trebuie să trăieşti; spuneţi, spuneţi mereu rugăciunea asta şi o să vă convingeţi că aici sunt cuprinse cele mai înalte idealuri ale relaţiilor umane, aşa cum în porunci sunt

prezentate cele mai mari adevăruri ale cuvântului divin. îl negaţi pe Domnul Dumnezeu, vreţi să convingeţi că este ceva necunoscut, nevăzut, de aceea nu trebuie să credem în el. Dar uite, un scriitor, nu foarte cunoscut, uite ce spune el: „Un tânăr a venit la bunica lui, care trăia într-un sat francez uitat de lume. Bunica i-a povestit că amândoi fiii ei sunt morţi în război şi că au fost nişte oameni demni, tineri, pe care se vede că Dumnezeu i-a iubit. Tânărul îi spune bunicii:

— Dacă Dumnezeu i-a iubit, de ce au murit?

Bunica îi răspunde:

— „Acesta este secretul Lui! Ce ar fi fost Domnul Dumnezeu dacă El nu ar fi avut un secret!”

— Dragă Afanasi Ivanovici, pătrundeţi asta, gândiţi-vă la aceste cuvinte simple ale unei bătrâne de la ţară. O să vă mai spun că unii înţelepţi nu-i plâng nici pe cei vii, nici pe cei morţi. Tot ce trăieşte este veşnic. Tot ce există nu se poate termina niciodată.

Viaţa nu a fost distrusă. Ea nu poate fi nici redusă, nici mărită. Numai trupul neimportant dispare. Dar raţiunea, spiritualitatea sunt imposibil de distrus, sunt veşnice şi nu pot dispărea!

Şi o să-ţi mai spun, dragul meu Afanasi Ivanovici, din nou cu cuvintele *bunicului*:

Doar eu nu sunt de pe aici.
Ne e frică să fim împreună cu tine.
Astfel, îţi voi spune, fără să te superi:
Suntem bucuroşi să auzim cântecele tale.
Dar numai să le cânţi cât mai departe de noi!

— Iar în ceea ce priveşte plângerile referitoare la viaţa dumneavoastră mizerabilă, că nu trăiţi bine, că dumneavoastră, cum v-aţi exprimat în povestiri, „ce aţi semănat, aia şi culegeţi!”, ce să vă mai spun, Afanasi

Ivanovici? Ajungeţi până acolo că despre Stalin se spune că el a transformat natura şi o numeşte „natura mea”! Nicolae I spune: clima mea!

Dar Natura spune altfel:

— A mea e răzbunarea, eu voi răsplăti!

De fapt, asta e din Evanghelie; dar să nu uitaţi, dragă Afanasi Ivanovici Buţenko, alias *de Beloţerkovski*.

Dragul de Afanasi Ivanovici a început să râdă, noi ne-am dus la culcare sub păturile urât mirositoare, pe o lenjerie murdară, în frig, înfometaţi. Odată ne-a urat noapte bună aşa de frumos acest om vesel, care nu se plictisea niciodată, fost secretar general al Ucrainei, fost ministru şi fost delegat al Crucii şi Semilunei Roşii sovietice la conferinţa internaţională de la Paris a Crucii Roşii.

Nici nu am apucat să adorm, că Afanasi Ivanovici vine la mine şi întreabă:

— Cum vine asta, că Efrem Sirul amestecă politica în rugăciunea sa, o operă religioasă, după cum aţi spus? Ce program mai e şi ăsta?

— Afanasi Ivanovici, dar dumneavoastră ştiţi ce e religia?

— Ei, desigur, ştiu; doar eu, în toţi anii cât am fost în Gardă, am fost cântăreţ, am cântat în strană, la liturghii, la înmormântări în primul rând, şi în al doilea rând, ştiu religia şi cum e cu popii.

— Nu, Afanasi Ivanovici, nu ştiţi nimic! Desigur, nu sunt teosof, nu sunt teolog, dar pot să vă explic ce înseamnă asta. Cuvântul „religie” este cuvântul latinesc *religio*, de la *re* şi *ligare*, a lega. Iar *re* este de la cuvântul tot latinesc *resonare*, de la care vine şi cuvântul *rezonanţă*, pe care dumneavoastră, desigur, îl ştiţi, şi care e necesar în biserici, în sălile de teatru, şi e foarte important în

metalurgie – rezonanţa metalului, probabil aţi observat-o, trebuia s-o obţineţi la uzinele *Putilov*, când aţi fost ajutor de nituitor. Aşa că, religia este ceva care leagă, este chiar acel partid şi, din convingerile a milioane de oameni, creştini, mai ales milioane de catolici, *religio* sunt acele partide, numai de oameni cu scopuri şi sarcini înalte, nu cu nişte interese materiale meschine, ci cu unele spirituale şi morale.

Şi deşi vreau foarte tare să dorm, o să vă spun la despărţire cum e descrisă în dicţionarele enciclopedice credinţa voastră, comunismul.

După cum ştiţi, comunismul vine de la cuvântul *commun*, din latinescul *communis*. Despre orice lucru, despre orice obiect se spune – este un obiect *comun*, dacă doriţi, *comunal*, cum spunem noi, social. Aţi ajuns până acolo că şi femeile doriţi să le faceţi, şi aproape aţi făcut-o – comune. În franceză *commune* este ceea ce aparţine tuturor.

În limba simplă, obişnuită, se spune, de exemplu, *pentru comună*, *folos comun*. Definiţia aceasta este lipsită de nobleţe, este ceva intermediar. Se spune: *omul acesta e comun*, în Umba noastră, cam absolut, chiar mai grosolan – e bădăran. Enciclopediştii sunt foarte răi când definesc acest cuvânt şi, dacă nu greşesc, şi dumneavoastră n-o să vă supăraţi, o asemenea clasă de oameni e numită clasa inculţilor şi a bădăranilor. La francezi closetul său, cum v-a învăţat Olecika, *madame pipi*, se numeşte *commune*. Şi ei mai spun acestor locuri *lieu d'aisance*[208], iar acest cuvânt înseamnă uşurinţă în acţiuni, în maniere, în discuţie.

Uite cum poate fi redefinită semnificaţia cuvântului *comun*. Oare nu se observă în acţiunile dumneavoastră, în

208 „Loc de uşurare" (în fr. în original) (n. red.).

maniere, în discuţii, în promisiuni o anumită uşurătate, multă libertate, mai ales în sensul aşa-numitelor confiscări ale surplusurilor, averii, banilor şi cât de remarcabilă e înţelepciunea populară de acum, care transformă un cuvânt bun, *tovarăş*, în *tovar-işci*!

Aşa că nu vă supăraţi, Afanasi Ivanovici, iată ce înseamnă comunismul dumneavoastră! Poate că toate astea nu sunt adevărate, poate dumneavoastră credeţi că eu doar brodez, dar faceţi rost de un dicţionar enciclopedic şi o să citiţi probabil în el cam ceea ce ţin eu minte, cu memoria mea slabă.

— Mi-aţi spus multe lucruri importante, *Nicola Vasilici*, cum o să dorm, uite ce am aflat la bătrâneţe!

— Nu-i nimic, Afanasi Ivanovici, o să dormiţi bine, şi în *comuna* asta, pentru că la noi, în această baracă, sunt peste două sute de persoane, cum spuneau bucătarii când era vorba de numărul de musafiri la masă.

Şi o să vă mai spun două cuvinte: ce fenomene sau condiţii preliminare ale vieţii noastre sunt cele mai importante în lagăre? înghesuială, foame, lovituri, grosolănie şi supărările din partea conducerii – toate acestea ne epuizează, slăbeşti, trupul devine vlăguit. Vase de sânge sparte, vânătăi, boli; se schimbă feţele – devin mutre de lagăr şi înfăţişarea noastră nu mai seamănă cu nimic.

Ăsta e primul lucru. Iar al doilea – este Pâinea, singura noastră hrană pozitivă sau principală. Iar pâinea aceasta, când se rupe, face să strălucească în soare mici picături de apă, se lipeşte de degete şi are înfăţişarea unei faini murdare, lipicioase, cu amestec de lut şi tot felul de surogate, cu o coajă uriaşă, şi fainâ se dă mai puţin decât se cuvine, după un tabel oricum sărăcăcios.

Aşa că, atunci când sunt întârzieri în eliberarea

raţiilor noastre de pâine, gardienii şi distribuitorii acestei pâini a noastre cea de toate zilele spun foarte clar: va trebui să mai postiţi puţin!

Îmi închei *călătoria prin Eldorado*! şi fac din nou apel la *bunicul* Krîlov:

Fabula aceasta ar putea fi explicată şi mai mult.

Dar să nu stârnim gâştele…

La moartea lui Puşkin, pe 29 ianuarie 1837, Jukovski a citit o rugăciune:

O, Doamne, fa să văd care sunt greşelile mele.

Şi fratele meu să nu fie condamnat de mine!

Şi duhul împăcării, răbdării, iubirii şi al virtuţii înviază-le în inima mea1!

Încheind ultima pagină a amintirilor mele:

…În cugetul meu trist, noian de vise.

Sfâşietoare gânduri s-au ivit.

Iar amintirea iese din abisuri Rostogolindu-şi ghemul nesfârşit.

Şi recitindu-mi viaţa mea în silă Blestem şi mă cutremur, plâng amar.

Dar rândurile triste de pe filă Răsar prin pânza lacrimilor iar[209][210]

Ajunul Crăciunului, 1956

Finiş[211]

Completare şi Anexe Despre valorile luate autorului în menţiunile despre aşa-numitele valori ale mele, luate în timpul şederii în lagăr, trebuie să spun ce s-a întâmplat după aceea cu ele.

Aceste valori, care nu reprezentau, prin cantitatea de

209 Din poezia La moartea lui Puşkin a lui Mihnevici (n. a.).

210 Din poezia Amintire a lui Puşkin (n. a.).

211 Menţiune ologrefa a autorului (n. ed.).

aur şi argint, o mare valoare, erau pentru mine valoroase din punct de vedere moral – crucea mea de botez, inelul bunicului, butonii şi aşa mai departe, obiecte care au fost trimise după mine prin toate lagărele şi punctele de tranzit. Mi s-a dat şi o chitanţă în acest sens, că aceste lucruri se aflau, în ultimul timp, la Direcţia Lagărelor din Kazahstan, în oraşul Karaganda. Iată ce fel de chitanţă mi s-a dat de la biroul financiar al Contabilităţii Zonei a doua a Lagărului Spassk din regiunea Kazahstan, al cărui şef era Aleksandr Ivanovici Novoşefski: *Scrisoarea Direcţiei nr. 6/535 din 22 martie 1954 despre locul în care se află valorile deţinutului cutare*.

Având o asemenea chitanţă, speram ca, după ce voi fi eliberat, să mi se dea şi aceste valori nefericite ale mele şi când am fost trimis din Karaganda mai departe, pe drumul spre Moscova, am rugat-o pe brigadieră să mi le dea, însă pentru că se afla camionul deja la poartă pentru a ne lua, brigadiera mi-a propus să mai rămân vreo două zile, pentru a-mi da aceste obiecte. Am refuzat propunerea asta, automobilul era deja gata de plecare şi, de fapt.

Direcţia era tocmai în partea opusă locului de plecare, trebuia să traversez strada. Lucrurile mele totuşi au fost trimise după mine în aşa-numitul Subpunct Potma, unde m-am adresat din nou unei funcţionare de la biroul lagărului şi ea mi-a promis să-mi elibereze aceste lucruri când o să fim trimişi mai departe.

Am fost trimişi urgent şi pe neaşteptate şi aceeaşi tânără, trebuie să spun, foarte amabilă, deşi era din neamul *cumetrilor*, mi-a spus că acum nu e timp să-mi dea valorile, camionul e deja plin de persoane care trebuie să fie mutate mai departe şi că, la sosirea în Bucureşti, trebuie să mă adresez ambasadei URSS, să prezint chitanţa şi acolo o să-mi dea comorile.

Când am ajuns la Bucureşti, am făcut cerere la ambasada sovietică, anexând şi chitanţa, că cer să mi se înapoieze aceste lucruri din lagărul Potma.

Au trecut două luni şi am fost chemat la consulatul sovietic, unde un funcţionar posac mi-a spus că valorile mele sunt confiscate în urma deciziei tribunalului, la care eu am răspuns că după proces mi s-a prezentat dispoziţia tribunalului care conţinea un singur cuvânt: achitat. Funcţionarul posac nu a spus nimic, iar eu, desigur, am simţit şi am văzut că nu-l priveşte deloc, nu are niciun interes să intre în alte amănunte, lucru care era de înţeles, pentru că tipul ăsta era pur şi simplu un transmiţător al răspunsului de la Potma sau, poate, de la Moscova.

Înainte de a ajunge la consulat, am trecut prin clădirea ambasadei; la intrarea în curtea căreia e amenajată o cămăruţă total separată de clădirea principală. Cămăruţa aceasta e împărţită în două şi în perete e o ferestruică, cam ca la bancă sau la unele birouri. S-a uitat pe ferestruică un funcţionar îmbrăcat bine şi m-a întrebat:

— Am onoarea! Ce doriţi?

Apoi am ieşit în curte şi a venit la mine o femeie foarte bine îmbrăcată, cu doi copii, care m-a întrebat dacă vorbesc franţuzeşte. La răspunsul meu afirmativ, a spus că e guvernanta acestor copii şi că e rusoaică. După care a venit la mine un miliţian şi mi-a propus să merg după el, în consulatul care se afla pe altă stradă, foarte aproape de ambasadă.

La intrarea în ambasadă erau vreo cinci miliţieni şi toţi în uniforme româneşti şi, când am făcut cei câţiva paşi până la consulat, acest miliţian a început să vorbească cu mine în rusă, spunând că toţi sunt ruşi, numai că poartă uniforma miliţienilor români.

Uite cum nu am primit eu valorile. La fel am cerut să mi se dea documentele şi albumul de fotografii din viaţa mea de 65 de ani, dar nici asta nu am primit până acum şi nu am niciun răspuns la rugămintea mea de a mi se returna aceste documente care nu au nicio însemnătate pentru anchetă.

Când a avut loc revoluţia, conform profeţiei lui Dostoievski, şi *vor veni tot felul de scursori*, *şi oportunişti*, *şi-i vor alunga pe directori şi pe preşedinţi*, *şi se vor aşeza în locurile lor*, *şi nu va ieşi nimic*, *numai furturi şi lucruri neruşinate*; *iar mai apoi o să vină alţii*, *o să-i alunge pe aceştia*, în Flota Roşie se organizau şedinţe educative la care şi activul de comandă, şi marinarii erau adunaţi numai pentru că aceia care lipseau nu primeau pâine. La aceste adunări aflau învăţăturile bune şi nebuneşti ale lui Lenin. Am aflat că în viitoarea societate comunistă indivizii nu vor purta nume şi prenume, ci vor primi numere. Şi mai mult, că aproape toată populaţia va fi orbită de la naştere, se va transforma în termite, din asemenea oameni vor forma armata, datorită orbirii lor – total neînfricaţi şi curajoşi, pentru că nu-l vor vedea pe duşman şi vor merge înainte drept, cum se spune, orbeşte.

Iată de ce în Lagărul Spassk am fost extrem de uimiţi când deodată ni s-a poruncit tuturor, fără excepţie, politici şi de drept comun, să ne vopsim numere pe lenjerie, pe haine şi pe tot felul de boarfe ale deţinuţilor.

Numărul 10 001 821, pe care autorul l-a avut la Spassk

Numerele erau complicate şi trebuia să fie vopsite pe mâna stângă, mai sus de cot, pe spate şi pe pulpa piciorului drept. Erau complicate, formate nu numai din combinaţii aritmetice, dar şi din litere şi valori latine ale cifrelor.

Uite, în josul acestor rânduri, e dat numărul meu, pe care l-am decupat de pe cămaşa mea, din mânecă. Se poate vedea cât de purtată şi de murdară era cămaşa asta.

Pe această cârpă scrie I-C-21.

Se părea că este un stigmat obişnuit, aşa cum erau înfierate pe caii de rasă şi în cavalerie.

De fapt, este mai complicat:

I – este cifra romană unu. În lagăr el înseamă 1.000 – o mie.

C – este a 18-a literă a alfabetului rusesc, S, adică cifra 18.

21 – este un număr obişnuit, douăzeci şi unu.

Acum să-l descifrăm: scriem una sub alta toate aceste cifre: 1.000 18 21.

Mai departe: aranjăm cifrele matematic: 10 001 821. Astfel, avem: zece milioane o mie opt sute douăzeci şi unu.

Acesta a fost numărul meu.

Iar când am fost interogat la Moscova, numărul dosarului meu era 25 de milioane cinci sute treisprezece mii. De fapt, radioul fără fir spunea că, în total, în Uniune au fost închişi pe atunci peste 42 de milioane de oameni.

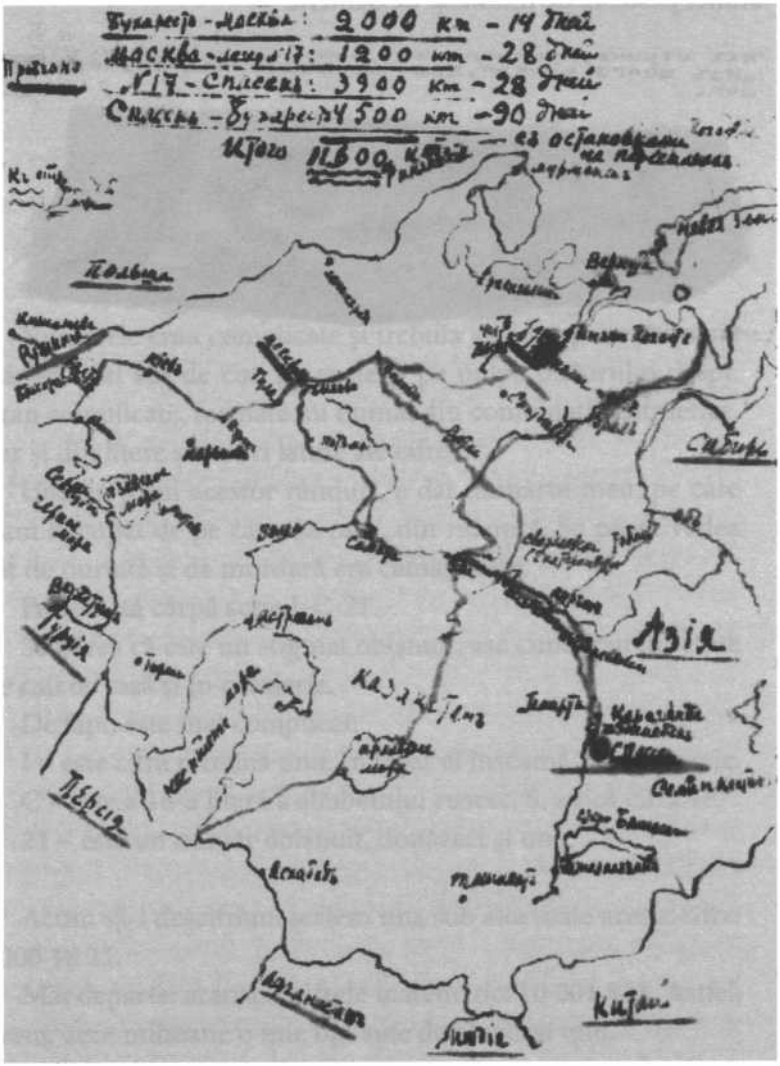

Harta călătoriilor autorului prin URSS

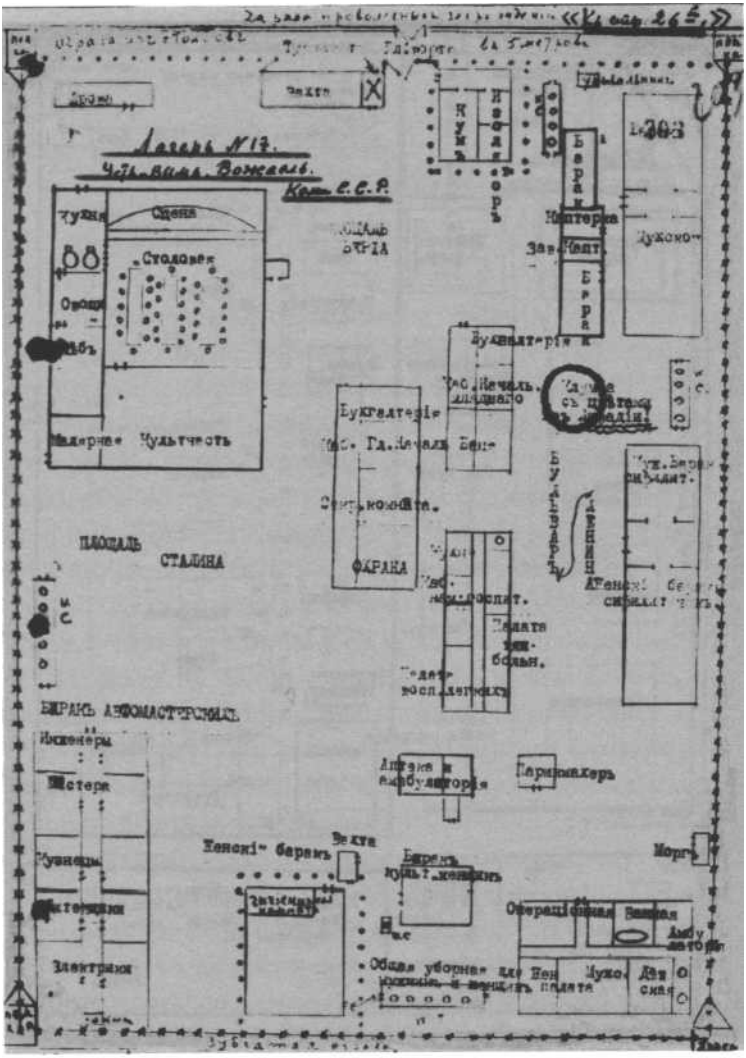

Planul Lagărului de reeducare prin muncă nr. 17

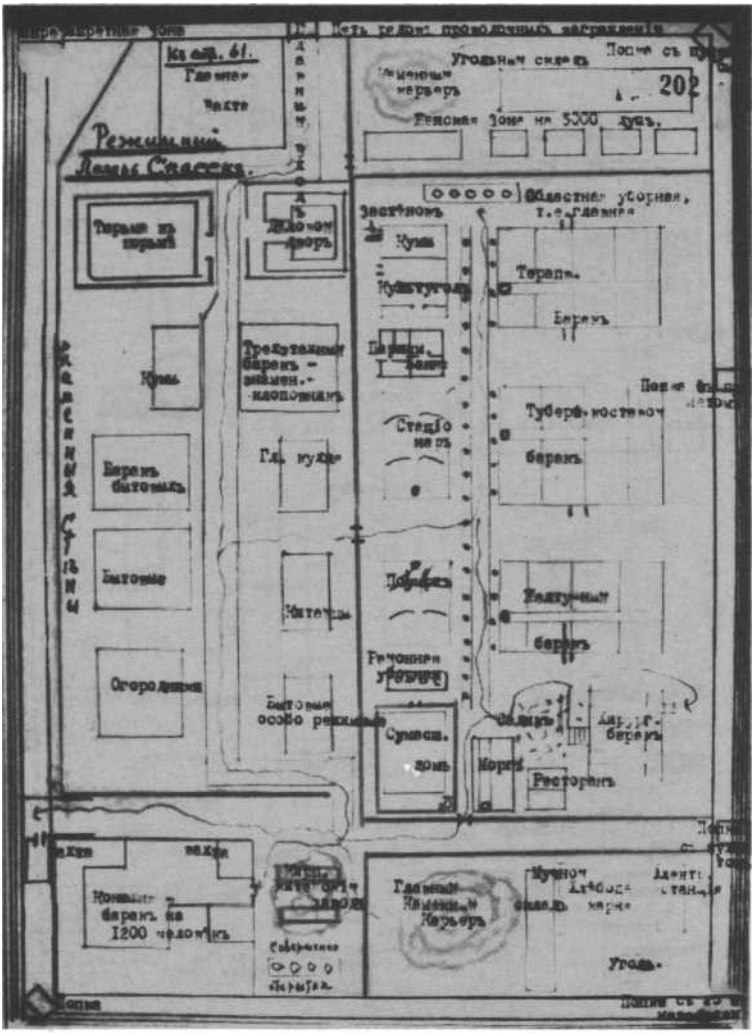

Planul Lagărului Spassk

Postfaţă

Graţie eforturilor cercetătorului Vădim Guzun, comunitatea istorică din România cunoaşte astăzi un

personaj remarcabil. Pe numele său legitim, Nikolai Vasilievici Sablin, şi pe cel funcţional românesc, Nicolae Sablin, acesta s-a născut în Imperiul Rus, s-a refugiat din vâltorile revoluţiei bolşevice în Regatul României şi a sfârşit în puşcăria politică a României comuniste. Nu înainte de a-şi face călătoria ritualică prin pustietăţile ideologice ale patriei strămoşilor săi, de unde s-a întors cu speranţa unei bătrâneţi liniştite, alături de soţia sa, Elena, şi ea condamnată pentru trădare, în 1958, la 10 ani de temniţă grea, şi graţiată prin decret în 1963.

Călătoria lui Sablin *prin Eldorado*, vreme de zece ani, i-a şubrezit sănătatea şi l-a vindecat, poate, de multe iluzii. Abia întors în România, s-a grăbit să-şi aştearnă pe hârtie experienţa anilor de lagăr. Din acel moment finalul destinului său era *scris*. Pentru a ajunge la manuscrisul *Călătoriei*... editorul cărţii de faţă a trebuit să parcurgă un traseu iniţiatic în sens invers: dinspre cea din urmă experienţă a lui Sablin către cea dintâi. O ironie dincolo de spaţiu şi de timp face ca manuscrisul, care aştepta în arhivele CNSAS, să fi fost scris, apoi descoperit ca urmare a unor traume biografice majore ale autorului. La data arestării de către Securitate, Sablin avea 78 de ani, iar condamnarea la 20 de ani de temniţă grea a făcut imposibilă şansa de a-i cunoaşte şi impresiile despre puşcăriile politice româneşti. La sfârşitul anilor 1950 şi începutul anilor 1960, penitenciarele Piteşti şi Dej au „găzduit”.

mare parte din crema intelectualităţii române, indiferent de originea etnică sau de apartenenţa culturală, politică şi religioasă. În speţă, pe marii condamnaţi pentru „trădare” său” (crimă de) înaltă trădare”. Aici va fi cunoscut „bătrânul amiral” episcopi greco-catolici, generali ai armatei regale române, literaţi, medici, ingineri

ş.a.m.d. Dacă bătrânii cu condamnări politice din epoca dejistă ar fi fost eliberaţi înainte de termen din motive umanitare, asemeni condamnaţilor penal din zilele noastre, poate că am fi fost şi beneficiarii memoriilor ultimei *călătorii* a lui N.V. Sablin. Cum umanismul regimului comunist s-a pulverizat în malaxorul propagandistic, rămânem îndatoraţi unei cărţi care a recuperat documentar şi istoric această experienţă, semnată de Vădim Guzun: *Nikolai Vasilievici Sablin*: *ancheta*, *procesul şi detenţia liderului emigraţiei ruse din România*, *1958 – 1962*.

Călătoria prin Eldorado este, întâi de toate, amprenta puternică a unui om şcolit şi educat într-un timp istoric în care aceste lucruri contau din toate punctele de vedere. Cu o modestie care îl defineşte, Sablin ne permite să urmărim traseul *Călătoriei* pe harta lagărelor sovietice, să înţelegem că martorul-mărturisitor este în vârstă, are probleme de sănătate, dar fără lamentări şi poziţionări de *axis mundi* al propriului univers. Dimpotrivă, relatările sale ne introduc în atmosfera epocii sovietice, în realitatea cruntă şi adesea neverosimilă a mizeriei fizice şi morale a fiinţelor care populează lagărele, „zonele” şi localităţile pierdute de pe harta Uniunii Sovietice. Dacă nu ne-am teme de puterea cuvintelor, am putea considera că fostul lider al monarhiştilor ruşi din România interbelică supravieţuieşte mizeriei totale, datorită solidei sale educaţii şi credinţei. Aparent paradoxal, vârstnicul comandor al Marinei Imperiale Ţariste, apoi membru al Marinei Regale Române, bărbatul obişnuit cu duritățile militare, devine în propriile memorii un *tânăr* care percepe realitatea ideologică şi duritățile ei cu o oarecare naivitate. Acea uimire benefică datorită căreia pătrundem adevăruri grave. El dezvoltă de-a lungul multor pagini o ironie

inteligentă şi reţinută (redată în expresiile autentice şi sfertodocte ale celor invocaţi), mai ales la adresa unui personaj pe care îl consider paradigmatic pentru universul ideologic: Afanasi Ivanovici Buţenko (*de Beloţerkovski*, cum îl „înnobilează" la Paris agenta Olecika, pentru a-i uşura accesul în lumea bună *şi putredă a imperialismului occidental*). Având memoria proaspătă, Sablin aşterne pagini antologice despre acest personaj (re) convertit: din mare „mahăr" ajunge un lăgărist ca oricare altul. Povestea lui este, în fapt, un demers viu, spumos din punct de vedere stilistic, un exerciţiu de ceea ce putem numi, fără a cădea în blasfemie, o altfel de „schimbare la faţă". O scenă mişcătoare şi relevantă a acestei „schimbări" se petrece în Muzeul Figurilor de Ceară de la Paris, în momentul în care Buţenko îi vede pe membrii familiei imperiale: „ce văd?, uite, să mă trăsnească dacă mint, este chiar prealuminatul nostru fost suveran, parcă e viu, aşa mic de statură, în caftanul batalionului 4 de puşcaşi al familiei imperiale (...). Într-o parte, e nefericita de împărătească, mamă tristă după fiul ei; şi moştenitorul, un băiat luminos, pentru ce l-au omorât, atât de bolnav; şi toate cele patru Mari Ducese (...) Şi pe aceştia i-a omorât ca un răufăcător, de nu vrei să-ţi mai aduci aminte de numele lui, un monstru de om (...) Şi uite aşa mi s-a făcut rău, am început să tremur tot, mă împinge răul să cad în genunchi, măcar pentru o clipă să răscumpăr crima asta a lui Ilici, pe care până acum lumea n-a ştiut-o şi n-a auzit de ea. Deşi sunt un om nesimţitor, m-am tot uitat la execuţii şi condamnări la moarte şi jafuri, dar acum îmi vin lacrimi în ochi, mai bine să nu fi văzut grozăvia asta şi ruşinea veşnică a stăpânilor noştri, între care cel mai remarcabil, cel mai mare călău şi criminal, tovarăşul Vladimir Ilici Ulianov, zis Lenin".

Întâlnirea cu Buţenko îl va fi marcat pe Sablin, altfel

nu i-ar fi dedicat atât de multe pagini. Pe măsură ce parcurgeam *Călătoria*, aşteptam să văd ce se întâmplă cu Buţenko. În stilul său depravat, lipsit de educaţie, naiv el însuşi cum numai un bărbat care se crede invincibil poate fi, *tovarăşul îndoctrinat* care a strivit vieţi şi biografii devine un biet om, strivit el însuşi fizic şi moral de „mama" care l-a născut a doua oară, de un regim fără omenie. Însă, el se căieşte pentru faptele rele şi, astfel, dobândeşte conştiinţă. Sablin nu foloseşte formule cu iz pedagogic, nu îşi judecă tovarăşii de suferinţă. Reproduce pe cât e posibil dialoguri, situaţii, ne pune în faţa unui film, atât de obiectiv cât poate fi o cameră video într-un punct fix. Când execută traveling, tabloul este cuprinzător în spaţiu şi prin încărcătura de semnificaţii. Când subiect al terorii, când spectator-angajat, Sablin realizează descrieri detaliate şi plastice, realiste, ale unor fenomene ca foamea, mizeria fizică şi morală, sărăcia din lagăre şi din casele *mujicilor*, lumea rău famată a spaţiului concentraţionar, a administraţiei şi a partidului. Din mijlocul acestora, Sablin arată cum poate înflori din când în când bunătatea unui adult sau frumuseţea unui copil. Esenţa *celui mai înaintat regim politic din lume* poate fi înţeleasă şi din descrierea pe care o face becurilor roşii arzând ziua-n amiaza mare pe panourile de onoare cu eroii muncii socialiste, asemeni petelor roşii lăsate de milioanele de ploşniţe strivite pe pereţii barăcilor de către deţinuţi, strălucind însă într-un ocean de foame endemică şi sărăcie generalizată. Este acelaşi contrast izbitor dintre destrăbălările lui Buţenko la Paris şi traiul *capitalist* al tovarăşilor din structurile centrale vs. viaţa zecilor de milioane de sovietici.

O anume detensionare a expunerii se percepe abia când cei cinci români şi 18 bulgari sunt predaţi autorităţilor române, pe frontiera de la Prut. Ultimele

puteri ale lui Sablin înaintea repatrierii se hrăneau din speranţa că îşi va reîntâlni soţia şi fiul bolnav. Din acest moment al rememorării, manuscrisul în limba rusă – limba maternă a autorului – este împânzit de expresii în limba română. Aşa cum spune pe parcursul *Călătoriei*, „acasă” era la Bucureşti. O arată şi familiaritatea termenilor scrişi direct în română: „ca la mama acasă”, „dubă”, „Securitate”, „cozonac”, „ţuică”, „derbedeu”, „doamnă” ş.a. „Primii am fost urcaţi *noi, românit* \ scrie el. Expresia nu procură motive de patriotism fără cauză, ci confirmă cât de importantă este *Călătoria prin Eldorado* pentru iniţierea propriilor *călătorii*, în căutarea adevăratelor noastre identităţi.

Flori Bălănescu

Indice de nume, locuri, lagăre şi închisori

A

Africa, african 186, 321, 335, 394 Ahmetov 187

Akmolinsk 421, 423, 426, 427 Aleksandr Ivanovici 521 Alekandra Fiodorovna, împărăteasa 219 Aleksandrov 485 Aleksei Aleksandrovici 151, 248 Alexandru I 278 Alexandru II 386 Alexandru III 310 Alia 132, 133, 135, 172 Allilueva, Svetlana 266 America, american 29, 47, 49, 53, 80, 86, 87, 111, 113, 126, 164, 170, 174, 180, 226, 233, 246, 270, 279, 283, 284, 287, 290, 320, 326, 355, 361, 362, 367, 377, 387, 398, 401, 403, 473, 475 – 476, 481 Andrei 201 Apis 309, 310 Argentina 62 Armenia 36

Asia 163, 178, 185, 419, 432 B

Babei (Turnel) 66 Bacău 464

Baku 118, 119, 264 Balkaş 178 Barabanşcikov 471 Basarabia, basarabean 30, 31, 37, 93, 148, 149, 159, 168, 209, 217, 449, 460, 463, 470 Batumi 63

Bauer, nunţiu papal 220, 253, 446

Belaia Ţerkov231

Belgrad 299
Beliński 20, 488
Beliaev 278
Beliavski 101
Benoist 183
Beria 11, 27, 67, 118 – 120, 125, 257, 268, 281, 313, 325, 335, 349, 378, 407, 409, 483, 505 Berlin 49, 180, 218, 324, 328, 330, 338, 343, 364, 398, 445 Besedovski 323, 324, 363, 364, 369, 378, 401, 404, 405 Bîkovo 421, 450 Bosfor 123 Branitkaia 231 Brăila 61, 62 Briger 101 Broido 86
Bucureşti 6 – 20, 29 – 31, 38, 45, 51, 61, 120, 149, 153, 171, 172, 176.
178 – 179, 196, 207, 351, 352, 363, 406, 420, 444, 450, 463 – 468, 477, 479, 522, 532 Budapesta 352 Bulganin 301 Bunin 262, 268, 271 Butârka 60, 67, 70, 483 Buharin 11, 26, 511 Bulgaria, bulgar 38, 59, 177, 421, 446, 452, 456, 459, 462, 465, 532 Buţenko, Afanasi Ivanovici 20, 221 – 223, 227, 231, 252, 253.
262, 263, 279, 281, 295, 298.
315, 316, 321, 329, 354, 362.
371, 398, 403 – 407, 458, 459.
479, 484, 488 – 519, 531
C
Canalul Marea Albă 123 Carol al II-lea, regele României 32, 253
Caucaz, caucazian 120, 197, 266, 267, 270, 370 Ceaikovski 490
Cehov 64, 189, 202 – 205, 259, 327 Cehoslovacia 60, 220, 253 Celeabinsk 421, 432, 434 Cerepenkov 107 Cernăuţi 89, 471 Chevalier 318
China, chinez, chinezesc 47, 116, 186, 190, 194, 197, 199, 210, 211 – 214, 277, 281, 295, 305, 312, 326, 357,

383, 395, 445 Chişinău 217 Crimeeal20, 181, 370
D
Davidesku (Edvabnik) 126, 138 Dezgheţ (destindere) 20, 327
Djambul 410 Djezkazgan 179, 181 Djemabek 412, 419, 432 Dmitri Pavlovici, Mare Duce 221 Don 288, 298, 395, 423, 453 Donbass 248, 334, 344 Dorogova 179
Dostoievski 43, 488, 490, 491, 523 Dresda 444 Dunaevski, Isaak 234 Dunaevski, M.D. 136, 161, 166 Dunărea 77
E
Ecaterina II 419, 493 Egipt 309
Ekaterina (Sablina) 200 Eliseev 107, 224 Elveţia 59, 238 Ermolin 217, 314 Enescu (Ion D.) 472 Estonia, eston 182, 209 Europa, european 21, 140, 180, 196, 254, 318, 432, 446, 450
F
Fishman 317, 326, 407 Focşani 464
Franţa, francez 6, 9, 17, 31, 34, 57, 76, 83, 92, 179, 183, 223, 233, 238, 240, 371, 474, 478 – 480, 497, 503, 504, 516 – 519, 523
G
Galaţi 61, 62.
Gatcina 262, 309, 310 Georgeta (*doamna*, doctoriţă) 449 Germania, german, nemţesc 44, 45 – 48, 61, 85, 87, 117, 119, 122, 131, 148, 164, 208, 214, 218.
240, 266, 269, 289, 328, 330, 352, 359, 370, 385, 399, 444, 445, 451, 454, 475 Gheorghi Maksimilianovici 262, 263 Golland 303 Gomei 316, 319 Gori 267 Grecia 396, 504
Gurevici, Aaaron 91, 98, 152, 155, 156, 157, 161, 166
H
Harkov 165, 222, 283, 317, 326, 380 Hitler 208, 267,

352 Hruşciov 120, 262, 265, 268, 269, 301
I
Iaroslavl 189, 190 Iaşi 421, 455, 463, 465 Ignatiev 127, 361 Igolkin 82, 87, 170, 173 India 246
Iugoslavia 448, 473 Ivan cel Groaznic 109 Ivanov, căpitan 31 – 33 Ivanov, locotenent 456, 457 Izmailov 497
J
Japonia, japonez 47, 53, 211, 216, 259, 295, 305, 326, 335, 395, 445 Jdanov, maior 33 Jemciujina, Polina S. 360, 364 Josefina (dansatoare) 331, 337 – 339
K
Kaganovici 262, 269, 270, 325, 407, 508.
Kamenev 27, 64, 128 Kamceatka 121
Kanonian 262, 264 – 270, 274, 301, 313, 408, 409, 482, 484 Kaplan 372
Karaganda 188, 280, 303, 307, 350, 354, 370, 371, 412, 415 – 417, 423, 425, 432, 521 Karagauz 178, 179 Kamaev 63 Katin (Katyn) 217 Katzen-Stein 208 – 210 Kaufman 259, 260 Kazaks 178
Kazahstan, kazah 163, 178, 183, 260, 280, 289, 306, 348, 349, 410, 412, 417, 419, 422, 426, 432, 484, 521
Kazanovski (Casanova) 169 – 171, 173 – 175, 178, 281 Kempiński (restaurant) 91 Kiev 222, 313, 333, 380, 394, 399, 469, 470
Kniajpogost 109, 115, 372 Kolesnikov, S.A. 217 Komi, RASS 69, 88, 108, 202 Korneev 379 Kotlas 267
Kramskoi 154, 155, 157 Krasnov, Piotr 35 Kronstadt 113, 202 Kruglov, Serghei 11, 27, 120 Krîlov, Ivan Andreevici 20 – 27, 101, 421, 488 – 494, 497, 500 – 515, 520 K§esinskaia 360, 361 Kümmel, Sofia Nikolaevna 144, 159, 167, 168 Kuprin, Alexsandr 64 Kursk 101 Kursk (vapor) 164 Kutuzov, Mihail 511 Kuzne-k 439, 440
L

Lagărul nr. 17 69, 86, 87, 89, 90, 108, 163, 166, 169 – 172, 179.
193, 206, 372, 527 Lefortovo 40, 43, 47, 49, 51, 54.
59 – 61, 151, 431
Lenin, Ulianov 11, 12, 20, 32, 51, 52, 64, 76, 104, 128, 204, 231, 240, 265, 266, 268, 270, 283, 285, 294, 302, 356, 405, 453, 462, 485, 486, 490, 499, 523, 531 lituanian 99 Livadia 181
Lomonosov, căpitan 30 Londra 277, 476
Lubianka 40, 43, 44, 46, 47, 49, 56, 93, 319, 340, 378, 382, 397, 400 Lupescu, Elena 32 Lvov 221, 255, 299 Liulia (Elena Sablina) 201
M
Malaxa 253
Malenkov (Malkin) 262, 263, 266, 294, 301, 306, 345, 408, 495, 496 Manciukuo 47 Marea Albă 123
Marea Britanie, Anglia, englez 34, 61, 62, 128, 172, 178, 183, 187.
194, 195, 207, 212 – 218, 234, 236, 241, 267, 269, 287, 289, 318 – 322, 335, 338, 346, 351, 396, 474
Marea Galbenă 53 Marea Mediterană 123, 367 Marea Neagră 123, 273 Marea Putredă (Azov) 289 Marinescu, cizmar 481 Maria, regina României 34 Maria Fiodorovna, împărăteasa 233
Marsilia 240 Maslova, Katiuşa 302 Matriona (Slava Iosifovna) 97, 508 Meşkov, fraţii 101 Mihail Nikolaevici, Mare Duce 279 Mihailov, regent 278 Mikoian, Artem Ivanovici 294, 325 Miliutin, piaţa 107 Moldova, moldovean 30, 93, 122, 148, 149, 447 Molotov 262, 360 Mordovia, regiunea 440 Morozov, Savva 234, 394 Moscova, regiunea M. 19, 30, 33, 38 – 44, 47 – 50, 53, 57, 63, 64, 71, 86, 89, 97, 118, 120, 122, 125, 127, 143, 144, 151, 191, 194.
196, 217, 218, 224, 226, 233.

246, 247, 254, 266 – 269, 277.
304, 319, 322, 329, 333, 344.
353, 369, 370, 382 – 385, 400.
406, 418 – 422, 432 – 436, 439, 446 – 458, 466, 473, 479, 482, 483, 521, 524
N
Napoleon 233, 263, 344, 356, 358, 383 – 385, 489, 493, 511 Narîşkina, Irina 85 Neva 90, 277, 376 Nijni-Novgorod 81 Nilov, K.D. 151 Nistru 239, 290, 367
O
Occident, occidental 8, 10, 70, 228, 229, 244, 248, 285, 318, 322, 390, 394, 458, 460, 531 Oceanul îngheţat 73, 248, 435 Oceanul Pacific 272, 435
Odessa 91, 101, 117, 156, 334, 371 Olga, Olecika, „sufleţel" *passim* Omsk 432
Orient, oriental 120, 136, 249, 260, 300, 338, 359, 478, 479 Orientul îndepărtat 101, 211 Ostrovski, Alexandr 147
P
Paris *passim* Pauker, Ana 473 Pavel I 151 Penza 439 Persia 146 Petru 140, 277
Petropavlovsk 178, 421, 431 – 433 Peciora 72
Philadelphia 113, 458 Pilat 34
Pinteleici 102, 107, 193 Plehanov 511 Ploieşti 37, 38, 464, 465 Pozemkovski 267 Poklevsk 189
Poklevski-Koziell S.A. 189 Polonia, polonez 46, 91, 99, 126, 164, 168, 189, 217, 220, 228, 234, 236, 282, 320, 332, 361, 371, 377, 397, 401, 418, 480 Poncik, hoţ celebru 81 Port Arthur 53, 221, 258, 259, 295, 315, 351, 452
Potma 153, 421, 443, 447, 451, 454, 522
Praga 60, 66, 267, 446 Prut 149, 421, 461, 532 Pugaciov, Emelian Ivanovici 57 Puşkin, Aleksandr Semionovici 109, 128, 129, 490, 512, 520

R
Razuvaevka 421, 441 Riazan 439, 453 Riazanov 101 Riga 107, 148 Roman 464
Romanov Konstantin 107 Romanovi 85, 278, 344, 378 România, român, românesc *passim* Rostovţev, conte 219 Rukavişnikov 234 Rusia, rus, rusesc *passim*
S
Sahalin 202, 204, 205 Savinkov, Boris 47 Savitki 363 Saltîkov-Şcedrin 64 Samara 421, 436 – 439 Sankt-Petersburg, Petersburg, Piter, Leningrad 5, 52, 71, 74, 90, 107, 113, 120, 142, 150, 198, 219, 224, 244, 251, 262, 267, 277, 278, 311, 321, 332, 343, 359, 363, 392, 419, 434, 467, 476, 480, 489
San Francisco 262, 305 Saxonia 444
Semipalatinsk 178, 431, 432 Sevastopol 113, 273, 274 Shanghai 445
Siberia 67, 71, 121, 158, 217, 383, 399, 413, 422, 444 Simbirsk 439 Sâktâkvar 108 Sâzran 439 Skoblia 111, 115 Slovacia 447 Smolensk 44 Sofia 59, 214, 218
Spassk 163, 183, 184, 207, 214, 313, 346, 354, 410, 422, 459, 521 – 524 Sperling 254 Spitzberg 279 Stalin *passim*
Stepan (Stiopka) 228, 319, 320, 371, 372, 374 – 377, 382, 391, 401 – 404 Stolîpin, Piotr Arkadievici 71 Suvorov, Aleksandr 511
Ş
Şahianţ, deţinut armean 142 Şokilski, general 273 Şcetinina, conducătoare de motonavă 278
T
Tański, deţinut 129 Tatiana (Taniuşa), fiica lui N.S. 112, 201
Teheran 180, 208 Tranşański, Semionov9, 15 Tian-şan, munţii 49 Titulescu, Nicolae 253 Tolstoi, Lev 64, 302,

500 Topolev, inginer 51
T
Ţarskoe Selo 227, 357, 358, 392 Tatkin, deţinut 304
U
Ucraina, ucrainean 42, 163, 221, 222, 227, 231, 252, 263, 269, 282, 286, 290, 292, 294, 300, 316, 325, 340, 356, 359, 362, 395, 446, 513, 514, 517 Ufa 421, 436 Ulanova, Galina 360 Ungheni 421, 460, 463
Ural 189, 344, 356, 431, 433, 444 Uritki, deţinut 120 Ust-Vâm 78, 79, 100, 121, 358 Ust-Sâsolsk 108
Ungaria, ungur 256, 352, 392, 428, 434, 439, 442, 444 – 448 Uniunea Sovietică, Uniune, URSS *passim*
V
Varşovia 91 Vasilievski, mareşal 30 Vasili Ivanovici, deţinut 102 Vasiliev, general 30 Vatican 66, 254, 256, 446 Viena 59, 255, 347, 445, 447 Vilnius 81
Vâslianî 69, 78, 79, 81, 87, 174 Vâm, râu 88
Vîşiński 229, 264, 313, 408, 482 Vladivostok 272, 435 Vladimir Aleksandrovici, Mare Duce 278
Vlasov, general 49, 482 Vojael 80 Volga 367, 439 Vologda 73 – 76, 78, 267 Vorkuta 72, 78, 121 Voronihin 419 Voroşilov 301 Vranghel 299
W
Weis, cizmar 476 Wells, Herbert George 128
Z
Zakutnîi, general 49, 482 Zimka 88, 89, 169 Zolotarev, inginer 221
Cuprins
Studiu introductiv 5
Cuvântul autorului 25
Anul 1944 29
Anul 1945 44
Anul 1946 69

Anul 1947 108
Anul 1948 137
Anul 1949 163
Anul 1950 199
Anul 1951 220
Anul 1952 262
Anul 1953 297
Anul 1954 313
Anul 1955 421
Completare şi Anexe 521
Despre valorile luate autorului 521
Numărul 10 001 821, pe care autorul l-a avut la Spassk 524
Postfaţă 529
Indice de nume, locuri, lagăre şi închisori 533

1 Herbert George Wells (1866 – 1946), scriitor britanic socialist, care a vizitat Rusia la invitaţia lui Kamenev, în 1920, întâlnindu-i pe Maxim Gorki şi pe însuşi Lenin, căruia i-a adresat întrebări despre situaţia din

1 Nicolae Malaxa (1884 – 1965), unul dintre cei mai abili întreprinzători români, patronul uzinei de locomotive „Malaxa”, dar şi al unor fabrici de ţevi de oţel, de muniţie de artilerie, armament şi tanchete, de material rulant, motoare Diesel şi multe altele. A făcut nenumărate acte de mecenat, prin sprijinirea Societăţii Scriitorilor Români, editarea